ЧЫҢГЫЗ АЙТМАТОВ

چىڭغىز ئايتماتوف ئەسەرلىرى

7

كاساندرا تامغىسى

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

ЧЫҢГЫЗ АЙТМАТОВ

چىگغىز ئايتماتوف ئەسەرلىرى

7

كاساندرا تامغىسى

تەرجىمە قىلغۇچى: پەرھات جىلان

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

图书在版编目(CIP)数据

卡珊德拉印记：维吾尔文/（吉尔）艾特玛托夫著；帕尔哈提·吉拉译. — 乌鲁木齐：新疆人民出版社，2012.1
（艾特玛托夫作品选；7）
ISBN 978-7-228-15017-5

Ⅰ.①卡… Ⅱ.①艾… ②帕… Ⅲ.①长篇小说 — 吉尔吉斯 — 现代 — 维吾尔语（中国少数民族语言）Ⅳ.①I364.45

中国版本图书馆 CIP 数据核字(2012)第005730号

© Айтматов Э.Ч., 2011
© Шинцзян Эл Басма ищи, 2011

译　　者	帕尔哈提·吉拉
责任编辑	艾合买提·伊明
责任校对	热娜古丽·阿布里米提
特约校对	阿不列孜·阿巴斯
封面设计	买买提·努比提
出版发行	新疆人民出版社
电　　话	0991-2827472
地　　址	乌鲁木齐市解放南路348号
邮　　编	830001
印　　刷	北京盛通印刷股份有限公司
经　　销	新疆维吾尔自治区新华书店
开　　本	880×1230毫米 32开本
印　　张	11
版　　次	2012年1月第1版
印　　次	2012年1月第1次印刷
印　　数	1—3000
定　　价	32.00 元

كاساندرا ئاپوللوننىڭ مۇھەببىتىنى رەت قىلغاندا ئاپوللون ئۇنىڭغا شۇنداق جازا بەردىكى، كاساندرانىڭ مۆجىزىلىك بېشارەتلىرىگە ھېچكىم ئىشەنمەيدىغان بولۇپ قالدى...

— يۇنان ئەپسانىسىدىن

تېخى مەۋجۇت بولمىغان، قۇياش ئاستىدا يۈز بېرىدىغان يامان ئىشلارنى تېخى كۆرمىگەن جانلا ئۇلار ئىككىسىدىن بەختلىكتۇر.

— «ئىككلېسىئاست»

图书在版编目(CIP)数据

中国少数民族语言文字（维吾尔文）系列教材 维吾尔语口语 第一册 维吾尔文 新疆人民出版总社 新疆青少年出版社 2011.6 ISBN 978-7-228-13...

I.①中… II.①新… III.①维吾尔语—口语—教材 IV.①H...

中国版本图书馆 CIP 数据核字(2011)第...号

ISBN 978-7-228-13...

定价：...元

责　　编　和尔哈孜·吾拉孜
责任编辑　艾合买提·伊明
责任校对　热娜古丽·阿不都米提
责任校对　阿不都拉·阿巴汗
封面设计　艾买提·努比提
出版发行　新疆人民出版总社
　　　　新疆青少年出版社
印　　刷　
经　　销　
开　　本　880×1230　1/32
印　　张　
字　　数　
版　　次　2011年6月第1版
印　　次　2011年6月第1次印刷
印　　数　1—3000
定　　价　

1

بۇ قېتىممۇ ئېيتىلغان سۆز① ئىشنىڭ باشلىنىشى بولۇپ قالدى، خۇددى قاچاندۇر بىر زاماندا بولغانغا ئوخشاش، خۇددى ئاشۇ ئۆلمەس بايانىكىگە ئوخشاش.

شۇنىڭدىن كېيىن سادىر بولغان ئىشلارنىڭ ھەممىسى ئېيتىلغان سۆزنىڭ نەتىجىسى بولۇپ قالدى.

ھالبۇكى، شۇقەدەر كۆتۈلمىگەن ۋەقەگە بىرىنچى بولۇپ دۇچ كەلگەنلەرنىڭ كۆپچىلىكى كېيىنكى كۈنلەردە دەل شۇ ۋەقەنى ئۆز ھاياتلىرىدىكى ئەڭ ھاياجانلىق ھادىسە تەرىقىسىدە بەس - بەستە خاتىرە يېزىپ تەسۋىرلەيدىغانلىقىنى پەقەت ئويلىمىغانىدى. شۇنىڭ بىلەن، ئۇلارنىڭ ھەممىسى، ئاشۇ شاھىتلار ئۆز ئەسلىمىلىرىنى ئوخشاش بىرجۇملە بىلەن: «شۇ كۈندىكى ئاجايىپ ۋەقەلەر خۇددى رازۋېدكا رومانىدىكىدەك راۋاجلاندى» دەپ باشلاشقا مەجبۇر ئىدى.

دېمىسىمۇ، ئەھۋال شۇنداق ئىدى. «تىرىبيۇن» گېزىتىنىڭ خادىملىرى ئۇشتۇمتۇت باش مۇھەررىرنىڭ يولىيورۇقىنى تاپشۇرۇۋالدى. شۇ يولىيورۇققا ئاساسەن، رەھبەرلەر جايلاشقان قەۋەتتە جىددىي چاقىرىلغان پەۋقۇلئاددە يىغىن ۋاقتىدا ھەرقانداق جايغا تېلېفون بېرىش، تېلېفون ۋە فاكسلارغا جاۋاب قايتۇرۇش ۋە بولۇپمۇ سىرتتىن كەلگەنلەرنى تەھرىر بۆلۈمىگە كىرگۈزۈش قاتتىق مەنئى قىلىندى.

ھەممە ئىش ئەنە شۇ پەۋقۇلئاددە يىغىندىن باشلىنىپ كەتتى. بۇنداق ئۇقتۇرۇشنى گېزىت سەھىپىلىرىدە ئېلان قىلىش دېگەن

① سۆز — بۇ يەردە ئىنجىلدىكى خۇدانىڭ دۇنيانى ۋۇجۇدقا كەلتۈرۈشتە ئېيتقان «بول (ۋۇجۇدقا كەل)» دېگەن سۆزنى نەزەردە تۇتۇلىدۇ.

ئادەم ئۇخلىسا چۈشىگە كىرمەيدىغان ئىش - دە! شۇنداقتىمۇ، بىر قارارغا كېلىش، ھەربىر ئىت قىلىش كېرەك ئىدى. مەسىلە تەخىرسىز ئىدى: يا بار، يا يوق. شۇنىڭ بىلەن، «ھەممە قىتئەلەردىكى تەپەككۇرنى باشقۇرغۇچى» دېگەن ئاتاقتا ئېرىشكەن «تىرىبيۇن» گېزىتىمۇ ئازماي قالمىدى (ئەلۋەتتە، كېيىن ئوقۇرمەنلەر ئېيتقاندەك، شەيتان ئازدۇردى). مەسىلە بەك چوڭ ئىدى، پۈتۈن دۇنيانى زىلزىلىگە سالدى. تەھرىر بۆلۈمى بۇ ماتېرىيالدىن پايدىلىنىش ھوقۇقىنى ئالدى - دە، چوڭ تەۋەككۈل قىلىشقا بەل باغلىدى ھەمدە ئىنسانىيەت تارىخىدا مىسلى كۆرۈلمىگەن بۇ ماتېرىيالنى چاقماق تېزلىكىدە ئېلان قىلىۋەتتى.

ئەنە شۇ چاغدا، ۋەقەلەر باشلىنىشتىن بۇرۇن تەھرىر بۆلۈمىنىڭ ئوبزورچىلىرىدىن بىرى نۇرغۇن كىشىلەرنىڭ ئېسىدە ساقلىنىپ قالغان مۇنۇ سۆزلەرنى ئېيتتى: «ھە، يىگىتلەر، — دېدى ئۇ تېخى سىياھى قۇرۇمىغان بىر ۋاراق قەغەزنى تۆتۈپ تۇرۇپ، — بولمىدىغان ئىش بولدى. تارىخ چۈشىنىش چېكىدىن ئېشىپ كەتتى! «تىرىبيۇن»نىڭ شاراپىتى بىلەن ئەمدى ھېچكىم بىزگە يېتەلمەيدۇ. بۇنىڭدىن ئېغىز سەكرىگىلى بولمايدۇ، باشقىسىنى كېيىن كۆرىمىز، تۇرمۇش كۆرسىتىدۇ. بۇ ئىشلار ئاخىر قانداق بولىدۇ؟ كۆرۈپ باقمىمىز! — ئۇ بېشىنى چايقاپ قويدى ۋە مەنىلىك قىلىپ داۋاملاشتۇردى، — ئىشقىلىپ، كەسىپداشلار، كەچۈرۈڭلار، ئەسكەرتىپ قوياي، ئەمدى ھەركىم ئۆزىنى ئويلاپ قويسۇن، يەنە بىر سائەتتىن كېيىن نېمە بولىدىغانلىقى نامەلۇم».

راستىنى ئېيتقاندا، ئەنسىرىمەسلىككە بولمايتتى. ھەممەيلەن بۇنى چۈشىنەتتى. تەھرىر بۆلۈمىدىكىلەرنىڭ كەيپىياتى ھېلىدىن - ھېلىغا ئۆزگىرىپ تۇراتتى. باش مۇھەررىدىن تارتىپ خەۋەر يېزىشنى ئۆگىنىش ئۈچۈن ئاخبارات فاكۇلتېتىدىن بىلىم ئاشۇرۇشقا كەلگەنلەرگىچە بولغان ھەممىسى بىر بولسا، ئىشكىلىرىنى ھىم يېپىپ، ئۈستەلنىڭ ئالدىدىن قوپماي، بىر -

بىرىگە گەپ قىلىشمايتتى، يەنە بىر بولسا، ئەكسىچە، ئەقلى - هوشىنى يوقىتىپ قويغاندەك كاربىدورلاردا ئۇياقتىن - بۇياققا قاتراپ ۋە ھەرقايسى ئىشخانىلارغا كىرىپ - چىقىپ، ئوك - تەتۇر سۆزلەپ، ھاياجاندىن كۆزلىرىنى چەكچەيتەتتى. بىراق، شۇ تاپتا باشقا ئىشلارنىمۇ ئويلاپ قويۇشقا توغرا كېلەتتى — غەزەپلەنگەن ئاممىنىڭ ھۇجۇمىدىن قوغدىنىش ئۈچۈن ئىشىك - دېرىزىلەرنى تاقۇۋېتىشكە توغرا كېلەرمىكىن. نېمەدېگەنبىلەنمۇ، كوچىدىكى خالايىقنىڭ ئېتىلىپ كىرىپ (ئۇلارنى ساقچىلارمۇ توسۇپ قالالمايدۇ)، ئەينەكلەرنى كۆكۈم - تالقان قىلىشىغا، تېلېفونلارنى يەرگە ئۇرۇشىغا، ئۆي جاھازلىرىنى، ئەسۋاب - ئۈسكۈنىلەرنى ئۇرۇپ - چېقىشىغا ھەمدە جاڭجالغا ئولگۇرۇپ كەلگەن تېلېۋىزىيەچىلەرنىڭ كامېرالىرى ئالدىدا ھەش - پەش دېگۈچە پۈتۈن دۇنيانى مالىمان قىلىپ، ئىنسانىنى تەڭرىنىڭ ئۆزى بىلەن قارشىلاشتۇرۇپ قويۇشقا جۇرئەت قىلغان گېزىتچىلەرنىڭ ياقىسىدىن ئېلىشىغا ھەممە باھانە - سەۋەبلەر تولۇق ئىدى...

لېكىن، ھازىرچە ھېچ ئىشتىن خەۋىرى يوق كىشىلەر توپلىرى گويا كى ھەرە توپلىرىدەك غوڭۇلداپ ئامېرىكىنىڭ كاتتا شەھىرىدىكى كوچىلاردا ئادەتتىكىدەك قاتناپ يۈرمەكتە، كۆككە بوي تارتقان ئەينەكلىك ئېگىز بىنالارنىڭ ئالدىدىن گويا كى جانلىق دەريادەك ئېقىپ ئۆتمەكتە، شۇنداقلا يالتىراپ تۇرغان ماشىنا ئېقىملىرىمۇ ئۇلارغا يانداشىپ تىنىمسىز ئۆتۈپ تۇرماقتا، يۇقىرىدا تىك ئۇچارلار كۆزلەرنى چاقنىتىپ ئۇچماقتا ئىدى. تېخى ھېچكىم ۋەھىمگە چۈشمىدى، تېخى ھېچكىم بۇنىڭدىن بۇرۇن ھېچقانداق گۇمان قوزغىمىغان جاھان تەرتىپىنىڭ سىرلىرىغا مۇتتەھەملىك بىلەن بۆسۈپ كىرگەن پىتنىچى گېزىتنى پۇلاڭلىتىپ مەيداندا ۋارقىرىمىدى، تېخى ھېچكىم خالايىقنى ئۆز ئەتراپىغا توپلاپ، دوزاخنىڭ يولىنى توسۇشقا ئاتلىنايلى، دەپ قۇتراتقۇلۇق شوئار توۋلىمىدى...

«تىرىبيۇن» رىقابەتتىن ئەنسىرەپ ئالدىرايتتى. گېزىتنىڭ

شددەت بىلەن بېسىلىۋاتقان نۆۋەتتىكى سانى يەنە يېرىم سائەت كېچىكىدىغانلا بولسا، ئالەم بوشلۇقىدىن كەلگەن بۇ ماتېرىيالنى دۇنيانىڭ باشقا يېرىدىكى ھەر قانداق بىر گېزىت نېمە بولۇپ كېتىشىگە قارىماي بېسىپ چىقىرىۋالغان بولاتتى. مۇبادا دۇنياۋى توپان بالاسى يۇز بېرىپ، يەر يۈزىدىكى بارلىق مەۋجۇداتنى ئېقىتىپ كەتكەن ۋە ھېچقانداق گېزىت ھېچ يەردە ھېچكىمگە لازىم بولمايدىغان بولۇپ كەتكەن تەقدىردىمۇ «تىرىبيۇن» ئۆزىگە كەلگەن بۇ پۇرسەتنى قولدىن بەرمەيتتى...

كەلگۈسىدە قايتا رويا‌پقا چىقىدىغان ۋە مۇقەررەر ۋۇجۇدقا كېلىدىغان دۇنياۋى توپان سۈيىنىڭ مەنبەسى بولغان ئوكيان قىتئەلەر ئارىسىدا ھەيۋەتلىك مەۋج ئۇراتتى، ئۆزىنىڭ بىر پۈتۈن ھەرىكەتچان ۋۇجۇدى بىلەن يەر شارىنى تەۋرىتەتتى، قۇدرەتلىك ئېقىنلىرى بىلەن داۋالغۇيتتى، ئۆزلۈكىدىن قوزغىلىپ ۋە بىرەمدىلا ئۆرلەپ چىقىدىغان دولقۇنلىرى بىلەن چايقىلاتتى، ئۆزىنىڭ پايانسىز مۇھىتىدا جىمىرلاپ ۋە يالتىراپ كۆرۈنەتتى.

فۇتۇرولوگ① ئوكيانىنىڭ قاينام ماگمىسىغا يۇقىرىدىن كۆز تىكتى، ئاتلانتىك ئوكيانىنىڭ ئوستىدىن ئۇچۇپ ئۆتۈۋاتقان ئايروپىلانىنىڭ دېرىزىسىدىن قاراپ ھۇزۇرلاندى. ئەسلىدە ئادەتتىكىدىن تاشقىرى دېگۈدەك ھېچ نەرسىمۇ يوق ئىدى ــ ھەممە نەرسە ئادەتتىكىدەك، ئايروپىلاندىكى يۇزلىگەن يولۇچىلار كۆرۈشكە مەجبۇر بولىدىغان شۇ ئوكيان، سۇ، دولقۇنلار، بىر خىللىق، چەكسىز ئۇپۇق، شۇنداقتىمۇ فۇتۇرولوگنىڭ ئاشۇ قۇياشلىق كۈنى كۆرگەنلىرى ئۇنى زوقلاندۇردى. شۇ تاپتا ئۇ، ئادەمنىڭ كىچىككىنە كۆزى دۇنيانىڭ چەكسىز كەڭلىكىنى كۆرەلىگەنلىكى نېمىدېگەن قالتىس ئىش، دەپ ئويلايتتى. بۇ ئەجەبلىنەرلىك ئەمەس. ھېچكىمگە، ھەتتا

---

① فۇتۇرولوگ ــ تەبىئىي ۋە ئىجتىمائىي پەنلەردىكى مەلۇماتلارغا ئاساسلىنىپ، ئىنسانىيەتنىڭ ۋە ئايرىم ساھەلەرنىڭ كەلگۈسى تەرەققىياتىنى تەتقىق قىلىدىغان مۇتەخەسسىس.

بۇلۇتلار ئاستىدا پەرۋاز قىلىدىغان بۇركۈتكىمۇ شۇقەدەر كەڭرى مەنزىرىنى كۆرۈش ئىقتىدارى بېرىلگەن ئەمەس. شۇنداق، تېخنىكا مۇۋەپپەقىيەتلىرىنىڭ شاراپىتى بىلەن رېئاللىقنى ياراتقۇچى بولۇپ قالىدىغان ئىنسان بەزىدە ئۆزىدىكى ئالەمگە مۇۋاپىقلاشقان يېڭى - يېڭى ئىمكانىيەتلەرنى نامايان قىلىدۇ ۋە شۇ ئارقىلىق ئىلاھىي قۇدرەتكە يېتىدۇ. دۇنيا ئۈستىدە كۆرۈنمەس قۇيۇن بولۇپ، كۆرۈنمەس ئېگىزلىكتىن پۈتۈن يەر يۈزىنى كۆزىتىش ئىقتىدارى يالغۇز تەڭرىگىلا خاس ئەمەسمۇ، فۇتۇرولوگ بىكارچىلىقتا ئايروپىلاننىڭ تەكشى گۈرۈلدىشىگە قۇلاق سېلىپ ئولتۇرۇپ ئەنە شۇلارنى خىيالىدىن ئۆتكۈزدى. ئۆزى يالغۇز ئولتۇرۇش نېمىدېگەن ياخشى... ئۇ مۇز سېلىنغان چوڭ قەدەھتىكى ئالتۇن رەڭدە نۇرلىنىپ تۇرغان ۋىسكىنى ئىچىپ كەيپى يېنىككىنە ئۆرلىگەن ھالدا قېنىنىڭ يېقىملىق قىزىشىنى بېسىۋېلىشقا ئۇرۇنمىدى، ئەكسىچە، ئۆزى بىلەن ئۆزى قالغان چاغدىكى مۇنداق تېپىلغۇسىز ھېسسىياتنى ئۇزاقراق ساقلاپ قېلىشنى خالايتتى. يېنىدىكى ئورۇندۇقلارنىڭ بوشلۇقى، پاراڭ سېلىشىپ دىققەتنى بۆلۈۋېتىدىغان سەپەرداشلارنىڭ يوق بولغانلىقىمۇ ئۇنىڭ تەلىيى ئىدى.

فۇتۇرولوگ ياۋروپاغا قىلغان نۆۋەتتىكى سەپىرىدىن قايتىپ كېلىۋاتقانىدى. يەنە شۇ خەلقئارالىق كېڭەشلەر، ئاقىللار يىغىنلىرى، شۇ ۋەتەنسىزلەر مۇھىتىنىڭ تۇرمۇش ئۇسۇلىغا ئايلانغان ئاشۇ تۈگىمەس مۇنازىرىلەر، پىكىرلەر ۋە پەرەزلەر قاينىمىدا بىر - بىرلىرىگە ئۆتۈشۈپ تۇرىدىغان مۇنازىرىلەر. سۆز يەنە شۇ دۇنيا مەدەنىيىتىنىڭ كەلگۈسى، تەرەققىياتنى مونوپول قىلىشنىڭ خەتىرى ۋە شۇ قاتارلىقلار ئۈستىدە بولدى. بۇلار دائىملىق مۇھىم مەسىلىلەر بولۇپ، ئۇلارنىڭ تېگى - تەكتىگە يېتىش ئۈچۈن، مۇنداقچە ئېيتقاندا، خارۋارد ئۇنىۋېرسىتېتىدىكى بىر ئالىمنىڭ پۈتۈن ئۆمرى سەرپ قىلىناتتى. يىللارنىڭ ئۆتۈشى بىلەن بۇ پالنامە ئىلمىگە قانچە

ئىچكىرىلەپ كىرگەنسېرى قېتىرقىنىپ تەتقىق قىلىنمۇاتقان مەسىلىنىڭ، يەنى ئەزەلدىن ياشاپ كېلىۋاتقان ئىنسانىيەت ئۇرۇقىنىڭ كەلگۈسى توغرىسىدىكى مەسىلىنىڭ تەتقىق قىلىنىشى بىھۇدە بولۇۋاتقانلىقى شۇنچە كۆچلۈك سېزىلىشكە باشلىدى. ئادەم بەزىدە ئويلاپ قالىدۇ ــ دائىم تەقدىرنىڭ ئالدىنى ئېلىشقا ئالدىراپ يۈرۈشنىڭ، بۈگۈنمۇ، ئەتىمۇ، مىڭ يىلدىن كېيىنمۇ ھېچقاچان ھېچكىمگە ئايان بولمايدىغان ھاياتنىڭ مەنىسىنى ئىزدەپ دائىم ئاۋارە بولۇپ يۈرۈشنىڭ نېمە پايدىسى؟! ئوي ـ پىكىرنىڭ كەلگۈسىگە ئۆزلۈكىدىن يۈگۈرۈپ كېتىشىنى توسۇپ باققىنا قېنى، ئۇپۇقتا ئەمدىلا جىمىرلاشقا باشلىغان نەرسىنى كۆرۈش ئۈچۈن جاپا تارتماسلىق، تىرىشماسلىق، ئۇرۇنۇپ كۆرمەسلىك مۇمكىنمۇ؟! كەلگۈسىنى كۆرستىپ بېرەلمەيدىغان تەقدىر ــ ئۇنۇمسىز تەقدىر بولىدۇ. ھالبۇكى، ئىلمىي ۋەزمىنلىكىنى، «تۇتۇشۇپ قالماسلىق» پوزىتسىيەسىنى ساقلاپ، ئاتالمىش تارىخنىڭ چاقى قانداق چوڭقۇرلۇقلارغا چۈشۈپ كەتمەكچى بولۇۋاتقانلىقىدىن ئالدىن مەلۇمات بېرىش، ئۇنى ئالدىن مۆلچەرلەشكە بەل باغلاش بەزىدە نەقەدەر قىيىن بولىدۇ. يەنە كېلىپ، ئۇنى چاق دېگىلى بولامدۇ، بەلكىم ئۇ ئەسلا دۇگىلەشكە قادىر بولمىغان باشقا بىر نەرسىدۇر، دەھشەتلىك سوقۇلۇشتىن ماكچىيىپ سىملىرى چۈۋۈلۈپ كەتكەن ۋېلىسىپىت چاقىغا ئوخشايدىغان بىر نەرسىدۇر. ئىلىم ـ پەندە بۇ خىل ھەرىكەت شەكلىگە تېخىچە تولۇق مەنىلىك ئېنىقلىما بېرىلمىدى ئەمەسمۇ. تەخمىنىيلىك، خاملىق، يۈزەكىيلىك ــ «جارچى» فۇتۇرولوگىيەنىڭ مەڭگۈلۈك بەلگىلىرىدۇر. شۇنىڭ بىلەن بىللە، ئۇ يەنە ھېسسىي ۋە دىراماتىك بولۇشىغا قارىماي، ھەممىنى شەرھلەشكە ۋە ئالدىن ئېيتىپ بېرىشكە ئۇرۇنىدۇ. گويىاكى ئېگىز، لېكىن لەڭشىپ قالغان بىر «قوڭغۇراقخانا» ئۇستىدە تۇرۇپ ئالدىن ئېيتىلغان بەزى بېشارەتلەردىن خۇددى يامغۇرلۇق قارا بۇلۇتتىن قاچقانىدەك

ئادەمنىڭ قاچقۇسى كېلىدۇ. ئۆزى ئېيتقان بېشارەتلەردىن، تارىخ قانىنىمىزنىڭ دەھشەتلىك ئايلىنىشلىرىدىن، ئەڭ مۇھىمى، ھەمىشە ۋە ھەر جايدا ئوچۇق ـ ئاشكارا ھالدا ھوقۇقنى ۋە پەقەت ھوقۇقنىلا تالىشىۋاتقان، كونا زۇلۇمنىڭ ئورنىغا يېڭى زۇلۇمنى ئالماشتۇرۇپ تۇرۇۋاتقان تىنىمسىز كۈچلەرنىڭ ھۇجۇمىدىن ئادەمنىڭ قورقۇسى كېلىدۇ، چۈنكى ھوقۇق تۇتقان ھەر قانداق ھاكىمىيەت ئۆزىنىڭ مەقسەت، مۇددىئالىرىنى نېمە دەپ چۈشەندۈرۈشىدىن قەتئىينەزەر، ئۇنىڭ قان ئايلىنىشى بۈيرۇق بىلەن باشقۇرۇشتىن ئىبارەت بولىدۇ. ھەقىقەت ۋە قول يەتمەس غايىگە تەشنا بولغان قەلب ئۇچۇن فۇتۇرولوگىيە زۇلۇم ۋە ئازابتۇر. شۇنداق بولسىمۇ، تىلسىز ئىپتىدائىي ئادەمدىن باشلانغان بېشارەتچىلىك ئىستىكىدىن ۋاز كېچىش، ئاشۇنداق تامامەن غەرەزسىز ئىزدىنىشتىن ۋاز كېچىش، مېسسىيا[1]چە تىلەك بىلەن جېدەلخور ئادەمزاتقا پەرەزدىكى تەرەققىيات يوللىرىنى ئالدىن كۆرسىتىپ بېرىش خاھىشىدىن ۋاز كېچىش فۇتۇرولوگ ئۇچۇن بەك تەس بولۇپ، خۇددى ئۆزىدىن ۋاز كەچكەنگە ئوخشاش ئىش ئىدى. بۇ ئىشقا قانچە يىللار كەتتى! ھازىرقى پىراگماتىك جەمئىيەتتە بېشارەتچىلەرنىڭ يۇقىرى ئورۇنىنى ساقلاپ تۇرالىشى ئۇنداق ئاسان ئەمەس. دېلفىي كاھىنلىرى تەڭرىلەرنىڭ نامى بىلەن ھالاكەت ۋە سەلتەنەت ھەققىدە بېشارەت بېرىپ ئەۋلىيالىق قىلىدىغان شانلىق قەدىمكى دەۋرلەر ئۆتۈپ كەتتى. ۋاھالەنكى، 20 ـ ئەسىردە بېشارەتچىلەرگە تولىمۇ تەكەببۇرلۇق ۋە زەھەرخەندىلىك بىلەن مۇئامىلە قىلىنماقتا. لېكىن، بۇمۇ ئانچە قورقۇنچلۇق ئەمەس. فۇتۇرولوگ ۋە ئۇنىڭ كەسىپداشلىرى ئۆز دائىرىسىدە ئۆزلىرىنىڭ كەسپىي ھەۋەسلىرى بىلەن ياشاپ كەلمەكتە ئىدى.

---

① مېسسىيا ــ يەھۇدىي ۋە خىرىستىيان دىنلىرىدىكى بەندىلەرنىڭ گۇناھلىرىنى ئۆز ئۈستىگە ئېلىۋېلىپ ئازاب تارتىدىغان ۋە قىيامەت كۈنى ئەرشتىن زېمىنغا چۈشىدىغان قۇتقۇزغۇچى؛ مەسىھ؛ ماشىيەھ.

مەسىلەن، ئۇنىڭ بۇ قېتىمقى ياۋروپا سەپىرى پەقەت خەلقئارالىق ئىلمىي مۇھاكىمە يىغىنى ئۈچۈنلا ئەمەس، بەلكى يەنە ئۇنىڭ فىرانكفۇرت ـ نا ـ مايندا نەشر قىلىنغان يېڭى كىتابىنىڭ ھېسابات ئىشلىرىغىمۇ مۇناسىۋەتلىك ئىدى. قوبۇل قىلىش يىغىندا كىمدۇر بىرى چاقچاق قىلغان ئاساستا نېمىسچە «ماين» سۆزىنى بۇرمىلاپ، مايندىكى بۇيۇك شەھەر «مايىنې خېرائۇسفوردسرۇنگ» («مېنىڭ ئۆزۈمگە جەڭ ئېلان قىلىشىم») دېگەن بۇيۇك كىتابنى نەشر قىلدى، دېگەنىدى. بۇ گەپكە ئاپتوردىن باشقا ھېچقانداق ئادەم جاۋاب قايتۇرالمايتتى، ئەلۋەتتە.

فۇتۇرولوگ بۇ كىتابىدا خۇددى ئۇيقۇدىن سىلكىنىپ ئويغانغاندەك سولچىللىقنى چۆرۈپ تاشلىدى. دەرۋەقە، بۇ ئۇنىڭ ئۆزىگە، توغرىسىنى ئېيتقاندا، ياشلىقتىكى ھەۋەسلىرىگە جەڭ ئېلان قىلىشى ئىدى. دەۋرىنىڭ ئاشۇ بىر قىسما ئادەتلىرىدىن قول ئۈزۈشنى ئۆزىدىن باشلاشقا توغرا كېلەتتى.

ئىمزالىق كىتاب سېپتىش پائالىيىتىدىن كېيىن ئۇ مۇخبىرلارنى كۈتۈۋېلىش يىغىنى ئۆتكۈزدى، ئىمزالىق كىتابلىرىنى تارقاتتى، ئاندىن رېين[1]غا قىسقا مۇددەتلىك سەپەر قىلدى، شۇ يەردىكى سايياھەت پاراخوتىدا ئۇ «شىپىگېل» ژۇرنىلىنىڭ مۇخبىرلىرىنىڭ زىيارىتىنى قوبۇل قىلدى. مۇخبىرلار فۇتۇرولوگىيە ئىلمىنىڭ پېشقەدەم ئەۋلىياسىنى رېين قىرغاقلىرىدىكى ئاستا ئۆتۈپ كېتىۋاتقان قېيالار ئارقا كۆرۈنۈش قىلىنغان ھالدا سۈرەتكە تارتىشتى. يەنە دوستانە چاقچاق باشلاندى ــ قېرى قېيالار ئۇنىڭ چىرايىغا بەك ماسلاشقان، ئۇنىڭ ئۆزىمۇ قېرى قىيادەك ھەيۋەتلىك. بۇ چاقچاقتا ئۇ كۈلۈمسىرەپ جاۋاب قايتۇردى: «سۆھبەت خاتىرىسىگە ‹قېرى قىيانىڭ مۇلاھىزىلىرى› دەپ ماۋزۇ قويساڭلار بولىدۇ». شۇنىڭ

---

① رېين ــ گېرمانىيەدىكى بىر دەريا.

بىلەن، قېرى قىيانىڭ ئوغلۇك مۇلاھىزە يۈرگۈزۈشىگە توغرا كەلدى. تۇرلۇك سوئاللار ئوتتۇرىغا قويۇلدى. پەندە، دېمەك يەنە تۇرمۇشتىمۇ ئۆزىگە جەڭ ئېلان قىلىش دېگەننىڭ مەنىسى نېمە؟ بۇ ئۆز تەجرىبىسى ۋە ئېتىقادىنىڭ ئىسلاھ قىلىنىشىمۇ؟ ئەۋلىيا قانداق ئويلايدۇ: روھىي چوشكونلۇك ھەمىشە تۇرمۇشتىكى تەقدىرچىلىكتىن كېلەمدۇ؟ فوتۇرولوگىيەدىكى تەۋەككۇلچىلىك ھەققىدە ئوغۇنىڭ كۆزقارىشى قانداق؟ ئاندىن يەنە ئوغۇنىڭ ھال - ئەھۋالى قانداق؟ بۇ رېپىن شارابى ئوغۇغا ياقتىمۇ؟ ۋاھ، بۇ قالتىس ئىكەن ! ئامېرىكىلىقلار دائىم شوندىق. بولوپمۇ، ئۇلارنىڭ كېلىپ چىقىشى نېمىس بولسا!

مانا ئەمدى روبېرت بورك خوددى بىر مەيدان كەسكىن مۇسابىقىدىن كېيىن تېزرەك بىكار بولوپ جىددىيچىلىكتىن قوتۇلوش ئوچون كىيىم ئالماشتۇروش ئۆيىگە ئالدىراپ كىرگەن تەنھەرىكەتچىدەك ئايروپىلاندا دىققىتىنى باشقا تەرەپكە بۇراپ، دائىم باش قاتۇروۋاتقان مەسىلىلەرنى ئويلىماسلىققا تىرىشاتتى، ئەمما يەنىلا ئويلايتتى، ئۆزىنىڭ يېڭى، بەلكىم ئاخىرقى ئىلمىي ئەسىرى توغرىسىدا ئويلايتتى. تاماملانمىغان ئىشىنى، يەنى ئۆز «ئەسەرلىرىنىڭ گۈل تاجى»نى تاماملاش كېرەك ئىدى، ئەلۋەتتە، مومكىن بولسا. كۆپ يىللىق تەتقىقاتلىرى ئاساسىدا تەپەككۇرنى يېڭى ئىلمىي تەسەۋۋۇرلار بوسوغىسىغا ئېلىپ چىقىش مومكىن بولسا، روبېرت بوركنىڭ پىكرىچە، ھازىرقى ئىنسانىيەت تامامەن يېڭى مەسىلىلەرگە دوچ كېلىدۇ، ئىنسانىيەتنى ئىلگىرى كۆرۈلوپ باقمىغان، ھەممىگە ئورتاق بولغان سىناقلار كوتوپ تۇرماقتا، بەجايىكى ئۇشتومتوت قوياش سوۋۇپ كەتكەندەك ياكى ئەكسىچە، تېخىمۇ قىزىپ كەتكەندەك ھەممە يەردە ھەممە كىشىلەرگە چېتىلىدىغان ئىشلار يوز بېرىدۇ. ئىنسانىيەت بۇ يېڭى مەسىلىلەرنى ئاڭلىق چوشىنىپ، ئۆز ھالاكىتىنىڭ پاجىئەلىك مومكىنچىلىكىنى كۆز ئالدىغا كەلتۈروش بىلەنلا چەكلىنىپ قالماستىن، يەنە ئەڭ مۇھىمى، جاننى ساقلاپ

قېلىشنىڭ يېڭىچە ئۇسۇللىرىنى، تەرەققىياتنىڭ كېيىنكى يوللىرى ۋە شەكىللىرىنى، تەپەككۇرنىڭ يېڭىچە تىپلىرىنى تېپىپ چىقىشى كېرەك. مۇشۇ ھەقتە يېزىش، كەلگۈسىدىكى تەرەققىياتنىڭ يولىنى ئالدىن كۆرسىتىپ بېرىش — مانا بۇ ئۇنىڭ، روبېرت بوركنىڭ «ئەسەرلىرىنىڭ گۈل تاجى» ئىدى... لېكىن، مۇمكىن بولارمۇ؟ بۇ بەك زور ئىش... بىراق، ۋاقىت رەھىمسىز...

ئايروپىلاننىڭ قاناتلىرى ئاستىدىكى پايانسىز ئوكيان يەنە شۇنداقلا مەۋج ئۇراتتى، دولقۇنلارنىڭ چاچراندىلىرى يورۇق نۇقتىلارنى ھاسىل قىلىپ جىلۋىلىنەتتى. قۇياش، بۇلۇتسىز كۆك ئاسمان، چەكسىز كەڭلىك، شىددەتلىك ئۇچۇش — گويا كى ئوكيان ئۇستىدە ئەبەدىي قېتىپ قالغان ھەربكەت... تەخمىنەن بىر يېرىم سائەتتىن كېيىن قىتئەنىڭ قىرغاق لىنىيەسى كۆرۈنىدۇ، ئەنە شۇ چاغدا ئايروپىلان قونۇشقا باشلايدۇ، ئەنە شۇ چاغدا ئاسماندىكى بۇ تىمتاسلىقمۇ ئاياغلىشىدۇ، شاۋقۇنلۇق ئايروپورتتىكى دەسلەپكى قەدەملەر بىلەنلا ئۇ ئادەملەر قايناشمىغا كىرىپ كېتىدۇ.

ھالبۇكى، ھازىرچە ئۇچۇش داۋاملاشماقتا ئىدى. سەپەردە فوتۇرولوگنى ئاللىقانداق كۇتۇلمىگەن ۋە ئادەتتىن تاشقىرى ۋەقە كۇتۇپ تۇراتتى.

ئۇ خېلى يامان ئەمەس ھەۋەسكار فوتوگراف ئىدى، لېكىن ھەمىشە ئۆزى بىلەن بىللە ئېلىپ يۈرىدىغان فوتوئاپپاراتىنى شاراقلىتىپ خىيالىغا كەلگەنلا نەرسىنىڭ ھەممىسىنى ئايرىماستىن سۈرەتكە تارتىۋېرەتتى. ئۇ بولۇپمۇ ئاسماندىكى ھەر خىل كۆرۈنۈشلەرگە ئامراق ئىدى. ئۇنىڭ ئايالى جېسسى ئۇلارنىڭ ئۆيىگە توشۇپ كەتكەن كېرەكسىز فوتو سۈرەتلەرنىڭ كۆپلۈكىدىن قاقشاپلا يۈرەتتى. ئۇ بەكرەك ئاچچىقى كەلگەن چاغلاردا فوتورولوگنى فوتو ئەخلەتچى دەپ ئاتايتتى ۋە سۈرەتلەرنىڭ ھەممىسىنى كۆيدۈرۈپ تاشلايمەن دەپ تەھدىت

سالاتتى، لېكىن بۇ ئېرىنىڭ يالقۇنلۇق ھەۋىسىنى سوۋۇتالمايتتى. روبېرت بورك ئۆزى ئۈستىدىن كىنايە قىلىپ: «مەن ئىلىمدىمۇ سىتراتوسفېرا[1]چى ئابستراكت ئۇقۇملار ئىچىدىن چىقىپ كېتەلمەيمەن، فوتو سۈرەتچىلىكتىمۇ شۇنداق — ئاپپاراتنى بۇلۇتلارغا توغرىلايمەن» دەيتتى. مانا بۇ قېتىممۇ شۇنداق بولدى، خۇددى ھاۋا ئوچۇق كۈنلەردە ئويناپ يۈرگەن سەبىي بالىلاردەك ئاسماندا ئەركىن ئۈزۈپ يۈرگەن غەلىتە شەكىللىك بىرەر بۇلۇت بولسا، شۇنى سۈرەتكە تارتىپ توپلىمىمنى تولۇقلىسام دېگەن ئوي بىلەن فوتو ئاپپاراتىنى تەييارلىغاچ دېرىزىگە يېپىشتى. ئەپسۇسكى، يارىغۇدەك ھېچ نەرسە كۆرۈنمىدى، ئاسمان كۆپكۆك ئىدى، پەقەت ئاستى تەرەپتىلا بىرنەچچە ئۇششاق بۇلۇت پارچىلىرى لەيلەپ يۈرەتتى.

شۇ ئەسنادا ئايروپىلان يۆنىلىشىنى ئۆزگەرتىپ سەل قىيسايغانىدى، ئۇ ئوكياندا ئۈزۈپ كېتىۋاتقان چوڭ كىت توپىنى كۆردى. ئۇ كىتلارنى شۇنچە ئېنىق، شۇنچە تولۇق كۆردىكى، بۇ كۆرۈنۈش ئاجايىپ مەپتۇن قىلارلىق، ئاجايىپ جەلپ قىلارلىق تۇيۇلدى. كىتلار پات ـ پات ئۇنىڭ چۈشىگە كىرىپ تۇراتتى ئەمەسمۇ. شۇنداق، چۈشىدە ئوكياندىكى كىتلارنى غۇۋا كۆرەتتى. ئۇلار خۇددى ئۇنى ئۆزلىرى بىلەن بىللە كېتىشكە ئۈندەۋاتقاندەك بىلىنىپ كېتەتتى. مانا ئەمدى كىتلارنى ئوڭىدا كۆرۈۋاتىدۇ. ئاجايىپ كۆرۈنۈش! كىتلار خۇددى ئاسماندىكى تۇرنىلارغا ئوخشاش بۇلۇڭ چىقىرىپ ئۈزمەكتە ئىدى. يىگىرمىچە بار. ئايروپىلان قىيسىيىشتىن تۈزلەندى، لېكىن تۆۋەندە كىتلار يەنىلا كۆرۈنۈپ تۇراتتى. ئۇلار دولقۇنلارنى زەرب بىلەن يېرىپ، باشلىرى ئۈستىدىن فونتان سۇلىرىنى چاچرىتىپ، بىردەم سۇنىڭ قەرىگە چۆكۈپ، يەنە بىردەم تاغ سۈپەت تەنلىرىنى سۇ يۈزىگە ئۆرلىتىپ، ھەممىسى بىرلىككە كەلگەن ھەرىكەت بىلەن

---

[1] سىتراتوسفېرا — دېڭىز يۈزىدىن توققۇز — ئون كىلومېتىر ئېگىزلىكتىكى ئاتموسفېرا قاتلىمى.

كېتىۋاتقان يولدىن چەتلىمەي ۋە تەرتىپنى بۇزماي ئىلگىرىلىمەكتە ئىدى.

ھەممىنى ئۇنتۇپ، كىتلار توپىنىڭ ھەرىكىتىدىكى كۇچ ۋە ئىرادىگە ھەۋەسلەنگەن روھىرت بورك ئۆزىمۇ ئاشۇ ھەيۋەتلىك ئېقىندا، كىتلار ئارىسىدا ئۇزۇپ كېتىۋاتقاندەك، ئۇنىڭ ئۆزىمۇ كىتسىمان ئادەمدەك، ئۇنىڭ دۇمبىسىدىن يالتىراق سۇلار بەئەينى قارا يامغۇردىن كېيىن ئېدىردا ئاققان سەلگە ئوخشاش ئېقىپ چۈشۈۋاتقاندەك تۇيۇلۇپ كەتتى. ئۇ ئاداققى ئۆمرىگىچە كىتلارغا چېتىشلىق بولمىغانلىقىنى ئۇشتۇمتۇت ئويغانغان تەگسىز تۇيغۇسى بىلەن چۈشىنىپ شاۋقۇنلۇق ئوكيانىدا خىيالەن ئۇزۇپ كەتتى؛ ئۇنىڭ قەلبىدە بۇ ئۇچرىشىشنىڭ سىرلىق ماھىيىتى ئېچىلدى: كىتلار نېمىگە دۇچار بولسا، ئۇمۇ شۇنىڭغا دۇچار بولىدۇ، ئۇنىڭ بېشىغا نېمە كەلسە، كىتلارنىڭ بېشىغىمۇ شۇ كېلىدۇ...

دېمەك، ئۇنىڭ چۈشىدە كىتلارنى كۆرۈشى تاسادىپىي ئەمەس ئىكەن ـ دە. راست، ھەرگىز تاسادىپىي ئەمەس. لېكىن، شۇ تاپتا ئۇلار شۇنچە ئالدىراپ نەگە كېتىۋاتىدۇ؟ ئۇلار ئۇنى قانداق مەقسەت بىلەن نەگە باشلاپ كېتىۋاتىدۇ؟ ئۇ شۇنچە يىراقتىن سۈرەتكە تارتسا قانداق بولۇشىغا تازا ئىشەنچ قىلالمىسىمۇ، فوتو ئاپپاراتنى توغرىلاپ شاراقلاتتى.

شۇنىڭدىن كېيىن ئۇ ئۆيىگە تېلېفون ئۇرۇش ئۈچۈن ئورۇندۇقنىڭ ئويۇقىدىن ئايروپىلان تېلېفونىنىڭ تۈرۈپكىسىنى چىقىرىۋالدى. ئۇ تېلېفون تەخسىسىدە بانكا ھېساب نومۇرىنى، شەھەرنىڭ كودىنى (رايون نومۇرىنى)، ئۆي تېلېفونىنىڭ نومۇرىنى ئالدىراشلىق بىلەن بېسىۋېتىپ قايسىدۇر بىر نومۇرنى خاتا بېسىپ قويدى ـ دە، قايتىدىن باسقىلى تۇردى. ئۇ ھازىر كۆرۈۋاتقانلىرىنى ئايالىغا سۆزلەپ بېرىشى زۆرۈر ئىدى. شۇ تاپتا ئۇ ئۇن چىقارماي، بىر كىم بىلەن سۆزلەشمەي تۇرالمايدىغان ھالەتتە ئىدى. «جېسسى تېلېفونىنى نېمىشقا

ئالمايدىغاندۇر؟! ئۇ نەگە كەتكەندۇر؟ ئۆيدىن چىقىپ كەتكەنمىدۇر؟ قارشى ئېلىشقا ماڭدىمۇ، تېخى بالدۇرغۇ؟ ماشىنىسىغا تېلېفون ئۇراي!» كىتلارنى كۆرگەنلىكىنى دەل هازىر ئايالىغا سۆزلەپ بەرگۈسى كەلدى، خۇددى كۆرۈشكەندە ئېيتىپ بەرسە بولمايدىغاندەك. يېقىن دوستلىرى فۇتۇرولوگقا چاقچاق قىلىشىپ ئۇ چۈشىدىمۇ ئايالىغا سادىق، دېيىشلىرى بىكار ئەمەس ئىدى.

كىتلار بولسا، ئوكيانداا غايىب بولۇشقا يۈزلەندى، ئېنىق كۆرۈنمەي قالدى...

— جېسسى ! — دەپ ئۇن سالدى ئۇ ئايالىنىڭ ئاۋازى تېلېفون تۇرۇپكىسىدىن ئاڭلانغاندا، — مەن ساڭا چۈشۈمدە كىتلارنى كۆردۈم دېگەنىدىم، ئېسىڭدىمۇ؟

— ھەئە، نېمە بولدى؟ ساڭا نېمە بولدى؟ سەن قەيەردە؟

— مەن ھېلىلا ئۇلارنى كۆردۈم ! مەن كىتلارنى ئوكيانداا كۆردۈم ! چۈشىنىۋاتامسەن، بۇ ئاجايىپ قالتىس كۆرۈنۈش بولدى، بۇنداق كۆرۈنۈشنى ئۆمرۈمدە كۆرۈپ باقمىغانىدىم... بۇ...

— توختا، توختا، نېمانچە ھاياجانلىنىپ كەتتىڭ؟ خۇدا ھەققى ئۆزۈڭنى بېسىۋالغىن... كېيىن، ئۆيگە كەلگەندە سۆزلەپ بېرەرسەن. كىتلار دەيسەنغۇ! بىزنىڭ بۇ يەردە شۇنداق ئىشلار بولۇۋاتىدۇكى، ساڭا نېمە دېيىشمىنىمۇ بىلەلمەيۋاتىمەن! ھەممەيلەن تەمتىرەپ قالدى. ھەممەيلەن «تىرىبيۇن» نى ئوقۇۋاتىدۇ! سىلەرنىڭ ئۇيەردە بۇگۈنكى گېزىتلەر بارمۇ؟ ۋاي، نەدىن بولسۇن... سىلەر ئۇچۇپ كېلىۋاتقۇچە بۇ يەردە شۇنداق ئىشلار بولۇپ كېتىۋاتىدۇكى! بۇ «تىرىبيۇن» گېزىتىنىڭ نۆۋەتتىن تاشقىرى سانى، بۇ ھەقتە ھازىرلا رادىيودىمۇ، تېلېۋىزوردىمۇ خەۋەر بېرىشتى... ھەممە ئادەم شۇنى ئوقۇشقا كىرىشىپ كەتتى...

— نېمە ئىكەن؟ سىياسىي ۋەقەمۇ؟

— ياقەي. شۇنداق بولسا مەيلىدىغۇ! ساڭا قانداق چۈشەندۈرۈشنى بىلەلمەيۋاتىمەن. مەن تېخى ئوقۇپ بولمىدىم. بۇ پۈتۈنلەي باشقىچە.

— شۇنداقتىمۇ، گەپ نېمە توغرىسىدا ئىكەن؟ زادى نېمە گەپ ئىكەن؟

— ئالەم بوشلۇقىدىكى مونانىڭ رېم پاپاسىغا يازغان خېتى! ئومۇمەن، ھەممىگە، ھەممە ئادەمگە قارىتىلغان مۇراجىئەت...

— نېمە، نېمە؟ ئالەم بوشلۇقىدىكى موناخ دېگەن قانداق گەپ؟ موناخلارنىڭ ئالەم بوشلۇقىدا مەزھىپى بارمىكەن؟

— مەن چۈشەندۈرەلمەيمەن. بۇ بەك چوڭ ماتېرىيال. ھەممە خەق ئوقۇۋاتىدۇ.

— ئۇ نېمە توغرىسىدىكى خەت ئىكەن؟ مەزمۇنى نېمە ئىكەن؟ ئىككى ئېغىز بولسىمۇ دەپ باققىنا!

— ئالەم بوشلۇقىدىكى بۇ مونانىڭ ئېيتىشىچە، ئۇ بۈيۈك ئىلمىي كەشپىيات يارىتقانمىش، بۇنىڭدىن كېيىن ئادەملەر بۇ دۇنياغا يارىلىش ياكى يارالماسلىقنى ئۆزلىرى بەلگىلەرمىش.

— بۇ نېمە دېگىنىڭ، جېسسى؟! — فۇتۇرولوگ ئېسەنگىرەپ قالدى، — ھېچنېمىنى چۈشەنمىدىم. بۇ بىر جۆيلۇشقۇ. بۇنىڭغا كىم ئىشىنىدۇ؟ ئۇنداق بولسا، خۇدا نەدە؟

— بىلمەيمەن. بۇنىڭغا خۇدامۇ ماقۇل بولسا كېرەك.

— بەللى! سەن نېمە دەۋاتىسەن؟! ئۆزۈڭنىڭ نېمە دەۋاتقانلىقىڭنى چۈشىنىۋاتامسەن؟! سىلەرنىڭ ئۇ يەردە زادى نېمە بولۇپ كېتىۋاتىدۇ؟

— كەلگەندە ئوقۇپ بىلىسەن. ھەممە ئادەم بىر - بىرلىرىگە تېلېفون ئۇرۇشۇۋاتىدۇ... ھەممىسى داڭ چىتىپ قېلىشتى، كۆچىلىكى شۇنداق غەزەپكە كېلىشتى، «تىرىبيۇن» نى يەر يۈزىدىن يوق قىلىشقا تەييار تۇرۇۋاتىدۇ، دوستلار سېنىڭ ئېيادە بىلدۈرۈشۈڭنى كۈتۈۋاتىدۇ. بۇ زادى قانداق گەپ، بۇنىڭدىن كېيىن نېمە بولىدۇ — بۇ ھەقتىكى سېنىڭ پىكرىڭنى، سېنىڭ

نېمە دەيدىغانلىقىڭنى كۆتۈشۈۋاتىدۇ...

— ئۇ ئۆزى كىم ئىكەن، ھېلىقى ئالەم بوشلۇقىدىكى مونىخ دېگىنىڭ؟ ئوربىتىدا ئايلىنىپ يۈرۈپ ئەقلىدىن ئېزىپ قالغان بىرەر ئالەم ئۇچقۇچىسىمىكەن؟

— بۇ ھېلىقى قايتىپ كەلمەيدىغان نېمە، ئالەم بوشلۇقىدىكى ئىلمىي ئىستانسا خادىملىرىدىن بىرى زېمىنغا قايتىپ كېلىشتىن باش تارتقانلىقى ھەققىدىكى خەۋەر بىر چاغلاردا مەتبۇئاتتا غىل - پال كۆرۈنۈپ قالغانىدى، ئېسىڭدە بارمۇ؟

— ئەلۋەتتە، ئېسىمدە. شۇ چاغدا يېزىلغىنىغا قارىغاندا، ئۇ ئۆزى رۇس بولۇپ، بىر ئامېرىكىلىق ۋە بىر ياپونىيەلىك بىلەن بىللە ئۇچقانكەن. بىراق، ئۇنىڭ ئىسمى ئېسىمدە قالماپتۇ.

— خەتتە ئۇ ئۆزىنىڭ ئىسمىنى فىلوفېي دەپ ئاتاپتۇ.

— فىلوفېي؟ ئۇنىڭ ھەقىقىي ئىسمى شۇنداقمىكەن؟

— بىلمەيمەن.

— بۇ رۇسچە ئىسىم. ھازىر رۇسلارنىڭ ھەرنېمە قىلىشىنى كۆتكىلى بولىدۇ. ئۇلارنىڭ كۆرمىگىنى قالمىدى... ئالەم بوشلۇقىدىكى ئىبادەتخانىغا بېكىنىۋېلىپ، ئۇ يەردىن ئىدىيەلەرنى تاشلاۋاتقان زاھىت ئىكەن - دە؟! بۇ بىر يېڭىلىق ئىكەن!...

2

رىم پاپاسىغا!

ھەزرىتى ئالىيلىرى، ئالەمدىكى تولىمۇ يىراق يەردىن، ئۆزۈم ئۇچ يىلدىن بېرى ئالەم بوشلۇقى ئىلمىي تەتقىقات ئىستانسىدا ئېكسپېدىتسىيەدە بولۇۋاتقان يەردىن، يەنى يەر شارى ئەتراپىدىكى بىر ئوربىتىدىن خەت يېزىپ سىزنى ئاۋارە قىلغانلىقىم ئۈچۈن سىزدىن ئەپۇ سوراشتىن ئىلگىرى، خاسىيەتلىك ئاتا، ئالدىڭىزدا خىيالەن تىز چۆكىمەن ۋە مۇبارەك قولىڭىزنى سۆيىمەن. مېنىڭ

بۇ گۈناھكار جېنىمنى كەچۈرگەيسىز ۋە لايىق تاپسىڭىز، ئېيتماقچى بولغانلىرىمنى بىر ئاڭلاپ قويغايسىز. دېمەكچى بولغانلىرىم بىر قارىغاندا پۈتۈنلەي قۇرۇق گەپتەك، ھەتتا مەنىۋى – تارىخىي تەجرىبە نۇقتىئىنەزەردىن قارىغاندا زىيانلىقتەك كۆرۈنۈشى مۇمكىن، لېكىن ئەمەلىي كۆزىتىشتىن چىقىرىلغان يەكۈنلىرىم ۋە ئىدىيەلىرىم تەڭرىنىڭ ئۆز ئىرادىسى ۋە بۈيرۇقى بويىچە بارلىققا كەلگەن دەپ ئويلاشقا جۈرئەت قىلىمەن. شۇنداق بولمىسا، خاسىيەتلىك ئاتا، سىزگە بۇ گەپلەرنى دېيىشىمنىڭ قانچىلىك چېكىدىن ئاشقان ئەدەپسىزلىك بولىدىغانلىقىنى ئوبدان چۈشىنىپ تۇرۇپ سىزنى ئاۋارە قىلمىغان بولاتتىم. ھەر ھالدا، دېمەكچى بولغانلىرىم خەتتىن ئايان بولمىدۇ دەپ ئۈمىد قىلىمەن.

شۇنداق قىلىپ، گەپنى بىراقلا ماھىيەتتىن باشلاي، تەقدىر ماڭا ئوخشاش بىر ئاددىي بەندىنى تۆرىلىش ئالدىدا تۇرغان جاننىڭ ئىلگىرى مەلۇم بولمىغان خۇسۇسىيىتىنى، يەنى ئىنسان تۆرەلمىسىنىڭ ئەكس تەسىرىنى بىلىشكە نىسىپ قىپتۇ. ئۇنىڭ بايقىلىشى ۋە مەۋجۇتلۇقىنىڭ ئاشكارىلىنىشى بىزنى تەڭرى قۇدرىتىنىڭ سىرلىرىغا يېقىنلاشتۇرۇشى مۇمكىن. مېنىڭ تەلىيىم كېلىپ، ھازىرغا قەدەر مەلۇم بولمىغان شۇ ئەكس تەسىرنى ئەمەلىي تەجرىبە ئارقىلىق ئېنىقلاپ چىقتىم. مەن بۇنى ئىنسان ئۇرۇقىنىڭ تەرەققىياتىنى مۇكەممەللەشتۈرۈشتىكى يېڭى ئاساس دەپ قارايمەن.

ئەنە شۇ ۋەجىدىن ماڭا قۇلاق سېلىشىڭىزنى تۆۋەنچىلىك بىلەن ئۆتۈنۈپ سورايمەن، خاسىيەتلىك ئاتا.

تەكرارلايمەنكى، مەن ئىنسانىيەتنىڭ كېيىنكى ھاياتىغا تەسىر كۆرسىتىدىغان بۇيۇك كەشپىياتنى ۋۇجۇدقا چىقاردىم. مەن ئۆزۈم ھەققىدە شۇنداق دېيىشكە مەجبۇر بولدۇم، چۈنكى مەن ئېرىشكەن نەتىجىنى ھازىرچە تېخى ھېچكىم چۈشىنىپ يېتىشكە قادىر ئەمەس، مىسلى كۆرۈلمىگەن بۇ كەشپىياتنىڭ خاراكتېرى ھەققىدە تېخى ھېچكىم ھېچقانداق تەسەۋۋۇرغا ئىگە ئەمەس.

شۇنى تەكتلەيمەنكى، ئادەمنىڭ تۆرەلمىسى قورساقتىكى يېتىلىش دەۋرىنىڭ دەسلەپكى ھەپتىلىرىدە كەلگۈسىدىكى ھاياتلىقتا ئۇنى نېمىلەرنىڭ كۈتۈپ تۇرۇۋاتقانلىقىنى سېزىشكە ھەم كەلگۈسىدىكى ئۆز تەقدىرىگە قارىتا ئۆزىنىڭ مۇئامىلىسىنى ئىپادىلەشكە قادىر بولىدىكەن. ئەگەر بۇ مۇئامىلە سەلبىي بولسا، كەلگۈسىدە يورۇق دۇنياغا كېلىشكە تۆرەلمىنىڭ قارشىلىقى پەيدا بولىدىكەن.

مەن تۇغۇلۇشقا قارىتا سەلبىي مۇئامىلىنى ئىپادىلەيدىغان سىگنال ـ بەلگىنى تاپتىم. بۇ سىگنال ـ بەلگە ئاشۇنداق تۆرەلمىگە ھامىلدار بولغان ئاياللىڭ پېشانىسىدە كىچىككىنە سەپكۈنلۈك داغ بولۇپ كۆرۈنىدۇ. مەن بۇنداق داغنى كاساندرا تامغىسى دەپ، سەلبىي سىگنال بېرىدىغان تۆرەلمىنى كاساندرا ـــ تۆرەلمە دەپ ئاتىدىم.

كەلگۈسىگە ئۆز مۇئامىلىسىنى ئىپادىلەيدىغان ۋە بەختسىزلىكنىڭ سىگنالىنى بېرىدىغان بۇنداق ئاجايىپ ئىقتىدار ئادەمنىڭ تۆرەلمىسىدە پەقەت قورساقتا ئۇنگەندىن كېيىنكى بىر نەچچە ھەپتە ئىچىدىلا كۆرۈلىدۇ، ئاندىن بۇ خىل ئىقتىدار غايىب بولىدۇ. بۇ شۇنىڭ ئۈچۈنكى، ئۇرۇق ئۆزىنى كۈتۈپ تۇرغان مۇقەررەرلىككە ئاستا ـ ئاستا كۆنۈپ قالىدۇ.

كاساندرا ـــ تۆرەلمىنىڭ كەلگۈسىدىكى ھاياتنى قوبۇل قىلىشقا قارشىلىق كۆرسىتىشى، شۇبھىسىزكى، ئىنسانىيەت پەيدا بولغاندىن بۇيان داۋاملىشىپ كەلمەكتە. ۋاھالەنكى، ھېچكىم ھېچقاچان بىر قىسىم ھامىلدار ئاياللارنىڭ پېشانىسىدىكى سەپكۈنلۈك داغقا ئەھمىيەت بەرمىگەن ھەم ھازىرمۇ ئەھمىيەت بەرمەيۋاتىدۇ. مەن بۇ خىل داغنىڭ مەنىسىنى يېشىش بىلەنلا قالماي، بەلكى ئۇنى تېخىمۇ روشەن كۆرۈنىدىغان قىلىش ئۈسۈلىنى تاپتىم. بۇنىڭ ئۈچۈن مەن نۇرلاندۇرۇش كۆرۈنۈشلىرىنى يۇرۇشلەشتۇرىمەن، زېمىنغا ئالەم بوشلۇقىدىن ئۆتكۈر نۇرلارنى چۈشۈرىمەن. مۇقىم ئوربىتىدىن يوللانغان شۇ

نۇرلار ئانىنىڭ قورسىقىدىكى كاساندرا — تۆرەلمىنىڭ جانلىنىشىنى كۈچەيتىدۇ. ئىلگىرى كىشىلەر يەلتاشما دەپ ئويلاپ يۈرگەن كىچىككىنە سەپكۈنلۈك داغ كۈچلۈك نۇرنىڭ تەسىرى ئاستىدا جانلىنىپ روشەنلىشىشكە باشلايدۇ. كۈچلۈك نۇرلار ئاتموسفېرادا كۆرۈنمەيدۇ ۋە ئورگانىزم ئۈچۈن پۈتۈنلەي زىيانسىز بولىدۇ. بۇ نۇرلارنى مەن ئالەم بوشلۇقىدىن ھەممە قىتئەلەرگە، پۈتۈن يەر شارىغا يۈزلەندۈرىمەن. مۇنداق نۇرلاندۇرۇش كاساندرا — تۆرەلمىلەرنى ئومۇمىيۈزلۈك ئاشكارىلاشنى مەقسەت قىلىدۇ. تۆرەلمىلەردىن «ئالەم بوشلۇقى ئارقىلىق» جاۋاب ئېلىنىدۇ. كاساندرا — تۆرەلمە قايتۇرغان جاۋابنىڭ مەزمۇنى تەخمىنەن مۇنداق بولىدۇ: «مېنىڭ ئىختىيارىمچە بولسا، مەن تۇغۇلماسلىقنى ئەۋزەل كۆرىمەن. شۇ سىگناللاردىن سىلەر مېنى ۋە يېقىنلىرىمنى كەلگۈسىدە كۈتۈپ تۇرغان قىسمەتتىن، بالا ـ قازالاردىن خەۋەر تاپالايسىلەر. ئەگەر سىلەر شۇ سىگناللارنىڭ مەنىسىگە يېتەلمىسەڭلار، بىلىپ قويۇڭلاركى، مەن كاساندرا — تۆرەلمە تۇغۇلماستىن، ھېچكىمگە ئېغىرىمنى سالماستىن غايىب بولۇشنى ئەۋزەل كۆرىمەن. سىلەر سورىدىڭلار، مەن جاۋاب بەردىم: مەن ياشاشنى خالىمايمەن. لېكىن، مېنى ئىختىيارىمغا قويماي، يورۇق دۇنياغا كېلىشكە مەجبۇرلاشسا، بېشىمغا كەلگەن تەقدىرنى قوبۇل قىلىمەن، خۇددى ھەممە زامانلاردىكى ھەممە ئادەملەرگە ئوخشاش. قانداق قىلىشنى ئۆزۈڭلار قارار قىلىڭلار، بولۇپمۇ ئەڭ ئالدى بىلەن ماڭا ھامىلدار بولغان ئانام قارار قىلسۇن. شۇنداقتىمۇ، ئاۋۋال مېنىڭ گېپىمنى ئاڭلاپ، چۈشىنىپ بېقىڭلار. مەن — كاساندرا — تۆرەلمە ! ھازىر مەن بىلەن خوشلاشساڭلارمۇ كېچىكمەيسىلەر، مەن شۇنىڭغا تەييار. مەن كاساندرا — تۆرەلمە، نۇرغۇن كۈنلەرگىچە سىلەرگە ئۆزۈمدىن خەۋەر بېرىپ تۇرىمەن، مەن كاساندرا — تۆرەلمە، سىلەرگە ئۆزۈمنىڭ سىگناللىرىمنى يوللاپ تۇرىمەن. مەن كاساندرا — تۆرەلمە، تۇغۇلۇشنى خالىمايمەن،

خالىمايمەن، خالىمايمەن... مەن كاساندرا ــ تۆرەلمە !»

كاساندرا ــ تۆرەلمىنىڭ سىگنالىنى مۇشۇنداق چۈشەندۈرۈشى ئايرىم ئەھۋاللاردا ھېچكىمنى ھېچنېمىگە مەجبۇر قىلمايدۇ، ئەلۋەتتە. ھامىلدار ئايالنىڭ پېشانىسىدىكى قىزىرىپ تۇرغان كاساندرا تامغىسى ئۇزاق ئۆتمەي خىرەلىشىپ ۋە ئاخىرى ئىزسىز يوقىلىپ كېتىدۇ. ئەگەر ئۇنتۇشنى خالىساق، مۇرىمىزنى قىسىپ قويۇپ ھېچنېمىنى ئويلىمىساق، ھەممە ئىش ئۇنتۇلۇپ كېتىدۇ...

ئەمما، ئىلىم مۇرىسىنى قىسىپ قويۇپ جىم تۇرالمايدۇ. ئالەم بوشلۇقىدىكى كومپيۇتېردىن ئېلىنغان ئىستاتىستىكىلىق مەلۇماتلاردىن قارىغاندا كاساندرا ــ تۆرەلمىلەرنىڭ سانى يىلدىن ــ يىلغا كۆپىيىپ بارماقتا.

بۇنداق بەختسىزلىكنىڭ كۆپىيىشىدىكى، يەنى تۆرەلمىلەرنىڭ ھايات ئېقىمىدىن چەتلەشكە تەييارلىقى يوق بولۇشقا ئىنتىلىشى، مەۋجۇتلۇق ئۈچۈن كۈرەشكە ئاتلانماسلىقىدىكى سەۋەب نېمە ۋە بۇنىڭ ئاقىۋىتى قانداق بولىدۇ؟ بىزنىڭ كۇندىلىك تۇرمۇشىمىزنىڭ چېكىدىن ھالقىغان ساماۋى ھادىسىدىن ساۋاق ئېلىشنىڭ ئەھمىيىتى بارمۇ؟ بار بولسا، يېڭىدىن پەيدا بولۇشقا باشلىغان ئورگانىزمنىڭ قورقۇنچى سىرتتىكى رېئال تۇرمۇشقا كۆچۈرۈپ كېلىنسە توغرا بولامدۇ؟ ئانىنىڭ قورسىقىدىكى ھامىلىنىڭ ئۆز كەلگۈسىنى ئۆزلۈكىدىن سېزىشىدىكى باشلانغۇچ سەۋەب دەل مۇشۇ رېئال تۇرمۇشنىڭ ئۆزى ئەمەسمۇ؟ ئانا ــ دۇنيانىڭ نۇسخىسى. ئەتراپتىكى مۇھىتنىڭ ئۆزۈكسىز تەسىرىنى ئىختىيارسىز رەۋىشتە ھامىلىگە ئۆتكۈزۈپ بەرگۈچى دەل شۇ ئانىنىڭ ئۆزى ئەمەسمۇ؟

ئەنە شۇ سوئاللار جاۋاب كۈتمەكتە.

سۆزۈمنى داۋاملاشتۇرۇشتىن ئاۋۋال، ھەزرىتى ئالىيلىرى، مۇشۇنداق ۋەزىيەتتە نېمە ئۈچۈن سىزگە، رېم ــ كاتولىك چېركاۋىنىڭ رەھبىرىگە مۇراجىئەت قىلىۋاتقانلىقىمنى

چۈشەندۈرۈپ ئۆتۈشكە هەرىكەت قىلىمەن.

سىزگە، پەيغەمبەر سۈپەت زاتقا مۇراجىئەت قىلىشىمنىڭ سەۋەبى شۇكى، سىز ئەيسا خىرىستوسنىڭ زېمىنىدىكى ۋەكىلى، مۇقەددەس پېتىرنىڭ ۋارىسى، شۇ ۋەجىدىن سىز دۇنياۋى نوپۇزغا ئىگە، بۇ شەكسىز، لېكىن بۇلا ئەمەس، سىزنىڭ نامىشەرىپىڭىز يەر يۈزىدە ياشىغۇچى مۇتلەق كۆپ قىسىم كىشىلەرنىڭ مەنىۋى ئېتىقادى ۋە روھىي بايلىقىنى ئۆزىگە مۇجەسسەملىگەندۇر. شۇڭا، سىزگە مۇراجىئەت قىلىش ئارقىلىق ئۆزۈمنىڭ بارلىق زامانداشلىرىمغا ۋە ئىستىقبالدىكى بىزنىڭ ئەۋلادلىرىمىزغا مۇراجىئەت قىلىمەن.

ئەلۋەتتە، سىز مېنىڭ مۇراجىئىتىمنى ئورۇنسىز، ئەدەپسىزلىك ۋەھاكازا، ۋەھاكازا دەپ هېسابلاشقا هەقلىقسىز، ئەمما، قانداقلا بولمىسۇن، يۇقىرىدا قەيت قىلىنغان «تۆرەلمە چۈشكۈنلۈكى» مەسىلىسىنىڭ مۇهاكىمىسى كاتولىك تەلىماتىدىكى تەڭرى ئىرادىسىنىڭ كارامىتى، يەنى يارلىش سىرى هەققىدىكى سەزگۈر تېمىغا چېتىلىدۇ...

مەن كاتولىك ئەمەس، لېكىن بۇ هال مېنىڭ كاتولىك دىنىغا بولغان سەمىمىي هۆرمىتىمگە قىلچىلىكمۇ تەسىر يەتكۈزەلمەيدۇ. مېنىڭ تەسەۋۋۇرۇمدا ئۆزىنى هەممىدىن ئۈستۈن قويۇپ تەكەببۇرلاشمىغان هەرقانداق دىن نۇرغۇنلىغان ئاۋازلارنىڭ ئەركىن ياڭرىشىغا ئىمكانىيەت يارىتىپ بېرىدۇ، خۇددى هەر خىل قۇشلارنىڭ پەرۋاز قىلىشىغا شارائىت يارىتىپ بەرگەن كەڭ ئاسمانغا ئوخشاش... شۇ مەندىن ئالغاندا، مۇبادا مەن پەسىللىك قۇش بولۇپ كاتولىك ئاسمىنىدا ئۇچۇپ قالسام، ئۆزۈمنى بەختلىك هېسابلىغان بولاتتىم...

شۇنداق، مەن هەمىشە كۆڭلۈمدە كاتولىك دىنىنىڭ مەنىۋى ئەخلاق ـ ئەقىدىلىرىنى ياقتۇراتتىم، ئۇلارنىڭ هەممە ئادەم قوبۇل قىلالايدىغان، هايات مەنتىقىسىگە ئەڭ مۇۋاپىق كېلىدىغان ۋە شۇنىڭ بىلەن كۆپ قاتلاملىق مەنىگە ئىگە بولغان

قائىدىلىرىنى بىلىپ يەتكەنىدىم. بولۇپمۇ، ھەمىشە بىزنىڭ قەلبىمىزنى ئىككىلىنىش ۋە ئازابقا سېلىپ تۇرىدىغان ئابورت (ھامىلىنى چۈشۈرۈۋېتىش) مەسىلىسىدە شۇنداق. كونسېرۋا قۇتىسىنى ئاچقاندەك ئادەتتىكى ئىش بولۇپ قالغان ئاشۇ رادىكال قىلمىش بىز ئۈچۈن ھەرقاچان تەقدىرنىڭ ئازابلىق كۆرسەتمىسى بولۇپ تۇرۇۋاتامدۇ. دېمەك، ئادەمنىڭ بار ياكى يوق بولۇشى شۇنچە ئاددىي، شۇنچە ئاسان ھەل قىلىنىدىكەن - دە! ئۇنىڭ تۇغۇلۇشى ياكى تۇغۇلماسلىقى، ياشىشى ياكى ياشىماسلىقى شۇنچە ئاددىي ئىش ئىكەن! ھەممە ئىش ھەرخىل تاشقى سەۋەبلەرگە، تىرىكچىلىكتىكى بۇزۇقچىلىقلارغا مۇناسىۋەتلىك بولىدۇ. بىرمۇنچە كىشىلەر — بۇ ئىشقا تەڭرىنىڭ نېمە ئالاقىسى بار، دېيىشىدۇ. بۇ ئىشقا تەڭرىنىڭ ئالاقىسى يوق. تەڭرى يورۇق دۇنياغا پاك ھاياتلىقنى ئاتا قىلدى. ئاندىن كېيىنكى ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى بىز، ئادەملەر، ئۆزىمىز قىلىمىز، ھامىلىنى ساقلاپ قېلىش ياكى ئونى يوقىتىش ئۆزىمىزنىڭ ئىختىيارىمىزدا. كۆپچىلىكنىڭ ئەنە شۇنداق بېسىلماس تالاش - تارتىشلىرىدا كاتولىك چېركاۋىنىڭ ھامىلە چۈشۈرۈشنى شەرتسىز چەكلەش پوزىتسىيەسى ئەڭ توغرا دەپ قارايمەن، مەن ئونى ھاياتلىقنىڭ باشلانغۇچ تۇزۇلۇشىگە ئويغۇن دەيمەن، چۈنكى ھەر بىر كىچىككىنە تۆرەلمە، ھەر بىر قايتىلانغۇچى تۇر مەڭگۈلۈك ھەربىر تەكرارلانماس شەخسىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان بولىدۇ، ھەربىر تۇغۇلغان جانلىق ئۆزىگە ئوخشايدىغان جانلىقنى بارلىققا كەلتۈرۈش بىلەن ۋاقتىنىڭ نۆۋىتىگە بېكىتىلگەن بولىدۇ، ئەنە شۇنىڭ ھەممىسىنى ياراتقۇچى تەڭرى ئەڭ دەسلەپتە ئالەم قۇرۇلمىسىغا كىرگۈزگەن...

شۇنداق بولغانلىقى ئۈچۈنمۇ، ھامىلە چۈشۈرۈش تەڭرىنىڭ ئىرادىسىگە بىۋاستە خىلاپلىق قىلغانلىقتۇر دەپ ئەسكەرتكۈم كېلىدۇ. ھامىلە چۈشۈرۈش قەستەن ئادەم ئۆلتۈرۈش بىلەن تەڭ تۇرىدىغان زوراۋانلىق ھەربىرىدە، ھامىلە چۈشۈرۈش «ئۆلتۈرمە!»

دېگەن ئەڭ دەسلەپكى ۋەسىيەتكە، تەۋراتتىكى «نەسىل قالدۇرۇڭلار ۋە كۆپەيتىڭلار!» دېگەن ئايەتكە تۇپتىن قارىمۇقارشى بولىدىغانلىقى ھەققىدە كۆپ سۆزلەنگەن.

ئەلۋەتتە، گەپ شۇنداق، بىراق، باشقىچە پوزىتسىيەمۇ بار ئەمەسمۇ. بويىدا بار ئايال نېمە قىلسا ئۆزىنىڭ ئەركىنلىكى دەيدىغان، ھەتتا ئۇدۇللا تەشۋىق قىلىپ، شەخسىنىڭ ۋە جەمئىيەتنىڭ مەنپەئەتىنى چىقىش قىلغان ھالدا ھېچ ئىككىلەنمەستىن ھامىلىنى چۈشۈرۈش كېرەك دەيدىغان گەپلەرنى ھەممە يەردە ئاڭلاپ تۇرىمىز... ھالبۇكى، ئەمدىلا تۆرەلگەن جانلىقنىڭ كەلگۈسىدىكى تەقدىرى دۇنيادىكى جەبىر - جاپالار ئىچىدە، نامراتلىق، كېسەللىك، زوراۋانلىق، بۇزۇقچىلىق ۋە كەمستىشلەر ئىچىدە ئۆتۈشى مۇمكىن. شۇلارنى ئويلىغاندا، يۇقىرىقىدەك گەپلەرگە رەددىيە بېرىشمۇ تەس. شۇڭا، ئايالىلار نامايىشىنىڭ قاتناشچىلىرى ئېگىز كۆتۈرۈۋېلىشقان «مېنىڭ قورسىقىم ئۆزۈمنىڭ!» دەپ يېزىلغان پىلاكاتلار ئېنىقلا «مەن بىلەن كارىڭلار بولمىسۇن، يوقىلىڭلار!» دېگەن مەنىنى بىلدۈرۈپ تۇرسىمۇ، ھېچكىم بۇنىڭدىن خىجىللىق ھېس قىلمايدۇ، شۇنداقلا، ھاراق ئىچىۋالغان ئېغىر ئاياللارنىڭ ھايا - نومۇسىنى قايرىپ قويۇپ: «يەنە ئىچىمەن، ئەتە مۇنۇ ئىپلاس، ھارامتاماق شۇمتەكنى ئالدۇرۇۋېتىپ كۆڭۈل ئاچىمەن، ئويناپ كۈلىمەن، باشقىسىنىڭ كېرىكى يوق... سىلەرنىڭ خۇدايىڭلار ماڭا نېمە ئىدى، سىلەرنىڭ گۇناھ دېگىنىڭلار بىلەن مېنىڭ نېمە كارىم؟! ھەممە خەق ماڭا تۈكۈرگەندەك، مەنمۇ ھەممىسىگە تۈكۈردۇم!» دەپ چالۋاقاشلىرىمۇ ھېچكىمنى يىرگەندۈرمەيدۇ. ۋاقتى توشقاندا بولغۇسى ئادەمنى خۇددى بىر كېرەكسىز نەرسىدەك چۆرۈپ تاشلىشىدۇ... شۇنداق قىلىشقا ئەڭ قاتتىق مەنتىقىيلىقتىن خالىي بولمىغان كۆپلىگەن باھانە - سەۋەبلەر تېپىلىدۇ.

بالىنىڭ تۇغۇلۇشىغا قارشى تۇرۇپ سۆزلىگۈچىلەر ھەممە

يەردە بارغانسېرى كۆپەيمەكتە، ئۇلار پارلامېنتلاردا بايانلىرى بىلەن ھۇجۇمغا ئۆتۈپ، ئايالىرنىڭ ھوقۇقتىكى باراۋەرلىكىنى قوغداش ھەرىكەتلىرىدە، مەيدانلاردا، كوچىلاردا، خالايىق توپلاشقان جايلاردا چۇقان سېلىپ، ئۆكتەملىك بىلەن ئۆزلىرىنى كۆرسەتمەكتە. بىرمۇنچە ئەللەردە تۇغۇش ياكى تۇغماسلىق تەلەپ قىلىنىش بىلەنلا قالماستىن، بەلكى بۇ ھوقۇق تارتىۋېلىنغان. بۇ ھاياتلىقنىڭ خالتا كوچىسى ئەمەسمۇ؟

شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، جاي - جايلاردا تاشلىۋېتىلگەن پاناھسىز ھامىلدار ئايالىرنىڭ كۆرىدىغان كۈنى بەلگىلىكتۇر. ئۇلارنىڭ بويىدىكى بالىلارنىڭ كىمگە كېرىكى بار؟ ئافرىقىنىڭ چۆللىرىدىمۇ، شەھەرلەرنىڭ ھەشەمەتلىك كوچىلىرىدىمۇ نۇرغۇن كىشىلەر، ناھايىتى نۇرغۇن كىشىلەر شۇنداق ئويلايدۇ. زۆرۈرىيەت بىلەن ئىمكانىيەت ئوتتۇرىسىدىكى ھاڭ بارغانسېرى چوڭقۇرلاشماقتا. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا... شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، بىزنىڭ ئەنسىرەشلىرىمىز ۋە ئازابلىرىمىز بېسىلماي تۇرماقتا — بىز توغرا ياشاۋاتامدۇق، ئىنسانىيەتنىڭ نەسلى قۇرۇپ كەتمەسلىكى ئۈچۈن قولىمىزدىن كېلىدىغانلىرىنىڭ ھەممىنى قىلدۇقمۇ؟

ھالبۇكى، قاچانغىچە مۇشۇنداق ئىچىمىزدە ئازابلىنىپ، ئامالسىزلىقتا قاقشاپ يۇرىمىز؟ يەر يۈزىدە بەختلىك بولالمىغاچقا نەسىل قالدۇرۇشنى توختىتىپ قويامدۇق ياكى مۇۋاپىق چارە تېپىلىپ قالسا باشقا سەيياررىلەرگە چىقىپ كېتەمدۇق؟ بۇ مانا مۇشۇنداق تۇگىمەس مەسىلە!

بۇ ھەقتە كۆپ سۆزلەندى، كۆپ مۇنازىرە قىلىندى، ھەممىسى جىنسىي قالايمىقانچىلىقتا پاتتى؛ مەن بولسام، خۇددى ئايدىن چۇشۇپ قالغان ئادەمدەك بۇ گەپلەرنى قايتا سۆزلەشكە مەجبۇرمەن. مەن سىز ئارقىلىق ئىنسانىيەتكە مۇراجىئەت قىلىشقا مەجبۇر بولدۇم، چۇنكى ھەممىزنىڭ بېشىمىزغا ئىلگىرى كۆرۈلۈپ باقمىغان يېڭى ئاپەت كېلىۋاتىدۇ:

تۆرەلمىلەرنىڭ بىزگە يېلىنىپ، بىزدىن ياردەم كۈتۈۋاتقانلىقىنى ئۇقتۇق، ئەمدى بۇنى ئويلىماسلىققا بولمايدۇ!

بۇ بەلكىم، يالغۇز ئاپەتلا بولۇپ قالماستىن، ئادەم بالىسىنىڭ بۇنىڭدىن كېيىنكى يولىنى بەلگىلەيدىغان ئىلاھىي تەقدىرنىڭ يۇقىرىدىن بىزگە چۈشۈرگەن يېڭى سىنىقى بولۇشى مۇمكىن. بىراق، بۇ نامەلۇم يول بىزنى قەيەرگە ئېلىپ بارىدۇ؟ ئالدىمىزدا بىزنى نېمىلەر كۈتۈپ تۇرىدۇ؟ بىزنىڭ ئىچىمىزدە تۇرۇپ بىز توغرۇلۇق سۆزلەۋاتقان كاساندرا — تۆرەلمىلەرنىڭ ساداسىدىن بىز نەگە قېچىپ قۇتۇلىمىز؟

بىز ئويلاپ كۆرمىگەن بىر ھاڭغا دۈچ كەلدۇق. دۇنيانىڭ مۇددىتى كەلدى... بىز يەنىلا ھەقىقەتنىڭ سىرتىدا ياشاۋېرەمدۇق؟

مەن ئېنىقلىغان ھادىسە ئىنسانىيەت ئۈچۈن خۇددى ئاسماندا ئەسلىدىكى قۇياشنىڭ يېنىدا ئۇشتۇمتۇت ئىككىنچى قۇياش پەيدا بولۇپ قالغاندەك كۈتۈلمىگەن بىر ئىشتۇر. ئەنە شۇنىڭ ئۈچۈن، سىزگە مەزكۇر خەت ئارقىلىق مۇراجىئەت قىلىمەنكى، خاسىيەتلىك ئاتا، ئەگەر زۆرۈر دەپ قارىسىڭىز، ئاشۇ كۈتۈلمىگەن ھادىسىنى ئايدىڭلاشتۇرۇپ باھالاپ كۆرگەيسىز...

مەن بەكلا ساراسىمگە چۈشۈپ قالدىم. ئىستانسىنىڭ ئوپتىكىلىق ئۈسكۈنىلىرى مېنى زېمىنغا شۇقەدەر يېقىنلاشتۇرىدۇكى، زېمىندىكى مۇھىتنى بىلىپ تۇرۇشتا ئارىلىقنىڭ ھېچقانچە رولى يوق دېسە بولىدۇ. شۇنداقتىمۇ، مېنىڭ جىسمىم ئالەم بوشلۇقىدا. ئىنسانىيەت ھەقىقىي ئەھۋالنى ئۇشتۇمتۇت چۈشەنگەن پەيتتە مەن بىزنىڭ گۈناھقا تولغان زېمىنىمىزدا، بىۋاستە ئادەملەر ئارىسىدا بولۇشنى تولىمۇ ئارزۇ قىلىمەن. لېكىن، مېنىڭ بۇرچۇم — ئىش ئورنىدا تۇرۇش. مەن ئوربىتىدىكى ئىلمىي ئىستانسىدا داۋاملىق تۇرۇشقا تېگىشلىك، چۈنكى مەن، ئالەم بوشلۇقىدىكى مۇناخ فىلوفېي ئۆزۈمنىڭ ئىش ـ ھەرىكەتلىرىمگە، يەنى توختاۋسىز ۋە

سىستېمىلىق ھالدا ئۆتكۈر نۇرلارنى يوللاپ كاساندرا — تۆرەلمىلەردىن چىقىۋاتقان ئىنكاسلارنى ئېنىقلاش ئىشمغا تولۇق جاۋابكار بولۇشۇم كېرەك. كاساندرا تامغىسىنى نۇرلاندۇرۇپ كۆرسەتكەن ئۇسۇلىنى مەن ئىشلەپ چىققان — بۇ پۈتۈنلەي مېنىڭ ۋىجدانىمنىڭ ئىشى.

زېمىندىكىلەرنىڭ بۇنىڭغا قانداق ئىنكاس قايتۇرۇشى مېنى بەك جىددىيلەشتۈرمەكتە. ئادەملەر تېخى ھېچقاچان بۇ خىلدىكى غەيرىي چاقىرىقنى ئاڭلاپ باققان ئەمەس. ئەمدى ئادەملەر ئۆز ئىچىدە ئۆزى بىلەن ئۆزى توقۇنۇش قىلىشىدۇ.

مەن كىشىلەرنىڭ پىسخىك ھالىتىدىن ئەنسىرەيمەن. كەلگۈسىدىكى ئانىلارنىڭ پىشانىسىدە قىزىرىپ كۆرۈنگەن كىچىككىنە چېكىتنىڭ نېمىنى بىلدۈرىدىغانلىقى كىشىلەرگە ئايان بولغاندا كۆپچىلىكنىڭ ئەس - ھوشىنى يوقىتىپ قويۇشىدىن ئەنسىرەيمەن.

قىيامەتتىن بېشارەت بەرگۈچى تۆرەلمىلەرنىڭ سىرىنى، كاساندرا بەلگىسىنى، ئىرسىيەت قاتلاملىرىدا يوشۇرۇنۇپ يېتىپ تېخى ئەمدىلا مەلۇم بولغان ئاشۇ شۇملۇقنىڭ بەلگىسىنى بىلىش ئەڭ ئالدى بىلەن ماڭا نېسىپ بولغانلىقى ئۈچۈن ئاجىزلىقىم بىلىنگەن پەيتلەردە يىغلاپ ۋە ئاھ ئۇرۇپ تەڭرىگە خىيالەن ئىلتىجا قىلىمەن. ھەتتا رەڭۋاز ئازازۇلنىڭ كۆزىگە قاراپ سالغان فائۇستىنىڭمۇ ماڭا ئىچى ئاغرىپ قالار ئىدى. مەن تەڭرىنىڭ ماڭا رەھىم قىلىشىنى، مەندەك بىر ئاجىز بەندىسىنى قۇربى يەتمەيدىغان ئىشتىن خالاس قىلىشىنى تىلەيمەن. بۇنداق ئىش ھېچقاچان ھېچكىمنىڭ بېشىغا كەلگەن ئەمەس. نېمە ئۈچۈن ماڭىلا كېلىدۇ؟

ھەزرىتى ئالىيلىرى، ھازىر مەن سىزگە ئېيتقان بۇ ئىشتا ھېچقاچان ھېچكىم مېنى مەجبۇرلىغان ئەمەس! ماڭا ئايان بولغان بۇ سىرنى ھېچكىمگە ئېيتماستىن، گۆرۈمگە ئېلىپ كەتسەم بولارمىدى؟ شۇنداق قىلسام بۇ سىرنى كىم بىلەتتى، كىم مېنى

ئەيىبلەيتتى، كىم مېنى قارغايتتى؟

مەن زادى نېمە ئۈچۈن كىشىلەرگە مۇنداق كۈپۈر سۆزلەرنى قىلىمەن؟ كىشىلەرنى ئەقىلدىن ئازدۇرۇش، تەرتىپنى بۇزۇش ۋە دىللارنى پاراكەندە قىلىش ئۈچۈن ئەمەسمۇ، ئائىلىلەرنى ۋەيران قىلىش، ئەۋلاد قالدۇرۇشنى داۋاملاشتۇرۇشنىڭ، يەر يۈزىدە ياشاشنىڭ مەنىسى بارمۇ؟ دەپ ئويلاپ قورقۇپ كەتكەن ھەربىر ئادەمنىڭ كۆڭلىگە ئېغىر گۇمان چۈشۈرۈش ئۈچۈن ئەمەسمۇ. ئەمدى قانداق قىلىش كېرەك؟ ئادەمئاتا بىلەن ھاۋائانىمىزدىن بۇيان مىراس بولۇپ كېلىۋاتقان ياشاش تەرتىپىدىكى قولدىن كەتكەن مۇقىملىقنىڭ ئورنىنى نېمە بىلەن تولدۇرۇش كېرەك؟

مەن كۆپ قېتىم ئۆزۈمگە سوئال قويدۇم ۋە يەنە كۆپ قېتىم ئۆزۈمگە جاۋاب بەردىم... ھەر قانداق شارائىتتا ھەرقانداق مەقسەت بىلەن تۆرەلمىلەرنىڭ يوشۇرۇن تەبىئىتىدىن ماڭا ئېچىلغان سىرلارنى سۆزلىمەسلىككە ھەققىم يوق. تەكىتلەيمەنكى، كاساندرا — تۆرەلمىلەرنىڭ سانى ئۇزۇكسىز كۆپەيمەكتە. ئۇنىڭ سەۋەبى — داۋاملىق ھەددىدىن ئېشىپ تۇرىدىغان كىشىلىك ھاياتنىڭ ئىپلاسلىقى ۋە ھالاكەتلىك ماھىيىتىنى دۇنياۋى ئاڭ - ئىدراكنىڭ تېگى - تەكتىدىن سېزىشكە باشلىغانلىقىدا، كاساندرا تامغىسى — ئانىسىنىڭ قورسىقىدا تۇرۇپ، ئاخىر زامانىنىڭ كېلىدىغانلىقىنى زورۇقۇپ ۋە زارىقىپ كۈتۈۋاتقان قىيامەتلىك تۆرەلمىنىڭ ئايانچلىق ئاۋازىدۇر. ئەنە شۇ ھال ئۇنىڭ ھاياتلىققا بولغان تەبىئىي ئىنتىلىشىنى يوققا چىقىرىدۇ.

ھازىر، مۇشۇ كۈنلەردە، پەن - تېخنىكىسى راۋاجلانغان جەمئىيەت شارائىتىدا بۇ خىل ئەھۋالنى دۇنيادىن يوشۇرۇپ قالغىلى بولامدۇ؟ بۇنداق يوشۇرۇش ئىنسانىيەتكە، ئۆزىمىزگە قارشى جىنايەت بولىدۇ.

بىز ئۆزىمىزدىكى ئاڭنىڭ يېڭىچە سەكرەپ ئىلگىرىلەش بوسۇغىسىدا تۇرۇۋاتىمىز، چۈنكى بىز ئەمدى ھەرقانچە قىلىپمۇ

شۇنداق پاكىتقا كۆز يۇمالمايمىزكى، تۆرەلمە ئۆزىنىڭ كەلگۈسىدىكى شەخس سۈپىتىدە قانداق نەسەب مۇھىتىدا پەيدا بولىدىغانلىقىغا، بىزنىڭ قانداقلىقىمىزغا ئەھمىيەت بەرمەي تۇرمايدۇ: بىز — ھاياتلىقنى ھاسىل قىلغۇچى باشلىنىش، بىز — دەۋر، بىز — شەخسلەر. ئۇ تۆرەلمە بەجايىكى كېلەچەك دېگىزىدا ئىلگىرىلەپ كېتىۋاتقان سۇ ئاستى كېمىسىگە ئوخشايدىغان ئۆز تەقدىرىنىڭ پېرىسكوپ[1]ىغا تەشۋىشلىك قارىماقتا. ھالبۇكى، بىز ئۆزىمىز كاساندرا — تۆرەلمىنىڭ ئاشۇ پېرىسكوپىغا قاراپ باقساق بولماسمۇ؟ بىزنى ۋەيران قىلىۋاتقان قارا بوراننىڭ سەۋەبچىسى بىز ئۆزىمىز ئەمەسمۇ؟ شۇ كاساندرا — تۆرەلمە بۇ دۇنيادىكى ئۆز نەسەبىمىزدىن ئۆزىمىز ۋاز كەچكەنلىكىنىڭ ئىپادىسى ئەمەسمۇ؟ شۇنى ئويلىسام قورققۇم كېلىدۇ. بىز ئىدىيەدە تەڭرىگە ئەڭ يېقىن بولغان مەخلۇق تۇرۇپ، قانداق قىلىپ شۇ ھالغا چۈشۈپ قالدۇق؟ راۋاجلىنىشنى تۆرەلمە ھالىتىدىلا مۇشۇنداق قىيامەتلىك سىلجىشقا يەتكۈزۈش ئۈچۈن ئادەملەر نېمىلەرنى قىلىپ، نېمىلەرنى ئويلىغان بولغىيدى! ئۇ بۇنىڭ ھەممىسىنىڭ يىللار ۋە ئەسىرلەر داۋامىدا خۇددى كومپيۇتېرنىڭ خاتىرىسىدە ساقلانغاندەك گېنىدا يىغىلىپ، كۆپىيىپ كەلگەنلىكىنى بىلدۇرىدۇ. بۇگۈن بىز تۆرەلمىنىڭ بۇ ئەكس تەسىرىنى، يەنى كاساندرا تامغىسىنى ئېكراندا كۆرۈش ئىمكانىيىتىگە ئىگە بولدۇق. تەقدىرنىڭ بۈيرۇقى بويىچە دەل مەن شۇ تامغىنى روشەنلەشتۈرگۈچى ئۆتكۈر نۇرنى ئالەم بوشلۇقىدىن يوللاپ بېرىۋاتىمەن. شۇڭا، بۇگۈن سۆز قىلىش نۆۋىتى مېنىڭ. مەن، ئالەم بوشلۇقىدىكى مۇناخ فىلوفېي دېمەكچى بولغانلىرىمنى ئاخىرىغىچە سۆزلەي. بۇ مېنىڭ بۇرچۇم.

ھەزرىتى ئالىيلىرى، ۋاقتىڭىزنى ئېلىپ قويغانلىقىم ئۈچۈن كۆپتىن - كۆپ كەچۈرۈم سورايمەن. بەك ئۇزىراپ كەتكەن بۇ

---

① پېرىسكوپ — سۇ ئاستى كېمىسىنىڭ كۆزىتىش ئەسۋابى.

خېتىمنى داۋاملاشتۇرۇشۇمغا ئىجازەت قىلغايسىز.

كاساندرا تامغىسىنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى بىلدۇق، ئەمدى بۇنىڭدىن كېيىن قانداق قىلىشىمىز كېرەك؟ بۇنى چۈشىنىش ئۈچۈن شۇنى ئاشكارا ئېتىراپ قىلىشىمىز لازىمكى، بەندىنىڭ قىلمىشى ئۇنىڭ ئۆمرىنىڭ ئاياغلىشىشى بىلەن يوقلىپ كەتمەيدۇ، بەلكى ئۆزىنىڭ پارتلاش ۋاقتىنى كۈتۈپ ياتقان بەلگىلىك مۇددەتتە پارتلايدىغان مىناغا ئوخشاش نەسەب ئورمانلىقىدىكى ئىلاھىي ئۇرۇق بولۇپ ساقلىنىپ قالىدۇ.

دەرۋەقە، بەلگىلىك مۇددەتتە پارتلايدىغان مىنا توغرىسىدا، كۆچمە مەنبىكىسى ئەمەس، ھەقىقىي مىنا توغرىسىدا ئىككى كەلىمە سۆزلەپ قويىاي: بۇ ۋەقە ئافغانستاندا بولغانىدى. ئۇ يەرگە سوۋېت قوشۇنلىرىدىن بىر ئالاھىدە كىچىك ئەتىرەت كىرگۈزۈلگەنىدى. ئۇ چاغدىكى ۋەقەلەرنىڭ سىياسىي ئارقا كۆرۈنۈشى ھەممىگە ئايان، مەن بولسام، ئاشۇ ئۇرۇشقۇچى كەلگۈندىلەرنىڭ ئاتالمىش «جەسەت» قاپقانلىرىنى قانداق ئورۇنلاشتۇرغانلىقى ھەققىدە سۆزلەيمەن. دۇشمەننىڭ ئۆلۈكىنى ئۇنىڭ يېزىسى ئەتراپىدىكى يولغا يېقىنراق ھەم ئاسان كۆزگە تاشلىنىپ تۇرىدىغان بىر يەرگە تاشلاپ قويۇپ، ئاستىغا مەخسۇس تەييارلانغان مىنانى يوشۇرۇپ قويۇشاتتى. «كىچىك ئەتىرەتچىلەر» ئۆزلىرى بولسا، بولغۇسى ۋەقەنى تارتىۋېلىش ئۈچۈن كىنو كامېراسىنى تۇتۇپ بۆكتۇرمىدە ياتاتتى. كىشىلەر جەسەتنى دەپنە قىلمىز دەپ كېلىشى بىلەنلا مىنا پارتلايتتى ۋە كەلگەنلەر نەق مەيداندا ئۆلەتتى. ئاخىرقى پەيتنىڭ تەپسىلاتلىرى سەزگۈرلۈكى يۇقىرى بولغان كىنو لېنتىسىغا ئېلىناتتى... مانا، ئۆلگەن ئافغانىنىڭ ئايالى يۇگۇرۇپ كەلدى. قوشۇنلىرى ئۇنى توسۇۋالماقچى بولۇشتى، لېكىن ئۇ كۆزلىرىدىن ياش ئاققان ھالدا ئېرىنىڭ جەسىتىگە ئۆزىنى ئاتتى. بۇ چاغدا كۈچلۈك پارتلاش ئۇنى ۋە ئۇنىڭ بىلەن كەلگەنلەرنى كۈكۈم ـ تالقان قىلىۋەتتى. بىرمۇ ئادەم ساق قالمىدى. بۇلارنىڭ ھەممىسى

كىنوغا ئېلىنىدى. يەنە بىر كۆرۈنۈشتە — قورقۇپ كەتكەن بالىلار. ئۇلار يىغلىغان پېتى يەردە ياتقان ئاتىسىغا قاراپ يۈگۈرۈشتى ۋە يەنە پارتلىغان مىنا قانغا بويالغان تەنلەرنى ھەر تەرەپكە ئۇچۇرۇپ تاشلىدى... تاسادىپىي كېلىپ قالغان يولۇچى يول بويىدا ياتقان جەسەتكە قارىماي ئۆتۈپ كېتەلمىدى. ئۇ ئاتتىن چۈشۈپ ئېڭىشتى ۋە بۇنىڭ كىم ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ بېقىش ئۈچۈن ئۇنىڭ يەلكىسىدىن تۇتۇپ ئۆرۈدى ۋە يەنە كۆزنى چاقناتقۇدەك ئوت چاچراتقان پارتلاش. يەنە ئۆلۈم، باش سۆڭىكى يېرىلغان ئات خۇددىي يوقاتقان ھالدا قاچتى، ئاندىن يىقىلىپ تېپىچەكلىدى، خارتىلدىدى. بۇلارمۇ كىنوغا ئېلىنىدى... شۇنداق قىلىپ، «جەسەت» قاپقانلىرىنىڭ ھەربىكەتلىرىدىن ئەڭ تەسىرلىك بولغانلىرى خاتىرىگە ئېلىندى. مۇشۇ خىل ئۇسۇل بىلەن خاتىرىگە ئېلىنغان ۋەقەلەر ئورۇنلانغان جەڭگىۋار ۋەزىپە تەرتىسىدە ھېسابقا ئېلىنىدى ۋە قايسىدۇر ئىشتابلاردا مۇۋاپىق تۇرمە باھالاندى. كىنو لېنتىسىنى تەكشۈرۈپ كۆرگەن قانداقتۇر بىر كىشىلەر بۇ ۋەقەلەردىن ئۆزلىرىنىڭ يولىورۇقلىرى ۋە مەقسەتلىرىنىڭ نامايەندىسىنى كۆرۈشتى. ئېكراندىكى ۋەقەلەرنى كەسپىي ھەۋەس بىلەن كۆرۈۋاتقان شۇ كىشىلەر ئۆزلىرى كىم؟ جىنايەتلىك ئۆلۈم قاپقانلىرىنى قۇرۇپ، ئۆزلىرى قىلغان ئىشنىڭ نەتىجىلىرىنى شۇنچە قېتىرقىنىپ كىنو لېنتىسىغا ئالغان شۇ كىشىلەر كىم؟ ئۇلارنىڭ نەسەبى ئېنىق ئەمەس، ئۇلارنىڭ ئەجدادلىرىنى تاپقىلى بولمايدۇ. بۇنى پەقەت ئۆتكەن كۈنلەرنىڭ قۇملىرىغا سىڭىپ كەتكەن ئىزلاردىن قىياس قىلىشقىلا بولىدۇ.

مۇنداق سوئال تۇغۇلىدۇ: ھەمىشە پايدىنى كۆزلەپلا ياشايدىغان، ھەمىشە تەڭرى بىلەن قارشىلىشىدىغان شۇ كىشىلەر نەدىن كەلگەن؟ بىز تەڭرىنىڭ پۇتەس - تۈگىمەس شەپقىتىنى سۈيىئىستېمال قىلىپ، قەلبىمىزگە پۈككەن ئارزۇ - ئۈمىدلەر بىلەن ئۇنىڭغا دۇئا - تىلاۋەت قىلىمىز ۋە ئۇنى ئۆزىمىزگە ئەڭ

ئالمي كاپالەت دەپ بىلمىز. شۇ شەپقەتلىك تەڭرىنىڭ ئۆزىگە قارشى تۇرغۇچىلار زادى نەدىن كەلگەن؟ بىزدىكى ئېتىلىپ چىقىشقا تەييار تۇرغان يامانلىقلارنىڭ باشلىنىش پەللىسى بولغان شۇ كىشىلەر زادى نەدىن كەلگەن؟ نەدىن كەلگەن؟ ئۇلار كىمدىن تۆرەلگەن؟ بۇ، ئەلۋەتتە، جاۋاب تەلەپ قىلمايدىغان سوئال... ئەمما، بۇ بىزگە تەسەللى بولالمايدۇ. بۇلارنىڭ ھەممىسى زادى نەدىن باشلىنىپ كېلىۋاتىدۇ؟ تېرىك كۆمۈلگەنلەرنىڭ ئۇستىخانلىرىنى ئۆڭكۈردە كۆيدۈرگەن ئىپتىدائىي زامانلاردىكى ئەجدادلىرىمىزدىن كەلگەنمۇ ياكى ئازابلاپ ئۆلتۈرۈشتىن ھۇزۇرلانغان سەۋدايى تەلۋىلەردىن كەلگەنمۇ ۋە ياكى ئاللىكىملەردىنمۇ؟ مىڭ يىللار داۋامىدا جۇغلانغان ئاشۇ ۋەسۋەسە ھەم ۋەھشىيلىكنىڭ تۇۋۇسىز قاراڭغۇلۇقىدىكى يەنە بىركىملەردىنمۇ؟ شۇ كەبى ئايىغى چىقماس تىزىملىكتىكى تەختتە كېرىلىپ ئولتۇرغان جاللاتنىڭ ئالدىدا تىز پۈكۈپ تۇرغان يەنە شۇ خىلدىكى جاللاتنى، بىزگە ئۆز تەجرىبىمىزدىن تونۇشلۇق بولغان ھوقۇق سەۋدالىقىدا ۋەھشىيلىشىپ، ئىنقىلاب ۋە ئۇرۇش ئوتىنى تۇتاشتۇرۇش ئۈچۈن بالكونلاردىن ۋە مۇنبەرلەردىن جار سالغان پارتىيە ۋەزىخانلىرىنى ئەسلىمەسلىككە بولامدۇ.

قان ۋە ھوقۇق — مانا بۇ يامانلىق ئۇرۇقلىرىدىن يالغانچىلىقنى ئۇندۇرىدىغان چىرىندى... بىر يامانلىق يەنە بىر يامانلىققا ئالمىشىدۇ ۋە كېيىنكى يامانلىقلار ئۈچۈن ئۆزىنىڭ ئۇرۇقلىرىنى قالدۇرىدۇ...

بۇ جەھەتتە نۇرغۇن ئىشلاردىن مەلۇمات بېرەلەيدىغان ستالىنگىتلېر ياكى ئەكسىچە، گىتلېر ستالىن دەۋرى ھېلىمۇ كۆپچىلىكىمىزنىڭ يادىدا تۇرغاندا، مەشئەل كۆتۈرۈۋېلىپ، ئۆتمۈشتىكى ئۆلۈكلەرنىڭ چىرايلىرىنى يورۇتۇپ يۇرۇشنىڭ نېمە ھاجىتى. بۇ ئىككىسىنىڭ بىر - بىرىگە يۇغۇرۇلۇپ كەتكەن ۋۇجۇدى ئادەم قېنىنى شۇقەدەر ئاققۇزغانكى، دۇنياۋى

ئىستاتىستىكا بىر نەچچە ئون يىلدىن كېيىنمۇ يالماۋۇزنىڭ بىر تېنىدىكى ئىككى باشنىڭ هايات - ماماتلىق جەڭگە چۈشۈپ ئۆزئارا بىر - بىرىنى يوقىتىش ئۈچۈن ئېلىپ بارغان دۇنياۋى قىرغىنچىلىق ئۇرۇشىدا قۇربان بولغانلارنىڭ هەقىقىي سانىنى ئېلىشقا ئامالسىز بولۇپ تۇرماقتا. بولشېۋىزم سىز فاشىزم بولارمىدى؟ ستالىنسىز گىتلېر، گىتلېرسىز ستالىن بولارمىدى؟ ئايرىم - ئايرىم تۇغۇلغان بولسىمۇ، دوزاخنىڭ بوسۇغىسىدا كىندىكلىرى بىللە كېسىلگەن ستالىنگىتلېر ۋە گىتلېرستالىن توغرىسىدا ئويلىغاندا 20 - ئەسىردە ياشىغانلارنىڭ تەنلىرى شۇركۇنۇپ كېتىدۇ.

كىم بىلسۇن، گىتلېر ياكى ستالىن بولۇپ تۇغۇلۇش خەۋپى ئالدىدا تۇرغان كاساندرا — تۆرەلمە، كەلگۈسىدىكى قانخورنىڭ ئۇندۇرمىسى تاشقى دۇنياغا ۋە ئەڭ ئالدى بىلەن ئۆزىنى قورسىقىدا كۆتۈرۈپ يۈرگەن ئانىسىغا ئۆزىنىڭ كەلگۈسىنى سەزگەنلىكى هەققىدە كاساندرا تامغىسى ئارقىلىق ئۇچۇر بەرمەي قالغانمىدى، ئۆزىگە نېسىپ بولغان بۇ قەبىھەلىك رولىدىن ئىختىيارسىز سەسكەنمەي، ئۇنىڭدىن باش تارتماي قالغانمىدى؟!

مۇبادا ئۇلار دۇنياغا كەلمىگەن بولسا قانداق بولۇشى هەققىدە بىرنېمە دېمەك تەس... بۇنداق ئەهۋاللاردا كىشىلەر ئادەتتە — تارىخنى قايتا ياسۇالغىلى بولمايدۇ، دېيىشىدۇ. ئۇنداقتا، تارىخ ئىلگىرىكى هېچقانداق زامانلاردا كۆرۈلۈپ باقمىغان زالىملىق ۋە ياۋۇزلۇقنىڭ قانلىق چوقۇمىسىغا چىقىش ئۈچۈن گىتلېر ۋە ستالىن سىزنىپ قويغان قانلىق ئەگرى سىزىق بويىچە راۋاجلىنىشقا مەهكۇم بولغانمۇ؟ بۇ ئىككى نەپەر قانداشسىز قېرىنداش مىليونلىغان كىشىلەرنى، ئاخىرقى هېسابتا پۈتۈن ئىنسانىيەتنى بىر - بىرىگە قارشى توقۇنۇشقا سالالىدى. شۇنىڭ بىلەن، پىلانېتامىزنىڭ شۇ دەۋردىكى ئاهالىسى، بەجايىكى، ئۆز - ئۆزىنى يوقاتماقچى، مەڭگۈلۈككە يوقاتماقچى بولغاندەك، ئاخىر ياۋۇزلۇق قىلمىشلىرىنىڭ قاينامىلىرىنى نامايان قىلدى. تارىخنى

مۇشۇنداق چىگىچ ئاقىۋەتكە ئېلىپ كەلگەن بارلىق سەۋەبلەرنى سۆزلەپ ئولتۇرمىساقمۇ، ستالىنىزم بىلەن گىتلېرىزمنى ئەتىۋارلاپ بېقىپ ئۆستۈرۈپ ئۆز بېشىغا ئاپەت ياغدۇرغان شۇ چاغلاردىكى ئادەملەرنىڭ، شۇ چاغلاردىكى ئالىڭ - ئىدراكنىڭ تىلغا ئېلىنىۋاتقان بۇ شەخسلەردىن كېيىنكىلەرگە قالغان زۇلۇم جۇغلانمىسىنى ئۇتۇقلۇق ئەمەلىيلەشتۈرۈشكە نەقەدەر ماس كەلگەنلىكىنى ئويلاپ قويۇشقا ئەرزىيدۇ.

ئۇ كۈنلەر ئۆتۈپ كەتتى. تارىخ تەرەققىيات ۋە پايدىلىق شارائىتنىڭ قانچىلىغان ئورنىنى تولدۇرۇۋالغۇسىز پۇرسەتلەرنى قولدىن بېرىپ قويغانلىقىنى ھېچكىم دەپ بېرەلمەيدۇ. كىشىلەر ئالدىن كۆرەلىكىنىڭ ئىلمىي ئۇسۇلىغا ئىگە بولغان بولسا، جۇملىدىن ئۇلار كاساندرا تامغىسى ئارقىلىق سىگنال بېرىۋاتقان كاساندرا — تۆرەلمىلەرنى بىلگەن بولسا، كىشىلەرنىڭ قانچىلىغان قايغۇ - ھەسرەتلىرى ۋە بەختسىزلىكلىرىنى مەنبەسىدىلا توسۇپ، ئۇلارنىڭ ئالدىنى ئالغىلى بولاتتى — بۇ ھەقتىمۇ ھېچكىم بىرنېمە دېيەلمەيدۇ. ئەپسۇسكى، ئادەمزات ئۆزىنىڭ نەسەب قۇرۇلمىسىدا نېمىنىڭ يوشۇرۇنۇپ ياتقانلىقىنى بەك كېچىكىپ بىلدى...

مانا، تۆرەلمىلەرنىڭ ئاجايىپ قابىلىيەتلىرىنى بىلىش يولىدا يېڭى سۆز ئېيتىلدى. بۇنى بىلگەندىن كېيىن بىزگە مۆجىزىلەر زاھىر بولامدۇ؟ ياق. ئادەمزاتقا ئەزەلدىن بەخشەندە بولغان ياخشىلىقنىڭ ئېنېرگىيەسىنى ۋە شۇنىڭ بىلەن بىر قاتاردىكى ھەم ئۇنىڭغا قارشى ھالدىكى يامانلىقنىڭ ئېنېرگىيەسىنى ھېچكىم ئۆزگەرتەلمەيدۇ. ئۇلارنىڭ مىقدارى تەڭ - باراۋەر. لېكىن، ئىنسانغا ئەبەدىيلىكنىڭ تۇغمەس ھەرىكىتىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان ئەقىل ئەۋزەللىكى بېرىلگەن. ئەگەر ئىنسان ھاياتىنى ئۇزارتىمەن دېسە، مەدەنىيەتنىڭ يۇكسەك پەللىسىگە چىقىمەن دېسە، ئۆز ئىچىدىكى يامانلىقنى يېڭىشى كېرەك. ئادەمنىڭ پۈتۈن ئۆمرى شۇنى يېڭىمەن دەپ ھەرىكەت قىلىش

بىلەن ئۆتىدۇ ئەمەسمۇ، بىزنىڭ پىشانىمىزگە پۈتۈلگىنى شۇ.

مانا، ئۆزىمىزنىڭ ئىچىمىزدىكى ئىلگىرى مەلۇم بولمىغان سىرنىڭ بىر چېتى ئېچىلدى. كىم بىلسۇن، بۇ تىرىك جانىنىڭ ئىلگىرى ئىجازەت بېرىلمىگەن ئىچكى دۇنياسىغا كىرىدىغان چوڭ يوچۇقنىڭ ئېچىلغانلىقى ئەمەسمۇ؟ ياكى ئىچكى دۇنيانىڭ يېڭى زەررىلىرى تېپىلدىمۇ؟

شۇنداقمۇ ياكى ئۇنداق ئەمەسمۇ، بۇ ھەقتە بىرنېمە دېمەك تەس، بىراق مەن كۆپچىلىكنىڭ دىققىتىنى يەنە بىر قېتىم شۇنىڭغا قارىتىشنى خالايمەنكى، كاساندرا — تۆرەلمىلەرنىڭ ئاشكارىلىنىشى بىزنىڭ تۇرمۇشىمىزغا ئىلگىرى ھېچقاچان كۆرۈلۈپ باقمىغان يېڭى مەسىلىلەرنى ئېلىپ كېلىدۇ.

كاساندرا — تۆرەلمىنىڭ سىگنالىغا قانداق مۇئامىلىدە بولۇش كېرەكلىكىنى كىم ئېيتىپ بېرەلەيدۇ؟ ئاتا - ئانىلار قانداق قىلىشى كېرەك؟ كاساندرا تامغىسىنىڭ ئىلاھىيەتتىن كەلگەن مەنىسى بار دېيىش كېرەكمۇ؟ ياكى ئەكسىچە، بۇ گەپلەرنى كاللىدىن چىقىرىۋېتىش كېرەكمۇ؟ شۇنداق قىلىنسا، ھامىلدار ئايال تىنچ ئۇخلاۋاتقان كېچىلەردە ئالاھىدە يارقىن كۆرۈنىدىغان غەلىتە چېكىت ئىككى ھەپتىدىن كېيىن يوقىلىپ كېتىدۇ، ئۆزلۇكسىدىن ئۆچۈپ قالىدۇ ۋە خۇدا خالىسا، ھەممە ئىش ئۇنتۇلۇپ كېتىدۇ.

ھەئە، شۇنداق بولۇشى مۇمكىن. بىراق، ئاي - كۈنى توشۇپ بوۋاق دۇنياغا كەلگەندە ئاتا - ئانىنىڭ يادىغا كەلمەي قالمايدۇ، ئۇلار ئەسلەيدۇ، شۇنىڭدىن كېيىنكى ۋاقىتلاردىمۇ داۋاملىق ئەسلەپ تۇرۇشى مۇمكىن. بالىلىق دەۋرىدە، ئانىنىڭ تەقدىرىدە، ئائىلە تۇرمۇشىدا ھەر خىل مۇشكۈل ئەھۋاللار يۈز بېرىشى مۇمكىن، ئەنە شۇنداق چاغلاردا چاقىرتىلماي كەلگەنلەرنىڭ ئەسلىمىلىرىدىن يۈرەكلەر قاتتىق سىقىلىدۇ ھەمدە ھېلىقى نۇرلۇق داغ توغرىسىدا تۇرلۇك خىياللار كېلىپ، قېچىپ قۇتۇلغۇسىز سوئاللارنى پەيدا قىلىدۇ. قىزىق ئىش، بۇ بەلگە

نېمە ئۈچۈن ئۇلارنىڭ بالىسىغىلا، ئۇنىڭ بالىسىغىلا كەلگەن؟ باشقا ئانىلاردىمۇ ئاشۇنداق بەلگە بولغانمۇ؟ ئەگەر بولغان بولسا، ئۇلارمۇ بۇ ئىشنى باشقىلاردىن ھەم ئۆزىدىن يوشۇرۇپ يۈرەمدىكىن، بۇ قانداقتۇر غەيرىي تەبىئىي نەرسىدەك تۇيۇلۇپ، ئۇنى ئەسلىمەسلىككە، ئۇنتۇپ كېتىشكە تىرىشامدىكىن؟ ئەگەر بالىمۇ بۇنى خۇددى مۇجمەل چۈش كۆرگەندەك ئاڭسىز رەۋىشتە سېزىپ قالغان بولسىچۇ؟ بۇ ئۇنىڭ خۇلقى - مىجەزىنىڭ يېتىلىشىگە تەسىر كۆرسىتەمدۇ؟

ھالبۇكى، بۇ سوئال ۋە گۇمانلارنىڭ پەقەت تۇنجى دولقۇنىدىنلا ئىبارەت. يىراقتا نەزەر تاشلىساق، بۇلارنىڭ تېخىمۇ كۆپ، تېخىمۇ مۇرەككەپ بولىدىغانلىقىنى كۆرىمىز. بۇنداق ئەھۋالدا ئاتا - ئانىلار ئۆزلىرىنى، ئۆزلىرىنىڭ بىۋاستە ياكى ۋاستىلىك بولغان گۇناھىنى ئويلىماي قالامدۇ؟ بەلكىم ھەممە گۇناھ ئۇلاردا، ئانىدا، ئاتىدا بولغاندۇر؟ ئەڭ ئېغىر كېلىدىغىنى ئەنە شۇ، چۈنكى ئۆز - ئۆزىنى ئەيىبلەشتىن ئازابلىق ئىش يوق. بۇ يەردە شۇنداق بىر قىيىن سوئال تۇغۇلىدۇ، ھامىلە نېمىنىڭ تەسىرى ئاستىدا بەختسىزلىكنىڭ سىگنالىنى بەرگەن، بۇنى قانداق چۈشىنىش كېرەك؟ ئاتا - ئانىلار ئەنە شۇنى ئويلايدۇ. شۇنى تەسەۋۋۇر قىلىش تەس ئەمەسكى، ئۇلار بىيولوگىيەلىك باشلىنىش بولغان ئۆزلىرىنىلا ئەمەس، بەلكى ئۆزلىرىنىڭ تىرىكچىلىكىگە، جەمئىيەتتىكى تۇرمۇشىغا مۇناسىۋەتلىك بولغان ھەممىنى، يەنى ئۆزلىرىنىڭ ئىجتىمائىي ئورنى، تەلەپلىرى، نامى، ئېتىقادى، ئىشقىلىپ، قايسى ئادىللىق، قايسى ئادالەتسىزلىك، قايسى ياخشى، قايسى يامان دېگەندەك ياشاش چۈشەنچىلىرى كېلىپ چىققان، ئادەمنىڭ ھاياتىنى كاپالەتلەندۈرگەن، شەكىللەندۈرگەن، ھەربىر تەلەندۈرگەن نەرسىنىڭ ھەممىسىنى قانداقتۇر بىر سەۋەبلەر بىلەن تۆرەلمىگە تەسىر كۆرسەتكەن خىلمۇخىل ئامىللار قاتارىغا كىرگۈزىدۇ.

مەۋجۇدىيەتنىڭ خىلمۇخىل ئىپادىلىرىدىكى مۇنداق

باغلىنىش شۇنىڭدىن كېلىپ چىققانكى، ھامىلىنىڭ بارلىققا كېلىشى ماكان ۋە زاماندىكى مەركىزىي ھادىسە، بۇ تەبىئەتنىڭ ئەڭ بالدۇرقى ھالەتلىرىدىن باغلانغان تارىخنىڭ تۇغۇنى.

كاساندرا — تۆرەلمىنىڭ ئىچكى تۈيغۇسى ئىنتايىن ئۆتكۈر بولۇپ، دەۋرنى ئالدىنئالا سېزەلەيدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن، ئۇنىڭ قوزغىلىش سەۋەبلىرىنى ئېنىقلاش — ئەمەلىيەتتە ئۆزىمىزنىڭ قالايمىقان قۇراشتۇرۇۋالغان تاشقى ۋە ئىچكى دۇنيايىمىزنى ئېنىقلىغانلىق بولىدۇ. بۇ مەنىدىن ئالغاندا، كاساندرا تامغىسى تەڭرىنىڭ ئىرادىسى بىلەن ئاشكارا قىلىنغان بولۇپ، بىزنىڭ ئەمەلىيەتنىڭ ماھىيىتىگە باشقىدىن ئىچكىرىلەپ كىرىشىمىزگە، ئىلگىرى ئەقلىمىز يەتمىگەن ئىشلارنى تەھلىل قىلىشىمىزغا تۈرتكە بولۇشى مۇمكىن. شۇنىڭ بىلەن، ھەر بىر ئادەم ئۆزىنىڭ چۈشەنچىلىرى ۋە كۆڭۈل ئىستەكلىرى بويىچە يەكۈن چىقىرىشقا ھەقلىق بولىدۇ.

ھازىر مەنمۇ، ئالەم بوشلۇقىدىكى موناخ فىلوفېي ئوربىتا ئىستانسىدا تۇرۇپ كۆزەتكەچ شۇ ھوقۇقتىن پايدىلىنىپ سۆزلەۋاتىمەن، زېمىندىكىلەرگە مۇراجىئەت قىلىۋاتىمەن. بىزگە تەڭرى ئاتا قىلغان ھاياتنىڭ ئەسلىدىكى مەنىسىنى، كاساندرا — تۆرەلمە بىز ياشاۋاتقان دۇنياغا ئەمدىلا يېقىنلىشاي دەپ تۇرغاندا ئۇنىڭدىكى قىيامەت تۈيغۇسىنى نېمە پەيدا قىلىدىغانلىقىنى ئويلاپ باقايلى.

بۇ ھەقتە ھەر خىل پەرەزلەر بولۇشى مۇمكىن. پەرەزلەر مەندىمۇ بار. ئالەم بوشلۇقىدىكى ئىستانسىنىڭ ئىلغار ئۇسكۇنىلىرى مېنىڭ خالىغان ۋاقتىمدا ھەرقايسى قىتئەلەردە بېرىلىۋاتقان تېلېۋىزىيە پىروگراممىلىرىنى قوبۇل قىلىشىمغا ئىمكانىيەت ھازىرلاپ بېرىدۇ. ئوپتىكىلىق ئەسۋابلارنىڭ ياردىمى بىلەن يەر يۈزىدىكى ھەممە نەرسىنى ھەرخىل نۇقتىلاردىن ۋە ھەرقايسى تەرەپلەردىن كۆرەلەيمەن. مېنىڭ نەزىرىم ئالدىدا زېمىندىكىلەرنىڭ كۈندىلىك تۇرمۇشى ئۆزۈم زېمىندا

تۇرغاندىكىدىن خېلى كەڭ دائىرىدە نامايان بولماقتا. مەن بىكار تەلەپ كۆزەتكۈچى ئەمەس. مېنىڭ پىروگراممام ئالەم بوشلۇقى — زېمىن پىروگراممىسىدۇر. يۇرەكلىك ھالدا ئېيتالايمەنكى، مەن ھازىرقى ۋە كەلگۈسىدىكى ئىنسانىيەت ئالدىدا بۇيۇك مەجبۇرىيەتنى ئۆز ئۈستۈمگە ئالغان ئىلمىي تەجرىبە خادىمى. بۇ ئاشۇرۇۋەتكەنلىك ئەمەس، بۇ ھەقىقەتەن شۇنداق. شۇڭا، مەن ئىمكانىيەتنىڭ يېتىشىچە ھەقىقەتكە ئۇيغۇن بولمىغان بىر ئېغىز گەپنىمۇ ئېيتمايمەن. شۇنىڭغا ئىشىنىمەنكى، مېنىڭ تەتقىقاتلىرىم بىزنىڭ ئۆز قولىمىز بىلەن ئۆز قەلبىمىزدە پەيدا قىلىۋاتقان ئاخىرقى زاماندىن ئاگاھلاندۇرۇشقا قارىتىلغان. بىزدىكى شەخسىيەتچىلىك بىلەن ئىككى يۈزلىمىلىك ئۈستۈنلۈكنى ئىگىلەپ ئېيتىشقا يول قويمايۋاتقان گەپلەرنى ئاشكارا جاكارلىغۇم كېلىدۇ.

مەن كاساندرا تامغىسىنىڭ سىستېمىلىق ئىپادىلىنىشى ئۈستىدە تەجرىبە ئېلىپ بېرىۋاتىمەن، ئەمما ئايالىلار بۇ ھەقتە ھېچنېمىنى بىلمەيدۇ. بۇ گويا كى ھەممەيلەن تۈيۇقسىزدىن يالىڭاچلىنىپ قالغاندەك ئىش. گەرچە بۇ ئۆتكۈر نۇرلار سالامەتلىك ئۈچۈن تامامەن زىيانسىز بولسىمۇ، كىشىلەرگە روھىي ئازاب ئېلىپ كېلىدىغانلىقىمنى ئويلىساملا كۆڭلۈم غەش بولىدۇ.

ھالبۇكى، ئالەم بوشلۇقىدىكى سوئالنىڭ جاۋابىغا قارىتا كاساندرا — تۆرەلمىنىڭ روشەن سىگنال بەلگىسى ئىپادىلەنگەن ئەھۋال ئاستىدا مەن ئۇلارنى بۇنداق ئازابتىن خالاس قىلالمايمەن. بۇ تەقدىر، بۇنىڭدىن قۇتۇلۇش مۇمكىن ئەمەس. بۇ تەقدىر كونكرېت ئادەملەرگە خاس بولۇش بىلەن بىللە يەنە ھەممىنى، پۈتۈن جەمئىيەتنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ، چۈنكى بۇ ئاپەتنىڭ سەۋەبى — دۇنياۋى سەۋەبتۇر. بۇنى چۈشىنىش زۆرۇر.

بىزنىڭ خالاش ـ خالىماسلىقىمىزدىن قەتئىينەزەر، كاساندرا — تۆرەلمىلەر ۋە كاساندرا تامغىسى رېئاللىقتۇر. شۇنىڭ ئۈچۈن مەن

ئالەم بوشلۇقىدىكى تەتقىقاتىمنى قەتئىي داۋاملاشتۇرىمەن، يەر يۈزىدىكىلەردىن بۇ ئاپەتكە دۇچ كەلگەنلەرگە ۋە بۇنىڭدىن كېيىن دۇچ كېلىدىغانلارغا ھېسداشلىق قىلىش بىلەن بۇ ھەقتە خەۋەر بېرىمەن. كىشىلەر ئۆزلىرى ھەققىدىكى ھەقىقەتنى بىلىشى كېرەك. بۇ مېنىڭ تەكرى ئالدىدىكى بۇرچۇم. بىراق، مۇشۇ ئىشتا مەن ئۆزۈمۇ دوزاخ ئازابىنى تارتىۋاتىمەن، خاسىيەتلىك ئاتا، بۇ ھەقتە سۆزلىمەي تۇرالمايمەن، شۇنىڭ ئۈچۈن بار ئىشنى ئوتتۇرىغا قويىدۇم.

تەكرارلايمەن، كاساندرا — تۆرەلمىنىڭ ئالدىدا جاۋابكارمەن، ئۇنىڭ سىرىنى ئېچىپ ئاشكارىلىۋەتتىم (ئۇنىڭ ئۆزى ئاشكارىلىنىشقا ئۇرۇنۇۋاتامدۇ!)، ئۇنىڭغا قورساق كۆتۈرگەن ئانىسىنىڭ ئالدىدىمۇ جاۋابكارلىقىمنى چۈشىنىمەن، چۈنكى ئۇ كاساندرا تامغىسىنىڭ مەنىسىنى بىلمىگەن بولسا، خاتىرجەم ياشاپ يۈرىۋەرگەن بولاتتى.

ھەتتا ھازىرمۇ، كومپيۇتېردا مۇشۇ تېز يۈرۈشۈۋاتقان خەت قۇرلىرىنى بېسىۋاتقان ۋاقتىمدىمۇ مۇشۇنداق قىلىشىم توغرىمۇ دېگەن ئوي ماڭا ئېغىر كېلىۋاتىدۇ، مېنى ئازابلاۋاتىدۇ.

ئوربىتا كېمىسىنىڭ ئىچىدە ئەتراپىمغا قارىدىم، ھاۋاسىز ۋە سالماقسىز بوشلۇقتا لەيلەپ كومپيۇتېردىن يىراقلاشتىم. ئۆزۈمنىڭ كەشپىياتىم توغرىسىدا پۈتۈن دۇنياغا جار سالغانلىقىمنىڭ توغرىلىقىغا ئىچكى ئىشەنچىمنى ساقلاشقا يارىدىمى بولغۇدەك، دەققىتىمنى تارتقۇدەك بىر نەرسە ئىزدەپ گاڭگىرىغان ھالدا ئۇياق - بۇياققا كۆز يۈگۈرتتۇم ۋە نەزىرىم ئىستانسا بۆلۈمىنىڭ ئىككى يېنىدىكى تېلېۋىزور ئېكرانلىرىغا چۈشتى. ھەممە ئېكرانلار يورۇق، ھەر قايسى ئەللەرنىڭ ھەرقايسى تىللاردىكى پىروگراممىلىرى كۆرسىتىلمەكتە. مانا زېمىندىكى قاينىق ۋە رەڭگارەڭ ھايات: ئېلاندىن تارتىپ تەنھەرىكەتكىچە، سوت خەۋىرىدىن تارتىپ مەخسۇس شەخسىنى ئايروپورتتا كۈتۈۋېلىشقىچە ۋەھاكازا، ۋەھاكازا.

بۇ غايەت زور كۆلەملىك تۇرمۇش مەنزىرىسى ئىچىدە قانداقتۇر بىر شاۋقۇن - سۇرەنلىك كوچا نامايىشى كۆرسىتىلىۋاتقان ئېكرانغا كۆزۈم چۈشتى. نېمە ئۈچۈندۇر بىرمۇنچە ساقچىلارمۇ نارازىلىق بىلدۈرگۈچى نامايىشچىلار بىلەن بىر قاتاردا كېتىۋاتىدۇ. ھەممە كوچىلار توسۇۋېتىلگەن، ھەر ياندىن، جۈملىدىن يۇقىرىدىن كۆرسىتىلمەكتە، ھاياجانلىق ئاۋازلار ئاڭلانماقتا. نەق مەيدانداۋ ئاڭلىتىش بېرىۋاتقان رىياسەتچىنىڭ ئاۋازى، ئىستۇدىيە دىكتورىنىڭ ئاۋازى كوچىدىكى ۋارقىراش - جارقىراشلار ئىچىدە ئاڭلانماي قېلىۋاتىدۇ. بۇ نەدە بولۇۋاتقان ئىش؟ ئىتالىيەدە بولسا كېرەك. شۇنچە يىراق ۋە شۇنچە يېقىن — ھەممە نەرسە كۆز ئالدىمدىلا: كۆزلەرنىڭ چاقناشلىرى، قول ھەرىكەتلىرى، غەزەپلىك چىرايلار. شۇنداق، بۇ ستىسلىيە. بولار - بولماس يېزىلغان پىلاكاتلار ئېگىز كۆتۈرۈلگەن. ھە، شۇنداق. يەنە شۇ قارا قولچىلار! يەنە تېررورچىلار! ئۆتكەن قېتىم تەپتىش ئۆلتۈرۈلگەنىدى، بۇ قېتىم باش سوتچى ئۆلتۈرۈلۈپتۇ. ۋەھشىيلىك، قەبىھلىك، ئوچۇق - ئاشكارا قاتىللىق. كوچىنىڭ ئادەم كۆپ قاتنايدىغان قىسمىدىكى ھەممە نەرسە — سوتچى ئۆزىنىڭ مۇھاپىزەتچىلىرى بىلەن ئاپتوموبىلدا ئۆتۈپ كېتىۋاتقان شۇ پاجىئەلىك پەيتتە شۇ ئەتراپتا بولغانلارنىڭ ھەممىسى — يىراقتىن باشقۇرۇلغان پارتلىتىشتا كۈكۈم - تالقان بولدى ۋە يانغىندا قالدى. بولغۇلۇق بولدى، قىلچە خاتاسىز ۋە خالايىقنىڭ كۆز ئالدىدىلا بېجىرىلدى.

نامايىشچىلارنىڭ غەزىپى قايىنىغان... ئۇلار دەريادەك ئېقىپ كەلمەكتە. لېكىن، ئۇلار كىمگە قارشى چىقىۋاتىدۇ؟ بۇ بىر توپ ئادەملەر نېمە قىلالايدۇ؟ قارا قولچىلار ئىچىدە كۈلۈشۈپ، شۇ نامايىشچىلارنىڭ ئارىسىغا كىرىۋالغان بولماس؟ نامايىش بىر - ئىككى سائەتتىن كېيىن تارقىلىپ كېتىدۇ، قارا قولچىلار بولسا، يەنىلا قاراقولچى، شىركەت، شىركەتلەر گۈرۈھى ۋە ھەتتا

ئىمپېرىيە دېگەندەك جاراڭلىق ناملار بىلەن ئاتىلىپ، ئۆز ئىشلىرىنى قىلىشىپ يۈرىۋېرىدۇ. ئۇلارنىڭ كۆزگە كۆرۈنمەس ھۆكۈمرانلىقى ئاستىدا پۈتۈن - پۈتۈن يۇرتلار، قارا قولچىلار قوشۇنلىرى بار!

نامايىشچىلار كېتىۋاتىدۇ... ئۇشتۇمتۇت ئۇلارنىڭ ئۈستىدە تېز ئۇچقان بىر تىك ئۇچار پەيدا بولۇپ، توپ - توپ ۋەرەقلەرنى تاشلىدى - دە، ئۆگزىلەرنىڭ كەينىدە غايىب بولدى. بۇ مېنىڭ كۆز ئالدىمدىلا بولدى. كىشىلەر ئۆزلىرىنىڭ باشلىرىغا چۈشۈۋاتقان ۋەرەقلەرنى تۇتۇپ ئېلىشىۋاتىدۇ. ۋەرەقلەردە ئۆلۈمنىڭ بەلگىسى — باش سۆڭىكى بىلەن ئۇستىخانلار سىزىلغان... قارا قولچىلار مۇتتەھەملىك بىلەن ئۆلۈمدىن خەۋەر بېرىۋاتىدۇ. ھەممىگە ئۆلۈم، قارا قولچىلارغا قارشى چىققانلارنىڭ ھەممىسىگە ئۆلۈم! كىشىلەر غەزەپلىنىپ ئۇن سالدى. ساقچى فورمىسىنى كىيگەن، باش كىيىمى بىر يانغا قىيسىيىپ قالغان، گالىستۇكى يېشىلىپ قالغان بىر ياش ئايالغا كۆزۈم چۈشتى. ئايال ساقچى قولىدا ۋىدېئو كامېرا تۇتقان بولۇپ، قارىغاندا، ئۇ نەق مەيداندا تېز سۈرەتكە ئېلىۋاتقان بولسا كېرەك. ئۇ تىك ئۇچارنى سۈرەتكە تارتىۋېلىشقا ئۇلگۈردى. بۇنىڭ نېمە پايدىسى؟ قارا قولچىلار ئەخمەق ئەمەس — تىك ئۇچار باشقىدىن سىرلىنىدۇ، سۆكۈۋېتىلىدۇ، ئىشقىلىپ، ھەرنېمە قىلىۋېتىلىدۇ. مانا، ئايال ساقچىنىڭ يارەمچىلىرى مىكروفونلارنى كۆتۈرۈپ كېلىشتى. ئۇلار ئالدىراپ، ھاياجانلىنىپ بىرنېمىلەرنى دېيىشمەكتە. مەن ئۇلارنى چۈشىنىمەن. دۇنيادا ھەر كۈنى قانچىلىغان ساقچىلار قارا قولچىلارنىڭ قولىدا ھاياتىدىن ئايرىلىدۇ! بۇلارنىڭ بېشىدىمۇ ئاشۇنداق قورقۇنچ بار. ئاشۇ ئايال ساقچىغىمۇ تەھدىت بار. بىراق، مەن شۇ تاپتا نېمىنى كۆرۈۋاتىمەن: ئۇنىڭ يالىڭاچ ماڭلىيىدا ھېلىقىدەك داغ — كاساندرا تامغىسى كۆرۈندى! شۇنداق، دەل شۇ! مەن شۇ كۆرۈنۈشنى يېقىنلاشتۇرۇپ

مۇقىملاشتۇرۇۋالدىم. شەك - شۇبھە يوق، مەن خاتالاشمىدىم. ۋاي خۇدايىم، ھازىر ئۇنىڭ، شۇ ئايال ساقچى خادىمىنىڭ بۇنداق گەپلەرگە چولىسى تەگمىسمۇ، ئۇ ئۆزى نامايىشچىلار بىلەن بىرلىكتە قارشى تۇرۇۋاتقان دۇنياغا بولغان ئۆزىنىڭ چوڭقۇر ئۆچمەنلىكى بولغۇسى بالىسىغا ئۆتكەنلىكىنى بىلەمدىغاندۇر. مانا، ئۇنىڭ ماڭلىيىدا بەختسىزلىكنىڭ بەلگىسى. شۇنداق، ئۆتكۈر نۇرلارغا كاساندرا — تۆرەلمىنىڭ قايتۇرىدىغان ئىنكاسىنى ئېنىقلاش ئۈچۈن مېنىڭ ئوربىتىدا ئىشلىگەن تەجرىبىلىرىمدىن بىرىنىڭ ئەمەلىي نەتىجىسى ئەنە شۇنىڭدىن ئىبارەت.

ئەگەر ئاشۇ ياكى باشقا بىر كاساندرا — تۆرەلمە دۇنياغا كەلتۈرۈلسە، ۋاقتى كەلگەندە ئۇ ئەك ئەشەددىي جىنايەتچىلەردىن بىرى بولۇپ قېلىشى مۇمكىن دەپ ئويلايمەن. ئۇ كۆپلىگەن كىشىلەرگە، پۈتۈن جەمئىيەتكە يامانلىق ۋە بەختسىزلىك ئېلىپ كېلىدۇ، باشقا سەۋەبلەرنى دېمىگەندىمۇ، ئۇنىڭدىكى كۆمۈلۈپ ياتقان تۇغما ئۆچمەنلىكىنىڭ باش كۆتۈرۈپ چىقىشى سەۋەبىدىن ئۇ ئاخىر جىنايى قىلمىشلار بىلەن شۇغۇللىنىدۇ — ئۇنى تۇغۇلۇشقا، بۇ دۇنيانى قوبۇل قىلىشقا مەجبۇر قىلىشتى! كېيىن ئۇ ئۆزىنىڭ قورساق ئىچىدىكى ھاياتنىڭ دىراماتىك باشلىنىشى ھەققىدە ھېچنېمىنى ئەسلىيەلمەيدۇ، لېكىن ئۆچمەنلىكىنىڭ جۇغلانمىسى خەتەرلىك ئۇندۇرمىلەرنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ. ئەگەر بۇ كاساندرا بوۋاقنىڭ تەلىيى كېلىپ، ئۇنىڭ نەسەبلىك باغلىنىشىدىكى سەلبىيلىك تەرەپلىرىنى ئازايتىدىغان، تۇزىتىدىغان قولايلىق مۇھىتقا ئاپىرىدە بولسا ياخشى بولغىنى؛ ئۇنىڭدىن باشقىچە شارائىتتا يامانلىقنىڭ راۋاجلىنىشى ئۈچۈن ھېچقانداق كۈچ تەلەپ قىلىنمايدۇ — تاغدىن دومىلاپ چۈشكەن تاشنىڭ سۈرئىتى بارغانسېرى تېزلىشىپ كەتكەنگە ئوخشاش، تەقدىرنىڭ مۇنداق نەتىجىسىدىمۇ ھەممە نەرسە ئۆزلۈكىدىن دومىلاپ كېتىۋېرىدۇ.

مەن كاساندرا — تۆرەلمىلەرنىڭ سىگنالىلىرىغا قۇلاق سېلىپ، ئۇلارنىڭ كەلگۈسىنى ئويلايمەن، ئۇلارغا ھېسداشلىق قىلىمەن. ئۇلاردىن چىقىپ كېلىۋاتقىنى بىز ئۆزىمىز، ئۆزۈكسىز چۈشكۈنلىشىپ، بارغانسېرى كۈچىيىپ كېتىۋاتقان قورقۇنچنىڭ قوزغاتقۇچىسىغا ئايلىنىپ قالغان بىز ئۆزىمىز شۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن، بۇ سىگنالىلار — كاساندرا — تۆرەلمىلەرنىڭ ئاۋازلىرى — يەر يۈزىگە ئاڭلىنىشى، ئۇلارنىڭ چاقىرىقلىرىنىڭ مەنىسى ئېتىبار بىلەن قوبۇل قىلىنىشى كېرەك.

ياق، بۇ بىردەملىك ئىش ئەمەس، سۆز ئەبەدىيلىك ئۇستىدە كېتىۋاتىدۇ. ئەبەدىيلىك دېگەن ئۆز - ئۆزىدىن ئەبەدىي، ئەمما ئىنسان ئەبەدىيلىكنى ئۆزىگە تايىنىپ قولغا كەلتۈرۈشى كېرەك، ئەبەدىيلىكنى ئەۋلادتىن - ئەۋلادقا ئۇزارتىشنىڭ بىردىنبىر ئۇسۇلى — ئەدەپ - ئەخلاق جەھەتتىن ئۆز - ئۆزىنى كامالەتكە يەتكۈزۈشتۇر. تەرەققىيات — پەقەت ئىدىيەنىڭ تېخنىكىلىق قوشۇمچىسى. لازىم تېپىلسا پۈتۈن دۇنيانى يوقىتىۋېتىشكە تەييار تۇرغان مۇتەئەسسىپ ھۆكۈمرانىنىڭ قولىدىكى يادرو قوراللىرى — ئەنە شۇنىڭغا يارقىن مىسال بولالايدۇ.

زېمىندىكىلەر كاساندرا — تۆرەلمىلەرنىڭ سىگنالىلىرىدىن تەشۋىش ھېس قىلارمۇ، ئۇلارنى نەسەبنىڭ زاۋاللىققا يۈز تۇتقانلىقىدىن، دېمەك، ئىنسانىيەت مەدەنىيىتىنىڭ زاۋاللىققا يۈز تۇتقانلىقىدىن بېرىلگەن بېشارەت دەپ چۈشىنەرمۇ؟

بۇنىڭغا بىر نېمە دېيەلمەيمەن. دېلىغۇل بولۇشلار ۋە ئازابلىنىشلار ھەربىر ئايرىم ئەھۋاللار دائىرىسىدىلا چەكلىنىپ قالمىدۇ ۋە كاساندرانىڭ ھەربىر بەلگىسى ئۆزىنىڭ يېشىمىنى، ئۆزىنىڭ ئاخىرلىشىش پەللىسىنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ دەپ قورقمەن...

ئايالالارنىڭ كۆپچىلىكى (بەلكىم ئەرلىرىمۇ قارشى تۇرماس) بۇنداق مىسلى كۆرۈلمىگەن ھامىلىدىن تېزرەك قۇتۇلماقچى بولۇپ قالارمۇ، دەپ ئەنسىرەيمەن. ئەڭ ئالدى بىلەن ئۇلارنىڭ

ئەقلىگە كېلىدىغىنى — ھاملىنى ئالدۇرۇۋېتىشتىن ئىبارەت كەسكىن تەدبىر. بەختسىز بولىدىغانلىقى ئېنىق تۇرغان ئادەملەرنى تۇغۇشنىڭ نېمە پايدىسى؟ مۇشۇنداق دېيىلسە ئەخلاقىي جەھەتتىن تامامەن ئۆزىنى ئاقلاشقا بولىدۇ. ئۇنىڭسىزمۇ دۇنيادا بەختسىز ئادەملەر يېتىپ ئاشىدۇ. ئۇلارنى بالىسىنى ئالدۇرۇۋەتتى دەپ كىم ئەيىبلىيەلەيدۇ؟ كىم؟ جەمئىيەت؟ تارىخ؟ ئەخلاق؟ جەمئىيەت تارىخدا — ئىرسىيەت قورقۇنچىنىڭ چۆكتۈرمىسى يامانلىقنىڭ مەنبەلىرى بولۇپ قالغان، ئەخلاق بولسا، ئەمەلىيەتنىڭ ھاياسىزلىق بېسىمى ئاستىدا ئاسانلا بوشاپ كېتىدۇ.

ھەزرىتى ئالىيلىرى، مۇشۇ مەسىلىگە كەلگەندە ئۆزۈمنىڭ پوزىتسىيەمنى بىلدۇرۇشۇم كېرەك دەپ ھېسابلايمەن. مەن كاتولىك دىنىدىكى ھاملىنى چۈشۈرۈۋېتىشنى مەنئى قىلىش ئەقىدىسىنىڭ تەۋرەنمەس تەرەپدارى. شۇنداقتىمۇ، كاساندرا تامغىسىنى كۆرگەندىن كېيىن ھاملىنى ئالدۇرۇۋېتىش نىيىتىگە كەلگەنلەرنى بەك قاتتىق ئەيىبلەپ كېتەلمەيمەن، چۈنكى مەسىلىنىڭ ئاشۇنداق بىر تەرەپ قىلىنىشى كاساندرا — تۆرەلمىلەرنىڭ ئۆز خاھىشىغا ئۇيغۇن كېلىدۇ.

نەتىجىدە بىز ئىنتايىن مۇرەككەپ زىددىيەتكە دۇچ كېلىمىز. ھاملىنى ئالدۇرۇۋېتىشتىن ئىبارەت كەسكىن ھەرىكەت مەسىلىنى ھەل قىلالمايدۇ، ئەكسىچە، دۇنياۋى ئاڭدىكى نۇقتىلىق زىددىيەتلەرنى چوڭقۇرلاشتۇرۇۋېتىدۇ، تۆرەلمىدىكى قىيامەت چۈشەنچىسىنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدىغان سەۋەبلەر ئېنىقلانماي قېلىۋېرىدۇ.

كەلگۈسىدىكى ئانا ئويلىمىسا بولمايدىغان بىر قاتار بەختسىزلىكلەر تۆۋەندىكىچە بولىدۇ:

— ئاچارچىلىق.

— نامراتلىق.

— كېسەللەر، جۈملىدىن ئەيدىز.

ـــ ئۇرۇشلار.
ـــ ئىقتىسادىي كىرىزىسلار.
ـــ ئىجتىمائىي پاراكەندىچىلىكلەر.
ـــ جىنايەتچىلىك.
ـــ بۇزۇقچىلىق.
ـــ زەھەر چېكىش ۋە زەھەر سېتىش.
ـــ مىللىي قىرغىنچىلىق.
ـــ ئىرقچىلىق.
ـــ ئېكولوگىيە ۋە ئېنېرگىيە ئاپەتلىرى.
ـــ يادرو سىناقلىرى.
ـــ ھاۋانىڭ بۇلغىنىشى.
ۋەھاكازا، ۋەھاكازالار.

بۇلارنىڭ ھەممىسىنى ئىنسانلار ئۆز قولى بىلەن كەلتۈرۈپ چىقارغان. ئىنسانلاردىكى بەختسىزلىكلەرنىڭ كۆلىمى ئەۋلادتىن - ئەۋلادقا كېڭەيمەكتە. شۇنداق بولۇشتا بىزنىڭ ھەممىمىزنىڭ ھەسسىمىز بار. ئاخىر، ئىلاھىي تەقدىر بىزنى ھاڭ ئالدىدا توختىتىۋېلىپ، كاساندرا تامغىسى ئارقىلىق ئۆزىدىن ئۈچۈر بەردى...

قايتا تەكىتلەيمەنكى، مېنىڭ كاساندرا ـــ تۆرەلمىلەرنىڭ سىگناللىرىنى ئېنىقلاشقا قارىتىلغان تەتقىقاتلىرىمدا، ئەمدى بۇنداق ياشاۋەرسەك بولمايدۇ، مۇشۇنداق كېتىۋەرسەك زاۋاللىققا يۈز تۇتمىز دېگەننى كىشىلەرنىڭ چۈشىنىشىگە يارىدىم بېرىشتىن باشقا مەقسەت يوق.

ئادەم ئۆزىدىن باشلاپ، باشقىلار بىلەن بىرلىكتە، پۈتۈن ئادەمزات بىلەن بىرلىكتە ئاپەتلەرنى ۋە ئىللەتلەرنى يوقاتقاندىلا ھايات مەنزىرىسىنى يېڭىلاشقا قادىر بولالايدۇ. خام خىيال؟ يەنە خام خىيال؟ ياق، بۇ نۆۋەتتىكى خام خىيال ئەمەس. بۇ تىرىك جانلىقنىڭ ياشاش يولى، بۇنىڭدىن باشقا يول يوق...

ئىشىنىمەن، يۇرەكلىك ئادەملەر تېپىلىدۇ، ئۇلار كاساندرا ـــ

تۆرەلمەلەردىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن چېكىنمەيدۇ، قاچمايدۇ. بۇ ئادەملەرگە ھېلىقى بېشارەت سىگناللىرى نۇرغۇن نەرسىلەرنى ئۇقتۇرىدۇ: ياشاش ئۈسۈلى ئۈچۈن، ئەۋلادلارنىڭ تەقدىرى ئۈچۈن كۆپچىلىكنىڭ ۋە ھەربىر كىشىنىڭ جاۋابكار بولىدىغانلىقىنى، ئىنسانىيەتنىڭ ئۆزى ـ ئۆزى بىلەن مەسلى كۆرۈلمىگەن ھالدا كۈرەش قىلىشىغا توغرا كېلىدىغانلىقىنى ئېيتىپ بېرىدۇ... بۇنداق كىشىلەر ياخشى تۇرمۇشقا ئېرىشىدۇ.

مەن بۇنىڭغا ئىشىنىمەن.

ئەمدى ئۆزۈم توغرىسىدا قىسقىچە توختىلاي.

ئەلۋەتتە، ھېچكىم مېنى مۇناخ بولۇشقا دەۋەت قىلمىغان. مەن ئۆزۈمنى ئۆزۈم شۇنداق دەپ ئاتىۋالغان. باشقىچە ئېيتقاندا، مەن ئالەم بوشلۇقىدىكى شەرتلىك مۇناخ. ئىسمىمنىمۇ ئۆزۈم تاللاپ، ئۆزۈمنى فىلوفېي دەۋالدىم. رۇسىيەدە شۇ ئىسىمدىكى مۇناخلار ئۆتكەن. مەن ئالەم بوشلۇقىدا سەرگەردان بولۇپ، زاھىتلارچە تۇرمۇش كەچۈرۈشنى ئۆزۈم تاللىۋالدىم. بىز ئۇچ كىشى ئىدۇق — ئامېرىكىلىق، ياپونىيەلىك ۋە مەن (تېخى يېقىنغىچىلا سوۋېتلىك ئالىم ۋە ئالەم بوشلۇقىدىكى تەجرىبىخانىنىڭ مەسئۇلى ئىدىم). بىز ئۆزىمىزنىڭ خىزمەت پروگراممىمىزنى ئاخىرلاشتۇرۇپ، يەر يۈزىگە قايتىدىغان چاغدا مەن ئوربىتا ئىستانسىسىدىن ئايرىلىپ، بىزنى ئالغىلى كەلگەن ئالەم ئارا قاتنىغۇچى «موكى»غا چىقىشنى رەت قىلدىم. مەن بۇ قارارىمنى ئۇقتۇردۇم ـ دە، ئۆزۈمنىڭ تاللاش ئەركىنلىكىمدە چىڭ تۇردۇم. ئۇستىرىنى گېلىمغا تاقاپ تۇرۇۋېلىپ ئۇلارنى ماقۇل بولۇشقا مەجبۇر قىلدىم. شۇنىڭ بىلەن، قىلىمەن دېگىنىمنى قىلدىم...

ئوربىتىدا ئۆزۈم يالغۇز تۇرۇپ تەتقىقات بىلەن شۇغۇللىنىۋاتقىنىمغا مانا بەش ئاي بولۇپ قالدى. بىر يۈز ئوتتۇز يەتتە كۈن بولدى. ئىستانسىدا تۇرمۇش لازىمەتلىكلىرى كۆپ بولغاچقا بۇ يەردە ناھايىتى ئۇزاقىچە تۇرالايمەن. ئەگەر «جاپا تارتماي ھالاۋەت يوق» دېگەن توغرا بولسا، بۇ گەپ مېنىڭ

هازىرقى ئەھۋالىمغا ماس كېلىدۇ. سوۋېت ئىمپېرىيەسىنىڭ پۈتۈن دۇنيانى لەرزىگە كەلتۈرۈپ گۈمران بولۇشى ماڭا تازا باب كەلدى. يۇز بەرگەن ۋەقەلەرنىڭ پاراكەندىچىلىكىدە سوۋېتنىڭ يەر يۈزىدىكى خادىملىرى مېنى ۋە ئىلگىرى «شەرق ــ 27» دەپ ئاتالغان ئوربىتا ئىستانسىسىنى ئۇنتۇپ قېلىشتى. ئۇلارنىڭ پات ئارىدا ئېسىنى يىغىۋالالماسلىقىدىن قورقىمەن، ئۇلارنىڭ ماڭا چولىسى تەگمەي قېلىشىدىن قورقىمەن، ئۇلارنىڭ يەنە ئۇزاققىچە ئالەم بوشلۇقىدىكى مۇلۇكلەرنى يېڭى دۆلەتلەر بىلەن ئەخمىقانە بۆلۈشۈش ئىشلىرىغا باغلىنىپ قېلىشىدىن قورقىمەن، مەن تۇرۇۋاتقان ئوربىتا ئىستانسىسىنىمۇ بۆلۈشۈشكە كىرىشىپ كېتىشىدىن ۋە بەلكىم ئالەم بوشلۇقىنىڭ ئۆزىنىمۇ بۆلۈشمەكچى بولۇشىدىن قورقىمەن... لېكىن بۇ ئۇلارنىڭ ئىشى. مەن ئۆز ئىشىمنى تاپتىم، ئەمدى ئۆز بۇرچۇمنى ئادا قىلىمەن. مەن ئاداققى ئۆمرۈمگىچە ئادەمزات مەسىلىلىرىگە جاۋاب ئىزدەيمەن، كاساندرا ــ تۆرەلمىلەرنىڭ سىگنالىلىرىنى ئېنىقلايمەن.

يەر يۈزىدە مېنى ھېچكىم كۈتۈپ تۇرمايدۇ. بۇ دۇنيادا مېنىڭ بىرمۇ تۇغقىنىم يوق. ئۆزۈم ئەسلىي بىر تاشلاندۇق بالا بولۇپ، دارىلئېتامدا تەربىيەلەنگەن. ئېھتىمال، ئاپام پەۋقۇلئاددە ئېغىر ئەھۋالدا قېلىپ مېنى دارىلئېتامنىڭ ئىشىك ئالدىغا تاشلاپ قويغاندۇر. تۇرمۇشۇمنىڭ قانداق ئۆتكەنلىكى، قانداق بولۇپ ئالەم بوشلۇقىغا چىقىپ قالغانلىقىم توغرىسىدا ھازىر سۆزلىمەيمەن. بۇ ئايرىم تېما، ئايرىم ھېكايە.

ھەزرىتى ئالىيلىرى، سىزنىڭ نۇرانە چېھرىڭىز ئالدىدا يەنە بىر قېتىم باش ئېگىمەن. ئەيىبكە بۇيرۇمىغايسىز. سىز ئارقىلىق كىشىلەرگە مۇراجىئەت قىلىشىمدىكى بىردىنبىر ئارزۇيۇم شۇكى، كىشىلەر ھەقىقەتنى بىلسۇن.

فىلوفېي، ئالەم بوشلۇقىدىكى موناخ.

ئەسلىدە ــ ئاندرېي كىرىلسوف.

ئوربىتا كومپيۇتېرى ئارقىلىق رىم پاپاسىغا ئەۋەتىلگەن خەتنىڭ ئاخىرىغا يەنە «تىرىبيۇن» گېزىتىنىڭ تەھرىر بۆلۈمىگە قارىتىلغان بىر پارچە قىسقا خەت تىركەپ قويۇلغانىدى:

«ھۆرمەتلىك مۇھەررىر!

كېلىشكىنىمىز بويىچە مەزكۇر خەتنى ئېلان قىلىش ھوقۇقىنى ‹تىرىبيۇن› تەھرىر بۆلۈمىگە تاپشۇرىمەن.

‹تىرىبيۇن› بۇ ئىشقا قەدەم بېسىش بىلەن قانچىلىك ئېغىر يۈكنى ئۆز ئۈستىگە ئالىدىغانلىقىنى ئوبدان چۈشىنىمەن. غەيرىتىڭلارغا قايىلمەن.

ئەگەر تەھرىر بۆلۈمى مېنىڭ مۇراجىئەتنامگە قارىتا ئەڭ ئەھمىيەتلىك بولغان ئىنكاسلارنى ماڭا ئەۋەتىپ تۇرسا، تولىمۇ مىننەتدار بولار ئىدىم. زېمىندىكىلەرنىڭ ئىپادىسىنى بىلىپ تۇرۇشۇم زۆرۈر.

رازىمەنلىك بىلەن

فىلوفېي، ئالەم بوشلۇقىدىكى مۇناخ، ئوربىتا ئىستانسىسى PX».

3

كىتلار يەنە ئۇنىڭ چۈشىگە كىردى. ئۇ ئوكيانىدا ئۇزاققىچە ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ئۇزۇپ يۈردى. ئۇ ئۇلارنىڭ دولقۇن سۈلىرى ئېقىپ تۇرغان كۆزلىرىگە قارايتتى ۋە بۇ كۆزلەرنىڭ ئىپادىسىنى چۈشىنەتتى. ئۇ ئۆزىمۇ كىت ئىدى. ئۇ ئايروپىلاندىن ئۇلارنى كۆرگەن ۋاقىتتىكىگە ئوخشاش ھەمىسى قىرلىق سەپ تارتىپ ئۇزۇپ باراتتى. چۈشەندۈرگىلى بولمايدىغان بىر خىل كۈچ ئۇلارنى ئالغا، ئۈپۈق سىزىقىغا باشلايتتى، خۇددى ئۇ يەردە ئۇلارنى بىر نەرسە كۈتۈپ تۇرغاندەك. ئوكيان سۈيى بارغانسېرى قىزىپ كېتىۋاتاتتى. كۆتۈرۈلگەن دولقۇنلار تەنلەرنى كۆيدۈرەتتى. كۆيدۈرگۈچى دولقۇنلاردا ئۇزۇش يىراقتا بارغانسېرى

شۇنچە قىيىن، شۇنچە قورقۇنچلۇق تۇيۇلاتتى. ئوكيانىنىڭ نېمە ئۈچۈن شۇقەدەر قىزىپ كېتىۋاتقانلىقىنى ئۇ توساتتىن كۆرۈپ قالدى ۋە چۈشەندى. ئوكيان ئۈستىدە بىراقلا ئىككى قۇياش پەيدا بولۇپ قالغانىدى. بەئەينى ياندۇرۇپ قويۇلغان پىروژېكتورلاردەك قىپقىزىل ئىككى شار ئوتنىڭ تەپتىنى چېچىپ تۇراتتى. بۇلارنىڭ قايسىسى ھەقىقىي، مەڭگۈلۈك قۇياش ئىكەنلىكىنى، قايسىسى نەدىندۇر ئادىشىپ كېلىپ قالغان ۋە بەلكىم ھەقىقىي قۇياش بىلەن رىقابەتلەشكىلى كەلگەن قۇياش ئىكەنلىكىنى چۈشىنىش قىيىن ئىدى. ئۇ قاتتىق قورقۇپ كەتتى ۋە يېنىدا ئۇزۇپ كېتىۋاتقان كىتلارغا ۋارقىرىغىلى تۇردى: «قاراڭلار، قاراڭلار، كىتلار، قېرىنداشلىرىم! ئاسماندا ئىككى قۇياش تۇرىدۇ! بىراقلا ئىككى قۇياش! ئاڭلاۋاتامسىلەر؟ بۇ ياخشى ئەمەس! ئوكيان قاينىپ كېتىدۇ ۋە بىز ئۆلۈپ كېتىمىز! ئىككى قۇياش — دەھشەت!»

روبېرت بورك مەۋج ئۇرۇۋاتقان ئوكيانىدىكى ئۇياقتىن - بۇياققا ئېتىپ يۈرگەن كىتلار ئارىسىدا يەنە خېلى ئۇزاققىچە ۋارقىرىدى. ئۇ قارا تەرگە چۆمۈلۈپ ئويغانغاندا يۈرىكى قاتتىق سوقۇپ قۇلاقلىرىدا ئەكس سادا پەيدا قىلاتتى. ئۇ بۇنىڭ چۈش ئىكەنلىكىگە ھە دېگەندىلا ئىشىنىپ كېتەلمىدى. ئوكيان ئۈستىدە كۆزنى چاقنىتىپ پارلىغان قوش قۇياش چۈشىدە ئەمەس، ئوڭىدا كۆرگەنىدەك كۆز ئالدىدا تۇراتتى. كىتلار بۇرۇنمۇ ئۇنىڭ چۈشىگە كىرەتتى، ئەمما بۇنداق ئىككى قۇياشنىڭ يۇقىرىدىن نۇر چېچىپ تۇرۇشى كۆرۈلۈپ باقمىغان ھادىسە! كارامەت، كارامەت!

شۇ ئارىدا ئۇ چۈشىدىكى ئىككىنچى قۇياشنىڭ نەدىن پەيدا بولغانلىقىنى چۈشەندى، تەشۋىشلىك ۋە ئېنىق چۈشەندى، بۇنى دەرھال چۈشىنەلمىگەنلىكىگە ھەيران قالدى. «كۆرمەمدىغان بۇ ئىشنى!» — فوتورولوگ مىيىقىدا كۈلۈپ، ئەينەكنىڭ ئالدىدىكى سائەتكە قارىدى. ئەتىگەن سائەت يەتتە ئىدى. ئايالى ياندىكى

ھۇجرىدا تېخىچە ئۇخلاۋاتاتتى. بورك ئىشىكى ئوچۇق تۇرغان ئايۋانغا چىقتى. ئۇ ئادەتتە مۇشۇ يەردە ئەتىگەنلىك تەنھەرىكەت ئويناياتتى. لېكىن، بۇ قېتىم ئۇنىڭ پىكىر - خىيالى باشقا ئىدى. ئۇلارنىڭ شەھەر سىرتىدىكى ئۆيىدە بار بولغان ھەممە نەرسىگە ئۇنىڭ كۆڭلى تارتماي تۇراتتى، ھەتتا كۆلنىڭ يېنىدىكى ياپونچە ئۇسلۇبتا ياسالغان (يۇلتۇزلارنىڭ جايلىشىش ئورۇنلىرىغا ماسلاشتۇرۇپ ياسالغان دېگەن گەپكە ئادەمنىڭ ئىشەنگۈسى كېلىدۇ) تاشلىق باغمۇ بۇگۈن پۈتۈنلەي ئۇنتۇلۇپ قالدى. بۇ باغدا فۇتۇرولوگ ئەتىگەنكى ۋاقىتلىرىدا ئايالى جېسسىنىڭ قىزىقچىلىق قىلىپ پىچىرلاپ ئېيتقىنى بويىچە — جادۇگەرلىك قىلاتتى، ئۇنىڭ ئۆزىنىڭ سۆزى بويىچە ئېيتقاندا، قۇمغا سىرلىق سىزىقلارنى سىزىپ ئولتۇرۇشنى ياخشى كۆرەتتى. بۈگۈن ئۇنداق ئويۇن يادىغا كېلىدىغان كۈن ئەمەس ئىدى. دۆڭلىنىپ كەتكەن گېزىت - ژۇرناللارنى كۆرۈپ چىقىشى كېرەك. تۇرلۇك مەسىلىلەر بويىچە تۇرلۇك شەخسلەرگە تېلېفون بېرىشى، ئۇچۇرنى چاقماق تېزلىكىدە تۇتۇۋېلىشى كېرەك.

كاساندرا — تۆرەلمىلەرگە بولغان قىزىقىش ھەممە يەردە ئەۋج ئالماقتا ئىدى. روبېرت بورك شۇنداق بولىدىغانلىقىدىن قىلچىلىك شۈبھىلەنمەيتتى. ئۇ ئۆزىنى خۇددى ئۆتمۈشتىكى ياش چاغلىرىدىكىگە ئوخشاش قاينىاپ - تاشقان كۈچ - قۇۋۋەتكە تولغانىدەك ھېس قىلدى. ئۇ چاغلاردا زامانىۋى مەدەنىيەت مەسىلىلىرى بويىچە ئۇنۇمۇبرىستېت دائىرىسىدە تالاش - تارتىشلار قىزىپ كېتەتتى - دە، ئىنسانىيەتنىڭ كەلگۈسىنى ئەينى دەۋردە نوپۇزلۇق بولغان ئەقىل ئۆگەتكۈچى «رىم كۇلۇبى» نىڭ مودېلى بويىچە قۇراشتۇرۇۋالغىلى بولىدىغانىدەك، پەقەت مۇتەئەسسىپ باھالىغۇچىلارنى قايىل قىلسىلا بولىدىغانىدەك تۇيۇلاتتى. كاساندرا تامغىسىنى چۆرىدىگەن ۋەقەلەر بورکنىڭ ئۇنتۇلغان ھەۋەسلىرىنى، تەۋەككۇلچىلىك روھىنى، ئىدىيە ئۇچۇن تىغمۇتىغ كۈرەش قىلىش قىزغىنلىقىنى قوزغىدى.

بۇ ۋەقەلەر بولسا، تېخى ئايروپورتتىكى ۋاقتىدىلا بوركىنىڭ كۆڭلىنى رام قىلغانىدى. جېسسى ئۇنى چىقىش ئىشىكى ئالدىدىكى كىشىلەر توپى ئارىسىدا بىر تۇتام گېزىتنى خۇددى بىر دەستە گۈلنى تۇتقانىدەك بېشىنىڭ ئۈستىدە پۇلاڭلىتىپ قارشى ئالدى. ئۇ باشقىچىلا بىر خىل كۈلۈمسىرەيتتى، ئۇنىڭ چىرايىدا قانداقتۇر بىر خىل ئوڭايسىزلانغانلىق، شوخلۇق ۋە تەشۋىش ئىپادىلىنىپ تۇراتتى. ئۇ بەجايىكى ئۇشتۇمتۇت قۇيۇۋەتكەن يامغۇردا يۇيۇلۇپ، ياشىرىپ قالغانىدەك كۆرۈنەتتى. جېسسى بوركىتىن توققۇز ياش كىچىك ئىدى، بىراق ئارىلاپ - ئارىلاپ قان بېسىمى ئۆرلەپ ھالسىزلىنىپ ئۆڭى ئۆچۈپ كېتەتتى. ئەمما، ئايروپورتتا كۆرۈشكەن شۇ مەزگىلدە ئۇ ئاللىقاچان ئۆتۈپ كەتكەن ياشلىق چاغلىرىدىكىگە ئوخشاش تېتىك، جۇشقۇن كۆرۈندى. ۋاي، شۇ كۈنلەردە ئۇنىڭ بۇيۇك مۇزىكانت بولۇپ يېتىشىپ چىقىشىغا روبېرت بەك چوڭ توسالغۇ بولغانىدى - دە! جېسسى چوڭ ئىسكىرىپكىنى يامان ئەمەس چالاتتى. ئەگەردە ئۇنىڭغا ئۆلگۈدەك چاپلىشۋالغان مەجنۇن سۈپەت بورك بولمىغان بولسا، جېسسىنىڭ كەسپىي دەرىجىسى بەلكىم ئورکېستىر بىلەنلا چەكلىنىپ قالماس ئىدى. لېكىن، ھەممە ئادەمنىڭ ئۆزىنىڭ تەقدىرى بار.

ئايروپورتتا، چىقىش ئېغىزىدىكى قىستاڭچىلىقتا ئالدىراپ، جىددىيلىشىپ ھەم شۇنداقلا ۋىسال خۇشاللىقىدا ئېيتىلغان سۆزلەرنىڭ بىرى مۇنداق بولدى:

— روبېرت، سەن بۇ يەردىن كېتىشتە ئۆزۈڭنىڭ ھېلىقى ئادەمنى قايمۇقتۇرىدىغان تاشلىرىڭنىڭ ئارىلىرىغا قانداق سىرلىق بەلگىلەرنى سىزىپ قويغان بولغىيدىڭ، بىلمىدىم، لېكىن يۈز بېرىۋاتقان بۇ ئىشلارنى يەنە نېمە دەپ چۈشەندۈرگىلى بولىدۇ؟ بۇنى چۈشەندۈرۈش مۇمكىن ئەمەس، روبېرت! مۇمكىن ئەمەس! ئەزەلدىن بولۇپ باقمىغان ئىشلار بولۇۋاتىدۇ! گېپىمگە ئىشەنگىن، بۇ ئىشلار پۈتۈن دۇنيانى لەرزىگە سالىدۇ!

— دېمەك، مەن سىزغان سىزىقلار بىكارغا كەتمەپتۇ - دە؟! — دېدى فوتۇرولوگ ئۇنىڭ تەلەپپۇزىغا ماس كەلتۇرۇپ.

— ئومۇمەن، ئويۇنلىرىڭنى ئاخىرىغا يەتكۈزدۇڭ، قەدىرلىك فوتۇرولوگۇم، جادۇگەرلىك قىلىپ ئويناشلىرىڭنى ئاخىرىغا يەتكۈزدۇڭ... مانا ئەمدى بۇ ئىشلارنىڭ سىرىنى ئۆزۈڭ ئايرىپ باق.

ماشىنىغا ئولتۇرغاندا (جېسسى رولدا ئىدى) بورك گېزىتنى ئاچتى، ئەمما قۇرلارغا بىر قۇر كۆز يۈگۈرتۈپ چىققاندىن كېيىن بىر چەتكە قويدى:

— ياق، بۇنى ئۆيگە بارغاندىن كېيىن تىنچ ئولتۇرۇپ، كۆڭۈل قويۇپ ئوقۇپ چىقىش كېرەك، — دېدى ئۇ ۋە كۆزئەينەكنى قاتلىدى.

— ئەلۋەتتە، شۇنداق قىلىش كېرەك! — دېدى جېسسى مىيىقىدا كۈلۈپ قويۇپ، — ئەگەر بۇ ئالەم بوشلۇقىدىن بولماي، كىمدۇر بىرى بۇلۇڭ - پۇچقاقتا ئېيتقان گەپ بولسا، ئۇنىڭ تۇمشۇقى قانغا بويالغان بولاتتى! ئويلاپ باققىنا: تۆرەلمە، ھامىلە، خىيالپەرەسلىكتۇ بۇ! ئاللىنېمىلەرنى قىياس قىلارمىش! دۇنياغا كېلىشنى خالىمايدىغانلىقىدىن ئۇچۇر بېرەرمىش! يەنە كېلىپ، بۇ گەپلەر ئەستايىدىللىق بىلەن ئېيتىلغان! شۇنداقمۇ بولامدۇ؟

— بەلكىم بۇ بەك ئەستايىدىل گەپمۇ ئەمەستۇر، — دەپ قويدى بورك بېشى قاتقان ھالدا مۇرىلىرىنى قىسىپ قويۇپ. ئۇنىڭغا ئايالى ئويلىماي سۆزلەۋاتقاندەك تۇيۇلدى، بىراق جېسسىنىڭ يېنىكلىك قىلىدىغان ۋاقىتلىرى كەمدىن - كەم كۆرۈلەتتى. شۇنداق بولسىمۇ، بۇ قېتىم ئۇ نېمە ئۈچۈندۇر ئايالى ئېيتقان سۆزلەرنىڭ خاتا بولۇشىنى تىلىدى، — ئېھتىمال، بۇنىڭدا تۇغما ئىرسىيەتنىڭ ھەقىقەتەن بار ئىكەنلىكى كۆزدە تۇتۇلغان بولسا كېرەك. مەيلى قانداقلا بولمىسۇن، ئويلاپ بېقىشقا تېگىشلىك. ئالايلى، بۇ ۋاپاسىز دۇنيانى چۈشىنىشنىڭ خۇددى كۆزىتىش نۇقتىسىدەك نۇقسانسىز شەكلى تېپىلغان

بولسا... چۈشەندىڭمۇ، توساتتىن شۇنى ئويلاپ قالدىم. پەقەت تۆرەلمىلىك ھالىتىدىلا شۇنداق بولۇشى مۇمكىن. يەنە كېلىپ فانتازىيەلىك تەسەۋۋۇردىلا بولۇشى مۇمكىن. بىراق، كىم بىلسۇن. بۇ ھەقتە ھازىر سۆزلەشمەيلى. ئۆيگە بارغاندىن كېيىن بۇنى ئوقۇپ چىقاي، ئاندىن سۆزلىشەيلى، ئەگەر راستلا... بولدى، ئەمدى ساڭا قىزىق گەپلەرنى قىلىپ بېرەي.

شۇنىڭ بىلەن، فۇتۇرولوگ ئايالىغا نېمىسلارنىڭ ئىشقا پۇختىلىقى، رەسمىيەتچىلىكى، شۇنداقلا ياۋروپالىقلارنىڭ ئۇلارنى ئامېرىكىلىقلارغا يېقىنلاشتۇرغان كۆڭۈل ئازادىلىكى توغرىسىدا سۆزلەپ بېرىشكە باشلىدى. بىر كۈنى تاڭ سەھەردە ئۇ دىيۇسېلدورفتىكى رېين دەرياسىنىڭ تاقىر ساھىلىدا ژېلىسىپىت مىنىپ ۋە داڭلىق بىر ئارىيەنى ئاۋازىنىڭ بارىچە توۋلاپ كېتىۋاتقان بىر كىشىنى كۆرگەنىدى. ئۇ ژېلىسىپىتچى ئاق ياقىلىق كۆڭلەك كىيىپ، گالىستۇك تاقاپ، لاكلانغان پارقىراق ئاياغ كىيىپ بەئەينى ھازىرلا ئوپېرا سەھنىسىدىن چۈشكەن ئارتىسقا ئوخشاپ قالغانىدى. شۇ چاغدا دەريا بويىدا ئۇنىڭ ناخشىسىغا باھا بەرگۈدەك بىرمۇ ئادەم يوق ئىدى. ئەمما، ژېلىسىپىت مىنگەن بۇ ناخشىچىغا ھېچكىممۇ كېرەك ئەمەس ئىدى. ئۇنىڭ نەزىرىدە پەقەت ئۆزىلا ۋە سەھەردە يولغا چىققان يۈك توشىغۇچى بارژىلار بىلەن كېمىلەر ئۇزۇپ كېتىۋاتقان، سۇلىرى بالقىپ ئېقىۋاتقان رېين دەرياسىلا بار ئىدى... ياز قۇياشى كۆتۈرۈلۈپ چىقماقتا ئىدى. بورك زوقلىنىپ، بۇ مەستانە ناخشىچىنىڭ كەينىدىن يۈگۈرگۈسى كەلدى. بۇ شۇقەدەر قالتىس، كۈلكىلىك ۋە ھەيۋەتلىك كۆرۈنۈش ئىدى. تولۇپ تاشقان ئازادىلىك، تولۇپ تاشقان بەخت تۇيغۇسى ئىدى. ئۇنىڭ رېينغا ئۆزىنى ئاتقۇسى، چەكسىز ساھىلدا كېتىۋېتىپ ناخشا ئېيتىۋاتقان ژېلىسىپىتچىنىڭ ئۇدۇلىغا ئۇزۇپ بارغۇسى، ئۇنىڭغا قولىنى پۇلاڭلاتقۇسى، سۇدا ئۇزۇپ كېتىۋېتىپ كۆڭلىنى خۇش قىلىدىغان بىرنېمىلەرنى دەپ ۋارقىرىغۇسى كېلەتتى،

ئۇنىڭغا ياندىشىپ يۇگۈرۈپ، بۇ دۇنيادىكى ھەممىنى ئۇنتۇپ كەتكۈسى كېلەتتى...

ئۇلار ئىككىيلەن تېز سۈرئەتلىك يولدا غۇيۇلداپ كېتىۋېتىپ، ئۇ مەجنۇن سۈپەت مەستانىگە كۇلۇشتى.

«ئەمدى ئۆيگە، ئۆيگە، ئەمدى ئىشلەش، ئىشلەش كېرەك، كاساپەت!» دېدى بورك ئۆز ئىچىدە ئۇزاقتا قالمايلا يەنە ئۆز ئۆيىدە، ئۆز ئىشخانىسىدا، يېزىق ئۈستىلىنىڭ ئالدىدا ئولتۇرىدىغانلىقىنى ھۇزۇرلىنىپ ئويلاپ. شۇنى ئويلىغاندا ئۇ ئىككى ياقلىما ھېسسىياتنى سەزدى: ھەر قېتىم ئۆيگە قايتقاندىكىگە ئوخشاش جېسسى بىلەن ئايروپورتتا كۆرۈشۈپ يېنىكلىك ھېس قىلدى، شۇنىڭ بىلەن بىللە، بىر ھەپتىگىچە بۇ يەردە يوق بولغانلىقى، قولدىن بېرىپ قويغان كۇنلىرى ئۈچۈن ئۆز ـ ئۆزىنى كايىدى. ئادەم بۇنداق قولدىن چىقىرىپ قويغان كۇنلەرنىڭ قەدرىگە بەك كېچىكىپ يېتىدۇ.

بۇ قېتىم ئادەتتىكى كەيپىياتقا ئايروپىلاندا ئولتۇرۇپ كېلىۋاتقان چاغدىلا بىلىپ بولغان ئىشلارنىڭ تەسىرى قوشۇلۇپ كەتكەنىدى. بىر قاراشتا بۇ غەلىتە خەۋەر ئادەتتىكى قىزىق ئىشتەك بىر چاقناپلا ئۆچۈپ قالىدىغاندەك تۇيۇلاتتى. بىراق، بورك ئۆزى ئاڭلىغان ۋەقەنى قانچە ئويلىغانسېرى بولۇپ ئۆتكەن ئىشلارغا ئۆزىنىڭ قانداقتۇر بىر چېتىشلىقى بارەدەك چۈشىنىكسىز تەسىراتقا پېتىپ تولمۇ ھەيران بولاتتى. شۇنىڭ بىلەن، ئۆزىگە پۈتۈنلەي مۇناسىۋەتسىز بولغان بۇ ۋەقەدىن ئۆزىنى قاچۇرالمايدىغانلىقىنى، بۇنى كاللىسىدىن چىقىرىۋېتەلمەيدىغانلىقىنى سېزەتتى. بۇ خۇددى سوتتا كۇتۇلمىگەن ۋە مىسلى كۆرۈلمىگەن ھۆكۈم ئېلان قىلىنىپ، يالغۇز جاۋابكارلا ئەمەس، بەلكى شۇ چاغدا دېلونى ئاڭلاشقا قاتناشقانلارنىڭ ھەممىسى پەقەت سوتقا قاتناشقانلىقى ئۈچۈنلا گۇناھكار دەپ قارالغاندەك ھەمدە ھۆكۈم ئېلان قىلىنىپ بولغانلىقى ئۈچۈن ئۆزىنى ئۆزگەرتىشكە بولمىغاندەك بىر گەپ

ئىدى...

ئالەم بوشلۇقىدىن كەلگەن يېڭىلىق ھەقىقەتەن غەلىتە، كۈتۈلمىگەن ۋە چۈشەندۈرگىلى بولمايدىغان ھالەتنى شەكىللەندۈرگەنىدى. مانا، رولدا ئولتۇرغان جېسسىمۇ تۇرقىدىن قارىغاندا ئالەم بوشلۇقى يېڭىلىقىنىڭ تەسىرىگە بېرىلگەنىدى. بۇ ئۇنىڭ چىرايىدىن، كۆزلىرىدىن كۆرۈنۈپ تۇراتتى. بۇ نۇرلۇق كۆزلەرنىڭ قاراشلىرىدىكى كىچىككىنە ئۆزگىرىشمۇ روبېرت بوركقا نۇرغۇن مەنىلەرنى بىلدۈرەتتى. قايسىدۇر بىر ساخاۋەتچىلىك كونسېرتىدا ئۇ جېسسىنى ياش مۇزىكانتلار ئارىسىدا، جېسسى بولسا، ئۇنى سەھنىگە يېقىن ئولتۇرغان كۆرۈرمەنلەر ئارىسىدا كۆرۈپ تونۇشقان تۇنجى كۈندىن باشلاپ ئۇلار داۋاملىق كۆرۈشۈپ تۇرىدىغان بولۇشتى. ئەنە شۇ تۇنجى كۈندىن باشلاپ ئۇ جېسسىنىڭ كۆزلىرىدىن «ھاياتلىقنىڭ يار ۋە قىشلىرى» نى ئوقۇيالايدىغان ھەم ئۇنىڭ كۆڭلىدىكىنى بىلەلەيدىغان بولدى، جېسسىمۇ ئۇنىڭ ئىشلىرىنى بىلدى. ئۇلارنىڭ ئەنە ئاشۇنداق بىر - ئىككى ئېغىز گەپىدىنلا، غەل - پال قاراپ قويۇشىدىنلا بىر - بىرىنى چۈشىنىش ئىقتىدارى ئۇلارنىڭ ئىناقلىقىنى ۋە ئائىلە بەختىنى بەلگىلىدى.

ئىلگىرى كۆرۈلۈپ باقمىغان ھالدا خىيالغا پېتىپ جىمىپ كەتكەن ئايالىنى قۇرۇق گەپ بىلەن مالال قىلغۇسى كەلمىدى. ئۇنىڭ خىيالچان بولۇپ قېلىشىدا ئالاھىدە بىر سەۋەب يوق ئىدى. ئۇلار بىر - بىرىگە كۆنۈك بولۇپ، تۇرمۇش تەرتىپى مۇستەھكەم ئىدى. بۇ ياشتىكى كىشىلەرنىڭ تولىسى شۇنداق بولىدۇ، ئەلۋەتتە. ئۇلار پەقەت تەڭرىنىڭ بۇيرۇقى بىلەن بولىدىغان ئىشلارنىلا ئالدىن مۆلچەرلىيەلمەيتتى ۋە ھېسابقا ئالالمايتتى، ھەر بىر ئادەمگە بېرىلگەن ئۆزىنىڭ ۋاقتى، قەرەلى بولىدۇ ئەمەسمۇ. ھازىرچە ئۇلار ۋاقىت ۋە سالامەتلىكىنىڭ «نورمىسى» توشقانغا قەدەر ئۆزلىرىنىڭ ئىجادىي ئىمكانىيەتلىرىنى ئەملەدە كۆرسىتىشكە قولىدىن كېلىشچە

تىرىشاتتى. جېسسىنىڭ كەيپىياتى ياخشى بولمايۋاتقانلىقى ئالەم بوشلۇقىدىكى موناخ فىلوفېي ئەۋەتكەن خەتتىن ئېسەنگىرەپ قالغانلىقتىن بولغانلىقىنى بورك چۈشىنەتتى. «ئۆيگە بارغاندا سۆزلىشىمىز، — دەپ ئويلىدى روبېرت بورك، — يا ئۇنۇۋېرسىتېتتىكى ساۋاقداشلىرىمدىن بىرسىگە تېلېفون ئۇرۇپ، ئۆيگە بارغۇچە پىكىر ئالماشتۇرۇپ باقايمۇ؟ — ئۇ تېلېفون تۇرۇپكىسىنى ئالاي دېدى ـ دە، يەنە ئايىنىپ قالدى، — ياق، ئالدى بىلەن ئالەم بوشلۇقىدىكى بۇ كاھىنىڭ خېتىنى تەپسىلىي بىر ئوقۇپ چىقاي، ئاندىن...»

— رادىيونى قويايمۇ؟ — دەپ سوردى جېسسى ئېرىنىڭ نېمە ئويلاۋاتقانلىقىنى تۇيۇپ.

— ياق. شاۋقۇن ـ سۇرەنلىك رادىيونىڭ ماڭا نېمە كېرىكى؟ ماڭا سەن بولساڭلا بولدىغۇ.

— ئىشىنىمەن، ئېيتقىنىڭغا ئىشىنىمەن، — دېدى جېسسى كۆڭۈلسىز كۇلۇمسىرەپ ۋە ئالدىدىكى ماشىنىنى ئەپچىللىك بىلەن يانداپ ئۆتتۇپ.

— ئەگەر ئۇياقتىن كەلگەن خەۋەر ھەقىقەتەن راست بولسا، — دېدى بورك بېشىنى كۆتۈرۈپ، — ئەلۋەتتە، بۇنىڭدىن ھېچكىم قېچىپ قۇتۇلالمايدۇ.

— سەن راستلا شۇنداق بولۇشى مۇمكىن دەپ ئويلامسەن؟

— بىلمەيمەن. ئەگەر شۇنداق بولسا، بۇ زور مالىمانچىلىقنى كەلتۈرۈپ چىقىرىشى مۇمكىن.

— ئاغزىڭغا تاش، فۇتۇرولوگ ! — دېدى جېسسى چۆچۈپ، — ئاممىۋى مالىمانچىلىق بولۇپ كەتسە، قورقۇنچلۇق ئىش بولمامدۇ!

— ئەگەر كىشىلەر ئۆزلىرىنىڭ شەپقەتسىزلىك دۇنياسىدا تۇرۇۋاتقانلىقىنى سەزسە، گېن ئىلمى بىيولوگىيەنىڭ مەخپىيەتلىك دائىرىسىدىن چىقىپ سىياسەتكە ئۆزگىرىپ كېتىشى مۇمكىن.

— بەك ئاشۇرۇۋەتتىڭ، روبېرت، — دېدى جېسسى كۈچىيىپ كېتىۋاتقان تەشۋىشىنى بىرئاز پەسەيتىشكە تىرىشىپ، — كىم بىلسۇن، — دېدى ئۇ يەنە مۇلاھىزە يۈرگۈزۈپ، — مەن ئايروپورتقا ماڭاي دەپ تۇرغاندا شىنايېرلاردىن تېلېفون كەلدى. ئارتۇر ۋە ئېلىزابېت شىنايېرلار. ئۇلارمۇ بەك ساراسىمىگە چۈشۈپ قاپتۇ. بىزنىڭ جون كوشۇت ئاتالانتادىن تېلېفون ئۇردى، ئويۇن قويۇپ يۈرۈپتۇ. ئۇ تارىخنىڭ ئاخىرلىشىشى ھەققىدىكى فۈكۈياما نەزەريەسى ئۈستىدە ئۆتكۈزۈلگەن مۇنازىرىدە بورك ئىنسانىيەتنى يېڭى پاجىئە، يېڭى سىناقلار كۈتۈپ تۇرۇۋاتىدۇ دېگەنىدى، دەپ ئەسلىدى. ئۇ مۇنداق دەيدۇ: سېنىڭ فۈتۇرولوگۇڭ نەدىكى گەپلەرنى قىلىپ، دۇنيا ئۇرۇشىنىڭ ئورنىغا ئادەمنىڭ ئۆز ئىچىدىكى ئۇرۇشنى، تۇغۇلسا بولامدۇ ـ بولمامدۇ دېگەن مەسىلىنى ئەسكى تاغارنىڭ ئىچىدىن كۆتۈرۈپ چىقتى. سېنىڭ فۈتۇرولوگۇڭ تولا گەپ قىلماي جىم يۈرگەن بولسا مۇنداق ئىشلارمۇ بولماس ئىدى، دەيدۇ. ئۇ قارىغۇلارچە ئالدىراپلا دەرۋازىنى ئېچىۋەتكەنىدى، مانا ھېلىقى كەلدى. مەن ئۇنىڭغا: ھېلىقى دېگەن نېمە؟ دېسەم، ئۇ: ھېلىقى دېگەن ھېلىقى، ئۇنىڭ ئىسمى يوق، دەيدۇ.

— ھە، بىلىمەن، بىلىمەن كوشۇتنى، — بورك كىنايە قىلغان ھالدا ئىككى مۇرىسىنى قىسىپ قويدى، — ئۇ دائىم شۇنداق ھۇرپىيىپلا يۈرىدۇ، ئۆزى تىياتىردا تىراگېدىيەلەرنى قويۇپ شېكسپىير، ئېسخىل ۋە باشقىلار بىلەن دۇنيانى ئاستىن ـ ئۈستۈن قىلىپ يۈرىدۇ، مەن بولسام قاشاغا قونغان قاغىدەك بىكارغا كاركىراپ يۈرۈپتىمەن ـ دە. رەھمەت، مېنىڭ بۇ تاقىر باش دوستۇم ئاشۇنداق ئادەم ـ دە.

— ۋاي، ئۇنى بىر دېمە، قىزىق ئادەم ئۇ. ئېسىڭدىمۇ، ئۇ بىر قېتىم ئۆزىچىلا: ساڭا ھەسەت قىلغۇم كېلىدۇ، سېنىڭ خوتۇنۇڭمۇ چىرايلىق، چاچلىرىڭمۇ بۇرۇنقىدەكلا تۇرىدۇ. مېنىڭ نېمەم بار؟ دېگەنىدى. سەن ئۇنىڭغا: ئايالىمنى تارتىۋېلىشىڭ

مۇمكىن، لېكىن بۇ ئاقىرىپ، پاخپىيىپ كەتكەن چاچلىرىمنى ھېچقاچان تارتىۋالمايسەن، دېگەنىدىڭ. شۇ چاغدا ئۇنىڭ كۆزلىرىگە ياش تولۇپ كەتكەندى، يىغلاۋاتامدۇ ياكى كۈلۈۋاتامدۇ، بىلگىلى بولمايتتى. ئارتىس ـ دە!

بورك ئۇنىڭغا جاۋابەن خىيالغا چۆمگەن ھالدا بېشىنى لىڭشىتىپ قويدى. ئۇ تۇنجى قېتىم مۇشۇنداق ئادەتلەنمىگەن، ئېنىقراق ئېيتقاندا، ئاڭلاپ باقمىغان دېلىغۇللۇق بىلەن، سىرتتىن كەلگەن، كۆرۈنمەيدىغان، نام ـ نىشانسىز ھەم شۇنداق بولۇشىغا قارىماي، ھەمىشە كۆڭۈلدىن نېرى كەتمەيدىغان ئېغىر يۈك بىلەن ئۆيگە قايتماقتا ئىدى.

ـــ بوب، سەن راستلا ئوكياندا كىتلارنى كۆردۈڭمۇ؟ ـــ جېسسى ئۇنىڭ خىياللىرىنى بۆلۈۋەتتى.

ـــ شۇنداق بولمايچۇ! شۇنىڭ ئۈچۈن ساڭا تېلېفون ئۇرغانىدىمغۇ، ـــ ئۇ قايتىدىن جانلىنىپ سۆزگە كىرىشتى، ـــ كۆز ئالدىڭغا كەلتۈرەلەمسەن؟ بۇنى تىل بىلەن تەرىپلەش تەس. كۆز ئالدىڭغا كەلتۈرۈپ باققىن، ئوكياندا ھەيۋەتلىك جانىۋارلار خۇددى كېمىلەردەك، ئاسماندا بۇلۇڭ چىقىرىپ ئۈچۈۋاتقان تۇرنىلاردەك ئۇزۇپ كېتىۋاتىدۇ. قالتىس كۆرۈنۈش ! شۇ چاغدا سەن يېنىمدا يوق بولۇپ قالدىڭ ـ دە، ھەر ھالدا تېلېفوندا بولسىمۇ سۆزلىشەلىدۇق، ـــ بورك بىردەم جىمىپ قالدى ـ دە، قايتىدىن ھەۋەسلىنىپ داۋاملاشتۇردى، ـــ بۇنى قانداق چۈشەندۈرسەم بولار، بۇ ھەرگىز تاسادىپىي بولغان ئىش ئەمەس دەپ ئويلايمەن. قۇلاق سال. بۇ قېتىم فىرانكفۇرتقا بارغىنىمدا ماڭا تونۇشلۇق كىشىلەر ئارىسىدا ئاۋسترالىيەدىن كەلگەن بىر يېڭى تونۇشمۇ بار ئىدى. مېلبۇرن ئۇنىۋېرسىتېتىدىن كەلگەنىكەن. قانداق دېگەنبىلەنمۇ، ئاۋسترالىيەلىكلەر بىزنىڭ ھەممىمىزدىن قانداقتۇر پەرقلىنىپ تۇرىدۇ، نېمە ئۈچۈنلۈكىنى بىلمەيمەن، بەلكىم ئۇلار دۇنيانىڭ بىر چېتىدە بولغانلىقى ئۈچۈن شۇنداقمىكىن؟ ياكى ئۇ ئادەم ئۆزى شۇنداقمۇ؟ مەن ئۇنى

ئۆزۈمچە دېلىمىنىشۇناس دەۋالدىم، چۈنكى ئۇ دېلىمىنىلارغا قىزىقىدىكەن. بۇ ئۇنىڭ ئىشتىن سىرتقى ھەۋىسى ئىكەن. ئۇ تېتىك، زېرەك بولۇپ، قىزىقارلىق سۆزلەيدىكەن. ئۇنىڭ بىلەن تاسادىپىيلا پاراڭلىشىپ قالدىم، گېپىمىز دېلىمىنىلاردىن باشلاندى، ئاندىن كىتلار توغرىسىدا سۆزلەشتۇق. ساڭا كۈلكىلىك تۇيۇلۇشى مۇمكىن، شۇ كىتلار توغرىسىدىكى پاراڭ ئىككىمىزنى يېقىنلاشتۇردى. مەن قىزىقىپ قالدىم. ئىلىم - پەن ھازىرغا قەدەر تېخى كىتلار نېمە ئۈچۈن توپلىشىپ ئۆلۈڭالدۇ دېگەن مەسىلىگە جاۋاب بېرەلمىدى ئەمەسمۇ.

— ئۇلارنىڭ قىرغاقتا چىقىڭالدىغانلىقىنى دەمسەن؟ شۇنى كۆزدە تۇتۇڭاتامسەن؟

— ھەئە، دەل شۇنى دەڭاتىمەن. مانا ئاشۇ كۈچ - قۇۋۋەتكە ۋە مېنىڭچە، ئەقلىي ساغلاملىققىمۇ تولغان كىتلارنىڭ ئۇشتۇمتۇت ھېچنېمىدىن ھېچنېمە يوقلا خۇددى تىل بىرىكتۈرۈڭالغاندەك تۇندە قىرغاقتا يېقىنلاپ كېلىپ، سۇيى ئوشۇققىمۇ چىقمايدىغان ساياز جايغا ئۆزلىرىنى تاشلاپ، چاڭقاپ ئۆلۈشىگە نېمە سەۋەب بولغان؟ شۇ جايدىن ئارقىدىكى ئوكيانغا قايتا شۇڭغۇشقا ئۇرۇنۇپمۇ كۆرمەستىن كىتلار ئۆلۈپ كېتىدۇ. ئۇلار نېمە ئۈچۈن شۇنداق قىلىدۇ، نېمە ئۈچۈن؟ بۇنىڭ سەۋەبى نېمە؟

— توختاپ تۇرغىنا، — قىزىقىشتىن كۆزلىرى ئوينىاپ كەتكەن جېسسى ئۇنىڭ سۆزىنى بۆلۈۋەتتى، — بۇ ھەقتە گېزىتلەردە كۆپ قېتىم يېزىلغان. سەن ئېيتقان ھېلىقى ئاۋسترالىيەلىك نېمە ئۈچۈن شۇنداق بولىدىغانلىقىنى بىلەمدىكەن؟

— گەپ شۇنىڭدا. بىز ئىككىمىز قانداق مۇلاھىزە قىلىشتۇق؟ كىتلارنىڭ ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋېلىش ھادىسىسى بىيولوگىيەلىك تۈرلەرنىڭ ئۆز مەۋجۇتلۇقىنى ساقلاش قانۇنىيىتىگە خىلاپ، باشقىچە ئېيتقاندا، تەبىئەتكە تۇغرا كەلمەيدۇ. جانلىقلار دۇنياسىدا بۇنداق ئىش يوق.

ـــ لېكىن، ئادەملەر ئارىسىدا بۇنداق ئىشلار خېلى كۆپ.
ـــ بۇ باشقا گەپ، پۈتۈنلەي باشقا گەپ. مېنىڭ دەۋاتقىنىم بۇ ئەمەس. بۇ تامامەن باشقىچە بىر كۆرۈنۈش، جېسسى.
روبېرت بورك سۆزىنى توختاتتىپ، ئورمانىدىن دۆڭگە چىقىپ كېلىۋاتقان ئاپتوموبىل يولىغا، يول بويىدىكى غىل - پال ئۆتۈپ كېتىۋاتقان بەلگىلەرگە كۆز يۈگۈرتۈپ، ئۆزىگە تونۇش بولغان، دائىم كۆرۈپ يۈرىدىغان مەنزىرىگە ئىختىيارسىز زوقلاندى. بىر دەقىقە ئىچىدە ئۇ ئۆزىنى تولىمۇ بەختلىك ھېس قىلدى ـــ ئۇ ئۆيىگە كېتىۋاتىدۇ. جېسسى رولدا ئولتۇرىدۇ، كىتلارنىڭ ئاجايىپ سىرىنى ئۇنىڭغا ئېيتىپ بېرىشكە تەييار تۇرىدۇ، جېسسىنىڭ بۇ گەپلەرگە تاڭ قالىدىغانلىقىنى ئۇ بىلىدۇ، ئاندىن ئۇلار بۇ ئىزدىنىشكە بېرىلىپ ۋە قايتا - قايتا بۇ تېما ئۈستىدە توختىلىپ، ئۇنى ھەر تەرەپلىمە تەھلىل قىلىشىدۇ. بەخت دېگەن ئەنە شۇ. بەخت دېگەن قەلبلەرنىڭ بىرلىكى ئەمەسمۇ. ئۆيىگە كەلگەندىن كېيىن ئايۇاندا ئىككىسى يالغۇز ئولتۇرۇپ، جېسسى قويغان مۇزىكىنى ئاڭلاپ (ئۇ كىلاسسىك مۇزىكىلارنى ھېچنېمىگە تەڭ قىلمايدۇ)، ئۆزى ياخشى كۆرىدىغان ئاق شارابنى تېتىيدۇ... بىراق، ئالەم بوشلۇقىدىكى موناخ ئۇنىڭ خىيالىغا غىل - پاللا كىرىپ ئۆتتى - دە، بۇگۈن ئۇنداق ھۇزۇرلىنىپ ئولتۇرۇشقا مۇمكىن بولماسمىكىن دەپ ئويلاپ قالدى.
ـــ جىمىپ قالدىڭغۇ، بوب، قۇلىقىم سەندە. مېنى تەقەززا قىلماقچى بولۇۋاتامسەن يا؟
ـــ ياقەي. ئويلىنىپ قالدىم. مانا سەن ھېلىقى كىشىنىڭ ئىسىملىك ئاۋىستىرالىيەلىك كىتلارنىڭ ئۆلۈۋېلىشىدىكى سەۋەبنى بىلەمدىكەن دەپ سورىدىڭ. نېمە دېسەم بولار. ئۇ باشقىلارنىڭ خىيالىغىمۇ كىرىپ چىقمايدىغان پەرەزنى ئوتتۇرىغا قويدى. بۇ قانداقتۇر مەنتىقىيلىق ئەقلىي خۇلاسە ئەمەس. مەن بۇنى ئالاھىدە بىر خىل مەنىۋى - پەلسەپىۋى بايقاش دېگۈم كېلىدۇ. شۇنداق، شۇنداق. كۇلمىگىن، ھەيران بولمىغىن. دەل

شۇنداق. ئاۋستراليەلىك دۇنياۋى كۆزقاراشنى ئوتتۇرىغا قويدى. بارلىق سۆت ئەمگۈچى جانلىقلار ئىچىدە كىتلار بىلەن دېلفىنلار ئەقلىي تەرەققىيات جەھەتتە ئەڭ ئالدىدا تۇرىدۇ. ئەپسۇسكى، ئۇلار سۆزلەش ئىقتىدارىغا ئىگە ئەمەس. بۇ ھال ئۇلار بىلەن بىزنىڭ ئارىمىزدا بۆسۈپ ئۆتكىلى بولمايدىغان توسۇق پەيدا قىلىدۇ.

— ۋاي خۇدايىم، سەن دوكلات ئوقۇشقا ئادەتلىنىپ كېتىپسەن، روبېرت. لېكىن، چۈشەنمىدىم، سېنىڭ دەۋاتقىنىڭ قانداق مەنىۋى - پەلسەپىۋى بايقاش!

— بىرەر ئالىمنۇ بۇ غەلىتە ھادىسىنىڭ تېگى - تەكتىگە يېتەلمىدى. كىففېر بولسا، پۈتۈن ئالەمنى ئۆز ئىچىگە ئالغان بىر مەنزىرىنى مېنىڭ ئالدىمغا ئېچىپ قويدى.

— ئۇنىڭ ئىلمىي پەرىزىنىڭ تېگى - تەكتى نېمە ئىكەن؟

— ئۇ ئاجايىپ بىر خۇلاسىگە كەلگەن. ئۇ كىتلارنىڭ تۇرمۇشچىلىكىنىڭ ئىگىسى بولۇش ئۈستۈنلۈكى بېرىلگەن. بىزدىن مۇكەممەللىشىش ۋە ھەممە بىلىملەرنى ئۆزلەشتۈرۈش تەلەپ قىلىنىدۇ، بىزمۇ شۇنداق بولۇش ئۈچۈن ياشايمىز. ئەگەر ئۇنداق بولالمىساق، ئۆز بۇرچىمىزنى ئادا قىلالمىغان تەيياراتاپ، كارغا كەلمەيدىغان مەخلۇق بولۇپ قالىمىز. كەچۈرگىن، ئارتۇق سۆزلەپ كەتتىم. مېنىڭ دېمەكچى بولغىنىم، بىزگە، ئادەم بالىسىغا نېمە بېرىلگەن بولسا، يەنە شۇنىڭ ئۆزى بىزگە ۋەزىپە قىلىپ ئارتىلىدۇ. ئەڭ ئالدى بىلەن، تۇرمۇشنى مۇۋاپىقلاشتۇرۇش، مۇكەممەللەشتۈرۈش ۋەزىپىسى ئارتىلغان. بۇ ۋەزىپە بىزنىڭ نىيىتىمىزدىكى ۋە ئەمەلىيىتىمىزدىكى ھەممە

نەرسىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. تۇرمۇشنى مۇۋاپىقلاشتۇرۇش ! شۇنداق دېگەنبىلەن، بۇ جەھەتتە قانچىلىغان ئۇلۇغۋار ۋە قانچىلىغان چاكىنا ئوي - پىكىرلەر تۇغۇلۇپ تۇرىدۇ، ھەربىر قەدەمدە دېگۈدەك بىزنىڭ ئىچىمىزدە قانچىلىغان يامان نىيەتلەر ۋە رەزىللىكلەر ئىپادىلىنىپ تۇرىدۇ، ئەجەبا، مۇۋاپىقلاشتۇرۇش دېگەن ئۆز - ئۆزىنى چەكلەش، مەنىۋى ئەخلاقسىزلىققا قارشى كۈرەش قىلىش دېگەنلىك ئەمەسمۇ. مانا مۇشۇ يەردە مۇنداق بىر تەبىئىي سوئال تۇغۇلىدۇ — ھەرقايسى دەۋرلەردە ھەر بىر ئادەم ئۆزى خالىغانچە چۈشىنىپ كېلىۋاتقان ۋىجدان دېگەن نېمە؟ يارىتىلىشتىكى، تارىخ ئالدىدىكى، دۇنيانىڭ كەلگۈسى ئالدىدىكى، يەنە شۇنداقلا، بىزنى يارىتقان ۋە بىزمۇ ئۇنى يارىتقان تەڭرى ئالدىدىكى ۋىجدان دېگەننىڭ مەنىسى زادى نېمە؟

— روبېرت، — دېدى ئايالى تاقەت قىلالماي، — سەن راستلا دىنىي تەرغىباتچى بولالىغۇدەكسەن، ئەسلىي ئوتتۇرا ئەسىرلەردە ياشىساڭ بوپتىكەن. لېكىن، ئۇ چاغدا دىنىي سوتتىكىلەر بىدئەتچىلىكىڭ ئۇچۇن سېنى ئوتقا تاشلاپ كۆيدۈرۈۋەتكەن بولاتتى. تەڭرىنى يارىتىش دېگەن قانداق گەپ؟

— ھە، شۇنى دېمەكچىمۇ سەن؟ مانا، سەنمۇ تازا سېپى ئۆزىدىن ئەقىدىچى بولۇپ قېلىۋاتىسەن جۇمۇ، جېسسى. قانداق گەپ؟ قانداق گەپ؟! مېنى ئوتتا كۆيدۈرەلمەيتتى. سۆز بىلەن ياراتقىلى بولىدۇ. شۇنداق، شۇنداق. شۇنداق قىلىش ئۇچۇن بىزگە ئەرشتىن سۆز بېرىلگەن. بىزنىڭ ئىچىمىزدە ۋە بىز بىلەن بىللە بولىدىغانلىقىڭ ھەممىسى سۆز ئارقىلىق ئەمەلگە ئاشىدۇ. ئادەمنىڭ قولىدىن چىقىدىغانلىقىڭ ھەممىسى، ئاخىرقى ھېسابتا — سۆزنىڭ ئەمەلىيلىشىشى. دەريانىڭ ئوستىدىكى كۆۋرۈك دەسلەپتە سۆزدىنلا ئىبارەت ئىدى. يەنە شۇنداق دەيمەنكى، سۆز بىزنىڭ ئىچىمىزدىكى ئەبەدىيلىكنىڭ مىزانى. بىز ئۆلىمىز، لېكىن سۆزىمىز قالىدۇ. شۇنىڭ ئۇچۇن شۇ سۆز — تەڭرى. شۇنداق قىلىپ، بىز سۆزدە، سۆزلەردە قاتراپ يۈرىمىز، بەزىدە

قاناتلىنىپ چەكسىزلىككە ئۇچىمىز، بەزىدە خۇددى قېچىرلارغا ئوخشاش تەقدىرنىڭ يۈگەنلىرىگە باغلىنىپ سۆزنىڭ يېتەكلىشى بىلەن يۈرىمىز... لېكىن مېنىڭ دېمەكچى بولغىنىم باشقا گەپ. مېنىڭ دېمەكچى بولغىنىم، تىرىكلىكنىڭ تۈپتىن قارىمۇقارشى مەنىسى، يەنى ئەڭ باشتا سۆزنىڭ يوق بولغانلىقى توغرىسىدىكى گەپ. بۇ پۈتۈن كائىنات دېگەنلىك. مىسالغا ھېلىقى كىتلارنى ئالايلى. بۇ جەھەتتىن ئالغاندا، ئۇلار تىراگېدىيەلىك جانىۋارلار. ئۇلار گەرچە سۆزلەش ئىقتىدارىدىن مەھرۇم بولسىمۇ، ئۇلارغا ئالاھىدە ئۆتكۈر سېزىم، پەقەت ئۆزلىرىگىلا خاس بولغان تەپەككۇر ۋە روھ، ئالاھىدە ئېنېرگىيەلىك ئۇچۇرغا ئىگە بولغان ھاياتلىق بوشلۇقى ئاتا قىلىنغان. بۇنى ئۇلارنىڭ كىچىك قېرىنداشلىرى بولغان دېلفىنلارنىڭ ئەھۋالىدىنمۇ كۆرگىلى بولىدۇ.

— شۇنداق بولسىمۇ، روبېرت، سەن ئاخىر نېمىنى ئېنىقلاپ تاپتىڭ؟

روبېرت بورك ئۆزى ئۇچۇن شۇنچە ئەھمىيەتلىك بولغان مەسىلىنى قانداق سۆزلەشنى ئويلاپ ئۇن چىقمىدى. ئۇ ھەر قېتىم ئايروپورتقا كېتىۋاتقاندا ياكى ئايروپورتتىن كېلىۋاتقاندا نېمە ئۇچۇندۇر ئادەتتىكى گەپلەرنى ئەمەس، ئائىلە شارائىتىدا كۆپ سۆزلەنمەيدىغان ئالاھىدە گەپلەرنى قىلغۇسى كېلىدىغانلىقىنى ئويلاپ قالدى.

— چۇشىنىۋاتامسەن، — دەپ سۆزىنى داۋاملاشتۇردى ئۇ، — مېنىڭچە كىففېرنىڭ ئېيتقانلىرى ئاساسسىز ئەمەس. ئۇ مۇنداق دەيدۇ. كىتلار ئوچۇق ئوكيانىدىكى تىرىك رادارلار، ئۇلار ئالەم بوشلۇقىدىكى يوشۇرۇن سىگناللارنى تۇتۇۋالغۇچىلار. بەلكىم شۇ كىتلار ۋولقانلارنىڭ قاچان ئېتىلىپ چىقىدىغانلىقىنى ھەممىدىن بۇرۇن بىلىۋېلىپ، يەر تېگىدىكى ئېنېرگىيەنىڭ بىسىمىدىن ئۇنسىز بېشارەت بېرىشى مۇمكىن. لېكىن، خېلى - خېلى كېمىلەرمۇ بەرداشلىق بېرەلمەيدىغان شىددەتلىك دولقۇنلار ۋە

بوران - چاپقۇنلارغا پىسەنت قىلمايدىغان شۇ كىتلار ئۇچۇن ئەڭ قورقۇنچلۇق بولغىنى دۇنياۋى روھ ھالىتىدىكى بىز چۈشىنىپ يېتەلمەيدىغان تەڭپۇڭسىزلىقنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدىغان ئىنسانلار ئىستىخىيەسىنىڭ، ئىنسانلار رەزىللىكىنىڭ سىگنالىرى ئۇلارنىڭ ئۇستىگە يېغىپ چۈشكەنلىكىدۇر. ئۇلار ئۇچۇن خۇددى ئالپ تاغلىرىدىن سوققان قۇرۇق - ئىسسىق شامالدەك ئەڭ ئازابلىق بولغىنى ئەنە شۇ بولۇشى مۇمكىن. بۇنداق شامال تاغ خەلقىنىڭ پىسخىكىسىنى ھالسىرىتىۋېتىدۇ. مېنىڭ نېمە دەۋاتقانلىقىمنى سەن بىلىسەن، بۇ ھەقتە يېزىلغان مەخسۇس ئەسەرلەر خېلى كۆپ. ۋولقان ھەر قانچە دەھشەتلىك بولسىمۇ، لاۋانى ئېتىپ چىقىرىپ بولغاندىن كېيىن توختايدۇ، ئۆچۈپ قالىدۇ. ئادەملەردىكى رەزىللىكىنىڭ شامالىرى توختاپ قالمايدۇ، ئۆچۈپ قالمايدۇ. گەپ مانا مۇشۇنىڭدا. بىزنىڭ ھاياتىمىز شۇنداق تۇزۇلگەن: ياخشىلىق ھامان يېتىشمەيدۇ، يامانلىق ھامان ئېشىپ - تېشىپ تۇرىدۇ. كۆز ئالدىڭغا كەلتۈرۈپ باقىمنا، دۇنيادا بىز توسۇپ قالالمايدىغان بىرەر ئىش يۇز بەرگەندە بىز كۆڭلىمىزنىڭ چوڭقۇر يېرىدە، ئاڭ - سېزىملىرىمىزنىڭ بىر يەرلىرىدە شۇ ئىشنى ئاقلاپ، ئۆزىمىزنى ئۆلتۈرىدىغان، ئازابلايدىغان، باسىدىغان، ئۆز - ئۆزىمىزنى يىرگىنچلىك ئالدايدىغان ئىشلارنى قىلغىلى تۇرغاندا كىتلار ئۇمىدسىزلەنگەن ۋە قورققان ھالدا بىز تەرەپكە ئۇزۇپ كېلىدۇ. چۈنكى، دۇنياۋى ئاڭ ۋەيران بولۇشقا، ئۆز - ئۆزىنى يوقىتىشقا، دېمەك، تۇۋۇسىز ھاڭغا چۈشۈپ غايىب بولۇشقا يۈزلەندى. بۇ ھال ھەرقانداق تىلسىز جانىۋارنى قىيامەت كۈنىدىن دېرەك بېرىپ قورقۇنچقا سالىدۇ. جانلىقلار بۇنى ئۆزلۈكىدىن تۇيۇپ قورقىدۇ. چۆكۈپ كېتىش ئالدىدا تۇرغان كېمىدىن چاشقانلار نېمە ئۈچۈن قاچىدۇ؟ دەل شۇنىڭ ئۈچۈن. سۆزلەش ئىقتىدارى يوق بولغان كىتلار بىز ئۇچۇن قانچىلىك ئازاب چېكىۋاتقانلىقىنى ئېيتىپ بېرەلمەيدۇ. بۇ ھال ئۇلارنى بۇرۇقتۇرما قىلىپ، ئىچىدىن ئۆرتەپ

سىرتقا چىقىرىشنى تەلەپ قىلىدۇ. بۇنىڭ قانچىلىك ئازابلىق بولىدىغانلىقىنى چۈشەنگىن! يادىڭدىمۇ، كىمدۇر بىرسى كوچىدا بىر گاچا قىزنى كۆرگەنلىكىنى سۆزلەپ بەرگەنىدى. ئۇنىڭ ئانىسىنى مۇناپىق دادىسى ئۆلتۈرۈۋەتكەنىكەن. ئۇ بىچارە قىز نېمە ئىش بولغانلىقىنى كىشىلەرگە چۈشەندۈرەلمەي يۇگۈرۈپ يۈرگەن، ئاندىن تىرامۋاينىڭ ئاستىغا ئۆزىنى تاشلىماقچى بولغان. شۇنىڭغا ئوخشاشراق، لېكىن دۇنيا مىقياسىدىكى بىر ئەھۋال كىتلارنىڭ بېشىغمۇ كېلىۋاتقان بولسا كېرەك. ئۇلار بەلكىم ئوكياندا ياشىغاچقا، يالقۇنلاپ كۆيۈۋاتقان ئورمانىدىكى ئوتقا تەۋرەنمەي بەرداشلىق بېرەر، تاغلاردا قار كۆچۈپ، ئۇچرىغانىنىڭ ھەممىسىنى سۈپۈرۈپ ماڭغاندا ئۇلار بەلكىم تىترەپ كېتەر، لېكىن ئادەملەرنىڭ يۈرۈش - تۇرۇشىدىكى بۇزۇقچىلىقلارنى، رەزىللىكلەرنى، ئۆزگەرمەس ئىپلاسلىقلارنى، دۇنياۋى ئاڭغا ئىگە بولغان ئىنسانىنىڭ ھالاكەت كەلتۈرگۈچى ھەۋەسلىرىنى كۆتۈرۈشكە ئۇلارنىڭ قۇربى يەتمەيدۇ. بىزگە دۇنياۋى ئەقىل، ئىمكانىيەت، ئېنىقراق ئېيتقاندا، ئەبەدىي ئۇستۇنلۇك بېرىلگەنلىكىنى ئويلاپ قويامدۇق؟ بۇنىڭغا گۇمانىم بار. بىزنىڭ ئىچىمىزدىكى قانداقتۇر بىر يەرلىرىمىزدە، بىزنىڭ ئىستىخىيەمىزدە ئەدەپ - ئەخلاقنىڭ ئۇزۇلۇشى، يىمىرىلىشى، بۇزۇلۇشى يۈز بېرىۋاتىدۇ. رەزىللىك ۋە قورقۇشنىڭ كۆرۈنمەس تەسىرى ئاشۇ يىمىرىلگەن جايدىن پۈتۈن دۇنياغا تارقالماقتا، ئالەمدىكى ئادىللىق بۇرمىلانماقتا، شۇنداق ئادىللىق بار دەپ ئويلايمەن، مەۋجۇدىيەتنىڭ ماسلىقى بۇزۇلماقتا. شۇنى كۆرگەندە كىتلارمۇ چىداپ تۇرالماستىن قوزغىلىپ چىقىدۇ - دە، قىرغاقتا قاراپ ئۇزىدۇ ۋە ھەممىسى بىراقلا ئېتىلىپ چىقىدۇ، ئۆلۈم قوينىغا ئۆزىنى ئاتىدۇ، ئۆزلىرىنى ئۆزلىرى ئۆلتۈرۈۋالىدۇ. كۆز ئالدىڭغا كەلتۈرۈپ باققىنا، ئاتلانتىك ئوكيانىنىڭ ئوستىدە ئۇچۇپ كېتىۋاتقاندا ئۇشتۇمتۇت ئايروپىلان قانىتىنىڭ ئاستىغا كۆزۈم چۈشۈپ قالدى، قارىسام، ئوكياندا

بىر توپ كىتلار ئۇزۇپ كېتىۋاتىدۇ. ئۇلارنىڭ دولقۇنلار ئارىسىدا خۇددى بىر توپ تۇرنىلاردەك بۇلۇڭ چىقىرىپ ئۇزۇپ كېتىۋاتقىنىنى كۆرگىنىمدە ھەيرەتتە قالدىم، نەپسىم بوغۇلۇپ قالدى ۋە شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا نېمە ئۈچۈندۇر: ئۇلار نەگە كېتىۋاتىدۇ، قانداق كۈچ ئۇلارنى ھەيدەۋاتىدۇ، نەگە، نېمە ئۈچۈن؟ دەپ ئويلاپ قالدىم.

— ھە، سېنىڭ ئايروپىلاندا ئولتۇرۇپلا ماڭا جىددىي تېلېفون ئۇرغانلىقىڭنىڭ سەۋەبى ئەمدى چۈشىنىشلىك بولدى. مەن ھە دېگەندە ئاڭقىرالماي قاپتىمەن: قانداق كىتلار؟ نېمە ئىش بولۇۋاتىدۇ؟ دەيمەن ـ دە. ئەلۋەتتە، ئاشۇنداق خىياللار كاللاڭغا كەلگەندىن كېيىن تېلېفون ئۇرماي تۇرغىلى بولامدۇ؟

— مېنىڭچە، بۇ ئاددىيلا خىيال ئەمەس.

— ھە، بولدى، بولدى، — دېدى ئايالى دوستانە رەۋىشتە كۈلۈمسىرەپ، — قەدىرلىك فۇتۇرولوگۇم! — ئۇ ئېرىگە يېنىككىنە تەنە ئارىلاش قاراپ قويدى، — سەن بەزىدە شۇنداق بولۇپ قالىسەن. لېكىن، قىزىق گەپ بولدى، بەك قىزىق گەپ، بۇنىڭغا سۆز كەتمەيدۇ. بۇ راستلا قارشىلىق كۆرسىتىشنىڭ بىر خىل ئۆزگىچە شەكلى بولۇپ قالسىچۇ؟ كىم بىلسۇن. ۋاي روبېرت، ماي قۇيۇۋالايلى، قارىغىنا، بېنزىن تۈگەي دەپ قاپتۇ. بىز كىتلارنىڭ گەپلىرى بىلەن بولۇپ كېتىپ، غۇيۇلداپ كېتىۋېرىپتۇق...

ئۇلار بېنزىن قاچىلاش ئورنىغا قاراپ بۇرالدى ـ دە، ھەممە ئىش ئادەتتىكى كۈندىلىك تۇرمۇش ئېقىمىغا چۈشتى، ئالەم بوشلۇقىدىكى موناخ، كىتلار ۋە باشقا مەۋھۇم نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى چەتتە قالدى، ئاندىن ئۇلار شەھەر ئەتراپىدىكى كوچىلار بىلەن ماڭدى، ئۆيگە ئازلا قالدى.

بورك ئۇشتۇمتۇت ھارغىنلىق ھېس قىلىپ مۇنداق دېدى:

— جېسسى، بۈگۈن تېلېفون كەلسە ئالمايلى. ئاپتوماتىك خاتىرىلەشكە توغرىلاپ قوي، خاتىرىلىنىپ قالسۇن. سەپەردىن

كېيىن ئارام ئېلىش كېرەك...

— بىر تېلېفونغا مەن ماقۇل دەپ قويۇپتىمەن. كەچۈرگىن، بۇگۈن كەچتە ساڭا ئولۇغ ئوردوك تېلېفون بەرمەكچى. مەن ئۇنىڭغا سېنىك بۇگۈن كېلىدىغانلىقىڭنى ئېيتقانىدىم. ئۇ تېخى سېنى ئىزدەپ ياۋروپاغا تېلېفون ئۇرماقچى بوپتىكەن.

— ئولۇغ ئوردوك؟

— ھەئە، شۇ. ئۇ زۇڭتۇڭ سايلىمىغا نامزات بولغان ئەمەسمىدى. بۇنى بىلمىدىغانسەن؟

— بىلمىشىغۇ بىلىمەن. ھازىر ئۇلار ھەممىسى بىرىنچى ئايلانمىدا رىقابەتلىشىۋاتىدۇ. ھە، ئۇنىڭدىن قۇتۇلغىلى بولمايدۇ. ئۇ بەك جاھىل ئادەم. ھالىدىن كەتكۈچە توختىماي تېلېفون ئۇرۇۋېرىدۇ دېگىنە.

— ئەپۇ قىلغىن، بوب. ئۇنىڭغا ياق دېيەلمىدىم.

— تېلېفون بەرسە بېرەر. مەيلى. ئولۇغ ئوردوك. بىز ئۇنىڭ بىلەن تېلېفوندا سۆزلەشمىگىلى خېلى ئۇزاق بولۇپ قالدى. ئېسىڭدىمۇ، ئۇ مۇئاۋىن ئىشتات باشلىقى بولغان، ئىلىم - پەن بىلەن، ئىشتاتنىڭ مائارىپ ئىشلىرى بىلەن، ئاھالىنىڭ ئىشقا ئورۇنلىشىش مەسىلىلىرى بىلەن شۇغۇللانغان. بىزنىڭ خەلقئارالىق ئىلمىي مۇھاكىمە يىغىنلىرىنى ئۇيۇشتۇرۇشىمىزغا ياردەم بەرگەن، ئېسىڭدە بولسا، گورباچېۋنىڭ قايتا قۇرۇشى باشلانغان دەسلەپكى يىللىرى ئۇنىڭ بىلەن موسكۋاغا بارغانىدۇق. شۇ چاغدا ئۇ يەردە پۈتۈن دۇنيادىكى سىياسەتچىلەر بىلەن فۇتۇرولوگلار يىغىلغانىدى. ئوردوك سىياسەتچى ۋە ئىشتات مەمۇرىيىتىنىڭ ۋەكىلى سۈپىتىدە ئىشتىراك قىلغانىدى. ھە، قايتا قۇرۇش، قايتا قۇرۇش! بىز ھەممىمىز، شەرقتىكىلەرمۇ ھەم غەربتىكىلەرمۇ داڭ قېتىپ قالغانىدۇق، نېمە دېگۈلۈك! رومانتىك دەۋر ئىدى ! ئۇغۇ مەندىن ياشراق، گەرچە يېشى خېلى چوڭ بولسىمۇ.

— ئەللىك ئالتە ياش، — دەپ تولۇقلاپ قويدى جېسسى، —

گېزىتلەردە: ئەللىك ئالتە ياشلىق ئولۇغ ئوردوك دەپ يېزىلىپتىكەن.

ــ ھە، توغرا. مەنمۇ تەخمىنەن شۇنداقراق دەپ ئويلىغانىدىم. دېمەك، بىزنىڭ ئولۇغ ئوردوك غەيرەتكە كەپتۇ ــ دە، تەلىيىنى سىناپ باقاي دەپتۇ ــ دە. ھەي يۇقىرى مەنسەپىنىڭ ئېزىتقۇسى! بەلكىم ئويلىغىنىدەك بولۇپ قالار ــ ھە؟... سايلام ھەربىرىنى ئوچۇق دېگىزغا ئوخشايدۇ، دولقۇنلاپ تۇرىدۇ، قارىساڭ قىرغاققا چىقىرىپمۇ قويىدۇ. ئەگەر كۆپچىلىكنىڭ ئېقىمىنى ئۆزى تەرەپكە بۇراشنى قاملاشتۇرالىسا، سەزگۈر بولسا... بۇ جەھەتتە ئوردوك ئۇستا. ئۇ پۇرسەتنى چىڭ تۇتۇشنى بىلىدىغان ئادەم، بەك چەبدەسمۇ ئەمەس، لېكىن ئەخمەقمۇ ئەمەس.

ــ ھە، شۇ ۋاقىتلار ئېسىمدە. بۇگۈنكىدەك ئېسىمدە. بىز موسكۋاغا بارغان ۋاقتىمىزدا، قايسى يىلى ئىدى، ھە راست، سەكسەن ئالتىنچى يىلى ئىدى. سەن كىرېملدىكى قەدىمىي چوڭ زالدا ئۆتكۈزۈلگەن يىغىندا نۇتۇق سۆزلىگەنىدىڭ، گورباچېف شەخسەن ئۆزى يىغىنغا رىياسەتچىلىك قىلغانىدى. ئوردوكمۇ بىز بىلەن بىللە ئىدى. ئېسىڭدىمۇ؟ مېنىڭچە، ئۇمۇ خېلى ئوبدان سۆزلىگەنىدى.

ــ توغرا. تامامەن توغرا. ئۇنىڭدا ناتىقنىڭ ئېنېرگىيەسى ۋە جەلپكارلىقى بار. ئۇ ھەر دائىم پۇرسەتنى چىڭ تۇتۇپ كەلگەن ئادەم. بىراق، تەكىتلەيمەنكى، ئۇ ئەتراپلىق بىلىمگە ئىگە ئەمەس. ئېھتىمال، بۇنداق ئەھۋاللاردا ئەتراپلىق بىلىمنىڭمۇ زۆرۈرىيىتى بولمىسا كېرەك. ئادەمنىڭ مايىللىقىنى قولغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن ئەڭ زۆرۈر بولغىنى نامزاتنىڭ پىروگراممىسىدىكى ئەمەلىي مەزمۇن. شۇنداقلا، شەخسنىڭ ئىناۋىتى.

ــ ۋاي روبېرت، بولدىلا، نېمە ئەمدى، بايا كىتلار توغرىسىدا سۆزلەپ كەتكەنىدۇق، مانا ئەمدى ئولۇغ ئوردوكقا يېپىشۋالدۇق. بىزنىڭ باشقا غەملىرىمىز يوقمىدى. ئۆيگە ئاز

قالدۇق. قاينىپلا كەتتۇققۇ، ئوردوك دېسە ئوردوك دەپ...

ــ ھازىرقى زاماندىكى پوپۇلىزم[1]نىڭ مەنىسى ئەنە شۇنىڭدا، جېسسى. كۆپچىلىك بىر شەخسنى دەپ ئەقلىدىن ئازىدۇ، ئۇ شەخسمۇ كۆپچىلىكنى دەپ ئەقلىدىن ئازىدۇ. ئامېرىكىدا ياشاۋاتقان بىزمۇ بۇنىڭدىن مۇستەسنا ئەمەس.

ــ چۈشىنىشلىك. لېكىن، ئۇ نېمە ئۈچۈن ئۇشتۇمتۇت سېنى ئىزدەپ ياۋروپاغا تېلېفون ئۇرماقچى بولۇپ قالدى؟ نېمە ئىش بولغاندۇر ــ ھە؟

ــ بۇنىڭ چۈشەنگىلى بولمايدىغان يېرى يوق. مېنىڭچە، ئالەم بوشلۇقىدىكى ھېلىقى مۇناخ نۇرغۇن كىشىلەرنىڭ بېشىنى ئاغرىتتى، مۇنداقچە ئېيتقاندا، كىشىلەرنى گاڭگىرىتىپ قويدى. سەۋەب شۇ دەپ ئويلايمەن. بىراق، كىم بىلسۇن.

ــ بۇنىڭ ساڭا نېمە ئالاقىسى بار؟ سەنمۇ ئالەم بوشلۇقىدىكى شۇ خىيالىپەرەس توغرىسىدا ئوردوكقا تېلېفون بېرىسەڭ بولاتتىغۇ، بوب. سالام، بوۋاي، ئالەم بوشلۇقىدىن رېم پاپاسىغا ئەۋەتىلگەن مەكتۇپ ھەققىدە كۆزقارىشىڭ قانداق، دېسەڭ بولاتتىغۇ. ئېسىڭدىمۇ، موسكۋادا رۇسلار بۇنداق ئەھۋالغا دۇچ كەلگەندە: بۇ مەسىلىنى نېمىگە قوشۇپ يېگىلى بولىدىغانلىقىنى بىلەمسىز؟ دېيىشىدىكەنغۇ. سەنمۇ شۇنىڭغا ئوخشاش: بۇ ۋەقەنى نېمە بىلەن يېيمىز، قەدىرلىك ئوردوك؟ دەپ سورىساڭ بولاتتىغۇ. شۇنداق سوراپ قويساڭ بولاتتىغۇ دەيمەن؟

ــ ئەلۋەتتە. شۇنداقتىمۇ، ئۆزۈڭ دەۋاتىسەنغۇ، بىرمۇنچە كىشىلەر تېلېفون ئۇرۇپ مېنى ئىزدەپتىغۇ. نېمە ئۈچۈن ئۇ كىشىلەر ئالەم بوشلۇقىدىكى ھېلىقى ساراڭ توغرىسىدا دەل مەن چۈشەنچە بېرىشىم كېرەك دەپ ئويلايدۇ؟ بۇنىڭ زادى نېمە ئىكەنلىكىنى تېزرەك بىلىپ بېقىشىم كېرەك. بۇنىڭ ھەممىسى

---

① پوپۇلىزم ــ 20 ـ ئەسىرنىڭ 20 ـ يىللىرى فىرانسىيەدە بارلىققا كەلگەن ئەدەبىيات ئېقىمى بولۇپ، شەھەر ۋە يېزىلاردىكى نامراتلارنىڭ تۇرمۇشىنى ئەينەن ئەكس ئەتكۈزۈشنى تەشەببۇس قىلاتتى.

قۇرۇق گەپ بولۇپ چىقامدۇ تېخى.

ــ قۇرۇق گەپ بولسا چاقچاق قىلىشىپ كۈلۈۋالمامدۇق.

ــ ۋاي ئۇنداق دېمىگىن، جېسسى. بۇنداق قۇرۇق گەپلەر ياخشىلىققا ئېلىپ بارمايدۇ.

ــ مانا ساڭا ئەمدى باھانە تېپىلدى. خۇش چاقچاق فىرانسۇزلارنىڭ سېنى ئۇمىدسىزلىككە پاتقان دېگىنى بىكار ئەمەس ــ دە. ئۆيگە كېلىپ قالدۇق، ئەمدى بولسىمۇ، بۇ گەپلەرنى قويايلى. بىر قېتىمدىلا بەك تولا سۆزلەپ كەتتۇق ــ ئوربىتىدىكى موناخ فىلوفېي، ئوكياندىكى سېنىك كىتلىرىڭ... ئەتە مەن ئورکېستىردا جىددىي رېپېتىتسىيە قىلىشىم كېرەك... ۋاي خۇدايىم...

ــ مېنىڭمۇ سەن بىلەن ئەركىن ــ ئازادە بىللە بولغۇم بار، جېسسى... مانا كېلىپ قالدۇق.

4

خاتىرجەم ئارام ئېلىشقا مۇمكىن بولمىدى. كەچ سائەت سەككىزدىلا تېلېفون جىرىڭلىدى. بىر ئايال كىشى جاراڭلىق ئاۋاز بىلەن، شۇنچە كەچ بولغاندا ئاۋارە قىلغانلىقىدىن ئەپۇ سوراپ، بورك ئەپەندىنىڭ زۇڭتۇڭ نامزاتى ئوردوك بىلەن سۆزلىشىشكە ۋاقتى چىقارمۇ، دەپ سورىدى. ئاندىن ئوردوك ئۆزى سۆزلىدى. ئۇنىڭ ئۆزىگە خاس بولغان سۆزمەنلىكىگە ۋە ئوچۇق - يورۇقلۇقىغا بۇ قېتىم يەنە روشەن ئىپادىلىنىپ تۇرغان ھاياجانلىنىش قوشۇلغانىدى. دوستلارچە بەھۇزۇر سۆھبەت قىرىق مىنۇتتىن ئارتۇق داۋاملاشتى. روبېرت بورك بۇ جەريانداا نۇرغۇنلىغان كېرەكلىك ۋە كېرەكسىز سۆزلەرنى ئاڭلىدى ۋە ئۆزىمۇ پىكىر بايان قىلدى.

پاراڭ چاقچاق بىلەن باشلاندى:

ــ سالام، روبېرت، كەلگەنلىكىڭنى قۇتلۇقلاش بىلەن ساڭا

شۇنى ئېيتىپ قويايكى، بۇ قېتىم سېنىڭ قايتىپ كېلىشىڭگە ئامېرىكا قىتئەسىدە ھېچكىم مېنىڭدەك ئىنتىزار بولمىغاندۇر، ئەلۋەتتە، سېنىڭ جېنىڭنىڭ گۈزەل يېرىمى بۇنىڭ سىرتىدا. سېنى رېين دەريياسىنىڭ قىرغاقلىرىدىكى بىر يەرلەردە فىرانكفۇرتلىق ئايجامالارنىڭ ئارىسىدىن تېپىشقا ئۇمىد باغلاپ، ئۆزۈم ياۋروپاغا يول ئالماقچى بولۇپ تۇرغانىدىم!

— رەھمەت، ئولىۋېر. فىرانكفۇرتلىق ئاياللار ھەقىقەتەن بەك ياخشى. بىراق، سەن مېنى پەقەت شۇنىڭ ئۈچۈنلا ئىزدىمىگەنسەن. بىر ئىش بولدىمۇ؟ ئۇزاقتىن بۇيان كۆرۈشەلمىدۇق.

— ھە، شۇنداق. ناھايىتى كۆپ ئىشلار يۈز بېرىۋاتىدۇ، بىز ئويلىغاندىنمۇ كۆپ. ئۆزۈڭ بىلىسەن، مېنى شەيتان ئازدۇرۇپ، ھە شەيتان توغرىسىدا كېيىن ساڭا ئاجايىپ بىر ۋەقەنى سۆزلەپ بېرىمەن، شۇنداق قىلىپ، سەن ياۋروپادا ئايلىنىپ يۈرگۈچە مەن بۇ يەردە سايلام ئالدىدىكى پائالىيەتلەرنىڭ بالاسىغا قالدىم.

— بىلىمەن، بىلىمەن. راستلا بۇ ئىشقا كىرىشىپ كەتكەنسەن دەپ ئويلايمەن.

— ھەقىقەتەن شۇنداق بولدى. ئالاھىدە سۆلەتلىك ۋە ئەڭ مۇھىمى، بۇ ئىشقا ھەقىقىي مەنپەئەتدار بولغان مالىيە ۋاكالەتچىلىرىنىڭ ھەمراھلىقىدا يۈردۇم. بىراق، ھازىرقى گەپ بۇ ئەمەس، قانداقلا بولمىسۇن، ئۇلار — ئورکېستىر، ئارىيەنى ئورۇنلىغۇچى بولسا، سېنىڭ ئۆزىگە ئىشەنگەن دوستۇڭ، يەنى مەن! بۇ گەپنىڭ مەنىسىنى ساڭا سۆزلەپ ئولتۇرماي. بۇنىڭ نەتىجىسى بولارمۇ؟ بۇ جىددىي مەسىلە. شۇنداقتىمۇ، چېكىنمەيمەن. بولدى، بىر يولى ھەممىنى سۆزلەپ كەتمەي. ئۆزۈڭ ئوبدان چۈشىنىسەن. كەڭ ئاممىا بىلەن ئۇچرىشىپ، قوللاش نىسبىتىنى ئاشۇرۇشقا تىرىشۋاتىمەن (مەن ئۇلارنى كىشىلەر توپى دېيىشنى خالىمايمەن، ياق - ياق، ھەرگىز ئۇنداق دېمەيمەن، ھەئە، بۇ ئەلۋەتتە كوللېكتىپنىڭ ئەقىل - پاراسىتى،

مەن بۇنى ھەرقايسى ئۇچرىشىشلاردا تەكىتلەپ تۇرۇۋاتىمەن، مەن ھەممە قاتلاملارنىڭ كوللېكتىپ ئەقىل - پاراسىتىنى جارى قىلدۇرۇشنى تەشەببۇس قىلىمەن). شۇنداقتىمۇ، ساڭا ئۆز ئادەم قاتاردا ئېيتىپ قويساي، مەن قاچاندۇر بىر چاغدا سېنىڭ ماقالىلىرىڭدا ئىككى قۇتۇپقا بۆلۈنۈش ئىستىخىيەلىرى توغرىسىدىكى گەپلەرنى ئوقۇغانىدىم. دەرۋەقە، پوپۇلىزم خەتەرلىك مۇھىتقا كىرىش بىلەن باراۋەر: قەدەمنى خاتا بېسىپ قويماسلىق، خاتا سۆزلەپ قويماسلىق، يامان تەسىر بېرىپ قويماسلىق كېرەك، بەزىلەر رازى بولىدۇ، بەزىلەر نارازى بولىدۇ، ئۇلارنىڭ ھەممىسى سەندىن نېمىدۇر بىر نەرسىنى كۈتىدۇ، ھەممىگە تەييار تۇرۇش كېرەك. ئەڭ مۇھىمى، مەسىلىلەرگە بولغان كۆزقارىشىڭنى قايىل قىلارلىق شەرھلىشىڭ كېرەك. ئۇلارنىڭ، سايلىغۇچىلارنىڭ سەندىن كۈتىدىغىنى — مەسىلىلەرنىڭ ھەل قىلىنىشى. شۇنداق، شۇنداق، مەسىلىلەرنىڭ ھەل قىلىنىشى. ئاللو، ئاللو، ئاڭلاۋاتامسەن؟ ھە، روبېرت، كەچۈرگىن، سەندەك بىر ئالىمغا بۇ گەپلەرنى ئېيتىپ سۆزلەپ كەتتىم، ئۆزۈمنى خىجىل بولۇپ قېلىۋاتىمەن. لېكىن، مېنىڭ ھازىرقى ئەھۋالىم مۇشۇنداق. مەن كوچىدا ئۆتۈپ كېتىۋاتقان ھەربىر يولۇچىغا چۈشىنىشلىك بولۇشۇم كېرەك.

— توغرا دەيسەن، ئولىۋېر. ئاڭلاۋاتىمەن، ئاڭلاۋاتىمەن گەپلىرىڭنى.

— رەھمەت. مۇھىمى، ئامېرىكىنىڭ كەلگۈسى توغرىسىدىكى ئۆزۈمنىڭ ئىستراتېگىيەلىك پىروگراممامنى دۇنيانىڭ ھازىرقى كىرىزىسلىق شارائىتىتىكى ئارقا كۆرۈنۈشى ئاساسىدا سايلىغۇچىلارغا يەتكۈزۈشكە تىرىشىمەن. كىرىزىس دەپ تەكىتلەيمەن! ھايات قاچان كىرىزىستىن خالىي بوپتىكەن، دەيمەن ئۆزۈمگە. ھەرقاچان، ھەممە دەۋرلەردە كىرىزىس بولۇپ تۇرغان. ھەرقاچان كىمدۇر بىرى خەۋپ - خەتەرنى ئۇستىگە ئېلىپ، باشقىلارنى ئەگەشتۈرۈپ ماڭغان. بۇ مەندىن ئالغاندا، كىرىزىس —

ساڭا ئەگىشىش، ساڭا ئىشىنىش ئۈچۈن زۆرۈر شەرت. تەڭرىم ئاساسىي قانۇننى ۋە ئەمەلدىكى قانۇنلارنى ئامان قىلسۇن. ئەگەر يەر يۈزىدە تىنچلىق ۋە ئاسايىشلىق بولۇپ كەتسە، كىمنىڭ گېپىنى كىم ئاڭلايدۇ؟ كىرىزىس بولمىسا، كىمگە كىم ئەگىشىدۇ؟ مەن مۇشۇنداق چۈشىنىمەن. دېمەك، مېنىڭ ئاساسىي يېتەكچى ئىدىيەم مەڭگۈلۈك مەسلىنى، يەنى كۆپچىلىك ئۈچۈن ۋە ھەر بىر شەخس ئۈچۈن ئەتىكى تۇرمۇشنى قانداق ئورۇنلاشتۇرۇش مەسلىسىنى چىقىش قىلىدۇ. ئەلۋەتتە، ھەر بىر ئادەم ئۆز تۇرمۇشىنىڭ ياخشى تەرەپكە ئۆزگىرىشىنى تىلەيدۇ، ئەمما بۇنى قانداق ئەمەلگە ئاشۇرۇش ئۈستىدە باش قاتۇرمايدۇ، ئاساساندىن ئامەت يېغىشنى كۈتىدۇ. ساڭا كۈلكىلىك تۇيۇلمىسۇن، ئادەملەر چۈشىنىپ تۇرۇپ چۈشەنمەيدۇ، ئۇلارنى تىنىمسىز ئىشەندۈرۈش كېرەك. ئۇلار شۇنىڭغا تەشنا.

شۇ تەرىقىدە ئوردوك ئۆزىنىڭ ئويلىغانلىرى ۋە كۆڭلىگە پۈككەنلىرىنى سۆزلەۋاتقاندا بورك ئۇنىڭ نۇتۇق ئېقىمىدىن زۇڭتۇڭلۇق ئورنىنى تالاشقۇچىنىڭ سايلام ئالدىدىكى تونۇش مۇقاملىرىنىلا ئەمەس، بەلكى يەنە سۆزلىرىنىڭ ئارىسىدىكى ھازىرچە ئوچۇق ئىپادىلەنمەي تۇرغان بىر نەرسىنى، خۇددى قىرغاقتا ئاستا يېقىنلىشىپ كېلىۋاتقان سالغا ئوخشاش قانداقتۇر بىر مۇددىئانى سەزگۈرلۈك بىلەن پەملىدى.

ئەھۋالدىن قارىغاندا، ئوردوك سۆھبەتدىشىدا ياخشى تەسىر قالدۇرۇشقا ھەم شۇنداقلا پۇقرالارنىڭ مەنپەئەتى ۋە دېموكراتىيە پىرىنسىپلىرى ئۈچۈن خەتەرگە تەۋەككۈل قىلغانلىقىنى ئىپادىلەشكە تىرىشىۋاتاتتى ھەمدە يامغۇردەك قۇيۇلۇۋاتقان سۆزلەرنىڭ پەردىسى ئاستىدا ئۆزىگە ئارام بەرمەيۋاتقان قانداقتۇر بىر نەرسىنى ئايدىڭلاشتۇرۇۋالماقچى بولۇۋاتاتتى. شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇ تېلېفون ئۇرغان، بۇنى شۇنداق چۈشىنىش كېرەك.

بورك تېلېفون يولىنىڭ قارشى تەرىپىدىكى ئوردوكنى كۆز ئالدىغا كەلتۈردى: شۇ تاپتا ئۇ پارتىيەنىڭ خىزمەت بىناسىدىكى

دېرىزلىرى يايسىمان شەكىلدە كەلگەن ئازادە ئىشخانىدا (ئۇ ئاخىرقى ۋاقىتلاردىن بۇيان پارتىيەنىڭ يەرلىك بۆلۈمىگە مەسئۇل بولۇپ شۇ ئىشخانىنى ئىگىلىگەنىدى)، ئىش ئۈستىلىنىڭ يېنىدا، تېلېفونلار ۋە تۈرلۈك يېزىقچىلىق بۇيۇملىرىنىڭ ئارىسىدا ئايلانغۇچى قارا خۇرۇم سافادا يىراقتا نەزەر تاشلىغان قۇشتەك ئۆزىنى سەل ئارقىغا تاشلاپ، ئون بەشىنچى قەۋەتنىڭ دېرىزىسىدىن ئۇدۇلدىكى ئېگىز بىنانىڭ خۇددى شۇنداقلا ئەينەك بىلەن قاپلانغان دېرىزىلىرىگە پەرۋاسىزلىق بىلەن قاراپ ئولتۇرغاندۇر. ئولۇۋېر ئوردوك ھەر قانچە چىقىشقاق ۋە ئوچۇق - يورۇق بولسىمۇ، ئۇنىڭ كەينىدىن ھەرخىل پىكىرلەر ئېيتىلىپ تۇراتتى — بەزىلەر ئۇنى قوللىسا، بەزىلەر قارشى تۇراتتى، ئۇنىڭ ھەددىدىن ئارتۇق بېخىللىقى ۋە باشقا، باشقا ئىشلار توغرۇلۇقمۇ مىش - مىش گەپلەر تارقىلىپ يۈرەتتى. ئۇنىڭ پوپۇلىزمچى سىياسەتچىلەرگە خاس تاپقۇرلۇقى توغرىسىدىمۇ گەپ - سۆزلەر بولاتتى. كىمنىڭ ئۇستىدىن بۇنداق گەپلەر چىقمايدۇ؟ يەنە كېلىپ، ئىشنى ئادۋوكاتلىق سومكىسىنى كۆتۈرۈپ يۈرۈشتىن باشلىغان كىشى ئۇشتۇمتۇت چاقماق تېزلىكىدە جامائەتنىڭ دىققەت - ئېتىبارىنى ئۆزىگە قارىتىۋالغان، باشقىلارنىڭ ئىچىنى كۆيدۈرۈپ، يوق يەردىن ئۇتۇق ئۇستىگە ئۇتۇق قازىنىپ، ئۇنى يېقىندىن تونۇيدىغانلارنىڭ تەنقىدىي پىكرىگە قارىماي ھەممە ئىشلىرى ئوڭۇشلۇق كېتىۋاتقان تۇرسا.

ئوردوك دەسلەپتە ئىشچىلار ئۇيۇشمىلىرى ساھەسىدە، ئاندىن ئېكولوگىيەنى قوغداش ھەرىكەتلىرىدە ئىشلىدى، تېلېۋىزور ئېكرانلىرىدا ۋە مەتبۇئات يۈزىدە كۆرۈنۈپ، دەۋرىنىڭ تەلىپىگە ياكى ئۆزى ئېيتىپ يۈرگەندەك كوچىلاردىكى ئاۋامنىڭ تەلەپلىرىگە ئۇيغۇن كېلىدىغان ئىشلار بىلەن شۇغۇللىنىپ قابىلىيىتىنى نامايان قىلدى. ئۇ قاتتىق تەنقىدلەرگە قەتئىيلىك بىلەن بوي بەرمەي، بەئەينى ھايۋاننىڭ ئىزىغا چۈشكەن ئىتقا ئوخشاش تۆۋەن قاتلامدىكىلەرنىڭ ئىجتىمائىي رايىنى خاتاسىز

مۆلچەرلەپ، بۇ ئىستىخىيەگە تەسىر كۆرسىتەتتى. ئۇ شۇنداق قىلىپ يۈرۈپ ئۇتۇپ چىقتى. شۇبھىسىزكى، ئۇتۇق ئادەمنى ئۈمىدلەندۈرىدۇ، ئۇنىڭغا ئىشەنچ ئاتا قىلىدۇ، ئۇنى ئۆزگەرتىدۇ. ئوردوكنىڭ چىراي ـ تۇرقىمۇ ئۇشتۇمتۇت تونۇۋالغۇسىز دەرىجىدە ئۆزگىرىپ كەتتى. ئۇنىڭ قۇشقا ئوخشايدىغان يۈزى ۋە تومۇرلىرى كۆپجۈپ چىققان بوينىدىكى غەلىتە كۇل رەڭ ـ ئاقۇچ داغلىرىمۇ نەلەرگىدۇر يوقالدى. ھالبۇكى، ئۇنىڭ كۆزلىرى ئاستىدا قارامتۇل قاپارتمىلىرى بولغان يۈزى گويا كى قاتتىق ھاياجانلانغان گىپىلسىنىڭ ئېھتىياتسىزلىقتىن شورپا تۆكۈلۈپ كەتكەندەك يۈزىگە ئوخشاپ تۇراتتى ئەمەسمۇ. ئۇنىڭ رەقىبلىرىدىن بىرى، كەسپىي دوختۇر بولغان بىر كىشى ئۆز ۋاقتىدا: ئوردوكنىڭ يۈزىدىكى داغلار ــ ئۇنىڭ شۆھرەتپەرەسلىك ھەۋەسلىرىنىڭ، مەنسەپ تەمەسىنىڭ پىسخىك بەلگىسىدۇر، دېگەنىدى. مۇبادا تەقدىر ئوردوكقا كۇلۇپ قارىمىغان بولسا، ئۇنىڭ سولغۇن بەدىنى بېشىدىن ـ ئاياغلىرىغىچە ئاشۇنداق كۆزگە تاشلىنىپ تۇرىدىغان داغلار بىلەن قاپلىنىپ كەتكەن ھالدا گۆرگە كىرگەن بولار ئىدى. ھەسەتخورلار ئەنە شۇنداق زەھەرخەندىلىك بىلەن گەپ تارقىتىشاتتى. چۈشىنىدىغان كىشىلەر بولسا، ئەكسىچە، ئوردوكقا ئىچىنى ئاغرىتاتتى، چۈنكى بۇ داغلار نېرۋا خاراكتېرلىك بولۇپ، «ۋىتىلىگو» دەپ ئاتىلىدىغان كەم ئۇچرايدىغان كېسەللىكنىڭ ئىپادىلىنىشى ئىدى. ئوردوكنىڭ يۈزىدىكى «شورپا داغلىرى» نىڭ ئەجەبلىنەرلىك ھالدا بىراقلا يوقىلىپ كېتىشىنى قانائەت ھاسىل قىلغانلىقى ۋە ئۇزاقتىن بۇيان كۆتكەن مەقسىتىگە ئاخىر يەتكەنلىكى نەتىجىسىدە كۆڭۈل ئازادىلىكىگە ئېرىشكەنلىكىدىن بولغان دەپ چۈشەندۈرۈشتى. بۇ كۇلكىلىك گەپ، ئەلۋەتتە، لېكىن چىرايىدىكى كەمچىلىكنىڭ يوق بولۇشى ھەقىقەتەنمۇ ئوردوكنىڭ سىياسىي سەھنىدىكى ئۇتۇقلىرى بىلەن باغلىنىشلىق بولۇپ چىقتى. شۇنداقتىمۇ، تىرىكچىلىكتىكى بۇ

ئۇششاق گەپلەر ئاسانلا ئۇنتۇلۇپ كەتتى. ئەمدى ئولۇغ ئوردوك ئېكرانلاردا تامامەن نورمال ھالەتتە كۆرۈندى، بۇرۇنقى داغلاردىن ئەسەرمۇ قالمىدى. ئۇ تېتىك ئىدى، ئۇيناقلاپ تۇرىدىغان قارا كۆزلىرى ھەمىشە نېمىنىدۇر ئىزدەۋاتقاندەك سىنچىلاپ قارايتتى. ئوردوكنىڭ ئۆزىنىڭ ئېيتىشىچە، دائىما ئۆزىگە كىمنىڭ قارشى تۇرىدىغانلىقىنى كۆرگۈسى كېلەتتى. ئەنە شۇ چاغدا ئۇ ئۇدۇل كېلىپ، يەكمۇيەك ئېلىشاتتى، يەنە كېلىپ، ئوردوك پاساھەتلىك سۆزلەيتتى: ئاۋازى ساز بولۇپ، سۆزلىرى ئېنىق چىقاتتى، ھەربىكەتلىرى ھېسسىياتلىق بولاتتى، قىسقىسى، دىققەت بىلەن تىڭشاۋاتقان خالايىقنىڭ كۆڭلىنى تارتىشقا كېرەك بولىدىغانلىقىنىڭ ھەممىسى تولۇق ئىدى.

بىراق، ئوردوكنىڭ زادىلا ئەقىلگە سىغمايدىغان ۋە بەلكىم ناھايىتى كەم كۆرۈلىدىغان بىر خىل ئالاھىدە ئىقتىدارى بوركنى ھەممىدىن بەكرەك قىزىقتۇراتتى. بۇ شۇقەدەر ھەيران قالارلىق بولۇپ، ئۇنىڭغا ئىشىنىشمۇ تەس ئىدى. دەرۋەقە، بىركىمگە سۆزلەپ بەرسەك ھەرگىزمۇ ئىشەنمەسلىكى، ئۇنداق بولۇشى مۇمكىن ئەمەس دېيىشى تۇرغان گەپ. بورك بولسا، بۇنى باشقىلاردىن ئاڭلاپ ئەمەس، بەلكى شەخسەن ئۆزى بىلەتتى، چۈنكى ئولۇغ ئوردوك بىلەن ئىككىيلەن بىر ئۇنۇتۇلماس ئىشنى پۈتكۈزگەنىدى، گەرچە باشقا ـ باشقا يىللاردا ئوقۇغان بولسىمۇ — بورك سەل بۇرۇنراق، ئوردوك سەل كېيىنرەك، بورك تارىخ، ئوردوك قانۇن فاكۇلتېتىدا. شۇنىڭدىن بۇيان ئۇزۇن ۋاقىتلار، بىرنەچچە ئون يىللار ئۆتتى، لېكىن بىز بىر ئۇنۇتۇلماس ئوقۇغان دېگەن رومانتىكىلىق دوستلۇق، خۇددى باشقىلاردا بولغاندەك، ئۇلارنىمۇ يېقىنلاشتۇرغانىدى. ئەمدى، ئوردوكنىڭ كەم كۆرۈلىدىغان ئىقتىدارى شۇكى، ئۇ ئۆمرىدە قانچە قېتىم تېلېفوندا سۆزلەشكەن بولسا، شۇنىڭ ھەممىسىنى يادىدا ساقلاپ قالالايتتى! باشقىسىنى ئەمەس، پەقەت تېلېفوندا سۆزلەشكەن سۆزلىرىنىلا! ئۇ بۇنىڭدىن ئون — ئون بەش يىل بۇرۇن كىم

بىلەن قايسى كۈنى سائەت نەچچىدە تېلېفوندا سۆزلەشكەنلىكىنى ئەينەن ئېيتىپ بېرەلەيتتى، ھەتتا ھېچقانچە ئەھمىيىتى يوق پاراڭ بولسىمۇ، ئالايلى، ئايروپورتنىڭ ئىش سوراش ئورنىغا تېلېفون ئۇرغان ياكى 1971 - يىلى 8 - ئاينىڭ 12 - كۈنى چارشەنبە، كۈندۈزى سائەت ئۈچتە ئۈشتۈمتۇت بېنزىن قاچىلاش ئورنىدىن تېلېفون كەلگەن. ئەستە ساقلاشنىڭ مۇنداق ئالاھىدىلىكىنى، كاللىسىدا مۇنداق ئەقىلگە سىغمايدىغان ئەخلەتنى ساقلاشنىڭ سەۋەبىنى ھېچكىم چۈشەندۈرۈپ بېرەلمەيتتى. روبېرت بورك ھەتتا ئوردوكنىڭ غەلىتە ئىقتىدارىغا بەزىدە ھەسەت قىلىدىغانلىقىنى ۋە بەزىدە ئۇنىڭدىن قورقۇنچ ھېس قىلىدىغانلىقىنى يوشۇرمايتتى، بۇ ھەقتە بەزىدە تامامەن ئەستايىدىللىق بىلەن ۋە بەزىدە كۇلۇپ ياكى قورقۇپ ئويلايتتى. دېمىسىمۇ، ئادەمگە مۇنداق قاملاشمىغان ئىقتىدار نېمە ئۈچۈن بېرىلگەن، زادى نېمە ئۈچۈن؟ مۇكاپات تەرىقىسىدە بېرىلگەنمۇ ياكى ئەكسىچە ئەرشتىن جازا سۈپىتىدە چۈشۈرۈلگەنمۇ؟ كىم بىلسۇن؟

روبېرت بورك تېلېفوندىن مەكتەپدىشىنىڭ ئۇزۇنغا سوزۇلغان سۆزلىرىنى ئاڭلاپ ئولتۇرۇپ شۇلارنى ئەسلەپ قالدى. ئاندىن ئۇ يەنە ئويلىدى: «ئېھتىمال، ئەگەر ئون يىلدىن كېيىنمۇ ھايات بولساق، ئۇ بىزنىڭ مۇشۇ سۆھبىتىمىزنىمۇ ئېسىگە ئالار، لېكىن مەن بۇنى پۈتۈنلەي ئۇنتۇپ قالىمەن، ئەلۋەتتە. شۇنداقتىمۇ، كىم بىلسۇن، بەلكىم مەنمۇ ئەسلەپ قالارمەن... بىراق، بۇنىڭ نېمە كېرىكى؟...»

شۇ ئارىدا ئوردوك تېلېفون ئۇرۇشتىكى مەقسىتىگە ئۆتتى:

— مۇنداق گەپ، روبېرت، دېمەكچى بولغىنىمنى ئېيتاي، مېنى كەچۈرگىن، گەپنى يىراقتىن باشلاشقا توغرا كېلىدۇ؛ مەنىسىنى دەرھال چۈشىنىۋېلىشىم بەك زۆرۈر بولغان بىر ۋەقە يۈز بەردى. ئەلۋەتتە، سەن بۇنى ئاللىقاچان بىلىپ بولدۇڭ، بۇ ھەقتە پۈتۈن ئامېرىكا غۇلغۇلا قىلىۋاتىدۇ. ئالەم بوشلۇقىدىكى

ھېلىقى مۇناخىنىڭ ئىسمى نېمە ئىدى، فىلوۋېيغۇ دەيمەن - ھە؟ فىلوۋېيمۇ؟

— فىلوفېي، — دەپ تۇزىتىپ قويدى بورك، — ئۇنىڭ ئىسمى فىلوفېي. ئۇنىڭ خېتىنى بىر سائەتنىڭ ئالدىدا ئوقۇپ چىقتىم.

— مەنمۇ شۇنداق ئويلىغانىدىم، روبېرت. بۇ كاساندرا — تۆرەلمىلەر مەسلىسى مېنىڭ بېشىمغا چۈشكەن بىر بالا بولدى. بۇنداق بولغىنىدىن يەر تەۋرەپ كەتكەن بولسا ياخشىراق بولار ئىدى. بۇنداق بولغىنىدىن... يەنە نېمە دېيىشىمنى بىلمەيۋاتىمەن. مەن پۈتۈنلەي گاڭگىراپلا قالدىم، مېنى كەچۈرگىن. مەن ھېچقاچان بۇنداق بولۇپ باقمىغانىدىم. مەن مۇشۇ ۋاقتىچە تۇۋسىز ھاڭ دېگەننىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى ئويلاپ باقماپتىكەنمەن، مانا ئەمدى شۇ ھاڭنىڭ لېۋىدە تۇرۇۋاتىمەن. مەن ئۆكتىچىنى ئىزدەپ تېپىپ، ئۇنىڭ بىلەن ھەممە خەقنىڭ كۆز ئالدىدا جەڭ قىلىشقا ئادەتلەنگەنمەن، ئەمدى بۇ ئىشقا كەلگەندە ھېچ نەرسىنى بىلگىلى بولمايدۇ، ئۆزۈمنى قانداق تۇتۇشۇم كېرەك، كىم بىلەن ئۇچرىشىمەن، لازىم تېپىلسا كىم بىلەن ئېلىشىمەن؟ دېمەكچى بولغىنىم، بۇ قانداقتۇر بىر مەۋھۇم ئۇقۇم. شۇنىڭ بىلەن بىللە، بۇ تېگى - تەكتىدىن ئېيتقاندا، ھەممىمىزگە ۋە ھەر بىرىمىزگە چېتىلىدۇ. بىز ھەممىمىز تەمتىرەپ قالدۇق، بەلكىم سەن ۋە ساڭا ئوخشاش ھەممىنى بىلىدىغان ئالىملارلا پىسەنت قىلماي تۇرۇۋاتقانسىلەر...

— كەچۈرگىن، ئولۋېر، — بورك ئۇنىڭ سۆزىنى بۆلۈۋەتتى، — مەنمۇ خۇددى ساڭا ئوخشاش ۋە باشقىلارغا ئوخشاش ئەھۋالدا. راست گېپىڭنى ئېيتقىنا، سەن نېمە ئۈچۈن بۇ ھەقتە مەن بىلەن سۆزلەشمەكچى بولۇپ قالدىڭ؟ سەن بىلەن ئىككىمىز بىر ئۇنىۋېرسىتېتنىڭ ئىنكۇباتور[1]ىدىن چىققانمىز، قانچىلىك گېپىڭ بولسىمۇ مەن ئاڭلاشقا تەييار، لېكىن شۇنداق

① ئىنكۇباتور — تۇخۇمدىن سۇنئىي رەۋىشتە چۈجە چىقىرىدىغان ئۇسكۇنە.

بولسىمۇ.

ــ گەپنىڭ ئوچۇقىنى قىلاي. سەن بىلەن سۆزلەشمەكچى بولۇش ئەسلىي مېنىڭ پىكرىم ئەمەس. سېنىڭ چۈشەندۈرۈشىڭنى ۋە مەسلىھەتىڭنى ئاڭلاپ بېقىشنى بىرىنچى بولۇپ مېنىڭ يارەمچىم ئېنىقتونى يۇنگېر ئېيتقانىدى. بۇ يىگىت ئۆز ئىشىغا پۇختا بولۇش بىلەنلا قالماي، بىلىملىك، پەلسەپىگە قىزىقىدۇ. مەن ئۇنىڭغا يۇقىرى باھا بېرىمەن. شۇنداق قىلىپ، مېنىڭ بارلىق مەسلىھەتچىلىرىم ۋە يارەمچىلىرىم كۆزلىرى چەكچەيگەن، ئەس ـ ھوشىنى يوقاتقان ھالدا، ھەربىرى قولىدا «تىرىبيۇن» گېزىتىنى كۆتۈرۈپ ئالدىمغا يۈگۈرۈپ كىرىشكەندە قانداق قىلىشىمنى بىلمەي قالدىم. ئەتە سايلام رايونۇمدا ئامما بىلەن، خەلق بىلەن كۆرۈشمەكچى بولۇۋاتىمەن. ئۆزۈڭ بىلسەن: دېموكراتىيە ۋە خەلق ــ ماھىيەتتە بىر پۈتۈنلۈك. مەن ھەممە ئىشقا تەييار، ھەرقانداق سوئاللارغا تەييار، لېكىن ھېلىقى كاساندرا ــ تۆرەلمىلەر توغرىسىدا سوراپ قېلىشسا قانداق قىلارمەن دەپ ئويلاپ كۆڭلۈم پاراكەندە بولدى، خۇددى بىر يولۋاس ماراپ تۇرغاندەك. ئۇشتۇمتۇت ئالەم بوشلۇقىدىن مۇشۇنداق بىر چاقماق چېقىلىپ چۈشىدىغانلىقى كىمنىڭ خىيالىغا كەلگەن؟ نۆۋەتتە سايلىغۇچىلىرىم بىلەن كۆرۈشىدىغان بىر يۈرۈش پىلانلىرىم بار. شۇڭا، قانداق قىلىشنى ئويلاۋاتىمەن. ئۆزۈڭ بىلسەن، بىزنىڭ بۇ ئامېرىكىلىق سايلىغۇچىلىرىمىز تولىمۇ تەلەپچان، ھەتتا جېدەلخور دېسىمۇ بولىدۇ. بۇنى ھەممە ئادەم بىلىدۇ، پۈتۈن دۇنيا بىزنى كۆزىتىپ تۇرۇۋاتىدۇ ۋە بەزىدە ئۇلار بىزنىڭ ئامېرىكىلىقلىرىمىزنىڭ سەۋر قىلمايدىغانلىقىدىن كۈلۈشىدۇ. دېموكراتىيە ــ بىزنىڭ نىشانىمىز! دەل شۇنداق ! ۋاي كەچۈرگىن، خۇدا ھەققى، يەنە چەتلەپ كەتتىم. ھە، نېمە توغرۇلۇق سۆزلەۋاتاتتىم؟ ھە، ئەتە مېنىڭ سايلىغۇچىلىرىم جەزمەن ئېزىق چىشلىرىمىنىڭ ھەممىسى ئۆز ئورنىدا بار ـ يوقلۇقىنى بىلگۈسى كېلىپ، بۇنى چىش دوختۇرۇمدىن

سۇرۇشتۇرۇش بىلەنلا قالماستىن، يەنە ئالەم بوشلۇقىدىكى شۇ مۇناخنىڭ خېتى ھەققىدە مېنىڭ پىكرىمنى سوراشماي قالمايدۇ. مەن نېمە دېيىشىم كېرەك؟ قوللىرىمنى كېرىپ قويۇپ يا بار، يا يوق دېيەلمەي قاراپ تۇرامدىم؟ سىياسەتچى ھەرگىز ئۇنداق قىلسا بولمايدۇ!

— ساڭا چوقۇم شۇ ھەقتە سوئال قويۇشىدۇ دەپ ئىشىنەمسەن؟

— ئەلۋەتتە ئىشىنىمەن! قىلچە ئىككىلەنمەيمەن!

— ئۇنداق بولسا، فىلوفېينىڭ بايقىشىنى بىزنىڭ ئۆزىمىزنى چۈشىنىش ئېڭىمىزدىكى قەرەللىك قوزغىلىدىغان كېسەللىك سۈپىتىدە، ئالەم بوشلۇقى ئارقىلىق ئېنىقلانغان ئۆزىمىزگە ئۆزىمىز كىرگۈزۈشكە تېگىشلىك تۇزىتىش سۈپىتىدە قوبۇل قىلىش كېرەك. ئالەم بوشلۇقىدىن تەكشۈرۈش ئارقىلىق ئىچىمىزنى كۆرۈشنىڭ يېڭى ئامالى تېپىلدى دەپ قاراش كېرەك. شۇنداق ئەمەسمۇ؟

— بەلكىم شۇنداقتۇر، لېكىن بىلمەيمەن، بۇنداق دېيىشكە تېخى تەييارلىقىم يوق. سەن بىلەن پاراڭلىشىش ئاسان، ئەمما تۇزىتىش، قوشۇمچە، كېسەللىكنىڭ قوزغىلىشى، يېڭى ئامال دېگەندەك پەرەزلەرنى كىشىلەرگە قانداق چۈشەندۈرۈش كېرەك؟ بۇ مۇناخ ئاسماندا تۇرۇۋېلىپ، قانداقتۇر كاساندرا — تۆرەلمىلەر توغرۇلۇق، ئۇلارنىڭ تۇغۇلۇشقا ئۇنىمايدىغانلىقى توغرۇلۇق، ئىشقىلىپ، بىزنىڭ تۇرمۇش تەجرىبىمىزنىڭ سىرتىدىكى، بىز ئاڭلاپ باقمىغان گەپلەرنى قىلىۋاتسا. ئەگەر بۇ پەقەت ئىلىم ساھەسىدىكىلا گەپ بولسا كارى چاغلىق ئىدى. لېكىن، فىلوفېي رىم پاپاسىغا، ماھىيەتتىن ئېيتقاندا، پۈتۈن ئىنسانىيەتكە مۇراجىئەت قىلدى. پاپا ئۆزى نېمە دەيدۇ؟ بۇنىڭغا جاۋاب بېرەيمۇ؟ پاپانىڭ ھالىغا ۋاي، مېنىڭ ھالىم ئۇنىڭدىن بەتتەر. پاپا ۋاتىكاندا، مۇناخ ئالەم بوشلۇقىدا، مەن بولسام، جامائەتنىڭ ئالدىدا!

ـــ توختىغىنا، توختىغىنا، ئولۇۋېر، بىرىنچىدىن يالغۇز سەنلا ئەمەس، ـــ بورك ئەھۋالىنىڭ توغرىسىنى ئايدىڭلاشتۇرۇپ قويۇشقا ئۇرۇندى، ـــ ھەممە ئادەم...

ـــ چۈشىنىمەن، چۈشىنىمەن، لېكىن كەچۈرگىن، گېپىمنى دەۋالاي. نېمە دېمەكچى بولۇۋاتقىنىڭنى بىلىمەن. بۇ مۇتلەق شەخسكە مۇناسىۋەتلىك مەسىلە، كېسەللىكنىڭ قوزغىلىشى دېگەندەك گەپلەرنى قوبۇل قىلىش ـ قىلماسلىق ھەربىر ئادەمنىڭ ئۆزىنىڭلا ئىشى دېمەكچى سەن. شۇنداق، لېكىن بۇ يۇزەكى قاراشتا شۇنداق كۆرۈندۇ، روبېرت. ئۇنتۇماسلىقىمىز لازىمكى، بىزنىڭ دەۋرىمىز ـــ كۆپچىلىك كوچىغا چىقىۋېلىپ نارازىلىق بىلدۈرىدىغان، تەلەپ قويىدىغان، ئۆزلىرىگە كەلگەن پېشكەللىكنى مەمۇرىي سىستېمىدىن كۆرىدىغان دەۋر. ھەتتا ئەيدىزمۇ مەمۇرىي سىستېمىنىڭ گۇناھى دەپ قارالماقتا. ھازىرقى ئادەم شۇنداق بىر مەخلۇقكى، كىچىككىنە بىر ئىش بولسىلا ئالدى بىلەن ئۆزىدىن كۆرمەستىن، تۇزۇمنى ئەيىبلەيدۇ. مانا ئەمدى، ئالەم بوشلۇقىدىكى مونىختىن كەلگەن بۇ يېڭىلىقنى كىمدىن كۆرگىلى، كىمگە ئارتقىلى بولىدۇ؟ قانداق قىلىش كېرەك؟ ئومۇمەن، بۇ كاللىنى قاتۇرىدىغان ئىش. ئەمما، لېكىن بۇ ئىشتىمۇ ئۇستاتلىق قىلىدىغانلار ئاز ئەمەس، مەن ئۆزۈمنىڭ قېرىنداشلىرىم بولغان سىياسەتچىلەرنى كۆزدە تۇتۇۋاتىمەن. ئۇلار سايلام ئالدىدىكى خىزمەتلىرىدە بۇ ئىشتىن ئۇستىلىق بىلەن پايدىلىنىدۇ. ھەتتا قان تۆكۈلىدىغان ئۇرۇشنىمۇ ئۆزىنىڭ پايدىسىغا بۇرىۋەتكىلى بولىدۇ ئەمەسمۇ. مەن مۇشۇنى دېمەكچىمەن.

ـــ ھە، دوستۇم، بۇگۈن باشقىچە جەڭگىۋارغۇ سەن. سېنى چۈشىنىمەن، ئولۇۋېر. شۇنداقتىمۇ، فىلوفېينىڭ خېتىنى مەن ئۇچۇن تېپىشماق ئەمەس دەپ ئويلىما. مەنمۇ گاڭگىراپ تۇرۇۋاتىمەن. شۇنداقتىمۇ، سۆزلەپ باقاي، ئەگەر تەنقىدچىلەر

فىلوسوپىنىڭ ئېيقانلىرىنى ئاغدۇرۇۋېتەلمىسە، يوقسا چىقىرالمىسا، ئەگەر بۇ راستلا شۇنداق بولۇپ، جانىنىڭ يارىلىشىدىكى بىيوپسىخولوگىيەلىك ئامىلغا، تۆرەلمىنىڭ سېزىمىغا، جۇملىدىن قىيامەتنىڭ ئالامىتىگە چېتىلىدىغان بولسا (مەن بۇنى «فىلوسوپي ئالامىتى» دەپ ئاتاشنى لايىق تاپتىم)، ئۇنداقتا، بۇ ھال ھازىردىن باشلاپ ئادەمنىڭ ھاياتىدا خۇددى ئىراده ۋە قورقۇش، تۇغۇلۇش ۋە ئۆلۈشكە ئوخشاش ئورۇن تۇتىدۇ.

— شۇنچىلىك بولۇپ كېتەرمۇ؟ قالتىس گەپ بولدىغۇ بۇ! تولىمۇ كەسكىن سۆزلىۋەتتىڭ! — ئوردوكنىڭ ئاۋازىدا ھەقىقي ئەجەبلىنىش ۋە ئەپسۇسلىنىش ئالامەتلىرى ئاڭلاندى، — ئەمىسە، كېيىن قانداق بولىدۇ؟

— نېمىنى كۆزده تۇتۇۋاتىسەن؟

— نېمىنى كۆزده تۇتۇۋاتىسەن دەمسەن؟ بايىاتىن بېرى ئىككىمىز پىكىر يۈرگۈزۈۋاتقان ئالىي دەرىجىلىك ماددىلارنى قويۇپ تۇرايلى، مەن سايلىغۇچىلارنىڭ سوئاللىرىغا ناھايىتى كونكرېت جاۋاب بېرىشىم، «فىلوسوپي ئالامىتى» گە قارىتا ئۆزۈمنىڭ كۆزقارىشىمنى بىلدۈرۈشۈم كېرەك. بۇ جەھەتتە مۇجمەللىك قىلسام بولمايدۇ.

— ھەئە، سېنى چۈشىنىمەن، — دېدى بورك ئۇنىڭ سۆزىگە قوشۇلۇپ، — ئويلاپ بېقىش كېرەك...

— ئەمىسە، يەنە بىرەر سائەتتىن كېيىن ساڭا قايتىدىن تېلېفون ئۇرايمۇ؟ راستىنى ئېيتقاندا، روبېرت، كۆڭلۈمنىڭ ئارامى يوق. سېنى ئاۋاره قىلماي دېگەنىدىم. بىراق، بۇ ئىشتا يالغۇز مېنىڭ ھېسسىياتچانلىقىملا (بۇنى ئىنكار قىلمايمەن، ھېسسىياتچان ئادەممەن)، كۆپچىلىك ئالدىدىكى ئۆزۈمگە بولغان ئىشەنچىملا كۈپايە قىلمايدۇ. ئويلاپ باقسام، سېنىڭ ئېيتقانلىرىڭ ئادەملىك مەنىسىنىڭ تامامەن يېڭىچە تەبىرى ئىكەن. ئۆزۈڭ بىلمىسەن، بىز ئامېرىكىلىقلار ھەممە ئىشتا

باشلامچى بولۇشمىمىز، ھەر جەھەتتە مۇستەقىل ۋە باشقىلارغا ئۈلگە بولغۇدەك كۆزقاراشقا ئىگە بولۇشىمىز لازىم. ئەگەر بۇگۈن سامانيولىدىن باشقا پىلانېتالىقلار چۈشۈپ كېلىشسە، ئۇنداق بولۇشتىن خۇدا ساقلىسۇن، بىز ئەتىلا ئۈلار بىلەن قۇچاقلىشىپ چۈشكەن رەسىملىرىمىزنى ئېلان قىلىشىمىز كېرەك. ئەكسىچە بولغاندا، بىز ئامېرىكىلىق بولماي قالىمىز!

— ھەئە، توغرا، دەل شۇنداق، — دەپ كۈلدى بورك ۋە سۆزىنى داۋاملاشتۇردى، — ئەلۋەتتە، بۇ ئىشنى تېلېفوندا ئەمەس، بىرقەدەر چوڭراق ئىلمىي مۇھاكىمە يىغىندا، ھېچبولمىغاندا، قانداقتۇر مەخسۇس يىغىندا ۋە بىر ئەمەس، بىرنەچچە قېتىملىق يىغىنلاردا سۆزلەشكە توغرا كېلىدۇ. بۇ ھەقتە يالغۇز بىزنىڭ ئامېرىكىدىلا ئەمەس، بەلكى باشقا دۆلەتلەردىمۇ يىغىنلار ئۆتكۈزۈلۈشى كېرەك. بۇنىڭغا ئەڭ ئالدى بىلەن رۇسىيە، جۇڭگو، ھىندىستان، ياپونىيەدەك ئاھالىسى كۆپ دۆلەتلەر ئالاھىدە ئۆتكۈر ئىنكاس قايتۇرىدۇ. فىلوفېي ئاتقان تاشتىن سۇ يۇزىدە قانداق چۆرگىلىمەچ دائىرىلەر پەيدا بولىدىغانلىقىنى كۆز ئالدىمغا كەلتۈرۈۋاتىمەن. ھە، ئۆزىمىزنىڭ گېپىمىزگە قايتايلى. ئەتە قانداق قىلىش كېرەك دەمسەن؟ سەن، ئولۇۋېر، ئۆزۈڭنىڭ سايلام ئالدىدىكى پروگراممىڭنى سۆزلىمەكچىغۇ؟ شۇنداققۇ؟ سەن سايلىغۇچىلار بىلەن كۆرۈشتۇڭ، ھەرقانداق نامزاتتا بولغىنىدەك، سېنىڭمۇ ئۆزۈڭنىڭ ئۈستۈنلۈكۈڭ، ئۆز دەلىللىرىڭ، ئۆزۈڭنىڭ تەسىر كۆرسىتىش ئۇسۇللىرىڭ بار. مەتبۇئاتتا نامزاتلارنى قوللاش نىسبىتى ھەققىدىكى مەلۇماتلار بېرىلدى. قىياسلار، باھالار، سېنىڭ خىلىلا ئوبدان. سېنىڭ رىقابەتچىلىرىڭنىمۇ بىلىمەن.

— گەپ ئەنە شۇلاردا ئەمەسمۇ. ئۈلار ناھايىتى كۈچلۈك، پائالىيەتچان كىشىلەر. ئۈلارنى ھەرگىز ئەستىن چىقىرىشقا بولمايدۇ، بولۇپمۇ ھازىر، بۇ ئويۇنغا مۇشۇنداق بىر كۈتۈلمىگەن

ئامىل ئارىلىشىپ قالغان چاغدا! فىلوفېينىڭ خېتى!

بورك ئۇنى خاتىرجەم قىلىشقا ئۇرۇندى:

ــ بىراق، مېنىڭچە، ھازىر تېخى مەسىلە ئايدىڭلاشمىدى، بۇ ھەقتە ئۇدۇللا بىرنېمە دېيىشكە ئەتىگەنلىك قىلىدۇ. ئۇنىڭ ئۇستىگە، سەندەك بىر زۇڭتۇڭ نامزاتىغا بۇ تېمىنىڭ بۇاستىتە چېتىشلىقى يوققۇ.

ئولىۋېر ئوردوك ئۇلۇغ ـ كىچىك تىنىۋالدى.

ــ بۇ گېپىڭ ئانچە توغرا بولمىدى، روبېرت، ــ دەپ ئېتىراز بىلدۈردى ئۇ، ــ ئەلۋەتتە، بۇ ۋەقەدە مېنىڭ ھېچقانداق مەسئۇلىيىتىم يوق. لېكىن، بۇ مەسىلە مېنىڭ سايلامنىڭ ئالدىدىكى ئىشلىرىمغا قانداق تەسىر كۆرسىتەر دەپ ئەنسىرەپ قېلىۋاتىمەن. ئەمدى مېنىڭ گېپىمنى ئاڭلاپ باق، روبېرت. مېنىڭ ساڭا مۇراجىئەت قىلغانلىقىم، بايا ئېيتقىنىمدەك، ياش مەسلىھەتچىم ئېنتونى يۇنگېرنىڭ تەۋسىيەسى بىلەن بولدى. دېمەك، ھازىرقى ياشلار سېنى ئوبدان چۈشىنىدۇ ۋە روھىي جەھەتتە ساڭا تەلپۈنىدۇ. كۆپ ۋاقتىڭنى ئېلىپ قويدۇم، بىراق ساڭا تېلېفون ئۇرۇشۇم بىكار ئەمەس، سەن بىر ئاتاقلىق فۇتۇرولوگ، سىياسىي ئىشلاردىكى بىزگە ئوخشاش ئەمەلىيەتچىلەرگە ساڭا ئوخشاش ئاقىللار يولىورۇق بەرمىسە كىم بېرىدۇ. مېنىڭ سايلامدىكى رىقابەتچىلىرىم تەجرىبىلىك سىياسەتچىلەر، ئۇلارنىڭ ئالدىدا مەن تېخى ئۇستا كۆرمىگەن شاگىرت. ئەمدى ئۆزۈڭ بىلدىڭ، بۇ تۇنجى مەيدان، ئەگەر ئالدىنئالا توغرا سىياسىي قەدەم تاشلىيالمىساڭ، ئويۇندىن چەتكە چىقىپ قالىمەن. بۇنداق ئەھۋالدا سايلىغۇچىلار كىمنى تاللايدۇ؟ قانداق پوزىتسىيە تۇتۇش كېرەك؟ ئوچۇقىنى ئېيتقاندا، مەن مۇتەئەسسىپ دەپ نام چىقىرىشنى خالىمايمەن، بۇنىڭ ھېچقانداق پايدىسى يوق، لېكىن ئىنقىلابىيلىقنىڭمۇ ھەمىشە خەتىرى كۆپ بولىدۇ. قانداقتۇر ئەخمىقانە ئىش، ئۇقۇشماسلىق سەۋەبىدىن، ئالايلى، ئاشۇ ئالەم بوشلۇقى ۋەقەسى تۇپەيلىدىن ئەڭ باشتىلا

يۈگۈرۈش يولىدا موللاق ئاتسام بەك ئۇۋال بولمامدۇ. مۇنداقلا قارىغاندا، مەن ھەممە ئىشقا تەييار، سايلام ئالدىدىكى كۈرەشنىڭ ھەممە تۈرلىرى، ئولىمپىك يولىدىكى ھەرخىل قىينچىلىقلار ھېسابقا ئېلىنىدى. مانا ئەمدى بۇ ئاجايىپ - غارايىپ ئىش چىقىپ ئالەم بوشلۇقىدىكى موناختىن سالام كەلدى ! قانداق قىلىش كېرەك؟ مەن سېنى قوللايمەن دېيىش كېرەكمۇ ياكى ئالەم بوشلۇقىدىكى جىن - شەيتانلىرىڭ بىلەن قوشۇلۇپ كۆزۈمدىن يوقال دېيىش كېرەكمۇ؟ راستىنى ئېيتقاندا، ئادەمنىڭ چۈشىگىمۇ كىرمەيدىغان ئىش - دە بۇ! بىراق، ئامال يوق. مەن بۇ ھەقتە سېنىڭ پىكرىڭنى ئۇقۇپ باقماي دەيمەن. بۇنداق دېيىشىم ئادەتتىكى قىزىقىشتىن ئەمەس، بەلكى زۆرۈرىيەتتىن بولۇۋاتىدۇ. بۇنى مەن دېمىسەممۇ ئۆزۈڭ بىلىسەن. بىخەستەلىك قىلىپ ئاۋازىغا ئېرىشەلمەي قالماي دەيمەن - دە. مەسىلە مانا مۇشۇنىڭدا.

— ماقۇل. ئولۇغبەك، ھەممىنى چۈشەنگەندەك قىلىمەن، — دەپ جاۋاب بەردى روبېرت بورك ئوردوكىنىڭ غەيرىتى ۋە قەتئىيلىكىگە ھەيران بولۇپ (سىياسىي كۆرەشتە مۇۋەپپەقىيەت قازىنىش دېگەن ئاسان گەپمۇ؟!).

مۇناخ فىلوفېينىڭ خۇددى قۇيرۇقلۇق يۇلتۇزدەك تۇيۇقسىز ئالەم بوشلۇقىدىن چىقىپ كېلىشى دۇنيانى قانداق سارىسىمىگە سالغانلىقىنى، كىشىلەرنىڭ ئاڭ - سېزىمىدە قانداق يوچۇق ئېچىپ قويغانلىقىنى كۆز ئالدىغا كەلتۈرگەندە بوركنىڭ مېڭىسىگە گويا كى قان قۇيۇلغاندەك بولۇپ، قولاقلىرى غۇڭۇلداپ كەتتى. بۇنىڭ ئاقىۋىتى ياخشىلىققا تارتارمۇ ياكى يامانلىققمۇ؟ ئۇدۇل قويۇلغان سوئالغا جاۋاب بېرىش كېرەك ئىدى.

— ئەگەر سەن، ئولۇغبەر، سايلام ئالدىدىكى مۇسابىقىگە قاتناشمىغان تەقدىردىمۇ بەربىر بۇ مەسىلىنى مۇھاكىمە قىلىشقا توغرا كېلەتتى، — دېدى بورك ئىختىيارسىز تۈردە

بېشىنى ئىرغىتىپ، خۇددى سۆھبەتدىشى تېلېفون سىمىنىڭ نېرىقى ئۇچىدا ئۇنى كۆرۈپ تۇرغاندەك، ــ گەپ مېنىڭ فىلوفېي ئەۋەتكەن خەتنىڭ تەسىرى ئاستىدا تۇرۇۋاتقانلىقىمدىلا ئەمەس. مەسىلە شۇنىڭدىكى، مەن شەكلىنىشكە ھەرقانچە ئۇرۇنۇپ باقسامۇ، ئۇنىڭ دەلىللىرىنى ئىنكار قىلىشقا ئاساس تاپالمىدىم. ئەكسىچە، ئىشىنىپ قېلىۋاتىمەن.

ــ ئىشىنىپ قېلىۋاتىمەن؟... بىراق، بۇنىڭ ئاقىۋىتى قانداق بولىدۇ، روبېرت؟

ــ ۋاقتى كەلگەن ئىش بولىدۇ. ھازىر مۇنداق مەسىلىگە دۇچ كېلىۋاتىمىز: بىر بولسا، فىلوفېينىڭ بايقىشىنى ئېتىراپ قىلمىز، يەنە بىر بولسا، ئۇنىڭ بارلىق پاكىتلىرىنى چەتكە قېقىپ رەت قىلمىز، ياكى بولمىسا، ھېچقانداق ئىش بولمىغاندەك قىياپەتتە، خۇددى كىشىنى بىزار قىلغان چۈششى قوغلىغاندەك فىلوفېيگە قول شىلتىمىز. بۇلارنىڭ باشتىكىسىمۇ، ئىككىنچىسىمۇ ۋە ئۇچىنچىسىمۇ ھازىرچە بىزنىڭ ئىختىيارىمىزدا ئەمەس. ھە، فىلوفېي كۆتۈرۈپ چىققان مەسىلىلەردىن ئۆزىمىزنى قاچۇرساق، ھايات يەنە بۇرۇنقىدەكلا ئۆتۈۋېرىدۇ، بىراق، بىزنىڭ كاساندرا تامغىسى توغرىسىدا ھېچ نەرسە بىلمىگەنلىكىمىز، كاساندرا ــ تۆرەلمىلەرنىڭ گېن تىراگېدىيەسى ھەققىدە چۈشەنچىمىزنىڭ يوقلۇقى بىر گەپ، بۇنى بىلگەنلىكىمىز ۋە ئۇنىڭغا كۆزىمىزنىڭ يەتكەنلىكى يەنە باشقا گەپ. قانداق قىلىش كېرەك؟ پەرۋا قىلماسلىقىمىز، ئۆزىمىزدىن ئۆزىمىزگە ھېچقانداق خەۋپ يەتمەيدۇ دەپ غەم يېمەي يۈرۈۋېرىشىمىز كېرەكمۇ ياكى ھەقىقەتكە ئۇدۇل قاراپ، قىيامەتنىڭ يېقىنلىشىپ قالغانلىقىنى ئالدىن سېزىپ، كاساندرا ــ تۆرەلمىلەرنىڭ ئاۋازىغا قۇلاق سېلىشىمىز كېرەكمۇ؟ قانداق قىلىش كېرەك؟ تېخى تۇنۇگۈنلا ئىنسانىيەت بۇ ھەقتە ھېچنېمىنى بىلمەيتتى، مانا بۈگۈن خەۋەردار بولدى.

دېمەك، دىياگنوز قويۇلدى. شۇنىڭ نەتىجىسىدە ئادەم يېڭىباشتىن ئۆزىنى ئۆزى ئېچىۋاتقاندەك قىلىدۇ ــ ئۆزىنىڭ ئۇنۇۋاتقان ئۇرۇقىدا، يارىلىۋاتقان روھتا ئۇ ئۆزى كىم؟ ئالدىنقى ئەجدادلارنىڭ ئەۋلادتىن ــ ئەۋلادقا داۋاملىشىپ كېلىۋاتقان ئىللەتلىرى ئۇنى نەگە، قانداق ئىرسىيەت قاراڭغۇلۇقىغا باشلاپ كېتىۋاتىدۇ؟ ئاشۇ دەھشەتلىك ئەينەكتە ئۆزىمىزنى كۆرۈپ باقامدۇق؟ ياكى كۆزىمىزنى يۇمۇۋېلىپ، بارغانسېرى ئۆزىمىزنى ئۆزىمىز بىر بۇلۇڭغا قامىماپ قويامدۇق؟ فىلوفېينىڭ ئېيتقانلىرىنى مەن مۇشۇنداق چۈشەندىم.

ــ ھىم، ــ ئولۇۋېر ئوردوك تېلېفون تۇرۇپكىسىغا سوزۇپ ئۇن سالدى ــ دە، جىمىپ كەتتى.

ــ سېنى چۈشىنىمەن، نېمە ئۈچۈن جىمىپ كەتكىنىڭنى چۈشىنىمەن. لېكىن، مېنىڭ پىكرىم سېنى ھېچنېمىگە مەجبۇر قىلمايدۇ. ئاڭلاۋاتامسەن؟

ــ ھەئە. شۇنداق بولسىمۇ، سېنىڭ پىكرىڭ مەن ئۈچۈن مۇھىم، روبېرت. مېنىڭ باشقا ئامالىم يوق ــ مەن يا ئۆتىمەن، يا ئۆتتۈرىمەن، بۇ مېنىڭ توغرا يول تۇتالىشىمغا باغلىق. چۈشەندىڭمۇ؟ ئۆتتۈرۈپ قويۇشنى خالىمايمەن. نېمە ئۈچۈن دەمسەن؟ مەن چۈشىنىمەن، ئالايلى، مەن ئىش تاشلىغۇچىلار تەرەپتە تۇرغان بولاي ياكى ئىرقىي كەمسىتىشكە قارشى نامايىشچىلارنىڭ ئالدىنقى قاتاردا ماڭغان بولاي ۋە ياكى، ئەكسىچە، ئۇنداق قىلمىغان بولاي ۋە يەنە شۇنداق ئىشلارنى دەيلى. قانداقلا بولمىسۇن، بۇنىڭدا نېمە ئۈچۈن جان كۆيدۈرۈۋاتقانلىقىڭ ئېنىق ئىش ئۈچۈن ــ دە! مانا ئەمدى نېمە ئۈچۈن؟ ئالەم بوشلۇقى ئىستانسىسىدىكى قانداقتۇر بىر ساراڭنىڭ بولمىغۇر پەرەزلىرى ئۈچۈن مەنسەپنى، بەلكىم دۆلەتنىڭ بولغۇسى زۇڭتۇڭلۇقىنى تەۋەككۈلگە قويۇش كېرەكمۇ؟ نېمىدېگەن قاملاشمىغان گەپ! بۇ ئىشنىڭ يا بۇرۇن،

يا كېيىن ئەمەس، دەل مۇشۇ ۋاقىتتا بولۇۋاتقىنىنى دېمەمسەن! دېلىغۇل بولۇپ، ئەپسۇسلىنىپ كۆپ سۆزلەپ كەتتىم، كەچۈرگىن.

— قۇلىقىم سەندە، ئولۇغبەك. بىراق، فىلوفېينىڭ بايقىشىنى بولمىغۇر پەرەز دېگىنىڭ تازا توغرا بولمىغاندەك تۇرىدۇ. بۇغۇ ئۆزۈڭنىڭ ئىشىڭ، ئەلۋەتتە، شۇنداقتىمۇ، بۇ پەرەز ئەمەس، رېئاللىقمىكىن دەپ قورقىمەن. ئەگەر شۇنداق بولسا، بۇ يەر يۈزىدىكى بارلىق كىشىلەرگە مۇناسىۋەتلىك ھادىسە بولىدۇ. فىلوفېينىڭ بايقىشى بويىچە يۈز بېرىش ئېھتىمالى بولغان ۋەقەلەرگە سېلىشتۇرغاندا ئۇ ياكى بۇ ساھەدىكى ئىش تاشلاشلار، شەھەر كوچىلىرىدىكى نامايىشلار ۋە باشقا سىياسىي ھەرىكەتلەر قانچىلىك ئىش ئىدى. شۇڭا، بىز ئەمدى قايسى ئىشنىڭ قانداق بولىدىغانلىقىنى ئويدان ئويلاپ بېقىشىمىز كېرەك.

ئىككىيلەن بىر دەكلا خىيالغا بېرىلىپ جىم بولدى. ئولۇغبەك ئوردۇك يەنە سۆز باشلىدى:

— دېمەك، سەن، روبېرت، فىلوفېينىڭ خېتىنى قوللاش كېرەك دەمسەن؟

— مۇنداق گەپ، ئولۇغبەك، سەن ھەممە ئىشنى سىياسەت بويىچە كۆزىتىشكە ئادەتلەنگەن. بۇ چۈشىنىشلىك. لېكىن، مەن بۇ ئىشتا ئۆزۈمنىڭ سۇبېيكتىپ ھېسسىياتىمنى چىقىش قىلمايمەن. فىلوفېينىڭ پاكىتلىرى ۋە مەنتىقىسىنى ھېسابقا ئالماي بولمايدۇ. ئالەم بوشلۇقىدىكى مۇناخىنىڭ بايقىشى شۇنىڭدىن دالالەت بېرىدۇكى، ئىنسانىيەت يېڭى سىناقلار ئالدىدا تۇرماقتا. شۇڭا، مېنى توغرا چۈشەنگىن. سەن سىياسەتچى، سېنىڭ مەقسىتىڭ — مەسىلەرنىڭ مۇھىملىقىنى، كەيپىياتنىڭ يۈزلىنىشىنى بايقاش. مەن بىر ئالىم، فۇتۇرولوگ. سەن مېنىڭ پىكرىمگە قىزىقتىڭ. ئەگەر بىرەر پايدىلىق مەسلىھەت بېرەلىگەن بولسام خۇرسەن بولىمەن.

— ساڭا كۆپ رەھمەت، روبېرت. مەتبۇئاتنى كۆزىتىمەن. سەن چوقۇم بۇ مەسىلە ھەققىدە مەتبۇئاتتا ۋە تېلېۋىزىيەدە نۇتۇق سۆزلەيسەن.

— خۇداغا شۈكۈر، جېسسى تېخى مېنىڭ قايتىپ كەلگەنلىكىمنى مۇخبىرلارغا ئېيتمىشقا ئۇلگۈرمىدى.

— لېكىن، جېسسى مەندىن، ئادەمنى بىزار قىلىدىغان ئوردوكتىن سېنى قوغداپ قالالماپتۇ ـ دە. خاپا بولمىغىن. مەن دوستلۇق ھوقۇقۇمدىن پايدىلىنىۋالدىم. ئومۇمەن ئالغاندا، مەن بىر ئاز بىزەكچى ھەم ۋالاقەگكۈر. ھە، راست، مەن ساڭا شەيتان توغرىسىدا سۆزلەپ بەرمەكچى بولغانغۇ.

— شەيتان توغرىسىدا؟ ھە، راست، ئېسىمگە كەلدى. ھە، ئەمىسە ئېيتىپ باقمىنا، شەيتان توغرىسىدا نېمە ئىش بولغانىدى؟

— قىزىق ۋەقە بولغان. مەن يېقىندا سايلام ئالدىدىكى تۇنجى يىغىنىنى ئۆتكۈزگەنىدىم. چوڭ زالدا ئادەم تىقما ـ تىقماق بولۇپ كەتكەنىدى. بەش مىڭ ئادەم! ھايا جانلىنىۋاتىمەن. پىروگراممىنى بايان قىلدىم. سوئال سوراشلار باشلاندى، سوئاللار يېغىپ كەتتى. سوربىمىغان نېمە قالدى دەيسەن، يىپىدىن - يىڭنىسىغىچە ھەممىنى سوراشتى! تۇرمۇش مەسىلىلىرىدىن تارتىپ خەلقئارالىق مۇناسىۋەتلەرگىچە. تەنھەرىكەت بىلەن شۇغۇللىنامسىز، ئائىلە ئەھۋالىڭىز قانداق، نېمىگە ھەۋەس قىلىسىز دېگەندەك سوئاللار. شۇ ئارىدا توساتتىن مىكروفون ئالدىغا بىرەيلەن كېلىپ ماڭا مۇنداق بىر سوئالنى قويدى: «ئوردوك ئەپەندى، مەرھەمەت قىلىپ ئېيتىپ باقسىڭىزكەن، سىزنىڭ شەيتان بىلەن قانداق ئالاقىڭىز بار؟» مەن تەمتىرەپ قالدىم. زال ئىچى جىمجىت بولۇپ كەتتى! «شەيتان؟ قانداق شەيتاننى دېمەكچىسىز؟» — «سىزنى دېمەكچىمەن، ئوردوك ئەپەندى. سىز شەيتان!» — «بۇ نېمە دېگىنىڭىز؟» — «سىزنىڭ كېلىپ چىقىشىڭىز ۋېنگىر مىللىتىدىن ئىكەن، ئوردوك

ئەپەندى. ۋېنگىر تىلىدا «ئوردوگ» دېگەن سۆز «شەيتان» دېگەننى بىلدۇرىدۇ ! بۇنى ئۇنتۇپ قالسىڭىز بولمايدۇ، ئوردوك ئەپەندى !» زال ئىچى قاتتىق كۈلكىدىن تىترەپ كەتكەندەك بولدى. پۈتۈن بەدىنىدىن سوغۇق تەر چىقىپ كەتتى. ھېلىقى بىرنېمە يەنە مۇنداق دەپ قوشۇپ قويدى: «ئەپۇ قىلىڭ، ئوردوك ئەپەندى. مەن يوق گەپنى دېمىدىمغۇ. مەن سىزنىڭ ئامېرىكىدىكى ئەڭ مەشھۇر شەيتان بولۇپ قېلىشىڭىزنى خالايمەن!» زال ئىچىدە يەنە كۆتۈرۈلگەن كۈلكە تورۇسنى يېرىۋەتكۈدەك بولدى. بۇنىڭغا نېمە دەيسەن، روبېرت؟

ــ ئادەمنىڭ خىيالىغا كەلمەيدىغان گەپ ئىكەن ! بۇنى جېسسىگە ئېيتىپ بېرىمەن.

ــ ئېيتىپ بەر، ئېيتىپ بەر، تازا كۈلۈۋالسۇن.

ــ ئوكەي ! بىر ئىش بولسا تېلېفون ئۇرغىن.

ــ چوقۇم، ــ ئوردوك دەرھال جاۋاب قايتۇردى ــ دە، خوشلاشماقچى بولۇۋاتقاندەك قىلدى، ئەمما شۇ ھامان سۆھبەت پۈتۈنلەي كۈتۈلمىگەن تەرەپكە بۇرالدى، ــ مېنىڭ بۇ قاپاق كاللامغا تېخى ئەمدىلا بىر جەسۇرانە خىيال كېلىپ قالدى، روبېرت، ــ دېدى ئوردوك تېلېفون تۇرۇپكىسىغا پىخىلداپ، ــ ئەگەر، ئويلاپ باققىنا، مۇنداق قىلساق دەيمەن، ھە، ھە، مۇنداق قىلىپ باقساق، بىزنىڭ يولىمىزدا ئالەم بوشلۇقىدىكى ھېلىقى مۇناخ ئۇشتۇمتۇت پەيدا بولۇپ قالغان ۋە ئۇنى قانداق قىلىشنى ھېچكىم بىلمەي تۇرغان شارائىتتا سەن بىزنىڭ كومانداملىرىمىزنىڭ مۇشۇ مەسىلىدىكى باش مەسلىھەتچىسى بولساڭ، قانداق دەيسەن؟ ئەلۋەتتە، سايلام ھەرىكىتى جەريانىدا. ھە، بۇنىڭغا مۇناسىپ ھەق بېرىلىدۇ. لېكىن، مەسىلە بۇنىڭدا ئەمەس، خۇدا ھەققىدە كەچۈرگىن، بۇنى تىلغا ئېلىشنىڭمۇ ھاجىتى يوق.

ــ رەھمەت، ئولۋېر، بۇ تەكلىپىڭگە رەھمەت، ــ بورك كېرەكسىز تېمىغا ئىچكىرىلەپ كەتمەسلىك ئۈچۈن ئالدىراپ سۆزلىدى، ــ ئۇدۇللا ئېيتاي: ئىشلىرىم بەك ئالدىراش،

يېتىشەلمەي قېلىۋاتىمەن. سېنىڭ يېنىڭدا ئەتىگەندىن - كەچكىچە يۇگۇرۇپ يۈرەلەيدىغان ياش، تېتىك، چېچەن بالىلار بولۇشى كېرەك. سايلام ھەربىكتىدە ئاۋازنى قوغلىشىدىغان گەپ ئەمەسمۇ. مەن قېرىپ قالدىم، بۇنداق ئىشلارغا يارىمايمەن.

— بولدى قىل، روبېرت، بولدى. سەن ئۆزۈڭ ئويلىغانىدەك ئۇنچىلىك قېرىپ كەتمىدىڭ. ئۆزۈڭنى ئۆزۈڭ ئالدىراپ قېرىتما. ماڭا ئىشەن. مەن ساڭا بولغان ئىخلاسىم بىلەن سۆزلەۋاتىمەن. ھەر ھالدا ئويلاپ باققىن. مۇمكىن بولۇپ قالار ! ئالەم بوشلۇقىنىڭ فىلوفېيىگە ماس ھالدىكى زېمىننىڭ فىلوفېيىمۇ بولۇشى كېرەك ! قانداق دەيسەن - ھە؟

— بىرلىكتە مەسلىھەتلىشىپ ئويلاپ باقارمىز، — دېدى بورك سەل ئوڭايسىزلىنىپ، — زۆرۈر تېپىلسا، ئۆزئارا تېلېفونلىشىپ تۇرۇشمىزغا ھېچقانداق توسالغۇ يوق.

— ئوكەي ! راست دەيسەن. كەچلىكىڭ خەيرلىك بولسۇن ! جېسسىگە مەندىن سالام ئېيتىپ قويغىن.

— ئۇ ھازىر تېلېۋىزور كۆرۈۋاتىدۇ.

— چۈشىنىشلىك. ھازىر ھەممە كىشىلەر تېلېۋىزور ئېكرانىنىڭ ئالدىدا ئولتۇرىدۇ. ھەممە خەق رىياسەتچىلەرنىڭ مۇلاھىزىلىرىنى ئاڭلايدۇ. لېكىن، ئەتە قانداق بولار؟ شامال قايسى تەرەپتىن سوقار؟ خەير - خوش، روبېرت !

5

روبېرت بورك تېلېفون تۇرۇپكىسىنى جايىغا قويۇپ، بېشىنى چايقىدى — ئىش چوڭىيىپ كېتىۋاتىدۇ، فىلوفېينىڭ خېتى ھەقىقەتەن، ھەممە ئادەمنىڭ دىل ئارامىنى بۇزدى. يەر يۈزىدە ئەزەلدىن ئەمەلگە ئاشمايدىغان مەسىلىلەر ئازمۇ. مانا ئەمدى كاساندرا — تۆرەلمىلەرنىڭ تېپىشمىقى باشقا چۈشكەن بالا بولدى ! بۇنىڭدىن پۈتۈن دۇنيادا غوۋغا كۆتۈرۈلگۈسى.

قانچىلىغان ئادەملەر بەشى ئايلىنىپ گاراڭ بولىدۇ ! ۋاقتى - سائىتى توشتى ! بۇنىڭدىن ئۆزىنى چەتكە ئالغىلى، قېچىپ قۇتۇلغىلى بولمايدۇ ! قانداقتۇر بىر ئىش بولىدۇ ! مانا كېلىپلا قالدى ! يۈز بېرىش ئالدىدا تۇرغان ۋەقەلەرنىڭ ئاپەتلىك ئېغىزلىرىدىن تەپتى كېلىۋاتىدۇ ! ئەگەر قاينام بازاردا كىمدۇر بىرىنىڭ ئىززەت - ئابرۇيىغا دەخلى - تەرۇز يەتكۈزۈلۈپ، ئۇنىڭ دىنىي ھېسسىياتىغا ھاقارەت كەلتۈرۈلسە، شۇ زامان ئالتوپىلاڭ كۆتۈرۈلگىنىگە ئوخشاش، فىلوفېينىڭ ئالەم بوشلۇقىدىن ئەۋەتكەن خېتىگىمۇ دەرھال شىددەتلىك ئىنكاس قايتۇرۇلىدۇ. فىلوفېينىڭ ئىدىيەلىرى ئەڭ ئالدى بىلەن زور دەرىجىدە بۇرمىلىنىدۇ، مەسخىرە قىلىنىدۇ، ھاقارەتلىنىدۇ ۋە لەنەتكە قالدۇرۇلىدۇ. يېڭى خۇدالارنى، قۇتقۇزغۇچى يېڭى ھەقىقەتنى، ھاياتنىڭ ئەڭ مۇۋاپىق تۈزۈلمىسىنى قول يەتمەس يىراقلىقتىن ئىزدەپ، چوڭ ۋە كىچىك يۇرۇشلەرگە ئاتلانغان ئەسەبىيلىك دەۋرلىرىدە بۇنداق ئىشلار ئۈزۈكسىز بولۇپ تۇرغان، دائىم شۇنداق بولغان. ئەجەبا، تارىخ بۇ قېتىممۇ قايتا - قايتا ئاشۇنداق قارىغۇلارچە تەكرارلىنامدۇ؟ يەنە ھەر دائىم مەقسەدەكلا بىردەملىككىمۇ، ئۇزاق مۇددەتلىككىمۇ ھېچ نەرسىنى تاپالماي ۋە ھېچ نەرسىگە ئېرىشەلمەي، ئۆز ئىچىدە بۇرۇقتۇرما بولۇپ قېلىۋېرەمدۇ؟ ئەۋلادلاردا بارغانسېرى كۆپىيىۋاتقان، دەۋردىن - دەۋرگە جۇغلىنىپ كېلىۋاتقان يامانلىقلارنىڭ نەتىجىسىدە ھاياتلىقتىن باش تارتقان كاساندرا ــ تۆرەلمەر يوقلىپ كەتمەيدۇ. فىلوفېينىڭ بايقىشى ئارقىلىق ئۇلار ھەقىقىدىكى مەلۇمات ئىنسانىيەتنىڭ ئاخىر زامانىنى كۈتۈشتىن ئىبارەت ئازابلىق تەقدىرىنى مۇئەييەنلەشتۈرىدۇ. ئۇپۇقتا بۇنىڭدىن باشقا نەتىجە كۆرۈنمەيدۇ.

شۇلارنى ئويلاپ روبېرت بورك ئىختىيارسىز رەۋىشتە ئۆزىگە ئۆزى سوئال قويدى: ئۇنىڭ شۇقەدەر قىزغىنلىقى نەدىن كەلدى؟ ئۆزىدىن شۇنچە يىراق ئارىلىقتا تۇرغان ئالەم بوشلۇقىدىكى

موناخ فىلوفېينىڭ قىلغان ئىشىغا ئۇ نېمە ئۈچۈن شۇنچە يېقىنىدىن كۆڭۈل بۆلىدۇ؟ نېمىشقا ئۇنىڭ ئۈچۈن شۇنچە هاياجانلىنىدۇ؟ نېمە ئۈچۈن كاساندرا ــ تۆرەلمە تەلىماتى مۇئەللىپىنىڭ قىزغىن تەرەپدارى ۋە مەسلەكدىشى بولۇپ قالدى؟ بۇنى قانداق چۈشەندۈرۈش كېرەك؟ بوركىنى هەممىدىن بەكرەك ئەجەبلەندۈرگىنى شۇ بولدىكى، ئۇنىڭ ئىلگىرىكى هاياتى، قولغا كەلتۈرگەن هەممە ئۇتۇقلىرى، بارلىق تەجرىبىسى ۋە بىلىملىرى تېخى ئەمدىلا، دەل فىلوفېينىڭ بايقىشى بىلەنلا ئۆزىنىڭ هەقىقىي مەنىسىنى تاپقاندەك تۇيۇلدى. بۇ هال بىر تەرەپتىن ئۇنىڭ ئەجەبلىنىشىنى قوزغىسا، يەنە بىر تەرەپتىن ئۇنىڭ ئاجايىپ ئىچكى قانائەتلىنىش تۇيغۇسىنى تۇغدۇردى هەمدە گويا كى ئىزدىگىنىنى توساتتىن تېپىۋالغاندەك، ئۆمۈر بويى ئارزۇ قىلغان مۇددىئاسىغا يەتكەندەك سېزىمنى پەيدا قىلدى. شۇنىڭ بىلەن، ئالەم بوشلۇقىدىكى موناخنىڭ بايقىشىنى خۇددى ئۆزىنىڭ جانجان ئىشىدەك قوغداشقا تەييار تۇرغۇسى كەلدى. ئۇ ئۆزىنىڭ سۆزلىمەكچى بولغان نۇتقىنى ئويلاشقا باشلىدى. «كاساندرا ــ تۆرەلمىلەردىن قورقۇش كېسىلى نېمىنى بىلدۇرىدۇ؟» دېگەن ماۋزۇمۇ كېلىپ چىقتى.

شۇ ئەسنادا ئۇ ئويلاپ قالدىكى، تۇرمۇشتا تىرىكچىلىكنىڭ ئەڭ يۇكسەك مەنۇتلىرى بولىدۇ: يىلدىز ـ يىلغا جۇغلانغان، كۇندىن ـ كۇنگە بېيىپ بارغان نەرسە ئۇشتۇمتۇت چېقىلغان چاقماقتەك كۆزۈڭنى ئاچىدۇ. بۇنىڭغا جەزمەن سىرتتىن قوشۇلغان ئامىللار ــ ئائىلىدىكى ئىناقلىق، ئۆزىنىڭ ئىلىم ساهەسىدىكى ئابرۇيى، باشقىچە ئېيتقاندا، ئادەمنىڭ ئەهۋالىغا، سالاهىيىتىگە هەر كۇنى تەسىر كۆرسىتىپ تۇرىدىغان هەممە نەرسە، ياسالمىلىق قىلماي نەق گەپنى ئېيتقاندا، بەخت دەپ ئاتىلىدىغان نەرسە تۇرتكە بولىدۇ. بۇ تۇرمۇشتىكى ئاددىيغىنا بەخت بولسىمۇ، قىممىتى تۆۋەنلىمەيدۇ.

تۇن نىسپى بولۇپ قالغانىدى. روبېرت بورك چارچاپ

قالغىنىغا قارىماي، ئىشخانىسىغا كىرىپ كومپيۇتېرنى ئاچتى. شۇ ئەسنادا ئۇنىڭ كۆڭلىدىن كەچكەن خىياللارنى ئۆتكۈزۈۋېتىشكە بولمايتتى. بۇنىڭ ھەممىسى قەغەز يۈزىدە سۆز بىلەن ئىپادىلىنىشى كېرەك ئىدى.

ئىشخانىسىنىڭ ئوچۇق تۇرغان ئىشىكىدىن مېھمان كۈتۈش ئۆيىدىكى ئوت قالانغان مەش كۆرۈنۈپ تۇراتتى. جېسسى يىل بويى، ھەر قانداق پەسىلدە مەشكە ئوت قالاپ قويۇشنى ئادەت قىلىۋالغانىدى. ئۇ ئوتنىڭ مۇزىكىسىنى ياخشى كۆرەتتى.

دەسلەپكى يەڭگىل جۇملىلەر ئاسانلا ۋۇجۇدقا كەلدى. پاكىز يورۇتۇلغان ئېكراندا قۇرلار خۇددى ساپان بىلەن تارتىلغان چۆنەكلەرگە ئوخشاش بىرىنىڭ كەينىدىن بىرى رەتلىك تىزىلىشقا باشلىدى. تام چىراغلىرىنىڭ غۇۋا يورۇقىدا ئىشخانا دېرىزىلىرى كۈز كېچىسىنىڭ قېنىق كۆك رەڭگىنى ئەكس ئەتكۈزەتتى. باغدىكى تونۇش دەرەخلەرنىڭ قارىسى بىلىنەر - بىلىنمەس ئىلغا قىلىناتتى. ئاي تۇركۇم - تۇركۇم بۇلۇتلار ئارىسىغا بىرەدەم شۇڭغۇپ كىرىپ كېتىپ، بىرەدەم يەنە قايتىپ چىقىپ، ئاسمانىنىڭ بىر چېتىدە ئۈزۈپ بارماقتا ئىدى.

كۆتۈرەڭگۈ روھتا ئىشلەۋاتقان شۇ دەقىقىدە روبېرت بوركنىڭ كۆز ئالدىغا بەجايىكى كومپيۇتېر ئېكرانىنىڭ كەينىگە يوشۇرۇنغان ئاسمان - پەلەك تاغنىڭ ئۇستىدىن پۈتۈن دۇنيا نامايان بولدى. شۇ ئەسنادا بورك ئادەمنىڭ ئۆزىگە ئوخشاشلار ئارىسىدا ياشىغاندىكى ئىزچىل ئېنىقسىزلىقى ھەققىدە، ئادەم بالىسى تۇغۇلۇپ ئۆلگەنگە قەدەر شۇ ئېنىقسىزلىق ئۇنى ئىگىلەپ تۇرىدىغانلىقى ھەققىدە ۋە تىرىكلىكنىڭ ئاساسلىق مەنىسىگە يېتىشكە ئۇرۇنۇش ھەققىدە يازماقتا ئىدى. ئادەم ئەسلىي پەزىلەتلىك بولۇپ يارالغان ئەمەس، ياق، ھەرگىز ئۇنداق بولغان ئەمەس. پەزىلەتلىك بولۇش ئۈچۈن ھارماي - تالماي روھىي تىرىشچانلىق كۆرسىتىش ۋە ئەمەلگە ئاشمايدىغان غايىۋى مەقسەتنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش ئۈچۈن ھەر قېتىم يېڭىدىن

تۇغۇلغاندا يەنە قايتىدىن شۇنداق قىلىش تەلەپ قىلىنىدۇ. ئادەمدىكى ھەممە نەرسە ئەنە شۇنىڭغا قارىتىلىشى كېرەك. پەقەت شۇنداق بولغاندىلا ئۇ ئادەم بولالايدۇ.

ھالبۇكى، كىشىلىك ھايات توغرىسىدا مۇلاھىزە يۈرگۈزۈۋاتقان روبېرت بورك فىلوفېينىك خېتىنىك تەسىرى ئاستىدا چۈشەندۈرمەكچى بولغان شۇ ھاياتنىڭ قانچىلىك چۈشىنىكسىز، مۆلچەرلىگۈسىز، قانچىلىك زىددىيەتلىك، سۈيىقەستلىك، قورقۇنچلۇق بولىدىغانلىقىنى كۆز ئالدىغا كەلتۈرمىگەنىدى. شۇنداقلا، ئۇ زۇڭتۇڭلۇق ئورنى ئۈچۈن كۈرەش قىلىۋاتقان ئولۇۋېر ئوردوك بىلەن سۆھبەتلەشكەن چاغدا مۇناخ فىلوفېينىڭ بايقىشىغا قارىتا ئۆزىنىڭ كۆزقارىشىنى ئىپادىلىگەن شۇ سائەتتىن باشلاپ ئۆز تەقدىرىنىڭ ئالدىن بەلگىلىنىپ بولغانلىقىنىمۇ بىلمەيتتى. شۇ سائەتتىن باشلاپ ئۇنىڭ تەقدىرى ئوردوكنىڭ تەقدىرىگە قاراشلىق بولۇپ قالغانىدى. يەنە بىر تەرەپتىن ئالغاندا، ئۇ خۇددى شۇنداقلا ئويلىمىغان يەردىن چىقىپ، ئوربىتىدىكى، ئالەم بوشلۇقىدىكى پىنھانلىقتا تۇرغان ۋە بورك توغرىسىدا چۈشىدىمۇ - ئوڭىدىمۇ ھېچنېمىنى بىلمەيدىغان فىلوفېينىڭ تەقدىرىگە چېتىلىپ قالغانىدى.

مەيلى قانداقلا بولمىسۇن، بولىدىغان ئىش بولدى. تەقدىرلەرنىڭ تۇگۈنى ئەمدى يېشىلمەيدىغان بولدى. ئاشۇ ئايدىڭ كېچىدە بۇنى تېخى ھېچكىم بىلمەيتتى. تەقدىرلىرى باغلانغان ئۇمۇ - بۇمۇ، ئۇچىنچىسىمۇ... ۋاھالەنكى، تەقدىرلەرنىڭ تۇگۈنى مەھكەم چىگىلگەنىدى...

تۇن قوينىدىكى ئاي ئۆزىنىڭ مەڭگۈلۈك سەپىرىنى بەلگىلەنگەن سائەت، مىنۇتلىرىدىن تايماي داۋاملاشتۇرۇپ، زېمىن ئۈستىدە ئاستا سىلجىپ بارماقتا ئىدى. شۇ كېچىدە باشلانغان نۇرغۇن ئامىللار ئاينىڭ تارتىش كۈچى بىلەن ئەبەدىيلىكنىڭ دەۋر قىلىشى ئۈچۈن — تۇغۇلۇش ۋە ئۆلۈش ئۈچۈن ئالەمنىڭ

تۇپكى ماھىيىتىگە تارتىلدى. ھاياتنىڭ ئەبەدىيلىكى قورساقتا، يېڭىدىن تۆرىلىشلەردە قايتىلاندى. شۇ كېچىدە تۆرەلگەن ھەربىر ھامىلىدە كەلگۈسىدىكى ئادەملەر ئۆز ئىپادىسىنى تاپتى. ئۇلارنىڭ ھەممىسىگە، ئاشۇ تۆرەلگەنلەرگە ئەركىنلىكنىڭ ئىشكىلىرى، تۇغۇلۇش ئىشكىلىرى ئوچۇق ئىدى. شۇ كېچىدە تۆرەلگەن ھەر بىر ھامىلە ۋاقتى توشقاندا ھەرخىل ئادەم بولۇپ، يەنى جاللات، كاللىسى كېسىلىدىغان گۇناھكار، ئۆيلەنمەيدىغان پاك دىندار ۋە شۇ قاتارلىقلار بولۇپ دۇنياغا كېلىشى مۇمكىن. ھالبۇكى، شۇ كېچىدە يەنە تۆرەلمىلەر قاتارىدا ئەبەدىيلىك قانۇنىيىتىگە مۇخالىپ ھالدا ھاياتنىڭ چاقىرىقىدىن ئۆزىنى قاچۇرغان گېن ئۆكتىچىلىرى — كاساندرا — تۆرەلمىلەرمۇ پەيدا بولدى، ھامىلىدار ئاياللارنىڭ پىشانىسىدە يالتىراپ تۇرغان كاساندرا تامغىسى ئارقىلىق ئۆزلىرى ھەققىدە ئوچۇر بېرىش ئۇچۇن پەيدا بولدى، تەيىارلاپ قويۇلغان ئۆگەي تەقدىرگە جەڭ ئېلان قىلىش ئۇچۇن پەيدا بولدى، فىلوفېينىڭ تاپقۇر نۇرىنىڭ يارىدىمى بىلەن ئىچكى دۇنيادىن تاشقى دۇنياغا ئۆزلىرىنىڭ ئۇنسىز تەلىپىنى — ئۇلارنىڭ ھاياتلىقتىن يىراقلىشىشىغا رۇخسەت قىلىش تەلىپىنى ئۇقتۇرۇش ئۇچۇن پەيدا بولدى.

شۇ كېچىدە ئوكيانىدىكى كىتلار يىراقتىكى تىك قىيالىق قىرغاقتا قاراڭغۇلۇقنى يېرىپ نۇرلىنىپ تۇرغان مايا كىنىڭ يېنىدىن ئۇزۇپ ئۆتمەكتە ئىدى. ئاي نۇرىدا سەدەپتەك پارقىراپ تۇرغان بىر توپ كىت يۇلقۇنۇپ، توختىماستىن ئۇزۇپ بارماقتا ئىدى. ئۇلار نەگە كېتىۋاتىدۇ؟ ئۇلارنى نېمە قىزىقتۇرۇۋاتىدۇ؟ ئۇلارنى نېمە قوغلاۋاتىدۇ؟ تىك يار ئۇستىدىكى مايا ك ئوكيان سۇيىدە ۋە كىتلارنىڭ كۆزلىرىدە نۇر چاقنىتىپ نېمە دېمەكچى؟

شۇ كېچىدە روبېرت بورك كومپيۇتېرنىڭ ئالدىدا ئولتۇراتتى. ئۇنىڭ تەشۋىشلىرى ئۇمىدكە، ئۇمىدلىرى تەشۋىشكە ئالمىشىپ تۇراتتى. ئۇ ئوكيانىدىكى كىتلارنىڭ ئارىسىدا ئۇزمەكتە ئىدى، كىتلارمۇ ئۇنىڭ ئۆزلىرى بىلەن بىرلىكتە

ئۇزۇۋاتقانلىقىنى بىلەتتى. شۇنداق قىلىپ، ئۇلار بىرلىكتە ئۇزدى، چۈنكى ئۇنىڭ تەقدىرى بىلەن كىتلارنىڭ تەقدىرى بارغانسېرى چىرمىشىپ كېتىۋاتاتتى... ئۇ ئوكيياندىكى مەۋج ئۇرۇۋاتقان دولقۇنلار ئارىسىدا خۇددى كىتلارغا ئوخشاشلا ئۇزمەكتە ئىدى، يىراقتىكى مايا كىنىڭ نۇرى ئۇنىڭ كۆزلىرىدە خۇددى كىتلارنىڭ كۆزلىرىدىكىگە ئوخشاشلا چاقنىماقتا ئىدى...

*　　*　　*

موسكۋا ۋاقتى دەل سائەت ئۈچتە كىرىملىنىڭ داڭلىق تام سائىتى دۇنيانىڭ تۆت تەرىپىگە دۆلەتنىڭ بۈيۈكلۈكىنى جاكارلاپ جاراڭلىق داڭ ئۇرۇشى بىلەن تەڭ بىر ھۇۋقۇش سىپاسكايا مۇنارىدىكى ئۇۋۇسىدىن تۆۋەنگە قاراپ تىك ئۇچۇپ چۈشتى - دە، كەڭ قاناتلىرىنى شەپسىز قېقىپ، يوغان بېشىنى ئۇيان - بۇيان ئايلاندۇرۇپ، چاقناپ تۇرغان يۇمىلاق كۆزلىرى بىلەن تىكىلىپ قاراپ، كىرىمىل تاملىرىنى بويلاپ ئۇچۇپ كەتتى. ئۇ ھەر كۈنى كەچتە دەل مۇشۇ ۋاقىتتا، يەنى ئەتراپتا بىرمۇ ئادەم بولمىغان تىمتاسلىقتا سىپاسكايا دەرۋازىسىدىن چىقىپ نۆۋەتچى قاراۋۇللار تەنتەنىلىك ھۆرمەت قەدەملىرى بىلەن توپتوغرا ئىككى يۈز ئون قەدەم تاشلاپ خاتىرە سارىيىنىڭ ئالدىغا كەلگەندە مۇشۇنداق ئۇچۇپ چىقاتتى. بۇ خاتىرە سارىيى ئاشۇ ھۇۋقۇش دۇنياغا كەلگەن كۈنلەردە مۇشۇ يەردە بىنا بولغانىدى. ئاشۇ ھۇۋقۇش ئۆز ئۆمرىدە خاتىرە سارىيىنىڭ ئىشىكى ئالدىدا ھەر سېكۇنت، كېچە - كۈندۈز، يىل بويى، ھەر دائىم خۇددى قاتۇرۇپ قويۇلغان ھەيكەلدەك تىك تۇرۇپ، ئۆز ۋەزىپىسىنى ئادا قىلغان نۇرغۇن - نۇرغۇنلىغان ياش ئەسكەرلەرنى كۆردى.

ھۇۋقۇش مەيداننىڭ ئۇ بېشىدىن - بۇ بېشىغا ئۇچۇپ ئۆتۈپ، ئاي نۇرىدا گىرانىت تاش تامچىلىرى پارقىراپ تۇرغان خاتىرە سارىيى ئۈستىدە بىرنەچچە قېتىم ئايلىنىپ، خاتىرە سارىيىنىڭ

يېنىدىكى قارىغايلارنىڭ تۈۋىگە، دەل كىرىمىل تاملىرىنىڭ ئاستىغا جايلاشقان مەملىكەتلىك ئۇلۇغلار قەبرىلىرى ئۈستىدىنمۇ بىر ئايلىنىپ ھەمدە بۇ يەردىكى ئۇ كۈتكەن كۆرۈنۈشى ئوخشاش، ئوخشاشلا پاكار بويلۇق، ئوخشاشلا يوغان باشلىق، ئادەتتە يېرىم كېچىدىن ئاشقان مەزگىللەردە پەيدا بولىدىغان ئىككى ئەرۋاھنىڭ ئەھۋالىدىن قارىغاندا بۇ قېتىممۇ كۆرۈنمەيدىغانلىقىغا كۆزى يېتىپ (ئۆزى نەگە يوقالدى؟ يەنە گەپ تەرگىشىپ قالدىمۇ يا؟)، تاشتەك قېتىپ نۆۋەتچىلىكتە تۇرغان قاراۋۇللارنىڭ ئالدىدىن قانات قېقىپ ئۆتتى ـ دە، غايىب بولدى.

ھۇۋقۇش ئەپسۇسلانغان ھالدا ئۇچۇپ كەتتى، بىر ـ بىرىدىن ئايرىلمايدىغان، ئوخشاشلا پاكار بويلۇق، ئوخشاشلا يوغان باشلىق ھېلىقى بىر جۈپ سۆھبەتداش ئەرۋاھ نېمە ئۈچۈندۇر ئۇزاقتىن بۇيان قىزىل مەيدانغا كەلمەيدىغان، ھايات توغرىسىدا سۆزلىشىپ مۇڭداشمايدىغان بولۇپ قالغانىدى. ئۇ دۇنيادىكى بۇ سۈبېيكتلارنىڭ قىلغۇدەك يەنە نېمە ئىشى قالدى؟

دېمىسىمۇ، ئۇلار ئۇنداق ـ مۇنداق ئىشلار توغرىسىدا، بولۇپمۇ سىياسەت توغرىسىدا سۆھبەتلىشىشنى بەك ياخشى كۆرەتتى. بەزى چاغلاردا بۇ ئەرۋاھلار ئۆزىنى ئۇنتۇغان ھالدا قىزىپ كېتىپ، جېدەللىشىپ قالاتتى، گەپ تەرگىشەتتى، قاتتىق تىللىشىپ كېتەتتى. ئۇلارنىڭ بىرى رەنجىپ، سەن بىلەن ئەمدى كۆرۈشمەيمەن، سېنى ئۆچ كۆرىمەن، ساڭا نەپرەتلىنىمەن، سېنىڭ يېنىڭدا بولۇشنى خالىمايمەن دېسە، ئىككىنچىسى ئۇنىڭغا جاۋاب بېرىپ، سەن ھېچ يەرگە بارالمايسەن، ئەمدى تارىخ بىزنىڭ ئىختىيارىمىزدا ئەمەس، بۇرۇنقىغا ئوخشىمايدۇ، شۇڭا بۇنداق قىزىپ كېتىشىڭنىڭ پايدىسى يوق، بىز ئۆلگەندىن كېيىن غازاڭغا ئوخشاپ قالدۇق، شامال قاياقتا ئۇچۇرسا شۇ ياقتا كېتىۋېرىمىز دەيتتى. تەقدىرنىڭ ئىرادىسى بىلەن ئۇ دۇنيادىكى بۇ ئۇرۇشقاق، ئۇششاق سۆز ئەرۋاھلارنى كۆرۈش ۋە ئۇلارنىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلاش مۇشۇ ھۇۋقۇشقىلا نېسىپ بولغانىدى...

ھۇقۇش ئۇزاق يىللاردىن بۇيان ئۇلارغا كۆنۈپ قالغانىدى، ئۇلارنى كۆرمىسە، خۇددى بىر نەرسە يېتىشمەيۋاتقاندەك زېرىكىپ قالاتتى. لېكىن، ئۇ ئۇلارنىڭ ھېچ يەرگە كەتمەيدىغانلىقىنى، قاچانلا بولمىسۇن ھامان پەيدا بولىدىغانلىقىنى بىلەتتى. پات ئارىدا مەيداندا پارات ۋە نامايىش ئۆتكۈزۈلىدۇ، شۇنىڭدىن كېيىن كىچىدە ئەرۋاھلار چوقۇم پەيدا بولىدۇ، بولۇۋاتقان ئىشلارنى كۆرۈپ ئۇلار ھاياجانغا تولىدۇ، كۆزلىرى چاقناپ، ئويناپ كېتىدۇ. دۇمباقلارنىڭ گۈلدۈرلەشلىرى، جۇشقۇنلۇق مۇزىكا ساداسى، ئەسكەرلەرنىڭ گۈرسۈلدەپ يەرگە ئۇرۇلغان قەدەملىرى ئۇلارنى قاتتىق لەرزىگە سالىدۇ. ئۇرۇش تېخنىكىسىنىڭ شاۋقۇنلىرىچۇ تېخى ! نامايىشچىلار، تەنتەنىلىك يۈرۈشلەر — مېغ - مېغ ئادەملەر، چۇقان - سۈرەنلەر، ئۇنلۇك شوئارلار، لوزۇنكىلار ۋە ھازىر خاتىرە سارىيىدا تۇرۇۋاتقانلارنىڭ چوڭايتىلغان سۈرەتلىرى. «ھۇررا !» دەپ توۋلىغان كىشىلەر توپلىرى خۇددى ئۇرۇقلىنىشقا ماڭغان بېلىقلاردەك ھەممىسى بىر تەرەپكە يانمۇ يان كېتىپ بارماقتا.

ھالبۇكى، ئەرۋاھلارغا كۇندۇزى، يورۇقلۇقتا كۆرۈنۈش جايىز ئەمەس، بولمىسا، ئۇلار ۋاقىت ئېقىمىنى ئارقىغا بۇراپ، يوقلۇقتىن دەرھال مەۋجۇتلۇققا قايتىپ كېلىپ، ئەملىيەتكە ئىشتىراك قىلماقچى، تۆۋەن تەرەپتە شاۋقۇنلۇق دەريادەك ئېقىپ كېتىۋاتقان خالايىقنىڭ يۈقىرى تەرىپىدىكى خاتىرە ساراي مۇنبىرىگە چىقىۋالماقچى بولۇشىدۇ... شۇنداق بولسا، ھەممە نەرسە تۈيۇقسىز توختاپ قالار ئىدى، ئېكراندىكى توختىتىلغان ئۇنسىز كۆرۈنۈشتەك تارىخنىڭ چۇشەنگىلى بولمايدىغان شادلىق قاينىمىدا مەڭگۈلۈككە، ئەسىردىن - ئەسىرگە قېتىپ قالغان بولار ئىدى... كىرىمىل سارىيى ئۇستىدىن ئۇچۇپ ئۆتۈۋاتقان ئايروپىلانلارمۇ قېتىپ قالغان بولار ئىدى، ئۇركۈتۈلگەن كەپتەرلەرمۇ ھاۋادا قېتىپ قالار ئىدى، كۆزلەرنىڭ چاقنىشىمۇ، ۋارقىراۋاتقان ئېغىزلارمۇ ۋە ھەتتا ساداقەتمەنلىككە تولغان

غۇبارسىز ئوي - پىكىرلەرمۇ مېڭىلەرنىڭ پۈرۈملىرىدە قېتىپ قالار ئىدى... قۇياشمۇ بىر ئورنىدىن قوزغالماي توختاپ قالار ئىدى...

ئادەتتىكى كۈنلەردە، بولۇپمۇ ھاۋا تۇتۇلۇپ ئاق يېغىن بولغان، سوغۇق شامال ھۇۋلاپ، مەيدانداڭ دالدا بولغۇدەك بىرەر جاي تېپىلمايدىغان چاغلاردا خاتىرە سارىيى ئالدىدىكى قاراۋۇللار كالاچ قاپلانغان پىيما، قۇلاقچا، پەلەي كىيىپ تۇرغان، ئۇلارنىڭ ئېغىز - بۇرۇنلىرىدىن چىقىۋاتقان ھور چاپانلىرىنىڭ ياقىسىدا ۋە قوراللىرىنىڭ ئېغىزلىرىدا قىروۋ باغلاپ كەتكەن چاغلاردا ھېلىقى يوغان باش، پاكار بويلۇق غەلىتە ئەرۋاھلار — ئېھتىمال ھاۋانىڭ ناچارلىقىدىن بولسا كېرەك — كوت - كوت ۋە جېدەلخور بولۇپ قالاتتى، بارغانسېرى بۇلۇڭ - پۇچقاقلارغا تىقىلىپ، كۆزلىرىنىڭ قىرىدا ئايغا قاراپ قويۇشاتتى ۋە بىر - بىرىگە يول قويماي تەرگىشەتتى. ئەنە شۇنداق چاغلاردا ھۇۋقۇشنىڭ قۇلاقلىرىغا ئاچچىقلانغان ئاۋازلار ئاڭلىنىپ قالاتتى: «چۇشەندۈرگىلى بولمايدىغان مەسىلىدە مېنى قايىل قىلمەن دەپ ئاۋارە بولما ! ئۆلمەسلىككە باھانە يوق ھەم بولۇشمۇ مۇمكىن ئەمەس، ئۆلۈم — تەبىئىي ئىش. مەن مەڭگۈ تىرىك بولۇشنى خالىمايمەن، ئۆلگەندىن كېيىن ساختا ھاياتنىڭ كېرىكى يوق ! بۇ ھال قاچانغىچە داۋاملىشىدۇ؟ ! مېنىڭ چىقىش يولۇم يوق، ماڭا تىنچلىق يوق، ماڭا كەچۈرۈم يوق ! بۇرۇن ئويلىماپتىمەن، ئەمدى كاللامدىن چىقمايدىغان بولۇپ كەتتى — مەن نېمە ئۈچۈن تۇغۇلدۇم، ئانام نېمە ئۈچۈن مېنى تۇغدى؟ ! مەن تۇغۇلۇشنى خالىمايتتىم، خالىمايتتىم ئەمەسمۇ ! مانا ئەمدى تاۋۇتنىڭ تۈتقۇنى بولۇپ قالدىم ! بۇنىڭ ھەممىسى سېنىڭ قىلغان ئىشىڭ ! بۇ سېنىڭ چېكىدىن ئاشقان ياۋۇزلۇقۇڭ، سېنىڭ چېكىدىن ئاشقان قارا نىيەتلىك ئىدىيەڭ ! مەن ھېچقاچان بۇنىڭغا رازى بولمايمەن، ھېچقاچان، ھېچقاچان، بىلىپ قوي !» بۇنىڭغا قارىتا ئۇنىڭ شېرىكى بوغۇق ئاۋاز بىلەن، ئۆزىنىڭ

مەڭگۈلۈككە ئۆچكەن غاڭزىسىنى ئالدىرىماي شوراپ جاۋاب قايتۇردى: «سۆزۈمنى ئاڭلا، بۇنى ساڭا كۆپ قېتىم چۈشەندۈرگەنىدىم. پارتىيەنىڭ ئىرادىسى شۇنداق بولغان. مەن ساڭا چۈشەندۈرگەنىدىمغۇ: سەن پارتىيەگە پۈتۈن تۇرقۇڭ بىلەن، پۈتۈنلۈكۈڭ بىلەن دۇنيا ئىنقىلابى ئۈچۈن، سىنىپىي قەسەمياداللار ئۈچۈن كېرەك ئىدىڭ، چۈشەندىڭمۇ؟ سەن گەرچە ئۆلگەن بولساڭمۇ، ئۆلگەندىن كېيىن يەنىلا پارتىيەگە كېرەك ئىدىڭ. سەن ئىنقىلابنىڭ پىرئەۋنى. ئۇلار سېنى ساقلايدۇ، سەن ياتقان تاش تاۋۇتقا تەزىم قىلىشىدۇ!» — «مەن ئۇنداق بولۇشنى قەتئىي خالىمايمەن! مەن قەتئىي قارشى تۇرىمەن! ئۆلۈمنى كۆزگە ئىلماسلىققا ھېچكىمنىڭ ھەققى يوق! بۇ — بىمەنىلىك!»

ھۇۋقۇش بۇ ئىككىيلەننىڭ ئۇستىدىن ئايلىنىپ ئۇچۇپ، دۇنيانىڭ باشقا ھېچقانداق يېرىدە ئاڭلىغىلى بولمايدىغان ئىشلار توغرىسىدا ئۇلارنىڭ دەرغەزەپ بولۇپ تالاش - تارتىش قىلىشۋاتقانلىقىغا ھەيران بولاتتى...

بىراق، ئۇلار يېرىم كېچىدە پەيدا بولىدىغان جېدەلخور ئەرۋاھلار بۇگۈن يوق ئىدى...

مەيداندا ئىنس - جىن كۆرۈنمەيتتى...

ھۇۋقۇش كىرپىمل قەلئەسىنىڭ كۈنگۇرىلىك سېپىلى ئۈستىدە پەرۋاز قىلىپ، يۇمۇلماس كۆزلىرى بىلەن پۈتۈن ئەتراپقا نەزەر تاشلاپ، باش - ئايىغى كۆرۈنمەيدىغان ئۆيلەرنىڭ ئۈستىدىن ھالقىپ ساراي باغچىسى تەرەپكە كەتتى. بۇ يەردە ئۇ كۈزدىكى دەرەخلەرنىڭ قويۇق شاخلىرى ئارىسىغا جايلىشۋېلىپ بوش ئۈن سالدى، تۆۋەن تەرەپتىكى دەريانىڭ ئەگمىسىگە، ئۇيقۇدىكى ئۆيلەرنىڭ قاراڭغۇ ئۆگزىلىرىگە يۇقىرىدىن كۆز تاشلىدى. كۆۋرۈك ئاستىدىن بىر لالما ئىتنىڭ غىڭشىغىنى ئاڭلىنىپ تۇراتتى. ئېھتىمال، توڭلاپ كەتكەن بولسا كېرەك...

شۇ تاپتا ئىنتايىن يىراق بىر يەرلەردىن، قانداقتۇر دۇنيانىڭ

نېرىقى چېتىدىن كېچىدىكى ئوكيياندا كىتلارنىڭ ئۇزۇپ كېتىۋاتقانلىقى، مەۋج ئۇرغان دولقۇنلارنى تاغ سۇپەت بەدەنلىرى بىلەن يېرىپ ئىلگىرىلەۋاتقانلىقى ھۇۋقۇشقا ئاڭلانغاندەك تۇيۇلۇپ كەتتى. كىتلارنىڭ ئەتراپىدا چايقالغان سۇ شارقىرايتتى. سۇ كىتلارنىڭ ئىلگىرىلىشىگە توسقۇنلۇق قىلاتتى، لېكىن ئۇلار نەگىدۇر ئالدىراپ توختىماي ئۇزەتتى. ئۇلارنىڭ ۋولقاندەك ئوتلۇق تىنىقلىرىدىن تەشۋىشنىڭ شەپىسى كېلىپ تۇراتتى.

كىرېمىلنىڭ دۆڭلۇكىگە قونغان ھۇۋقۇش يەر يۈزىدە قانداقتۇر بىر ئىشنىڭ يۈز بېرىدىغانلىقىنى سەزمەكتە ئىدى. ھەر دائىم شۇنداق بولاتتى، دۇنيادا چوڭ ئاپەت بولۇش ئالدىدا كىتلار جېنىنى قويىدىغان يەر تاپالماي قالاتتى.

كىرېمىل باغچىسىدا ھۇۋقۇش ئېغىر ئۇن سالدى، تاڭ سۈزۈلۈشكە باشلىغانىدى...

* * *

ئىككىنچى كۈنى يۈز بەرگەن ۋەقە روبېرت بورك ئۇچۇن كۈتۈلمىگەن ئىش ئەمەس ئىدى، مۇشۇنداق بولۇشىنى ئالدىن مۆلچەرلەشكە بولاتتى. شۇنداق بولسىمۇ، ئۇ بۇنداق كەسكىن بۇرىلىش بولىدىغانلىقىنى ئويلىمىغانىدى...

ئەتىگەنده ئۇنۇۋېرسىتېتقا لېكسىيە ئوقۇشقا ماڭغاندا ئۇ ئۆزىنى ئىداره قىلالمىغۇدەك ھالدا ئىدى. شۇنىڭدىن كېيىن...

بورك چۈشتىن كېيىن ئۆيىگە قايتتى، ماشىنىنىڭ رولىنى باشقۇرۇپ ئولتۇرۇپ، ئەس - ھوشىنى يىغۇالالماي قالدى، ئۆيىگە تېزرەك يېتىپ بېرىپ جېسىسىنىڭ قان بېسىمىنى ئۆلچەيدىغان ئەسۋابىنى (ئۇنى نېمە دەپ ئاتىشاتتىكىن) تاپقۇسى كەلدى... جېسسى بەزىده ئۆزىنىڭ قان بېسىمىنى ئۆلچەپ بولۇپ، ئۇنىڭكىنىمۇ ئۆلچەپ قويىاتتى. ئادەتتە ئۇنىڭدا

نورمالسىزلىق بايقالمايتتى، سالامەتلىكىم ناچار دېيىش كۆپۈرلۈق بولار ئىدى، قان بېسىمىڭنى ئۆلچەپ قويماي دېسە سۆيۈملۈك ئايالىنىڭ كۆڭلى ئۇچۇن مىيقىدا كۇلۇپ قويۇپ ماقۇل بولاتتى. مانا ئەمدى ئۇنىڭ ئۆزىنىڭ چاتاق بارمۇ - يوقمۇ دەپ تەكشۈرۈپ باققۇسى كېلىپ قالدى. ئۇ نېمە ئۇچۇندۇر ئۆزىنى باشقىچە سەزمەكتە ئىدى. ئەتراپتىكى دۇنيانىڭ ئىلگىرى كۆرۈلۈپ باقمىغان، غەلىتە مۇجمەللىكى ئۇنىڭ ۋۇجۇدىنى چۇلغۇالغاندى. ھايات گويا ئۆز ئورنىدىن قوزغىلىپ كەتكەندەك، گوياكى شامالدا قېلىپ ئۆزىنىڭ مۇقىملىقىنى يوقاتقاندەك، ھەتتا ئۇزۇن يىللاردىن بۇيان ئۆزى ئارىلىشىپ كېلىۋاتقان كىشىلەرنىڭ كۆزلىرىدە ۋە ئاۋازلىرىدىمۇ قانداقتۇر بىر ئۆزگىرىش بولۇۋاتقاندەك تۇيۇلاتتى. بەلكىم، بۇنداق ئۆزگىرىش ئۇنىڭ ئۆزىدىمۇ بولۇۋاتقاندۇر؟

ھەتتا تېز يۇرۇشكە ئوبدان لايىقلاشتۇرۇلغان ۋە ئۇجۇر - بۇجۇرلىرىگىچە ئۆزىگە ياد بولۇپ كەتكەن ئاپتوموبىل يولىمۇ ئۇنىڭغا ئانچە تونۇش ئەمەستەك بىلىنمەكتە ئىدى. ماشىنىنى ھەيدەپ كېتىۋېتىپ نېمە ئۇچۇندۇر بىرئاز قورققۇسى كېلەتتى. ئۇشتۇمتۇت ھەممە نەرسە باشقىچە، بۇرۇنقىدەك ئەمەس بولۇپ قالغاندى... ھەممە نەرسە يەنىلا ئۆز جايىدا بولسىمۇ، بۇرۇنقى ئەھمىيىتىنى يوقاتقاندەك ئىدى... نېمە ئۇچۇن شۇنداق بولۇۋاتقانلىقىنى چۈشىنىش قىيىن ئىدى...

جېسسىنىڭ ماشىنىسى ئۆينىڭ ئالدىدا تۇراتتى. ئۇنىڭ كۆڭلى جايىغا چۈشۈپ يېنىكلەپ قالغاندەك بولدى. ئەھۋالدىن قارىغاندا، ئايالى تېخى رېپېتىتسىيەگە كەتمەپتۇ - دە.

— ھە، ئىشلىرىڭ قانداق؟ — جېسسى ئورنىدىن قوپۇپ ئۇنىڭ ئالدىغا كەلدى. ئۇ ھەر دائىمقىدەك يېقىملىق كۇلۇمسىرەپ تۇراتتى، — بىر ئىش بولدىمۇ؟ باشقىچە كۆرۈنىسەنغۇ؟ — جېسسى ئېرىنىڭ چىرايىغا تىكىلىپ قارىدى ۋە كۆزلىرىنىڭ باشتىكى شوخ تەبەسسۇم ئارىلاش قارىشى ئىختىيارسىز

ئۆزگەردى، ــ مىجەزىڭ يوقمۇ، نېمە؟
ــ ھە، ھېچ ئىش يوق. جېسسى، سەن كۆز ئالدىڭغا كەلتۈرەلمەسلىكىڭ مۇمكىن، ئادەملەر ئەقلىدىن ئېزىپتۇ ! ــ دېدى بورك سومكىسىنى سافاغا تاشلاپ ۋە كالتە چاپىنىنى سېلىپ.
ــ قەھۋە ئىچەمسەن؟
ــ ھە، ئىچەي، تېلېفون بەرگەنلەر بارمۇ؟
ــ بار. بۇنى قويۇپ تۇر. ئۇ يەردە، شەھەردە نېمە ئىش بولدى، سۆزلەپ بەرگىنە.
ــ نېمە ئىش بولدى دەمسەن؟ بىزنىڭ كۈتكىنىمىزدەك بولدى. ۋەھىمە. ھەممە خەقنىڭ ئاغزىدا فىلوفېي. ئەنە شۇنداق بولۇۋاتىدۇ. گېزىت، رادىيو، تېلېۋىزورنى دېمەيلا تۇرايلى. ئۇلار پاتىپاراق بولۇپ كېتىشتى. نېمە ئىشلار بولۇپ كېتىۋاتقىنىنى ئاڭقىرالماي بىھۇدە ئاۋارە بولۇپ يۈرۈشىدۇ.
ــ ئۇلار تېلېفون قىلىشتى، CNN، «ئامېرىكا ئاۋازى»، «ئازادلىق» رادىيوسى. مەن ئۇلارغا سېنىڭ بەك كەچ قايتىدىغانلىقىڭنى ئېيتتىم. ھە، قېنى سۆزۈڭنى داۋاملاشتۇرغىنا.
ــ ئۇنىۋېرسىتېتتا قەدەم باسقۇدەك يەر قالمىدى، ھەممەيلەن چېكىدىن ئاشقۇچە ھاياجانلانغان. چىرايلىرىدا ئوت يېنىپ تۇرىدۇ. ھەممەيلەن پەقەت شۇ بىرلا مەسىلىنى غۇلغۇلا قىلىشىدۇ. بىرلا مەسىلە بىرلا ۋاقىتتا ھەممەيلەننىڭ تىنچلىقىنى بۇزسا ئاجايىپ سۈرلۈك تۇرىدىكەن. ھەر تەرەپتە ئەقىلگە سىغمايدىغان ئوي ـ پىكىرلەر ئېيتىلىپ تۇرىدۇ. گىتلېرنىڭ مەيدانلاردا ئادەم توپلاپ نېمە قىلغانلىقىنى، قانداق قىلىپ ئاممىنى ۋەسۋەسىگە سالغانلىقىنى ئەمدى چۈشەندىم.
ــ بەلكىم ئېيتقىنىڭ توغرىدۇر. بىراق، ئۇلار ئىستۇدېنتقۇ، روبېرت. ئۇلار ياش، قېنى قىزىق، ھېسسىياتى قايناپ تۇرىدۇ. ئەمدى يەنە بۇ فىلوفېي دېگەن چىقىپ قالدى !

— راست، شۇنداق. ئېسىمده قېلىشىچه، كىشىنىڭ ئۆلتۈرۈلگەن كۈنىمۇ شۇنداق بولغانىدى. بۈگۈن قانداقتۇر ياۋايىلارچه ۋارقىراش - جارقىراش، قىيقاس - چۇقان، تەرتىپسىزلىك. مەسىلەن، بەزىلەر فىلوفېي تەبىئەتنىڭ بىلىش چەكلەنگەن سىرىغا بۆسۈپ كىردى دېيىشتى - ده، يەنە دەرھال ئۆزىنىڭ سۆزىنى بىكار قىلىپ، تەبىئەتنىڭ بىلىش چەكلەنگەن سىرىمۇ بارمۇ، دېيىشتى. يەنە بەزىلەر — بۇنىڭغا باش قاتۇرۇشنىڭ نېمە هاجىتى، ئالەم بوشلۇقىدىكى مۇناخ ئورىبتىدا تۇرۇپ ۋەزخانلىقىنى قىلىۋەرسۇن، بىزنىڭ پەرۋايىمىز پەلەك، بىر كىمنىڭ پىشانىسىگە داغ چۈشسە نېمە بوپتۇ، دېيىشتى. بۇنىڭغا جاۋابەن مۇنداق دېيىلدى: سەن ئەر كىشى بولغاچقا پەرۋايىم پەلەك دەيسەن، ئەمما ئايال كىشى ئۆزىنىڭ كەلگۈسىدىكى بالىسى تۇغۇلۇشنى خالىمايدىغانلىقىنى ئۇققاندىن كېيىن قانداق قىلىشى كېرەك؟ ئومۇمەن، بۇنىڭدىن كېيىن قانداق بولىدۇ؟ كاساندرا تامغىسىنى قانداق قىلىش كېرەك؟ ئىنسان مەۋجۇت نەرسىنى ئۇنتۇشقا، كۆرمەسلىككە ئۆزىنى قانداق مەجبۇرلىيالايدۇ؟ ئۇچىنچى بىرلىرى يەنە قانداقتۇر چۈشىنىكسىز بىر نېمىلەرنى دېيىشىدۇ. شۇنداقلا، تۆتىنچىلىرى، بەشىنچىلىرى، ئونىنچىلىرى ۋەھاكازا. ئاخىر، هەممىسى بىر دەك: گېننىڭ شەرتلىك بەلگىلىرىنى قىدىرىشنىڭ نېمە هاجىتى، بۇ تەقدىرنىڭ يازمىشى، بۇنىڭغا چېقىلىشقا بولمايدۇ. نەچچە مىڭ يىللاردىن بۇيان ئىنسانلار تەقدىرنىڭ يازمىشى بىلەن ياشاپ كەلدى، ئەمدى توساتتىن بۇنىڭغا ئۆزگەرتىش كىرگۈزۈش بىزنىڭ قولىمىزدىن كەلمەيدۇ، دېيىشىپ غوۋغا كۆتۈرۈشتى. يەنە شۇنىڭغا ئوخشايدىغان گەپلەر. هەممىنى سۆزلەپ تۈگەتكىلى بولمايدۇ. كىملەر ئۇچۇندۇر بۇ داغ ئەرزىمەس نەرسە، كىملەر ئۇچۇندۇر بۇ بىر ئاپەت. شۇنداق، هەممىنى سۆزلەپ تۈگەتكىلى بولمايدۇ. لېكىن، هەممىدىن ۋەهىمىلىك بولغىنى — كاساندرا ئاللىقاچان هەرىكىتىنى

باشلىۋەتتى. كىشىلەرنىڭ ئېيتىشىچە، قانۇن فاكۇلتېتىدىكى بىر ئىستۇدېنت قىز لېكسىيە ئاڭلاۋېتىپ ئەينىكىگە قاراپتۇ - دە، ۋارقىرىغان پېتى سىنىپتىن قېچىپ چىقىپ كېتىپتۇ. ئۇنىڭ پېشانىسىدە هېلىقى داغ، كاساندرا — تۆرەلمىنىڭ بەلگىسى پەيدا بولغانكەن. يەنە بىر ۋەقەدە ئەھۋال تېخىمۇ چاتاق بوپتۇ. يولدا ئاپتوموبىل ۋەقەسى كېلىپ چىقىپتۇ، رولنى تۇتۇپ ئولتۇرغان ئايالنىڭ ئېيتىشىچە، ئۇ ئەينەككە قاراپتىكەن، پېشانىسىدە گۇمانلىق داغنىڭ پەيدا بولغانلىقىنى كۆرۈپتۇ. هېلىمۇ ياخشى، چوڭ چاتاق چىقماپتۇ.

— ۋاي خۇدايىم ! — جېسسى ئورۇندۇققا ئولتۇرۇۋالدى، — مانا ئەمدى هەممە خەقنىڭ بېشىغا بالا بولدى بۇ ! كېيىن قانداق بولۇپ كېتەر؟ بىرەر چىقىش يولى بولۇشى كېرەككۇ؟ !

— بىلمەيمەن، جېسسى، بىلمەيمەن. مېنى نېمە قىلسۇن دەيسەن؟ سەن رېپېتتسىيەگە بېرىشنىڭ كېرەككۇ. سەن كەلگەندىن كېيىن سۆزلىشەيلى. مېنىڭمۇ كۆڭلۈم جايىدا ئەمەس.

— نەدىكى رېپېتتسىيە ئۇ؟ شۇنچە ئىشلار بولۇپ كېتىۋاتسا، نەدىكى رېپېتتسىيە !

— مانا، باشلاندى. سەنمۇ شۇنداق بولۇۋاتسەن ! پۈتۈن ئورکېستىر سېنى ساقلاپ تۇرۇۋاتىدۇ، سەن بولساڭ، بۇ يەردە فىلوفېي هەققىدىكى تېپىشماققا باش قاتۇرۇپ ئولتۇرىسەن.

— مەن تېلېفون ئۇرۇپ، ئاغرىپ قالدىم دەپ قويىمەن. قانداقلا بولمىسۇن، مەن ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى ئەڭ قېرىسى. مەن پات ئارىدا موما بولىمەن - دە. بۇنى ئۆزۈڭ ئوبدان بىلىسەنغۇ.

— مېنىمۇ شۇ تەقدىر كۈتۈپ تۇرىدۇ، لېكىن مەن ئەركەك موما بولىمەن، — دەپ ئېرى ئۇنى كۈلدۈرۈشكە ئۇرۇندى، — موما ۋە بوۋا بولۇش سالاهىيىتىمىز بىلەن چىكاگوغا ئۇچۇپ ئېرىكا بىلەن كۆرۈشسەك بەك خۇش بولىمەن. لېكىن، هازىر گېپىمنى ئاڭلا، جېسسى، رېپېتتسىيەدىن قالما. پايدىسى يوق.

جېسسى ئىككىلەندى.

ــ ھە، ماقۇل. ئىختىيارىمدا يەنە يېرىم سائەت بار، ھەتتا ئۇنىڭدىنمۇ ئارتۇقراق. ئەمدى ئەل ـ يۇرت نېمە بولۇپ كېتەر؟ ئېرىكانىڭ قورساق كۆتۈرگىنىگە يەتتە ئاي بولدى. ئۇنىڭ پىشانىسىدىمۇ كاساندرانىڭ بەلگىسى بولغانمىدۇر؟ ئۆز ۋاقتىدا ھېچكىم ھېچنېمىنى بىلمەيتتى ئەمەسمۇ. ئويلاپ باققىنا، ئەگەر ئېرىكا يېقىندا ھامىلىدار بولغان بولسا قانداق بولاتتى؟ ! مەن كېچىلەردە ئۇخلىيالمىغان بولاتتىم، ــ جېسسى جىمىپ قالدى ۋە بىرئاز ئۆزىنى بېسىۋالغاندىن كېيىن سۆزىنى داۋاملاشتۇردى، ــ ھازىر ساڭا قەھۋە تەييارلاپ بېرەي، روبېرت، ئاندىن ئىشقا ماڭىمەن.

ــ ئۆزۈم قىلالايمەن، ئاۋارە بولمىغىن.

ــ ياق، مەن ھازىرلا. ھە، راست، باشقىلار قاتاردا ئوردوكنىڭ ئىشخانىسىدىن ئېنىتونى يۇنگېر دېگەن بىرى تېلېفون ئۇرغانىدى.

ــ يۇنگېر؟ ھە، چۈشەندىم. ئۇ نېمە دېدى؟

ــ ھازىرلا قايتىپ كېلىپ سۆزلەپ بېرىمەن.

ئايالى كونىراپ قالغان، ھور بىلەن ھەركەتلىنىدىغان ۋە شۇ سەۋەبتىن ھور ماشىنىسى دەپ ئاتالغان قەھۋە قاينىتقۇچتا قەھۋە تەييارلىغۇچە روبېرت بورك ھارغىن ھالدا قوللىرىنى ئىككى يانغا تاشلاپ سافادا ئولتۇردى ھەمدە ئۆزىدە خۇددى بۇ يەرگە سىرتتىن كىرىپ قالغان يات ئادەمدەك غەلىتە روھىي ھالەتنى سەزدى. ئۇ ھەتتا ئۆيچۆرىسىگە قاراپ باقتى. خۇددى بىرىنچى قېتىم كۆرۈۋاتقاندەك مېھمانخانىغا كۆز يۈگۈرتتى. بۇ يەردە چوڭ ـ چوڭ ئۆي جاھازلىرى قويۇلغان بولۇپ، قاچاندۇر بىر چاغدا جېسسى ۋېنېتسىيەدە سېتىۋالغان ئاسما چىراغ ۋە ئوچاق ئۈستىگە جايلاشتۇرۇلغان چوڭ ئەينەكمۇ شۇ خىلدا ئىدى. رويال، چوڭ ئىسكىرىپكا، ئەينەكلىك ئىشكاپلاردىكى توپلىمگە ھەل بېرىلگەن كىتابلار (كىتابلارنىڭ ئاساسلىق قىسمى

ئىككىنچى قەۋەتتىكى ئىشخانىغا يانداش بولغان كۇتۇپخانىدا ئىدى). بۇ ئۆي ھەمدە كونا ۋېنېتسىيە ئەينىكىدە ئەكس ئېتىپ تۇرغان خۇددى قېرى ئاتقا ئوخشاش ئۇستىخانلىق، ئاق چاچلىق، بىر چاغلاردا بەستلىك بولغان ئۆزىمۇ شۇ تاپتا نېمە ئۈچۈندۇر ئۇنىڭغا يات كۆرۈندى. ئۇ ئۆزىنىڭ ئۆتكەن ئۆمرىگە، شۇ ئۆمرىگە باغلىنىشلىق بۇيۇملارغا ھەمدە چالا تونۇشتەك، جىمغۇر، ئادەتتىن تاشقىرى مۇلاھىزىلەرگە چۆمۈلگەندەك بولغان ئۆزىگىمۇ سىرتتىن قاراپ تۇرغاندەك بولدى. ئۇ ھەتتا مۇنداق دەپ ئويلاپ قالدى: «بۇ يالغۇز مېنىڭلا ئىشممىدى، خۇددى راستلا ئاخىر زامان كەلگەندەك نېمانچە قايغۇرۇپ كېتىمەن؟ بەلكىم، مېنىڭ بۇنىڭدىن بۇرۇنقى ھاياتىم پەقەت باشلىنىشتىنلا ئىبارەت بولۇپ، ئەمدى نامەلۇم بىر مۇھىتقا دۇچ كېلەمدىم؟ كۆرۈنمەس ئىشكىنى ئىزدەپ تىمىسقىلاپ يۈرگەن ئەما كىشىدەك بولۇپ قالامتىم؟ فۇتۇرولوگىيە بىلەن ھەپىلىشىپ يۈرۈپ داڭقى چىققان بىر ئالىم بولۇپ ۋە ئومۇمەن خاتىرجەم، تەرتىپلىك تۇرمۇش كەچۈرۈپ، ئاخىر نېمىگە ئېرىشتىم؟ مانا، تەقدىرنىڭ ئالەم بوشلۇقىدىكى فىلوفىي سۇپىتىدە ئايان بولغان ئاخىرقى ھادىسىسى. بۇ نېمىنى بىلدۈرىدۇ؟ بۇ ھەقىقەت ئايان بولغان پەيتمۇ؟ ئالماقنىڭ بەرمىكىمۇ؟ راستتىن شۇنداقمۇ؟ فىلوفىي مەن ئۇچۇن كىم؟ ھېچكىم ئەمەس. ئەمىسە، نېمە ئۈچۇن خاتىرجەم بولالمايمەن؟ دېمەك، نېمىدۇر بىر نەرسە مېنى ئۇنىڭغا باغلاپ تۇرۇۋاتامدۇ؟ بىر بولسا، كىتلار چۈشۈمگە كىرىپ قالىدۇ، مانا ئەمدى...»

ئۇ مۇشۇنداق خىياللاردىن ئارام تاپالمىدى، دېلىغۇلۇقتىن قۇتۇلالمىدى. شۇ تەرىقىدە ئۇ قانچە ئويلىسىمۇ، يەنىلا ئالەم بوشلۇقىدىكى مونانىڭ بايقىشىنى چىقىش قىلىشقا توغرا كېلەتتى. ھەممىنى سېلىشتۇرۇپ كۆرۈشكە توغرا كېلەتتى — بۇنىڭدىن بۇرۇنقىلارنىمۇ ھەم بۇنىڭدىن كېيىنكىلەرنىمۇ...

جېسسى قەھۋەنى ئېلىپ كەلدى ۋە سۆھبەت يەنە ئاۋۇالقى

تېمىغا قايتتى. مەلۇم بولدىكى، ئۆزىنى روبېرت بوركنىڭ ئەسەرلىرىنى سۆيۈپ ئوقۇيدىغانلارنىڭ بىرى دەپ تونۇشتۇرغان ئېنتونى يۇنگېر زۇكتۇك نامزاتى كوماندىسى نامىدىن تېلېفون ئۇرغانىكەن. بوركنى ئىزدەپ ئۇنىۋېرسىتېتقا تېلېفون ئۇرۇپ، ئۇنى تاپالمىغاچقا، چۈشتىن كېيىن يەنە تېلېفون ئۇرىدىغانلىقىنى ئېيتىپ قويۇشنى ئۆتۈنۈپتۇ. جېسسى ئۇنىڭدىن بورك ئۆزى سىزگە تېلېفون ئۇرسا بولمامدۇ، دەپ سورىغانىكەن، يۇنگېر جاۋاب بېرىپ مۇنداق دەپتۇ: «مېنى تېپىش تەس بولىدۇ. مەن باشتىن - ئاياغ يۇگۇرۇپلا يۈرىمەن، بۇگۈن بەك ئالدىراش بولىمىز، ئوردوكنىڭ سايلىغۇچىلار بىلەن كۆرۈشۈشىگە تەييارلىق قىلىۋاتىمىز، ئاندىن يەنە كەڭ دائىرىلىك مۇخبىرلارنى كۈتۈۋېلىش يىغىنى ئۆتكۈزۈلىدۇ. ئىشقىلىپ، بۇ ئىشلارغا پېتىشەلمەي قېلىۋاتىمىز. بىراق، بورك ئەپەندى بىلەن بىر كۆرۈشمىسەم بولمايدۇ. ئۇزۇندىن بۇيان بىر سۆزلىشىشنى ئارزۇ قىلىپ كەلگەنىدىم، مانا ئەمدى بۇنىڭغا سەۋەب تېپىلدى. مەرھەمەت قىلىپ، ئېيتىپ قويسىڭىز، مېنىڭ ئۇچۇر ۋە سوئاللىرىم بار. سۆزلىشىشنى بەك ئارزۇ قىلىمەن.»

جېسسى رېپېتىتسىيەگە كېتىپ ئۇزاق ئۆتمەيلا تېلېفون جىرىڭلىدى. بۇ ئاشۇ ئېنتونى يۇنگېر ئىدى.

— بورك ئەپەندى، ئىككىمىزنىڭ فىلوفېي ئىسمىلىك ئورتاق دوستىمىز بار، سىز بىلەن تېلېفوندا بولسىمۇ تونۇشقانلىقىمىز دەل شۇنىڭ شاراپىتىدىن بولۇۋاتىدۇ دەپ ئويلايمەن، سىز قانداق قارايسىز؟

— ئېيتقىنىڭىز توغرا. ئالەم بوشلۇقىدىكى بۇ مۇناخ ئەمدى بىزنىڭ تۇرمۇشىمىزنى كۆپ جەھەتتىن ئېنىقلايدۇ.

— گەپ ئەنە شۇنىڭدا، بورك ئەپەندى. مېنىڭچە، بۇنى باشقىلارغا قارىغاندا، سىز ئوبدانراق چۈشىنىسىز. ئەمدىكى مەسىلە، ۋەقەنىڭ تەرەققىياتى قاياققا يۈزلىنىدۇ ياكى رۇسلارنىڭ ئوبرازلىق ئېيتقىنىدەك، تارىخنىڭ چاقى قاياققا بۇرىلىدۇ

دېگەندە قالدى. سىزنى بىلمەپ قالسۇن دەپ ماختىنىپ قويماي، مەن رۇس تىلىدا يامان ئەمەس. موسكۋا ئۇنىۋېرسىتېتىدا بىلىم ئاشۇرغانىدىم. بۇ جەھەتتە سىزگە يارىدىمىم تېگمەپ قالسا خۇرسەن بولمەن.

— ھە، مۇنداق دەڭ، ناھايىتى ياخشى، — دېدى روبېرت بورك بىرئاز ھەيرانلىق ھېس قىلىپ ۋە ئېنىقونى يۇنگېرنىڭ ئۆزىگە ئىشەنگەن ھالدا جاراڭلىق تەلەپپۇزدا سۆزلىگەنلىكىگە دىققەت قىلىپ، «تولىمۇ قىزغىن ئادەم ئىكەن! — دەپ ئويلىدى ئۇ، — ئۇ نەچچە ياشتا باردۇر؟» — مەنمۇ گورباچېف دەۋرىدە رۇسىيەگە بارغان، — دەپ رۇس تېمىسىغا ئاۋاز قوشتى ئۇ، — موسكۋا، لېنىنگراد، كىيېۋ، ئېيتىڭا، ئېنىقونى، سىز نەچچە ياشتا؟ مۇنداقلا قىزىقىپ سوراپ قويدۇم.

— ھە، مەرھەمەت! ئۆزۇمنى بەكرەك سالاپەتلىك كۆرسىتىش ئۈچۈن ئوتتۇز ياش دېگۈم كېلىدۇ، لېكىن نەق گەپنى ئېيتقاندا، يىگىرمە سەككىز يېرىم، — دەپ جاۋاب بەردى ئۇ، — ئەقلىمنى توختىتىدىغان ۋاقىت يەتتى. يەنە نېمە دېسەم بولار؟ موسكۋا ماڭا كۆپ نەرسىلەرنى بەردى — ھايات ۋە بىلىمىنىڭ باشقىچە مەنزىلىنى ئاتا قىلدى، لېكىن مەن «ك گ ب» گە ئىشلىمىدىم. بۇنىمۇ ئېيتىپ قويماي!

ئامېرىكىدا مودا بولۇپ قالغان بۇ چاقچاققا ئىككىيلەن تەڭلا كۈلۈشتى.

— كەچۈرۈڭ، ئېنىتونى، ياش جەھەتتە سىز ماڭا ئوغۇل بولۇشقا لايىق ئىكەنسىز. بۇنى سورىغانلىقىمنىڭ سەۋەبى، مۇھىم پاراڭ بولغاندا سۆھبەتداشنىڭ ياش قۇرامىنى بىلىش زۆرۈر.

— مەنمۇ شۇنداق ئويلايمەن. ھە، مەن بولسام، سىز توغرۇلۇق ھەممىنى بىلىمەن دېسەممۇ بولىدۇ. مەن سىزنىڭ كىتابلىرىڭىزنى ئوقۇغان، يېقىندا سىزنىڭ «دۇنياۋى چوڭ ئۆينىڭ توققۇز ئىشكى» سەرلەۋھىلىك ماقالىڭىزنى قايتا -

قايتا ئوقۇپ چىقتىم.

ــ ھە، بۇ فۇتۇرولوگىيە ساھەسىدىكى دۇنياۋى ئىدىيەلەرنى ئومۇملاشتۇرۇپ تەتقىق قىلىشقا قارىتىلغان بىر ئىزدىنىش. رەھمەت، ناھايىتى مەمنۇن بولدۇم، ــ دېدى بورك بوش ئاۋازدا.

ــ مەن ئۆزۈم بولسام، نەق گەپنى قىلغاندا، ئۆز ئورنۇمنى تاپالمىغان بىر بەندە، ــ دېدى ئېنىتونى چاقچاق ئارىلاش كۈلۈمسىرەپ، ــ مەن بىلىمىنىڭ ھەرخىل قۇراقلىرىدىن قۇراشتۇرۇلغان. پەلسەپىدىن تارتىپ ئاستىرولوگىيە[1]گىچە ھەممىگە ئېسىلىپ باقتىم، بىر چاغلاردا ئالەم بوشلۇقىنىڭ خىياللىرىغىمۇ بېرىلگەنىدىم. ئىشچىلار ئۇيۇشمىسىنىڭ خىزمەتلىرى ۋە مەتبۇئات ئىشلىرى بىلەنمۇ شۇغۇللانغان. ئولۇغ ئوردۇك بىلەن شۇ چاغدا تونۇشقانىدىم. ئۇ پوپۇلىزمغا تايىنىدۇ، ئۇنىڭ كۈچى ئەنە شۇنىڭدا. ئۇ ھازىر، سايلام ئالدىدىكى رىقابەتتە ياردەمگە موھتاج. شۇڭا، بىز تىنماي كۈچەۋاتىمىز. مەن ئۇنىڭ كوماندىسىدا ئاممىۋى ئۇچۇر مۇلازىمەت ئورۇنلىرى بىلەن ئالاقىلىشىش ۋەزىپىسىنى ئۆز ئۈستۈمگە ئالغان. مانا بۇگۈن، مەسىلەن، ئۈچ سائەتتىن كېيىن «ئالفا ـ بېيسبول» تەنتەربىيە سارىيىدا سايلىغۇچىلار بىلەن ئاممىۋى كۆرۈشۈش يىغىنى ئۆتكۈزۈلىدۇ. ئادەم كۆپ بولىدۇ، تېلېۋىزىيەدە بىۋاستە كۆرسىتىلىدۇ. ئاندىن كەچتە مۇخبىرلارنى كۈتۈۋېلىش يىغىنى ئېچىلىدۇ. بۇ يىغىنمۇ بىرنەچچە قانالدا بىۋاستە كۆرسىتىلىدۇ. بۇ گەپلەرنى سىزگە دېيىشىم بىكار ئەمەس، بورك ئەپەندى. بەلكىم، بىزنىڭ يەنى ئوردوكنىڭ قايسى ئىشى توغرا، قايسى ئىشى ناتوغرا بولۇۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ بېقىشقا قىزىقىپ قالارسىز، كەچۈرۈڭ، سىزنىڭ ۋاقتىڭىز بارمۇ، سىزنى گەپكە تۇتۇپ ۋاقتىڭىزنى ئېلىپ قويدۇممۇ؟

ــ ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس. ئاڭلاۋاتىمەن، ئېنىتونى.

---

① ئاستىرولوگىيە ــ ئىلمىي نۇجۇم؛ يۇلتۇزلارغا قاراپ، ئادەملەرنىڭ تەقدىرىنى ئېيتىپ بېرىش ئىلمى.

— شۇنىڭغا مۇناسىۋەتلىك ئىشلاردىن سىزنى خەۋەردار قىلىپ قويماي دەيمەن. ئەتىگەن بىز ھەممىمىز ئوردوكنىڭ ئىشخانىسىدا يىغىلغانىدۇق، يارەمچىلەر، مۇپەتتىشلەر ۋە باشقىلار بولۇپ، جەمئىي يىگىرمىچە ئادەم. شۇ چاغدا ئۇ ئېغىز ئېچىپلا ئالەم بوشلۇقىدىكى مونانىڭ بايقىشى توغرىسىدا سىز بىلەن ئۇزۇنغا سوزۇلغان تېلېفون سۆھبىتى ئېلىپ بارغانلىقىنى ئېيتتى.

— ھەئە، سۆزلەشتۇق، — دېدى روبېرت بورك.

— ئوردوكنىڭ ھازىر ھەممە ئادەمنىڭ ئەقلىنى ۋە ئېكرانلارنى جەلپ قىلىۋالغان مەسىلە توغرىسىدا سىز بىلەن سۆھبەتلەشكىنى بەك ياخشى بوپتۇ. ئۇ تېز تونۇلۇۋاتقان سىياسەتچى، لېكىن ھەرگىز پەيغەمبەر ئەمەس. شۇڭا...

— ئېنتونى، ئەزىزىم، — دەپ ئۇنىڭ سۆزىنى بۆلۈۋەتتى بورك، — مەن بىلەن سۆزلىشىشنى ئوردوكقا سېنىڭ ئېيتقانلىقىڭنى مەن بىلىمەن. لېكىن، مەنمۇ ھەرگىز پەيغەمبەر ئەمەس - دە. سەن مېنى بىر قاراشتىلا ھەممىنى بىلىۋالىدىغان ئىقتىدارغا ئىگە دەپ ئويلامسەن؟ بولۇۋاتقان مۇشۇ ئىشلارنىڭ تېگى - تەكتىنى چۈشىنىش ئۈچۈن مەن ئۆزۈمنىڭ ھەركىملەردىن يارەم سوراشقا تەييار. سەن بولساڭ، بۇنىڭ ھەممىسىنى يالغۇز مەنلا بىلىدىغاندەك، ماڭا تېلېفون ئۇرۇپسەن. مەن ئۆزۈمنىڭ كۆزقاراشلىرىمنىڭ توغرا بولۇشىغا كاپالەت بېرەلمەيمەن. بۇنى ھېسابقا ئېلىش كېرەك.

— شۇنداق بولغىنىدىن خۇشالمەن ! — دېگەن جاۋاب بىلەن ئەجەبلەندۇردى ئېنتونى يۇنگېر. ئۇنىڭ ئاۋازىدىن زوقلانغانلىق ئالامىتى سېزىلدى.

— نېمىگە خۇشال بولدۇڭ؟

— كۆڭلۈمنىڭ تۈيغۇسى توغرا بولغانلىقىغا. ئۆز يۈرتىدا پەيغەمبەر بولمايدۇ دېگەن گەپ بار. شۇنداقتىمۇ، مەن ھازىر قايتا ئىشەنچ ھاسىل قىلدىمكى، زۇڭتۇڭلۇق ئورنىنى كۆزلىگەن سىياسەتچى ئەڭ ئالدى بىلەن پىكىرلىشىشكە تېگىشلىك بولغان

مۇتەپەككۇر دەل سىز ئىكەنسىز. ئوردوك بۇگۈن نۇتۇق سۆزلەيدۇ، تەنتەربىيە ساربىيغا توشۇپ كەتكەن سايلىغۇچىلارنىڭ سوئاللىرىغا جاۋاب بېرىدۇ. ئۇ جامائەت پىكرىنىڭ تاغرىنى قولغا كەلتۈرەلمىدۇ ۋە شۇ تاغارنى دۇمبىسىگە ئارتىپ كۆتۈرەلمىدۇ، گەپ بۇنىڭدا ئەمەس. سىزنىڭ كۆزقاراشلىرىڭىزنىڭ ئاممىغا يەتكۈزۈلۈشى مۇھىم. مەن بۇ گەپنى بۇگۈن ئەتىگەن ئولتۇرۇپ ئوردوكنىڭ ئېيتقانلىرىغا ئاساسەن سۆزلەۋاتىمەن.

— ئۇ سىلەرگە نېمە دېگەنىدى؟

— ئومۇمەن، ئۇ سىزنىڭ پىكرىڭىزگە تايىنىپ، فىلوفېينىڭ بايقىشىنى ھەر قايسى قاتلاملاردىكى، دۇنيانىڭ ھەممە جايلىرىدىكى بارلىق كىشىلەر ھېسابقا ئالمىسا بولمايدىغان رېئاللىق دەپ ئىزاھلىماقچى بولۇۋاتىدۇ دەپ چۈشەندىم. شۇنداق ئەمەسمۇ؟ مېنىڭچە، شۇنداق. ئوردوك تەخمىنەن شۇنداق گەپلەرنى قىلدى.

— مەۋجۇت بولغان نەرسىنى ھېسابقا ئېلىش — بۇ بىر گەپ، بۇ چىقىش نۇقتىسى. كېيىن قانداق قىلىش كېرەك؟ كاساندرا — تۆرەلمىلەرنىڭ پەيدا بولۇشىغا سەۋەب بولغان ۋە يەنە داۋاملىق شۇنىڭغا سەۋەب بولۇۋاتقان ئاملىنى قانداق قىلىش كېرەك؟ ئىجتىمائىي، تارىخىي، پىسخولوگىيەلىك جەھەتلەردىن قانداق قىلىش كېرەك؟ بۇ مەسىلىدە سوئاللار تولۇپ تۇرىدۇ.

— توغرا دەيسىز، بورك ئەپەندى، — دېدى ئېنتونى ۋە يەنە بىرنېمە دەپ، ئۆزىنىڭ چۈشەنچىسىنى بايان قىلىشقا تەمشەلگەنىدى، بىراق بورك يەنە سۆزلىدى:

— مەن پۈتۈنلەي مۇشۇ ۋەقەنىڭ تەسىرىدە بولۇپ قالدىم. ھەتتا مەن ئۆزۈمنى تۇنۇگۈنكىگە ئوخشىمايدىغان بولۇپ قالغاندەك، ھايات ئۇستىدە قايتىدىن ئويلىنىشقا تېگىشلىكتەك ھېس قىلىدىغان بولۇپ قالدىم، گەرچە ئەسلىدە ھاياتىمنى ئاخىرلاشتۇرۇشنى ئويلايدىغان ۋاقتىم بولسىمۇ، فىلوفېينىڭ بايقىشى ئىنسان تەقدىرىگە بولغان بىزنىڭ ئىلگىرىكى

كۆزقاراشلىرىمىزنى يوققا چىقىرىۋاتىدۇ. بىز ئىلگىرى ئېتىراپ قىلىشنى خالىمىغان چىنلىق ئەمدى ئاشكارىلاندى. تەرەققىيات، مەدەنىيەت دېگەنلەر ئۆزلىرى ئېلىپ كەلگەن سەلبىيلىكنى ئۆزلىرى يوققا چىقىرىدۇ دەپ ئويلىغانىدۇق. ياغاچنى چاپساق چېپىندىلەر ھەر تەرەپكە ئۇچىدۇ. رۇسلاردا ئاشۇنداق بىر تەمسىل بار.

ــ شۇنداق، بۇ تەمسىل ناھايىتى كەسكىن تارقالغان. مەسىلەن، ستالىن كەسكىن كۆلەملىك جازا قىرغىنچىلىقىنىڭ چېپىندىلىرىنى ئەنە شۇنداق دەپ ئاقلىغان. ھە، قېنى، سۆزىڭىزنى داۋاملاشتۇرۇڭ، قىزىقىپ ئاڭلاۋاتىمەن.

ــ ماقۇل ئەمىسە. مەن نېمە دېمەكچىدىم؟ فىلوفېينىڭ بايقىشى بىزگە شۇنى يالىڭاچلاپ كۆرسەتتىكى، تارىخنىڭ پۈتكۈل جەريانىدا، ئەۋلادتىن ـ ئەۋلادقا ئادەملەر بىر ـ بىرىنى ۋە ئۆزلىرى ياشايدىغان دۇنيانى ئىزچىل تۇرده ئازابقا سېلىپ كەلدى، شۇنىڭ نەتىجىسىده ئۆز يولىدىكى تولىمۇ كۆپ نەرسىلەردىن مەھرۇم بولدى، ئۆزلىرىنىڭ تارىخىي تەرەققىياتىدا قولغا كەلتۈرۈشى مۇمكىن بولغان تولىمۇ كۆپ نەرسىلەرنى قايتۇرۇۋالغىلى بولمايدىغان دەرىجىده قولدىن بېرىپ قويدى. بۇنى يۇزەكى بولسىمۇ كۆز ئالدىڭىزغا كەلتۈرۈپ بېقىڭ. مۇشۇ تۇغمەس ئۇرۇشلار، جۇملىدىن ئاتالمىش شەرەپلىك ئۇرۇشلار، مۇشۇ ئىنقىلابلار، توپىلاڭلار، قوزغىلاڭلار، جىنايەتلەر، ھۆكۈمرانلارنىڭ زالىملىقى، تەلىماتلار ۋە ئىدېئولوگىيەنىڭ قەبىھلىكى ــ مانا مۇشۇلارنىڭ ھەممىسى بىرلىشىپ ھاياتنى، تەقدىرنى ئۆزۈكسىز تۇرده ئاستىن ـ ئۈستۈن قىلىپ، قالايمىقانلاشتۇرۇپ، ھەر دائىم خەلقلەرنى بىر ـ بىرىگە قارشىلاشتۇرۇپ، كىشىلەرنى ئاچ كۆز قىلىپ كەلگەن. مانا مۇشۇلارنىڭ ھەممىسى فىلوفېينىڭ ئېيتقىنىنى بويىچە، بارغانسېرى كۆپىيىۋاتقان كاساندرا ــ تۆرەلمىلەرنىڭ ئۇنسىز قارشىلىقىدا ئىپادىلىنىۋاتامدۇ؟ ئۇلارنىڭ ھاياتتىن باش تارتىشى

ئاخىر زامانىنى سەزگەنلىكىدىن ئەمەسمۇ؟ قارايدىغان بولساق، تىرىكچىلىكىنىڭ ئېغىمىدا ناھايىتى ئاز ئادەم ئىشىنىدىغان ئاخىر زامان ئەپسانىسى ئەمدى روشەن رېئاللىق بولۇپ چىقىۋاتىدۇ. مەن بۇگۈن كېچىدە باشلىغان ماقالەمدە مۇشۇ ھەقتە يېزىۋاتىمەن. فىلوفېيەگە ۋە ئۇنىڭ بايقىشىغا قارىتا ئولۇغۇر ئوردوكىنىڭ ئۆزىنىڭ نۇقتىئىنەزەرى بولۇشى مۇمكىن، ئەلۋەتتە، لېكىن قانداقلا بولمىسۇن، ئۇمۇ ھەم ئۇنىڭ كومانداسىمۇ، سىلەر ھەممىڭلار قانداق مۇرەككەپ مەسىلىگە دۇچ كەلگەنلىكىمىزنى چۈشىنىشىڭلار كېرەك. مەن تۇنۇگۈن ئوردوكتا تەخمىنەن مۇشۇنداق گەپلەرنى دېدىم.

— سىزنى بۇگۈنمۇ يەنە مۇشۇنداق ئۇزۇن تېلېفون سۆھبىتىگە تارتىپ كىرگەنلىكىمدىن ئۆكۈنىمەن. ئەمما، كۆڭلۈمدە خۇشال بولۇۋاتىمەن، مەن بىلمەكچى بولغىنىمنى بىلىۋالدىم. ئەلۋەتتە، سىزنىڭ پىكرىڭىزگە قوشۇلمەن، پەلسەپە نەزەرىيەسىدە يەنە قايتا ـ قايتا ئويلاشقا تېگىشلىك مەسىلىلەر ناھايىتى كۆپ. نېمە بولسا بولسۇن، ئۇ مىسلى كۆرۈلمىگەن بىر مەسىلىنى بىزنىڭ ئالدىمىزغا قويدى. بىزنىڭ ھەممىمىزنىڭ ئالدىمىزغا، جاھاندىكى ھەممە بەندىلەرنىڭ ئالدىغا قويدى. ئۇ ھەقىقەتەن قالتىس ئادەم ئىكەن ! ئۇ ئالەمنىڭ ئاچقۇچىنى بىر بۇراپ قويدى ! ئەگەر بىز ئۆتكەن زامانلارنىڭ، سىز ئېيتقانىدەك، ئاچ كۆزلەر، يەنى بىز، بىزنىڭ ھەممىمىز ۋە بىزدىن بۇرۇنقىلار قىلغان يامان ئىشلارنىڭ دەردىنى تارتىدىغان بولساق، بۇنى ئۆزىمىزدىن كۆرمەي كىمدىن كۆرىمىز؟ ! مەلۇم بولدىكى، يامان ئىشلار شۇ ئىشلارنى قىلغانلار بىلەن بىللە ئىزسىز، ئۇن ـ تىنسىز يوقلىپ كەتمەيدۇ، بەلكى ۋاقتى ـ قەرەلى توشقۇچە گېننىڭ قانداقتۇر بىر بۇلۇڭلىرىدا تىندۇرما بولۇپ ساقلىنىپ تۇرىدۇ. دېمەك، ھامان بىر كۈنى كىمدۇر بىرى ئۆز ھاياتىدىن ۋاز كېچىش ئارقىلىق بۇنىڭ ھېسابىنى بېرىشى كېرەك ئىكەن ـ دە؟ !

ـــ هەئە، شۇنداق بولۇۋاتىدۇ، ئېنىقكى. مەسىلە شۇنىڭدىكى، بىز ياخشىلىق بىلەن يامانلىقنىڭ نىسبىتى ھەققىدە كۆپ ئويلىمايۋاتىمىز، ئۇلارنى ھەمىشە بىر تۇگۇنگە چىگىپ قويۇۋاتىمىز، يامانلىقنىڭ ئۇستۇنلۇككە ئىگە ئىكەنلىكىنى، يامانلىقنىڭ ئۆلتۈرىدىغانلىقىنى، بىزنىڭ ئەسلىدىكى ماھىيىتىمىزنى ھەر دائىم ئۆلتۈرۈپ تۇرىدىغانلىقىنى، بىزنىڭ ئالەمدىكى نېمەتلىرىمىزنى ئۆلتۈرۈپ، ئەقىلنىڭ باش كۆتۈرۈشىگە، تىرىكچىلىكنىڭ باشقىچە يوللىرىنى تېپىپ چىقىشىمىزغا، ھازىرقىغا نىسبەتەن سۈپەت جەھەتتە پۈتۈنلەي باشقىچە ئادەم بولۇپ چىقىشىمىزغا يول قويمايۋاتقانلىقىنى ئويلىمايۋاتىمىز.

ـــ بورك ئەپەندى، كىشىلەر جىسمانىي جەھەتتە ھازىرقىغا ئوخشاش بولسىمۇ، سۈپەت جەھەتتە باشقىچە ئەقىل ـ پاراسەتكە، باشقىچە ئەخلاق ئۆلچىمىگە ئىگە بولالايتتى دەپ ئويلامسىز؟

ـــ تامامەن شۇنداق. بىزنىڭ ئىختىيارىمىز ئۆزىمىزگە بېرىلگەن ئەمەسمۇ، ئالەمدىكى مەخلۇقلار ئىچىدە بىردىنبىر ئەقىلگە ئىگە بولغانلىرى بىز ئەمەسمۇ. بىزنىڭ ھېچقانداق جانلىقلار بىلەن ھېچقانداق رىقابىتىمىز يوق. بىزنىڭ باشقىچە مەنىۋى راۋاجلىنىشىمىز، باشقىچە تەرەققىياتىمىز بولۇشى مۇمكىنمۇ؟ بۇ ھەقتە ئويلاشقا، تالاش ـ تارتىش قىلىشقا بولىدۇ. ئەمما، ئىنسانلارنىڭ مۇنداق بىر تەرىپىگە كۆز يۇمۇشقا بولمايدۇكى، بىز پەن ـ تېخنىكا تەرەققىياتىدا ھەرقانچە ئۇتۇقلارغا ئېرىشكەن بولساقمۇ، يەنىلا بىر ـ بىرىمىزنى يەيدىغان يىرتقۇچ ھايۋانلاردىن بولۇپ كەلدۇق ھەم ھازىرمۇ شۇنداق بولۇۋاتىمىز.

ـــ ئىسىت، ۋاي ئىسىت ! دېمەك، ئالەم بوشلۇقىدىكى مۇناخ بىزنىڭ گېنىمىزدىكى دەلىل ـ ئىسپاتلار بىلەن نەق

ئۇستىمىزدىن چۈشۈپتۇ - دە؟ ! لېكىن، بۇنداق دېيىشىم ئەخمىقانىلىك بولسىمۇ، بىزنىڭ ھازىرقىدىن باشقىچە بولۇشىمىز مۇمكىن ئىدى دېگەن پىكىر مېنى بىر ئاز خىجىل قىلىۋاتىدۇ. بورك ئەپەندى، بۇنداق پىكىرنىڭ مەنىسىدە بىزنى مازوخىزم[1]نىڭ ھەۋەسلىرىگە باشلايدىغان ئادەتتىكى خىيالپەرەسلىك مۇقاملىرى بارمۇ، قانداق؟

— ئەلۋەتتە، بار، چۈنكى مازوخىزم دېگەن — قۇملۇقتا ئورمان يوق ئىكەن دەپ دەۋا قىلغانغا ئوخشاش ئىش - دە.

— ئەگەر بۇنداق ئورمان ھازىر يوق ھەم بۇنىڭدىن كېيىنمۇ بارلىققا كەلمەيدىغان بولسا، بۇنىڭغا قارىتا سىز قانداق تەكلىپنى ئوتتۇرىغا قويىسىز؟

— مېنىڭ پەقەت بىرلا تەكلىپىم بار، ئۆز ئىچىمىزدە يېڭىچە ئەقىل - ئىدراكنىڭ ئورمانلىقىنى بەرپا قىلىش كېرەك.

— بۇنى قانداق چۈشىنىش كېرەك؟

— قانداق چۈشىنىش كېرەك دەمسەن؟ تازىمۇ يېپىشقاق ژۇرنالىست ئىكەنسەن ! پەلسەپىۋى بايقاشلار نۇقتىئىنەزىرىدىن ئالغاندا، بۇنىڭ مەنىسى بىرلا: كاساندرا — تۆرەلمىلەرنىڭ سىگناللىرىغا دىققەت قىلىش، كاساندرانىڭ ھەر بىر بەلگىسىنى ئاگاھلاندۇرۇش دەپ بىلىش كېرەك. پەقەت شۇنداق قىلغاندىلا بىزنىڭ ئىچىمىزدە پىشىپ يېتىلىۋاتقان تۇغۇلۇشتىن قورقۇش تارىخىغا خاتىمە بەرگىلى بولىدۇ. ھەر بىر شەخس ۋە پۈتۈن ئىنسانىيەت گېن ئاپپتىنىڭ يېقىنلاپ كېلىۋاتقانلىقىنى ئاڭلىق چۈشىنىشى كېرەك. مەن «تىرىبيۇن»غا بېرىش ئۈچۈن يېزىۋاتقان ماقالەمدە دەل مۇشۇ مەسىلە ئۈستىدە توختالدىم. كەچۈرگىن، ئېنتونى، تېلېفوندا ھەممىنى دەپ بولغىلى بولمايدۇ. قىسقىسى،

---

① مازوخىزم — ئاۋستىرىيەلىك يازغۇچى زاخېر مازوخنىڭ رومانىدا تەسۋىرلەنگەن ئۆزگىچە جىنسىي بۇزۇقچىلىق، جىنسىي زوراۋانلىق.

ئىنسانىيەتنىڭ ئەڭ ئالدىنقى مەسئۇلىيىتى ھازىردىن باشلاپ يېڭىچە خاراكتېرگە ئىگە بولدى، بەلكىم بۇ تەدرىجىي تەرەققىياتنىڭ بىر يېڭى بۇرۇلۇشىدۇر. مەن تۇنۇگۈن ئوردوكقىمۇ تەخمىنەن مۇشۇنداق گەپلەرنى قىلغانىدىم. ئۇنىڭمۇ بېشى قېتىپ قالدى.

ــ ھە، بورك ئەپەندى، بۇ قېتىم بىزنىڭ ئوردوكنىڭ ئىشى قىيىنلىشىدىغان بولدى، بۇنداق ئەھۋال ئۇنىڭ سىياسىي ئالاھىدىلىكىگە ماس كەلمەيدۇ. ئوردوكقا ئوخشاش سىياسەتچىلەرنى مەن كۆچ سىنىشىدىغان سىياسەتچى دەيمەن. ئوردوك ئاشكارا دۇشمەنگە دۇچ كەلگەندە ئۆزىگە ئىشەنگەن ھالدا ھەرىكەت قىلىدۇ ۋە كۆپچىلىكنىڭ كۆز ئالدىدا ئاشكارا ھۇجۇمغا ئۆتىدۇ. تار دائىرىدە ئۇ ھەتتا «كىچىككىنە دۇشمەن» چۈشەنچىسىنى قوللىنىدۇ. ئەنە شۇ چاغدا ئۇ ئاتلىنىپ چىقىدۇ. بۇ يەردە بولسا، كۆرۈڭاتامسىز، قانداقتۇر ئابستراكتلىق!...

ــ ئۇنداق دەپ كەتكىلىمۇ بولمايدۇ، ئىنتونى. بۇ خىلدىكى ئابستراكتلىق ھەش - پەش دېگۈچىلا كونكرېتلىققا، يەنە كېلىپ، ناھايىتى قاتتىق كونكرېتلىققا ئايلىنىپ قېلىشى مۇمكىن. چۈنكى، بۇ ئىنسانلارنىڭ ھاياتىغا چېتىلىدۇ.

ــ ھەئە، ئەلۋەتتە. مەن پەقەت ئوردوكنىڭ پىسخىك ئالاھىدىلىكىنىلا كۆرسىتىپ قويماقچى. لېكىن، بۇ يەنە ئۇنىڭ سىياسىي ھاياتىنىڭ شەكلى. بۇنى شۇنداقلا دەپ قويدۇم. سۆزۈمنى ئاياغلاشتۇراي، بورك ئەپەندى، ئاۋارە قىلىپ قويدۇم، سىز بىلەن سۆزلەشسەم گېپىم تۈگەيدىغانىدەك ئەمەس. ئەمدى سىزگە تېلېفون ئۇرۇشۇمغا رۇخسەت قىلمامسا، جېنىڭىزنى قويىدىغان يەر تاپالمايسىز.

ــ ماقۇل، ماقۇل، ئىنتونى. زۆرۈر تېپىلسا نېمە دەپ سۆزلەشمىگۈدەكمىز.

ــ خەير - خوش، بورك ئەپەندى. ئەگەر مەخسۇس

پروگراممىلارنى كۆرۈشنى خالىسىڭىز، «ئالفا - بېيسبول» دىكى يىغىلىش سائەت ئالتىدىن سەككىزگىچە، مۇخبىرلارنى كۈتۈۋېلىش يىغىنى «شېراتون» مېھمانخانىسىدا سائەت توققۇزدىن ئونغىچە.

— رەھمەت، ئېسىمدە ساقلايمەن...

6

شۇ كۈز كۈنى رەسسامنىڭ رەسىم جازىسىدا مەڭگۈلۈككە ئورۇنلىشىپ قېلىشقا ئىنتىلىۋاتقانەك تۇيۇلاتتى — يالتىراق كۆمۈشتەك ساپ ھاۋا، كىشىنىڭ كۆز ئالدىدىلا شەپسىز چۈشۈپ تۇرغان رەڭدار يوپۇرماقلار، شەھەر سىرتىدىكى ئۆيلەرنىڭ ئۆگزىلىرى ئۈستىدىن خۇددى خوشلاشقانەك ئايلىنىپ ئۇچۇپ كېتىۋاتقان توپ - توپ قۇشلار... نەدىدۇر يېقىن بىر يەردە ئويناۋاتقان بالىلارنىڭ ئاۋازلىرى ئاڭلىنىپ تۇراتتى. ئاشۇ قۇياشلىق كۈن بارلىق جانلىقلارغا ئۆز تىرىكچىلىكىنىڭ ھالاۋىتىنى كۆرسەتكەن تىنچلىق، خاتىرجەملىك ئاتا قىلاتتى...

خۇدانىڭ ئاشۇ ئاجايىپ گۈزەل كۈنى ئۆز نۆۋىتىدە ئاياغلىشىپ، ھاياتنىڭ ئېقىمىغا ھېچ نەرسە دەخلى يەتكۈزمەيدىغاندەك كۆرۈنەتتى. ۋاھالەنكى، ھازىرچە تېخى كۆرۈنمەيدىغان، ھازىرچە پىشىپ يېتىلىۋاتقان، كېيىن ئۆزىنى كۆرسىتىش ئۈچۈن ھازىرچە توپلىنىپ زەرەتلىنىۋاتقان قانداقتۇر بىر ھادىسە يېقىنلىشىپ كەلمەكتە ئىدى. بۇنىڭ ئۈچۈن كىشىلەر بىرلىكتە توپلىنىشى كېرەك ئىدى. توپلانغانلارنىڭ سانى ئىمكانقەدەر كۆپ بولۇشى، تىنىقلىرىدىن ئوت تەپتى كېلىپ تۇرغان ئامما ئىمكانقەدەر زىچلىشىپ غۇزمەكلىنىشى كېرەك ئىدى.

روبېرت بورك تۇرۇپ - تۇرۇپلا سائەتكە قاراپ قويياتتى. ئۇ

ئوردوكنىڭ سايلىغۇچىلار بىلەن بولىدىغان كۆرۈشۈشنى شۇقەدەر ھاياجان بىلەن كۈتۈپ ئولتۇراتتىكى، خۇددى زۇڭتۇڭلۇق ئورنىنى قولغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن بورك ئۆزى نۇتۇق سۆزلەيدىغاندەك، گېزىتچىلەر ئېيتقاندەك، پۈرسەتنى چىڭ تۇتۇپ، كۆپچىلىكنىڭ ئىشەنچى ۋە قوللىشىغا ئېرىشىشنى مەقسەت قىلغاندەك تۇيۇلاتتى. قانداق بولۇپ، نېمە ئۈچۈن شۇنچە ھاياجانلىنىۋاتقانلىقىنى بورك ئۆزىمۇ چۈشەنمەيتتى. قارىماققا، ھېچقانداق ئالاھىدە ئىش يوق، سايلام ئالدىدىكى تەييارلىق ئىشلىرىدا بولىدىغان چارە - تەدبىرلەرغۇ شۇ. بۇنى شۇنچە ئويلاپ كېتىشنىڭ نېمە ھاجىتى؟ ئادەتتىكى بىر ۋەقەگە شۇنچە ئەھمىيەت بېرىپ، ئۆزىگە ھېچقانداق ئالاقىسى بولمىغان ئىش ئۈچۈن شۇنچە ھاياجانلىنىشنىڭ نېمە ھاجىتى؟ ئەخمەقلىققۇ بۇ! ئۆزىنى ئۇنتۇغۇدەك بولۇپ كەتكىنىنى.

ئۇ ئۆزىنى مەسخىرە قىلىشقا ھەر قانچە ئۇرۇنۇپ باقسىمۇ، ئىچىدە بىر يەرلىرى ئاغرىۋاتقاندەك تۇيۇلۇپ، ئۆزىنى قويىدىغان جاي تاپالماي قالدى. ھە دېسىلا ئۇنىڭ ئۆيىدىن چىقىپ تاشلىق باغقا بارغۇسى كېلىپ تۇراتتى. ئۇ ئادەتتە شۇ باغ ئىچىدە يىراقتا كەتمەي ئويان - بۇيانغا مېڭىپ يۈرەتتى ياكى قۇم ئۈستىگە چۈشىنىكسىز بەلگىلەرنى سىزغاچ ئوچۇق دېرىزە ئارقىلىق ياڭراتقۇدىن چىقىۋاتقان مۇزىكىغا قۇلاق سالاتتى. ئۇ ھازىرمۇ مۇزىكا ئاڭلاۋاتاتتى. ئۇ بېتخوۋېننىڭ سىمفونىيەسىدىن، ئۇنىڭ قۇدرىتىدىن، ئالەمچە كەڭلىكىدىن كۆڭۈل ئارامىنى ئىزدەيتتى. مۇزىكا ئۇنىڭ دىققىتىنى بۆلۈپ، ئۇنى ئۆزىنىڭ دۇنياسىغا، باشقىچە ھېسسىيات، باشقىچە قېلىپسىز خىياللار ۋە فانتازىيەگە ئېلىپ كېتەتتى. ئۇ تولا ۋاقىتلاردا مۇشۇنداق ھېس - تۇيغۇلارغا بېرىلىپ، ئۆزى بىلەن ئۆزى بولۇپ كېتەتتى. مۇزىكا — قۇياش ئېنېرگىيەسىنىڭ سانسىز ئۆزگىرىشلىرىدىن بىرى، ئۇ ئالەمنىڭ قەرىدىن چىقىدۇ، كومپيۇتېر بولسا، گويا كى رادار بولۇپ، مۇزىكىنى ئالەم بوشلۇقىدىن تۇتۇپ قالىدۇ، ئۇنى

شەكىلگە كىرگۈزىدۇ، ماسلاشتۇرىدۇ، ئۇنى كونكرېت ئاھاڭغا سالىدۇ، دېگەندەك مۇلاھىزىلەرگە بېرىلمىشنى ياخشى كۆرەتتى. باشقىچە ئېيتقاندا مۇزىكا — ئالەمدىكى ماكان ۋە زاماننىڭ ئاۋازغا ئايلىنىشىدۇر. ئەلۋەتتە، ئۇ ئۆزىنىڭ بۇ خىل «بايقاش»لىرىنى ھېچكىمگە ئېيتمايتتى، ئېيتسا كىشىلەر ئۇنى مازاق قىلىشقان بولار ئىدى. ھەتتا جېسسىمۇ بۇنى بىلمەيتتى. ئۇنىڭ يەنە بىر نەزەرىيەسى بار ئىدى، بۇنىمۇ ئۇ ھېچكىمگە ئۇقتۇرمايتتى، لېكىن بەزى چاغلاردا بۇ ھەقتە سۆزلىگۈسى كېلىپ قالاتتى: بەزىدە ئۇ شۇنداق ئويلايتتىكى، مۇزىكا كىشىلەرگە ئۇلارنىڭ ئۆمرىنىڭ تىراگېدىيەلىك قىسقىلىقىنى تولۇقلاش ئۈچۈن بېرىلگەن. ئادەم مۇزىكا ئاڭلىغاندا، ئۇنىڭغا چۆككەندە، ئۇ ئۆزىدىن ھالقىغان ۋاقىت كاتېگورىيەسىگە ئۆتىدۇ، ئەبەدىيلىك ئېقىمىغا قوشۇلىدۇ، ئاندىن ئۇنىڭ ئۆمرى ئۇزىرايدۇ، ئەبەدىيلىككە يانداشپ نەچچە ئون يىللار، نەچچە يۈز يىللار ۋە ئۇنىڭدىنمۇ ئۇزاقراق ۋاقىتقا ئۇزىرايدۇ، لېكىن بۇنداق ئۇزىراش تۈز سىزىقلىق ئۆلچەم بويىچە ئەمەس، بەلكى تېخى تەبىئىتى ئېنىقلانمىغان باشقىچە ئۆلچەم بويىچە بولىدۇ. ئېھتىمال، ئۇنىڭ تەبىئىتى ھېچقاچان ئېنىقلانماسلىقى مۇمكىن.

بورك بۇ قېتىم شۇنى ھېس قىلدىكى، مۇزىكىنى مۇشۇنداق قوبۇل قىلىش ئۈچۈن خۇددى ئىبادەت قىلىش ئالدىدا، دېگىز سەپىرىگە چىقىش ئالدىدا تۇرغاندەك مۇئەييەن مايىللىق، مۇئەييەن كەيپىيات بولۇشى كېرەك... بۇگۈن ئۇنىڭغا يېتىشمەيۋاتقىنى دەل شۇ ئىدى. مۇزىكىنىڭمۇ يارىمى بولمىدى. ئۇنىڭ ئۇستىگە، جېسسى رېپېتىتسىيەدىن تېخىچە قايتىپ كەلمەيۋاتاتتى. ھازىر قاتناش قىستاڭچىلىقىنىڭ ۋاقتى بولۇپ، يوللارنىڭ توسۇلۇپ كېتىشى تۇرغان گەپ. بورك بولسا، ئۆيدىمۇ توسۇلۇشقا دۇچ كەلگەندەك بولۇپ قالدى. ئۇنىڭ ئىشى توختاپ قالغانىدى، ئۇ جىددىي تاماملاشقا تېگىشلىك بولمىغان ئىشقا قول

ئۇزاتماي ئولتۇراتتى. ھالبۇكى، «تەربىيۇن» ئۇ ۋەدە قىلغان ماقالىنى مۇمكىنقەدەر تېزرەك تاپشۇرۇۋېلىشقا ئالدىرايتتى. ئۇ بولسا، گېزىت سەھىپىلىرىدىكى داغدۇغىدىن ھوسۇل ئېلىش ۋاقتىنى كېچىكتۈرۈشكە بولمايدىغانلىقىنى ئوبدان بىلىپ تۇرسىمۇ، بۇگۈن ئۆزىنى كومپيۇتېر ئالدىدا ئولتۇرۇشقا مەجبۇر قىلالمايۋاتاتتى. ھېچبولمىغاندا، يەنە كېچىچە ئىشلەپ گېزىتنى تەڭقىسلىقتا قويمايمەن دەپ ئۆزىنى ئىشەندۈرۈپ، ئىشىنى ئارقىغا تارتىۋەردى. ئۇ ئەپسۇسلىناتتى، ئىچى تىت ـ تىت بولاتتى ۋە شۇنىڭ بىلەن بىللە، قەغەز يۈزىگە نەقەدەر ئېسىل تېكىست چۈشۈرۈلىدىغانلىقىنى كۆز ئالدىغا كەلتۈرۈپ ئالدىن ھۇزۇرلىناتتى. بۇنى ئۇ ئۆزىنىڭ جىسمى بىلەن دېگۈدەك سېزىپ تۇردى، تېكىست ئۇنىڭ ئىچىدە بەئەينى قارا يامغۇردىن كېيىنكى ئوت ـ چۆپىتەك ئۆسۈپ ئاۋۇماقتا ئىدى. ماقالە گويا كى ئۆزى ئىشقا چۈشۈشنى تەلەپ قىلىۋاتقاندەك ئىدى.

ئۇ كۈتۈشكە تېگىشلىك بولمىغان، ئۆزىگە مۇناسىۋەتسىز بولغان قانداقتۇر بىر نەرسىنى زارىقىپ كۈتۈپ ئىش قىلمىدى. شەھەرنىڭ ئاھالە ئەڭ زىچ ئولتۇراقلاشقان قىسمىدا، ئادەم تىقىلىپ كەتكەن داڭلىق تەنتەربىيە ساربىيىدا ئۆتكۈزۈلمەكچى بولغان سايلام ئالدىدىكى بۇ ھەيۋەتلىك يىغىلىش نېمە ئۈچۈندۇر ئۇنىڭ ئۆيىنىڭ يېنىدىلا، ئايۋاندا، چىملىقتا، ئۇنىڭ تاشلىق بېغىدا بولۇۋاتقان ئىشتەك تۇيۇلاتتى. ئادەملەر توپى زىچ ئۈيۈشۈپ ئۇنىڭ ئۆيىنى قورشاۋاتقاندەك، ئۇنىڭ نەپەسلىرىنى قىينىلاشتۇرۇۋاتقاندەك سېزىلەتتى... ئۇ ئۆزىنى روھىي كېسەل دەپ سۆكتى. قانداق قىلىپ، بۇ خىل كۆرۈنۈشلەر ئۇنىڭ كۆز ئالدىغا كېلىۋالىدۇ؟

ئۇ ئۆيگە كىرىپ ـ چىقىپ، ئالدى ـ كەينىگە مېڭىپ يۈرەتتى، سائەتكە قاراپ قويياتتى، مۇزىكىغا چالا ـ پۇچۇق قۇلاق سالاتتى، تېلېفونىنىڭ توختىمايلا جىرىڭلاشلىرىغا جاۋاب قايتۇرمايتتى. مېھمانخانا ئۆيدىكى يوغان تېلېۋىزورغا يېقىن

كەلمىدى، ئۇنى ۋاقتى كەلمەي تۇرۇپ قويغۇسى كەلمىدى. بۇ چاغدا كۆپلىگەن قاناللاردا نېمىلەرنىڭ كۆرىستىلىۋاتقانلىقىنى قارىماي تۇرۇپلا دېگىلى بولاتتى ــ ھەممىسىدە شۇ تېلېۋىزىيە ماجراسى... جېسسى تېخىچىلا كەلمەيۋاتاتتى...

ئۇ كۆڭلى پاراكەندە بولۇپ زېھنىنى مەركەزلەشتۇرەلمەيتتى. لېكىن، يەنىلا ئەھمىيەتلىك خىياللارمۇ كېلەتتى. مەسىلەن، ئۇنىۋېرسىتېتتا ھەم «تىرىبيۇن» نىڭ مۇخبىرلىرى بىلەن بولغان سۆھبەتلەردە نېمە ئۈچۈندۇر ئالەم بوشلۇقىدىكى موناخ فىلوفېينىڭ مۇراجىئىتى شەخسەن رېم پاپاسىغا قارىتىلغانلىقى تىلغا ئېلىنمايۋاتاتتى. ئاسانلا چۈشىنىشكە بولاتتىكى، بۇ ئىش بىلەن پاپا تولىمۇ قىيىن ئەھۋالغا دۇچ كەلگەنىدى ــ قانداق قىلىش كېرەك، قانداقتۇر ئۆزىنى موناخ دەپ ئاتىۋالغان بىر نېمىنىڭ ئەنئەنىگە خىلاپ بولغان شۇنچە يېقىمسىز مۇراجىئىتىگە قارىتا مۇخبىرلارنىڭ سورايدىغان سوئاللىرىغا جاۋاب بېرىش كېرەكمۇ ياكى جاۋاب بەرمەسلىك كېرەكمۇ؟ جاۋاب بېرىشكە توغرا كەلسە، نېمە دېيىش كېرەك؟

كاساندرا ــ تۆرەلمىلەر مەسىلىسى ھەممە يەردە مۇھاكىمە ۋە مۇنازىرە مەزمۇنى بولۇپ قالغاندا ھەرقايسى دىنلاردا قانداق زور داۋالغۇش كېلىپ چىقىدىغانلىقىنى روبېرت بورك دەررۇ كۆز ئالدىغا كەلتۈردى. فىلوفېينىڭ بايقاش يولىدىكى خەۋپ - خەتەرلەرنىڭ بىرى ئەنە شۇ ئىدى.

«تەڭرى بىلەن مۇمكىن بولمايدىغان قوشۇلۇش تەشنالىقىدىكى ئىنسان روھىنىڭ ئىنتىلىشى ئازابنىمۇ ھەم غەيرەتنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالغان. دىنلارنىڭ بىلىشى ئەنە شۇ دەرىجىدە بولىدۇ ــ تەڭرى بىلەن تەڭرى ۋە ھەتتا تەڭرى ھەممە ئۇچۇن يېگانە، ئەمما ئۆزىنىڭ دېگەن ئۆزىنىڭ، ئۆزگە دېگەن ئۆزگىنىڭ، ئۆز ۋە ئۆزگە ــ چىقىشالمايدىغان نەرسىلەردۇر. شۇنداق بولغاچقا، ھەرخىل دىنىي تەلىماتلارنىڭ ھەقىقەتكە ئىگە بولۇش ئۇچۇن ئۆزىنىڭ ئۇستۇنلۇكىنى مۇستەھكەملەشتىكى قىزغىنلىقى،

نەپسانىيەتچىلىكى، شەخسىيەتچىلىكى ئىپادىلىنىپ تۇرىدۇ. ئاساسىي جەھەتتىن ئەنە شۇ ئاممىلار روھانىيلارنىڭ دۇنياۋى قۇرۇلمىسىدا قارشىلىشىشنى ۋە ئۆز نۆۋىتىدە دىنغا ئىشىنىدىغان ئامما ئىچىدە ياتلىشىش ھەم ئۆزئارا چۈشەنمەسلىكنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ. ئەنە شۇ سەۋەبتىن، ــ دەپ ئويلايتتى روبېرت بورك، ــ ھەربىر دىندا فىلوفېينىڭ بايقىشىنى قانداق قىلىپ بولمىسۇن، ئۆز پايدىسىغا تارتىپ كېتىدىغان مۇئەييەن كۈچلەر تېپىلىدۇ، ئۇلار بىر بولسا ئالەم بوشلۇقىدىكى موناخنى لەنىتى مەلئۇنغا چىقىرىپ، شۇ ئارقىلىق سىياسىي مەبلەغ توپلىماقچى بولىدۇ ياكى بولمىسا كاساندرا تامغىسىنى ئۆزلىرىنىڭ تەلىماتىغا تەتبىقلاپ، ئېتىقاد دائىرىسىنى ۋە دىنغا ئىشەنگۈچىلەرگە قارىتا ئۆز تەسىرىنى كېڭەيتمەكچى بولىدۇ.»

ئۇزاقتىن بېرى ئۇنىڭ كاللىسىغا كىرىۋالغان بىر خىيالنى ئۇ يەنە ئەسلەپ قالدى. بۇ خىيال باشتا غەل ـ پاللا ئۆتۈپ كېتەتتى، كېيىنچە قايتا ـ قايتا تەكرارلىنىدىغان بولۇپ قالغانىدى. ئۇ ھەر قايسى ئەللەرگە سایاھەتكە چىققاندا، ھەرخىل خەلقئارالىق ئىلمىي مۇھاكىمە يىغىنلىرىغا قاتناشقاندا شۇ خىيالغا بېرىلىپ كېتەتتى، لېكىن بۇنى ئۇدۇللا ئېيتىشقا پېتىنالمايتتى. ئەگەر يەر يۈزىدىكى ھەربىر ئادەم ھەممە دىنلارغا ئوخشاشلا ئېتىقاد قىلالىغان بولسا، ئەگەر ئىنسانلا ھېچقانداق يەردە ھېچقانداق چەكلىمىگە ئۇچرىمايدىغان، بار بولغان ھەممە دىنلارغا ئوخشاش دەرىجىدە ۋە ئوخشاش ھالەتتە ئىختىيارىي قوشۇلۇش ھوقۇقى بېرىلگەن بولسا (ئەگەر ئۇ خۇداغا ئىشەنسە، ئەلۋەتتە)، ئەگەر ئىنسان باشقا دىنلارنى چەتكە قاقىدىغان قانداقتۇر ئايرىم گۇرۇھ ياكى مەزھەپنىڭ مۇخلىسى بولماستىن، دۇنيادىكى دىنلار ئىتتىپاقىنىڭ ئەزاسى بولالىغان بولسا ۋە شۇ دىنلارنىڭ ھەممىسى ئۇنى شەرتسىز ئېتىراپ قىلغان بولسا، ئىنسان ئۆزىنى ھەم خىرىستىيان، ھەم مۇسۇلمان، ھەم بۇتپەرەس، ھەم يەھۇدىي، ھەم يەنە شۇلارغا ئوخشاش باشقا

ئېتىقادلارنىڭ ئەزاسى دەپ ھېسابلىيالمىغان بولسا ھەمدە ھەممە دىنلارغا ئۇ مۇھەببەت ۋە ھۆرمەت بىلەن قارىسا، ھەممە دىنلارمۇ ئۇنى ئېتىراپ قىلسا ۋە ئۇ مەزھەپلەرنىڭ، بۆلگۈنچىلەرنىڭ ئەمەس، بەلكى ئومۇمىي دىنلارنىڭ ئىدىيەلىرى ۋە قائىدە - قانۇنلىرىنى ئىختىيارىي قوبۇل قىلغان بولسا قانداق بولاتتىكىن، مۇئەييەن شەخسنىڭ ھاياتى قانداق بولاتتىكىن، ئىنسانلارنىڭ تەقدىرى قانداق بولۇپ كېتەتتىكىن. شۇنداق بولغاندا، كىشىلەر ئارىسىدا دىنىي تۇس ئالغان ئاشكارا ۋە يوشۇرۇن توسۇقلار بولمىغان بولاتتى. بۇ ھال چوڭ شەھەرلەردىكى ۋە ئاھالىسى زىچ مەملىكەتلەردىكى كۆپ دىنلىق ئارىلاشما قوۋملەر ئۈچۈن تولىمۇ ئەھمىيەتلىك بولار ئىدى. بەلكىم، شۇ خىل ۋەزىيەت ئىنسان ھاياتىنى زور دەرىجىدە يەڭگىللەتكەن ۋە بىرلىككە كەلتۈرگەن بولارمىدى؟ بەلكىم، ھەممە دىنلار بىر - بىرىدىن ئايرىلماستىن، بىر - بىرىنى ئىتتىرىشمەستىن ئىنسانىيەتنىڭ ئالدىغا بىرلىكتە چىقىدىغان شۇنداق پەيت، شۇنداق تارىخىي دەۋر كەلگەندۇر؟ 20 - ئەسىرنىڭ ئاخىرىدىكى ئىنسان ئۆتكەنكى ئەجدادلاردىن پەرقلەنگەن ھالدا مۇنداق خىتاب قىلالايدىغان بولسا ئىدى — ھەممە دىنلار مېنىڭ، مەن ھەممە دىنلارنىڭ نامايەندىسى، مەن ھەممە دىنلارنىڭ ئىبادەتخانىلىرىغا كىرىمەن، ھەممە ئىبادەتخانىلاردا مەن قارشى ئېلىنىدىغان زىيارەتچى... مەن خىرىستىيان بولۇپ تۇغۇلغان، چوقۇنىدۇرۇلغان، قۇرئان سۈرىلىرى بىلەن دەپنە قىلىنىمەن، بۇگۈن مەن پىراۋوسلاۋ① لار ئارىسىدىكى پىراۋوسلاۋ ئىدىم، تۇنۇگۈن مۇسۇلمانلار ئارىسىدىكى مۇسۇلمان ئىدىم، ياپونىيەدە بۇتقا تېۋىنىدىم، شۆبۈتسىيەدە لۇتېر②نىڭ تېزىسلىرىنى ئەگىشىپ ئوقۇدۇم... خۇداغا بولغان ئېتىقادىمدا مەن ھېچكىمگە

① پىراۋوسلاۋ — خىرىستىيان دىنىنىڭ بىر مەزھىپى بولغان پىراۋوسلاسىيە دىنىنىڭ مۇخلىسى

② لۇتېر — خىرىستىيان دىنىدىكى يەنە بىر مەزھەپنىڭ باشلامچىسى.

يات ئەمەس، ھەممە تىللار ۋە شېئىرلەردە ياراتقان ئىگىمىزگە قارىتىلغان دۇئا - تىلاۋەتلەرنىڭ ھەممىسى ماڭا يات ئەمەس. بىزنىڭ ھەممىزگە باراۋەر كۆڭۈل بۆلىدىغان، بىزنىڭ قىلمىشلىرىمىزدىن ئوخشاشلا ئازابلىنىدىغان ۋە بىزنىڭ ئەقىل - پاراسىتىمىزگە، قىلغان ساۋابلىق ئىشلىرىمىزغا يارىشا ئوخشاشلا ھەممىمىزگە ئالەمنىڭ دەرۋازىسىنى كەڭ ئاچقان پەرۋەردىگارىمىزغا مەن يات ئەمەس...

دىنىڭ مەركەزلىشىشى مەۋجۇت دىنلارنىڭ بىرىدىمۇ پەرۋەردىگارنىڭ ئىدىيەسىنى ئاجىزلاشتۇرماس ئىدى، ئەكسىچە، ئۇلارغا ئۇنىۋېرسالىلىق، ئاشكارىلىق، جۇشقۇنلۇق ئاتا قىلار ئىدى، ئەڭ مۇھىمى — دىنلارنىڭ ئەسلىي ماھىيىتىدىكى ئىنسانپەرۋەرلىك ئاساسىنى چىرايلىق نەزەرىيەلەردىلا ئەمەس، ئەمەلىي ھەرىكەتتە ئېچىپ كۆرسەتكەن بولار ئىدى...

بورك ناھايىتىمۇ ئوبدان چۈشىنەتتىكى، بۇ بىر غەلىتە ۋە بەلكىم قاملاشمىغان ئىدىيە بولۇپ، ئۇنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش ئەسلا مۇمكىن ئەمەس، بۇنى پەقەت ئۆز ئىچىدە ۋە ئۆزى ئۈچۈنلا ئويلاشقا بولىدۇ، دىنغا ئۆزىنى بېغىشلىغانلارغا ئۇلارنىڭ ياشاش مەنتىقىسىگە تېگىپ كەتمەسلىك ئۈچۈن بۇنداق ئالەمشۇمۇل مۇلاھىزىلەردە ئىنتايىن ئېھتىياتچان بولۇش كېرەك، بۇ خىل ئىدىيە كۈچلۈك ئەكس تەسىر پەيدا قىلىشى مۇمكىن. ئەنە شۇ خىل مۇلاھىزىلەر فۇتۇرولوگ بوركنىڭ كۆڭلىدە ساقلىنىۋاتقان ئويلىرىنى تەۋەككۇل قىلىپ ئاشكارىلاشقا يول قويماي تۇرماقتا ئىدى. ئۇ ھەتتا دىنىي ۋەتەنسىزلىك خۇددى كۆڭۈلگە ياقمىدىغان ھەقىقەتتەك، كىشىلەر ۋە دىنلارنىڭ تامامەن يېڭىچە روھىي ئالاقە مودېلىدەك تولىمۇ زۆرۈر بولغان ئەھۋال ئاستىدىمۇ ئېغىز ئېچىشتىن ئۆزىنى تۇتۇپ كەلدى. بۇ پەرۋەردىگارنى ئىزدەشتىكى رىقابەتلەشكۈچى دىنىي كۈچلەرنىڭ ھەممىنىڭ «ئالدىغا ئۆتۈپ كېتىش» كە ئۇرۇنغان چېچىلاڭغۇ ھەرىكەتلىرى بولماستىن، بەلكى بىرلىكتە قەدەم تاشلاش بولار ئىدى.

بىرلىككە كەلگەن كۆپ تەرەپ ئىتتىپاقى ئىدىيەسى دىنىي رەھبەرلەرنىڭ قانداق دەھشەتلىك غەزىپىنى قوزغايدىغانلىقىنى، قانداق غۇلغۇلا كۆتۈرۈلىدىغانلىقىنى، ئۇنىڭ بىچارە بېشىغا قانداق تاشلار ئېتىلىدىغانلىقىنى، ئۇنىڭ قانداق گۇناھ، قانداق سۈيىقەست، قانداق دۇنياۋى دىنسىزلىق بىلەن ئەيىبلىنىدىغانلىقىنى ئۇ ئوبدان چۈشىنەتتى. ئەگەر شەخسىيەتچىلىك بىلەن مەنپەئەتپەرەسلىك ئەسلىدىنلا ئىنسان تەبىئىتىنىڭ خاسلىقى بولغان بولسا، ھەتتا ئىنسانىنىڭ بىيولوگىيەلىك ئالاھىدىلىكىگە ئوخشاپ قالغان بولسا، يۇقىرىقىدەك ھەرىكەتلەرنىڭ يۈز بېرىدىغانلىقىدىن ھەرگىز گۇمانلىنىشقا بولمايدۇ. شۇنداق بولغاندا، ئۆزىنىڭ ئۇلۇغ پەيغەمبىرى ئۈچۈن جاننى تىكىپ قويغۇدەك دەرىجىدە ھاقارەت ھېس قىلغان ۋە باشقا دىنلارنىڭ كارى بولماسلىقتەك قوللىشىغا ئېرىشكەن ئىسلام رەھبەرلىرى تەرىپىدىن ئۆلۈمگە ھۆكۈم قىلىنغان شور پېشانە سالمان رۇشدىنىڭ تەقدىرىنى ئۇنىڭكىگە سېلىشتۇرغاندا كۆپ يەڭگىل دېگىلى بولاتتى؛ نېمە دېگەنبىلەنمۇ، سالمان رۇشدى ھازىرچە ئۆزىگە پاناھ تاپتى. لېكىن، ئېھتىمالغا ناھايىتى يېقىنكى، دىندارلارنى كۆپ خىل دىنلار ئىتتىپاقىغا دەۋەت قىلغۇچىنىڭ شۇنچىلىك پاناھلىنىش ئىمكانىيىتىمۇ بولمايدۇ، غەزەپلەنگەن دىندارلار تەرىپىدىن ھەممە يەردە چەتكە قېقىلغان ۋە ھەممە يەردە قوغلانغان ئۇ ئىمانسىزغا بەختسىز بېشىنى سىغدۇرغۇدەك جاي تېپىلمايدۇ، ئۇنىڭغا ھېچ يەردە ۋە ھېچقاچان پاناھ بولغۇدەك ئورۇن چىقمايدۇ. «بۇنداق ئەھۋالدا، ساڭا ئالەم بوشلۇقىغا، فىلوفېينىڭ يېنىغا كېتىشتىن باشقا يول قالمايدىكەن ـ دە، ـــ دەپ ئويلىدى روبېرت بورك ئۆزىگە تەنە قىلغان رەۋىشتە ۋە ئۇشتۇمتۇت ئۇنىڭ كاللىسىغا مۇنداق بىر پىكىر كېلىپ قالدى، ـــ دېمىسىمۇ، بەلكىم، تەقدىر فىلوفېينى قول يەتمەس ئېگىزلىكتە تۇرۇپ زېمىندىكى ئىنسانلارغا ھەقىقەتنى سۆزلىسۇن دەپ ئالەم

بوشلۇقىدىكى ئوربىتىغا چىقىرىپ قويغانمىدۇر؟»

شۇ خىل خىياللارغا غەرق بولغان بورك سايلام ئالدىدىكى يىغىلىشنىڭ نەق مەيدانىدىن كۆرسىتىلىش ۋاقتىنى ئۆتكۈزۈۋېتىشكە تاس قالدى. سائەتكە قارىسا ــ ئالتە بولۇپ قاپتۇ. ئۇ مېھمانخانا ئۆيگە يۈگۈرۈپ كىرىپ تېلېۋىزورنىڭ ئالدىغا كەلدى. ھېلىمۇ دەل ۋاقتىدا ئۇلۇغۇرۇپتۇ ! رىياسەتچى كۆرۈرمەنلەرنى زۇڭتۇڭ نامزاتى ئولتۇرىغان ئوردوكنىڭ سايلىغۇچىلار بىلەن كۆرۈشۈش يىغىلىشىنىڭ «ئالما ـ بېيسبول» تەنتەربىيە ساريىدىن بۇاستە ئۇلاپ كۆرسىتىلىدىغان ئەھۋالىنى كۆرۈشكە تەكلىپ قىلماقتا ئىدى.

تەنتەربىيە ساريىدىكى ئادەم قاينىغان كۆرۈنۈش بېرىلدى. يىغىلغان خالايىقنىڭ باش ـ ئايىغىغا كۆز يەتمەس ئىدى. خۇددى توپلىشىپ ئۇچقان ھەرىلەرنىڭ غۇلدىشىدەك بوغۇق شاۋقۇن ئاڭلىنىپ تۇراتتى. بوركنىڭ كۆز ئالدىدىن ئادەملەرنىڭ چىرايلىرى، ھەرخىل، ھەر رەڭدىكى ئادەملەر ئۆتۈپ تۇراتتى. پائالىيەت ئورنىنىڭ ياسىلىشىدىن قارىغاندا نامزات كوماندىسىنىڭ تەييارلىق ئىشلىرى ناھايىتى پىششىق بولغانلىقى كۆرۈنۈپ تۇراتتى. تەنتەربىيە ساريىنىڭ قۇبىسىمان تورۇسىنىڭ ئاستىغا ئوردوكنىڭ كۇلۇپ تۇرغان سۇرىتى چۈشۈرۈلگەن يوغان شار ئېسىلغانىدى. ھەرخىل ئورۇنلاردىكى پىلاكاتلار كۆزگە تاشلىنىپ تۇراتتى: «ئۇ پۇقرالارنىڭ كۆڭلىنى چۈشىنىدۇ»، «ئوردوك ــ بولغۇسى زۇڭتۇڭ !»، «ئوردوك يېڭى ئېكولوگىيە پىروگراممىسىنى ئوتتۇرىغا قويدى»، «ئىشسىزلار ئوردوكقا ئىشىنىدۇ !»، «ئايالار ھوقۇقىنى قوغدىغۇچىلار ئېتىبار بېرىلىشنى تەلەپ قىلىدۇ !»، «بىزنىڭ ئوردوكىمىز ئۇچۇن ئاۋاز بېرەيلى !» ۋەھاكازا. ئوپېراتورلار ئۇستىلىق بىلەن ھەربىرىنى قىلىپ، پىلاكاتلارنى يېقىندىن كۆرسىتىپ تۇراتتى.

ھەممە ئىشلار مۇشۇنداق ئاممىۋى پائالىيەتكە لايىق بولۇپ

داۋاملاشماقتا ئىدى. ۋاراڭ - چۈرۈڭ، شاۋقۇن - سۈرەن، قارشى ئېلىش مۇزىكىسى، رىياسەتچىلەرنىڭ جاراڭلىق ئاۋازلىرى، تەرتىپ ساقلاۋاتقان ۋەزمەن ساقچىلار... ئولتۇرغۇچىلار ئوردوك ئۆزىمۇ تەنتەنىلىك مۇراسىمغا مۇناسىپ هالدا كۆرۈنەتتى. هەربىرى سالماقلىق، ئۆزى سەل كەم ئوتتۇرا بويلۇق بولۇپ، تومۇرلىرى بۆرتۇپ چىققان بوينىنى تىك تۇتۇپ، بېشىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ تۇراتتى. كۇلۇمسىرەش ئۇنىڭ سولغۇن، قانسىز لەۋلىرىگە جان كىرگۈزۈپ تۇراتتى، ئاشۇ هەربىرەتچان كۇلۇمسىرەش ئارقىسىدىكى سەگەكلىكى ۋە هوشيارلىقىنى كۆزلىرى ماهىرلىق بىلەن يوشۇرۇپ تۇراتتى. بىر قارىغاندا ئۇ ئۆزىنىڭ تېتىكلىكى، هەربىرەتچانلىقى، ئاۋازىنىڭ ئۇشتۇمتۇت ئۆزگىرىشى بىلەن بويىنىڭ پاكارلىقىنى چاندۇرماسلىقى بىلىدىغان سەھنىدىكى تەجرىبىلىك ئېلانچىغا ئوخشاپ قالاتتى. ئوردوك زالغا يىغىلغانلارنىڭ دوستانە ئالقىشلىرى ئاستىدا مەسلىھەتچىلەر ۋە يارەمچىلەر بىلەن بىللە مۇنبەرگە قاراپ ماڭدى. زۇڭتۇڭ نامزاتى پەيدا بولۇشى بىلەنلا قىستىلىشىپ كەتكەن فوتو مۇخبىرلار بىراقلا هەربىرەتكە كېلىپ ئاپپاراتلار شاراقلىدى، چىراغلار چاقناپ كەتتى. كۆرسىتىلىش باشلىنىپ بىر مىنۇتقا يەتكەن - يەتمىگەن ۋاقىت ئىچىدە كۆپچىلىك بىلەن كۆرۈشۈشنىڭ كەيپىياتى يىغىلىش باشلىنىش ئالدىدا قانداق بولۇشى كېرەك بولسا دەل شۇنداق بولدى، يەنى ئەمەلدىكى ئامېرىكا دېموكراتىيەسى، سايلام ئالدىدىكى پائالىيەتنى تەشكىللىگۈچىلەرنىڭ ئىشقا پۇختىلىقى يەنە بىر قېتىم نامايان قىلىندى.

زارىقىپ كۇتۇش بىلەن نېمە ئۈچۈندۇر پۇتۇن بىر كۇن دېلىغۇللۇقتا بۇرۇقتۇرما بولغان بورك ئادەتتىكىچە بولۇۋاتقان بۇ ئىشلارنىڭ تەسىرى ئاستىدا بىر ئاز يېنىكلەپ قالدى ۋە هەتتا ئارتۇقچە غەم قىلىپ كەتكىنى ئۈچۈن ئۆزىنى جىملىدى.

دەرۋەقە، يىغىلغان بۇ كىشىلەردە چەكتىن ئاشقۇدەك

هېچقانداق ئالامەت كۆرۈنمەيتتى. ئۇلارنىڭ دىققىتى بىرلا شەخسكە — ئولۇغ ئوردوكقا قارىتىلغانىدى. ئۇنىڭ مىكروفون ئارقىلىق كۈچەيتىلگەن نۇتقى سۆزلەر ۋە ئۇندەشلەر ئېقىمىنى ھاسىل قىلىپ، چوڭ زالنىڭ قۇببىسىمان تورۇسى ئاستىدا جاراڭلايتتى. ئوردوك ناھايىتى ئۇستىلىق بىلەن سۆزلىدى، مۇھىم مەسىلىلەر ئۇستىدە توختالدى، دەل جايىغا كەلتۈرۈپ كىشىلەرنىڭ كۆڭلىدىكى گەپلەرنى قىلغان ئۇنىڭ سۆزى بىرنەچچە قېتىم ئالقىش سادالىرى بىلەن بۆلۈنۈپتىلدى. زۇڭتۇڭ نامزاتى ئۆزىگە بولغان سىياسىي ئىشەنچنى قولغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن قولىدىن كېلىدىغانىنىڭ ھەممىنى قىلدى: كۆپچىلىكنى قانائەتلەندۈرۈشكە، ئۇلارنىڭ كۆڭلىنى ئۇتۇشقا، ئۇلارنى ئۈمىدلەندۈرۈشكە تىرىشتى. بۇنىڭ ئۈچۈن ئۇ ۋەزىپىسىدىن ئايرىلىش ئالدىدا تۇرغان زۇڭتۇڭنى قاتتىق تەنقىدلىدى، پارلامېنتنى، يۇقىرى پالاتا ئەزالىرىنى تەنقىدلىدى، ئاممىۋى ئاخبارات ۋاستىلىرى، قايسىدۇر ئاممىۋى تەشكىلاتلار ۋە شىركەتلەر، مالىيە قۇرۇلمىلىرى ئايرىم - ئايرىم ھالدا ۋە ھەممىسى بىرلىكتە قانداقتۇر ئىشلارنى ئاخىرىغا چىقىرالمىدى، كىرىمنى يوشۇردى، كىشىلەرنى ئۆزلىرىگە تېگىشلىك بولغان مەنپەئەتلەردىن مەھرۇم قىلدى دەپ تەنقىدلىدى ھەمدە ئۆزى شۇلارنىڭ ھەممىسىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈشكە ۋە ھەسسىلەپ پايدا يەتكۈزۈشكە ۋەدە بەردى. ئۇنىڭ نۇتقىنىڭ دەل مۇشۇ قىسمى ناھايىتى ئۇتۇقلۇق بولدى، زال ئىچى ھاياجانغا تولدى. شۇنىڭ بىلەن، ئۇ ئوردوك ئۆزىنىڭ ۋە ئىشتىراك قىلغۇچىلارنىڭ نەزىرىدە گويا نۇرلىنىپ، يۇكسىلىپ قالغاندەك بولدى. بۇ بىر مۇڭەپپەقىيەت ئىدى.

روبېرت بورك ئىككىيلەنىنىڭ تۇنۇگۈنكى تېلېفون سۆھبىتىنى ئېسىدە قانچىلىك دەرىجىدە ساقلاپ قالغانلىقىنى مۆلچەرلەپ بېقىشقا تىرىشىپ، ئۇنى، ئوردوكنى دىققەت بىلەن كۆزىتىپ ئولتۇردى. ياق، ئالەم بوشلۇقىدىكى مونانخىنىڭ خېتى

توغرىسىدا ئوردوك ھازىرچە ئېغىز ئاچمىدى. بەلكىم شۇنداق بولغىنى ياخشىدۇر، بەلكىم بۇ خىل چوڭ سىياسىي يېغىلىشتا بۇنداق گەپلەرنى قىلىشنىڭ زۆرۈرىيىتى يوقتۇر؟ بەلكىم، ئوردوك كۆپچىلىكنى گەپكە قىزىقتۇرۇپ ئۇلارنى كۈندىلىك تۇرمۇشتىكى جىددىي مەسىلىلەرنىڭ قويۇق ئورمانلىقىغا باشلاپ، كۈنتەرتىپىنى ئاياغلاشتۇرماقچى بولۇۋاتقاندۇر؟

مەيلى قانداقلا بولمىسۇن، ئوردوك كۆپچىلىكنى ئالداپ، فىلوفېينىڭ غەلىتە ۋەقەسىنى ئەگىپ ئۆتۈپ كېتەلمىدى. زالدىكى مىكروفون ئارقىلىق بېرىلگەن تۇنجى سوئال دەل مۇشۇ مەسىلە ئۈستىدە بولدى:

ــ ئوردوك ئەپەندى، ــ ئايال كىشىنىڭ جاراڭلىق ئاۋازى ئاڭلاندى، ــ مېنىڭ ئىسمىم ئاننا سىمىت، مەن ئوقۇتقۇچى، سىز «تىرىبيۈن» دا ئېلان قىلىنغان ئالەم بوشلۇقىدىكى مۇناخ فىلوفېينىڭ خېتىنى قانداق ئويلايسىز؟ شۇ ھەقتە سۆزلەپ بەرسىڭىزكەن، ــ ئۇ ئايال يول ئۈستىدىكى مىكروفوننىڭ ئالدىدا قەددىنى رۇسلاپ ۋە ھاياجانلىنىپ تۇراتتى.

زالدىكى كىشىلەر خۇددى شىددەتلىك دولقۇن سوقۇۋەتكەن كېمىنىڭ پالۇبىسىدا تۇرغاندەك داۋالغۇپ كەتتى. كىشىلەرنىڭ ئاۋازلىرى گۈرۈلدەپ كۆتۈرۈلدى ـ دە، جاۋابنى كۈتۈپ دەرھال بېسىقتى. بۇ شۇنداق بىر پەيت بولدىكى، كىشىلەر بۇنى ئادەتتە بۇرىلىش نۇقتىسى دەپ ئاتايدۇ.

ــ شۇنداق، ھۆرمەتلىك ئاننا سىمىت، ــ دېدى ئولۇۋېر ئوردوك بىر تىنىۋالغاندىن كېيىن، ئۇ كۆرۈنەرلىك دەرىجىدە قورۇنۇپ، چىرايى ئۆزگىرىپ قالدى، ــ مەن ئۇ خەتنى ئوقۇدۇم ۋە كۆپ ئويلىدىم. يوشۇرمايمەن، بىزنىڭ بۇ يىغىلىشىمىزدىمۇ مۇشۇنداق سوئالنىڭ قويۇلۇشىنى قىياس قىلغانىدىم، گەرچە بۇ مەسىلىنىڭ سايلام ئالدىدىكى پائالىيەتكە بىۋاستە ئالاقىسى بولمىسىمۇ، ھۆرمەتلىك سايلىغۇچىلار، سىلەرنىڭ دىل ئارامىڭلارنى بۇزغان نەرسە مېنىمۇ قىزىقتۇرىدۇ. يەنە كېلىپ،

بۇ مەسىلە، ئەھۋالدىن قارىغاندا، ھەممىمىزگە ۋە ھەممىگە مۇناسىۋەتلىكتەك تۇرىدۇ. بۇ ھەقتە مەن مۇنداق دېمەكچى، — دەپ سۆزىنى داۋاملاشتۇردى ئوردوك، — ئەلۋەتتە، مەن سىياسەتتىن يىراق تۇرىدىغان بۇنداق مەسىلىلەرگە دىققىتىمنى مەركەزلەشتۈرمەيمەن. شۇنداقتىمۇ، مۇناخىنك، توغرىسىنى ئېيتقاندا، زامانىمىزدىكى بۇيۇك ئالىم فىلوفېينىڭ بايقىشى ئىنسانىيەت ئۈچۈن سىناق ۋاقتىنىڭ يېتىپ كەلگەنلىكىنى ئۇقتۇرىدۇ، دەپ ئويلايمەن. ئەپسۇسكى، بىزنىڭ ئۆزىمىزگە بەرگەن باھايىمىز بەكلا ئاشۇرۇۋېتىلگەن بولۇپ چىقتى. سىلەر ھەممىڭلار گېزىتنى ئوقۇغان، نېمە دەۋاتقانلىقىمنى چۈشىنىسىلەر. فىلوفېينىڭ سىگناللىرىنى يېقىنلاپ كېلىۋاتقان ئاپەتتىن بىرىلگەن ئاگاھلاندۇرۇش دەپ چۈشىنىش كېرەك. ئەھۋال شۇنداق بولۇۋاتىدۇ!

بۇ ئارىدا تېلېكامېرا كۆتۈرۈۋالغانلار زال ئىچىدە يۈرۈپ، ئىشتىراك قىلغۇچىلارنىڭ كۆزلىرىدە جىددىي كۆتۈش ئالامەتلىرى قېتىپ قالغان چىرايلىرىنى ئايرىم - ئايرىم چوڭايتىپ كۆرسەتمەكتە ئىدى. روبېرت بورك مۇشۇ چاغدا ئۆزىنىڭ زالدا ئەمەسلىكىدىن تولىمۇ ئەپسۇسلىنىپ، تېلېۋىزور ئالدىدا قىمىر قىلماي ئولتۇراتتى. ئوردوك كىشىلەرنى قايىل كەلتۈرەلەمدىغاندۇر؟

— ئەمىسە، قانداق قىلىش كېرەك؟ — شۇ ئارىدا ھېلىقى ئوقۇتقۇچى ئايال جىمجىتلىقنى بۇزۇپ قايتا سورىدى. ئۇنىڭ سوئالى سەممىيلىك ۋە تەقەززالىق بىلەن جاراڭلىدى.

— مېنىڭچە، — دەپ جاۋاب بەردى ئولۋېر ئوردوك، — قانداق قىلىشنى ھەر ئادەم ئۆزى بەلگىلىشى كېرەك، — زال ئىچىدە كىشىلەرنىڭ غۇلغۇلا قىلىشۋاتقان بوغۇق ئاۋازلىرى ئاڭلاندى، — كەڭ مەنىدىن ئېيتقاندا، — ئوردوك زال ئىچىدىكى غۇلغۇلىنى بېسىشقا تىرىشىپ مۇلاھىزە يۈرگۈزۈشكە باشلىدى، — ئەلۋەتتە، ئىجتىمائىي ياكى فىلوفىي ئېيتقاندەك،

بىيولوگىيەلىك ئاپەتنىڭ ئالدىنى ئېلىشقا مۇناسىۋەتلىك پىروگراممىلارنى ئويلاپ قويۇشمىزغا، كاساندرا — تۆرەلمىلەرنىڭ ئاخىر زامان رېئاكسىيەسىنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدىغان ھادىسىلەرگە، يەنى ھاياتتىن باش تارتىشقا قارشى كۈرەش تەدبىرلىرىنى قوللىنىشىمىزغا توغرا كېلىدۇ.

— ماڭا سۆز بەرسىڭىز ! — يەنە بىر ئايال كىشىنىڭ ئاۋازى ئاڭلاندى. قولاقلىرىغا يالتىراپ تۇرىدىغان مېتال ھالقا سالغان، سېرىق رەڭلىك كوپتىسىنىڭ ياقىسىنى كەڭ ئېچىۋەتكەن ئارغۇن سىياقىدىكى بۇغداي ئۆڭلۈك بىر ئايال قاتارلار ئارىسىدىكى يوللارنىڭ بىرىگە قويۇلغان مىكروفوننىڭ ئالدىغا تولىمۇ كەسكىن قەدەم تاشلاپ كەلدى، — مەن گەپ قىلماي تۇرالمايمەن، بىز گەپ قىلماي جىم تۇرساق بولمايدۇ ! — دېدى ئۇ ئەتراپىغا كۆز يۈگۈرتۈپ، — شۇنداق، بىزنىڭ مەھەللىلىرىمىزدىكى تۇرمۇشىمىز ھەرگىز بايا‌شات ئەمەس. لېكىن، بىز ھەمىشە بالىلىق بولۇشنى خالاپ، بالىلارنىڭ تۇغۇلۇشىدىن خۇشاللىق تېپىپ ياشاپ كەلدۇق. بۇ ئىشقا ھېچكىم ئارىلىشىۋالمىسۇن ! ئالەم بوشلۇقىدىكى مونا‌خنىڭ نېمە كارى ! ئۇ نېمە ئۈچۈن ماڭا يېپىشىۋالمىدۇ ! نېمە ئۈچۈن مېنىڭ شەخسىي تۇرمۇشۇمغا ئارىلىشىۋالمىدۇ؟ مەن قاتتىق نارازىلىق بىلدۈرىمەن !

زال ئىچىدە يەنە غۇلغۇلا كۆتۈرۈلدى، ئىشتىراك قىلغۇچىلاردىن بىر مۇنچىلىرى قوشۇلغانلىقىنى ئىپادىلەپ باشلىرىنى لىڭشىتتى، بەزىلىرى ئورۇنلىرىدىن تۇرۇشۇپ ۋە قوللايدىغانلىقىنى بىلدۈرۈپ قوللىرىنى پۇلاڭلاتتى.

ئوردۇك ئارغۇن ئايالنى تىنچلاندۇرۇشقا ئۇرۇندى:

— شۇنداق، كۆڭلىڭىزنى چۈشىنىمەن، خانىم، لېكىن كاساندرا تامغىسىنىڭ پەيدا بولۇشى بىزگە باغلىق ئەمەس ـ دە. بىز كۆزىمىزنى ئېچىپ. بۇنىڭ ئەمەلدىكى رېئاللىق ئىكەنلىكىنى كۆرۈشىمىز كېرەك.

ـــ ئەگەر بولغۇسى زۇڭتۇڭنىڭ مۇنبىرىدىن ئالەم بوشلۇقىدىكى شۇ مۇناخقا مەدەت بېرىلسە، بۇ باشقا گەپ ! شۇنداق بولسا ئۇ بۇ يەرگە كەلسۇن، بىزگە، ئاياللارغا ئېيتىپ باقسۇن، ئۆزى ئەرشكە چىقىۋېلىپ، شۇ يەردىن بىزگە قارغىش ياغدۇرۇپ، خەلقئالەم ئالدىدا بىزنىڭ يۈزىمىزنى تۆكۈۋاتىدۇ. ئۇ چىقىۋالغان ئەرشكە بىز نېمە گۇناھ قىپتۇق ! ـــ ئۇ ئايال ھالقىلىرىنى پارقىرىتىپ، ئەتراپىدىكى پىكىرداشلىرىنىڭ نارازىلىق دولقۇنىنى قوزغاپ زادى بولدى قىلمىدى. قارىغاندا، ئۇ ئۆيدىمۇ ئويۇن كۆرسىتىشكە ئۇستا بولسا كېرەك ۋە بەلكىم ئۇنىڭ ئۆيىمۇ، ئېرىمۇ يوقتۇر. «نېمىدېگەن بەختسىزلىك، ـــ دەپ پىچىرلىدى روبېرت بورك، ـــ نەقەدەر پاجىئەلىك خاتالىشىش. ئۇ شۇنچە ئازابلىنىۋاتىدۇ، ئۇنى چۈشىنىشكە بولىدۇ».

ئۇ ئايال بارغانسېرى قۇتراپ، يەنە سۆزلىدى:

ـــ سىزنىڭ گەپ قىلىشىڭىز ئاسان، ئۇنى دانىشمەن ئالىم دەپ ئاتىشىڭىزمۇ ئاسان. ئۇ بىزنىڭ كۆزىمىزنى ئېچىپ قويۇپتىمىش. مەن ئۇچۇن ئوربىتىدىكى ئۇ بىرنېمە سارائ ! ـــ دەپ ۋارقىرىدى ئۇ غەزەپلىنىپ.

شۇ سۆزلەر ئېيتىلغاندا شاۋقۇنغا تولغان زال بىراقلا جىمىپ قالدى، بىر ھازاغىچە جىمجىتلىق ھۆكۈم سۈردى. ھېچكىم ئۇنى توسمىدى، ھېچكىم ئۇنى جەمئىيەت تەرتىپىنى ساقلاشقا دەۋەت قىلمىدى. ئوڭايسىز ئەھۋالغا چۈشۈپ قالغان ئولتۇرغۇچىلار ئوردوك ئۆزىمۇ ئۇنىڭغا گەپ قىلالماي قالدى. شۇ ئەسنادا ئامېرىكىدا تېلېۋىزور كۆرۈپ ئولتۇرغانلارنىڭ كۆپچىلىكىنى ھائ ـ تائ قالدۇرغان بىر كۆرۈنۈش زاھىر بولدى.

ـــ مانا، قاراڭلار، يوشۇرمايمەن، مانا قاراڭلار، مەن قانداق قىلاي؟ ! ـــ دەپ ئۇن سالدى ئۇ ئايال ۋە ئەسەبىيلەشكەن ھالدا ئېغىر نەپەس ئېلىپ، بارمىقى بىلەن ئۆزىنىڭ پېشانىسىنى كۆرسەتتى، ـــ مانا، بىرنەچچە كۈن بولدى، پېشانەمدە مۇشۇ بالا تەگكۈر داغ، ئالەم بوشلۇقىدىكى ھېلىقى جىن ـ شەيتاننىڭ تىلى

بىلەن ئېيتقاندا، كاساندرا تامغىسى پەيدا بولدى ! — ئۇنىڭ يۈزى تېلېۋىزور ئېكرانىدا چوڭايتىپ كۆرسىتىلدى. شۇ چاغدا ئۇ ئايالىنىڭ پېشانىسىدىكى خۇددى تومۇرەك، تەشۋىشلىك سىگنالەك رېتىملىق سوقۇپ تۇرغان ۋەھىمىلىك قىزىل داغ ئېنىق كۆرۈندى.

— مەن يۈز مېيى بىلەنمۇ، ئۇپا بىلەنمۇ سۈرتۈپ باقتىم. پايدىسى بولمىدى. يوقالمىدى. كېچە - كۈندۈز مۇشۇنداق تۇرىدۇ ! دېمەك، مەن ئالەم بوشلۇقىدىكى ئاشۇ ئىپلاسنىڭ نازارىتى ئاستىدا تۇرۇۋېتىپتىمەن - دە؟ دېمەك، ئۇ مېنىڭ كۆزلىرىمگە قولىنى شىلتىپ: قارا، سېنىڭ تۆرەلمەڭ ساڭا قارشى، ئانىسىغا قارشى، هاياتقا قارشى، ئۇ «مېنى ئۆلتۈرۈڭلار» دەپ سىگنال يوللاۋاتىدۇ، دەيدىكەن - دە ! دېمەك، ئۇ تۇغۇلۇشنى خالىمايدىكەن - دە، ئۇ ياشاشتىن قورقىدىكەن - دە؟ شۇنداقمۇ؟ ئۇنى هاياتتىن ۋاز كەچتۈرگەن كىم، تېخى؟ تۇغۇلمىغان تۆرەلمىنى ئۆلۈمگە ئىتتىرىۋاتقان كىم؟ ئۇنى يورۇق دۇنيادىن باش تارتىشقا مەجبۇرلاۋاتقان كىم؟ مېنىڭ شەخسىي تۇرمۇشۇمغا ئارىلىشىۋاتقان كىم؟ ئالەم بوشلۇقىدا تۇرۇپ قانداقتۇر قورقۇنچلۇق نۇرلار بىلەن مېنى يورۇتۇشقا ئۇنىڭ قانداق هوقۇقى بار؟ بىز بۇ يەردە ئولتۇرساق، ئۇ ئاشۇ ئاتالمىش دانىشمەن فىلوفىي ئالەم بوشلۇقىدىن ئۆزىنىڭ نۇرلىرىنى چېچىپ ئاختۇرۇپ، ئايالاردىكى كاساندرا — تۆرەلمىلەرنى ئىزدەيدىكەن. بىزنى نازارەت قىلىدىكەن ! بىزنىڭ كۆزلىرىمىزگە قولىنى شىلتىيدىكەن، بىز نېمىدېگەن ئەخمەق ! قانداق قىلىمىز؟ يالغۇز مېنىلا مۇشۇنداق دەپ ئويلامسىلەر؟ بەلكىم مۇشۇ زالىنىڭ ئىچىدىلا ماڭا ئوخشاشلار باردۇر بەلكىم، ئۇ ئايالار ئۆزلىرىدە كاساندرا تامغىسىنىڭ بارلىقىنى تېخى بىلمەيدىغاندۇر؟ ! ئادەملەر، مانا ئەمدى سىلەر نېمە دەيسىلەر؟ مەن قانداق قىلاي؟ تۆرەلمە هاياتتىن قورقىدىغان بولغاچقا، ئۇنى ئۆلتۈرۈۋېتەيمۇ؟ دېمەك، مەن، مېنىڭ تەقدىرىم، مېنىڭ هاياتىم ئۇنىڭ ئۈچۈن

ئەھمىيەتسىز ئىكەن ـ دە؟ ياكى مەن ئۇنىڭغا زېمىنىدىكى جەننەتنى يارىتىپ بېرىشىم كېرەكمۇ؟ ! قانداق قىلىپ؟ شۇنداق قىلالىغان بولسام خۇش بولاتتىم ! لېكىن، دۇنيانى تۈزىتىش مېنىڭ قولۇمدىن كېلەمدۇ؟ ياكى مەن ئۆزۈملا ئېسىلىپ ئۆلۈۋالايمۇ؟ ــ ئۇ چاچلىرىنى يۇلۇپ، بېشىنى توختىماي چايقاپ قاتتىق يىغلاپ كەتتى. يېقىن رەتلەردىن كىمدۇر بىرلىرى ئۇنىڭ يېنىغا يۈگۈرۈپ كېلىشتى ۋە مۇرىلىرىدىن قۇچاقلاپ ئېلىپ كېتىشتى.

زال ئىچى يەنە تىمتاسلىققا چۆمدى. مىڭلىغان كىشىلەر باشلىرىنى تۆۋەن سېلىپ، قىمىر قىلماي ئولتۇراتتى. ھەممەيلەن ئولۇپىر ئوردوكنى پۈتۈنلەي ئۇنتۇپ قالغاندەك تۇراتتى. تېلېكامېرالارمۇ مۇنبەردىكى ئۇنى ئەگىپ ئۆتۈپ، بىر بولسا، ئولتۇرغانلارنىڭ چىرايلىرىغا تىكىلىپ، يەنە بىر بولسا، ئومۇمىي كۆرۈنۈشنى بېرىپ تۇردى.

بىر ھازادىن كېيىن ئېكراندا ئوردوك پەيدا بولدى:

ــ مېنىڭچە، بۇ سوئاللارنىڭ ھەممىسىگە بىز بۇ يەردە جاۋاب بېرەلمەيمىز. بەلكىم، بۇنىڭغا مەخسۇس... ــ دەپ ئۇ سۆزىنى ئەمدىلا باشلىغانىدى، زالدىن ئاڭلانغان بىر ئاۋاز يەنە ئۇنىڭ سۆزىنى بۆلۈۋەتتى:

ــ كەچۈرۈڭ، ئوردوك ئەپەندى، ــ دېدى بىر ئەر كىشى چەتتىكى بىر بۇلۇڭغا قويۇلغان مىكروفوندىن، ــ دېمەكچىمەنكى، سىز ھەرگىز باشقىچە ئويلاپ قالمايسىز. بىز سىزنى قوللايمىز. بىراق، ئۆزىڭىز كۆرۈپ تۇرۇۋاتىسىز، ھەممەيلەن بەكلا تېڭىرقاپ قالدى. مەن ئۆزۈم دوختۇر، مەنمۇ گاڭگىراپ قالدىم، مەن ئۇ ئايالنى چۈشىنىمەن، ئۇ بەك جىددىيلىشىپ كەتتى، يەنە قانچىلىغان ئايالار مۇشۇنداق ھالەتكە كېلىپ قالار ! ئالەم بوشلۇقىدىكى كىمدۇر بىرى، كىم بولۇشىدىن قەتئىينەزەر، بىزنىڭ تۇرمۇشىمىزغا مۇشۇنداق ئۇسۇپ كىرسە بولامدۇ؟ ! بىرىنچىدىن، بۇ بىزنىڭ ئاساسىي قانۇنىمىزغا

خىلاپلىق قىلغانلىق بولىدۇ. مۇنداق سوئال كىشىپ چىقىدۇ: بىز دېموكراتىك دۆلەتتە ياشاۋاتامدۇق ياكى ئۇنداق ئەمەسمۇ؟ بىز ئۆزىمىزگە ئىگە بولالامدۇق ـ بولالمامدۇق؟ ئىنسان ھوقۇقىنىڭ قوغدىلىشى نەدە قالدى؟ شەخسنىڭ ھوقۇقىغا دەخلى ـ تەرۇز يەتكۈزۈشكە كىم پېتىنالايدۇ؟ كىم بىزنى قانداقتۇر بىر نەزەرىيە ياكى ھەتتا ئىلمىي يەكۈنلەر بويىچە ياشاشقا ۋە ھەرىكەت قىلىشقا مەجبۇرلىيالايدۇ؟ ئەگەر مەن ئۇنى، ئىلمىي يەكۈننى قوبۇل قىلمىسام، ئەگەر ئۇنداق يەكۈن مېنىڭ مەنپەئەتىمگە ئۇيغۇن بولمىسا، ھېچقانداق ئادەم لابوراتورىيەلىك تەجرىبە ئارقىلىق تەسىر كۆرسىتىپ، ئۇنداق ياكى مۇنداق ياشاش ئۇسۇلىنى ماڭا تېڭىشقا ھەقلىق ئەمەس. مەن فىلوفېينىڭ خېتىنى ئەستايىدىل كۆرۈپ چىقتىم. كۆپ ئويلىدىم. سىزنى ھەرقانچە ھۆرمەت قىلسامۇ، ئوردوك ئەپەندى، مۇشۇ مەسىلىگە كەلگەندە سىزنىڭ پىكرىڭىزگە قوشۇلالمايمەن. مەن فىلوفېينىڭ كۆرسەتمىلىرىگە ئەمەل قىلىش مۇمكىن ئەمەس دەپ ھېسابلايمەن. ئىلمىي نۇقتىئىنەزەردىن ئالغاندا، بەلكىم ئۇنىڭ ئېيتقىنى توغرىدۇر، شۇنداق بولۇشى مۇمكىن، بىراق ئەمەلىيەتتە ئۇنداق بولمايدۇ، ئۇنىڭ دېگىنى ئەمەلىيەتكە ئۇيغۇن ئەمەس. بىز تەجرىبە قىلىنىدىغان چاشقان ئەمەس!

ـــ توغرا! ئاپىرىن! راست دەيدۇ! ـــ ھەر جايلاردىن ۋارقىرىغان ئاۋازلار ئاڭلاندى. زال ئىچى ۋاراڭ ـ چۇرۇڭغا تولدى.

تېلېكامېرالار چۇقان سېلىۋاتقان سايلىغۇچىلاردىن ھېلى ئۇنىڭ، ھېلى بۇنىڭ چىرايىنى كۆرسىتىپ تۇراتتى. شۇ ئەسنادا ئوپېراتور ئوردوكنىڭ ئۆزىنى يېقىن قىلىپ كۆرسەتتى. ئۇنىڭ تۇرقى ـ سىياقى ئادەمنىڭ ئىچى ئاغرىغۇدەك بولۇپ قالغانىدى. ئۇ زال ئىچىدە باشلانغان ئەسەبىيلەرچە تەرتىپسىزلىكنى قانداق توختىتىش، قانداق قىلىشنى بىلەلمەي مۇنبەردە گاڭگىراپ تۇراتتى. دەل شۇ دەقىقە بورك ئوردوكنىڭ يۈزىدە تۇيۇقسىز

قەيەردىندۇر ئىچىدىن تەپچىپ چىقىپ قايتىدىن پەيدا بولغان، زۇۋانسىز غەزەپنىڭ نەتىجىسىدە شۇنچە يېقىمسىز كۆرۈنگەن ھېلىقى «شورپا» داغلىرىنى بايقىدى. ئۇنىڭ يۈزىگە چاچرىغان بۇ شورپا داغلىرى كۆكۈچ قىزىل، ئىسسىق ۋە نەم ئىدى — يىراقتىن، ئېكراندىن شۇنداق تەسىر قالدۇراتتى. بولۇۋاتقان بۇ ئىشلارغا قاراپ، يەر يۈزىدىكى ئىپلاسلىقلارنىڭ مەنبەسى ئۆزلىرى ئىكەنلىكىنى قەتئىي ئېتىراپ قىلغۇسى كەلمەيۋاتقان ئادەملەرنى كۆرۈپ، بورکنىڭمۇ كۆڭلى غەش بولدى. شۇنداق، كىشىلەر فىلوفېينى قەتئىي، زادى چۈشىنىشنى خالىمايتتى. بورك ئوردوكنىڭ كەمستىلىش ئورنىغا چۈشۈپ قالغانلىقىنى كۆرۈپ، ئۇنىڭغا ھەقىقەتەن ئىچى ئاغرىپ قالدى. «ھەي ئىش ئەپلەشمىدى، پەقەتلا ئەپلەشمىدى، — بورك ئۆزىنىڭ مەكتەپدىشى ئۈچۈن ئازابلاندى، — ئەڭ مۇھىمى، روھى چۈشۈپ كەتمىسە بولاتتى. زال ئىچىدىكىلەرنى قايىل كەلتۈرەلىسە، ئۆزىنىڭ نۇقتىئىنەزىرىنى ساقلاپ قالالىسا بولاتتى. شۇنداق قىلالىسا، ئۆزىنىڭ ئەسلىدىكى مەۋقەسىنى تىكلىيەلەيتتى. شۇنداق قىلىش قولىدىن كېلەرمۇ؟ ۋاي خۇدا، بۇ نېمىدېگەن بىمەنىلىك ! بىز مەجبۇر بولدۇق، بىزدە گۇناھ يوق، لېكىن ئۆزىمىزگە ئالاقىدار ئىشلارغا كەلگەندە قارىغۇ بولۇپ قالدۇق ! بىچارە فىلوفېي، ئۇ ھازىر مۇشۇ زالدا بولۇپ قالسىدى !»

— ئوردوك ئەپەندى، شەخسەن ئۆز نامىدىن ۋە ئەگەر باشقىلار قوشۇلسا، سايىلغۇچىلار نامىدىن سىزگە تەلىپىم بار. بۇ ئىشنى مۇشۇنداقلا تاشلاپ قويۇشقا بولمايدۇ ! — ئۆزىنى دوختۇر دەپ تونۇشتۇرغان كىشى ۋاراڭ - چۇرۇكنى بېسىشقا تىرىشىپ مىكروفون ئالدىدا ۋارقىرىدى، — ئامېرىكا پۇقرالىرى ئۇستىدە تەجرىبە يۈرگۈزۈشكە ھېچقانداق ئادەمنىڭ ھوقۇقى يوق ! ئالەم بوشلۇقىدىكى ھېلىقى مونىخ پۇتۇن ئىنسانىيەتنى تىلغا ئېلىۋاتىدۇ، بۇ ئۇنىڭ ئىشى، بىزنىڭ ئىشىمىز ئەمەس. بىز — ئامېرىكىلىق. بىز — ھوقۇقلۇق شەخسلەر ! ئۇنىڭ قوشما

ئىشتاتلار زېمىنلىرىنى نۇرلاندۇرۇپ ئىغۇاگەرچىلىك يۇرۇگۇزۇشىگە يول قويماسلىق كېرەك ! پارلامېنت سۆز قىلسۇن، بىزنىڭ فېدېراتسىيە ئورگانلىرىمىز سۆز قىلسۇن !

— راست، توغرا ! يول قويماسلىق كېرەك ! — ھەر تەرەپتىن ۋارقىرىغان ئاۋازلار ئاڭلاندى، — يول قويۇلمىسۇن !

— تىنچلىقنى ساقلايلى، ئەپەندىلەر ! سىلەردىن ئۆتۈنۈپ قالاي، خانىملار ! — سەھنىدىكى رېياسەتچى ئۆزىنىڭ مىكروفونى ئارقىلىق تەرتىپ ئورنىتىشقا تىرىشتى. ئۇ قىممەت باھالىق يوغان كۆزئەينەك تاقىغان، مايلانغان چاچلىرى سىلىق تارالغان، رەتلىك كىيىنگەن سالاپەتلىك كىشى ئىدى. ئەھۋالدىن قارىغاندا، ئۇمۇ ئىشىنىڭ بۇنداق ئۆزگىرىپ كېتىشىنى كۈتمىگەندەك تۇراتتى. ئۇ جىددىيلەشكەن بولۇپ، ھە دېسىلا ئۆزىنىڭ گالىستۇكىنى تارتىشتۇرۇپ قويياتتى، — مىكروفون ئالدىغا نۆۋەت بىلەن كېلىشىڭلارنى سورايمەن ! — دەپ ئۇندەيتتى ئۇ، — سىلەرگە سۆز بېرىمەن، لېكىن نۆۋەت بويىچە، ئۆتۈنۈپ سورايمەن، مەرھەمەت قىلىپ، نۆۋەت بويىچە.

بىراق، ۋاقتى ئۆتكەنسىرى. ئۆتۈشمە يوللاردىكى مىكروفونلارنىڭ يېنىدا دەرھال بىرنېمىلەرنى ئۇقتۇرغۇسى كېلىپ ئالدىنقى ناتىقلارنىڭ سۆزلىرىگە ئۇلاپ يەنە ئاللىنېمىلەرنى دەۋالغۇسى كېلىپ، ئىچى قاينىاپ تۇرغان كىشىلەر توپلىنىپ تۇرۇشاتتى.

شۇنىڭ بىلەن، رېياسەتچى مىكروفونلارغا نۆۋەت بېرىش ئىشى بىلەنلا بولۇپ كەتتى:

— بىرىنچى مىكروفون !... سۆز ئىككىنچى مىكروفونغا !... مەرھەمەت ! ئۈچىنچى مىكروفون ! ... بەشىنچى... يەتتىنچى... ئونىنچى...

سۆزلىگۈچىلەر بەجايىكى كۈچ ئۇلاپ يۇگۇرۇۋاتقاندەك مىكروفوندىن مىكروفونغا كۆرۈنمەس ئىت بولۇپ ئېتىلماقتا ئىدى، سۆزلەنگەن سۆزلەر بارغانسېرى كەسكىنلەشتى ۋە

ئۇلارنىڭ مەنسى فىلوفېينىڭ بايقىشى ھەم ئىدىيەسىگە قەتئىي قارشى تۇرۇشقا، ئۇنى ئوربىتىدىن قوغلاپ چىقىرىش ھەققىدىكى رادىكال چاقىرىقلارغا، ئالەم بوشلۇقىدا دۇنياۋى ئىغۋاگەر، ئەشەددىي غەلىيانچى پەيدا بولدى دېگەنلەرگە مەركەزلەشتى. بىرەيلەن، تۇرقىدىن قارىغاندا، رۇس مۇھاجىرلىرىدىن بولسا كېرەك، ھەتتا فىلوفېينى ك گ ب نىڭ چېقىمچىلىرىدىن بىرى، ھامىلدار ئاياللارنىڭ كەينىدىن گەپ تاپىدىغان ئالەم بوشلۇقىدىكى غەيۋەتخور دەپ ئاتىدى. يەنە بىرەيلەن فىلوفېينى رۇسىيەنىڭ ئالەم بوشلۇقىغا تاشلاپ قويغان تەسىر كۆرسىتىش جاسۇسى، ئۇنىڭغا جەمئىيەتتە گېن بومبىسىنى پارتلىتىپ ئامېرىكىنى ئىچىدىن ۋەيران قىلىش ۋەزىپىسى تاپشۇرۇلغان، دېگەن كۆزقاراشنى ئوتتۇرىغا قويدى. يەنە بىرەيلەن، بۇ ھازىرقى جەمئىيەتنى كونترول قىلىش ئۇچۇن قانداقتۇر دۇنياۋى ھەرىكەتنى پىلانلىغان خەلقئارا قارا گۇرۇھنىڭ ئىشى، دېگەن توقۇلمىنى بايان قىلدى. ئىشتىراك قىلغۇچىلارنىڭ كاللىسىغا كىرىپ قالغان يەنە تۇرلۇك قورقۇنچلۇق ئەپسانىلەر سۆزلەندى. شۇنىڭدىن كېيىن، يامانلىق ۋە قارا كۆڭۇللۇككە قارىتا ئەزەلدىن قوللىنىپ ئادەت بولۇپ كەتكەن سۆزلەرگە ئالەم بوشلۇقى دېگىنى قوشۇلۇپ ئېيتىلدى — ئالەم بوشلۇقىدىكى ئىبلىس، ئالەم بوشلۇقىدىكى شەيتان، ئالەم بوشلۇقىدىكى بۇزغۇنچى ۋە ھەتتا ئىختىيارسىز چىقىپ كەتكەن ماختاش سۆزى — ئالەم بوشلۇقىدىكى فائۇست① ...

گەرچە ھەممەيلەن فىلوفېيگە قارشى تۇرسىمۇ، يەنىلا سەمىمىيەت بىلەن، دىلىدىكى تەشۋىش بىلەن، ئۇنىڭ ئىجتىمائىي — بىيولوگىيەلىك بايقىشىنىڭ قورقۇنچلۇق يەكۈنلىرىنى كىشىلەرنىڭ ئېڭىدىن ۋە قەلبىدىن چىقىرىۋېتىش

① فائۇست — گېرمان رىۋايەتلىرىدىكى ۋە دۇنيا ئەدەبىيات ـ سەنئەت ئەسەرلىرىدىكى قەھرىمانىنىڭ ئىسمى بولۇپ، ئىنسانىيەتنىڭ بىلىمگە ئىنتىلىشىگە سىمۋول قىلىنغان.

ئىستىكى بىلەن سۆزلەشتى ھەمدە ئىنسانىيەت ئۆز تارىخىدا ھېچقانداق «كاساندرا تامغىلىرى» نى بىلمەي ئەۋلادتىن - ئەۋلادقا كۆپىيىپ، تەرەققي قىلىپ كەلگەنلىكىنى تەكىتلەشتى. بۇ گەپلەر ھەقىقەتەن كۈچلۈك تەسىر قوزغىدى، بولۇپمۇ ئاياللار كۆزلىرىگە ياش ئېلىپ ئۆزلىرىنى قۇتقۇزۇشنى، ئۇلارنىڭ شەخسي تۇرمۇشىغا تەكشۈرگۈچى نۇرلارنىڭ بۆسۈپ كىرىشىدىن قوغداشنى تەلەپ قىلغاندا، ئاخىر، نۇتۇق سۆزلەشلەر جەريانىدا ئالەم بوشلۇقىدىكى مۇناخىنىڭ مەسلىسىنى ب د ت ئۆز قولىغا ئالسۇن، ئىنسانىيەتنى قوغداش مەقسىتىدە تەدبىر قوللىنىش ئۈچۈن بۇ مەسىلە ب د ت گە تاپشۇرۇلسۇن، دېگەن تەلەپلەر ئېيتىلدى.

روبېرت بوركقا بۇلارنى كۆرۈش ئېغىر كەلدى، ئېچىنىشلىق تۇيۇلدى. ھەر زامان كىشىلەر ئاڭلاپ كۆنۈپ قالغان، يارىلىش كۇنىدىن باشلاپ كۈتۈلۈۋاتقان تاشقى دۇنيانىڭ ئومۇميۈزلۈك ئاپىتى بىلەن ئەمەس، بەلكى تۇگىمەس نەيرەڭ، ھەددىدىن ئاشقان ياۋۇزلۇقلار كەلتۈرۈپ چىقارغان ئىرسىيەتنىڭ ئېچكى قىسمىدىكى يىمىرىلىش بىلەن بەلگىلىنىدىغان ئاخىر زامانىنىڭ ھەقىقي ماھىيىتىنى ئېچىپ كۆرسەتمەكچى بولغان فىلوفېينىڭ ئەجرىنى نۇرغۇن كىشىلەرنىڭ كۆرمەيۋاتقانلىقىدىن روبېرت بورك ئېغىر خورسىندى. داۋاملىق سادىر قىلىپ كەلگەن خاتالىقلىرى، خۇدا ئاتا قىلغان ھاياتىدا ئۆتكۈزگەن گۇناھلىرى ئۈچۈن جاۋاب بېرىشنىڭ ئىختىيارسىز تۇرده كېلىدىغان يوقالماس قورقۇنچى ئادەمنىڭ ئېچىدە ئۆزىدىن دېرەك بېرىپ تۇراتتى. ھايات ئادەمگە بىر قېتىملا بېرىلگەن، ئۇ تەكرارلانمايدۇ، ھەربىر بەندىگە مەڭگۈلۈككە ئەمەس، ئۇزاق ۋاقىتقا بېرىلگەن، ماكان ۋە زاماندا ئۇنىڭ ۋاقتى بەلگىلەنگەن ۋە چەكلەنگەن.

ئولۇۋېر ئوردوكنىڭ چىرايى ئۆڭۈپ ئادەمنىڭ ئىچى ئاغرىغۇدەك بولۇپ قالغانىدى. بورك شۇ تاپتا ئوردوكنىڭ

تۇگىشىپ كېتىۋاتقانلىقىنى سەزدى ھەمدە ئىشىنىڭ بۇنداق بولۇپ كېتىدىغانلىقىنى ئالدىن مۆلچەرلىيەلمىگەنلىكى ئۈچۈن ئۆزىگە كايىدى، گەرچە مۇشۇنداق بولۇش مۇمكىنچىلىكى ھەققىدە ئاز - تولا ئاگاھلاندۇرۇش بەرگەن بولسىمۇ.

راستىنى ئېيتقاندا، ئوردوكنىڭ ئەھۋالى چاتاق ئىدى. ئۇ مۇنبەردە گاڭگىراپ يالغۇز تۇراتتى، خۇددى بۇ يىغلىشىنىڭ ئۇنىڭغا ھېچقانداق ئالاقىسى يوقتەك ھەممەيلەن ئۇنى ئۇنتۇشتى. سۆزلەنگەن بارلىق نۇتۇقلار، ئېتىراز بىلدۇرۇشلەر پەقەت فىلوفېيگىلا قارىتىلغانىدى. بۇ يىغلىشىنىڭ سەۋەبكارى بولغان ئوردوك ئەمەس، بەلكى ئالەم بوشلۇقىنىڭ قانداقتۇر بىر يېرىدە تۇرۇۋاتقان ئاشۇ فىلوفېيلا ھازىر ھەممىنىڭ دىققىتىنى مەركەزدە ئىدى. كىشىلەر زۇڭتۇڭ نامزاتىغا ئەمەس، مۇناخ فىلوفېيگە بىر نېمىلەرنى دېمەكچى بولۇپ، يوللارغا قويۇلغان مىكروفونلارنىڭ ئەتراپىدا قىستىلىشىپ تۇراتتى. ئوردوك بولسا، نېمە ئۈچۈندۇر تېخىچە مۇنبەردە جىم تۇراتتى. ئۇنىڭ كۆز ئالدىدىكى ھەممە نەرسە گويياكى بازارغا ئوخشاپ قالغانىدى. سايلىغۇچىلار ۋە تېلېۋىزور كۆرگۈچىلەرگە ئوردوك مەسلىسىنىڭ مۇھىملىقىنى ھېس قىلدۇرۇش ئۈچۈن كۆرۈلگەن بارلىق تەييارلىقلار ۋە چارە - تەدبىرلەر ئەمدى بىكار كەتتى. تەنتەربىيە سارىيىنىڭ قۇبىسىمان تورۇسى ئاستىدىكى ئوردوكنىڭ كۈلۈپ تۇرغان سۇرىتى چۈشۈرۈلگەن يوغان شار ئەمدى خۇددى سوپۇن ماغزىپىدەك بىچارىلەرچە كۆرۈنۈپ تۇراتتى. ئۇ ئۆزى بولسا، جانسىز ۋە خورلانغان ھالەتتە نېمە قىلىشىنى بىلمەي تۇراتتى. ئۇنىڭ مەسلىھەتچىلىرى ۋە يارەمچىلىرى يۈگۈرۈپ كېلىشىپ، ئۇنىڭغا پىچىرلاپ بىرنېمىلەرنى دېيىشتى، لېكىن ئۇ مۇنبەردە داڭ قېتىپ تۇراتتى. ئۇنىڭ كۆزلىرىدە غەزەپ، يۇزىدە ھېلىقىدەك شورپا داغلىرى ئىپادىلىنىپ تۇراتتى. بۇ تولۇق ۋەيران بولغانلىق ئىدى، پۈتۈن مەملىكەت ئالدىدا ۋەيران بولغانلىق ئىدى.

يىغىلىشىنىڭ دەرياسى باشقا يۆنىلىشتە ئاقماقتا ئىدى. كىم بىلسۇن، بۇنىڭ ئاخىرى قانداق بولاتتىكىن، شۇ ئارىدا خۇددى سۇغا چۆكۈپ كېتىۋاتقان كىشىگە بىر تال سامانىنى تاشلاپ بەرگەندەك ئىش بولدى. تەنھەرىكەتچىلەرگە ئوخشايدىغان بىر ياش يىگىت نەدىندۇر بىر چەتتىن تېز كېلىپ سەھنىگە چىقتى. ئۇ تېخىچە گالىستۇكىنى تارتىشتۇرۇپ، نۇتۇق سۆزلىگۈچىلەرنىڭ نۆۋىتىنى باشقۇرالماي جاپادا قالغان رىياسەتچىنىڭ ئالدىغا كەسكىن قەدەم تاشلاپ كەلدى ۋە ئۇنىڭغا نېمىدۇر بىرنېمە دېدى ـ دە، مىكروفوننى كۈچ بىلەن دېگۈدەك تارتىپ قولىغا ئالدى. ئۇ زال ئىچىدىكىلەرگە قاراپ يۇقىرى ئاۋازدا مۇنداق دېدى:

ـــ تۈيۈقسىزدىن بۆسۈپ كىرگەنلىكىم ئۈچۈن ئەپۇ سورايمەن. مەن بىر تەكلىپ بەرمەكچى ! بۇ بەك مۇھىم !

ۋاراق ـ چۇرۇك بېسىقتى. زال ئىچىدە بىر ئاز تىنچلىق ئورنىتىلدى. ئەمدى بىر سېكۇنت ۋاقىتنىمۇ قولدىن بېرىشكە بولمايتتى.

ـــ مېنىڭ ئىسمىم ئېنىتونى يۇنگېر، ـــ دەپ ئۆزىنى تونۇشتۇردى تۈيۈقسىزدىن سەھنىدە پەيدا بولغان يىگىت.

«ئېنىتونى يۇنگېر دېگەن مۇشۇ ئىكەن ـ دە، كېلىشكەن يىگىت ئىكەن» دەپ ئويلاپ قالدى روبېرت بورك.

ـــ مېنىڭ ئىسمىم سىلەرگە مۇھىم ئەمەس، ـــ دېدى يۇنگېر، ـــ مەنمۇ سىلەرگە ئوخشاشلا مۇشۇ رايونىنىڭ بىر سايىلىغۇچىسى. ئۆزۈمنىڭ سۆزلەش ھوقۇقۇمدىن پايدىلانماقچىمەن. ئۇنىڭ ئۈستىگە، مەن ئوردوك ئەپەندىنىڭ كومانداسىدىن، مەن ئۇنىڭ مەسلىھەتچىلىرىدىن بىرى بولىمەن. دىققەت قىلىشىڭلارنى سورايمەن. بىزنىڭ يىغىلىشىمىز بىزگە ئالەم بوشلۇقىدىن تاشلاپ بېرىلگەن مەسىلىلەرنى مۇنازىرە قىلىشقا ئەمەس، بەلكى زۇڭتۇڭ نامزاتى بىلەن كۆرۈشۈشكە بېغىشلانغان. شۇڭا، ئۆزىمىزنىڭ سايلام ئالدىدىكى

مۇزاكىرىمىزنى داۋاملاشتۇرساق ئەقىلگە مۇۋاپىق بولارمىكىن، فىلوفېينىك ئىشىنى باشقا بىر ۋاقىتتا ئايرىم سۆزلەشسەك، چۈنكى ئەھۋالدىن قارىغاندا، بۇ پەۋقۇلئاددە يېڭىلىق ئۈستىدە كۆپ ئويلاشقا، كۆپ باش قاتۇرۇشقا توغرا كېلىدۇ. شۇڭا، كۈنتەرتىپكە ئەمەل قىلىشنى سورايمەن. فىلوفېي مەسىلىسى بىلەن ئوردوك ئەپەندىنىڭ دىققىتىنى بۆلمەستىن، ئۇنى ئۆزىنىڭ كۆڭلىدىكىنى سۆزلەشكە تەكلىپ قىلايلى.

بۇ دەل ۋاقىتدا ئېيتىلغان سۆز بولدى. جاڭجال بېسىقتى. بورك ئېنتونى يۇنگېرگە قاراپ خۇشال بولدى. بۇ يىگىتنى ئۇ تەخمىنەن مۇشۇ تەقلىدتە كۆز ئالدىغا كەلتۈرگەنىدى. ئاندىن شۇنداق بىر ۋەقە يۈز بەردىكى، ھېچكىم، جۈملىدىن بوركمۇ بۇنداق بولۇشنى كۈتمىگەنىدى.

ئوردوكقىمۇ قايىل بولۇش كېرەك ! ئۇ پۈرسەتنى قولدىن بەرمىدى:

— شۇنداق، مەن نۇتقۇمنى داۋاملاشتۇرىمەن، — دەپ دەرھال تەييار بولدى ئۇ. بۇ چاغدا ئۇنىڭ كۆزلىرى قانداقتۇر بىر قىسما چاقناپ كەتتى، چىرايىدا غەل - پال ئىپادىلىنىپ ئۆتكەن باشقىچە ئالامەتتىن قارىغاندا، ئۇنىڭ ئىچىدە قانداقتۇر بىر ئۆزگىرىش بولغانلىقىنى كۆرگىلى بولاتتى. ئۇ قانداقتۇر بىر قارارغا كەلگەنىدى، — شۇنداق، ھۆرمەتلىك سايلىغۇچىلار، ئېنتونى يۇنگېر ھازىر ئېيتقاندەك، مەن نۇتقۇمنى داۋاملاشتۇرۇش ئۈچۈن بۇ يەردە تۇرۇۋاتىمەن. لېكىن، بۇ گەپكە كىچىككىنە تۈزىتىش كىرگۈزۈپ قويای، — ئۇ سۆزىنى توختىتىپ، تۆۋەندە ئولتۇرغانلارغا سىنچىلاپ قارىۋالدى - دە، چۈشەندۈرۈپ ھەم تەكىتلەپ مۇنداق دېدى، — مەن دەل فىلوفېي ھەققىدە سۆزلەيمەن. مەن بۇ يەردە مىكروفونلاردا ئېيتىلغان سۆزلەرنى داۋاملاشتۇرۇپ، ئالەم بوشلۇقىدىن بىزگە قارىتىلغان پىسخولوگىيەلىك ھۇجۇمغا دائىر گەپلەرنى تەكىتلەپ، بىزنىڭ گېن مەسىلىسىدىكى قاراشلىرىمىزنى قاتتىق تەنقىد قىلىپ

سۆزلەيمەن، مۇشۇ مەسىلىلەرنى بىرىنچى ئورۇنغا قويۇپ سۆزلەيمەن، چۈنكى مەن سايلىغۇچىلارنىڭ پىكرى بىلەن، خەلقنىڭ پىكرى بىلەن ياشايمەن. مانا، بىز ھەممىمىز بۇ يەردە بىللە تۇرۇۋاتىمىز، بۇ مەن ئۇچۈن ھەممىدىن مۇھىم. بۇ يەردە مىكروفونلاردىن مېنىڭ كۆڭلۈمگە باب كېلىدىغان نۇتۇقلار سۆزلەندى. مەنمۇ بۇ ھەقتە، ئامېرىكا دېموكراتىيەسى ئۈچۈن ئەڭ ئالىي بايلىق ھېسابلىنىدىغان بىزنىڭ ھوقۇقلىرىمىز ۋە ئەركىنلىكلىرىمىزگە قارىتا ئالەم بوشلۇقىدىن قىلىنغان مىسلىسىز تاجاۋۇزچىلىق ھەققىدە تەخمىنەن سىلەرنىڭ ئېيتقانلىرىڭلاردەك ئويلىغانىدىم. سىلەر توغرا ئېيتتىڭلار. مەن بۇنىڭغا قوشۇلىمەن. فىلوفېي ئالەم بوشلۇقىدا تۇرۇپ بىزنىڭ ھاياتىمىزنىڭ تېگىگە لەخمە كولاۋاتىدۇ. مەن يەنە شۇنى قوشۇپ قويماقچىمەنكى، ئۇ شۇنداق قىلىشنى ئويلامدۇ ياكى ئويلىمامدۇ، ئىشقىلىپ، ئاخىرقى ھېسابتا ئۇ بىزنىڭ دېموكراتىيەمىزنىڭ ئۇلىنى كولاۋاتىدۇ. قارىماققا، بۇ مۇمكىن بولمايدىغاندەك كۆرۈنىدۇ، لېكىن ئەھۋال شۇنداق. بۇ قارا نىيەتلىك بىلەن، ئىنسانپەرۋەرلىككە قارشى مەقسەت بىلەن ئورۇنلاشتۇرۇلغان ياۋۇزلۇق. بىز سىلەر بىلەن يەنە بىر قېتىم قايىل بولدۇقكى، ھەقىقەتەنمۇ، شەيتانىنىڭ شۇملۇقلىرىنىڭ چېكى يوق. مەن ئالدى بىلەن ئۆزۈم سۆھبەتلەشكەن بىر قىسىم ئاتاقلىق ۋە قارىماققا ناھايىتى بىلىملىك كۆرۈنىدىغان كىشىلەرنىڭ پىكىرلىرىنى بىر قۇر تونۇشتۇرۇپ، ئاندىن بۇ ھەقتىكى ئۆزۈمنىڭ كۆزقارىشىمنى ئوتتۇرىغا قويماقچىدىم. بىراق، سۆزۈمنىڭ ئىككىنچى قىسمىغا ئۆتۈپ، فىلوفېينىڭ خېتىگە قارىتا شەخسەن ئۆزۈمنىڭ تونۇشۇمنى بىلدۈرۈشكە ئۇلگۈرەلمىدىم، بۇنى سىلەر چۈشىنىسىلەر. مىكروفونلاردا ئېيتىلغانلارنىڭ ھەممىسى دەل مېنىڭ دېمەكچى بولغانلىرىمغا ئوخشاش. مانا بۇ ياخشى ئالامەت، مانا بۇ مەۋقەيىمنىڭ توغرا ئىكەنلىكىگە ئۆزۈمنى ئىشەندۈرىدۇ. ھازىرقى جەمئىيەتنىڭ

ئۇستىدە مىسلى كۆرۈلمىگەن خەۋپ - خەتەر ئېسىلىپ تۇرماقتا دېگەن پىكىرگە مەن تامامەن قوشۇلىمەن. ئۆزىنى مۇناخ فىلوفېي دەپ ئاتىۋالغان بۇ كىشىنىڭ ئىشى بىر قاراشتا گېن تەتقىقاتىغا قارىتىلغاندەك كۆرۈنسىمۇ، ئەمەلىيەتتە بۇ بىزنىڭ روھىمىزنى، بىزنىڭ ئۆزىمىزگە بولغان تارىخىي ئىشەنچىمىزنى، بىزنىڭ مەدەنىيىتىمىزنى ۋەيران قىلىشقا قارىتىلغان تاجاۋۇزچىلىق. دەققەت قىلىڭلار، بۇ تاجاۋۇزچىلىق يالغۇز ئالەم بوشلۇقىنىڭ قەرىدىن كېلىش بىلەنلا چەكلىنىپ قالمايدۇ، فىلوفېي زېمىندا ئۆزىنىڭ ئىتتىپاقداشلىرىنى تاپتى، ئۇلار بىزدە ئىلىم - پەندىكى ۋە ئىجتىمائىي تۇرمۇشتىكى كاتتا ئەرباب ھېسابلىنىدىغان ئايرىم كىشىلەردىن ئىبارەت. ئىش مانا مۇشۇنداق بولۇۋاتىدۇ ! ئەنە شۇ كىشىلەر فىلوفېي بىلەن بىرلىشىپ پۈرسەت كۈتۈۋاتىدۇ، ئۆزلىرىنىڭ ئالەم بوشلۇقىدىكى قۇتراتقۇچىسىنى بېشىغا ئېلىپ كۆتۈرۈپ، ئۇنىڭ نامى بىلەن يەر يۈزىدە زور مالىمانچىلىق پەيدا قىلماقچى، بىزنىڭ مۇكەممەللىكىمىزگە گۇمان ئۇرۇقلىرىنى چاچماقچى، ئەڭ مۇھىمى ــ ئاياللىرىمىزغا كاساندرا تامغىسى دېيىلگەن جىن - شەيتانلارنىڭ بەلگىسىنى چۇشۇرۈپ، ئۇلارغا ھاقارەت كەلتۈرمەكچى. ئويلاپ باقايلى ــ كاساندرا تامغىسى بالاىئاپەت ۋە بەختسىزلىكتىن بېشارەت بېرەرمىش ! بۇ مۇنداقلا دەپ قويغان گەپ ئەمەس. بۇ بىر چوڭ قارا نىيەتلىكنىڭ ئىپادىسى ! شۇڭا، ھوشيار بولايلى ! بارلىق مىللەتلەر ھوشيار بولۇشى كېرەك ! فىلوفېينىڭ ئىلىم - پەن تونىغا ئورىنىۋالغان مەسلەكداشلىرى ئاممىۋى ئاخبارات ۋاستىلىرى ئارقىلىق كىشىلەرگە تەسىر كۆرسەتمەكچى، ئالەم بوشلۇقىدىكى ساختا پەيغەمبەرگە ئىشەنمەسلىك بولۇپ تەيىارلىق كۆرۈۋاتىدۇ. بۇ مۇبالىغە ئەمەس، ئىشىنىڭلار، بۇ ــ ئىنسانىيەتكە قارشى سۇيىقەست. گەپ شۇ ! مەن ئەنە شۇنىڭدىن ئەنسىرەۋاتىمەن، ھۆرمەتلىك سايلىغۇچىلار !...

قارىغاندا، زال ئىچىدىكىلەرنىڭ كۆتكىنى شۇ ئىدى. زۇڭتۇڭ نامزاتىنىڭ نۇتقىغا بېرىلىپ ئۆزىنى ئۇنتۇشقان كىشىلەر ئۇنىڭدىن كۆزلىرىنى ئۇزمەي قاراپ ئولتۇرۇشاتتى. ئەمدى ئولىۋېر ئوردوكنىڭ ئېيتقانلىرى ئۇلارنىڭ قەلبىدە قىزغىن قوللاش ۋە تولۇق چۈشىنىش ھاسىل قىلماقتا ئىدى. «ئالفا - بېيسبول» تەنتەربىيە سارىيىدىكى كىشىلەر شۇ تاپتا گويا بىر كىشىدەك نەپەس ئېلىپ، بىردىنبىر چاقىرىققا، يەنى ئولىۋېر ئوردوكنىڭ سۆزلىرىگە قۇلاق سالماقتا ئىدى. شۇبھىسىزكى، بۇ ئۇتۇق ئىدى. ئوردوكنىڭ كۆچىلىك ئالدىدا يۈزى چۈشكەندىن كېيىنكى ئاجايىپ ئۇتۇقى ئىدى. ئۇ غەلىبىگە يول ئاچتى، ئۇنىڭ مانېۋېرى دەل جايىدا بولدى، ئۇ ئىستراتېگىيەنى نۇقسانسىز ئۆزگەرتتى. مانا ئەمدى شۇنىڭ مېۋىسىنى تېتىماقتا ئىدى.

ئوردوك ئۆزىمۇ بايىقىسى ئەمەس ئىدى. مۇنبەردە پۇتۇنلەي باشقا بىر ئادەم تۇراتتى. ئۆزىنىڭ سۆزلىرى تىڭشىغۇچىلارغا قانداق توسالغۇسىز تەسىر يەتكۈزۈۋاتقانلىقىنى كۆرگەن ئوردوك سۆزلىگەنسېرى كۆڭلى يايراپ كەتتى. بۇ كەم ئۇچرايدىغان ئۆز - ئۆزىدىن زوقلىنىش ھالىتى ئىدى، بۇ مۇۋەپپەقىيەتنىڭ سۆز يەتمەس، كۆز تويماس لەززىتى ئىدى، سۆزنىڭ ئالاھىدە تەسىرى ۋە قۇدرىتى ئىدى. ئۇنىڭغا ئۆزىنىڭ سۆزلىرى ئاغزىدىن قۇيۇلۇپ چىقىپ ئەتراپتىكىلەر بىلەن ۋە بولۇپمۇ ئاياللار بىلەن جىپسلىشىپ كېتىۋاتقاندەك، ئۇلارنىڭ ھەممىسى جىنسىنىڭ قانداق بولۇشىدىن قەتئىينەزەر، ئەرلەرمۇ، ئاياللارمۇ ئۇنىڭغا ئۆزىنى ئۇرۇپ، ھەر بىرى ئۇنى ئۆزى ئۈچۈن ئىشقى بىلەن قامالالاۋاتقاندەك تۇيۇلۇپ كەتتى. شۇ سەۋەبتىن ئۇنىڭغا كۈچ - قۇۋۋەت تولۇپ، ئۆزىنى گويا كى قاتتىق كىشىنەپ ۋە ئوتلۇق پۇشقۇرۇپ ئۇيۇر ئىچىدىكى بايتاللارغا ئېتىلىۋاتقان ئايغىرەك ھېس قىلدى. ھەر بىر سۆز ئۇنىڭغا قاينىاق كۈچ ئاتا قىلاتتى ھەمدە شۇنچە ئارزۇلۇق ۋە ھازىرچە تېخى قولغا كەلمىگەن ئىمكانىيەتلىك ھوقۇقنىڭ يېقىنلاپ كېلىۋاتقانلىق سېزىمىنى

بېرەتتى. ئەھۋالدىن قارىغاندا، ئۇنىڭ ژۇجۇدىدا ئورمان مەخلۇقلىرىدىن باشلىنىپ ئۇزۇلمەي كېلىۋاتقان ئۆزىگە ئوخشاشلارغا ھۆكۈمرانلىق قىلىش چاقىرىقى، ئۆزىنىڭ چاڭگىلىغا چۈشكەن نەرسىنى يوقىتىپ قويماسلىققا، مەڭگۈ قولدىن چىقارماسلىققا بولغان يىرتقۇچلارچە ئىنتىلىش ئىپادىلەنمەكتە ئىدى. بىراق، ھوقۇقنىڭ شېرىن ئېيىغا بارىدىغان يول نۇتۇق ئېقىملىرىدىن ئۆتەتتى. سۆزلەر قۇرلارغا تىزىلىپ قارشى تەرەپنىڭ قەلئەسىگە، يەنى ھازىرقى پەيتتە فىلوفېينىڭ ئىدىيەسىگە ۋە ئۇنىڭ ھازىرچە يېقىلمىغان مەسلەكداشلىرىغا ھۇجۇم قىلىشى كېرەك ئىدى. ئۇلارنى دارىتمىلاپ تىلغا ئېلىش ئارقىلىق بۇ يىغىلىش ئىشتىراكچىلىرىنى ئۆز ئەتراپىغا ئۇيۇشتۇرۇپ، ئۇلارنى بىر قول شىلتىش بىلەنلا ئۆزىگە ئەگىشىپ كۇرەشكە ئاتلىنىدىغان قىلىۋېتىشنى كۆزلەيتتى.

ۋاھ، بۇ ئولۇۋېر ئوردوكنىڭ ئامەت يۇلتۇزى پارلىغان چاغ ئىدى. كۆپچىلىك بىردەك ئۇنىڭغا قايىل بولماقتا ئىدى. پەقەت ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى مۇنبەرگە يېقىن جايدا ئولتۇرۇپ، ئېكراندا غىل - پال كۆرۈنۈپ قالغان بىر كىشىلا بۇنىڭ سىرتىدا ئىدى. سەھنىنىڭ بىر چېتىدە ئولتۇرغان ئېنتونى يۇنگېر خۇددى ئېتىلغان تاشتىن ئۆزىنى قاچۇرغاندەك ئىككى قولى بىلەن بېشىنى چىڭ قىسۋالغانىدى. ئۇنىڭ قوللىرىنىڭ بېغىشىدىكى كۆك تومۇرلىرى كۆپجۈپ چىققانلىقى كۆزگە تاشلىنىپ تۇراتتى. قارىغاندا، ئۇنىڭ كۆڭلى پاراكەندە ئىدى.

بۇ چاغدا ئولۇۋېر ئوردوك ھۇجۇمنى داۋاملاشتۇرماقتا ئىدى. ئۇ سۆزلىرىنى زالنىڭ ئىچى - سىرتىدا ئۆزىنى تىڭشاپ ئولتۇرغانلارنىڭ جانلىق يېرىگە تېگىدىغان قىلىپ قۇراشتۇراتتى، ئۇلارغا ئۆز ئىرادىسىنى تېڭىپ، ئۇتۇقىنى مۇستەھكەملەيتتى. بۇ ئۇنىڭ ئۇچۇن پەۋقۇلئاددە ئەھمىيەتلىك پەيت ئىدى. شۇ تاپتا ئۇ ئۆزىنىڭ ئالدىغا تەلمۇرۇپ كەلگەن،

ئۆزىنى ئۇنىڭغا بېغىشلىغان ئايالنى ئۆزىنىڭ سۆزلىرى بىلەن باغلاپ، قىزغىن قۇچاقلىغاندەك، ئۇنى باغرىغا بېسىپ سۆيگەندەك تەسىراتقا كېلىپ قالغاندى. شۇڭا، قەتئىي نىيەتكە كېلىپ تېز ھەرىكەت قىلمىسا بولمايتتى.

— مەن بىزگە ھوشيارلىقنىڭ زۆرۈرلۈكىنى تەكىتلەيمەن، — دېدى ئۇ «ئالفا - بېيسبول» سارىيىدا يىغىلغانلارغا قاراپ ھاياجانلىق ئاۋاز بىلەن، — مەن جەمئىيەتنىڭ مەنپەئەتلىرىنى كۆزلەۋاتىمەن، سىلەر بىلەن بىز ئالەم بوشلۇقىدىن كېلىدىغان بۇ مىسلىسىز مۇتتەھەملىكنىڭ قۇربانى بولۇپ كەتمەيلى دەيمەن. دېمەكچىمەنكى، بۇ پۈتۈن دۇنيا مىقياسىدىكى چىڭ مەسىلە بولۇپ، ھەر بىرىمىزگە، جۈملىدىن، مۇشۇ يەردە، سايلام ئالدىدىكى كۆرۈشۈشتە ئولتۇرغانلارنىڭ ھەممىسىگە مۇناسىۋەتلىك. بۇ يەنە فىلوفىينىڭ ئىنسانلاردىكى گېن تەركىبىنى بۇرمىلاش ۋە بۇزۇشقا قارىتىلغان دۇنياۋى تەجرىبىلىرىدىن، بىزدىكى ھاياتقا ئىنتىلىشنىڭ باشلىنىشىنى يوقىتىپ، جەمئىيەتتە ۋەھىمە پەيدا قىلىش مەقسىتىدىكى تەجرىبىلىرىدىن ئۆزىمىزنى قانداق خەۋپسىزلەندۈرۈش مەسىلىسى.

— ئۇنداق بولمايدۇ ! — زال ئىچىدە غەزەپلىك ئاۋازلار ئاڭلاندى، — ئۇنداق بولۇشقا يول قويمايمىز !

— مەنمۇ شۇنداق ئويلايمەن، — دەپ سۆزىنى داۋاملاشتۇردى ئولۇۋېر ئوردوك، — مەن پۈتۈن كۈچۈمنى مۇشۇ ئىشقا قارىتىمەن. بۇ ئىشتا مېنى ھېچنېمە توسۇپ قالالمايدۇ. لېكىن، قانداق قىلىپ ئالەم بوشلۇقىدىن كېلىدىغان خەتەرنىڭ ئالدىنى ئالغىلى بولىدۇ؟ زېمىندا تۇرۇپ فىلوفىيىگە خۇشامەت قىلىش بىلەن ۋەزىيەتنى جىددىيىلەشتۈرۈۋاتقانلارغا، ئاددىيلاشتۇرۇپ ئېيتقاندا، سۇنى لېيىتىۋاتقانلارغا قانداق تاقابىل تۇرۇش كېرەك؟ گەپ ئادەملەر ۋە خەلقلەر ئوستىدە بولۇۋاتقاندا مەن ئۆزۈمنى ئومۇمىي شوئارلار بىلەنلا چەكلىنىپ قالىدىغان

ئالىيجاناب ئەپەندى قەلبىپ كۆرسەتمەكچى ئەمەسمەن. فىلوفېيچىلار بىلىپ قويۇشسۇنكى، ئۇلار ھەر قانچە يوكسەك ئەقلىي دەلىللەرنى كەلتۈرسىمۇ بىز ئۇلار بىلەن ئورتاق تىل تاپالمايمىز ھەم تاپالىشىمىزمۇ مۇمكىن ئەمەس، ئۇلارغا ئەگىشىپ گېپىن تۇزىقىغا چۈشمەيمىز ! خۇسۇسەن، مەن بىر فۇتۇرولوگ بىلەن ئۇزاق سۆزلەشتىم. ئۇنىڭ ئىلىم ساھەسىدە نامى بار، دۇنياۋى شۆھرەتكە ئىگە. بىراق، ئەمەلىيەتتە ئۇ ئالەم بوشلۇقىدىكى مۇناخىنىڭ تەرەپدارى، ھەتتا ئۇنىڭ ئىدىيەۋى سەپتىكى گۇماشتىسى بولۇپ چىقتى. سابىق سوۋېت ئىتتىپاقىدا داھىيغا ساداقەتمەنلىك بىلەن خىزمەت قىلىپ، ئۇنىڭغا ھاياتىنى تەقدىم قىلىشنى بەخت دەيدىغان ياشلار، ئەگەر خاتالاشمىسام، كومسومول ئاكتىپلىرى دەپ ئاتالغانكەن. فىلوفېينىڭ يارەمچىسى شۇلارغا ئوخشايدۇ، گەرچە ئۇنىڭ يېشى خېلى چوڭ بولسىمۇ، ئۇ بىزنىڭ ئۇنىۋېرسىتېتتا ئىشلەيدۇ، ئۆيى شەھىرىمىزنىڭ سىرتىدىكى بىر جايدا، ئۇ ئادەمنىڭ ئىسمى روبېرت بورك !

ئولتۇرغانلارنىڭ نەپسى ئۇزۇلۇپ قالغاندەك جىمجىت بولۇپ كەتتى، ئاندىن بىراقلا بوش ئاۋازدا شۆبرلاش باشلاندى: «روبېرت بورك ! روبېرت بورك ! بۇ روبېرت بورك ئىكەن ! نەدىكى روبېرت بورك ئۇ !»

ـــ ئەھۋال مانا مۇشۇنداق ھۆرمەتلىك سايلىغۇچىلار. مەن روبېرت بوركنىڭ ئىلمىي دەلىللىرىنى ئىنتايىن ھۆرمەت بىلەن ئاڭلاپ، تېرىك ئادەملەرنىڭ تەقدىرىنى مەنسىتمەسلىككە ھېچكىمنىڭ ھەققى يوق دەپ ئۇنىڭ دىققىتىنى تارتىشقا ھەرقانچە ئۇرۇنۇپ باقسامۇ، فىلوفېي قانداق ئىلمىي مەقسەتلەرنى ئۆز ئالدىغا قويغان بولۇشىدىن قەتئىينەزەر، ئۇ بىزنىڭ تۇرمۇشىمىزغا ئىچكىرىلەپ كىرىپ بۇزغۇنچىلىق قىلىۋاتىدۇ دەپ ئۇنى ھەر قانچە ئىشەندۇرۇپ باقسامۇ نەتىجىسى بولمىدى، ئاخىر بۇ ئادەمنىڭ فىلوفېيدىنمۇ ئېشىپ

چۇشىدىغانلىقىغا كۆزۈم يەتتى. دۇنياۋى ئاپەت مانا مۇشۇنداق ئادەملەرنىڭ ئىلمىيلىك نىقابى ئاستىغا يوشۇرۇنغان! روبېرت بورك ئۇچۇن ئۇنىڭ سۆھبەتداشلار ۋە باھالىغۇچىلارنىڭ كاللىسىنى ئايلاندۇرۇۋېتىدىغان پەلسەپىۋى سەپسەتىلىرى، ئالەملىك ئىدىيەلىرى ئۆزى بىلەن بىر قاتاردا ياشاۋاتقان ئاددىي ئادەمنىڭ تەقدىرىدىن نەچچە باراۋەر مۇھىم. بۇ ئاددىي ئادەمنى، ئۇنىڭ بارلىق مەسىلىلىرىنى، قىينىچىلىقلىرىنى روبېرت بورك بىر تىينىگە ئالمايدۇ، مەيلى قانداق ئىلمىي ئاساسلار ئوتتۇرىغا قويۇلمىسۇن، ئادەمزات نەسلىنىڭ يېتىلىشىنى پالەچلەندۇرىدىغان، بىزنى كەلگۈسىدىن مەھرۇم قىلىدىغان فىلوفىي تەلىماتىغا شۇ ئاددىي ئادەمنى قۇربان قىلىۋېتىدۇ. روبېرت بورك خۇراپاتچى، ئۇ جان - دىلى بىلەن فىلوفىي تەرەپتە تۇرىدۇ ھەمدە ئۇنىڭغا خۇددى ئالۋاستىغا خىزمەت قىلغاندەك خىزمەت قىلىشقا تەييار.

— كەچۇرۇڭ، ئوردوك ئەپەندى! بۇ ئۆزئارا بولغان پاراڭ ئىدىغۇ! — ئېنىتونى يۇنگېر ئۆزىنى تۇتۇۋالالماستىن رىياسەتچىنىڭ مىكروفونى ئالدىغا يۈگۈرۈپ كەلدى. ئۇنىڭ چىرايى تاتىرىپ، ئۆزگىرىپ كەتكەنىدى، — ئۆزئارا پاراڭنى كۆپچىلىكنىڭ تالاش - تارتىشىغا قويۇشقا بولامدۇ؟!

— مەن ئوردوك بىلەن بولغان پاراڭنى مەخپىي تۇتۇشنى خالىمايمەن، — پەرۋا قىلمىغان ھالدا رەددىيە بەردى ئوردوك، — ئۆزئارا پاراڭ ئىنسانىيەتنىڭ تەقدىرىگە مۇناسىۋەتلىك بولۇۋاتىدۇ. روبېرت بورکتەك ئادەملەر فىلوفىيىنىڭ قىلمىشلىرىنى قوللاپ ئۇنى ئاقلاۋاتسا، كىشىلەرنىڭ ئېڭىدا ئۇنىڭ نەزەرىيىلىرىگە يېشىل چىراغ يېقىپ بېرىۋاتسا، ئۇنىڭ پۈتۈن دۇنيانى كونترول قىلىشىغا يول ئېچىپ بېرىۋاتسا، نېمىدەپ ئۇنىڭغا تەكەللۇپ قىلغۇدەكمەن؟!

گۇلدۇراس ئالقىشلار «ئالفا - بېيسبول» نىڭ تام - تورۇسلىرىنى لەرزىگە كەلتۈردى. ئوپېراتورلار ئولۇپر

ئوردوكنىڭ يەنە بىر قېتىملىق داغدۇغىلىق غەلىبىسىنىڭ ئاجايىپ كۆرۈنۈشىنى بېرىش ئۈچۈن كىشىلەرنىڭ چىراي ئىپادىلىرىنى سىنغا ئېلىپ، زال ئىچىدە چېچىپ يۈرۈشەتتى.

ئېنىتونى يۇنگېر يەنە بىر نېمە دېيىشكە ئۇرۇنۇپ باقتى:

ــ ئوردوك ئەپەندى، سىزنىڭ بۇنداق قىلىشقا ھوقۇقىڭىز يوق...

بىراق، زال ئىچىدىكى كىشىلەر ئۇنىڭ سۆزلىشىگە يول قويمىدى. ھەممىسى ئۇنىڭ ئاۋازىنى بېسىپ كېتىش ئۈچۈن، ئۇنى تۇرغان يېرىدە ئۇجۇقتۇرۇۋېتىش ئۈچۈن قاتتىق چاۋاك چېلىشىپ كەتتى.

شۇنداقتىمۇ، يۇنگېر ئۆزىگە يول قويمايۋاتقان كىشىلەرنىڭ چاۋاكلىرىنى بېسىشقا تىرىشىپ يۇقىرى ئاۋازدا بىرنېمىلەرنى دەيتتى، قوللىرىنى پۇلاڭلىتاتتى، كۈچىنەتتى، لېكىن بۇ ئوتقا ماي چاچقاندەك ئىش بولدى، ھەممەيلەن يۇنگېرنى ئامالسىز قالدۇرۇپ بىراقلا چۇقان كۆتۈرۈشتى: «ئوردوك ! ئوردوك ! ئوردوك !»

ئاندىن، خۇددى بۇيرۇق بېرىلگەندەك ئورۇنلىرىدىن قوپۇپ ئۆرە تۇرغان ھالدا ئوردوكنىڭ ئىسمىنى ئەسەبىيلەرچە تەكرارلاپ چاۋاك ئۇرغىلى تۇردى: «ئوردوك ! ئوردوك ! ئوردوك !»

شۇنداق قىلىپ، ئوردوكنىڭ تەنتەنىسى ئەۋجىگە چىقتى. بۇنداق سىياسىي ئۇتۇقنى ئۇنىڭ رىقابەتچىلىرىدىن ھېچكىم خىيالىغمۇ كەلتۈرەلمەيتتى. كۆرۈمسىز، سولغۇن، چىراي تۇزۇلۇشى قۇشقا ئوخشايدىغان، قانداقتۇر بىر يەرلىرى گېببېلىس[1]نى ئەسلىتىدىغان بۇ شەخسنى ئومۇمىيۈزلۈك ھاياجانلىق كەيپىيات ھەش ـ پەش دېگۈچە باشنى ئايلاندۇرغۇدەك يۇكسەك پەللىگە، سېھىرلىك ئۇتۇقنىڭ قوينىغا ئېلىپ چىقتى. شۇ تاپتا ئوردوكنىڭ خۇشاللىقتا ھوشىدىن كەتكەندەك ھالەتكە

① گېببېلىس يوزېف (1897 ــ 1945) ــ ئىككىنچى دۇنيا ئۇرۇشى دەۋرىدىكى گېرمانىيە فاشىستلىرىنىڭ تەشۋىقات مىنىستىرى (تەرجىماندىن).

يەتكەنلىكىنى سەزگەنلەر ناھايىتى ئاز بولدى. ھەر ھالدا ئۇ ئۆزىنى تۇتۇۋالدى. ئىش پۈتكەنىدى، ئەمدى ئۇنى ئاخىرلاشتۇرۇش، ئۇنى مۇستەھكەملەش لازىم ئىدى. زال ئىچىدىكىلەر تېخىچە: «ئوردوك ! ئوردوك !» دەپ چۇقان سالماقتا ئىدى. ئۇ ئاخىر ئۆزىنى بېسىۋېلىپ، قول ئىشارىتى ۋە مىننەتدارلىق تەبەسسۇمى بىلەن زال ئىچىدىكىلەرنىڭ چاۋاكلىرى ۋە ئۇن سېلىشلىرىنى توختاتتى ھەمدە جىمجىتلىق ئورنىتىلغاندىن كېيىن مۇنداق دېدى.

— كىملەرگىدۇر مېنىڭ روبېرت بوركقا قارىتىپ ئېيتقان سۆزلىرىم ياڭراپ قالغاندەك تۇرىدۇ. بۇنىڭ نېمىسى بار؟ مۇناقىچە ئېيتقاندا، كىم ئۇنى تۇتۇۋالدى؟ قېنى، بورك ئۆزى كېلىپ، ئەھۋالنىڭ مۇنداق ئەمەسلىكىنى دەپ باقسۇن، ئۆزىنىڭ ئالەم بوشلۇقىدىكى فىلوفېي بىلەن بىللە كىشىلەرگە، خەلقە، مىللەتكە، كەلگۈسى ئەۋلادلارغا مەنپەئەت يەتكۈزۈش ئارزۇسىدا ئوتتەك يېنىۋاتقانلىقىنى ئېيتىپ كۆپچىلىكىنى قايىل قىلىپ باقسۇن. قېنى، ماڭا مۇناسىپ جاۋاب بېرىپ باقسۇن ! مەرھەمەت ! خۇداغا شۈكۈر، بىز ئەڭ دېموكراتىك دۆلەتتە ياشاۋاتىمىز. بورکمۇ ئۆزىنى چەتكە ئالماستىن، چىقىپ سۆزلەيدۇ دەپ ئويلايمەن. ئەمدى ئۇ ئەقلىنى يىغىپ، فىلوفېينى قوللاشتىن ۋاز كەچسە، ئەھۋالنى چۈشەندۈرۈپ، تۇۋا قىلىشى مۇمكىن. ئومۇمەن، نېمە دېگۈسى كەلسە دەۋەرسۇن. ئامېرىكىدىكى ۋە ئامېرىكىدىن باشقا ئەللەرنىڭمۇ بارلىق گېزىت - ژۇرناللىرى ئۇنىڭ خىزمىتىگە تەييار تۇرمامدۇ، خىيالىغا كەلگەننى دەۋەرسۇن، يەنە رادىيو ۋە تېلېۋىزىيەمۇ بارغۇ؟ ! لېكىن، مەنمۇ چەتتە قاراپ تۇرمايمەن، سىلەرگە ۋەدە بېرىمەنكى، ھۆرمەتلىك سايلىغۇچىلار، مەنمۇ ئامېرىكا ئاخبارات ۋاستىلىرىدىن ئۆزۈمگە بىر كىشىلىك ئورۇن بېرىشنى تەلەپ قىلىمەن. بىراق، مەن زامانداشلىرىمنى ئۆزۈمنىڭ فۇتۇرولوگىيەلىك نەزەريىلىرىم بىلەن تاڭ قالدۇرماقچى ئەمەسمەن، بەلكى ئوت

بىلەن ئويناشقىلى بولمايدىغانلىقىنى، فىلوفېينىڭ تەلىماتى بىلەن ئويناشقىلى بولمايدىغانلىقىنى، بورك بىلەن فىلوفېي پۈتۈن دۇنياغا ئوت قويماقچى بولۇۋاتقانلىقىنى ھەر بىر كىشىگە چۈشەندۈرۈشكە تىرىشىمەن. بوركنىڭ كۆڭلىدىكىنى بىلگەن ۋاقىتتىن تارتىپ مەن خاتىرجەم بولالمىدىم. ئۇنىڭ كۆڭلىگە پۈككەن خىياللىرى قەبىھ ۋە قورقۇنچلۇق، ئۇ ھەممە يەردىكى ئايالالارنى ئالا قويماي تەكشۈرگۈچى نۇردىن ئۆتكۈزۈش ئىدىيەسىنى تارقاتماقچى، ئىنسانلارنىڭ ھەممىسىنى ئالا قويماي ئاتالمىش گۇناھلىرى ئۈچۈن توۋا قىلدۇرماقچى. بۇلارنىڭ ھەممىسى بىر يېڭى فىلوفېي دىنىنى شەكىللەندۈرىدۇ. شۇ ئارقىلىق ئۇ ئەنئەنىۋى دىنلارنى چەتكە قاقماقچى، ئىنسانلارنىڭ ھاياتىغا ئۆزى خالىغانچە ھۆكۈمرانلىق قىلماقچى بولۇۋاتىدۇ. ئەمدى دۇنيادىكى دىنلارمۇ بۇنىڭدىن كېيىن قانداق قىلىشنى ئويلاپ قويسۇن ! مانا مۇشۇلارنى ئالدىنئالا ئويلاش كېرەك، مەن مانا مۇشۇنداق مەسىلىلەر توغرىسىدا يازىمەن ھەم سۆزلەيمەن. ئوربىتىدىكى فىلوفېي ۋە زېمىنىدىكى بوركتىن ئىبارەت بۇ ئوقۇمۇشلۇق زاتلارنى ۋاقتىدا تىزگىنلەش كېرەكلىكى توغرىسىدا يازىمەن ھەم سۆزلەيمەن. مەن بۇ گەپنى مۇشۇ يەردە بار بولغان بارلىق مۇخبىرلار ئۈچۈن دەۋاتىمەن. ئەلۋەتتە، پەقەت قانۇن يولى بىلەنلا تىزگىنلەشكە بولىدۇ، ھەرگىز باشقىچە قىلىشقا بولمايدۇ ! بۇنداق تەجرىبىلەرنى پۈتۈن دۇنيا بويىچە چەكلەش يولى بىلەن تىزگىنلەشكە بولىدۇ. بۇ جەھەتتە مەن سىلەرنىڭ قوللىشىڭلارنى ۋە ئىشىنىشىڭلارنى ئۈمىد قىلىمەن !

گۇلدۇراس ئالقىش ساداسى كۆتۈرۈلدى، ھەممەيلەن ئورۇنلىرىدىن تۇرۇپ، ئەس - ھوشىنى يوقاتقان ھالدا چاۋاك ئۇرۇشتى ۋە يەنە بىر دەك ۋارقىراشتى: «ئوردەك ! ئوردوك !»

ئولۇۋېر ئوردوك يەنە بايىقىدەك ھۇزۇرلانغان ۋە ئوڭايسىزلانغان قىياپەتتە كۆپچىلىكنىڭ چاۋاك ئۇرۇشىنى توختىتىپ تۇرۇشنى ئۆتۈندى:

— مەن يەنە سىلەرنىڭ بىرنەچچە مىنۇت ۋاقتىڭلارنى ئالىمەن. مەن سۆزلىگەنلىرىمگە قوشۇمچە قىلىپ يەنە...

ئۇشتۇمتۇت، تەنتەربىيە سارىيىدىن بىرىلىۋاتقان مەخسۇس پىروگراممىا ئۇزۇلۇپ قالدى. ئېكران ئۆچتى. كىمدۇر بىرى قولىنى غەزەپلىك شىلتىپ تېلېۋىزورنى ئۆچۈردى. بۇ جېسسى ئىدى. ئۇ ئۆيگە قاچان كەلدى، قانداق كىردى، بايىاتىن بېرى قەيەردە ئىدى — بىر چەتتە ئولتۇرۇپ بۇنىڭ ھەممىسىنى كۆردىمۇ، كۆرگەنلىرىدىن ھاڭ - تاڭ بولۇپ قىمىرلىيالماي قالدىمۇ ياكى بايىراقتا كەلدىمۇ — بورك بۇنى بىلمەيتتى. ئۇ كۆز ئالدىدا بولۇپ ئۆتكەن ۋەقەدىن ھالى خاراب بولغان، مادارى قاچقان ھالدا گاراڭ بولۇپ، بوشلۇقتىكى قانداقتۇر بىر بەلگىسىز نۇقتىغا تىكىلىپ سافادا ئولتۇراتتى.

— قاچانغىچە كۆرسەن بۇنى؟ ! بۇنىڭغا قاراپ قانداق چىداپ ئولتۇرۇۋاتسەن؟ ! — دېدى جېسسى كەسكىن ئاۋازدا ئېرىگە قاتتىق تېگىپ، — بولدى ! يېتەر ! ئىشخاناڭدىمۇ تېلېۋىزورنى ئاچقۇچى بولما ! — دېدى ئۇ يەنە ئاچچىقىنى باسالماي، — مەن ھازىر ھەممە تېلېفونلارنى ئۇزۇۋېتىمەن ! ھەممىسى يوقالسۇن، ھەممىسىنى جىن ئۇرسۇن، ھەممىسىنىڭ زۇۋانى ئۆچسۇن، ھېچكىمنىڭ، ھېچقانداق ئادەمنىڭ، ھېچقانداق تېلېفوننىڭ كېرىكى يوق ! ھازىر بىكارچىلارنىڭ ھەممىسى تېلېفون ئۇرۇشقا باشلايدۇ، سېنىڭ ئولۇۋېر ئوردوكۇڭنىڭ قىلغان ئىشىنى كۆرگەنلەرنىڭ ھەممىسى ! نېمىدېگەن بىمەنىلىك ! نېمىدېگەن رەزىللىك !

بورك ئۇن چىقمىدى.

— گەپ قىلمايسەنغۇ؟ ! — جېسسى ئىچى قاينىاپ ئۇن سالدى، — ھايا تىلىقتا بۇنداق ئىش ھېچقاچان كۆرۈلۇپ باقمىغان !

— بولدى قىلغىن، ئۆزۈڭنى بېسىۋالغىن، — دېدى روبېرت بورك، — سېنىڭ ۋارقىرىشىڭدىن ھېچنېمە ئۆزگىرىپ قالمايدۇ.

— سېنىڭ بېشىڭنى ئىچىڭگە تىقىۋېلىشىڭدىنمۇ ھېچنېمە

ئۆزگەرمەيدۇ !

ھەر ئىككىسى روھى چۈشكەن، تىت - تىت بولغان ھالدا جىم بولۇشتى. دېرىزە سىرتىدا قاراڭغۇ چۈشۈشكە باشلىغانىدى رەسسامنىڭ سۈرىتىگە ئېلىنىشقا ئىنتىلىپ تۇرغان ئاجايىپ گۈزەل كۈز كۈنى ئۆز نۆۋىتى بىلەن ئۆتۈپ كەتمەكتە ئىدى... ئۆزىنىڭ ئازاب ۋە تەشۋىشلىرىنى قالدۇرۇپ ئۆتمەكتە ئىدى... نېمىلەرنى ئېلىپ كېلىشى نامەلۇم بولغان يېڭى كۈنلەردىن دېرەك بېرىپ ئۆتمەكتە ئىدى...

— ئۆزۈمگە ئىشىنەلمەي قېلىۋاتىمەن، ئىشىنەلمەي قېلىۋاتىمەن، — دېدى جېسسى تىترىگەن ئاۋازى بىلەن جىمجىتلىقنى بۇزۇپ، — بۇ ئەقلگە سىغمايدىغان مەسىلىنى چۆرىدەپ تالاش - تارتىش بولۇشى مۇمكىن دەپ ئويلىغانىدىم، لېكىن ساڭا مۇنداق رەزىللىك، مۇنداق پەسكەشلىك بىلەن مۇئامىلە قىلىشار دەپ ئويلىماپتىكەنمەن !... مەنپەئەتىنى دەپ بىر ئادەمنى خەلقئالەم ئالدىدا مۇشۇنداقمۇ چۈشۈرگەن بارمۇ؟ ! بۇ پەس مۇناپىقنى ئۆلتۈرۈۋەتكۈم كېلىۋاتىدۇ ! مۇشۇنداق ئادەم ئامېرىكىغا زۇكۇتۇڭ بولسا نېمە بولۇپ كېتىدۇ؟ ! تەڭرى قېنى؟ ! — جېسسى ئاچچىق يىغلاپ كەتتى.

بورك ئورنىدىن تۇردى ۋە ئىستاكانغا سۇ قۇيۇپ، ئايالىغا سۇندى. جېسسى پۈتۈن ئەزايى - بەدىنى تىترىگەن، ئىستاكاننىڭ چېتىگە چىشلىرى كاسىلداپ تېگىپ تۇرغان ھالدا سۇنى چاچرىتىپ، تۆكۈپ ئىچتى.

— ئۆزۈڭنى بېسىۋالغىن، جېسسى، ئەمدى مېنىڭ سۆزۈمنى ئاڭلا، — دېدى بورك ۋە ئايالىنىڭ بېشىنى سىلىماقچى بولدى. جېسسى ئۆزىنى قاچۇردى:

— ئاڭلىمايمەن، ھېچكىمنىڭ سۆزىنى ئاڭلىمايمەن. خۇدا ھەققى، ماڭا ھېچنېمە دېمىگىن ! — كۆز ياشلىرىدىن ئۇنىڭ نەپەسلىرى بوغۇلدى.

— ماقۇل، كەچۈرگىن. يېنىڭدا تۇرۇپ تۇراي... كەچۈرگىن.

ئايالى پۈتۈن بەدىنى سىلكىنىپ، سافادا مۇكچىيىپ ئولتۇرۇپ يىغلىدى. ئۇنىڭ چېچىمۇ ئاقىرىپ قاپتۇ، قېرىپ قاپتۇ، بورك ئۇنىڭغا ئىلگىرى دىققەت قىلمىغانىكەن. مانا ئەمدى بۇنىڭ ھەممىسى مۇشۇ دەھشەتلىك پەيتتە ئۇنىڭ كۆزىگە چېلىقتى.

روبېرت بورك خۇددى تۇماندا قالغاندەك، ئۆزىنىڭ ئۆيىدە ئەمەس، ناتونۇش بىر جايغا كېلىپ قالغاندەك خانا ئىچىدە ئۇياقتىن - بۇياقىقا، ئالدى - كەينىگە مېڭىپ يۈرەتتى. ئۇ توختىسىمۇ، ماڭسىمۇ، خۇددى قانداقتۇر بىر چوڭقۇرلۇققا چۈشۈپ كېتىدىغاندەك قورقۇنچلۇق تۇيۇلدى. بۆكتۈرمىدىن بېرىلگەن بۇ كۈتۈلمىگەن زەربە ئۇنىڭغا شۇقەدەر ئېغىر كەلگەنىدى. بەزىدە مەيدانغا چۈشكەن بوكسچىلارنى تېلېۋىزوردىن كۆرۈپ ئولتۇرۇپ، بورك تەلەيسىز بوكسچىغا ھېسداشلىق قىلاتتى ۋە بىر ئۇرۇش بىلەن يىقىلىپ قوپالماي قالغان بوكسچى ئۆزىنى قانداق سېزىۋاتقاندۇر، يىقىلىپ يېتىپ خۇددى باشقا سەييارىدىن چۈشۈپ قالغاندەك ئەتراپىغا گاڭگىراپ قارىغاندا ئۇ ئىچىدە قانداق بولۇپ كېتىۋاتقاندۇر دەپ ئويلاپ قالاتتى. بۇنىڭ قانداق بولىدىغانلىقىنى ئۇ ئەمدى بىلدى. ئەمدى بىلدىكى، ئەتراپتىكى دۇنيا ئۆز جايىدا قېلىپ، ئادەمنىڭ ئۆزىدە، ئۇنىڭ ئىچىدە — كوچىلاردىكى يامغۇر سۇيىنىڭ ئېقىنلىرىدەك ئۆز يولىدىن چىقىپ كەتكەن، باشنى غوڭۇلداتقان قان تومۇرلاردا، تەلۋىلەشكەن ئېقىنلار يۇيۇپ كېتىۋاتقان تەپەككۇرنىڭ قارا يارداڭلىقىدا، پىكىرنىڭ قاتاللىقى ۋە ئۇلارنىڭ مالىمانچىلىقىدا يىمىرىلىش يۈز بېرىدىكەن.

ئۇ ئۇزاق - ئۇزاققىچە ھەسرەتلىنىپ مېڭىپ يۈردى، ئازابتىن ئۆرتەنگەن خىيالى بولسا، ئاشۇ قارا يارداڭدا، تېخى بىر سائەتنىڭ ئالدىدىلا ئۇ ئەسلىدىكى ئۆزى بولغان، ئۆزىگە تەئەللۇق «مەن» بولغان، ئۆزىنىڭ ئىنسانىيلىقىنى بەلگىلىگەن ۋە ئۆزىگە ئۆزى ئوخشىغان ئەمەلىيلىكتىن ئىبارەت بولغان ئۆتمۈشنىڭ خارابىلىكىدە تېنەپ يۈرەتتى. ھازىر بۇلارنىڭ ھەممىسى ئولۇپر

ئوردوك ۋە ئۇ قايمۇقتۇرغان كىشىلەر توپى تەرىپىدىن بىراقلا ئاغدۇرۇلدى، دەپسەندە قىلىندى، كۆيدۇرۇۋېتىلدى. ئۇ ئۆزىنىڭ دەپسەندە قىلىنغانلىقىنى، كۆيدۇرۇۋېتىلگەنلىكىنى پۈتۈن ۋۇجۇدى بىلەن سېزىپ تۇراتتى. ئۇنىڭ تېنى ئوت ئالغاندەك قىزىماقتا ئىدى. كىشىلەر ئالدىدا بۇنداق ئاھانەتكە قېلىش ئۇنىڭ ئۆمرىدە كۆرۈلۈپ باقمىغان ئىش ئىدى. ئاندىن دەرھال: بۇنىڭدىن كېيىن قانداق بولار؟ دېگەن سوئال كېلىپ چىقتى. مۇمكىن بولمىغان ئىككى خىل ئاقىۋەت قالغانىدى: بىر بولسا، كۆپچىلىكنىڭ ئالدىدا شۇنچە ئۆكتەملىك بىلەن ئۇنىڭ يۈزىنى تۆككەن شۇ كۈچكە باش ئېگىپ ۋە باشقا چىقىش يولى تاپالماي ماڭلىيىغا بىر پاي ئوق ئېتىش (شۇ تاپتا ئۇنىڭ كاللىسىغا شۇ خىيال كەلگەنىدى)، ياكى بولمىسا، كىشىلەر ھەممە ۋاقىتلاردا ۋە بولۇپمۇ مەغلۇبىيەت مەزگىللىرىدە ئىزچىل ئىشىنىپ كەلگەن نەرسىگە، يەنى ئادالەتنىڭ، چىنلىقنىڭ، ھەقىقەتنىڭ (بۇنىڭ يەنە بىر مۇنچە باشقا ناملىرى بار) ئاخىر تەنتەنە قىلىدىغانلىقىغا ئىشىنىپ، كۈچ يىغىپ كۈرەشكە ئاتلىنىش. ئۇ قەتئىي قارارغا كېلىپ ئۆزىگە: مەۋجۇت بولۇش ياكى مەۋجۇت بولماسلىق، ياشاش ياكى ئۆلۈش ! دەيدىغان كۇن ۋە سائەتنىڭ كېلىدىغانلىقىنى ھېچقاچان ئويلىغان ئەمەس. شۇ مىنۇتلاردا ئۇ يەنە مۇنداق بىر ئاچچىق بايقاشنى كۆڭلىدىن ئۆتكۈزدى: جېسسى ئۇچۇن ئۇنىڭ تىراگېدىيەسى ئۆزىگە كەلگەن تىراگېدىيەدىنمۇ ئېغىر بولىدۇ، ۋاپادار ئايال ئۇچۇن ئېرىنىڭ تىراگېدىيەسى ئۆزىنىڭكىدىنمۇ ئېغىر بولىدۇ. شۇنى ئويلىغاندا ئۇنىڭ قەلبى يەنىمۇ ئۆرتەندى، ئايالىنىڭ ھەسرىتىنى يەڭگىللىتىدىغان ئۇسۇلنىمۇ، ياخشى سۆزنىمۇ تاپالمىدى. ئايالى بولۇۋاتقان بۇ ئىشلارنىڭ تېگى - تەكتىنى ناھايىتىمۇ ياخشى چۈشىنەتتى.

— روبېرت، — دېدى جېسسى يىغىدىن ئۆزىنى باسالماي.

— ھە، جېسسى، بىرنېمە دېمەكچىمۇ سەن؟

ــ روبېرت، مەن ھازىر ئويلاپ قالدىم... ــ ئۇ سۆزىنى باشلاپلا يەنە جىمىپ قالدى. روبېرت كۈتۈپ تۇردى، ــ ئېغىر كۆرمەي، ۋاننا ئۆيىدىكى لۆڭگەمنى ئاچقىپ بەرگىنە.

بورك لۆڭگىنى ئېلىپ چىقتى. جېسسى لۆڭگە بىلەن يۈزىنى سۈرتكەچ قۇيۇلۇۋاتقان ياشلىرىنى توختىتىپ، ئۆزىنى بېسۋېلىشقا تىرىشتى.

ــ نېمە دېمەكچىدىڭ، جېسسى؟

ــ روبېرت، بۇگۈن سېنىڭ بېشىڭغا كەلگەن ئىش ھەم شۇنداقلا، ئالەم بوشلۇقىدا تۇرۇۋاتقان فىلوفېينىڭ بېشىغا كەلگەن ئىشمۇ ئەسلىي ئىدېئالىزمنىڭ تىراگىدىيەلىرىدىن بىرى ئىكەن، دەپ ئويلاپ قالدىم. سېنىڭ سۆيۈملۈك سوقرات[1]ىڭنىمۇ ئەسلىدىم. خۇددى شۇ چاغدىكىدەك ۋە كېيىنكى دەۋرلەردىكىدەك ھەم شۇنىڭدىن ئۈزۈن ۋاقىتلار ئۆتكەن دەۋردىمۇ ئىدېئالىستىك خىيالىپەرەسلىككە ھامان بىر توپ كىشىلەر قارشى تۇرىدۇ. كىمدۇر بىرى تاغارنى باشقا كىيگۈزىدۇ، ئاندىن ھەممىسى توپلىشىپ بېسىپ كېلىشىدۇ.

ــ بەلكىم شۇنداقتۇر، ــ دەپ قويدى بورك تەمكىنلىك بىلەن.

ــ شۇنداقمۇ ياكى شۇنداق ئەمەسمۇ ۋە ياكى تەخمىنەن شۇنداقمۇ؟ لېكىن، روبېرت، قانداق بولغانلىقىنى ئۆزۈڭ كۆردۈڭغۇ. بۇ ئوردوكنى دېگىنىم ئەمەس، بىز ئۇنى ياخشى چۈشەنمەپتۇق، ئۇنىڭ بىلەن سۆزلەشمىسەك بوپتىكەن، ئۇ بىر تەلۈە ئىكەن، ئۇ زۇكۇتۇكلۇق ئورنىغا ئىگە بولۇش ئۈچۈن قولىدىن كېلىدىغانلىقى ھەممىنى قىلىدۇ، يالغان سۆزلەيدۇ، تۆھمەت توقۇيدۇ، گەپ ياسايدۇ. مەن ئۇنى دېمەكچى ئەمەس،

---

① سوقرات (مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 399 ــ 470/469) ــ قەدىمكى گىرېتسىيە پەيلاسوپى، دىيالېكتىكا تەلىماتىنىڭ ئاساسچىلىرىدىن بىرى بولۇپ، قوشۇمچە سوئاللارنى قويۇش ئارقىلىق ھەقىقەتنى ئىزدەش ئۇسۇلىنى بارلىققا كەلتۈرگەن. كېيىن ئۇ «يېڭى ئىلاھلارغا چوقۇنۇش» گۇناھى بىلەن ئەيىبلىنىپ ئۆلتۈرۈلگەن.

قارغىش تەگسۇن ئۇنىڭغا. دېمەكچى بولغىنىم، شۇنچە يوغان تەنتەربىيە سارىيىغا توشۇپ كەتكەن ھېلىقى ئادەملەر نېمىدېگەن قورقۇنچلۇق مەنزىرىنى ھاسىل قىلغان ! ئۇلار مالنىڭ تۇياقلىرى، ئۇلار بېسىپ ئۆتسە قەلبلەردە گۈل ئۆسمەيدۇ، پەقەت قاقشال تىكەنلەرلا قالىدۇ، ئۇلارغا قارىسا، ئادەمنىڭ ئۆلگۈسى كېلىدۇ. كۆزۈم كۆرمىسۇن ئۇ بىرنېمىلەرنى ! ئاھ روبېرت، بۇ بىر توپ كىشىلەر ھايۋانىنىڭ ئۆزىغۇ ! بۇ نېمە ئىش، بۇ نېمىدېگەن ياۋايىلارچە كۆرۈنۈش ! ۋاي خۇدايىم ! — ئۇ يۇزىنى لۆڭگە بىلەن يېپىۋېلىپ يەنە يىغلاپ كەتتى.

— بولدى قىلغىن، جېسسى، يىغلاۋەرمىگىن، ئۆتۈنۈپ قالاي، بۇنى ئارتۇقچە ئېغىر ئېلىپ كېتىپسەن. كۆڭلۈڭنى چۈشىنىۋاتىمەن، ئوبدانراق ئويلاپ باقايلى، باشقىچىرەك نەزەر بىلەن قاراپ باقايلى، — دەيتتى ئۇ ئايالىغا تەسەللى بېرىپ. ئۇنىڭغا تەسەللى بېرىپ، قارىغۇلارچە غەزەپكە بېرىلمەسلىك مەنتىقىسىنى قوللىنىشقا مەجبۇر بولدى ۋە ئۆزىمۇ بىر ئاز تىنچلاندى، — ئەلۋەتتە، سېنىڭ ئېيتقانلىرىڭ كۆپ جەھەتتىن توغرا. سوقرات تىراگېدىيەسىنىڭ دەۋرگە باقمايدىغانلىقىمۇ توغرا. لېكىن، ئويلاپ باققىنا. ماقۇل، بۇنى شۇنداق دەپ قارايلى. ئاما — بىر پادا مال، ئىستىخىيە ياكى سەن ئېيتقاندەك، تۇياقلار، لېكىن ئۇ يەنىلا ئىجتىمائىي تۇرمۇشنىڭ تىرىكى. ھېچ يەرگە قېچىپ قۇتۇلالمايسەن ! ئۇلار جەمئىيەتنى بەرپا قىلىدىغان ۋە جەمئىيەتنى تۇتۇپ تۇرىدىغان ئادەملىك ماتېرىيال. تىرىكچىلىكنىڭ قۇرۇلمىسىدا، مېنىڭ تەبرىمچە، تۇرمۇش دېيالېكتىكىسىدا مۇنداق بىر غەيرىي ئالاھىدىلىك بار، ئۇ بولسىمۇ — مەڭگۈلۈك تىراگېدىيە: مۇتەپەككۇر ئىنسان جەمئىيەتنىڭ قانۇنىيىتىنى بايقايدۇ، جەمئىيەت ئۇنى شۇنداق قىلغانلىقى ئۈچۈن قارغايدۇ، لەنەت ئوقۇيدۇ، كېيىن دەل شۇ بايقاشتىن ئۆزى پايدىلىنىدۇ. ئىنكار قىلىشتىن كېيىن كۆزى

ئېچىلىدۇ.

— روبېرت، — ئايالى ئاۋازى ۋە كۆزلىرى ئارقىلىق جىملەپ ئۇنىڭ سۆزىنى بۆلۈۋەتتى، — نېمە دېسەڭ مەيلى، لېكىن كېيىن كۆزى ئېچىلىدۇ دەپ مېنى ئىشەندۈرۈشكە ئۇرۇنما. باشقا دەسسەپ چەيلۈۋېتىپ، ئاندىن كۆزىنى ئېچىش كېرەكمۇ؟ شۇنداقمۇ؟ ياق، بۇ پىكىرنى قوبۇل قىلالمايمەن. ئۇنىڭ ئۇستىگە، ھازىر ئىككىمىزنىڭ پەلسەپىنى تەتقىق قىلىپ ئولتۇرىدىغان ۋاقتىمىز ئەمەس. يېرىم كېچە بولاي دەپ قالدى. ئەتە ئەتىگەندە نۇتۇق سۆزلىشىڭ كېرەك، ئەگەر سۆزلەشنى خالىساڭ. ئۆزۈڭ بىل.

— ھەئە، سۆزلەيمەن.

— روبېرت، قانداق بولىدىغانلىقىنى چۈشىنىپ تۇرۇۋاتىمەن، ئوردوكنىڭ كەينىدە خەلق ئامىسى بار، سېنىڭ كەينىڭدە مىكروفون ئالدىغا يۈگۈرۈپ كەلگەن ھېلىقى ياش يىگىتتىن باشقا ھېچكىم يوق.

— ئېنتونى يۇنگېر.

— شۇنىڭغا بولسىمۇ رەھمەت. چۈشىنىشلىك بولدى، روبېرت، ساڭا ئوچۇق - ئاشكارا جەڭ ئېلان قىلىندى، ئەمدى سەن باش تارتساڭ بولمايدۇ. ئەھۋالغا قاراپ ئىش قىلغىن، ئەگەر ئۆزۈڭگە ئىشەنسەڭ، ئەگەر راستلا ھەقىقەت فىلوفېي بىلەن ئىككىڭلار تەرەپتە بولسا، ھېچنېمىگە قارىماستىن بۇ ھەقىقەتنى تەكىتلىشىڭ، ئەل - جامائەتكە ئۆزۈڭنىڭ چۈشەنچەڭنى سۆزلىشىڭ كېرەك، بۇ سېنىڭ ھوقۇقۇڭ.

— مانا بۇ گېپىڭ تامامەن توغرا بولدى، جېسسى، سەن ئېيتقاندەك، ئەل - جامائەتكە ئاڭلىتىپ سۆزلەش كېرەك. مەن شۇنداق قىلىشنى ئويلىغان. «تىرىبيۇن» گە ماقالەمنى بېرىپ بولغاندىن كېيىن مۇخبىرلارنى كۈتۈۋېلىش يىغىنى ئۆتكۈزۈشكە ھەرىكەت قىلىمەن. ئاندىن ئەھۋالنىڭ قانداق بولىدىغانلىقى ئايدىڭلىشىدۇ. ماقالەمنىڭ كۆپ قىسمى يېزىلىپ بولدى،

كومپيۇتېرىمدا، لېكىن بۇ يىغىلىشتا بولۇپ ئۆتكەن ئىشلاردىن كېيىن كۆپ نەرسىلەرگە كۆزۈم ئېچىلدى، فىلوفېينىك توغرا ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلايدىغان يېڭىچە تونۇشقا كەلدىم. ماقالەمدىكى بەزى مەسىلىلەرنى ئاخىرىغا يەتكۈزۈشكە، تولۇقلاشقا، كۇچەيتىشكە توغرا كېلىدۇ. شۇڭا، ئۆز رولۇمنى جارى قىلدۇرماي تۇرۇپ سەھنىدىن چۈشۈپ كەتمەيمەن. فىلوفېينىك توغرا، مەن ئۇنى قوللايمەن.

— ئەگەر شۇنداق بولسا، ۋاقىتنى قولدىن بېرىشكە بولمايدۇ. ئۆزۈك بىلىسەن. زېھنىمىزنى مەركەزلەشتۇرۇشىمىز كېرەك. بۇ — ئۇرۇش. مەن شۇنداق ھېسابلايمەن، روبېرت، ھەقىقىي ئۇرۇش!

— قوشۇلمەن. لېكىن، بۇ رەقىب ئۇچۇن، دۇشمەن ئۇچۇن، ئۇنىڭ ئۆزۈم ئۇستۇمدىن ئاداقىنى غەلىبىنى قولغا كەلتۇرۇشى ئۇچۇن بولىدىغان ئۇرۇش. مەن تەنتەربىيە سارىيىدا ئالقىش ياكىراتقانلارنى كۆزدە تۇتۇۋاتىمەن. بۇ ئۇرۇشنىڭ مەنىسى ئەنە شۇنىڭدا، جېسسى.

— چۈشىنىمەن. بىراق، بۇنىڭدىن كۆڭلۈم ئەمىن تاپمايدۇ. بۇنى قوبۇل قىلىشنى خالىمايمەن، توغرىسىنى ئېيتقاندا، قوبۇل قىلالمايمەن. ئۆزۈمنى ئۆزگەرتەلمەيمەن. ئەپۇ قىلغىن. دۇشمەن ئۇچۇن خۇشال بولۇش، مۇنداقچە ئېيتقاندا، قاتىلنى قۇتقۇزۇش كېرەكمۇ؟ بۇ يەنە شۇ خىرىستىيانچە قائىدىمۇ؟

— ئالدىرىما. بۇ يالغۇز خىرىستىيانلارغىلا ئەمەس، مۇستەسنا سىز ھەممىگە مۇناسىۋەتلىك. ئەپسۇسكى، بالايىئاپەتنىڭ ھەممىسى بىز ئادەملەر، ئاڭلىق مەخلۇقلار داۋاملىق بۇزۇلۇۋاتقان ھايات ئۇچۇن جاۋابكارلىقتىن قانداق قىلىپ بولمىسۇن، قۇتۇلۇپ كېتىش ئۇچۇن پايپېتەك بولۇپ يۇرۇۋاتقانلىقىمىزدىن، ساۋابنى گۇناھتىن ئايرىماي ۋە شۇنىڭدىن ھېچقانچە قورقۇپ قالماي، ھامان قۇتۇلۇپ كېتىش ئۇچۇن سانسىزلىغان باھانە ـ سەۋەبلەرنى تېپىپ يۇرۇۋاتقانلىقىمىزدىن

بولۇۋاتقانلىقىنى چۈشەنمەيدىغانلار ئاز ئەمەس. مۇنداقلار ياشاش ئۈچۈن مۇشۇنداق قىلىش كېرەك، بۇنىڭدىن باشقا يول يوق دەپ ئۆزلىرىگە تەسەللى بېرەكچى بولىدۇ. سايلام ئالدىدىكى يىغىلىشنىڭ نەتىجىسى ئەنە شۇنداق بولمىدىمۇ؟ ! يەر يۈزىدە بىزنىڭ ئۆزىمىزدىن، ئادەملەردىن باشقا گۇناھنى يۇدۇپ يۈرگۈچى يوق. شۇنداق بولسىمۇ، ھەربىر ئادەم يامانلىقنىڭ مەنبەسىنى باشقىلاردىن، ئۆز گۈرۈھى، تەبىقىسى، مىللىتى، دۆلىتى ھەم شۇنداقلا ئۆز ئىرقىي، دىنى، ئىدىئولوگىيەسىنىڭ سىرتىدىكى باشقىلاردىن كۆرىدۇ. شۇنىڭ بىلەن، ھايات جىنايى قىلمىشلار ئىچىدە داۋاملىشىدۇ. تۈغۈلۈشنى خالىمايدىغان تۆرەلمىلەر قارشىلىق بىلدۈرگەنگە قەدەر داۋاملىشىدۇ. بولدى ! ئەمدى بۇنىڭ نېرىسىغا بارىدىغان يول يوق ! بۇنىڭ نېرىسى ئاينىش ۋە نەسىلنىڭ بۇزۇلۇشى. بۇنىڭ ھەممىسى ھالاكەت كەلتۈرىدۇ، بۇ يولدا قانچە يىراقلاپ كەتكەنسېرى، بۇ ئىشلار قانچە كۆپەيگەنسېرى، بىز پەن ـ تېخنىكىدا قانچە كۈچەيگەنسېرى بىزنىڭ ئازغۇنلۇقىمىز ۋە ھاياسىزلىقىمىز بىلەن زالىملىقىمىزنىڭ دەرىجىسى شۇنچە قورقۇنچلۇق بولىدۇ. فىلوفىي بۇزۇلغان گېن ئورگېنىزمنىڭ بىر تارىغا تېگىپ قويغانىدى، قانچىلىغان نارازىلىق، قانچىلىغان غەزەپ ـ نەپرەت بىراقلا يوپۇرۇلۇپ كەلدى !...

ـــ ۋاي روبېرت، ماڭا يېتەرلىك بولدى ! ـــ دېدى جېسسى، ـــ ياخشىسى، بۇ خىل پىكىرلىرىڭنى ئاشكارا سۆزلە، كىشىلەر ئۇقسۇن.

ئىككىيلەن جىم بولدى. جېسسى ئۆزىنى تۇتۇۋېلىشقا ھەرقانچە تىرىشىپ باقسىمۇ، يەنە كۆزگە ياش كېلىپ، نەپسى بوغۇلدى:

ـــ مېنى كەچۈرگىن، روبېرت، ئۆزۈمنى بېسىۋالالمايۋاتىمەن، ئۆزۈمگە كېلەلمەيۋاتىمەن، بايىقى كۆرۈنۈشتىن شۇنچە-

لىك ھاقارەت ھېس قىلىۋاتىمەن، — دېدى ئۇ يىغلاپ تۇرۇپ، — كىشىلەرنىڭ شۇنداق نادانلىقىنى كۆرۈپ كۆڭلۈم بۇزۇلدى، خۇددى ئىككىمىز ئوت كېتىپ كۇلگە ئايلانغان ئورماندا كېتىۋاتقاندەك بولۇپ قالدىم. ئەتراپتىكى ھەممە نەرسە — شاخلار، دەرەخلەرنىڭ غوللىرى، ئوت - چۆپلەر كۆيۈپ تۈگىگەن، پەقەت كۇل باسقان قاپقارا يەرلا قالغان، ئەتراپتا ھېچ نەرسە يوق، قۇپقۇرۇق، ھاياتتىن ئۇچۇر يوق. ئەمدى نېمە بولار؟ ئەمدى نېمە بولار؟ بىر ئىش بولىدۇ ! — دېدى ئۇ پىچىرلاپ.

بورکنىڭ ئايالىغا تەسەللى بېرىشتىن باشقا ئامالى قالمىدى. ئۇ ئايالىنىڭ بۇنداق ئەسەبىيلەشكەن ھالىتىنى كۆرۈپ باقمىغانىدى. ھەرقاچان ئۆزىنى رەتلىك تۇتىدىغان، ھەمىشە تۇرلۇك ئىشلار بىلەن ئالدىراپلا يۈرىدىغان، ئېرىگە قارىغاندا كۆپىنچە ئەقىلگە مۇۋاپىق ئىشلارنى قىلىدىغان بۇ ئايال بۇگۈن ئوردوكنىڭ ھاياسىزلىقىدىن ئۆزىنى يوقىتىپ قويغانىدى.

شۇنداقتىمۇ، دەرھال ھەرىكەتكە كېلىش كېرەكلىكىنى، ۋاقىتنى قولدىن بېرىشكە بولمايدىغانلىقىنى ئويلاپ ئۇ ئۆزىنى بېسىۋالدى.

— سېنى چۈشىنىمەن، روبېرت، — دېدى ئۇ ئۆزىگە ھايى بېرىپ، — ئىشخاناڭغا كىرىپ ئىشىڭنى باشلىغىن. ماقالەڭنىڭ ئايىغىنى چىقارغىن. ئاشخانىدا قەھۋە بار، خالىساڭ، ئۆزۈڭ چىقىپ ئىچ، خالىساڭ، مەن ئەكىرىپ بېرىپ تۇرىمەن. ئىشىڭنى توختاتما. ھەرىكەت قىل. مەن مېھمان كۈتۈش ئۆيىگە چىقاي. ساز چالغۇم كېلىۋاتىدۇ. شوستاكوۋىچنىڭ مۇزىكىسىنى چالىمەن. بەشىنچى سىمفونىيەسىنى. سەن يېزىۋەرگىن. بىلىمەن، سېنىڭ دەيدىغان گەپلىرىڭ بار. ھېچقانداق يەرگە تېلېفون ئورما، ئۆتۈنۈپ قالاي. تېلېفونلارنى مەن ئۇزۇۋەتتىم، ئۇچىلىسىنى. ئۇلۇۋالما. بارغىن. مەن پەستە بولىمەن، چالغان مۇزىكامنى ئاڭلىيالمايسەن. مەن ئىشىك - دېرىزىلەرنى يېپىپ قويماي.

7

مېهمان كۆتۈش ئۆيىدىن چىقىۋاتقان مۇزىكا ساداسى يەنىلا ئىككىنچى قەۋەتكە ئانچە ـ مۇنچە ئاڭلىنىپ تۇردى. شۇ كېچىسى چوڭ ئىسكىرىپكا دۇنيادا شۇنداق بىر ئايالنىڭ بارلىقىنى، ئۇ ئايال ئۇنىڭ تەقدىرىگە بەلكىم گۆرگە كىرگەنگە قەدەر ھەمراھ بولىدىغانلىقىنى بوركقا ئىختىيارسىز تۇردە ئەسلەتتى. ئېھتىمال، كېيىن ئۇلارنىڭ روھلىرى بىر ـ بىرىدىن خەۋەر ئېلىشىپ ۋە بۇگۈنكى چوڭ ئىسكىرىپكىنىڭ ئاۋازىنى يىراقنىڭ يىراقىدىن ئاڭلاپ تۇرۇشار...

شۇ كېچىسى ئۇ ئەتىكى گېزىت تېكىستىنىڭ ئېلېكترون قۇرلىرىنى كۆزەتكۈچكە يوللاپ بېرىۋاتقان كومپيۇتېرنىڭ ئالدىدا ئولتۇرۇپ، يەنە ھېلىقى ئوكيانداكى كىتلارنىڭ تەشۋىشلىك تىنىقلىرىنى ئاڭلىدى. ئۇلار يەنە نەگە كېتىۋاتقاندۇر؟ دېمەك، يەر يۈزىنىڭ ئاللىقانداق بىر يېرىدە بىر ئىش چىقىپتۇ ـ دە؟ ! ئادەملەر يەنە تۇزەتكىلى بولمايدىغان بىر چاتاق چىقىرىپتۇ ـ دە؟! دولقۇنلار كەينى ـ كەينىدىن تاغدەك يوپۇرۇلۇپ كېلەتتى، سۇ ئوكيانىنىڭ قۇۋۋىتىنى بوشتىپ ۋە شۇنىڭ بىلەن بىللە يەنە ئۇنى تولۇقلاپ تاشقىنلايتتى، كىتلار يەنە ئۇزۇپ كېتىۋاتاتتى. كۆپ ئۆتمەي ئۇ ئۆزىمۇ شۇلارنىڭ ئارىسىدا بولۇپ قالدى. ئوكيان كومپيۇتېر ئېكرانىنىڭ جىمىرلىغان يورۇقلۇقى بىلەن قاراڭغۇدا تاۋلىنىپ كۆرۈنەتتى. شۇ تاپتا كومپيۇتېر ئېكرانى يىراقتىكى ئالەم بوشلۇقىنىمۇ ھەم ئۇنىڭ سۆزىدە ئۆز ئىپادىسىنى تاپقان ئەبەدىيلىكنىڭ ئۇزۇلمەس ھادىسىلەر بىرىكمىسىدىكى ئانىلارنىڭ بويىدا قالغان تۆرەلمىلەرنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالاتتى. ئۇ ئوكياندا ئۇزۇپ كېتىۋېتىپ، يەر يۈزىدىكى ھەممە نەرسىنىڭ ئايرىم ھالەتتىكى

ۋە بىر ككەندىكى ھەممە ئۇچۇن بىر ۋە ھەربىر دە ئۆزىنىڭكى بولغان ئەبەدىيلىك مەنسىنى دۇنياۋى روھ ئوبرازىدىن تاپماقچى بولاتتى... ئېكرانىدىكى قۇرلار بىرسىنىڭ كەينىدىن بىرى تىزىلىپ، بىر پۈتۈن تېكستنى ھاسىل قىلماقتا ئىدى:

«كاساندرا تامغىسى» ئۆزىنىڭ سىياسىي مۇددىئاسىنى كۆزلىگەن بىر قىسىم ناتىقلار بىزنى ئىشەندۈرمەكچى بولغىنىدەك نومۇس ۋە پەسلىكنىڭ بەلگىسى ئەمەس. بۇ — ئاپەتنىڭ بەلگىسى، بىزنىڭ كۈتۈلمىگەن، ئىنسانلارغا مەلۇم بولمىغان، كۆز يېتكۈسىز كەڭ كۆلەملىك چوڭ بەختسىزلىكىمىز ھەققىدىكى كىچىككىنە سىگنال. شۇڭا، ئۇ ئۆزىگە ئىنسانىيەت ئۇچۇن پاجىئەلىك بولغان ئىجتىمائىي - بىيولوگىيەلىك ھادىسە قاتارىدا ئەھمىيەت بېرىشىمىزنى تەلەپ قىلىدۇ. فىلوفېينىڭ بايقىشى شۇنىڭدىن دالالەت بېرىدۇكى، بىزنىڭ ئۆزىمىزنى چۈشىنىش ئاڭلىقلىقىمىز گېن دەرىجىسىدە شەكلىنى ئۆزگەرتكەن، ئەۋلادتىن - ئەۋلادقا دۇنياۋى روھنىڭ مۇكەممەللىكى بىلەن قارشىلىشىپ ياشاپ كەلگەن ئىنسانىنىڭ ئۆزىنىڭ گۇناھى بىلەن شەكلىنى ئۆزگەرتكەن. تىراگېدىيە — سايلام ئالدىدىكى يىغىلىشتا كۆرۈلگەندەك كاساندرا — تۆرەلمىلەرنى ياشاش ئۇچۇن كۇرەش قىلىشتىن ۋاز كېچىشكە مەجبۇرلىغان سەۋەبلەرنى ئېتىراپ قىلىشتىن باش تارتقانلىقىمىزدا، ھەر ئاممالار بىلەن ئۆزىمىزنى قاچۇرغانلىقىمىزدا. ياشاش ئارزۇسىنىڭ ئۆچكەنلىكى — دۇنيا مەدەنىيىتىنىڭ ئۆچكەنلىكىدۇر. ئاخىر زامان دېگەن ئەنە شۇ. باشقىچە ئېيتقاندا، ئاخىر زامان بىزنىڭ ئۆزىمىزنىڭ ئىچىمىزدە. تەبىئىي سەزگۈسى كۈچلۈك بولغان كاساندرا — تۆرەلمىلەر شۇنى سېزىۋالىدۇ - دە، ئالەملىك كومپيۇتېر ئېكرانىدا كۆرسەتكەندەك قىلىپ، ھاممىلدار ئاياللارنىڭ پېشانىسىدە پەيدا بولىدىغان كاساندرا دېگى ئارقىلىق ھايات

ئالدىدىكى ئۆزىنىڭ قورقۇشىدىن بىزگە خەۋەر بېرىدۇ. كاساندرا تامغىسىنىڭ ئۆزىدىن ئەمەس، بەلكى گېنىنىڭ ئىچكى قىسمىدىكى ئاشۇ ئاخىر زامان ھەربكىتىنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدىغان سەۋەبلەردىن قورقۇش كېرەك... بىز چوڭ خاتالىقا يول قويمىز... فىلوفېي ئىغۋاگەر ئەمەس، ئۇ — ئالەم بوشلۇقىدىكى پەيغەمبەر...»

بورك شۇ دەقىقىلەردە كىتلارنىڭ ئوكيانىدا ئۇدۇل كەلگەن دولقۇنلارنى بارغانسېرى شىددەت بىلەن بۆسۈپ ئۆزۈپ كېتىۋاتقاندىكى شاۋقۇنلىرىنى ئاڭلىدى ھەمدە ئۇنىڭغا ئۇلارنىڭ يولىدىكى سۇ كومپيۇتېر ئېكرانىنىڭ رەڭگىدە نۇر چېچىپ، كۆيۈپ تۇرغاندەك كۆرۈنۈپ كەتتى...

* * *

ئاشۇ يېرىم كېچىدىن ئاشقان مەزگىلدە قىزىل مەيدانىدىكى مەشھۇر سىپاسكايا مۇنارىنىڭ سائەت ئىسترېلكىلىرى ھۇۋقۇش ۋاقتىغا — تۇندىكى سائەت ئۈچكە يېقىنلاپ قالغانىدى. ھۇۋقۇش كىرپىمل سائىتى دۇنيانىڭ تۆت تەرىپىگە ئاڭلىتىپ ئۈچ قېتىم جاڭ ئۇرىدىغان ئارزۇلۇق پەيتنى كۈتۈپ تۇردى. ئۇ جاڭ ئۇرۇش بىلەنلا ئۆز ئورنىدىن قوزغىلىپ ۋە مۇنار ئۈستىدىن شۇڭغۇپ چۈشۈپ، مەيدانغا ياتقۇزۇلغان چاسا تاشلارغا تېگىپ دەپ قالغاندا قايتا يۇقىرىغا ئۆرلەپ، ئاندىن كىرپىمل سېپىللىرىنى بويلاپ، ھەر دائىمقىدەك قىزىل مەيدان ئۈستىدىن شەپسىز ئۇچۇپ، خاتىرە سارىيى ئۈستىدە ئايلىنىپ، ئەتراپتا، يورۇق دۇنيادا نېمە ئىشلار بولۇۋاتقانلىقىنى بىر كۆرۈپ باقماقچى ئىدى. ھۇۋقۇش بۇ قېتىممۇ ھېلىقى پاكار بويلۇق يوغان باش ئەرۋاھلار بىلەن ئۇچرىشىشنى كۈتەتتى ۋە ئۇلارنىڭ ئۆزئارا نېمە توغرىسىدا سۆزلىشىدىغانلىقىنى ئاڭلاپ بېقىشنى ئويلايتتى. بۇ قېتىم ئۇلارنىڭ سۆزلىشىدىغان پاراڭلىرى كۆپ ئىدى، بەك كۆپ ئىدى!

چۈنكى تۇنۇگۈن قىزىل مەيداندا دەھشەتلىك ۋەقە يۈز بەرگەنىدى. ھەتتا ئۆزىنىڭ ئۇزۇن ئۆمرىدە كۆپنى كۆرگەن ھۇۋقۇشمۇ بۇنداق ۋەقەنى كۆرۈپ باقمىغانىدى ۋە شۇنداق ۋەقەنىڭ بولۇشى مۇمكىنلىكىنى ئويلاپمۇ باقمىغانىدى.

ھالبۇكى، يەنە بىر تەرەپتىن قارىغاندا، ئەرۋاھلار بىلەن ئالاقىلىشىدىغان، يا قۇش، يا روھ ئىكەنلىكىنى بىلگىلى بولمايدىغان بۇ غەلىتە مۇنار ھۇۋقۇشى ھەتتا ئەقىل ـ ھوشى جايىدا ئادەملەرمۇ ئېنىق چۈشەندۈرۈپ بېرەلمەيدىغان ئىشنى قانداق چۈشەنسۇن.

بۇ ۋەقە ئاشۇ كۈز كۈنى چۈش ۋاقتىدا باشلاندى. ھ س ب نى ــ ھەربىي سانائەت بىرلەشمىسىنى قوغداش يۈزىسىدىن يىغىلىش ئۆتكۈزۈش ئۈچۈن توپ ـ توپ كىشىلەر قىزىل مەيدانغا سەلدەك ئېقىپ كىرىشكە باشلىدى. مۇخبىرلارنىڭ يازغىنىدەك، قايتا قۇرۇش ئىسلاھاتى «قوغدىنىش»[1]نىڭ تامىقىغا تۇرۇپ قالغان سۆڭەك بولدى، دۆلەتنىڭ خوراپ كېتىۋاتقان كۈچ ـ قۇدرىتىنى ھ س ب نى ئەسلىگە كەلتۈرۈش بىلەنلا ساقلاپ قالغىلى بولىدۇ دېگەندەك گەپ ـ سۆزلەر بەلگىلىك دائىرىلەردە ئۇزاقتىن بۇيان ئېيتىلىپ كېلىۋاتقانىدى. شۇنداق، بۇ خىل پىكىرلەر بەجايىكى ئورماندىكى ئوتنىڭ تۇتۇنىدەك ھاۋادا تارقىلىپ يۈرمەكتە ئىدى. مانا ئەمدى شۇ ئوت يالقۇنلاپ كۆيۈشكە باشلىدى. بۇنىڭغا ھازىر ئۆز ئەجرىنىڭ ھوسۇلىنى يىغىۋاتقان، قورال ـ ياراغ سودىسىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش پىكرىنى جەمئىيەتكە زورلاپ تېڭىۋاتقان مىللىي ئەسلىيەتچىلىكنىڭ قۇتراتقۇچىلىرى، ئاتالمىش قايتا قۇرغۇچىلار ۋە ئاتالمىش رادىكال ـ دېموكراتلار غەربنىڭ مەنپەئەتلىرى ئۈچۈن ھ س ب نى ــ مىلىتارىستلىق دۆلەت تۈزۈمىنىڭ ئاساسىنى يوق قىلىشتى دەپ دەۋا قىلىپ،

---

① «قوغدىنىش» ــ دۆلەت مۇداپىئەسىنى دېمەكچى.

سەھنىنىڭ كەينىدىن قۇتراتقۇلۇق قىلىۋاتقان كۈچلەر كۆپ جەھەتتىن ھەمدەمدە بولۇشتى.

قىزىل مەيدانغا كىشىلەر تۇشمۇتۇشتىن ئېقىپ كەلمەكتە ئىدى. يىغىلىشقا كېتىۋاتقانلارنىڭ تولىسى سىرتتىن، يەنى ئىلگىرى «پوچتا ساندۇقلىرى» دەپ ئاتىلىپ، ھەربىرىگە بەلگىلىك نومۇرلار قويۇلغان «يېپىق» شەھەرلەردىن كەلگەنلەر ئىدى. ئىسلاھات جەريانىدا ئېچىۋېتىلگەن ئاشۇ «ساندۇق»لاردىن چىققان كىشىلەر توپلىشىپ موسكۋانىڭ ھەممە ۋوگزاللىرىغا كەلمەكتە ئىدى. ئۇلار ئاپتوموبىل يوللىرىنى قاپلاپ شەھەر مەركىزىگە قاراپ ئىلگىرىلىدى. ئۇلارغا يەنە موسكۋالىق «قوغدىغۇچىلار»، مىللىي ۋەتەنپەرۋەرلەر، سىتالىننى سېغىنغان پېنسىيونېرلار ۋە شۇلارغا ئوخشايدىغانلار قوشۇلدى. نامايىشچىلار خۇددى ئېغىر گاراڭلىقتىن تېخى ئەمدىلا ئەس - ھوشىنى تاپقان ئۆتمۈشنىڭ غەلىتە تىپلىرىدەك كۆرۈنەتتى. ئۇلار تېخى يېقىندىلا مۇشۇ كوچىلاردا قاتتىق ھاقارەتلەنگەن مۇستەبىتلەرنىڭ قايتا تىرىلگەن سۈرەتلىرىنى باشلىرىنىڭ ئۈستىدىن ئېگىز كۆتۈرۈۋېلىشقانىدى.

نامايىشچىلارنىڭ سانى بارغانسېرى كۆپىيىۋەردى. بۇ ھال ھ س ب نىڭ يوشۇرۇن جايلىرىدا ئىلگىرى قانچىلىغان ئەمگەكچان ئادەملەرنىڭ ئىشلىگەنلىكىنى روشەن كۆرسىتىپ تۇراتتى. ئۇلار دۇنيانىڭ يېرىمىنى قوراللاندۇراتتى. ئۇلار ئەمدى ئامەتنىڭ قولدىن كېتىۋاتقانلىقىنى، ئىشلەپچىقىرىش ئۆزگەرتىلمىسە، ئىسلاھات ھ س ب دا ئىشلىگەنلەرنى ئىشسىزلىققا مەھكۇم قىلىدىغانلىقىنى ھېس قىلىشتى. شۇنىڭ بىلەن، ئۇلار ھەرىكەتكە كەلدى... بۇ كەلكۈن كەلگەنگە ئوخشايتتى، قۇترىغان تاشقىن سۇ كۆز ئالدىدىلا ياغاچلارنىمۇ، تاشلارنىمۇ، ئۆگزىلەردىن يۇلۇپ چىقىرىلغان قاڭالتىرلارنىمۇ ئېقىتىپ كېتەتتى ۋە ھېچكىم بۇنى توسۇپ قېلىشقا قادىر ئەمەس ئىدى. خۇددى شۇنىڭغا ئوخشاش «ياغاچلار، تاشلار ۋە يۇلۇپ

چىقىرىلغان قاتىالتىرلار» ئاشۇ مەزگىلدە كوچىلاردا ئېقىپ ئۆتمەكتە ئىدى، ئۇلارنىڭ شوئارلىرى ۋە تەلەپلىرى ئىنتايىن كەسكىن ئىدى: «ئىسلاھاتنى توختىتايلى!» «ھ س ب نى تارقىتىۋېتىشكە يول قويمايمىز!»، «ياشىسۇن شەرەپلىك ھ س ب!»، «دۆلەت ھەممىدىن ئەلا!»، «دۆلەتكە قارشى ئىسلاھاتلار يوقالسۇن!»، «تانكا ــ مۇقىملىقنىڭ كاپالىتى»، «قورال - ياراغلارغا مەبلەغ سېلىنسۇن!»، «خەلقئارا قورال بازىرىدىكى رىقابەتنى توسمايلى!»، «قوراللىنىش مۇسابىقىسى ھەقىقىدىكى پىتنە - پاساتلار توختىسۇن!» ۋە يەنە بىلمەيدىغانلار ئۇچۇن تامامەن چۈشىنىكسىز بولغان مۇنداق شوئارلار: «پوچتا ساندۇقلىرىدا ياشايمىز ۋە ئىشلەيمىز!» ۋە ھەتتا مۇنداق شوئارلار: «ئۇرۇشقا قارشى تۇرغۇچىلار، دەرھال ئاغزىڭلارنى يۇمۇڭلار!»، «بىزگە تاقابىل تۇرۇش ئۇچۇن سوغۇق مۇناسىۋەتلەر ئۇرۇشنى بىزدىن تارتىۋېلىشتى!»، «تانكىنى كورا قىلىپ قويۇشقا يول قويمايمىز!» ۋە ئاخىرىدا يەنە: «قورال ئىشلەپچىقىرىش ــ دۆلەتنىڭ كۈچ ۋە بايلىقىنىڭ مەنبەسى!»، «ئىشسىزلىققا يول قويمايمىز، ئەقىلنىڭ چەتكە چىقىپ كېتىشىگە يول قويمايمىز!»، «تېخنىكا تەرەققىياتىنىڭ ھەرىكەتلەندۈرگۈچ كۈچى بولغان سوغۇق مۇناسىۋەتلەر ئۇرۇشى ياشىسۇن!»، «يوقالسۇن ساتقۇن ئىنسانپەرۋەرلەر!» ۋە يەنە شۇنىڭغا ئوخشايدىغان نۇرغۇن، نۇرغۇن شوئارلار بار ئىدى. بىر قاراشتا، ھەرقىسما خەتلەر يېزىپ قويۇلغان كارتون ھېچنېمىگە ئەرزىمەيدۇ، ئەمما ئۇ ئادەمنىڭ بېشىنى ئايلاندۇرۇۋەتكۈدەك كۈچنى ئۆز ئىچىگە ئالغانىدى.

دۆلەتنىڭ ئەسكىرىي ئۇستۇنلۇكى توغرىسىدا توختىماي سۆزلەيدىغان سىياسەتچىلەر ۋە يۇرت بېشى، ئەل بېشى دەپ ئاتالغانلار شۇنى خالامدۇ ياكى خالىمامدۇ، خەلقئارالىق قورال - ياراغ بازارلىرىنى ئۇيۇشتۇرغۇچىلار شۇنى خالامدۇ - خالىمامدۇ، شۇ بازارلاردىكى سودىدا مىللەت مەنپەئەتى ئۇچۇن بىرىنچىلىكنى

قولغا كەلتۈرۈشنى گويياكى تەڭرىنىڭ ھىدايىتىگە تەڭلەشتۈرگەنلەر ۋە ئەڭ مۇھىمى، مىليارىدلىغان دوللارلىق ساپ پايدىدىن نەپەسلىرى بوغۇلۇپ قالغۇدەك بولۇپ، ھەر قېتىم شۇ مىليارىدلارنىڭ ئۈچتىن بىر قىسمىنى بىۋاستە جايلاردىكى ئىشلەپچىقارغۇچىلارنىڭ يانچۇقلىرىغا سېلىشقا ۋەدە بەرگەنلەر شۇنى خالامدۇ ـ خالمامدۇ، تارىختا داڭقى ئۆچمىگەن بىزنىڭ قورال ـ ياراغلىرىمىزنىڭ شۆھرىتىنى ئۆستۈرۈش ئۈچۈن كۆپ تەرەپلىك كۆرگەزمىلەردە پائالىيەت باشلىغانلار شۇنى خالامدۇ ـ خالمامدۇ، بۇنىڭدىن قەتئىينەزەر، ئەمدى ئۇلاردىن ھېچكىمنىڭمۇ ئويغانغان شەيئىنى، بولۇۋاتقان ئىشلارنى توختىتىشقا قۇربى يەتمەيدۇ ــ ئۇلارنىڭ ھەممىسى قاينامدىكى چېپىندىلەر بولۇپ قالدى.

قىزىل مەيداندا سانسىزلىغان باشلار مىغىلداپ تۇراتتى. ھ س ب نى ھىمايە قىلىش يىغىلىشىغا كەلگەن ۋە داۋاملىق كېلىۋاتقان مىڭلىغان كىشىلەر مەيدانغا توشۇپ كەتتى. «ھ س ب !»، «مەبلەغ !»، «كىرىمىل بىزنىڭ !»، «كىرىمىل بىزنىڭ ! » دەپ توۋلانغان شوئارلار پەلەكنى لەرزىگە كەلتۈردى.

سىنىغا ئېلىش تىك ئۇچارلاردىن يۇرگۈزۈلدى، لېكىن يۇقىرىدىن قارىغاندىمۇ بۇ غايەت زور ژولقان كەبى مەنزىرىنىڭ چېكىگە كۆز يەتكۈزۈش مۇمكىن ئەمەس ئىدى. يىغىلىشنىڭ، خاتىرە سارىيىغا ئورنىتىلغان يادىكارلىق تاختىلىۋاتقان نۇتۇقلارنىڭ ئومۇمىي ئارقا كۆرۈنۈشىدە يەنە ئۆزلىرىنىڭ ئايرىم لوزۇنكىلىرى، سۈرەتلىرى ۋە شوئارلىرى بولغان ئۆزگىچە كىچىك يىغىلىشلارمۇ پەيدا بولماقتا ئىدى. «مويتۇڭزا»[1] ئورنىدا فىدېل[2] چىلار يىغىلغانىدى، بۇ ئۇلارنىڭ چوقۇنغۇچىسىنىڭ سۈرەتلىرى ۋە ئۆزلىرىنىڭ لوزۇنكىلىرىدىن روشەن كۆرۈنۈپ تۇراتتى: «فىدېل ــ بىز سەن بىللە !»،

① «مويتۇڭزا» ــ قىزىل مەيداندىكى بىر جاينىڭ نامى.

② فىدېل ــ كۇبانىڭ رەھبىرى فىدېل كاسترو.

«يا سوتسيالىزم، يا ئۆلۈم !» كىشىلەر قوللىرىنى تۇتۇشۇپ ۋە رىتمىغا چۈشۈرۈپ، كۈچلۈك ۋارقىراپ تەكرارلايتتى: «يا سوتسيالىزم، يا ئۆلۈم !» تارىخ مۇزېيىنىڭ يېنىدىكى كوچىدا سادامچىلار توپلىشىۋالغانىدى. بۇ توپتىكىلەر ئەسەبىيلىشىپ، ئاۋازلىرى بوغۇلۇپ كەتكۈچە قاتتىق ۋارقىرايتتى: «سادام — سەن بىزنىڭ قېرىندىشىمىز !»، «سادام — سەن بىزنىڭ قېرىندىشىمىز !» تۆگۈلگەن مۇشتلار ئېگىز كۆتۈرۈلۈپ توۋلانغان يەنە بىر ئالاھىدە شوئار: «كازا ـ كازا ـ كازافى !»، «كازا ـ كازا ـ كازافى !»

نۇرغۇن يىللار داۋامىدا قورال ـ ياراغلار تۈركۈملەپ يەتكۈزۈلۈپ تۈرغان بارلىق دۆلەتلەرنىڭ دېگۈدەك مەيدانىدا يۈقىرىقىلارغا ئوخشايدىغان چۈقان ـ سۈرەنلىك تەرەپدارلىرى بار ئىدى. ئىران، پاكىستان، ھىندىستان، شىمالىي كورىيە[1] ۋە بولۇپمۇ ئەرەب ۋە ئافرىقا خېرىدارلىرىنىڭ ئىخلاسمەنلىرى ئۇلارنى قۇتلۇقلاپ سەكرىشەتتى. ستالىنچىلارمۇ خۇددى يېقىن تۇغقانلاردەك ئۇلارغا جور بولۇپ يۈقىرى ئاۋازدا ۋارقىراشتى: «ستالىنغا شەرەپ !» ھەمدە گېنېرالىسسىمۇس[2]نىڭ پەردازلانغان سۈرەتلىرىنى قۇللارچە رىغبەت بىلەن باشلىرىنىڭ ئۈستىگە ئېلىپ ئېگىز كۆتۈرۈشتى. بىراق، مۇشۇ چۈقان ـ سۈرەنلەر ئىچىدە ھەممىدىن ئۈستۈن كېلىپ تەنتەنە قىلىۋاتقىنى كالاشنىكوف[3] ئاپتوماتى بولدى: «كالاش — كىرىمىل بىزنىڭ !» دېگەن خىتاب ھەممە شوئار ھەم ۋارقىراشلارنى بېسىپ كەتتى.

مەزكۇر تېمىغا قارىتىلغان بولۇپ، ئاسان چۈشەنگىلى بولمايدىغان تېپىشماقلارمۇ ئېيتىلىپ قالاتتى: «ئوق ئاسمانغا

---

① شىمالىي كورىيە — چاۋشىيەننى دېمەكچى.

② گېنېرالىسسىمۇس — بىر قىسىم دۆلەتلەردىكى ئەڭ يۇقىرى ھەربىي ئۇنۋان.

③ كالاشنىكوف — سابىق سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ قورال ـ ياراغ لايىھىلىگۈچىسى، بىر نەچچە تۈرلۈك ئاپتومات ۋە پىلىموتلارنى لايىھىلىگەن.

ئېتىلار ــ ئاسماندىن ئالماس چېچىلار !» بۇنى: راكېتا ئېتىلسا، يۇقىرىدىن ئالماسلار چېچىلىدۇ، دەپ چۈشىنىش كېرەكمۇ؟ شۇنداق بولسا ئىدى ! ۋاي شۇنداق بولسا ئىدى !

بۇنىڭ ھەممىسى ساختا قىزغىنلىقنىڭ قازىنىدا پورۇقلاپ قاينىپ، بىرلىككە كەلگەن كۈچ، بېسىم ۋە ئۆملۈك تەسىرىنى قوزغايتتى. مانا ھازىرلا بىر ئىش بولىدۇ، ئوتلۇق ھەۋەسلەرنىڭ پارتلاش كۈچى زەپەر قۇچىدۇ، ئاندىن ئاسمان لەرزىگە كېلىپ «ئۇ» كېلىدۇ: ئىرادىنى ئەمەلگە ئاشۇرغۇچى... بىراق، «ئۇ» كىم؟ ئۇ دېگەن ئۇ، باشقا گەپ يوق ! ئۇ ! ئۇ !...

ھالبۇكى، ئاساسلىق ناتىقلارنىڭ خاتىرە ساراي مۇنبىرىدىن ئاڭلىنىۋاتقان نۇتۇقلىرى ئۆزگىچە جانلىق ۋە قايىل قىلارلىق ئىدى. قورال ئىشلەپچىقىرىشنىڭ قىسقارتىلىشى ئىقتىسادقا ھېچقانداق ياخشى نەتىجە بەرمەيدۇ، ئەكسىچە، دۇنيا بازىرىنى بېيىپ تىقىلىپ كەتكەن ئامېرىكىنىڭ قولىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىدۇ. ئامېرىكا ئۇخلاپ ياتمايدۇ، ئۇ يىل بويى، كېچە ـ كۈندۈز توختىماي قورال ـ ياراغ ئىشلەپچىقىرىپ، ھەممىسىنى چىش ـ تىرنىقىغىچە قوراللاندۇرۇۋاتىدۇ ۋە ھەممىسىگە ھۆكۈمرانلىق قىلىۋاتىدۇ. بىزنىڭ ئۇلاردىن نەرسىمىز كەم؟ يەنە مۇنداق بىر باھانە بار ئىدى ــ ئىسلاھاتتىن كېلىپ چىققان ئىشسىزلىق كۈچلۈك ئىجتىمائىي پاراكەندىچىلىكنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ، يەنە شۇنداقلا ئىسلاھات دۆلەتنىڭ قۇدرەتلىك ئەقلىي كۈچ بايلىقىنى تۈپ يىلتىزىدىن ۋەيران قىلىدۇ. يەنە ۋە يەنە مەرگەنلەرچە دەل جايىغا تەگكۈزىدىغان سۆزلەر ئېيتىلىۋەردى. جايىغا تەگكەن ھەربىر سۆز ئاممىنىڭ شادلىقىنى ياكى نەپرىتىنى قوزغايتتى.

بىراق، باشقا بىر خىل كۈچمۇ بار ئىدى. بۇ چاغدا ئىسلاھات دۈشمەنلىرى يىغىلىش ئۆتكۈزۈۋاتقان جايىغا يانداش، پەقەت ئالاھىدە ساقچىلارنىڭ سەپلىرى بىلەنلا ئايرىلىپ تۇرغان مانېژ

مەيدانىدا باشقا بىر يىغىلىش گۇرۇلدىمەكتە، باشقىچە ھەۋەسلەر قاينىماقتا ئىدى.

بۇ يەردە باشقا جامائەت، جەمئىيەتنىڭ باشقا بىر قىسمى — دېموكراتلار، ئىسلاھاتچىلار، ئۇرۇشقا قارشى تۇرغۇچىلار ۋە قايتا قۇرۇشنىڭ يەنە باشقا ئۇندۇرمىلىرى، ئومۇمەن — ھەر خىل، ھەر رەڭدىكى ئەركىنلىك تەلەپكارلىرى ۋە لىبېراللار يىغىلىش ئۆتكۈزمەكتە ئىدى. ئۇلارمۇ كۆپ ئىدى، مەيدان ئادەمنىڭ كۆپلۈكىدىن داۋالغۇپ تۇراتتى، ئۇلارنىڭمۇ ئۆزلىرىنىڭ ئېتىقادى، ئۆزلىرىنىڭ چاقىرىقلىرى ۋە لوزۇنكىلىرى بار بولۇپ، رادىكاللىقتا ۋە زەربىدارلىقتا قارشى تەرەپتىكىلەردىن قېلىشمايتتى. بۇ يەردىمۇ ھەرخىل تەشۋىقات تاختىلىرى ۋە پىلاكاتلار مىغىلداپ تۇراتتى: «ھ س ب نىڭ ئىمتىيازلىرى يوقالسۇن !»، «بىز ھ س ب گە تۇتقۇن بولمايمىز !»، «ھ س ب — مىلىتارىزمنىڭ شېرىكى !»، «ھ س ب — خامچوتنىڭ قېنىنى شورىغۇچى ئالۋاستى !»، «يوقالسۇن ستالىنچە ياۋۇزلۇق !» ۋە شۇ قاتارلىق شوئارلاردىن تارتىپ ئاخىرى مۇنداقلارغىچە: «ھ س ب — ئۆلۈم ماشىنىسى !»، «ھ س ب — خەلقنىڭ بويىندىكى سىرتماق !»

خۇددى قىزىل مەيدانىدىكىگە ئوخشاشلا مەنزىرە، پەقەت بەلگىسىلا ئوخشىمايدۇ.

بۇ يەردىكى نامايىشچىلارمۇ ئۆزلىرى چوقۇنىدىغانلارنىڭ ۋە يولباشچىلىرىنىڭ سۈرەتلىرىنى سايىۋەن قىلىدىغانىدەك كۆتۈرۈۋېلىشقان. شۇ سۈرەتلەرنى ئۇلار باشلىرىنىڭ ئۈستىدىن كۆتۈرۈپ، ئادەملەرنىڭ ۋە تەڭرىلەرنىڭ كۆرۈشىگە توغرىلىغان، ئەگەر كېيىنكىلىرىگە ئەھمىيەت بەرگەن بولسا، ئەلۋەتتە.

ئاپپاراتلىرىنى كۆتۈرۈشۈپ، ھېلى ئۇ، ھېلى بۇ يىغىلىشقا، ھېلى قىزىل مەيدانغا ۋە ھېلى مانېژ مەيدانىغا يۈگۈرۈپ يۈرۈشكەن مۇخبىرلار ۋە رىياسەتچىلەر ئۇچۇن بۇ ۋەقەلەر

مىسلىسسىز مول ئەمەلىي ماتېرىيال ئىدى. شۇنداق بولسىمۇ، تەجرىبىلىك رىياسەتچىلەر باشقا ھەممە پىلاكاتلارغا ئوخشىماسلىقى بىلەن كۆزگە تاشلىنىپ تۇرىدىغان ئىككى پىلاكاتقا دىققەت قىلماي قالمىدى. تۇرقىدىن قارىغاندا، تولاراق ئىستۇدېنتلارغا ئوخشايدىغان بىر جۇپ يىگىت - قىز ئۆز پىلاكاتلىرىنى ياغاچ دەستىسىدىن تۇتۇپ ئېگىز كۆتۇرۇشكەن ھالدا مېڭىپ يۇرەتتى. كۆرگۈچىلەرنىڭ كېيىن ئېيتىشچە، ئۇلار توپ ئىچىدە بىر - بىرىدىن ئانچە يىراقلاشماي، ئۆزئارا سۆزلەشكىلى بولغۇدەك ئارىلىقتا بىر - بىرىدىن كۆزلىرىنى ئۇزمەي ۋە ھېچكىم بىلەن تالاش - تارتىش قىلىشماي، خۇددى ئۆز خىياللىرى بىلەن بولۇپ كەتكەندەك كىشىلەردىن ئۆزلىرىنى قاچۇرۇپراق يۇرۇشۇپتۇ. يىگىت كۆتۈرگەن پىلاكاتتا قارا سىياھ بىلەن مۇنداق يېزىلغانىدى: «ئىنسان قورال ياساش ئۈچۈن دۇنياغا كەلمەسلىكى كېرەك!»، قىزنىڭ قولىدىكى پىلاكاتقا بولسا، قىزىل سىياھ بىلەن بەكلا چېكىدىن ئاشقان سۆزلەر يېزىلغانىدى: «ئەگەر كىرېمىل قوراللىنىش مۇسابىقىسىنى ئەسلىگە كەلتۈرسە، مەن ئۆزۈمنى ئوتقا تاشلايمەن!» ئۇلار توپ ئىچىدە خۇددى دېڭىزدا ئېزىپ قالغان ئىككى قېيىقتەك ئايلىنىپ يۇرەتتى، بەزىلەر ئۇلارغا قارايتتى، بەزىلەر قارىمايتتى، بەزىلەر بۇ باياناتلارغا ئەھمىيەت بەردى، بەزىلەر بۇنىڭدىن بىر نەرسىنى چۈشەنگەندەك بولدى ۋە بەزىلەر ھېچنېمىنى چۈشەنمىدى — بۇنداق بولۇش ئەجەبلىنەرلىك ئەمەس، ئۇ تەرەپتىمۇ ۋە بۇ تەرەپتىمۇ، قىزىل مەيداندىمۇ ۋە مانېژ مەيداندىمۇ تۇرلۇك - تۇرلۇك تەلەپلەر، شوئارلار، نارازىلىقلار، ئاگاھلاندۇرۇشلار، رادىكال ۋە جاراڭلىق نۇتۇقلار نامايىشچىلارنىڭ باشلىرىغا يامغۇردەك يېغىۋاتقان تۇرسا.

ئىشقىلىپ، بولىدىغان ئىش بولدى. كىشىلەر ئادەتتە ئىش ئۆتكەندىن كېيىن ئېسىنى يىغىۋالىدۇ ھەمدە كىشىنى تاڭ

قالدۇرىدىغان ۋەقەلەر ئۆزلىرىنىڭ تاسادىپىيلىقى بىلەنمۇ ھەم مۇقەررەرلىكى بىلەنمۇ قاينىاپ تۇرغان كىشىلەر توپلىرى ئىچىدە ئومۇميۈزلۈك تەلۈنلىنىش بىلەن پارتلاپ چىقىدىغانلىقىغا تەكرار قايىل بولىدۇ.

قۇياش كىرىمىل سېپىللىرىنىڭ كەينىگە ئولتۇرۇشقا باشلىغانىدى. ۋارقىراۋاتقان كىشىلەرنىڭ ئۈستىگە دەسلەپكى گۈناھسىز گۈگۈم چۈشمەكتە ئىدى. يانداش مەيدانلاردىكى يىغىلىشقان كىشىلەر داۋاملىق زورۇقۇپ جېدەللەشمەكتە ئىدى. كانايلاردىن ياڭراۋاتقان قۇتراتقۇلۇق مەزمۇنىدىكى مۇتەئەسسىپلەرچە نۇتۇقلار يىغىلغانلارنىڭ دىلى ۋە ئەقلىنى قىزىتىپ ۋەقەنىڭ يېشىمىنى يېقىنلاشتۇرماقتا ئىدى. ھەربىر تەرەپ، ئۇ ۋە بۇ مەيدانىدىكىلەر ئادالەتكە چاقىرىق قىلىشاتتى، ھۆكۈمەتكە ۋە خەلققە مۇراجىئەت قىلاتتى، پەقەت ئۆزىنىڭكىلا توغرا ئىكەنلىكىنى ۋە ئۆزىنىڭ نۇقتىئىنەزەرىنىلا تەكىتلەيتتى، دۇنياغا پەقەت ئۆزلىرىنىڭلا دەلىل - ئىسپاتلىرىنى ھەم يەكۈنلىرىنى كۆرسەتمەكچى بولۇشاتتى ھەمدە قىزىپ كېتىپ غەزىپىنى بېسىۋالالماي دەرھال ھەربىرىكە كېلىپ ئېشىپ - تېشىپ كەتكەن كۈچ - قۇۋۋىتىنى ئىشقا سېلىشقا ئالدىرايتتى. جېدەل - ماجىرا خۇددى ئوت ئالغاندەك قىزىپ كەتتى، كانايلاردا ئۆزئارا ئەيىبلەش، تەھدىت سېلىش ۋە تىل - ھاقارەتلەر ئەۋج ئالدى، ھەربىر تەرەپ قارشى تەرەپنى ۋەتەنىڭ ۋىجدانسىز دۈشمەنلىرى دەپ ئاتىدى. شۇ ئەسنادا تۇنجى سۈركىلىش كېلىپ چىقتى. «مىللىتارىستلار» ۋە «مىللىتارىزمغا قارشى تۇرغۇچىلار» ئالاھىدە ساقچىلارنىڭ سەپلىرىنى يېرىپ ئۆتۈپ، بىر - بىرىنى پىلاكاتلار ۋە ياغاچ دەستىلىك سۈرەتلەر بىلەن ئۇرغىلى تۇردى. ئاياللار جېنى چىقىپ كېتىدىغاندەك چىرقىرايتتى، ئەرلەر بولۇشىغا ۋارقىراپ تىللىشاتتى. مۇشت ۋە تېپىكلەرمۇ باشلىنىپ كەتتى. ئالاھىدە ساقچىلار ئۇلارنى

توسۇپ، ئۇرۇشۇۋاتقانلارنى تارقىتىۋېتىشكە ھەرقانچە تىرىشىپ باققان بولسىمۇ، ھەر ئىككى تەرەپتىكىلەر تېخىمۇ قۇتراپ كەتتى. شۇنىڭ بىلەن، بىر دەمدىلا ئومۇميۈزلۈك ئۇرۇش - تالاش باشلىنىپ كەتتى، خۇددى كىشىلەر پەقەت شۇنىلا كۈتۈپ تۇرغاندەك، پەقەت شۇنىڭ ئۈچۈنلا بۇ يەرگە يىغىلغاندەك قەدىرلىنىپ كۆتۈرۈلگەن سۇرەتلەر بىلەن پىلاكاتلار ئەمدى راسا ئەسقاتتى — شۇلار بىلەن بىر - بىرىنىڭ باش - كۆزلىرىگە غۇلاچلاپ ئۇرۇشتى. ئاققان قان، ياشلار ۋە ئىڭراشلار، يۇزلىگەن كىشىلەرنىڭ — ئەركەكلەر ۋە ئاياللارنىڭ، ياشلار ۋە قېرىلارنىڭ ئۇرۇشۇپ سوقۇشۇشلىرى يۇقىرىدىن، تىك ئۇچارلاردىن ۋە يەر يۈزىدىكى مۇمكىن بولغان بارلىق نۇقتىلاردىن ئۇجۇر - بۇجۇرلىرىگىچە تەپسىلىي سۇرەتكە ئېلىنىپ، پۈتۈن دۇنيادىكى تېلېۋىزور ئېكرانلىرىدا يامراپ كەتتى.

ئەنە شۇ چاغدا ھېلىقى يىگىت بىلەن قىز ئىككىيلەن بۇ ۋەقەلەرنىڭ قايناملىغا كىرىپ قالدى. ئۇلارنىڭ ئۆز پىلاكاتلىرىنى سوقۇشۇشقا ئىشلەتمىگەنلىكى ئۆزلىرىگە بالا بولدى. قىزىل مەيدانىدىكى ھ س ب نىڭ ھىمايىچىلىرى ئىسلاھاتچىلارنى ئۇرۇۋاتقانىدى، ئۇشتۇمتۇت ئۇلار ھېلىقى يىگىتنىڭ ئۆز پىلاكاتىنى خۇددى غەزىپى تاشقان ۋەتەنپەرۋەرلەرنىڭ بۇرۇنلىرىغا تاقاپ كۆرسىتىۋاتقانىدەك ئېگىز كۆتۈرۈپ تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ قالدى.

— ھەي نېمە قىلىۋاتىسەن، ئەبلەخ، كىمنىڭ بۇرنىغا تاقاپ كۆرسىتىۋاتىسەن؟ كىمنىڭ بېشىنى ئايلاندۇرماقچىسەن؟ ! — دەپ ۋارقىرىدى ھۇجۇم قىلىۋاتقانلاردىن بىرسى، — دېمەك، بىز تۇغۇلمىساق بولاتتىكەن - دە؟ ! ھۇ، ئېپلاس !

شۇنىڭ بىلەن، ئۇلار يىگىتنى ئۇرۇپ كەتتى، ئۇنىڭ پىلاكاتىنى يىرتىپ، دەسسەشتى. دەل شۇ چاغدا، ئەگەر كىرېمىل قايتا قوراللىنىشنى باشلايدىغان بولسا، ئۆزۈمنى ئوتقا تاشلايمەن

دېگەن قەسەم يېزىلغان غەلىتە پىلاكاتنى كۆتۈرگەن ھېلىقى قىز ئۇنى قۇتقۇزۇش ئۈچۈن ئېتىلىپ كەلدى.

كىم بىلسۇن، بۇ قىزنىڭ ئاشۇنداق پىلاكات بىلەن يىغىلىشقا بېرىشى توغرا بولغانمۇ؟ ئۇنىڭ مەقسىتى نېمە ئىدى؟ ئۇ نېمە ئۈچۈن شۇنداق قىلدى ــ ياشلىقىدىنمۇ، ئەخمەقلىقىدىنمۇ ياكى ئەكسىچە، ئۆزىگە ئىشەنگەنلىكى ۋە قورقماسلىقى ئۇنىڭ شۇنداق قىلىشىغا تۈرتكە بولدىمۇ؟ ئاخىر، ھ س ب نى قوغدىغۇچىلار تەرىپىدىن ئۇرۇلۇۋاتقان دوستىنىڭ يېنىغا كەلگۈچە بولغان ئارىلىقتىكى قىستاڭچىلىقتا ئاشۇ بالاخور پىلاكاتنى تاشلىۋەتسە بولماسمىدى؟ ! لېكىن، ئۇ ئاشۇ پىلاكاتنى كۆتۈرگەن ھالدا يۈگۈرۈپ كېلىپ ۋارقىرىدى:

ــ نېمە قىلىۋاتىسىلەر؟ ئۇرماڭلار ! سىلەرگە كىم ھوقۇق بەردى؟ قولۇڭلارنى تارتىڭلار ! بولدى قىلىڭلار !

پايدىسى بولمىدى. يىگىتنى بەش ئادەم دۇمبالاۋاتاتتى. بەلكىم ئۇنى ئۇرۇپ بولۇپ قويۇپ بېرەر ئىدى، ئۇمۇ يۈز ـ كۆزى كۆكەرگەن ھالدا كېتەر ئىدى. ھالبۇكى، بۇ ئىشنىڭ، بۇ توقۇنۇشنىڭ قانداق ئاياغلىشىدىغانلىقىنى، ئۆزىنى يوقاتقان، تەلۋىلەشكەن بۇ كىشىلەرنىڭ كۆڭۈللىرىدە نېمىلەرنىڭ بارلىقىنى كىم بىلەلەيتتى؟ !

ھ س ب نى قوغدىغۇچىلار قىزنى غەزەپلىك تىل ـ ھاقارەت بىلەن قارشى ئالدى:

ــ ھەي قانجۇق، يوقال بۇ يەردىن، بولمىسا سەنمۇ تاياق يەيسەن !

شۇ ئەسنادا، قالايمىقان ۋارقىراۋاتقان بىر خوتۇن گەپنى دەل جايىغا تەگكۈزدى:

ــ ھە چاتاقچى ئىكەنسەن ـ دە، سەن؟ ! ئۆزۈڭنى ئوتقا تاشلىماقچىمۇ؟ ھەي قاراڭلار، خالايىق، ۋاي قانداق قىلارمەن، ھازىر بۇ چاتاقچى قانجۇق كۆيۈپ ئۆلسە، بىزنىڭ كىرىمىلىمىز

ئۆرۈلۈپ چۈشمىدىغان بولدى ـ دە ! ھازىرلا، كۆز ئالدىمىزدىلا ! ئۇنىڭ تۇمشۇقىغا سېلىنغلار، ئۆيىگە قايتمىدىغان يولىنمۇ تاپالماي قالسۇن !

كىشىلەر ئۇ قىزغا ئېتىلىپ كېلىشتى، ئۇنىڭ قىسقا چاپىنىنى يىرتىپ تاشلاشتى. ئۇنىڭ يۈزىدىن قان ئاقتى.

ــ قولۇڭلارنى تارتىڭلار ! مەلئۇنلار ! ــ دەپ ۋارقىرايتتى ئۇ قورقۇپ كەتكەن ھالدا يۈزىدىكى قانىنى سۈرتۈپ.

ئۇنىڭ پىلاكاتىمۇ بىر دەمدىلا يىرتىلىپ دەسسەلدى.

ــ ھە، ئەمدى قانداق قىلىسەن؟ كۆيۈپ ئۆلەمسەن؟ يا قورقتۇڭمۇ؟ قالايمىقان بىر نېمىلەرنى يېزىشتىن ئاۋۋال ئوبدان ئويلاپ باق ! ھە كۆيمەيسەنغۇ؟

كۆزنى يۇمۇپ ئاچقۇچە بولمىدىغان ئىش بولدى.

ــ ئەمىسە، سەرەڭگە يېقىپ ماڭا تاشلا ! ــ دەپ ۋارقىرىدى قىز تىترەپ تۇرۇپ. ئەتراپتىكىلەر زەھەرخەندىلىك بىلەن قاقاھلاپ كۈلۈشتى.

كىمدۇر بىرى بىر قاپ سەرەڭگىنى چىقىرىپ ياندۇرماقچى بولدى.

ــ كىمدە چاقماق بار؟ ھا ـ ھا ـ ھا ! ئۇنىڭدىن كۆرە چاقماقنى ياندۇر ! ــ دېدى يەنە كىمدۇر بىرسى.

ــ توختا ! قولۇڭنى تارت ! ــ دەپ جان ـ جەھلى بىلەن ۋارقىرىدى قىزنىڭ دوستى. ئۇ ئۆزىنى دۇمبالاۋاتقانلارنىڭ قوللىرىدىن يۇلقۇنۇپ ئۇلگۈرەلمىدى. ياندۇرۇلغان سەرەڭگە قىزنىڭ مۇرىسىگە، ئۇنىڭ سۈنئىي تالالىق چاپىنىغا چۈشتى ۋە چاپان ئوت ئېلىپ كەتتى.

ھەممەيلەن داڭ قېتىپ قېلىشتى، ئاندىن كەينىگە داجىپ، ھەر تەرەپكە قېچىشتى.

ئوت يالقۇنىغا پۈركەنگەن قىز دەھشەتلىك ۋارقىراپ يۈگۈرۈپ كەتتى. قىزىل مەيدانىكى ھەممە نەرسە دوزاختىن

قېلىشمىغۇدەك دەرىجىدە ئارىلىشىپ ئۆرىتۆپە بولۇپ كەتتى. ئادەملەر توپى ئىچىدىكى ۋەھىمە خۇددى ئۇلارنىڭ ۋەھشىيلەشكەن بۇزغۇنچىلىق قىلمىشلىرىغا ئوخشاشلا قورقۇنچلۇق بولىدۇ...

يېقىنلا بىر يەردە كىمدۇر بىرسى تاشلىغان بومبىنىڭ پارتلىغانلىقى ياكى كىمدۇر بىرسىنىڭ ئۆزىگە ئوت قويۇۋالغاندەك قىلغانلىقى ۋە ياكى يەنە قانداقتۇر قورقۇنچلۇق ئىشنىڭ يۈز بەرگەنلىكى توغرىسىدىكى چاقماق تېزلىكىدە تارقالغان گەپ ـ سۆزلەر يىغىلىش قىلىۋاتقانلارنىڭ توپلىرىنى تەۋرىتىۋەتتى، كىشىلەر ھەممىنى ئۇنتۇپ، بىر ـ بىرىنى دەسسىشىپ، يىقىلىپ، ۋارقىراپ، ئۆزلىرى قەدىرلىگەن سۈرەتلەرنى ۋە ئوتلۇق چاقىرىقلار يېزىلغان پىلاكاتلارنى خۇددى بۇلارنىڭ ھېچقانداق لازىمى بولمىغان ھەم بولۇشمۇ مۇمكىن بولمىغاندەك، ئىياغ ئاستىغا تاشلاپ، ئارقا ـ ئالدىغا قارىماي قېچىشتى. كىشىلەر ئەس ـ ھوشىنى يوقاتقان ۋە قورقۇپ كەتكەن ھالدا قېچىشتى، ئۆزلىرىدىن قېچىشتى.

بۇ ئىشلار زادى نېمە ئۈچۈن سادىر بولدى، نېمە ئۈچۈن كىرىمىلىنىڭ ئالدىغا كېلىۋېلىپ قاتناپ ھۆركىرەشتى — بۇنىڭغا ھېچكىم جاۋاب بېرەلمەيتتى. تەرتىپسىزلىكتىن ياكى چاقچاقتىن شۇنداق بولدىمۇ ۋە ياكى ئىش چىڭىغا چىقتىمۇ، ئەيتاۋۇر ئۆزۈمنى ئوتقا تاشلايمەن دېگەن ھېلىقى قىزغا ئوت تۇتاشقان شۇ سېكۇنتتىن ئېتىبارەن ۋاقىتنىڭ يېڭى ھېسابى باشلاندى. ئۇ قىزنىڭ ئۆرتىنىپ، ۋارقىراپ، يۇگۇرۇپ كېتىۋاتقانلىقىنى شۇ ئەتراپتا بولغان ھەممە كىشى كۆردى. قىز يەرگە يىقىلدى. ھېلىقى يىگىت ئۇنىڭ يېنىغا يۇگۇرۇپ كەلدى، بىرنەچچە ئالاھىدە ساقچىمۇ ئۇنىڭ كەينىدىن يېتىپ كەلدى. ئۇلار دەرھال قىزنىڭ تېنىدە كۆيۈۋاتقان ئوتنى چاپانلىرى بىلەن ئۇرۇپ ئۆچۈرۈشكە كىرىشتى. لېكىن ۋاقتى ئۆتكەنىدى. قىزنىڭ دوستى ئۇمىدسىزلىكتە تىزلىنىپ، ئىككى قولى بىلەن بېشىنى

چىك قىسىپ تۇتۇۋالدى. شۇ ئەسنادا، بىراقلا قۇرۇقدىلىپ قالغان مەيدانغا بىر تىك ئۇچار كېلىپ قوندى. ئېھتىمال، ئۇ بۇنىڭدىن ئاۋۋال تېلېۋىزىيە ئۇچۇن يۇقىرىدىن سۇرەتكە ئېلىۋاتقان بولسا كېرەك. قۇلاقنى يارغۇدەك قاتتىق شاۋقۇن چىقىرىپ ئايلىنىۋاتقان پىرقىرىغۇچتىن ۋە شامالدىن ئۆزىنى توسۇپ ۋە ئېگىلىپ بىرنەچچە ئادەم يۇگۇرۇپ چىقتى. ئۇلار يەردە ياتقان قىزنى كۆتۇرۇشتى ۋە ھېلىقى يىگىت بىلەن ئىككى ساقچىنى ئېلىپ ھاۋاغا كۆتۇرۇلدى. كىمدۇر بىرسى ئۇنتۇپ قالماي ئۇلارنى سۇرەتكە تارتىۋېلىشقا ئۇلگۇردى.

تىك ئۇچار يۇقىرىغا ئۆرلەپ، قىزىل مەيدان ئۇستىدە سىلجىدى، سېپاسكايا مۇنارىنىڭ چوققىسى بىلەن تەڭ ئېگىزلىككە كۆتۇرۇلدى ـ دە، تاش كۆۋرۈكنىڭ ئۇستىدىن ئۆتتى، ئاندىن موسكۋا دەرياسىنى بويلاپ كۆزدىن غايىب بولدى...

ئۆزلىرى جان ـ دىلى بىلەن بېرىلگەن ئىدىيەلىرىگە شۇنچە قەيسەرانە، شۇنچە پىداكارانە ۋە دەھشەتلىك ھالدا ئۆزلىرىنى بېغىشلىغان ئىككى ياشنىڭ تىراگېدىيەسى بەجايىكى ئورمانغا كىرىپ يوقالغان قۇشقا ئوخشاش تىك ئۇچار بىلەن بىللە شەھەر قوينىغا سىڭىپ غايىب بولدى... ئاھ رومانتىكا، شېرىن خىياللارنىڭ ۋە ئۇلاردىكى مۇقەررەر ھالاكەتنىڭ مەڭگۇلۇك ھەمراھى!

شۇ كۇنى كېچىدە شەھەرنىڭ مەركىزى كۇندۇزدىكى ۋەقەلەرنىڭ تەسىرىدە ئۇزاقىچە تىنچلانمىدى، قېنى قىزىپ كەتكەن نۇرغۇن كىشىلەر كوچىلارغا چىقىشتى، ئۇلارنىڭ چىرايلىرى، ئاۋازلىرى ۋە يۇرۇش ـ تۇرۇشلىرىدا باشقىچە جانلىنىش ئىپادىلىنىپ تۇراتتى. كىشىلەر توپ ـ توپ بولۇپ يىغىلىشتى، تالاش ـ تارتىش قىلىشتى، باش قاتۇرۇشتى ۋە بۇ ۋەقەنىڭ يۇز بېرىشىنى زادى چۇشىنەلمىدى ـــ ئوت ياندۇرۇلغان

بىر تاللا سەرەڭگە تاشلانغانىدىغۇ، ئۇ سەرەڭگە چۈشۈۋاتقاندىلا ئۆچۈپ قېلىشى مۇمكىن ئىدىغۇ، لېكىن ئۆچمىدى، ئۇ قىز بىر سېكۇنتتىلا ئوت يالقۇنىنىڭ ئىچىدە قالدى. قانداقلارچە شۇنداق بولۇپ قالدى؟ بۇ سېھىرگەرلىك ئەمەسقۇ، سېرىك ئويۇنى ئەمەسقۇ؟ ياكى ئۇ قىزنىڭ كىيىمىگە ئوت ئالىدىغان ئالاھىدە بىر خىل ماددا سۈركۈلگەنمۇ؟ بىراق، ئۆزىنى ئۆلۈمگە تۇتۇپ بەرمىسە بولمىغۇدەك شۇنچە بولۇپ كېتىشىنىڭ نېمە كېرىكى؟ ئەگەر ئۇنداق بولمىسىچۇ، ئەگەر بۇ پۈتۈنلەي باشقا بىر ئىش بولۇپ، ئادەم ھەددىدىن ئاشقان ئىچكى كۈچىنىش نەتىجىسىدە ئوت ئېلىپ كۆيۈپ كېتىدىغان قانداقتۇر ئەقىل يەتمەيدىغان مېتافىزىكىلىق ھادىسە بولسىچۇ؟ كېچىلەردە فوسفور نۇرى بىلەن يورۇپ تۇرىدىغان ئادەملەر بار دېيىشىدىغۇ. بۇنىڭ قانداق ئىش ئىكەنلىكىنى كىم بىلسۇن؟...

ئۇنىڭغىچە، تۇن نىسپى كېلىپ قالدى. كوچىلاردىكى كىشىلەر ئازىيىشقا باشلىدى. كەچكى تاماشا ھەۋەسكارلىرى ماشىنىلىرىنىڭ ئىشىكلىرىنى ئۇنلۇك ئېچىپ - يېپىپ، كوچىلاردىكى ئامانلىق ساقلىغۇچىلارغا ۋە رېكېت[1] لەرگە مەجبۇرەن پۇل تۆلەپ ھەرىكەتكە كېلىشتى. كەچلىك بەزمىخانىلار يورۇشقا باشلىدى، سىر ساقلىغۇچى غۇۋا چىراغلار يېقىلدى، ئېلېكتىرونلۇق مۇزىكىلار چېلىندى، كۆكرەكلەر يالىڭاچلاندى، تەبەسسۇملەر جىلۋىلەندى... ھەممىنى ئۇنتۇش، ھېچنېمىنى ئەسلىمەسلىك، ئۆزىدىن يىراقلىشىش، خۇدادىن قېچىپ قۇتۇلۇش ئۈچۈن...

شۇ كەچتە قىزىل مەيدان تىمتاسلىققا چۆمگەنىدى. ئادەم يوق. بىرمۇ تىرىك جان يوق. كۈندۈزى ۋەھشىيانە قۇتراش، تەلۋىلىك، ئۇرۇش - تالاش بولغان يەرگە ھېچكىمنىڭ بارغۇسى

---

① رېكېت — زوراۋان قارا گۇرۇھ ئەزاسى.

كەلمەيتتى. چىراغلار خىرە ـ شىرە يورۇپ تۇراتتى. نامايىشچىلار مۇشتلاشقان ۋە قاچقان چاغدا دەسسەلگەن سۇرەتلەر، لوزۇنكىلار، پىلاكاتلار خۇددى جەڭ مەيدانىدا تاشلىۋېتىلگەنىدەك ھەممە يەردە چېچىلىپ ياتاتتى.

ئۇلار بىلەن ھېچكىمنىڭ كارى بولمىدى.

ئاي كىرىمىلىنىڭ ئۇستىدە ئېگىز كۆتۈرۈلۈپ تۇراتتى. ئۆزىنىڭ ئۆزگەرمەس ۋاقتىدا پەيدا بولغان ھۇۋقۇش ئۇچۇپ يۇرەتتى. ئۇ كەڭ قاناتلىرىنى شەپسىز قېقىپ، ئۇچۇپ كېتىۋاتقاچ يوغان بېشىنى ئۇيان ـ بۇيانغا ئايلاندۇرۇپ، يۇمىلاق ئۆتكۇر كۆزلىرىنى چوغدەك پارقىرىتىپ، ئەگىپ كېلەتتى. ئۇنىڭ تېنى شۇركۇنۇپ قورقۇسى كېلەتتى. ھۇۋقۇش خاتىرە سارىيىنىڭ ئۈستىدىن ئايلىنىپ، ئۇنىڭ ئىشكى ئالدىدىكى تاشتەك قېتىپ تۇرۇشقان كۆزەتچىلەرنىڭ كۆز ئالدىدا غىل ـ پال كۆرۇنۇپ قويدى ـ دە، ھېلىقى پاكار بويلۇق يوغان باش ئەرۋاھلارنى ئىزدەپ ئۇچۇپ كەتتى ھەمدە كىرىمىلىنىڭ خىشتىن قوپۇرۇلغان سېپىلىنىڭ ئاستىدىكى قاراڭغۇ بىر يەردىن ئۇلارنى تاپتى. ياق، بۇ قېتىممۇ ئۇلاردا ھېچقانداق يېڭىلىق كۆرۈلمىدى. ئۇلار بۇ قېتىممۇ ھېسسىياتسىز ئىدى، ئەمما سېھىرلىنىپ قالغاندەك تۇراتتى. يوغان باش پاكارلار بىر ـ بىرىنىڭ قوللىرىنى تۇتۇشۇپ، بىر ئورۇندا سەكرىشىپ ئوينىقلاپ، نامايىشچىلاردىن ئاڭلىۋالغان شوئارنى توختىماي بىر قېلىپتا تەكرار يادلايتتى: «يا سوتسىيالىزم، يا ئۆلۈم!» شۇنداق، ئۇلار ھېرىپ قالماي، ئاۋاز چىقارماي، كۆرۈنمەي، ۋەھىمىلىك رەۋىشتە قايتا ـ قايتا تەكرارلايتتى: «يا سوتسىيالىزم، يا ئۆلۈم!»

بۇ كۈباچە رېتىملىق شوئاردىن ھۇۋقۇش بىردەمدىلا زېرىكتى. ئۇ يەنە ئۇچتى ۋە سېپاسكايا دەرۋازىسىنىڭ ئالدىدا ئاخىر بىر تېرىك جاننى ـــ نەدىندۇر بۇ يەرگە تېنەپ كېلىپ

قالغان مەست خوتۇننى ئۇچرىتىپ قالدى.
چاچلىرى چۈۋۈلغان، ھايا - نومۇسنى يوقاتقان بۇ مەست خوتۇن قانداقتۇر بىر ھەسرەتلىك ناخشىنى سوزۇپ ئېيتىپ، تۇندىكى قىزىل مەيدانغا ئۆزى يالغۇز كېتىپ باراتتى:

ئاھ نېمىشقا، نېمىشقا
بۇ دۇنياغا تۇغۇلدۇم؟
ئاھ نېمىشقا، نېمىشقا
ئانام مېنى تۇغقاندۇر؟

ئاھ نېمىشقا، نېمىشقا
تۇغدۇڭ، ئانا، سەن مېنى؟
خالىمايتتىم مەن بۇنى،
داغدا قويدۇڭ سەن مېنى.

ئاھ نېمىشقا، نېمىشقا
تۇغدۇڭ ئاخىر سەن مېنى؟
خالىمايتتىم مەن بۇنى،
داغدا قويدۇڭ سەن مېنى.

ئاھ نېمىشقا، نېمىشقا
بۇ دۇنياغا تۇغۇلدۇم؟
ئاھ نېمىشقا، نېمىشقا
ئانام مېنى تۇغقاندۇر؟

ئۇ دەلدەڭشىپ، سەنتۇرۇلۇپ مەيداننى توغرىسىغا كېسىپ ئۆتتى ۋە كۆپ ئۆتمەي، دۆلەتلىك تۇرلۇك مالىلار ماگىزىنىنىڭ سودا دۇكانلىرى ئارىسىدا كۆرۈنمەي قالدى. ئۇنىڭ قايغۇلۇق ناخشىسى يەنە بىر ھازا ئاڭلىنىپ، ئاندىن جىمقتى.

ھۇۋقۇش بولسا، كىرىمىل سىپىللىرىنىڭ ئۇستىگە ئۆرلەپ چىقتى ـ دە، باغلار تەرەپكە قاراپ ئۇچتى ۋە شۇ يەردىكى قويۇق شاخلارنىڭ ئارىسىدا تۇرۇپ ئۇشتۇمتۇت يىغلاپ كەتتى، خۇددى ھېلىقى خوتۇندەك ئۇن سېلىپ يىغلاپ، ئېغىر ئۇھ تارتتى.

ئېگىز ئۆرلەپ چىققان ئاي يۇلتۇزلار ئارىسىدىن تۆۋەنگە مەڭگۈلۈك نۇرىنى چېچىپ، كىرىمىل تۆپىلىكىدىكى بىنالارنىڭ قۇببىلىرىنى، نەيزىسىمان چوققىلىرىنى، ئۆگزىلىرىنى يورۇتۇپ تۇراتتى. ھۇۋقۇشقا ئوكيانىدا ئۇزۇپ كېتىۋاتقان كىتلارنىڭ تىنىقلىرى يىراقتىن يەنە ئاڭلىنىۋاتقاندەك تۇيۇلۇپ كەتتى. ئۇلار نەگە ۋە نېمە ئۈچۈن ئالدىراپ كېتىۋاتىدۇ؟ ئۇلار تىنىم تاپمايدۇ. دولقۇنلارمۇ تىنچىمايدۇ.

8

«تىرىبيۇن» ئۈچۈن يېزىلىۋاتقان ماقالىنىڭ كۆپ قىسمى پۈتتى، خاتىمىسىلا قالغانىدى. بىراق، ئىش ئاخىرلىشىشقا يېقىنلاشقانسېرى بوركىنىڭ خاتىرجەمسىزلىكىمۇ كۈچەيىشكە باشلىدى: ئۇ كاساندرا تامغىسىنىڭ پەۋقۇلئاددە مەنىسىنى ئىلمىيلىك جەھەتتىن چۈشەندۈرۈشكە ئارتۇقچە كىرىشىپ كەتتىمكىن، كىشىلەرنىڭ كۆپچىلىكى ۋە بەلكىم مۇتلەق كۆپچىلىكى كاساندرا ــ تۆرەلمىلەرنىڭ سىگناللىرى توغرىسىدا ھېچنېمىنى كۆرمەسلىك، ھېچنېمىنى ئاڭلىماسلىق، ھەممىنى ئۇنتۇپ كېتىش ئۈچۈن ئالەم بوشلۇقىدىكى فىلوفېينىڭ «ئىغۋاگەرچىلىك» ھەرىكەتلىرىدىن قانداق قىلىپ بولمىسۇن، قۇتۇلۇپ كېتىشكە ئىنتىلىۋاتىدۇ ئەمەسمۇ، كۆپىنى كۆرگەن سىياسەتچاز ئولۇغ ئوردۇك دەل شۇنى سەزدى ۋە دەرھال شۇنىڭغا ماسلاشتى، شۇنىڭ ئۈچۈن مۇۋەپپەقىيەت قازانىدى. شۇبھىسىزكى ئۇ سىياسىي غەلىبىگە ئېرىشتى، گەرچە غەلىبىگە ساختىلىق قىلىپ ئېرىشكەن بولسىمۇ. بىراق، كىشىلەرنىڭ

ئۆزىنى ئۆزى ئالدايدىغان يولغا كىرىپ قالغانلىقىنى ئۇلارغا قانداق چۈشەندۈرگىلى، ئۇلارنى قانداق ئىشەندۈرگىلى بولار؟

بورك چۈشىنەتتىكى، ئوردوكقا سېلىشتۇرغاندا ئۇنىڭ سىياسىي تەجرىبىسى، سىياسىي ئۇستاتلىقى يېتىشمەيتتى. شۇنداق، ئۇلار دۈشمەن بولۇشۇپ قالدى. شۇنچە تۈيۈقسىز ۋە شۇنچە قەتئىي ! بورك خالىسۇن ـ خالىمىسۇن، ئەمدى كۈرەش قىلىشقا توغرا كېلەتتى. ئوردوكنىڭ كۈتكىنىمۇ شۇ ئىدى — كۆڭۈل ئارزۇسىدىكى زۇڭتۇڭلۇق يولىدا ئاشكارا جەڭ ئېلان قىلىش. بۇ جەھەتتە تەقدىر سېخىيلىق ۋە ئاسانلىق يەتكۈزۈپ، ئالەم بوشلۇقىدىن فىلوفېي، زېمىندىن بوركنى ئۇنىڭ ئالدىغا سېلىپ بەردى.

روبېرت بورك شۇنى ئويلاپ كېلىپ، ئادەتتىكى سىياسىي كۈرەشكە ناھايىتى ئاسانلا چېتىلىپ قېلىش مۇمكىنلىكىنى، قارشىلىشىش تۈيغۇسى يۈرەكنى خۇددى يۇقۇملۇق كېسەلدەك چىڭ قامالالمىغانلىقىنى ھېس قىلدى. ئوردوك بىلەن يۈزمۇ يۈز كۆرۈشكۈسى كەلدى. ئۇنىڭغا يېقىن كېلىپ، كۆزلىرىگە تىكىلىپ قاراپ، ئاۋازىنى كۆتۈرمەستىن، ئۇنىڭ جېنىدىن ئۆتكۈدەك قىلىپ: «سەن نېمىدېگەن ئىپلاس !» دېگۈسى كەلدى، ئاندىن ھەممىگە ئاڭلىتىپ: «ئوردوك دېگەن بىر ئىپلاس، بۇنداق بىر نېمىنى مەنسەپكە چىقىرىشقا بولمايدۇ، چۈنكى بۇ ئالۋاستىنىڭ مەنسەپكە چىققانلىقى بىلەن باراۋەر بولىدۇ، ھەممىدىن خەتەرلىك يېرى شۇكى، ئۇنىڭ ئالۋاستى ئىكەنلىكىنى ھېچكىم بىلمەي قالىدۇ» دەپ جاكارلىغۇسى كەلدى. «ياق، ياق، ئۇنداق قىلىشقا بولمايدۇ، ئۇنداق قىلىشقا بولمايدۇ، — دەپ ئويلىدى بورك ئۆزىنىڭ خىياللىرىدىن يېنىپ، — مەيلى، زۇڭتۇڭ بولۇۋەرسۇن، نېمە بولغۇسى كەلسە بولىۋەرسۇن، بۇ مېنىڭ ئىشىم ئەمەس ! ياق، ياق، مېنىڭ ئىشىم سىياسىي كۈرەش ئەمەس، مېنىڭ ۋەزىپەم — كىشىلەرگە كاساندرانىڭ بەلگىلىرى ھەققىدىكى ھەقىقەتتىن ئۆزلىرىنى قاچۇرۇپ بوشاڭلىق قىلىۋاتقانلە-

قىنى، مەسىلىنى تېخىمۇ چوڭقۇرلاشتۇرۇپ، ئۆزلىرىنىڭ دەردىنى ئېغىرلاشتۇرۇۋاتقانلىقىنى ئىسپاتلاپ كۆرسىتىپ بېرىش. لېكىن، بۇ ھەقىقەتنىڭ قورقۇنچلۇق ئىكەنلىكىگە، شۇنداقتىمۇ، بۇنىڭغا كۆز يۇمماي چىقىش يولى تېپىش كېرەكلىكىگە ئۇلارنى قانداق ئىشەندۈرىمەن؟ !»

بورك ھاۋالانماق ئۈچۈن بالكونغا چىقتى، كېچىدىكى ھاۋا سالقىن ئىدى، كۆز ئۆزىدىن دېرەك بېرىپ تۇراتتى، قاراڭغۇدا يوپۇرماقلار توختىماي شىلدىرلايتتى، ئۇنى تىترەك باستى. ئاي ئاپتوموبىل يولىغا چىقىشتىكى دەرەخلىك دۆڭگە تېگىپ دەپ قالغۇدەك پەستىلا تۇراتتى. بورك ئېگىز - پەسلىكلىرى دېڭىز بويىدىكى قۇم دۆۋىلىرىنى ئەسلىتىدىغان دەرەخلىك دۆڭلەرنىڭ ئۇ تەرىپىدىكى گۇلف مەيدانلىرىنى كۆز ئالدىغا كەلتۈردى. ئىلگىرىكى يىللاردا ئۇ بەزىدە شۇ يەرگە توپ ئۇيناش ئۈچۈن باراتتى.

قىزىق ئىش، قاچاندۇر بىر چاغدا كۆرگەن چۈشى ئۇنىڭ يادىغا كېلىپ قالدى. قارىغاندا، چۈشلەر قانداقتۇر بىر بولۇپ ئۆتكەن ئىشتەك ئادەمنىڭ ئەسلىمىلىرىگە قايتىپ كىرىدىكەن. قايسىبىر كېچىدە، تېخى يېقىندا بولسا كېرەك، ئۇ بىر چۈش كۆرگەنىدى. قارىسا، ئەتراپتا گولف مەيدانلىرى، ئاي نۇر چېچىپ تۇرىدۇ، تۇن - كېچە، كۆڭۈل ئازادىلىك ۋە شادلىققا تولغان، بىراق، چاتاق بولدى — ئويۇقچىغا قويۇلغان توپ تاياقنىڭ ئۇرۇشىغا بوي بەرمەيتتى، قاڭقىمايتتى، ئۇچمايتتى، ئۇ ھەرقانچە كۈچەپ ئۇرسىمۇ، ھەرقانچە تىرىشىپ باقسىمۇ، توپ ئۆز جايىدا قېلىۋەردى. شۇ ئەسنادا نەدىندۇر يۇقىرىدىن ئۇنىڭ كاپىدرادا بىللە ئىشلىگەن مەرھۇم خىزمەتدىشى، پىروفېسسور ماكس فىرايد پەيدا بولدى. يۇر، دەيتتى ئۇ، ئايغا ئۈچۈپ كېتەيلى، ئۇ يەردە مۇشۇنداق مەيدانلار بار، ئايدا گولف ئويناپلى. ئۇ ماكسقا ماقۇل بولۇپ، ئۇنىڭغا ئەگەشتى، مەيدانلار ئۇستىدىن ئۈچۈپ كەتتى، ئارقىدا بولسا، جېسسى يۇگۇرۇپ كېلىۋاتاتتى ۋە

قايتىپ كەل دەپ ئۇنى چاقىرىۋاتاتتى ھەم نېمە ئۈچۈندۇر يىغلاۋاتاتتى. بۇ قانداق چۈش؟ غەلىتە ۋە مۇنداقچە ئويلىغاندا، ئانچە غەلىتىمۇ ئەمەس. ماكس ئۇنىڭ يېقىن دوستى بولۇپ، ھەۋەسلىرى كۆپ خىل ئىدى، ئاستىرولوگىيەگە قىزىقاتتى، گولفنى قانداق ھېساب بىلەن ئويىنىغاندا ئۇتقىلى ياكى ئۇتتۇرۇۋېتىلى بولىدىغانلىقىنى يۇلتۇزلارغا قاراپ ئېنىقلاشقا تىرىشاتتى. ئۇنىڭ ئېيتقانلىرى بەزىدە توغرا چىقىپ قالاتتى، لېكىن كۆپ ھاللاردا ئۇنىڭ «ئەپسۇنگەرلىكى» كۈلكىگە قالاتتى. ئېھتىمال، ماكسنىڭ روھى ئۇ دۇنيادا تۇرۇپ بىر نەرسىنى سەزگەندۇر، ماكسنىڭ ئۆز سۆزى بىلەن ئېيتقاندا، سەلبىي ئاستىرولوگىيەلىك ئامىلنىڭ يېقىنلىشىپ كېلىۋاتقانلىقىنى تۇيغاندۇر ھەم شۇنىڭ ئۈچۈن دوستىنى زەربىدىن قاچۇرۇپ، ئايغا ئۇچۇپ كېتىشكە چاقىرغاندۇر. شۇنىڭ ئۈچۈن ئالدىنئالا ئاگاھلاندۇرۇپ، بورکنىڭ چۈشىگە كىرگەندۇر.

شۇنداق، ماكس ھايات بولسا، ھېلىقى يىغلىشتا بولۇپ ئۆتكەن ئىشلارنى كۆرگەندىن كېيىن تۇن ـ كېچىدە ئۇدۇل نىيۇبېرىدىكى ئۇلارنىڭ ئۆيىگە يېتىپ كەلگەن بولاتتى. بۇنىڭدىن ھېچقانداق نەتىجە چىقمىسىمۇ مەيلى، ئىشقىلىپ، ئۇ ئاشۇنداق بىرئاز ئالدىراڭغۇ، ئەمما ناھايىتى كۆڭۈلچەك ئادەم ئىدى. بەزىدە رويالدا جېسسىگە تەڭكەش قىلىپ ئاددىي ئاھاڭلارنى ئورۇنلايتتى، لېكىن خېلى يامان ئەمەس چالاتتى. جېسسى كۈلۈپ مۇنداق دەيتتى: «بوب، سېنىڭ دوستلىرىڭنىڭ ھەممىسى ماكسقا ئوخشاش كىلاسسىك تۇردىكى قىزىقچى زىيالىيلار. سىلەر ئەسلىي بىر موناخلار جەمئىيىتىنى قۇرساڭلار بولاتتى، سەن جەمئىيەتنىڭ باشلىقى بولۇپ، قانداقتۇر بىر ئەقىدىچىلىكنى تەرغىب قىلساڭ، بۇ كېلىشكەن ماكس سېنىڭ ئوڭ قولۇڭ بولسا، ئۇ ھەممە ئىشقا يېتىشەلەيتتى. شۇنداق بولغاندا، سىلەر ئىلىم ـ پەندىلا ئەمەس، يەنە باشقا ۋە پۈتۈنلەي باشقا ئىشلاردىمۇ كۆزگە كۆرۈنۈپ چىقاتتىڭلار». بىچارە ماكسنىڭ جېسسىگە

كۆڭلى بار ئىدى. شۇڭا، ئۇ بۇ ھەقتە گاھى - گاھىدا ئەخمىقانە قىزىقچىلىق قىلىپ سۆزلەپ قويياتتى. ئۇ كەيپ بولۇپ قالغان چاغلىردا كۆڭلىدىكىنى تۆكۈپ سالاتتى:

«ماڭا قارا، روبېرت، سەن مېنىڭ تۇرمۇشۇمدىكى چوڭ توسالغۇ بولۇپ قالدىڭ.»

«بۇ نېمە دېگىنىڭ؟»

«سەن بولمىساڭ، مەن جېسسىگە مۇھەببەت ئىزھار قىلغان بولاتتىم.»

«مېنىڭچە، ھازىرمۇ كېچىكمىگەنسەن؟»

«ياق، ئەگەر سەن مەۋجۇت بولمىغان بولساڭ، پەقەت شۇنداق بولغان تەقدىردىلا ئۇنىڭغا ئېغىز ئاچقان بولاتتىم.»

«ئۇنداق بولسا، بۇنىڭغا ئامال يوق. مەن مەۋجۇت بولۇپ تۇرۇۋاتىمەن - دە.»

«شۇ گەپ ئەمەسمۇ. ماڭا قانداق توسالغۇ بولغانلىقىڭنى ئەمدى چۈشەنگەنسەن.»

«ماكس، دوستۇم، سەن بەك ئاسان قولغا كېلىدىغان تۇرمۇشنى ئويلىغانكەنسەن. ئەمدى شۇ مەۋجۇت بولۇپ تۇرۇۋاتقان شەخسنىڭ ئالدىدا ئۆز تەلىيىڭنى سىناپ كۆرمەمسەن، سەن ئويلىغان قولايلىق شەرتلەرنىڭ ھاجىتى يوق.»

«ياق، سېنىڭ ئالدىڭدا مەن كۆرۈنمەي قالمەن، پۈتۈنلەي.»

«بۇ گېپىڭنى قوي. ئاياللار ماڭا ئامراق، ماڭا ھەممىسىنىڭ كۆزى چۈشىدۇ، مۇنداقچە ئېيتقاندا، سەن كېلىشكەن يىگىت. بىر چاغلاردا سەن موتوسىكلىتتا غۇيۇلداپ ئۆتسەڭ ھەممىسىنىڭ ئاغزى ئېچىلىپ قالاتتى. يەنە كېلىپ، سەن مەندىن ياش.»

«مەن موتوسىكلىتچى، سەن بولساڭ، دۇنياغا مەشھۇر ئالىم، مەن موتوسىكلىتچى، سەن باي ئادەم، يازغان كىتابلىرىڭغا نۇرغۇن قەلەم ھەققى ئالىسەن، ئېسىلزادىلەر تۇرىدىغان نىيۇيورىدە ھەشەمەتلىك ئۆيۈڭ بار، ئاياللىڭ ماڭا چوڭ ئىسكىرىپكا بىلەن باخ ۋە بېتخوۋېننىڭ مۇزىكىلىرىنى ئورۇنلاپ

بېرىدۇ، مەن موتوسىكلىتتا چېپىپ يۈرىمەن، سەن مودېلىق نېيۇبېرى گولف مەيدانىدا توپ ئوينايسەن؟ سەن كىرىملدا ۋە ئاقسارايدا نۇتۇق سۆزلەيسەن، مەن بولسام، موتوسىكلىتتا چېپىپ يۈرىمەن...»

«توختا، توختا، ماكس، ئۇنداق بىچارە بولۇۋالما. سەن يالغۇز موتوسىكلىتچىلا ئەمەس، يەنە كېلىپ بۇرۇن شۇنداق ئىدىڭ. سېنىڭ ئۆز كەسپىڭ بولغان سىياسىي جۇغراپىيە ئىلمىدە نامىڭ ئۇلۇغ، پۈتۈن پىلانېتا سېنىڭ قولۇڭدا. بىراق، گەپ پىلانېتادا ئەمەس، پىلانېتا دېگەن قانچىلىك نېمە ئىدى ! پەخەس بول، گېپىمىزنى ئاننا ئاڭلاپ قالمىسۇن يەنە، ئۇ گۈزەل پولەك قىزلىرىنىڭ ئىچىدىكى ئەڭ ياخشىسى ئەمەسمۇ، سەن شۇ قىزنىڭ ئېرى بولماقچىغۇ دەيمەن ـ ھە؟ ! چاتاق چىقمىسۇن ! بولمىسا، موتوسىكلىتىڭمۇ كارغا كەلمەي قالىدۇ جۇمۇ ! ئاننا سېنىڭ ئىشقىڭدا كۆيۈپ ـ پىشىپ يۈرۈۋاتىدۇ !»

«ھە، روبېرت، سەن مېنى گەپتە تۇتۇۋالدىڭ، ئاننا توغرىسىدا ئېيتقىنىڭ توغرا. لېكىن، پىلانېتا توغرىسىدا ئېيتقىنىڭ تازا توغرا بولماي قالدى. سىياسىي جۇغراپىيەدە يا ھەممىنى بىلىش كېرەك، ياكى بۇ كەسىپ بىلەن شۇغۇللانماسلىق كېرەك. بۇ ئالاھىدە، ھەممىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدىغان پەن. ئۇ ئۇچۇرلار بانكىسى دېگۈم كېلىدۇ. ھەئە، شۇ مەنىدىن ئالساق، مەن دۇنياۋى بانكىر. 20 ـ ئەسىردىكى روتشىلد. مەن ھەممىنى بىلىمەن، ھەممىدىن خەۋىرىم بار، بۇنىڭ نېمە پايدىسى؟ ...»

ئۇ ئادەم ئەمدى يوق بولدى. ئاپتوموبىل ۋەقەسىدە قازا تاپتى، ئۇ يۇقىرى سۈرئەتتە يۈرۈشنى بەك ياخشى كۆرەتتى. ئاننا بەك قېرىپ كەتتى. ئۇلارنىڭ ئوغلى ئۆيلىنىپ ئايرىم تۇرۇۋاتىدۇ. جېسسى بىلەن ئاننا تېلېفوندا ئالاقىلىشىپ، بەزىدە كۆرۈشۈپ تۇرىدۇ. ئاننا ئاخىرقى قېتىم ئۇلارنىڭ ئۆيىگە يازدا كەلگەنىدى. ئۇلار بىرلىكتە ھاۋالىنىش، سەيلە قىلىش، توپ ئويۇنىنى كۆرۈش ئۈچۈن گولف مەيدانىغا بارغانىدى. بىر كۈننى خۇشال ـ

خۇرام ئۆتكۈزۈشتى، چۈشلۈك تاماقنى شۇ يەردىكى گولۇف كۇلۇبىنىڭ رېستورانىدا يېدى ۋە ئىختىيارسىز تۇردە ئۆتكەن كۈنلەرنى ئەسلەشتى، ماكس توغرىسىدا ئۇزاق سۆزلەشتى... ئۇ مۇشۇ ئەتراپتىكى يەرلەرنى بەك ياخشى كۆرەتتى. دائىم بۇ يەرگە كېلىپ تۇراتتى...

ئەي بىچارە دوستۇم ماكس فىرايد. كىشىلەرنىڭ ئەقلى ۋە قەلبىدە ھەممە نەرسە ئارىلىشىپ كەتكەن مۇشۇ كۈنلەردە سەن بولساڭ نېمە دەيتتىڭ، قانداق قىلاتتىڭ؟ كۆزگە كۆرۈنمەس گېن قۇيۇنى كېلىپ ھەممىنى پىرقىرىتىۋەتتى. ئەمدى ئىككىنىڭ بىرىنى تاللاش كېرەك: بىر بولسا، بېشىنى قۇمغا تىقىۋالغان تۆگىقۇشنى دوراپ، كۆپچىلىك كىشىلەرگە ئوخشاش «نېمە بولسا بولسۇن، ئامان قالساملا بولدى» دەپ سۈكۈت قىلىش ياكى بولمىسا، تەڭرىنىڭ كۆزىگە تىك بېقىپ، ئۇنىڭ بەندىلەرگە بەرگەن ئاگاھلاندۇرۇشىنى قوبۇل قىلىش كېرەك، چۈنكى تەڭرى پەقەت ئاگاھلاندۇرىدۇ، قانداق قىلىشنى بىز ئۆزىمىز بەلگىلەيمىز. بۇ جەھەتتە ماكس فرايدنىڭ ئېيتقانلىرى توغرا ئىدى. ئۇنىڭ چۈشۈمگە كىرىشمۇ بىكار ئەمەس. ئۇ تەشۋىشلەنگەن، بىرەر ئىشنى تۇيغان بولسا كېرەك. ئۇ مېنى بالا ـ قازادىن قۇتۇلدۇرماقچى بولۇپ، ئايدىكى گولۇف مەيدانلىرىغا چاقىرغان بولسا كېرەك...

بىراق، ئەمدى ئەھۋال قانداق بولىدۇ، ئوردوك مەسلىنى ئۆزگەرتىۋەتتى ئەمەسمۇ، ئۇ جەمئىيەتنىڭ كۆزىنى بويىاپ، دىققەتنى بۇرىۋەتتى، يەنە كېلىپ، ئۆزىنى قالتىس قىلىپ كۆرسەتىش ئۈچۈن جامائەتنىڭ ئالدىدا بوركىنى سىياسىي جەڭگە چاقىردى. شۇڭا، بوركىمۇ تەيىارلىقىنى پۈختا قىلىپ، بۇ چاقىرىقنى قوبۇل قىلىشى، كاساندرا تامغىسى ھەققىدە ئۆزىنىڭ سۆزىنى ئېيتىشى، فىلوفېينى ھىيلە ـ مىكىرلىك سۈيىقەستىنى ۋە سىياسىي ھايانكەشلىكتىن قوغدىشى كېرەك. ئوردوكنىڭ قىلغىنىنى سىياسىي ھايانكەشلىك دېمەي باشقا نېمە

دېگىلى بولىدۇ؟ ۋاي خۇدايىم، كەچ سائەت ئىككى بولۇپ قاپتۇغۇ، بورك ئېسىنى يىغىۋالدى، ئەمدى ئولتۇرۇپ ئىشلەش كېرەك. توختىماي ھەرىكەت قىلىش كېرەك. چېكىنىشكە بولمايدۇ.

ئۇ ئىشخانا ئۆيگە قايتىپ كىرىۋېتىپ، ئىشىك ئالدىدىكى ئەينەككە قاراپ قالدى. ئۇيقۇسىزلىقتىن كۆزلىرى قىزىرىپ كەتكەنىدى. بۇ كۆزلەردە شۇنچە كۆپ ئازاب ۋە تەشۋىش ئەكس ئېتىپ تۇراتتى. چاچلىرىمۇ پۈتۈنلەي ئاقىرىپ كېتىپتۇ. ھېلىمۇ ياخشى، باشقىلاردەك تاقىرباش بولۇپ قالمىدى. قېرىپ قالدى، يېقىندا گېرمانلار بىلەن، ئاشۇ سۆزمەن مۇخبىرلار بىلەن كېمىدە كېتىۋېتىپ رېين دەرياسىنىڭ بويىدا كۆرگەن ھېلىقى قىيا تاشقا ئوخشاپ قالدى. شۇ چاغدا مۇخبىرلار ئۇنىڭ بىلەن ئۆتكۈزگەن سۆھبەتكە «قېرى قىيا تاش بىلەن سۆھبەت» دەپ ماۋزۇ قويۇشقانىدى. بىراق، ئاردىن كۆپ ئۆتمەي، بورك ئاتلانتىك ئوكيانىنىڭ ئوستىدىن ئۇچۇپ ئۆتۈۋاتقاندا مونىخ فىلوفېينىڭ چاقمىقى چېقىلىپ قارا بوران چىقىدىغانلىقىنى، جاھاندىكى ھەممە كىشىنىڭ ۋەھىمىگە چۈشىدىغانلىقىنى ھەمدە شاۋقۇن ـ سۈرەن ئىچىدىن سەھنىگە ئالۋاستى سۈپەت ئولۇغۇر ئوردوكىنىڭ چىقىدىغانلىقىنى ئۇلار تېخى بىلمەيتتى. نېمە دېگۈلۈك، جەڭگە چىقىشقا توغرا كەلدى...

بورك كومپيۇتېر تەرەپكە قەدەم تاشلىغانىدى، قەدەم شەپىسى ئاڭلاندى. تۆۋەندىن جېسسى چىقىپ كېلىۋاتاتتى.

ـــ ھە، ئىشلىرىڭ قانداق بولۇۋاتىدۇ؟ ـــ دەپ سورىدى ئۇ بوسۇغىدىن ئۆتمەي تۇرۇپ.

ـــ يامان ئەمەس، ئىشلەۋاتىمەن، ـــ دەپ جاۋاب بەردى ئۇ ۋە ئۇشتۇمتۇت ئېسىگە كېلىپ قالغان چۈشىنى سۆزلەپ بەرمەكچى بولدى ـ يۇ، يەنىلا سۆزلىمىدى.

جېسسى ھارغىن كۆرۈنسىمۇ، ئۇنىڭ كۆزلىرىدە قانداقتۇر بىر مەنە ئۇچقۇنلاپ تۇراتتى.

— ساڭا دەخلى قىلماي دېگەنىدىم، بوب، لېكىن سېنى ھەيران قالدۇراي دەيمەن.
— مېنى نېمە بىلەن ھەيران قالدۇرسەن؟
— مانا، بىر توپ قەغەزنى ئېلىپ كەلدىم. بۇلارنىڭ ساڭا ياردىمى بولىدۇ.
— بۇ نېمە؟
— فاكسلار، بۇنى كىمدىن كەلدى دەپ ئويلايسەن؟ ئېنىقتىنى يۇنگېردىن.
— ئېنىقتىنى يۇنگېردىن؟ — دەپ قايتىلاپ سورىدى ئۇ، — ئۇ نېمە دەپتۇ؟ نېمىلەرنى يېزىپتۇ؟
— مەن ساڭا ھەممە تېلېفونلارنى ئۇزۇۋېتىمەن دېگەنىدىمغۇ. ئۇنىڭ تېلېفون بېرىمەن دەپ قانچىلىك ئاۋارە بولغانلىقىنى تەسەۋۋۇر قىلغىلى بولىدۇ. كىمنىڭ خىيالىغا كەلسۇن؟ دالاندىكى فاكسنى ئۇزۇۋېتىشنى ئۇنتۇپتىمەن، شۇ يادىمغا كەلمەپتۇ. بىر نەرسىنىڭ توختىماي شىرىقلاۋاتقانلىقى قۇلىقىمغا كىردى، قارىسام، بىر توپ قەغەز يىغىلىپ كېتىپتۇ. مانا، ئوقۇپ باققىن. ھەربىر بەتنىڭ يۇقىرىقى قۇرىغا: «خۇدا ھەققى، فاكسنى ئۆچۈرۈۋەتمەڭ» دەپ يېزىپ قويۇپتۇ. ھازىرمۇ ئۇنىڭ فاكسلىرى بىرىنىڭ كەينىدىن بىرى كېلىپ تۇرۇۋاتىدۇ. ئۇنىڭغا نېمە بولغاندۇر؟ بېچارە يىگىت، سەن ئوقۇپ باققىن، مەن يەنە ئېلىپ چىقمەن.
ئاجايىپ كۇتۇلمىگەن ئىش. كەچ سائەت ئىككى. كىمدۇر بىرى ئۇخلىماستىن، توختىماي فاكس يوللاۋاتىدۇ. ئۇنىڭ بىلەن ئاران بىر قېتىملا تېلېفوندا سۆزلىشىپ ئەمدىلا تونۇشقان ئېنىقتىنى يۇنگېر يازماقتا ئىدى. سايلام ئالدىدىكى يىغىلىشتا نەيرەڭۇازلىق ئېتىغا مىنىپ بولۇشىغا چېپىپ كېلىۋاتقان ئوردوكنى، نەتىجىسىز بولسىمۇ، توختىتىۋېلىشقا ئۇرۇنۇش بىلەن يۇنگېر پىرىنسىپلىق تالاشقا دۇچ كەلگەن ھەمدە ئۆزى ئوردوكنىڭ كومانداسىدىكى ئادەم تۇرۇقلۇق كۆپچىلىكنىڭ كۆز ئالدىدىلا ئۆز

باشلىقىدىن چېگرا ئايرىپ، ئۇنىڭ سىياسىي قۇربانلىقىنىڭ تەرىپىگە ئۆتۈپ كەتكەنىدى. يىغىلىشتىن كېيىن ئۇنىڭ قانداق ئاقىۋەتكە قالغانلىقىنى پەرەز قىلىش تەس ئەمەس. ئوردوكنىڭ ئۆزى ۋە ئۇنىڭغا سادىق بولغانلار چوقۇم يۇنگېرنى خائىنغا چىقىرىپ لەنەت ئوقۇشتى. ئوردوكنىڭ سايىسىدە مەنسەپكە چىقىش يولىنى ئەمدى ئۇ كاللىسىدىن چىقىرىۋېتىشى كېرەك. دوستلار ئۇنىڭ ئۇستىدىن كۈلۈشى مۇمكىن: بۇنداق ئىش ئەسلا كۆرۈلۈپ باقمىغان ــ ئۆزىنىڭ يولىنى ئۆزى كېسىپ تاشلىدى. شۇنچە ئىشلاردىن كېيىن ئۇ يەنە ئوردوك تەرىپىدىن ھاقارەتلەنگەن، ئاممىۋى يىغىلىشتا لەنەتكە قالغان ئادەمنى قۇتقۇزۇشقا، ئۇنىڭغا ياردەم بېرىشكە جۈرئەت قىلدى. بورك ئېنتونى يۇنگېرنىڭ ئالدىدا ئوڭايسىزلىق ھېس قىلدى ھەم شۇنىڭ بىلەن بىللە ئىچى ئىللىپ قالغاندەك بولدى. ھېچقاچان ھېچكىم ئۇنىڭغا ياردەم قولىنى سۇنۇپ باقمىغانىدى، چۈنكى ئۇ ھەمىشە ئۆزىگە ئىشىنىدىغان بولۇپ، مۇستەقىللىق روھى كۈچلۈك ئىدى. ئەمدى ئۇ جەڭ مەيدانىغا مەجبۇرىي سۆرەپ ئەكىرىلگەن بولۇپ، يىقىلدى ۋە كۆپچىلىكنىڭ ئالدىدا كۈلكىگە قالغان ھالدا ئۇ يەردىن ئۆمىلەپ قېچىپ چىقتى ھەمدە ھازىرچە ئۆزىنى چەتكە ئېلىپ، كېيىن يەنە ئورنىدىن دەس تۇرۇپ، بۇ نۆۋەت ئۆز ئىختىيارىي بىلەن تەۋەككۈل قىلىپ، قايتىدىن جەڭگە چۈشمەكچى بولدى. يۇنگېر شۇنى چۈشەنگەنلىكى ئۈچۈن ئۆزى يازغان ھەربىر بەتنىڭ بېشىدا: «خۇدا ھەققى، فاكسنى ئۆچۈرۈۋەتمەڭ!» دەپ تەكىتلەپ تۇرغانىدى.

«بورك ئەپەندى، ئۆيدىكى تېلېفونلىرىڭىز نېمە ئۈچۈن ئۇزۇۋېتىلگەنلىكىنى چۈشىنىمەن، ــ دەپ يازغانىدى يۇنگېر، ــ ھەرگىزمۇ سىزنى بىزار قىلىشقا پېتىنماس ئىدىم، لېكىن مېنىمۇ چۈشىنىپ قويۇڭ. ئەگەر مەن ھازىر سىزنىڭ ئالدىڭىزدا تىزلىنىپ تۇرۇپ ئېيتىشقا تېگىشلىك بولغان سۆزلىرىمنى فاكس بىلەن بولسىمۇ سىزگە يەتكۈزەلمىسەم، بۇ مەن ئۈچۈن

ئۆلۈم بىلەن باراۋەر بولىدۇ. سايلام ئالدىدىكى يىغىلىشتىن كېيىن مەن ئۆزۈمنى قويىدىغان يەر تاپالمايۋاتقاندەك ھېس قىلدىم. ئۇ تاپتا مەن ھەرقانداق ئىشقا تەييار، لازىم تېپىلسا، ھەتتا قاتىللىق قىلىشتىنمۇ يانمايمەن. بۇنداق ۋەھىمىلىك سۆزلەرنى ئېيتقىنىم ئۈچۈن مېنى ئەپۇ قىلىڭ. لېكىن، ئوردۇك بىلەن بولغان بۇ يىرگىنچلىك ۋەقەگە سىزنى مەن سۆرەپ كىرگەندەك، بۇ ئەخلاقسىز سىياسىي مەرگەنلىڭ ئۆزىنى كۆرسەتمىشى ئۈچۈن سىزنى قارىغا ئېلىش تاختىسى قىلىپ قويغاندەك بولۇپ قېلىۋاتقاندەك بولۇپ قالماي، ئەپۇ قىلىڭ، لېكىن ئۆز گۆشۈمنى ئۆزۈم يېگۈدەك بولۇپ كېتىۋاتقان: مەن كىمگە خىزمەت قىلدىم، كىمنىڭ كەتمىنىنى چاپتىم، ئۆزۈمنىڭ قارىغۇلۇقۇم، ئۆزۈمنىڭ كەچۈرگۈسىز سادىدىلىقىم ئۈچۈن خوپ بولدى ! لېكىن ھازىرقى گەپ مەندە ئەمەس، كەچۈرۈڭ، خۇدا ھەققى. گەپ بۇنىڭدىن كېيىن قانداق بولىدۇ دېگەن مەسىلىدە. كاساندرا تامغىسىنى قانداق قىلىش كېرەك؟ مېنىڭچە...»

مۇشۇ يەردە بىر بەت ئاياغلىشىپ، ئىككىنچى بەت يەنە شۇ «خۇدا ھەققى، فاكسنى ئۆچۈرۈۋەتمەڭ» دېگەن ئۆتۈنۈش بىلەن باشلىناتتى.

«دېمەكچىمەنكى، بورك ئەپەندى، بۇنىڭدىن كېيىن قانداق قىلىش كېرەك؟

بۇ ئىشتا مەن ئەخمىقانە رول ئوينىغان بولسامۇ، بەزى كۆز قاراشلىرىمنى ئوتتۇرىغا قويۇشۇمغا ئىجازەت بەرگەيسىز. دېمەكچى بولغانلىرىمنىڭ پايدىسى تېگىپ قالسا ئەجەب ئەمەس.

بورك ئەپەندى، بۇ گەپلەرنى دېيىش ماڭا ئېغىر كېلىۋاتىدۇ، شۇنداق بولسىمۇ سۆزلەي. ئالدى بىلەن، سىزگە بۇلارنى دېمەكچى بولغىنىمدىن ئۆزرە سورايمەن. لېكىن، ئەمدى مېنىڭ قورقۇدەك ھېچنېمەم قالمىدى.

سىزنىڭ ئالدىڭىزدا شۇ قەدەر گۇناھقا پاتتىمكى، ئەمدى مەن ئۈچۈن ھەممىسى بىر تىيىن.

دېمەكچى بولغىنىم، ئىش بۇ يەرگە يەتكەندە، ئوردوكنى يالغانچىلىقتا ئەيىبلەپ ئەرز بېرىشكە بولىدۇ، چۈنكى ئۇ سىز بىلەن بولغان شەخسىي سۆھبەتكە ئاساسلانغان. بۇ سۆھبەتكە قارىتا ھېچقانداق گۇۋاھچى يوق ھەم بولۇشىمۇ مۇمكىن ئەمەس. سىز ئۇنىڭ بىلەن تېلېفوندا سۆزلەشكەن. بەلكىم سۆزلەشمىگەنسىلەر، سۆزلەشكەن بولساڭلارمۇ، باشقا بىر گەپلەرنى قىلىشقانسىلەر. بۇ ئوردوكنىڭ ئۆزىنىڭ ئۇسۇلىنى قوللانغانلىق. ئۇنداق قازانغا مۇنداق چۆمۈچ. سۆھبىتىڭلار خاتىرىلەنمىگەن. بۇنى ئېنىق بىلىمەن. ئۆزىڭىز قارار قىلىڭ. ئەگەر شۇنداق قىلىشنى مۇۋاپىق تاپسىڭىز، مەن ئۇنىڭ يۈزىنى تۆكىدىغان داغدۇغىلىق ھەرىكەت قوزغايمەن. مېدىيەلەر بۇ خەۋەرنى تالىشىپ ئېلان قىلىشىدۇ.

كۈرەشنىڭ بۇنىڭغا ئوخشىمايدىغان باشقىچە يولىمۇ بار، ئەلۋەتتە. ئەگەر سىز، بورك ئەپەندى، فىلوفېينىڭ توغرا ئىكەنلىكىگە ئىشەنسىڭىز ۋە ھەقىقەت ئۈچۈن ئاخىرىغىچە ئۆز پىكرىڭىزدە تۇرسىڭىز، مەنمۇ ئاخىرىغىچە سىز بىلەن بىللە بولۇشقا تەييار، گەرچە مەن پەقەت ياردەمچىلىك رولىنىلا ئوينىيالىساممۇ، مەن سىزنىڭ ياراغبەردارىڭىز[1] بولالايمەن. ئەگەر سىز نەق مەيدانغا چىقسىڭىز جەڭ بولىدىغانلىقى ئېنىق.

ئەھۋال شۇنداق بولۇۋاتىدۇكى، ھازىرقى ۋەزىيەتتە سىز جەڭگاھتىكى يېگانە جەڭچى، ئېھتىمال، پۈتۈن پىلانېتا بويىچە ئالەم بوشلۇقىدىكى موناخنىڭ تەرىپىنى ئالغان، ئۇنىڭ ئاخىر زامان نۇقتىئىنەزىرىنى قوغدايدىغان بىردىنبىر ئادەم بولۇپ قېلىشىڭىز مۇمكىن. سايلام ئالدىدىكى يىغىلىشتا بولۇپ ئۆتكەن ئىشتىن كېيىن ‹بىرلىككە كەلگەن خەلق فىرونتى› ئوردوكنى قەتئىي قوللىغاندىن كېيىن فىلوفېينىڭ بايقىشىنى ياقلاپ سۆز

---

[1] ياراغبەردار — ئوتتۇرا ئەسىرلەردىكى رىتسارلارنىڭ قورال - ياراغلىرىنى كۆتۈرۈپ يۈرىدىغان ياش يىگىت.

قىلماقچى بولغان ئاز ساندىكى كىشىلەرمۇ ئەمدى ئېھتىيات قىلىپ ئېغىز ئاچمايدۇ. خەلق ئاممىسىنىڭ كۆپچىلىكى...»

«خۇدا ھەققى، فاكسنى ئۆچۈرۈۋەتمەڭ !!! دېمەك، بورك ئەپەندى يىغىلىشتىكى سايلىغۇچىلارنىڭ ئىپادىسىدىن قارىغاندا، ئاھالىنىڭ ئاساسلىق قىسمى، ھەتتا بەختكە قارشى، پۈتۈن مەملىكەت خەلقى دېسەمۇ بولىدۇ، ئالەم بوشلۇقىدا تەجرىبە ئىشلەپ كاساندرا تامغىسىنى ئېنىقلاشقا قارشى تۇرىدۇ. كىشىلەر كاساندرا ــ تۆرەلمىلەر ھەققىدىكى گەپ ـ سۆزلەرنى ئاڭلاشنىمۇ ھەم ئۇنى بىلىشنىمۇ خالىمايدۇ، ئاياللار تەكشۈرۈش نۇرلىرى بىلەن كونترول قىلىنىشنى خالىمايدۇ. ‹ئالفا ــ بېيسبول›دىكى يىغىلىشتا بولۇپ ئۆتكەن ۋەقەلەر توغرىسىدا بارلىق ئاخبارات ۋاستىلىرى خەۋەر بەردى. شۇنىڭ بىلەن، ھەممە ئىشتاتلاردا ئوردوكنىڭ ئىناۋىتى بىراقلا كۆتۈرۈلدى. ئۇ ھازىر پۈرسەتنى قولدىن بەرمەي، ئىنسان ھوقۇقىنى تەۋرەنمەي قوغدايدىغانلىقىنى، ئانا ـ ئاياللارنىڭ مەڭگۈلۈك ئىززەت ـ ھۆرمىتىنى ھىمايە قىلىدىغانلىقىنى ھەمدە ئۇنىڭ تىلى بىلەن ئېيتقاندا، ھەرخىل ـ ھەر رەڭدىكى فىلوفېيچىلار نەدە بولۇشىدىن قەتئىينەزەر، مەيلى يەر يۈزىدە بولسۇن ياكى ئالەم بوشلۇقىدا بولسۇن، ئۇلارنىڭ سۈيىقەستلىك ھىيلە ـ نەيرەڭلىرىگە قارشى كۈرەش قىلىدىغانلىقىنى تەكتلەپ بايانات ئېلان قىلدى. بورك ئەپەندى، سىزنىڭ فوتو سۈرىتىڭىز ھازىر تېلېۋىزور ئېكرانلىرىدا تەكرار كۆرسىتىلىۋاتىدۇ ۋە چۈشەندۈرۈش بېرىلىۋاتىدۇ. موسكۋادا فىلوفېينىڭ فوتو سۈرەتلىرى تېپىلىپتۇ، ئۇلارمۇ ئىشقا كىرىشتۈرۈلدى.

بۇلارنى يېزىشىم، سىز تېلېفونىنى ئۈزۈۋېتىش بىلەنلا قالماي، تېلېۋىزورنىمۇ ئۆچۈرۈۋەتكەن بولۇشىڭىز مۇمكىن دەپ ئويلىدىم. سىز يىغىلىشنىڭ ئاقىۋىتىنى، كېيىنكى ئىشلارنىڭ قانداق بولۇۋاتقانلىقىنى بىلىپ تۇرۇشىڭىز كېرەك. بۇ جەريانىنىڭ

بارغانسېرى كەسكىنلىشىپ كېتىشىدىن ۋە كونترولدىن
يوقىتىپ قويۇشىدىن قورقىمەن...»

«خۇدا ھەققى، فاكسنى ئۆچۈرۈۋەتمەك !!! دېمەكچىمەنكى،
بورك ئەپەندى، بۇ جەريان كونترولدىن يوقاتتى. شۇڭا،
مۇشۇنداق شارائىتتا سىز ئالدى بىلەن قانداق پوزىتسىيەنى،
قانداق ھەرىكەت يولىنى تاللاش ھەققىدە بىر قارارغا كېلىشىڭىز
كېرەك دەپ ئويلايمەن. ئاتالمىش «گېن فوندىنى كونترول
قىلىش»قا قارشى ئاممىۋى نارازىلىق بىلدۈرۈش ھەرىكەتلىرىنىڭ
يۈز بېرىشى ئېھتىمالدىن يىراق ئەمەس. ئەگەر «تىرىبيۇن»گە
بەرمەكچى بولغان ماقالىڭىزنى تەييارلاۋاتقان بولسىڭىز، تەھرىر
بۆلۈمىگە بارامسىز ياكى ماتېرىيالنى فاكس ئارقىلىق يوللامسىز
ۋە ياكى باشقا بىر كىشىدىن ئەۋەتەمسىز، مۇشۇ مەسىلىنى
ئوبدانراق ئويلاپ بېقىڭ، چۈنكى تەھرىر بۆلۈمىنىڭ ئىشىك
ئالدىدا پىلاكاتلارنى كۆتۈرۈۋېلىشقان ھۇجۇمچىلار ھەيۋە قىلىپ
چۈقان سېلىشىۋاتىدۇ دەپ ئاڭلىدىم. ئۇلار گېزىتخانا بىناسىنى
كېچە - كۈندۈز قامال قىلىدىغانلىقىنى ئۇقتۇرۇپتۇ. بۇنداق
ئەھۋالدا ساقچىلارمۇ قىزىپ كەتكەن خالايىقنى توسۇۋېلىشقا
ئامالسىز بولۇپ قېلىشى مۇمكىن. كەچۈرۈڭ، سىزگە تولىمۇ
يېقىمسىز ئۇچۇر بېرىۋاتىمەن.

يەنە تەكرارلايمەن: سىز جەڭگاھتىكى يېگانە جەڭچى. فىلوفېي
ئالەم بوشلۇقىدا، دۇشمەنلەر ئۇنىڭغا قول يەتكۈزەلمەيدۇ، لېكىن
ئۇ ئىتتىپاقداشلىرى بىلەنمۇ ئاكتىپ ھەمكارلىشالمايدۇ. قايسى
يولنى تاللاشنى ئۆزىڭىز قارار قىلىڭ.

سىز باشقىلار چۈشەنمىگەننى چۈشەندىڭىز ۋە قوللىدىڭىز،
بۇ دۇنيادا ۋاقىتلىق ياشاۋاتقانلارنىڭ مەنتىقىسى بويىچە
كەلگۈسىنى بىر تىينىغىمۇ ئالمايدىغانلار بىرەدىلىك ھېسسىياتى
بىلەن بۇنى چۈشىنىشىنىمۇ خالىمايدۇ. سىز يالغۇز، بۇ يالغۇز
كىشىنىڭ ۋەزىپىسى. ئۇلۇغ ئىشلار كۆپىنچە ھاللاردا يالغۇز

كىشىنىڭ ۋەزىپىسى بولۇپ قالىدۇ، نېمە ئۈچۈن شۇنداق بولىدىغانلىقىنى بىلەلمىدىم. ھەرقانداق ئەھۋال ئاستىدىمۇ مەن سىز بىلەن بىللە، مەن سىز بىلەن ھەمكارلىشىشقا تەييار، قولۇمدىن كېلىدىغانلىكى ئىش بولسا قىلىشقا تەييار، سىزگە باشتا يازغىنىمدەك، فىلوفېينىڭ بايقىشى توغرىسىدا سىز بىلەن سۆزلىشىشنى ئوردوكقا مەن ئېيتقانلىقىم سەۋەبىدىن ئۆزۈمنى گۇناھكار دەپ سەزگەنلىكىم ئۈچۈنلا ئەمەس، ئاساسلىقى ئۆزۈمۇ فىلوفېينىڭ ئىدىيەلىرىگە بېرىلىپ كەتكەنلىكىمدىن، ئىككىنچىلەرنىڭ ئىنسانىيەتنىڭ كەلگۈسى توغرىسىدا باش قاتۇرۇۋاتقانلىقىنىڭلارنى چۈشەنگەنلىكىمدىن شۇنداق قىلماقچىمەن. ئېھتىمال، ئىنسان ھازىرغا قەدەر ئادىشىپ يۈرگەندۇر، ئەمدى ئۆز - ئۆزىگە: «يا مۇكەممەلرەك بولغىن ياكى ئۆلۈپ تۈگىگەن مامونتلارغا ئوخشاش تاشقا ئايلانغان يەر قاتلىمىدا قېلىشقا تەييارلان، دەيدىغان ۋاقىت كەلگەندۇر.»

كەچۈرۈڭ، بۇ بەت يەنە تۈگەپ قالدى!»

«خۇدا ھەققى، فاكسنى ئۆچۈرۈۋەتمەڭ. مېنىڭ گېپىم تېخى تۈگىمىدى... بورك ئەپەندى، كەچۈرۈڭ، ئەمدى نەق گەپكە كېلەي. مېنىڭچە، ئەتىكى كۈن، ياق، ھازىر بۈگۈنكى كۈن بولۇپ قالدى، بۇ كۈن نۇرغۇن يېڭىلىقلارنى ئېلىپ كېلىدۇ. ھەيران قالغۇدەك مىش - مىش گەپلەر ئاللىقاچان باشلىنىپ كەتتى. بۇ قۇيۇنغا بىردىنبىر ماسلاشمايدىغىنى — سىزنىڭ نۇتقىڭىز، سىزنىڭ كۆزقارىشىڭىز، سىزنىڭ ئىشەنچىڭىز ۋە ھۆكمىڭىزنىڭ قايىل قىلىش كۈچى. سىز قانداق قىلماقچى بولۇۋاتىسىز؟ مۇخبىرلارنى كۈتۈۋېلىش يىغىنى ئۆتكۈزەمسىز؟ ئەگەر شۇنداق قىلماقچى بولسىڭىز، ئۇنى تەشكىللەش ئىشىغا، سىزگە ياردەمچىلىككە مەن تەييار.

سۆزۈمنى داۋاملاشتۇرىمەن. ئەتىگەندىلا سىزنى ئىزدەپ نىيۇبېرىگە باردىغانلار كۆپ بولىدۇ، خەۋەر يازغۇچىلارمۇ

ئەسكەرتىپ قويمايلا بېرىشى مۇمكىن. ئەگەر سىز ئۇلار بىلەن كۆرۈشۈشنى خالىمىسىڭىز، كۆزگە تاشلىنىپ تۇرىدىغان بىر يەرگە ئېلان چىقىرىپ، ئۆزىڭىزنىڭ ھېچكىم بىلەن كۆرۈشۈشنى خالىمايدىغانلىقىڭىزنى ۋە ئۆزىڭىزنى مالال قىلماسلىقنى سورايدىغانلىقىڭىزنى ئۇقتۇرۇپ قويۇڭ.

مەن نيۇيورىدىكى گولف مەيدانلىرىغا، شەھەر ئەتراپىدىكى باغچىلارغا بارغان. مەن تۇرىدىغان رىدىنگدىن بۇ يەرگە ئاپتوموبىل بىلەن ئون مىنۇتتا بارغىلى بولىدۇ. ئەگەر خالىسىڭىز، ئىشلارنى سىز بىلەن بىرلىكتە مەسلىھەتلىشىش ئۈچۈن ئالدىڭىزغا باراي. بۇ ھەقتە ئويلىغانلىرىمنى سىزگە دەپ باقتىم.

بورك ئەپەندى، سەھەر سائەت تۆت بولۇپ قالدى. مەن تېخىچىلا يېزىۋاتىمەن، يېزىۋاتىمەن، سىز بۇ فاكسلىرىمنى كۆرگەندە ئوقۇپ چىقىشىڭىزنى ئۈمىد قىلىمەن. ئىچىمدىكى گەپلىرىمنى سىزگە ئېيتىشقا شۇنچە تەقەززا بولدۇم ! دۇنيادىكى ئىشلار، ھەتتا كۇندىلىك خەۋەرلەردە بېرىلىۋاتقان ۋەقەلەرمۇ مەدەنىيەت كىرىزىسى ھەققىدە دالالەت بېرىپ تۇرۇۋاتامدۇ. بۇنداق شارائىتتا بوۋاقنىڭ دۇنياغا كېلىشى خۇددى مىنا كۆمۈلگەن يەرگە چىققانغا ئوخشاش بولىدۇ. لېكىن، شۇ مىنا كۆمۈلگەن يەر نەدە، ھاياتنىڭ قايسى بۇلۇڭلىرىدا يوشۇرۇنغان: كىشىلەرنىڭ نىيىتىدىمۇ، ھەرىكىتىدىمۇ، دۇنياۋى تەلىماتلاردىمۇ ياكى كۇندىلىك ئەمەلىيەتتىمۇ، بۇنى بارماق بىلەن كۆرسىتىپ بەرگىلى بولمايدۇ.

تېخى بايىلا تېلېۋىزوردىن كۆردۇم: موسكۋادىكى قىزىل مەيداندا (مەن ئۇ يەرنى بەك ياخشى كۆرەتتىم) قورقۇنچلۇق ۋەقە بولۇپ ئۆتتى. ئىككى تەرەپنىڭ نامايىشچىلىرى توقۇنۇشۇپ قالدى ــ ھەربىي سانائەت بىرلەشمىسىنىڭ تەرەپدارلىرى بىلەن ئىسلاھاتنى قوللايدىغانلار. نەتىجىدە بىر قىز ھاياتىدىن ئايرىلدى، كۆپچىلىكنىڭ كۆز ئالدىدىلا كۆيۈپ كەتتى. ئادەم بۇنى

كۆرگەندە چىدىغىلى بولمايدۇ. رىياسەتچىلەرنىڭ دېيىشچە، بۇ بالا ـ قازاغا ئاشۇ كۆيۈپ ئۆلگەن قىزنىڭ دوستى بولغان بىر ئىستۇدېنتنىڭ يىغىلىشقا كۆتۈرۈپ كەلگەن پىلاكاتى سەۋەب بولغانمىش. ئۇ پىلاكاتتا... ھازىر داۋاملاشتۇرىمەن... بۇ بەت ئاخىرلاشتى.»

«خۇدا ھەققى، فاكسنى ئۆچۈرۈۋەتمەڭ، مەن قىزىل مەيدانىدا بولغان ئىشنى سۆزلەپ بېرەي...

بورك ئەپەندى، مەسىلە شۇنىڭدىكى، ئۇ پىلاكاتقا ‹ئىنسان قورال ـ ياراغ ئىشلەپچىقىرىش ئۇچۇن دۇنياغا كەلمەسلىكى كېرەك!› دەپ يېزىلغانكەن. تەبىئىيكى، بۇنداق چاقىرىق رۇسىيەدە ‹قوغدىغۇچىلار› دەپ ئاتالغانلارنىڭ، دۆلەت ۋە جەمئىيەت تەرىپىدىن، باشقىچە ئېيتقاندا، تەقدىر تەرىپىدىن ئادەملەرنى قىرغىن قىلىدىغان قورال ـ ياراغلارنى ـــ نوقۇتتەك ئوقتىن باشلاپ (‹قوغدىغۇچىلار› بۇنداق ئوقلارنى دۇنيادىكى ھەربىر ئادەمگە يۇزدىن توغرا كەلتۈرۈشكە كاپالەت بېرىدۇ)، ئاۋازدىن تېز ئۇچىدىغان ئايروپىلانلارنى، كېچە ـ كۈندۈز ئوكيانلارنىڭ چوڭقۇرلۇقىدا نۆۋەتچىلىك قىلىپ، بىرىنچى بۇيرۇق بىلەنلا قىتئەلەر ئارا راكېتالارنى قويۇپ بېرىشكە تەييار تۇرىدىغان سۇ ئاستى كېمىلىرىنى ئىشلەپچىقىرىدىغان ھەربىي سانائەتكە باغلانغانلارنىڭ قەھر ـ غەزىپىنى قوزغىدى. بۇ، پۈل ۋە ئەمگەكنى شامالغا ئۇچۇرۇۋەتكەنلىك ـــ ھېلىقى ئەقلى ساغلام ئىستۇدېنت شۇنداق ھېسابلىغان. بىزنىڭ ئامېرىكىدىكى ھەربىي سانائەت بىرلەشمىسىگىمۇ ئەنە شۇنداق مۇئامىلىدە بولۇش كېرەك. بۇ ئورۇنمۇ ئۆزىگە ئوخشاشلارنى يوقىتىش ۋاستىلىرىنى ياسايدۇ ۋە بۇنى مۇداپىئە ئېھتىياجى ئۈچۈن دەپ ئۆزىنى ئاقلايدۇ.

بىراق، يەنە بىر تەرەپتىن قارىغاندا، شۇلارنىڭ مەنتىقىسى بويىچە قورال ـ ياراغ ئىشلەپچىقىرىپ ئۆلتۈرۈشكە تېگىشلىك

بولغان ئاشۇ ،ئۆزىگە ئوخشايدىغانلار،مۇ پەرىشتە ئەمەس، ئۇلارمۇ چىش - تىرنىقىغىچە قوراللانغان، ئۇلارمۇ ئۆزلىرىنىڭ ھەممىدىن ئەلا ئىدىيەلىرى (ھازىر ھەممىدىن بەكرەك ئەمەلىيلىشۇاتقان مىللەتچىلىك ئىدىيەلىرى) ئۈچۈن، ئادالەت ئۈچۈن ۋە ئۇنىڭدىن قېلىشمىغۇدەك دەرىجىدىكى ئىقتىسادىي مەنپەئەتلەر ئۈچۈن قىرغىنچىلىق قىلىشقا ئىنتىلىپ تۇرۇشىدۇ.

بۇ ئىشلارنىڭ ھەممىسى بىر - بىرىگە باغلانغان. بۇ باغلىنىش ھېچقاچان ئۇزۇلگەن ئەمەس ۋە بۇنىڭدىن چىقىش يولىمۇ بولغان ئەمەس. ھېلىقى ئىستۇدېنت قانداقمۇ ۋارقىرىماي تۇرالىسۇن، ئۆز قولى بىلەن پىلاكاتنى قانداقمۇ يازماي تۇرالىسۇن؛ شۇ پىلاكاتقا يېزىلغان سۆزلەرنى ئادەمزات زۇۋانغا كىرگەن دەۋرلەردىن تارتىپ ئويلاپ كەلگەن ئەمەسمۇ، ئۇرۇش ۋە قورال - ياراغلار ئەقىل - ئىدراكتىن ئۈستۈن تۇرۇپ كەلگەن شۇ زامانلار داۋامىدا ئىنسان قەلبى ۋە شۇ سۆزلەرنى ھەممىگە ئاڭلىتىپ ئېيتىشقا ئىنتىلىپ كەلگەن ئەمەسمۇ. ۋودورود بومبىسىنى ياسىغان ساخاروف رۇسىيەدە دەل شۇنى چۈشەندى، ئاندىن توختىۋالدى - دە، تەقدىرگە قارشى يول تۇتتى.

يەر يۈزىدە قورال - ياراغلار بارغانسېرى كۆپىيىپ كېتىۋاتىدۇ، جاي - جايلاردا ھەممىسى قوراللىنىش كويىدا يۇرمەكتە. دۇنياغا كەلگەن ھەربىر ئادەمگە ئاز دېگەندە يۈز پايدىن پارتلىغۇچ ئوق توغرا كەلسە، شۇ ئادەم ئۆلتۈرۈشكە ياكى ئۆلتۈرۈلۈشكە ئالدىنئالا مەھكۇم قىلىنغان بولسا، ھامىلدار ئاياللارنىڭ پېشانىسىدىكى كاساندرا تامغىسى شۇ ھەقتە سىگنال بېرىۋاتامدۇ، قورساقلاردىكى كاساندرا — تۆرەلمىلەر شۇ ھەقتە ئۇنسىز زارلىنىۋاتامدۇ؟ ! ھېلىقى ئىستۇدېنت شۇنى سۆزلىمەي قانداق قىلىدۇ؟ قىزىل مەيداندا ئۆزىگە ئوت قويغان ھېلىقى بەختسىز قىزنى دەيلى، ئۇنىڭ ئىچىدە كاساندرا ئالامىتى بىلەن ئىپادىلىنىپ، تۆرەلمە ھالىتىدىكى ۋاقتىدا ئاڭلانماي قالغان ۋە

تۇنجۇقتۇرۇلغان بىر نەرسە ئويغانغان بولغىيمىدى؟ ! لېكىن ئۇنىڭ ئاخىر زامان تەشۋىشلىرى بىلەن كىمنىڭ نېمە كارى؟

ئىدىئالىستىك قاراش بويىچە ئالغاندا قاملاشمىغانداك بولسىمۇ، مۇنداق بىر پىكىر كېلىدۇ: ئەگەر ئىنسانىيەت قورال - ياراغلارنى ئىجاد قىلماي ۋە ئۇرۇش دېگەنلەرنىمۇ بىلمەي راۋاجلانغان بولسا قانداق بولاتتىكىن؟ ئىنسان يەنىلا ھازىرقىدەك بولارمىدى، بىزنىڭ مەدەنىيىتىمىز يەنە ھازىرقىدەك بولارمىدى ياكى ئەھۋال پۈتۈنلەي باشقىچە بولۇپ، ئادەم سۈپەت جەھەتتە ھازىرقىغا ئوخشىمايدىغان بولارمىدى؟ تەرەققىياتنىڭ بۇنداق يولى ئەسلىدىنلا يوقمىدى؟ ئەگەر يول بولسا، بۇنىڭ سەۋەبى نېمە، ئىنسانغا ئەقىل ئۆستۈنلۈكى بېرىلگەن ئەمەسمۇ، ئەقىل بىيولوگىيەدىن ئۆستۈن تۇرىدىغان ھادىسە ئەمەسمۇ؟ !

ئەنە، فىلوفېي ئالەم بوشلۇقىغا چىقىۋېلىپ، دۇنيانىڭ پەردىسىنى كىچىككىنە ئېچىپ قويغاندى، كىشىلەرنىڭ يوشۇرۇن ئاپەتنى بىلىشنىمۇ خالىمايدىغانلىقى ئايان بولدى.

بورك ئەپەندى، فىلوفېينىڭ بايقىشى نارازىلىقتىن باشقا ھېچقانداق نەتىجە بەرمىگەن تەقدىردىمۇ مەن بەربىر ئۇنىڭغا ئىشىنىمەن. مەن ئۇنىڭدىن ھەممە يەردە ئايىغى چىقماس مەنىۋى بۇزۇلۇش ئارقىلىق چوڭقۇرلىشىپ كېتىۋاتقان قىيامەتلىك روھىي ئازابقا جاۋاب تاپالايمەن.

قارا باغدا ئەرمەنلەر بىلەن ئەزەربەيجانلار ئوتتۇرىسىدا نەچچە يىللاردىن بۇيان جىنايەتكارانە رەۋىشتە ئېلىپ بېرىلىۋاتقان ئۇرۇشتا ئاتالمىش دالا كوماندىرلىرى ئۆلتۈرۈلگەنلەرنىڭ جەسەتلىرىنى ساتقانلىقىنى ئۇقاندا ئادەم ئىختىيارسىز تۇرده خۇدا بىزنى نېمە ئۈچۈن ياراتقاندۇر دەپ ئويلاپ قالىدۇ.

جەڭدە قۇربان بولغانلارنى دەپنە قىلىش ئۈچۈن ئۇلارنىڭ تۇغقانلىرى ۋە يېقىنلىرى سېتىۋېلىشى كېرەك ئىكەن. بۇ بىر خىل سودىغا ئايلىنىپ قالغان ! قەسمەنلىكتە ئۆزنىڭ ئەسكىرىنى كەيىندىن ئېتىپ تاشلاپ، ئۇنىڭ جەسىتىدىن تاپاۋەت

قىلغان ئەھۋاللارمۇ كۆرۈلگەن. مەن گېزىتتىن بۇ خەۋەرنى ئوقۇغاندا كۆڭلۈم ئايلىنىپ كەتتى. مۇشۇنداق ۋەھشىيلىكلەر كىشىلەرنىڭ قەلبىدە ۋە ئۇرۇقىدا ئىپادىلەنمەي قالارمۇ، ئىرسىيەت قۇرۇلمىسىنى تەدرىجىي ئۆزگەرتىپ، ئەۋلادلاردا ئەكس ئەتمەي قالارمۇ؟!

مانا، مىسلىسىز قەبىھلىكنىڭ يەنە بىر مىسالى. تۈركىيەنىڭ بىر شەھىرىدە بىر مېھمانخانىغا ئوت قويۇلدى. ئۇ يەردە سالمان رۇشدىنى قوللاش يۈزىسىدىن ئەدەبىياتچىلارنىڭ مۇھاكىمە يىغىنى ئۆتكۈزۈلمەكتە ئىدى. شۇ مېھمانخانىدا يىغىن ئىشتىراكچىلىرىلا ئەمەس، ئادەتتىكى خېرىدار مېھمانلارمۇ كۆيۈپ تۈگەشتى. بۇنىڭ ھەممىسىنى تېلېۋىزىيە خادىملىرى سىنغا ئېلىشقان، ئىمارەت يالقۇنلاپ كۆيمەكتە، ئادەملەر ئوت ئىچىدە قالغان، ئوت ئۆچۈرگۈچىلەر ئالدىراپ - تېنەپ يۈرۈشمەكتە، شۇلار بىلەن بىر قاتاردىكى مەيداندا تەنتەك ياشلارنىڭ بىر چوڭ توپى چۇقان سېلىپ شادلانماقتا. ئۇلار ئوت قويغۇچىلارنى ماختىشاتتى، سەكرەيتتى، ئۇسسۇل ئوينىشاتتى، مۇشتلىرىنى پۈلاڭلىتاتتى، بۇ دەھشەتلىك كۆرۈنۈشتىن خۇددى شەھۋانىي ھۇزۇر ئالغاندەك شادلىناتتى. ھاياجانلانغان يىگىتلەرنىڭ تەلۈلەشكەن چىرايلىرىدا ئۆلۈم يەتكۈزگۈچى ئوت يالقۇنلىرىنىڭ لاۋۇلداشلىرى ئەكس ئېتەتتى. شۇلار سىنغا ئېلىنماقتا. لېكىن، بۇ كۆڭۈل ئېچىش تۇرىدىكى كىنو ئەمەس - دە!

بىز نەدە يۈرۈۋاتىمىز، بىزگە نېمە بولۇۋاتىدۇ؟ گېرمانىيەدە تىرىك پېتىچىلا كۆيدۈرۈۋېتىلگەن تۈرك ئائىلىلىرىنى ئويلىغاندا ئۆزىمىزگە شۇ سوئالنى قويماي تۇرالامدۇق؟ ... بۇنى سىزمۇ گېزىتلەردە ئوقۇغانسىز؟

بۇ خىل قەبىھلىكلەرنىڭ تىزىملىكىنى يەنە توختىماي داۋاملاشتۇرغىلى بولىدۇ، بۇلار بىر - بىرىدىن قېلىشمايدۇ، مۇنداق بىر يۈزلىنىش ئېنىق كۆرۈنۈپ تۇرىدۇ، ھەرقايسى

ئەللەردىكى قەبىھلىكلەر بارغانسېرى ئەشەددىيلەشمەكتە. فىلوفېي ئەنە شۇلارنىڭ جۇغلىنىپ گېيندا ئىپادىلىنىۋاتقانلىقىنى ئىسپاتلىدى.

مەن ئىلگىرى ئاڭنى دۇنيادىكى ئەڭ بۈيۈك فۇنكسىيە دەپ ئىشىنەتتىم، بىراق ئاڭ يامانلىقنىڭ تۈتقۇنى بولۇپ چىقتى. ئۇ كېيىنكى بىر چاغلاردا ئەركىنلىككە ئېرىشەلەمدۇ؟ كاساندرا تامغىسى شۇ ھەقتە ئۇن سېلىپ، بىزگە ئىلتىجا قىلىۋاتامدۇ؟ !

كەچۈرۈڭ، بورك ئەپەندى، فاكسنىڭ قەغەزنى ئالماشتۇرۇۋالاي...»

«بورك ئەپەندى، خۇدا ھەققى، خاپا بولماڭ، مۇلاھىزىلىرىم بەك ئۇزۇراپ كەتتى، سىزنى زېرىكتۈرۈپ قويدۇممۇ دەپ قورقۇپ تۇرۇۋاتىمەن. لېكىن، بۇگۈن كېچىدە مېنىڭ قەلبىمنىڭ قۇلۇپلانغان ئىشىكى ئېچىلدى. سىزنىڭ ئەھۋالىڭىزنى چۈشىنىمەن. سىزدىن ئەنسىرەپ قېلىۋاتىمەن، لېكىن يەنە غەيرەتلىك بولىدىغانلىقىڭىزغا ئىشىنىمەن.

نۆۋەتتىكى ۋەزىيەتنى كۆزدە تۇتۇپ شۇنداق خۇلاسىگە كەلدىمكى، فىلوفېي ئوربىتىدا تۇرۇپ، زېمىندىكى ئىشلاردىن چەتتە قالسا بولمايدۇ. ئەگەر سىز قوشۇلسىڭىز، ئۇنىڭ بىلەن تېزدىن ئالاقىلىشىش ئۇسۇلىنى تاپساق بولاتتى؛ تېخنىكىلىق جەھەتتىن بۇ بەك مۇرەككەپ، لېكىن مەن تېلېۋىزىيە شىركەتلىرى ۋە ئالەم بوشلۇقى ئىنستىتۇتلىرىدىكى دوستلىرىم ئارقىلىق ھەرىكەتلىنىپ باقاي. بۇنىڭغا قانداق قارايسىز؟ ئەگەر قوشۇلسىڭىز، ماڭا جاۋاب بېرىڭ، مەنمۇ بۇ ئىشنىڭ ئەمەلىيلىشىش ئېھتىماللىقىنى سىزگە ئۇقتۇرىمەن.

ئاخىرىدا، مېنىڭچە، ئەڭ مۇھىم بولغان بىر مەسىلە بار. فىلوفېي بىلەن نېمە ئۈچۈن ئالاقە باغلايمىز، ئۇنى ئېكراندا كۆرۈپ سالام بېرىش ئۈچۈن ئەمەستۇر؟ ! مەن شۇنداق ئويلايمەنكى، ئۇ، كاساندرا تامغىسىنى قانداق يول بىلەن تاپتى،

بۇ بەلگە باشقا نەرسىنى ئەمەس، بەلكى تۆرەلمىنىڭ كەلگۈسى ھاياتقا بولغان سەلبىي مۇئامىلىسىنى ئىپادىلەيدىغانلىقىغا قانداق دەلىل بار، دېگەن مەسىلىگە جاۋاب بېرىشى كېرەك. ئۇنىڭ جاۋابى تەييار ئىكەنلىكىگە شۇبھىلەنمەيمەن. رىم پاپاسىغا يېزىلغان خەتتە بۇ مەسىلە ئانچە ئېنىق ئەمەس. بەلكىم سىزمۇ بۇ جەھەتتىكى مۇئەييەن كەمتۈكلۈككە دىققەت قىلغانسىز. مېنىڭچە، باشقىلارمۇ، بولۇپمۇ بىيولوگىيە ئالىملىرى ئۇنىڭغا مۇشۇنداق سوئالنى قويۇشى مۇمكىن. شۇڭا، فىلوفېي ئېنىق بولماي قالغان يەرلىرىنى چۈشەندۈرۈپ جاۋاب بېرىشى كېرەك دەپ ئويلايمەن.

فىلوفېي بىلەن ئالاقە ئورنىتىش ئىشىنى ماڭا قالدۇرۇپ، ئۆزىڭىز (سىزگە ئەقىل كۆرسەتكۈچىلىكۈم يوق) تېزدىن پەلسەپىۋى ئاساسلىرىڭىزنى تەييار قىلىڭ.

بىز ئولۇغ ئوردوكنىڭ قايمۇقتۇرۇشىغا ئۇچرىغان كوچا خەلقى بىلەن توقۇنۇشۇپ قالىمىز. تەقدىر شۇنداق، بىز يېڭىشمىز كېرەك. شۇ كوچا ئۈچۈن!

سىزنىڭ ئېنىتونى يۇنگېرىڭىز.

مەن بىلەن ئالاقىلەشمەكچى بولسىڭىز — ئۆيدىكى فاكس ۋە تېلېفونىنىڭ نومۇرلىرى، ئادرېسىم مۇشۇ قەغەزلەردە. خىزمەت ئورنۇمدىكىلەرنىڭ كېرىكى يوق، مەن ئەمدى ئۇ يەرگە بارمايمەن...»

9

ئەتىگەن سائەت تۆت يېرىم بولۇپ قالغانىدى. روبېرت بورك شىرەگە قويۇلغان فاكسلارغا قاراپ ئۇن چىقماي ئولتۇراتتى. جېسسىمۇ شۇ يەردە ئىدى، ئۇمۇ بۇلارنى ئوقۇغانىدى.

— ۋاي خۇدايىم، نېمە بولۇپ كېتىۋاتىدۇ، نېمە بولۇپ كېتىۋاتىدۇ! — دەپ قايتا ـ قايتا تەكرارلايتتى ئۇ.

— يېتىپ ئارام ئېلىۋالساڭچۇ، — دېدى ئېرى.
— ئەگەر يالغۇز قالماقچى بولساڭ، مەن چىقىپ كېتەي. لېكىن، بەربىر ئۇخلىيالمايمەن. ئىچىم قاينىاپ كېتىۋاتىدۇ. بۇنىڭ جىددىي ئىش ئىكەنلىكىنى چۈشىنەتتىم، لېكىن مۇنداق مۇرەككەپلىشىپ كېتىشىنى ئويلىماپتىكەنمەن. نېمە دېيىشمىنىمۇ بىلمەيۋاتىمەن.
— شۇنداق، جېسسى. ئېنىتونى يۇنگېرنىڭ ئېيتقىنى توغرا. تامامەن توغرا، — دېدى بورك خىيال سۈرۈپ، — تەقدىر ئۇنى بىزگە يولۇقتۇردى. ئۇنىڭ قىلىۋاتقىنى يېڭى بىر ئەۋلادنىڭ ئىشى. باشقىچە دۇنيا قاراش. ئىشنى بىلىشىمۇ باشقىچە. ئاسانلا سېزىلىپ تۇرىدۇ. مەن بولسام، ماقالە يېزىشتىن باشقىنى بىلمەيمەن. ماقالەمۇ تازا چوڭ بولۇپ كەتتى، پۈتۈن بىر بەت چىقىدۇ، لېكىن شۇنىڭدىن باشقا ئىش قىلالمايمەن. سەن بىلەن ئىككىمىز ئۆيگە بېكىنىۋالدۇق. شۇنداقتىمۇ، بولۇۋاتقان ئىشلاردىن پۈتۈنلەي چەتتە قالالمايمىز. ئوردوكنىڭ قىلغان شۇملۇقى ...
— غالجىر ئىتنى قويۇۋەتتى دېگىنە!
— شۇنداق، غالجىر ئىتنى قويۇۋەتتى. ئۇ قويۇۋەتكەن ئىت — قورقۇنچلۇق كۈچ. ئوردوك فىلوفېي بىلەن ئىككىمىزگە ئاممىنى ئاڭلىق ھالدا كۈشكۈرتۈۋاتىدۇ.
— ساڭا قارشى تۇرغۇزۇلغان شۇنچە كىشىنى قايىل قىلىشقا ئىشەنچىڭ بارمۇ؟
— مەن چېكىنمەيمەن، دەلىل كۆرسىتىمەن. بىراق، كېيىن قانداق بولۇشىغا بىرنېمە دېمەك تەس. كاساندرا — تۆرەلمىنىڭ بايقىلىشى قاتمال تەسەۋۋۇرلارغا، ئەمەلدىكى تۇرمۇش ئۇسۇلىغا، تەپەككۇرنىڭ تۇراقلىشىپ قالغان قېلىپىغا قاتتىق زەربە بولدى. كاساندرا — تۆرەلمىلەرنىڭ تەسىرىنى قوبۇل قىلىش دېگەنلىك باشتىن — ئاياغ ھەممىنى، بولۇپمۇ سىياسىي، ئىجتىمائىي تۈزۈلمىنى، ئەخلاق قېلىپىنى گۈمان ئاستىغا قويۇش

دېگەنلىكتۇر. روشەنكى، ھەممە قېلىپلارنىڭ بۇنداق ئىنكار قىلىنىشى ھاممىلدار ئايالالاردىن تارتىپ ئوردوكقا ئوخشايدىغانلارغىچە بولغان كىشىلەردىن ھېچكىمگە ياقمايدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن، نارازىلىقلار ئاخىرىغا بېرىپ ھۈجۈمغا ئايلىنىۋاتىدۇ.

ــ لېكىن ئۇلار فىلوفېينى ھۈجۈم قىلدى دەۋاتامدۇ!

ــ شۇنداق، ئۇلار ئۇنى تاجاۋۇزچى دېيىشىۋاتىدۇ. ئۇ مەن ئۈچۈن پەيغەمبەر، باشقىلار ئۈچۈن شەيتان. ئىككىدىن بىرىنى تاللاشقا توغرا كېلىدۇ: بىر بولسا، يەنە بۇرۇنقىدەك ئومۇمىيۈزلۈك ھالدا ئۆزىمىزنى ئالداپ ياشاۋېرىمىز، بۇرۇن قانداق ياشىغان بولساق شۇنداق ياشاپ كېتىۋېرىمىز، ياكى بولمىسا، كاساندرا ــ تۆرەلمىلەر سانىنىڭ كۆپىيىش سەۋەبلىرىنى چۈشىنىپ، قۇتۇلغىلى بولمايدىغان قىيامەتكە ئوخشاش گۈمرانلىقنىڭ ئالدىنى ئالىمىز. ئىنسانىيەت مانا مۇشۇنداق تاللاشقا دۇچ كەلدى.

ــ فىلوفېي ئۆزىمۇ ئۇنىڭ بايقىشى كىشىلەر ئۈچۈن خۇددى ئاسماندا ئىككىنچى قۇياش پەيدا بولغاندەك كۈتۈلمىگەن ھادىسە بولىدۇ، دەپ يېزىپتۇغۇ. بىراق، بۇ ئىككىنچى قۇياش ئەسىرلەردىن بۇيانقى تۇرمۇش تەرتىپىنى بۇزۇپ تاشلىشى مۇمكىن! يەنە كېلىپ، سىلەرنىڭ دۇشمەنلىرىڭلار فىلوفېينىڭ تەجرىبىلىرىنى ئىنسان ھوقۇقىنى بۇزغانلىق دەپ ئەيىبلەۋاتىدۇ. بۇنىڭدىن ئارتۇقمۇ ئەيىبلەش بولامدۇ؟! سەن بۇنىڭغا نېمە دەيسەن؟

ــ ياق، بۇ ئىنسان ھوقۇقىنى بۇزغانلىق ئەمەس! مېنىڭ قارىشىمچە، ئۇنداق ئەمەس. مەن شۇ ھەقتە يېزىۋاتىمەن. ئوقۇپ باقسىڭ بولىدۇ. كاساندرا تامغىسىنى بىلىش بىزنىڭ بۇرچىمىز، جەمئىيەتنىڭ بۇرچى، شەخسنىڭ بۇرچى، ئەڭ ئالدى بىلەن ھاممىلدار ئايالالارنىڭ بۇرچى. ھاممىلدار ئايالالار بۇنىڭغا ئۆزلىرى كۆڭۈل بۆلۈشى، قورساقتىكى تۆرەلمە ئاخىر زامانىڭ

سىگنالىرىنى بېرىۋاتامدۇ دەپ تەكشۈرۈپ بېقىشى كېرەك.
كاساندرا — تۆرەلمىلەرگە ئائىت ئىستاتىستىكىلىق مەلۇماتلار جەمئىيەتشۇناسلىق ئىلمىدىكى جەمئىيەتنىڭ ئەھۋالىنى ۋە تەرەققىياتىنى ئېنىقلايدىغان ئىناۋەتلىك كۆرسەتمىلەردىن بىرى بولۇپ قالىدۇ.

— ماقۇل، ساڭا قوشۇلغان بولاي، روبېرت. لېكىن، باشقىلار سېنىڭ دېگەنلىرىڭنى قوبۇل قىلمىسىچۇ؟ سەن ئۇلارنى قايىل قىلالمىساڭچۇ؟

— نۇرغۇن ئىشلار ئەھۋالغا، شارائىتقا باغلىق بولىدۇ. ئېنتونى يۇنگېرنىڭ ئېيتقىنى توغرا، شۇنداق، فىلوفېينىڭ ئۆزىنى چاقىرىش كېرەك. ئۇنىڭ ئاساسلىق كوزىرى — كاساندرا — تۆرەلمىلەرنىڭ قىيامەتلىك خاراكتېرىنى ئېنىقلايدىغان ئىلمىي تەكشۈرۈش مەلۇماتلىرىدۇر. ئۇ ئاشۇ مەلۇماتلارنى خەلققە ئېلان قىلىشى كېرەك. بىيولوگىيەلىك ئامىللاردىن تارتىپ ئۇلاردىن چىقىرىلغان پەلسەپىۋى خۇلاسىلەرگىچە بولغان ھەممىنى پۈتۈن خەلقە، ئالايلى، مۇخبىرلارنى كۈتۈۋېلىش يىغىندا يەنە بىر قېتىم بايان قىلىشى كېرەك. فىلوفېينىڭ ئۆزى بىۋاستە كۆرسىتىشكە قاتنىشىشى بەك مۇھىم ! يۇنگېر ئۆزىنىڭ ئويلىغانلىرىنى ئەملىگە ئاشۇرالىسا بەك ياخشى بولاتتى. مەن تامامەن ئۇنى قوللايمەن. ھازىر ئۇنىڭغا فاكس يوللاي، كېيىنكى ئىشلارغا يەنە قاراپ باقارمىز...

ئۇلار جىم بولدى، ھەر ئىككىسى خالات كىيگەن، چاچلىرى پاخپايغان، كېچىچە ئۇخلىماي جۇدەپ قالغان بولۇپ، گويا كى ئۆزلىرىگە ئوخشىماي قالغانىدى. ئۇلار ئۆمرىدە تۇنجى قېتىم مۇشۇنداق تەشۋىشلىك تۇنگە گىرىپتار بولدى. بۇ تۇن ئۇلارنىڭ كۇندىلىك غەملىرىدىن تاشقىرى قانداقتۇر سۇرلۇك بىر نەرسىنىڭ يېقىنلاپ كېلىۋاتقانلىقىنى مەلۇم قىلدى. ئالەم ئازاب ۋە ھەسرەت ئارقىلىق كېڭىيىدۇ.

دېرىزىلەر يوروپ قالدى، تاڭ ئاتتى.

بۇگۈنكى كۈن خۇددى تۈنۈگۈنكىدەكلا يارقىن، كۈز پەسلىگە خاس يېقىملىق، يوروق بولىدىغانلىقىدىن دېرەك بېرىپ تۇراتتى. تۇروپ - تۇروپ قۇشلارنىڭ ئاۋازلىرى ئاڭلىنىپ قالاتتى — بۇ يەرلەردىن ئۇچۇپ كېتىدىغان قۇشلار تاڭ سەھەردىلا توپلىشىپ يىغىلماقتا ئىدى. روبېرت بورك ئۇلارنىڭ ئاسمانىدا پەرۋاز قىلىپ، دەرەخزار تۆپلىك، گولف مەيدانلىرى ئۈستىدىن ئۆتۈپ ئۇزۇن سەپەرگە چىقىدىغانلىقىنى، ئوكيان ساھىلىنى بويلاپ تۆۋەندىكى مەۋج ئۇروۇاتقان ئاق بۇزغۇنلار ئۈستىدىن ئۇچۇپ كېتىدىغانلىقىنى كۆز ئالدىغا كەلتۈردى؛ شۇلار بىلەن بىللە بولغۇسى، بۇ يەردىن ئۇچۇپ كەتكۈسى كېلەتتى، بىراق ئۇشتۇمتوت ئۆمرىنىڭ باش تارتقىلى بولمايدىغان بۇرچى بولۇپ قالغان ئىشنى داۋاملاشتۇروشى كېرەك ئىدى.

تاڭ ئېتىشى بىلەن دۇنيانىڭ ئۇلارنى چەتتە قالدۇرمىغانلىقى، ئۇلارنى ئۇنتۇمىغانلىقى ھەم ئۇنتۇشنىمۇ ئويلىمىغانلىقى ئايان بولدى. ئىشلار چىكاگودىكى قىزىدىن كەلگەن فاكس بىلەن باشلاندى. ئېرىكا نېمە ئىش بولغانلىقىنى ئۇقالماي ئەنسىرەپ مۇنداق دەپ يازغانىدى: «كېچىچە سىلەرگە تېلېفون بېرىپ ئالالمىدىم. تېلېفونلىرىڭلار ئۇزۇۋېتىلىپتۇ، فاكس بىكار ئەمەس. دادا، نېمە ئىش بولۇۋاتىدۇ؟ بۇ نېمە قىلغىنىڭ؟ چىكاگو قاينىاپ تاشقۇدەك بولۇۋاتىدۇ. ھەممىسى نارازى. جون بىلەن ئىككىمىز نېمە قىلىشىمىزنى بىلمەي قالدۇق. ئۆتۈنۈپ قالاي: بولدى قىلغىن، ئاپا، دادامغا گەپ قىلمىدىڭمۇ؟»

تەبىئىيكى، جېسسى قاتتىق ئەسەبىيلەشتى:

— قانداق قىلىمىز، روبېرت؟ سەن ئاتا. قىزىمىز جىددىيلىشىپ قاپتۇ، ئۇنىڭ بويىدا بار. كۆيۈئوغۇلمۇ خاپا. مەن جونىنىڭ كۆڭلىنى چۈشىنىمەن: ئۇ دېرىكتور كېڭىشىنىڭ ئەزاسى، ئۇ ئۆزىنىڭ مەۋقەسىنى تاللىشى كېرەك. بىز ئۇنى

ئويلىمىساق بولمايدۇ.

— توغرا، توغرا دەيسەن، — بورك ئۇنىڭ سۆزىگە قوشۇلۇشقا مەجبۇر بولدى، — لېكىن، ئەھۋال مۇشۇنداق تۇرسا، مەن نېمە دېيەلىشىم مۇمكىن؟ بۇ ئائىلە ئىچىدە پۈتىدىغان ئىش ئەمەس. شۇنداق بولسا ئىدى! ... ئۆزۈڭنى بېسىۋالغىن، جېسسى. مەن ئېرىكاغا خەت يازاي، تېلېفون بېرەي، چۈشەندۈرۈشكە، ئۇنى خاتىرجەم قىلىشقا ئۇرۇنۇپ باقاي. ئاندىن، ياشلارمۇ ئۆز ئەقلى بىلەن ئىش قىلىشى كېرەك — دە. ئەلۋەتتە، ئۇلار ئۇچۇن، بولۇپمۇ جون ئۇچۇن شىركەتنىڭ گۇللىنىشى ئەڭ مۇھىم. بىراق، ئاپتوموبىل شىركىتىنىڭ سىرتىدىمۇ تۇرمۇش بار، تۇرمۇشتىكى مەسىلىلەرمۇ ھەممە ئۇچۇن ۋە ھەربىر شەخس ئۇچۇن ئوخشاشلا مۇھىم. توغرا دەيسەن، ئۇلار ياخشى بالىلار، بەختلىك، لېكىن ئۆزۈڭ بىلىسەن، شەخسىيەتچىلىكىنىڭ، ئىجتىمائىي شەخسىيەتچىلىك دېگەننىڭ بەلگىلىك چېكى بولۇشى كېرەك.

— ياللا، روبېرت، سەن شۇ لېكسىيە ئوقۇساڭلا بولىدۇغۇ. ماقۇل، قولۇڭ بوشىغاندا ئۇنتۇپ قالماي ئېرىكاغا فاكس يوللىۋەتكىن، — شۇ گەپ بىلەن جېسسى سىرتقا چىقماقچى بولۇپ، يۇڭ جىلىتكىسىنى يېپىنچاقلىدى. ئۇ يۇنگېرنىڭ مەسلىھەتىگە قۇلاق سېلىپ، كېلىش ئېھتىمالى بولغان زىيارەتچىلەرنىڭ ئۆزلىرىنى ئاۋارە قىلماسلىقىنى ۋە شۇ مۇناسىۋەت بىلەن ئۇلاردىن ئەپۇ سورايدىغانلىقىنى بىلدۈرۈپ يېزىلغان ئۇقتۇرۇشنى ئېسىپ قويۇش ئۇچۇن ماڭدى. ئۇ ئەرمەك مۇشۇكىنى ئەگەشتۈرۈپ چىقتى. بۇ مۇشۇكنى ئۇلار ئۆيدە مۇشۇك — ئىت دەپ ئاتايتتى، چۈنكى بۇ جانىۋار ئۆزى مۇشۇك بولسىمۇ، ئىتتەك ئوخشاش دېگۈدەك بولالايتتى. ھەر ھالدا ئۆي ئىگىلىرى شۇنداق ئويلايتتى.

جېسسى ئۆزىنىڭ يېنىدا يۈگۈرۈپ كېلىۋاتقان مۇشۇك — ئىتتەك بىرنېمىلەرنى دەپ چېچىنى تارىغاچ ئىشكىنى يېپىپ

چىقىپ كەتكەندە روبېرت بورك تۇن بويى ئولتۇرۇپ پۈتكۈزگەن ماقالىسىنى «تىرىبيۇن»گە ئەۋەتىپ بېرىش ئۈچۈن فاكسنىڭ ئالدىغا ئولتۇردى. ھەر بىر بۆلۈمنىڭ خادىملىرى ئىشقا چۈشكەندە ماتېرىيال ئۈلارنىڭ ئالدىدا تەخ بولۇشى ۋە دەرھال ئىشقا كىرىشتۈرۈلۈشى كېرەك ئىدى. ماقالىنىڭ كېچىكتۈرۈلمەي بېسىلىدىغانلىقىغا ئۇ گۇمان قىلمايتتى. ئۇ ھەتتا «تېكىست ئۆزگەرتىلمەي، ئاپتور قانداق يازغان بولسا شۇ بويىچە بېسىلسۇن» دېگەن تەلەپنىمۇ قوشۇپ قويدى. مەزكۇر ماقالىنىڭ بېسىلىشىغا گۇمان قىلماسلىقنىڭ ئاددىي سەۋەبى شۇ ئىدىكى، «تىرىبيۇن»گە بۇنىڭدىن باشقا چىقىش يولى قالمىغانىدى. بۇ گېزىت فىلوفېينىڭ ئالەم بوشلۇقىدىن ئەۋەتكەن خېتىنى بېسىشقا جۈرئەت قىلغان بولغاچقا، ئەمدى ئۆز مەۋقەسىدىن يېنىۋالسا بولمايتتى، باشقىنى دېمىگەندىمۇ، ئۆزىنىڭ يۈزىنى ساقلىشى كېرەك ئىدى. بۇ گېزىت ئەمدى يا ئۇنداق، يا مۇنداق دەپ كېسىپ ئېيتىشقا توغرا كەلگەن پەۋقۇلئاددە ۋەزىيەتتە تۇرماقتا ئىدى...

بۇنىڭدىن كېيىن قانداق بولار دەپ ئويلاشقا ئەمدى ئورۇن قالمىغانىدى. گېزىتنى چۆرىدىگەن، فىلوفېينى چۆرىدىگەن، مانا ئەمدى بوركنىڭ ئىسمىنى چۆرىدىگەن ئېلىشىش سەھەردىكى تۇنجى دەقىقىلەردىن باشلاپلا قاتتىق ۋە شەپقەتسىز بولىدىغانلىقى سېزىلىپ تۇراتتى. ئېنىقىنى ئېيتقاندا، ھايات ـ ماماتلىق كۈرەش باشلىنىش ئالدىدا تۇرماقتا ئىدى...

فاكس ھەربىر ھەربكەتنى سىگنال قوڭغۇرىقى بىلەن ئېنىق ئىپادىلەپ، ئۆزىگە سۇنۇلغان تېكىستنى بىر ۋاراق ـ بىر ۋاراقتىن يۈتۈپ كەتمەكتە ئىدى. ھېلىمۇ ياخشى، يوللاپ ئۇلگۈردى. بىر دەمدىن كېيىن روبېرت بورك كوچىدا قانداقتۇر بىر چاتاق چىقىۋاتقانلىقىنى سەزدى. ئۆيگە ئۇلارنىڭ مۇشۇكى يۈگۈرۈپ كىردى. ئۇ خۇددى ئۆزى ئۆچ كۆرىدىغان لالما ئىتنى كۆرۈپ قېلىپ ئاچچىقىنى بېسىۋالالمايۋاتقاندەك ھۇرپىيىپ

كەتكەندى. شۇنىڭدىن كېيىن بورك دېرىزىدىن قانداقتۇر قەغەز ۋە كارتونلارنى سىقىملاپ پېشايۋاندا جىددىيلەشكەن ھالدا يۇگۇرۇپ كىرىۋاتقان جېسسىنى كۆردى. ئۇ ئۆزىنى يوقاتقان، تاتارغان ۋە نەپسى بوغۇلغان ھالدا ئۆيگە ئېتىلىپ كىردى. ئۇنىڭغا قاراپ، كوچىدا كىمدۇر بىرى ئۇنىڭ گېلىنى بوغقان بولسا، ئۇ قوتۇلۇپ قېچىپ كەپتۇ دەپ ئويلاپ قېلىشقا بولاتتى.

— نېمە بولدى، نېمە بولدۇڭ؟ — ئېرى ئىختىيارسىز تۇردە ئۇنىڭ ئالدىغا ئىنتىلدى.

— روبېرت ! قورقۇپ كەتتىم، غەلىتە ئىش ! تالاغا چىقسام، قانداقتۇر بىر ئەبلەخلەر مۆكۈنۈپ تۇرۇپتۇ، ماشىنىلىرىنى توختىتىپ قاراپ تۇرۇشىدۇ... مانا قارا، مۇنۇ بىرنېمىلەرنى چاپلاپ قويۇشۇپتۇ !

جېسسى گېزىتلەر بىلەن بىللە تامدىن سويۇۋېلىنغان نەرسىلەرنى ئۇستەل ئۈستىگە تاشلىدى. بۇلار بويىق بىلەن بولار - بولماس جىجاپ ھاياسىزلارچە يېزىلغان ھاقارەتلىك خەتلەر ئىدى. بۇلارغا قاراپ بورك ئۆزىمۇ قېتىپ قالدى. «بورکنىڭ بىزنىڭ كوچىدا تۇرۇۋاتقانلىقىدىن نومۇس قىلمىزا!» — بۇنى قوشنىلاردىن بىرى يازغان بولسا كېرەك. يەنە: «ئايالىلارنى ئۆچ كۆرىدىغان، قورساقلارنى كوچىلايدىغان بورك، بىزنىڭ نىيۇيورىدىن يوقال !»، «نىيۇيورىدىكى فېمىنىست[1] ئايالىلار بوركتىن نەپرەتلىنىدۇ !» ئۇنىڭدىنمۇ يامانراقلىرى: «بورك مۇناپىق !»، «بورك ك گ ب نىڭ جاسۇسى !»، «بورکنىڭ پېشانىسىگە ئوق ئاتايلى !»، «ھەي قېرى، يالغۇز يەردە ماڭا ئۇچراپ قالما، بوغۇپ ئۆلتۈرۈپ قويىمەن ! — كاساندرا فاملىلىك تۆرەلمە.»

— دېمەك، ئەتىگەندىلا ئىشنى باشلايلى دېيىشىپتۇ - دە، — دەپ قويدى بورك ئېسىنگىرىگەن ھالدا.

---

① فېمىنىست — ئايالىلار ھوقۇقلىرىنى قوغدىغۇچى.

— ئەتىگەندىلا ! كۆردۇڭمۇ، ئەتىگەندىلا ! ئەمدى قانداق بولار، روبېرت؟ ! قانداق بولار؟ ئەقىلگە سىغمايدىغان ئىشقۇ بۇ !

روبېرت بورك ئارقىغا تۇتۇلغان قوللىرىنى ئاغرىپ كەتكۈدەك دەرىجىدە چىڭ سىقىپ، خانا ئىچىدە ئۇياق - بۇياققا مېڭىپ كەتتى.

— بىز ھەرقانداق ئىشقا تەييار تۇرۇشىمىز كېرەك، — دېدى ئۇ ئايالىغا ۋارقىراپ كەتمەسلىكىكە تىرىشىپ، قېنى قىزىپ كەتكەندە ئۆزىنى تۇتۇۋېلىش بەك تەس ئىدى، — ئىش مۇشۇنداق باشلانغانكەن، ئەمدى بۇنىڭدىنمۇ يامانراق بولۇشىنى كۈتۈش كېرەك. تۇنۇگۈنكى يىغىلىش بولمىغان بولسا، بۇ ئىشلار بىرقەدەر مەدەنىي رەۋىشتە بولار ئىدى. ئوردوك ۋەقەلەرنىڭ تىزگىنىنى ئۇزۇۋەتتى، كاساپەت !

— سەن ئۆزۈڭ كۆرۈپ باقسالا ئىدى ! — جېسسى كوچىنى ئىشارەت قىلدى، — ئۇلارنىڭ ئەلپازى شۇنداق يامان. قانداقتۇر بىر مۇتتەھەملەر. ئۆز ماشىنىلىرىنىڭ يېنىدا تاماكا چېكىپ تۇرۇشىدۇ. مەن تامدىكى بۇ ئىپلاس قەغەزلەرنى يىرتىپ ئېلىۋاتسام، ئۇلار ماڭا قاراپ ئىسقىرتىپ، قاقاھلاپ كۈلۈشۈپ كەتتى.

— ئۇلارنىڭ چىرايى قانداق؟ يەرلىكلەرمۇ؟

— مەن نەدىن بىلەي. پادىچىلار ئىشتىنى، كالتە چاپانلارنى كىيىشكەن، ئادەتتىكىدەك. قارىسام، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ئاياللارمۇ باردەك قىلىدۇ.

— ھىم، چۈشىنىشلىك، — دەپ قويدى بورك، گەرچە ھېچ نەرسە چۈشىنىشلىك بولمىسىمۇ.

— ساقچىغا مەلۇم قىلايلى، روبېرت، ساقچىخانىغا تېلېفون ئۇرغىن. ئۇلار تەدبىر قوللانسۇن.

— ئالدىرىما. تېلېفون ئۇرۇشقا ئۇلگۈرىمىز. ھازىرچە ساقلاپ تۇرايلى. مۇبادا چاتاق چىقسا، ئۇ چاغدا ئەلۋەتتە.

— ھېلىمۇ چاتاق ئاخىرقى باسقۇچقا كېلىپ قالدىغۇ ! ئۇلار

بەك چىكىدىن ئىشىپ كەتتى. سەن تېخى ساقلاپ تۇرايلى دەيسەن! — جېسسى ئورۇندۇققا ئولتۇرۇپ يەنە يىغلاپ كەتتى.

— جېسسى، سۆيۈملۈكۈم، قەدىرلىكىم! مۇنداق قىلمىغىن، ئۆزۈڭنى بېسىۋالغىن! — بورك ئۇنىڭغا ئېڭىشىپ، دەرمانسىز هالدا بوش سۆزلىدى، جېسسى بولسا، ئارتۇق گەپ قىلالماستىن مىچىلداپ ئولتۇراتتى:

— چۈشەنسەڭ بولمامدۇ! بىلسەڭ بولمامدۇ!

— مەن ساڭا تىنچلاندۇرغۇچى دورا ئىلىپ كېلەي. هازىرلا، جېسسى، يىغلاۋەرمىگىن. مەن هازىرلا!

ئۇ دورا ئىلىش ئۈچۈن جېسسىنىڭ هۇجرىسىغا يۈگۈرۈپ ئىشىكنىڭ قېرىغا ئۆسۈۋالدى ۋە شۇ هامان بىر بۇلۇڭدىكى پۈرلەشتۇرۇپ تاشلانغان بىر پارچە قەغەزگە كۆزى چۈشتى. ئۇ جېسسى كېتىۋېتىپ بۇ بىر پارچە قەغەزنى چۆرۈپ تاشلىۋەتكەنلىكىنى چۈشەندى. جېسسى ئەس - هوشىنى يوقاتقان هالەتتىمۇ ئېرىم كۆرمىسۇن دەپ تاشلىۋەتكەن بۇ قەغەزگە نېمە يېزىلغان بولغىيدى؟ بورك ئوقۇپ باقتى ۋە چۈشەندى. كۆزى قاراڭغۇلىشىپ كەتتى. «بورك، فىلوفېينىڭ ئالەم بوشلۇقىدا خوتۇنى يوق بولغاچقا، ئۇنىڭغا كۆتۈڭنى تۇتۇپ بەرگىن!» يەنە شۇ مەنىدىكى بىر پارچە رەسىم سىزىلغان بولۇپ، ئۇنىڭ ئاستىغا: «سالام، كاساندرا — تۆرەلمە» دەپ يېزىپ قويۇلغانىدى.

ئۇ ئۆزىنى ئۇنتۇغان هالدا ئىچكى قورۇغا، ئۆزىنىڭ تاش باغچىسىغا چىقىپ قالدى. ئۇ ئەخلاق تېررورلۇقىغا بوي بەرمەسلىككە، قارىغۇلۇقىدىن ۋە كەم ئەقىللىكىدىن ئۆزلىرىنىڭ نېمە قىلىۋاتقانلىقىنى بىلمەيدىغان ئادەملەرنى ئەپۇ قىلىشقا ئۆزىنى هەرقانچە مەجبۇرلاپ باقسىمۇ، بۇ ئىپلاسلىقلارنىڭ هەممىسىدىن ئۆزىنىڭ ئۇستۇن تۇرىدىغانلىقىغا هەرقانچە ئىشەنسىمۇ، كۆڭلى جايىغا چۈشمىدى. ئەھۋال مۇشۇنداق بولۇپ چىقتى: ئۇنىڭ دىلىغا يۈكسەك پىكىرلەر كېلىپ، ئىچكى تۇيغۇسىدا سۆز بىلەن تەرىپلىگىلى بولمايدىغان ئەبەدىيلىكنىڭ

ئىزنالىرى كۆرۈنۈشكە باشلىغانىدى، شۇ كۆرۈنۈشنى ئۇ قۇم ئۈستىگە سىرلىق سىزىقلارنى سىزىش ئارقىلىق ئىپادىلىمەكچى بولۇپ ئىزدىنىپ يۈرەتتى (ئايالى بۇ سىزىقلارغا قاراپ چاقچاق ئارىلاش كۈلۈپ قويياتتى)، مانا مۇشۇنداق بىر پەيتتە ھايۋاندىن بەتتەر خورلىنىپ ۋە ھاقارەتلىنىپ ئولتۇرۇشقا مەجبۇر بولدى. بۇ ئۇنىڭ سالاھىيىتى ۋە ياش قۇرامىغا لايىق كەلمىگەن ھېسسىياتچانلىقى ئۈچۈن بېرىلگەن تەقدىرنىڭ چاقچىقىمۇ، كىنايىسىمۇ؟ ئۇ شۇنچە تەجرىبىسىز ئىكەن ـ ده، دۇنيانىڭ شۇ قەدەر ۋاپاسىز ۋە شەپقەتسىز بولىدىغانلىقىنى تېخىچە يېتەرلىك بىلىپ يەتمەپتۇ ـ ده. مانا ئەمدى ياشىنىپ قالغاندا يامان ئاتاقا قالدى.

ئۇيۇقتىن ئۆرلەپ چىققان قۇياش ئۇنىڭغا مەنسىز، كېرەكسىز بولۇپ كۆرۈندى. ھېچ نەرسىنى كۆرگۈسىمۇ، ئاڭلىغۇسىمۇ كەلمەيتتى.

ئۇ ئاباياۋ ئۆيدىن چىقىۋاتقاندا نېمە ئۈچۈندۇر قولىغا ئېلىۋالغان گېزىتنى ھاپىلا ـ شاپىلا ئېچىپ قارىدى. بۇ نىيۇبېرى يەرلىك گېزىتىنىڭ نۆۋەتتىن تاشقىرىقى سانى ئىدى. ئۇ قاپقانغا چۈشكەن بۆرىگە ئوخشاپ قالغانلىقىغا يەنە بىر قېتىم كۆزى يەتتى. بىرىنچى بەتتىكى چوڭ خەتلىك ماۋزۇ ئاستىدا ئولۇۋېر ئوردوكنىڭ سايلام ئالدىدىكى يىغىلىشتىن كېيىن ئۆتكۈزگەن مۇخبىرلارنى كۈتۈۋېلىش يىغىنىنىڭ ئاخباراتى بېرىلگەنىدى. ماتېرىيال ئاسوشىئېيتېد پىرېستىن ئېلىنىپتۇ. مۇنبەرده تۇرۇپ غەزەپ بىلەن قولىنى شىلتىۋاتقان ئوردوكنىڭ يېقىندىن تارتىلغان فوتو سۈرىتى بىرنەچچە يەرده بېرىلگەن. ئۇنىڭ مۇنۇ سۆزلىرى بىر بەتنىڭ ئۇ بېشىدىن بۇ بېشىغا تولۇق كەلتۈرۈپ يېزىلغان: «گېن فوندىنى بولشېۋىكلارچە تازىلاشقا يول قويۇلمايدۇ ! »

ئۇنىڭ نەيزىسىنى نەگە ئاتقانلىقىنى كۆرمەمدىغان: فىلوفېي رۇس، دېمەك، ئۇ بولشېۋىك. بۇ قۇرۇق گەپ بولسىمۇ،

كىشىلەرنى ئىشەندۈرەلەيدۇ ! بايىقى قەغەزلەرنىڭ بىرىدە بورکنىڭ نېمە ئۈچۈن ك گ ب نىڭ جاسۇسى دەپ ئاتالغانلىقى ئەمدى چۈشىنىشلىك بولدى. بۇلارنىڭ ھەممىسى بىر بۇلغانغان مەنبەدىن كەلمەكتە ئىدى. بۇ ھەقتە سۆزلىگۈسىمۇ، ئويلىغۇسىمۇ كەلمەيتتى. كۆڭۈل گويا قاراڭغۇ بوشلۇققا ئوخشاپ قالغانىدى.

ئۇ ئۆزىنىڭ يېنىدىلا ئايالىنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلىدى ـ دە، بۇرلىپ قارىدى. يىغىدىن كۆزلىرى ئىششىپ كەتكەن جېسسى ئۆزىنى تۇتۇۋېلىشقا تىرىشاتتى.

ـــ مانا، ھازىرلا ئېنىتوندىن جىددىي فاكس كەلدى، ـــ دېدى ئۇ ئۇنىڭ يېنىغا ئولتۇرۇپ.

«بورك ئەپەندى، ـــ دەپ يازغانىدى ئېنىتونى يۇنگېر، ـــ بىز دەررۇ تېلېفون ئارقىلىق سۆزلىشۈالايلى. مەرھەمەت قىلىپ، تېلېفونىڭىزنى ئۇلىسىڭىز، جاۋاب قايتۇرسىڭىز. سۆز ئالەم بوشلۇقى بىلەن ئالاقە باغلاش تېلېۋىزىيە كۆۋرۈكى ھەققىدە بولىدۇ. بۇ ئىشىمىز مۇۋەپپەقىيەتلىك بولسا، بىز كىشىلەرنىڭ كۆزىنى ئېچىپ قويىمىز. تېخنىكىنى سىزنىڭ ئۆيىڭىزگە ئورۇنلاشتۇرساق بولامدۇ دېگەن مەسىلىنى مۇزاكىرىلىشىپ باقايلى. بورك ئەپەندى، بىزگە ھەر تەرەپتىن ھۇجۇم قىلىشۋاتىدۇ، لېكىن روھىڭىزنى چۈشۈرمەڭ. مەن ئون مىنۇتتىن كېيىن سىزگە تېلېفون بېرىمەن. سىزنىڭ ئېنىتونى يۇنگېرىڭىز.»

ـــ ياخشى بولدى، ئېنىتونى ھەرىكەتنى باشلاپتۇ ! ـــ بورك جانلىنىپ كەتتى، ـــ تېلېفونلارنى ئېچىۋېتەيلى، جېسسى. تېلېفون ئۇرۇشسا مەيلى، تېلېفوننىڭ جىرىڭلىشىدىن ھېچ يەرگە قېچىپ قۇتۇلالمايمىز. دۇنيادىن ئايرىلىپ ئولتۇرساق بولمايدۇ ـ دە !

ـــ ھەئە، راست دەيسەن. مانا، يەنە بىر خەت كەلدى، ـــ دېدى جېسسى. بۇ ئۇنىۋېرسىتېت مۇدىرىدىن كەلگەن فاكس ئىدى. ئۇ

مۇنداق دەپ يازغانىدى: «بورك ئەپەندى، سىزنىڭ بىخەتەرلىكىڭىزنى كۆزدە تۇتۇپ ئۆتۈنۈپ سورايمەن، لېكسىيە ئوقۇش ئۈچۈن ئۇنىۋېرسىتېتقا كەلمەك.»

— ھەممىسى چۈشىنىشلىك، — دەپ قويدى بورك، — تېلېفونىنىڭ يېنىغا بارايلى.

ئېنتونى يۇنگېردىن كەلگەن تېلېفون ئاشۇ دەھشەتلىك سەھەردە گويا كى بىر يورۇق نۇرغا ئوخشاش بولدى:

— بورك ئەپەندى، ئاۋازىڭىزنى ئاڭلاپ خۇش بولدۇم. فاكس ياخشى، لېكىن ئاۋازنى ئاڭلاش تېخىمۇ ياخشى.

— شۇنداق بولمايچۇ ! ئەلۋەتتە ! — دەپ جاۋاب قايتۇردى بورك ئىمكانقەدەر دادىل سۆزلەشكە تىرىشىپ، — ئايالىم جېسسىمۇ ساڭا سالام ئېيتتى، ئېنتونى.

— ناھايىتى ياخشى، ئايالىڭىزغا رەھمەت. بۇگۈن ھەممىمىز كۆرۈشىمىز دەپ ئويلايمەن. كۆرۈشسەك ياخشى بولاتتى.

— گەپ سەندە، ئېنتونى، تەكلىپ قىلغىن. سېنىڭ كېچىدىكى فاكسلىرىڭ بىزنى تۇتقۇنلۇق ئازابىدىن قۇتقۇزغاندەك بولدى. ئۆزىمىزگە ئۆزىمىز كۇلگۈدەك ئىش بولدى ـ دە. ئەمدى بۇنىڭدىن كېيىن قانداق قىلىمىز؟ ئانچە ـ مۇنچە تەييارلىق باردۇر؟

— بىر پۈتۈن ھەربىكەت پىروگراممىمىز بار. لېكىن، ئەڭ ئاۋۋال سىزگە ئېيتىپ قويايى، بىلىپ قېلىڭ، بورك ئەپەندى، سىزنىڭ ماقالىڭىزنى تەھرىر بۆلۈمىدىكىلەر ھازىر ئالەم بوشلۇقىغا، فىلوفېيگە يەتكۈزۈپ بېرىۋاتقان بولۇشى مۇمكىن، مەن بىرنەچچە مىنۇتتىن كېيىن بۇنى ئېنىقلايمەن. بۇ، فىلوفېينى ئالەم بوشلۇقىدىكى گېن ئىلمى بويىچە ئۇنىڭ زېمىنىدىكى تۇنجى شېرىكى بىلەن (مەن سىزنى شۇنداق دەپ ئاتايمەن) تونۇشتۇرۇش ئۈچۈنلا بولۇۋاتقان ئىش ئەمەس. دېمەك، فىلوفېي ھازىر سىزنىڭ تېكىستىڭىزنى كۆرۈۋاتقان بولۇشى مۇمكىن. بىز تېلېۋىزىيە كۆۋرۈكىنى ئۈيۇشتۇرۇپ، مۇخبىرلارنى

كۇتۇۋېلىش يەنىنى ئۆتكۈزمەكچى، بۇنىڭغا فىلوفېي بىلەن ئىككىڭلار قاتنىشىسىلەر.

— ئېنىتونى، قەدىرلىكىم، بۇ كۆڭۈلگە ياقىدىغان ئىش ئىكەن. لېكىن، بۇنى قانداق ئورۇنلاشتۇرغىلى بولىدىغانلىقىنى تەسەۋۋۇر قىلالمايۋاتىمەن. ئۇنىڭ ئۇستىگە، ۋاقىت بەك قىس ئەمەسمۇ.

— خاتىرجەم بولۇڭ، بورك ئەپەندى! مەن يالغۇز ئەمەس. مېنىڭ سادىق دوستلىرىم بار، مۇناسىۋەت دائىرەم كەڭرى، «تىرىبيۇن» پۈتۈنلەي بىز تەرەپتە، ئۇ مۇنداقچە ئېيتقاندا، ئۆزىنىڭ مەۋجۇتلۇقى ئۈچۈن ھەربىكەت قىلىۋاتىدۇ. لېكىن، ئەڭ مۇھىمى — تېلېۋىزىيە كۆۋرۈكىنىڭ بارلىق ئۇلاپ ئالاقىلاتقۇچىلىرى بۇنى دۇنياۋى ئەھمىيەتكە ئىگە ئىش دەپ قاراپ قىزغىنلىقىتا. بۇلا ئەمەس، ئۇلار مۇزدا تېيىلىۋاتقانلاردىن كېلىدىغان چوڭ پايدىنى كۆزلەۋاتىدۇ. شۇڭا، جان كۆيدۈرۈپ ئىشلەۋاتىدۇ.

— نېمە؟ كىم مۇزدا تېيىلىۋاتىدۇ؟

— كەچۈرۈڭ. قاملاشمىغان ئوخشىتىش بولۇپ قالغانىدەك تۇرىدۇ. ھەئە، بىز سىلىق مۇزنىڭ ئۈستىدە تۇرۇۋاتىمىز. بۇ گەپنى قويۇپ تۇرايلى. كەچۈرۈڭ، سۆزۈمنى توختىتاي. ۋاقىت يەتمەيدۇ. سۆزۈمنى ماشىنىدىن داۋاملاشتۇرىمەن. بىز سىزنىڭكىگە، نىيۇيېركە كېتىۋاتىمىز. بىز تۆت كىشى، مەن ھەم يەنە ئۇچ يىگىت. ئۇلار ئالەم بوشلۇقى بىلەن ئالاقە باغلاشتىكى ماھىر خادىملار. شۇنداق قىلىپ، بىز تۆتەيلەن ئىككى ماشىنىغا بۆلۈنۈپ ماڭدۇق. ماشىنىلارنىڭ بىرى تېخنىكىلىق ئۈسكۈنىلەر بېسىلغان كوزۇپلۇق جىپ. قالغان گەپنى يولدا كېتىۋېتىپ چۈشەندۈرىمەن. بىز نىيۇيېركە قىرىق مىنۇتتىن كېيىن، بەلكىم ئۇنىڭغىمۇ قالماي يېتىپ بېرىشىمىز مۇمكىن. خەرىتىدىن قارىسام، سىزنىڭ ئۆيىڭىز «كونفېرانس» تاللا بازىرىغا يېرىم مىل كېلىدىغان يەردە ئىكەن، شۇنداقمۇ؟

— هەئە، شۇنداق، ئۇچ يول نېرىدا.

— ئوكەي ! مانا، يولغا چىقتۇق. مېنى مازاق قىلىپ كۈلمەك جۇمۇ، مەن بۇ ھەرىكەتنىڭ ئىشتاب باشلىقى، فىلوفېي ئالەم بوشلۇقىنىڭ مارشالى، سىز...

— مەن جېسىسنىڭ يېنىدىكى پودپولكوۋنىك، — دېدى بورك ئۆز لايىقىدا سۆز قوشۇپ، — بىر مىنۇت، ئېنىتونى، چۈشىنىمەن، ۋاقىت قىس، لېكىن سەن ياش يىگىت، ئومۇمەن، يادىڭدا بولسۇن، مېنىڭ ئۆيۈمدىن ئالەم بوشلۇقى بىلەن بولىدىغان ئالاقىنىڭ چىقمىلىرىنى مەن ئۆز ئۈستۈمگە ئالىمەن.

— كېچىكتىڭىز، بورك ئەپەندى. بۇ ئىشقا قىزىقىان تېلېۋىزىيە شىركەتلىرى ئۆزلىرى چىقىم قىلىدىغان بولدى. ئۇلارنىڭ ئۆزلىرىنىڭ كۆزلىگىنى بار. خاتىرجەم بولۇڭ، ئۇنىڭدىن قالسا، مەنمۇ بىرنېمە قىلالايمەن. مېنىڭ ئاتام ئاتاقلىق ئادۋوكات ئىدى، شۇڭا... ئىشىنىڭ، بۇ تەرىپىنى ئويلىماڭ. كاساندرا — تۆرەلمىلەرنى، فىلوفېينى ئويلاڭ.

— يەنە ئوردوكنى، — دەپ قوشۇپ قويدى بورك.

— ئەڭ ئالدى بىلەن شۇنى. ئۇمۇ ئۆز ئىشىنى قانات يايدۇرۇۋاتىدۇ. بۇ ھەقتە كېيىن سۆزلىشىمىز - ھە، بورك ئەپەندى، كەچۈرۈڭ، سىزنىڭ ۋە ئايالىڭىزنىڭ ئۆيدىن چىقماسلىقىڭلارنى تەۋسىيە قىلىمەن، ھەتتا تاللا بازىرىغمۇ چىقماڭلار. تەخىر قىلىڭلار. بۇگۈن بولمايدۇ، ھەممىنى بىز ئېلىپ بارىمىز. يولغا چىقتۇق.

بىرئازدىن كېيىن ئۇ يولدىن تېلېفون ئۇردى. تېلېفون قوڭغۇراقلىرى ئارىلىقىدىكى قىسقىغىنا ۋاقىت ئەر - خوتۇن بورکلارغا چەكسىز ئۇزۇن تۇيۇلاتتى. بەزەن چاغلاردا يۈك - تاقلارنى ئېلىپ پويىزغا چىققاندىن كېيىن بۇرۇنقى ھەممە نەرسە ئارقىدا قېلىپ ئۇنتۇلغان بولسىمۇ، پويىز تېخىچىلا ئورنىدىن قوزغالماي تۇرسا ئادەم ئەنە شۇنداق تاقەتسىزلىنىدۇ. ئۇلارنىڭ ھاياتى ئەمدى باشقىچە تۇس ئېلىپ، بىر ۋەقەدىن يەنە بىر ۋەقەگە

ئۆتىدىغان مىنۇتلار بىلەن ئۆلچىنىدىغان بولۇپ قالغانلىقىنى ۋە ئۇلارنىڭ تەقدىرىنىڭ ھەل قىلغۇچ پەيتى كېلىپ قالغانلىقىنى ئىككىيلەن ئۇشتۇمتوت ھېس قىلدى. قانداقتۇر سىرلىق، ئېنىقسىز تەقدىرگە ئەمەس، بەلكى ئۇلارغا يېقىنلىشىپ كېلىپ قالغان دۇشمەن كۈچلەرنىڭ مۇددىئاسى ۋە ھەرىكەتلىرىدىن شەكىللەنگەن تەقدىرگە دۇچ كەلگەنلىكىنى چۈشىنىشتى.

— بىز تېز سۈرئەتلىك يولغا چىقتۇق، — دەپ خەۋەر بەردى ئېنىتونى يۇنگېر، — قاتناش نورمال، قىستاڭچىلىق كۆرۈلمىدى، دېگەن ۋاقىتقا ئولگۈرۈپ بارالايمىز، ئاڭغىچە ئىش توغرۇلۇق سۆزلىشىۋالايلى.

— سۆزلىگىن، ئېنىتونى، نېمە ئىشلار بولۇۋاتقانلىقىنى ئۇققۇم كېلىدۇ. ئۆزۈڭ بىلىسەن، بىز جېسسى بىلەن ئىككىمىز ھەممىدىن چەتكە چىقىپ قالدۇق، ھەتتا تېلېۋىزور بىلەن رادىيونىمۇ ئاچمىدۇق.

— بورك ئەپەندى، يوشۇرمايمەن، ئەھۋال تولىمۇ جىددىي. بىلىشىڭىز كېرەككى، ھەممە يەردە، ھەممە دۆلەتلەردە ئوخشاشلا كۆرۈنۈش — ئاممىۋى نارازىلىق.

— ھىم، — دەپ قويدى بورك تېلېفون تۇرۇپكىسىغا، — ئېنىتونى، چۈشەندىم، كىشىلەر كاساندرا — تۆرەلمىلەرنى ئوبېيېكتىپ مەۋجۇت رېئاللىق سۈپىتىدە قوبۇل قىلالمايدىكەن. ھە، بۇ، ئەلۋەتتە ئېغىر پسىخولوگىيەلىك زەربە، بارلىق ھاياتلىق ئاساسلىرىنى قايتىدىن قاراپ چىقىشقا توغرا كېلىدۇ ئەمەسمۇ. ئۇنىڭدىن كۆرە، گۇماندىن ئىبارەت بۇ يىلانىنى رەت قىلىپ، دەسسەپ يانجىۋەتكەن ياخشى دېيىشىدۇ - دە.

— دەل شۇنداق، — دەپ جاۋاب قايتۇردى ئېنىتونى، — بۇنىڭغا مۇنداق بىر سىلىشتۇرمىنى مىسال قىلغۇم كېلىدۇ، بۇ خۇددى سان - فىرانسىسكودىكى دېڭىز قولتۇقى ئۇستىدىن ئۆتىدىغان كۆۋرۈكنىڭ قورۇلمىسىدا نۇقسان بايقالغان بولسىمۇ، ھازىرچە يەنىلا ئۇنىڭدا مېڭىشقا بولىدۇ، دېگەنگە ئوخشاش - دە.

شۇڭا، بۇنى ئويلاشنىڭ نېمە ھاجىتى؟ تېزرەك ھەرىكەتلىنىپ، كۆپرەك يۇكنى ئۆتكۈزۈۋېلىش كېرەك، ئاندىن كۆۋرۈكنى قانداق قىلىشنى باشقىلار ئويلىسۇن. بورك ئەپەندى، ھازىر ماشىنىنى ئوپېراتورلاردىن بىرى ھەيدەۋاتىدۇ، شۇڭا مەن سىز بىلەن خاتىرجەم سۆزلىشەلەيمەن. شۇنداق قىلىپ، مەن مۇنداق بىر ئاجايىپ ئىشلارغا دىققىتىڭىزنى تارتماقچىمەن، بۇنىڭدىن ئۆزىڭىز يەكۈن چىقىرىپ بېقىڭ. مەن گېزىتلەرنى ۋاراقلىدىم، رادىيو ئاڭلىدىم، تېلېۋىزور كۆردۈم ھەمدە فىلوفېينىڭ بايقىشىغا قارىتا مۇنداق ئىككى تۈرلۈك دۇشمەنلەرچە سەلبىي خاھىشنى سەزدىم. فىلوفېينىڭ بايقىشى مىللەتچىلىك غۇرۇرىغا بەك قاتتىق تېگىپتۇ. ئىسرائىلىيەدە بۇ يەھۇدىيلارنىڭ گېن فوندىنى بۇزۇپ يوقىتىشنى مەقسەت قىلغان ھەرىكەت دەپ قارىلىپتۇ. تەكشۈرگۈچى نۇرلارنى توسۇيالايدىغان قالقانىنى تېپىش، فىلوفېينىڭ نۇرلىرىنى نىترالاشتۇرىدىغان ئۇسكۇنىنى ئىجاد قىلىش چاقىرىقى چىقىرىلدى. رۇسىيەدە كۇچلۇك نارازىلىق ھەرىكىتى نامايىشقا ئايلاندى، ئۇلار مۇنداق تەلەپلەرنى قويۇشتى: فىلوفېي ئالەم بوشلۇقىدىن دەرھال قايتۇرۇپ كېلىنسۇن، ئۇ مۇناخ ئەمەس، مۇھىمى، بىزگە بىر قايتا قۇرۇش① مۇ يېتىدۇ، گايدارى②نىڭ ئىسلاھاتلىرىمۇ يېتىدۇ، رۇس خەلقىنى گېن جەھەتتىن قايتا قۇرۇشقا يول قويمايمىز. فىلوفېي دېگەن ئالەم بوشلۇقىدىكى گورباچېف ! ئۇ ئامېرىكا ئۇچۇن خىزمەت قىلىدۇ ! ئۇ رۇسىيەنى تىز پۈكتۈرمەكچى ! — شۇ دەرىجىدە قىزىپ كېتىشىپتۇ.

— بەك قايغۇلۇق ئىشلار بوپتۇ، بۇنى ئاڭلاشمۇ ئادەمگە ئېغىر كېلىدۇ، ئازابلىنىۋاتىمەن. قانداق قىلىش كېرەك؟ — روبېرت بورك ئەنسىرەپ قالدى.

— سۆزۈمنىڭ داۋامىنى ئاڭلاپ بېقىڭ. جۇڭگولۇقلار خەۋپ –

① قايتا قۇرۇش — گورباچېفنىڭ قايتا قۇرۇش سىياسىتى كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

② گايدار — رۇسىيەنىڭ ئەينى دەۋردىكى زۇڭلىسى.

خەتەرنى پۈتۈنلەي باشقا تەرەپتىن كۆردىكەن، ئۇلار بۇنى ئۆزلىرىنىڭ نوپۇس جەھەتتىكى ئۈستۈنلۈكىنى يوققا چىقىرىش ئۈسۈلى دەپ ھېسابلايدىكەن. ئۇلارنىڭ شوئارى — نوپۇسىمىزنى ئازايتىشقا يول قويمايمىز ! ھىندىستاندا بولسا، كاساندرا تامغىسىنى دىنىي ئادەت بويىچە بويىاپ قويۇش چاقىرىق قىلىندى.

— ۋاي - ۋۇي، — دەپ ھەيران بولدى بورك، — نېمە بولۇپ كېتىۋاتىدۇ، ئېنىتونى !

— لېكىن، مېنى ھەممىدىن بەكرەك ئەجەبلەندۈرگىنى باشقا، بورك ئەپەندى، قىزىق، بۇنىڭغا نېمە دەيسىزكىن. ھامبۇرگدا پاھىشە ئاياللار بىلەن سولامچىلار ئەسەبىيلەشكەن ھالدا قارشى چىقىشتى، پورتلاردا لاغايلاپ يۈرىدىغان تازا داڭلىقلىرى. سىتسىلىيەدىكى قارا جەمئىيەت ئەزالىرى پالېرمودىكى دەريا بويى كوچىسىدا پۈتۈن خەلقنى دېگۈدەك يۈرۈش قىلىشقا ئۈيۈشتۇردى. لاتىن ئامېرىكىسىدا، بولۇپمۇ مەخپىي ھالدا ئەپيۇن، كۆكنار يېتىشتۇرىدىغان رايونلاردا ئىستىخىيەلىك تۈس ئالغان كۆپلىگەن نارازىلىق بىلدۈرۈش پائالىيەتلىرى قانات يايدى. ھەتتا سېرىق مەزمۇندىكى مەھسۇلاتلارنى ئىشلەپچىقارغۇچىلارمۇ چەتتە قالمىدى، ئۇلارمۇ نارازىلىق بىلدۈرۈۋاتىدۇ. شۇنداق، تېررورلۇق تەشكىلاتلىرى، ھەرخىل ئىنقىلابچىلار، ھەممىسى جان - جەھلى بىلەن قارشى تۇرۇۋاتىدۇ. ئەگەر فىلوفېي قول يەتكۈدەك يەردە بولغان بولسا، ئۇلار ئۇنى... شۇنداقلا، ھەرقايسى ئەللەردىكى ھەربىي دائىرىلەرمۇ ناھايىتى نارازى. ھەممىدىن بەكرەك چۈشىنىكسىز بولۇۋاتقىنى — كىنو شىركەتلىرىنىڭ خوجايىنلىرىمۇ نارازىلىق بىلدۈرمەكتە.

— ھە، كۆردۈڭمۇ، ئېنىتونى، — دېدى روبېرت بورك، — مەن بۇنىڭدا كەسىپىي بىرلىك توپلىرى ئۆزلىرىدىن دېرەك بېرىۋاتىدۇ دەپ ئويلايمەن. ھەرقانداق توپ ياشاشنى ۋە كۆپىيىشنى خالايدۇ. مەن شۇنداق دەپ قارايمەن. كاساندرا تامغىسى ئۇلارنىڭ يولىدىكى

چوڭ توسالغۇ، كەلگۈسىدە ئۇلارنىڭ كاسات بولۇش خەۋپى بار، جەمئىيەتتە بۇ توپلاردىن بىرمۇنچىلىرىغا بولغان ئېھتىياج تۆۋەنلەيدۇ. شۇڭا، ئۆزىنى ساقلاپ قېلىش تۇيغۇسى ئويغاندى، مۇئەييەن توپ ئۆزىگە پايدىسىز ئەھۋالنى سەزدى. مەن ئۇلارنى چۈشىنىمەن. ئاللو، ئېنتونى، ياخشى ئاڭلانمايۋاتىدۇغۇ.

— مەن ياخشى ئاڭلاۋاتىمەن، سۆزلەۋېرىڭ، گېپ تازا قىزىق يېرىگە كېلىپ قالدى.

— گېپ شۇ. ھە، ئەمدى ياخشى ئاڭلاندى. شۇنداق قىلىپ، داۋاملاشتۇرىمەن. ئەگەر فىلوفىي بايقىشىنىڭ تەسىرى ئاستىدا ئىنسانىيەتنىڭ روھىي قىياپىتى ئۆزگەرسە، ئەگەر ئادەمزات ئۆزىگە باشقىچە قارايدىغان بولۇپ، تۆرەلمىلەرنىڭ سىگناللىرىغا دائىم قۇلاق سالىدىغان بولسا، تۆرەلمىنىڭ دۇنياغا كېلىشكە قارىتا سەلبىي قارىشى كۆرۈنەرلىك ئازايغان بولاتتى. شۇنداق بولغاندا، سولامچىلىق قىلىدىغان ئادەملەرمۇ قالمايدۇ، جەمئىيەتتە ئۇلارنىڭ بازىرى كاساتلىشىدۇ، ھامبۇرگدىلا ئەمەس، ھەممە يەردە پاھىشە ئاياللار بۇرۇنقىدەك كۆپ بولمايدۇ. خۇددى شۇنداقلا، قارا جەمئىيەتلەر، باندىتلىق، جىنايەت دېگەنلەرنىڭ ھەممىسى ئۆزئارا باغلىنىشلىق بولىدۇ. كاساندرا تامغىسىنى نومۇس ئەمەس، ئاگاھلاندۇرۇش دەپ بىلىدىغان ئەۋلادلارنىڭ ئالدىنى ئېلىش تىرىشچانلىقى نەتىجىسىدە، مۇھىمى كىشىلەرنىڭ ئۇزۇكسىز تۇردە ئۆزلىرىنى مۇكەممەللەشتۈرۈشى نەتىجىسىدە تۆرەلمىنىڭ دۇنياغا كېلىشكە قارىتا گېپىدىن بولىدىغان سەلبىي قارىشى يوقالسا، ھازىر يۇز بېرىۋاتقان كىرىزىس ئاقلىنىدۇ. ئىختىيارسىز تۇردە مۇنداق بىر سوئال تۇغۇلىدۇ...

— بورك ئەپەندى، ئالەم بوشلۇقى بىلەن بولىدىغان بۇاستە ئالاقىدە مۇشۇ پىكىرلىرىڭىزنى بايان قىلىشنى خالامسىز؟

— نېمىشقا بايان قىلماي؟ مەسىلە باشقا: كىشىلەر مېنىڭ سۆزۈمنى ئاڭلاشنى خالامدۇ؟ ئۆزۈڭ ئېيتقانىدەك، نارازىلىق بىلدۈرگۈچىلەر ئۆزلىرىنىڭ يېڭىلىپ قېلىشىدىن قورقىدۇ،

ئۆزلىرىنىڭ ئۇستۇنلۇكىدىن ئايرىلىپ قېلىشتىن قورقىدۇ ئەمەسمۇ. بۇنىڭدىن كېيىن تەپەككۇر تۇيۇتىن ئۆزگىرىش ياساپ، كاساندرا — تۆرەلمىلەر ئىختىيارسىز ھالدا شۇنچە قورقىدىغان تۇرمۇشتىكى ھالاكەت كەلتۈرگۈچى بارلىق ئىللەتلەرنى چەتكە قاقىدۇ. ئاڭنىڭ يېڭىلىنىشى ئەخلاق جەھەتتىكى ياخشى نىيەتلەرگە باغلىق بولمايدۇ، بەلكى ياشاش ۋە راۋاجلىنىشنىڭ بىردىنبىر رېئال شەرتى بولۇپ قالىدۇ. ھازىرقى شارائىتتا بۇلارنى كۆز ئالدىغا كەلتۈرگىلى بولمايدۇ.

— ھە، بورك ئەپەندى، تۇرلۇك دىنىي قۇۋمىلارنىڭ نارازىلىقلىرى ھەققىدە كېلىۋاتقان مەلۇماتلارمۇ ناھايىتى كۆپ.

— بۇ چۈشىنىشلىك، كاساندرا تامغىسى ھەممىسگە ئوخشاش دەرىجىدە تېگىشلىك بولىدۇ. بۇ جەھەتتە كاساندرا — تۆرەلمىنىڭ تەسىرى كۆپ تەرەپلىمىلىككە ئىگە. ئىنسانىيەتنىڭ گۈرۈھلارغا، مەزھەپلەرگە، ئېقىملارغا بۆلۈنۈشىدىن پايدىلىنىۋاتقان ۋە بۇ خىل بۆلۈنۈش ھەم قارىمۇ قارشىلىقتا روھىي پارازىتلىق قىلىۋاتقان كۈچلەرگە كاساندرا — تۆرەلمىلەر ھېچ گەپ ئەمەس. كاساندرا — تۆرەلمىلەر ئۇلار ئۈچۈن مەزھەپ مەسىلىسى ئەمەس، بەلكى ئۇمۇمىيۈزلۈك توسالغۇ ۋە مالىمانچىلىق ھېسابلىنىدۇ. بۇنداق كۈچلەر فىلوفېينى ۋە ئۇنىڭ بايقىشىنى ھەر ئاممىلارنى قىلىپ، ھەممە تىللار ۋە شېۋىلەردە ھاقارەتلەيدۇ. بۇنىڭدىن ئەجەبلەنمەيمەن...

— بۇ جەھەتتىمۇ سىزگە قوشۇلىمەن، بورك ئەپەندى، بۇ سۆھبەتتىن مەن تېخىمۇ كۆپ نەرسىلەرنى ئايدىڭلاشتۇرۇۋالدىم. لېكىن، كەچۈرۈڭ، سۆزىڭىزنى بۆلۈۋېتىدىغان بولدۇم. مېنى مەخسۇس تېلېفونغا چاقىرىشۋاتىدۇ. ياق، ياق، سىز تېلېفوننى قويماي تۇرۇڭ، نېمە ئىش بولغانلىقىنى ئۇقۇپ باقاي، ئاندىن سۆھبىتىمىزنى داۋاملاشتۇرىمىز. (ئاللو، ئاللو. قانداق يېڭىلىقلار؟ نېمە؟ مۇنداق دەڭ! بۇ ئانچە ياخشى خەۋەر ئەمەس ئىكەن. بار. ھەممىنى چۈشەندىم. ھەرىكەت قىلىمىز). بورك

ئەپەندى، كەچۈرۈڭ. مەلۇماتلاردىن قارىغاندا، ئەھۋال يەنىمۇ جىددىيلىشىپ قېلىۋاتىدۇ. يەرلىك ساقچى ئىدارىسىگە تېلېفون بېرىپ، ئۇلارنى خەۋەرلەندۈرۈپ قويۇشىڭىزنى تەۋسىيە قىلىمەن، ھازىر تاللا بازىرىنىڭ ئالدىدىكى بىكەتتىن تارتىپ سىزنىڭ ئۆيىڭىز تەرەپكە بىر چوڭ نامايىشچىلار توپى كېتىۋېتىپتۇ. تۇرغان گەپ، ئۇلار سىزنىڭ دېرىزىلىرىڭىزنىڭ تۈۋىگە كېلىۋېلىپ نارازىلىق بىلدۈرۈپ، غوۋغا كۆتۈرمەكچى.

ــ ماقۇل، ئېنىتونى، ھازىر ساقچى ئىدارىسىگە تېلېفون بېرەي. ئايالىم باشتىلا شۇنداق قىلىشنى ئېيتقانىدى، مەن بۇنىڭغا ئانچە ئالدىرىماي تۇرغانىدىم. تاڭ سەھەردىن باشلاپلا تاملارغا ھەرخىل ۋەرەقىلەرنى چاپلاشقانىدى. جېسسى ھازىر ئۆزى بېرىپ ساقچىلارغا تېلېفون بېرىدۇ.

ــ ھەئە، بورك ئەپەندى، بۇ خىل ئېھتىيات چارىسى ئارتۇق بولمايدۇ. ئۇنىڭ ئۇستىگە، ماڭا تېخى ھازىرلا خەۋەر قىلىشتى، سىزنىڭ ماقالىڭىز بېسىلغان «تىرىبيۇن» گېزىتىنى ئوقۇرمەنلەرگە تاشلاپ بېرىشىپتۇ. نۆۋەتتىن تاشقىرى سانى ئىكەن.

ــ شۇنداقمۇ؟ ــ زەردىسى قاينىاپ خىتاب قىلدى روبېرت بورك، ــ دېمەك، گېزىتچىلەر ۋاقىتنى قولدىن بەرمەپتۇ ــ دە.

ــ ئەلۋەتتە، شۇنداق بولىدۇ ــ دە. سىز ئاتاقلىق فۇتۇرولوگ، ھازىر سىزنىڭ سۆزىڭىز ئالتۇنغا باراۋەر. ئەمدى بۇ ماقالىنى چۆرىدەپ تالاش ــ تارتىشلار قىزىپ كېتىدۇ ! بۇ قامال قىلىنغان قەلئەدىن ئېتىلغان تۇنجى توپ ئوقى. شۇنداقلا، بۇ ئوردوكقا قارىتىپ ئېتىلغان بىرىنچى ئوق. يوشۇرمايمەن، بۇ مېنى قاتتىق ئەپسۇسلاندۇرىدۇ. مېنىڭچە، سىزنىڭ مەۋقەيىڭىزنى قوللايدىغان كىشىلەر بار، ئۇلار ئاز ئەمەس. ئەركىن پىكىر يۈرگۈزىدىغان ئەقىل ئىگىلىرى كاساندرا ــ تۆرەلمىلەرنىڭ ئاجايىپلىقى ئۇستىدە ئويلانماي قالمايدۇ. بۇ ئۆزىمىزنى بىلىش يولىدىكى بۇرۇلىش نۇقتىسى ئەمەسمۇ. تارىختا قاچان بۇنداق

ئىش بولغان؟ ! ئەسلىدە بۇ ھادىسىنىڭ مەنىسىنى چۈشەنگەن ھەممە كىشى خۇددى شاخلارغا قونغان باھار قۇشلىرىدەك سايراپ كېتىشى كېرەك ئىدى. ئەپسۇسكى، ئەقىل ئىگىلىرىنىڭ مۇتلەق كۆپ قىسمى يېقىلىپ چۈشمەسلىك ئۈچۈن ئېقىمغا قارشى تۇرۇشقا پېتىنالمايدۇ، مەن بۇنىڭغا ئىشىنىمەن. بۇ ئىشتا ئاشۇ سەرخىل شەخس توپىقا قارشى چىقمايدۇ، ياق، ئاۋازىنى چىقارمايدۇ، ئۆزىنى دالدىغا ئېلىپ تۇرىدۇ. بۇ چاغدا ئوردۇك مەشئەلنى كۆتۈرۈۋېلىپ يۈگۈرۈۋاتىدۇ، ئۇ كىشىلەرنىڭ ئەقلى ۋە قەلبىگە دۇنياۋى ئوتنى يېقىۋەتتى، ئاۋامنى ئۆزىگە رام قىلىپ قوزغاشقا ئۇلگۈردى. ھەممىسى ھەر يەرلەردە چۈقان سېلىشماقتا. ھەممىسى ھەربىرىدە قىلىشقا، توپلىنىشقا ئالدىراشماقتا. پاھىشە ئاياللارمۇ تەشكىللىنىپ يىغىلىشقا بارغان تۇرسا، باشقىلارغا نېمە دېگۈلۈك؟ !

— ئېنىتونى، ئەپۇ قىلغىن، سۆزۈڭنى بۆلۈۋەتتىم، ياشتا چوڭ بولۇش سۈپىتىم بىلەن بىرنەچچە ئېغىز سۆز قىلغۇم كېلىۋاتىدۇ. سەن تېخى بەك ياش، پاھىشە ئاياللارنى تىلغا ئالغاندا كۈلگۈڭ كېلىۋاتىدۇ، بۇنى چۈشىنىمەن. ماڭا، ئەكسىچە، بەك قايغۇلۇق تۇيۇلۇۋاتىدۇ. ئەلۋەتتە، ئۇلار ھەممە ۋاقىتلاردا ئۆزلىرىنىڭ قىلىدىغان ئىشىنى قىلىپ يۈرۈشكەن، لېكىن پاھىشە ئاياللارنىڭ ئاشكارا توپلىشىپ نارازىلىق بىلدۈرۈش يىغىلىشىغا بارغانلىقىنى مەن ئەسلا ئاڭلاپ باقمىغانىدىم. ئۇلار ئۆزلىرىگە خاس بولغان ئۇياتسىزلىقى ۋە بىغەملىكىگە قارىماي، بۇ قېتىم تۇرمۇش شارائىتىغا بولغان بېقىندىلىقىنى ھېس قىلىشىپتۇ. كاساندرا تامغىسى دېگەن، ئەمەلىيەتتە ئەنە شۇلارغا ئوخشاش گېننىڭ توقايلىقىدا سولغان گۈللەرگە قاراپ ئۇن سېلىپ يىغلىغانلىق ئەمەسمۇ.

— ئۇلارنى قوزغىلىپ چىقىشقا سىياسىي سولامچىلار قۇتراتقان، باشقىلارنى قۇتراتقانلارمۇ يەنە شۇلار. ھازىر ئوردۇك كوزىدىكى جىننى چىقىرىۋېتىپ، ئەمدى ئۆزىمۇ ئۇنى كونترول

قىلالمايدىغان ئەھۋالدا قالدى دەپ ئويلايمەن. بۇنىڭغا مىسال كەلتۇرۇش ئۈچۈن گەپنى يىراقتىن باشلاشنىڭ ھاجىتى يوق. مانا، يولدا بولۇۋاتقان ئىشلارنى كۆرۈۋاتىمەن. قارىسام، نۇرغۇن ماشىنىلار بىزنى يانداپ غۇيۇلداپ ئۆتۈپ كېتىۋاتىدۇ. ئۇلارنىڭ كۆپ قىسمى سىلەر تەرەپكە، نىيۇبېرىگە كېتىۋاتىدۇ دەپ ئويلايمەن. ماشىنىدىكىلەرنىڭ ھەممىسى دېگۈدەك ماڭا ئوخشاش تېلېفونىنى تۇتۇۋېلىپ، ئاللىنېمىلەرنى دەپ ۋارقىراشماقتا. ئۇلارنىڭ چىراي ئىپادىلىرىدە ياخشىلىقتىن ئەسەر يوق. ھەممە ماشىنىلارغا ئادەم توشۇپ كەتكەن. ئاڭلىشىمچە، ئۇلار تاللا بازىرىنىڭ ئالدىدىكى بېكەتتە يىغىلماقچىكەن.

— ھە، ئېنتونى، ئۇ مۇشۇنداق يىغىلىشلارغا ناھايىتى ماس كېلىدىغان جاي.

— ئىش شۇنىڭ بىلەنلا پۈتسە مەيلى ئىدىغۇ! كەچۈرۈڭ، مېنى يەنە چاقىرىشۋاتىدۇ. (ئاللو، ئاڭلاۋاتىمەن، ھەئە، مەن ئېنتونى يۇنگېر. ئاڭلاۋاتىمەن. چۈشەندىم. ھە، ھە، سۆزلە، ئاڭلاۋاتىمەن. شۇنداق بولۇشىنى ئويلىغانىدىم. ماقۇل، مەن بىلەن داۋاملىق ئالاقىلىشىپ تۇرغىن. چۈشىنىشىلىك، ئوكەي!) بورك ئەپەندى، مانا ھازىرلا خەۋەر كەلدى، نىيۇيوركتا كوچىلارغا نامايىشچىلار چىقىپتۇ. بولۇپمۇ ب د ت بىناسىنىڭ ئالدىدا ئادەملەر ناھايىتى كۆپ يىغىلىپتۇ. ساقچىلار يېتىشەلمەي قېلىۋېتىپتۇ. نامايىشچىلار فىلوفېينى ئالەم بوشلۇقىدىن چۈشۈرۈۋېتىشنى تەلەپ قىلىۋاتقانمىش. بۇ ئەمدى خەلقئارا مەسىلىگە ئايلاندى. ئالاھىدە ئەھۋال شۇكى، ئاخىرقى كۈنلەردە كاساندرا تامغىسى كۆرۈلگەن ھامىلىدار ئاياللار توپنىڭ ئالدىدا مېڭىپتۇ. ئۇلار پېشانىلىرىنى بويىۋالغان ھالدا: «قاراڭلار، بىزگە كاساندرا تامغىسى بېسىلدى. بىزنى قۇتقۇزۇڭلار!» دەپ يېزىلغان پىلاكاتلارنى كۆتۈرۈۋاپتۇ. نۇرغۇن ئەرلەر ۋە ئاياللارمۇ ئىتتىپاقلىقنى ئىپادىلەپ، پېشانىلىرىگە كىرىست بەلگىسىنى سىزىۋېلىپ كېتىۋاتقانمىش. ئەھۋال مانا مۇشۇنداق بولۇۋاتىدۇ.

— شۇنداق، ئېنىتونى. ئۆيىمىزگە يېقىن بىر يەرلەردىن قانداقتۇر ئاۋازلارنى ئاڭلاۋاتىمەن. جېسسى گاراژ[1]نىڭ ئىشىكىنى ئېتىۋېتىش ئۈچۈن چىقىپ كەتتى. دېرىزىدىن كۆرۈۋاتىمەن. قانداقتۇر بىر ئادەملەر كۆلگە تاش ئېتىۋاتىدۇ، لۈكچەكلىك قىلىشىۋاتىدۇ. ساقچىلارنىڭ كېلىشىدىن ئۈمىد كۈتۈۋاتىمەن. ساقلاپ تۇرۇۋاتىمەن. ھە، كەچۈرگىن، ئېنىتونى، فىلوفېي بىلەن ئالاقە ئورنىتىشقا يەنە قانچىلىك ۋاقىت كېتەر؟

— بالىلار بىرەر سائەت كېتەر دېيىشۋاتىدۇ، بەلكىم ئۇزاقراق بولار. كېيىن كۆرىمىز. شۇ چاغدا سىز فىلوفېي بىلەن يۈزتۇرا سۆزلىشەلەيسىز. ماڭا خەۋەر قىلىشتى، ئۇ سىزنىڭ ماقالىڭىزنى فاكس بويىچە تاپشۇرۇۋاپتۇ. مۇخبىرلارنى كۈتۈۋېلىش يىغىنىنى قانداق ئۆتكۈزۈشنىڭ ئىستراتېگىيە ۋە تاكتىكىسىنى كېلىشۈۋېلىش كېرەك. ھېلى بىز يېتىپ بارغاندا يەنە سۆزلىشىمىز. ئاز قالدۇق، كۈتۈپ تۇرۇڭ!

كوچىدىكى ۋاراڭ ـ چۇرۇڭ كۈچەيمەكتە ئىدى. دېرىزىدىن قارىغاندا ماشىنىلاردىن چۈشكەنلەر ۋە پىيادىلەر تاللا بازىرىنىڭ ئالدىدىكى ئاپتوموبىل توختىتىش ئورنىدىن بۇ تەرەپكە قاراپ تېز كېلىۋاتقانلىقى كۆرۈنۈپ تۇراتتى. يىغىلغانلار ھويلا تېمىنىڭ يېنىدىكى دەرەخلەرنىڭ تۈۋىدە تۇرۇپ نېمىلەرنىدۇر بەس ـ بەستە سۆزلىشىۋاتاتتى، ھەرخىل بويالغان يېزىلغان پىلاكات ۋە چاقىرىقلارنى كۆتۈرۈشكەنىدى. ھەممىسىنىڭ تېمىسى بىر، ئۇچۇق ـ ئاشكارا تەھدىت: «بورك ـ ساڭا ياخشىلىق يوق!»، «ساختا تەلىماتىنىڭ يالماۋۇزىنى ئۆز ئۈستىدا يانجىپ تاشلايلى!»، «پىروفېسسورنىڭ ماڭلىيىغا كاساندرا تامغىسىنى باسايلى!»، «كىمىكى ئىنسان ھوقۇقىغا دەخلى ـ تەرۇز يەتكۈزسە، ئۆزى شۇ ھوقۇقتىن مەھرۇم بولىدۇ!»، «بىز ئىلىم تېررورچىسىغا سۈكۈت قىلىپ تۇرمايمىز!»، «بورك — شەيتانىنىڭ قولچومىقى!»،

---

① گاراژ — ماشىنا قويۇلىدىغان ئۆي.

«فىلوفېي بىلەن بوركنى بىر تۇۋرۇككە باغلايلى!» ۋە شۇ قاتارلىقلار.

بورك ساراسىمگە چۈشكەن ھالدا ئويلايتتى، ئۇلار كىم، نېمە ئادەملەر؟ نېمە ئۈچۈن، نېمە سەۋەبتىن ئۇلار بىرلىشىپ بۇ يەرگە كېلىشتى؟ ئۇلار ھېچقاچان كۆرۈشۈپ باقمىغان، بىر - بىرىنى بىلىشمىگەن، بىر - بىرىنىڭ مەۋجۇتلۇقىنى ئويلاپ باقمىغان بولغىيدى. مانا، ۋاقتى - سائىتى توشقاندا ھەممىسى بىر يەرگە كېلىشتى. ھازىر ئۇلار كوچىدا ۋاراڭ - چۇرۇڭ قىلىشىپ، قانداقتۇر بىر ئىشنى كۈتۈپ تۇرۇشماقتا — ئاق تەنلىكلەر، قارا تەنلىكلەر، ئەرلەر ۋە ئاياللار، ياشلار ۋە قېرىلار، بەزىلىرىنىڭ قوللىرىدا يۇقىرى ئاۋازلىق كاناي، بەزىلەر فوتو ئاپپاراتلارنى ۋە كىنو ئاپپاراتلىرىنى كۆتۈرۈۋېلىشقان، نۇرغۇنلىرى باشقا جايلاردىكى قانداقتۇر كىشىلەر بىلەن سىمسىز تېلېفون ئارقىلىق جىددىي سۆزلەشمەكتە. ئۇ ئەجەبلەنگەن، تاڭ قالغان ھالدا شۇنى ھېس قىلدىكى، بۇ كۈچلەرنى ئۇ ئىلگىرى تارىخ تەتقىقاتىغا دائىر ئەسەرلەردىن ۋە نەزەرىيەۋى ماقالىلەردىن ئوقۇپ بىلگەنىدى، بۇ كۈچلەرنى ئۇ يەنە سىزما رەسىملەردىن، تىياتىر ئويۇنلىرىدىن ۋە كىنو سۈرىتلىرىدىن كۆرگەنىدى، بۇ ئەسەرلەرنىڭ ئاپتورلىرى كىشىلەر توپلىرىنىڭ ئىش - ھەرىكەتلىرىدىكى غەلىتىلىكنى چۈشىنىشكە ۋە تەسۋىرلەپ كۆرسىتىپ بېرىشكە تىرىشقانىدى.

شۇ كىشىلەر توپلىرى ھازىر مانا مۇشۇ يەردە. ئۇلار ھويلا تاملىرىغا يېقىن كېلىپ تۇرماقتا، دېرىزىدىن ئۇلارنىڭ چىرايلىرىنىمۇ كۆرگىلى بولىدۇ. ئۇلار نېمە قىلماقچى، مۇددىئاسى نېمە؟ ئۇلار قانداق نەتىجىنى كۈتۈپ تۇرۇۋاتىدۇ؟ ئۇلارنىڭ قوللىرى ۋارفولومېي كېچىسى①دىن تارتىپ قولدىن -

① ۋارفولومېي كېچىسى — 1572 - يىلى 24 - ئاۋغۇست كەچتە (ئەۋلىيا ۋارفولومېينى خاتىرىلەش كۈنى) پارىژدا كاتولىكلار گۇگېنوتلارنى (كالۋىنىزم مەزھىپىنىڭ مۇخلىسلىرىنى) بىر تۇتاش قىرغىن قىلغان.

قولغا ئۆتۈپ كېلىۋاتقان كۆرۈنمەس ئوتقاشنى ياقماقتا، ئۇلارنىڭ پۈتلىرى رەم قوزغىلاڭچىلىرىنىڭ قانلىرى بىلەن بويالغان تاش - شېغىللارغا پۈتلاشماقتا، ئۇلارنىڭ باشلىرى ئۇستىدە چوڭ بىر ھەربىلەر توپى ئۆزلىرىنىڭ زەھەرنى تۆكىدىغان يەرنى ئىزدەپ توختىماي غوڭۇلدىماقتا. بۇ ئۇلارنىڭ گۇناھىمۇ، ئۇلارغا كەلگەن بالا - قازامۇ ياكى قانداقتۇر زەھەرلىگۈچى غەيرىي تەبىئىي كۈچ ئۇلارنى جازالاش ئۈچۈن بۇ يەرگە يىغدىمۇ؟ قانداق قىلغۇلۇق، نېمە دېگۈلۈك، تېخى يېقىندىلا مەيدانلاردا يېڭىلمەس فىيۇرېرنى كۆرگەندە خۇشاللىقىنى ۋە ساددىلىقىنى بىلدۈرۈپ يۈز مىڭلىغان ئېغىزلاردىن ئېتىلىپ چىققان ۋارقىراشلار كۆكنى لەرزىگە كەلتۈرگەنىدى، ئۇنىڭ بىر قول شىلتىشى بىلەن تىزىغچە قان كېچىپ غەربكىمۇ، شەرقىمۇ، جەنۇبقىمۇ ۋە شىمالغىمۇ ئۆزلىرىنى ئېتىشقانىدى؛ نېمە دېگۈلۈك، تېخى يېقىندىلا ئۇلار ستالىنىڭ تاۋۇتى ئالدىدا قەستىلىشىپ بىر - بىرلىرىنى دەسسەپ ئۆلتۈرۈشكەنىدى، ئۆزلىرى ئىشتانلىرىغا سىيىۋەتكۈدەك دەرىجىدە ياخشى كۆرىدىغان ئادەمنى كۆزلىرىنىڭ قىرىدا بولسىمۇ بىر كۆرۈۋېلىپ ۋە شۇ ھامان ئۇنىڭ بىلەن باشقا دۇنياغا كېتىپ، ئېتىلغانلار ھەم دارغا ئېسىلغانلارنىڭ قىتئەلىرى ئۇستىدىن قارا قۇيۇن بولۇپ ئۇچۇشقا ئىنتىلەتتى؛ نېمە دېگۈلۈك، تېخى تۇنۇگۈنلا ئۇ تېھراندا ئۆلتۈرۈلۈشتىن قاچقان ئىران شاھەنشاھىنىڭ كېچىدە ئۇچۇپ چىقىۋاتقان ئايروپىلانىنىڭ چاقلىرىدىن تۇتۇۋالماقچى بولۇپ ھۆركىرەپ يۈگۈرۈشكەنىدى. بۇلارغا نېمە دېگۈلۈك؟ ئەقلى - ھوشىنى يوقاتقان كىشىلەر ئايروپىلانىنىڭ يولىدا يەنە ئۇزاققىچە يۈگۈرۈشتى، ئېگىزلىكتە يىراقلىشىپ كېتىۋاتقان ئايروپىلانىنىڭ چىراغلىرى جىمىرلاپ كۆرۈنەتتى، ئاسماندا ئادەملەرگە بويسۇنمايدىغان يۇلتۇزلار چاقنايتتى، ئۇ كىشىلەر ئەمەلگە ئاشمىغان قىساسنىڭ تەشنالىقىدا تەلۇلىنەتتى، شۇ ئايروپىلاننى قايتۇرۇپ كېلىشىنى تىلەپ ئاللاغا ئىلتىجا قىلاتتى...

مانا، كىشىلەر توپى هازىر بۇ يەردە، ئۇنىڭ ئۆيىنىڭ دەرۋازىسى ئالدىدا، يېڭى تاللاش ئالدىدا...

ئۇ دېرىزىنىڭ تۈۋىدە تۇراتتى، جېسىسى ئۇنىڭ يېنىدا ئىدى. ئۇلارنىڭ سۆزلىشىشلىرى بەجايىكى ھاۋاسىز بوشلۇقتا لەيلەۋاتقاندەك تۇيغۇ بېرەتتى:

ــ ماڭا قارا، روبېرت، ئۇلار چاتاق چىقىرىدۇ.

ــ ھەرگىز ئۇنداق بولمايدۇ.

ــ قانداق قىلىمىز؟

ــ مەن ئۆزۈمنى كۆرسىتىشىم كېرەك دەپ ئويلايمەن، ئۇلارنىڭ ئالدىغا چىقاي.

ــ بۇ نېمە دېگىنىڭ، روبېرت؟ ! ئەقلىڭ جايىدىمۇ؟

ــ تامامەن جايىدا. مېنىڭ ئۇلاردىن قاچمايدىغانلىقىمنى ئۇلار چۈشەنسۇن. توپىلاڭ چىققىنىنى توسۇپ قالالمايدىغانلىقىنى، ئەكسىچە قىيامەتنىڭ كېلىشىنى تېزلىتىدىغانلىقىنى ئۇلار بىلىپ قالسۇن. مەن ئۇلارغا كاساندرا تامغىسى تەقدىرنىڭ بىزگە جەڭ ئېلان قىلىشى ئىكەنلىكىنى ئېيتىمەن. كاساندرا ــ تۆرەلمىنىڭ ھەربىر سىگنالى بىزنىڭ ھەممىمىزگە تېگىشلىك. بىز شۇنى چۈشەنسەك چىقىش يولىنى تاپالايمىز، شۇندىلا ئۈمىد كۈتۈشكە بولىدۇ. ئالدىمىزدا نېمىنىڭ بار ئىكەنلىكىنى كۆرۈش ئۈچۈن ئالدى ـ كەينىمىزگە قاراپ بېقىشىمىز كېرەك.

ــ ياخشى، لېكىن، روبېرت، كىملەرگە چۈشەندۈرمەكچى بولۇۋاتقانلىقىڭنى ئويلاپ قوي، بۇ ئۇنىۋېرسىتېتتىكى لېكسىيە ئەمەس. سېنىڭ گەپلىرىڭنى كىم ئاڭلايدۇ؟ ئۇلار بۇ يەرگە سېنىڭ گېپىڭنى ئاڭلاش ئۈچۈن كەلمىدى.

ــ مېنىڭ باشقا چىقىش يولۇم يوق.

ــ بۇ نېمە دېگىنىڭ؟ ھازىر ئېنتونى ئالەم بوشلۇقى بىلەن ئالاقە ئورناتسا، سەن فىلوفېينى كۆرۈپ، ئۇنىڭ بىلەن مۇزاكىرىلىشىسەن، كەچتە فىلوفېي بىلەن بىرلىكتە

مۇخبىرلارنى كۈتۈۋېلىش يىغىنى ئۆتكۈزۈپ بۇ مەسىلىگە بولغان قارىشىنى ئوتتۇرىغا قويىسىلەر، ئۆزۈڭ شۇنداق دېگەنىدىڭغۇ، مېنىڭچە، سىلەرنىڭ ئۇلارغا يامانلىق ئەمەس، ياخشىلىق تىلەيدىغانلىقىنى كىشىلەر ئاخىر چۈشىنىدۇ.

— سېنىڭ گەپلىرىڭنى ئاڭلىسام ساڭا قوشۇلىمەن، جېسسى. بىراق، بۇ يەردە تۇرۇۋاتقان بۇ كىشىلەر مۇخبىرلارنى كۈتۈۋېلىش يىغىنىنى ساقلاپ تۇرۇشمايدۇ - دە، ئۇلار مەسىلىنى تېزلىكتە بىر تەرەپ قىلماقچى، ھەربىكەت قىلماقچى. ئۆزۈڭ قاراپ باققىن، ئۇلار كەينىدىن توختىماي كېلىۋاتىدۇ، ئۇلار كۆپەيگەنسېرى ئەلپازى بۇزۇلۇۋاتىدۇ. مەن ۋاقىتنى قولدىن بەرمەي، ئۇلار بىلەن ئوچۇق - ئاشكارا سۆزلەشمىسەم بولمايدۇ.

— ۋايتاك، روبېرت، سەن تەۋەككۇلچىلىك قىلىۋاتىسەن.

— تەۋەككۇلچىلىك دېگەن قانداق گەپ؟ مەن ئۇلارغا فىلوفېينىڭ بايقىشى توغرىسىدىكى ئويلىغانلىرىمنى چۈشەندۈرۈشۈم كېرەك.

— سەن بۇنى ئۆزۈڭنىڭ ماقالەڭدە چۈشەندۈردۈڭغۇ.

— بۇ يېتەرلىك ئەمەس. بۇ يوق ھېسابتىكى گەپ. بۇ كىشىلەر ماقالە ئوقۇمايدۇ.

— روبېرت، قارىغىنا، ئۇلارنىڭ قىلىۋاتقىنىنى، ئۇلار سېنىڭ سۆزەتلىرىڭنى كۆيدۈرۈۋاتىدۇ.

— مېنىڭ سۆزەتلىرىم؟ مەن سىياسىي رەھبەرمىدىم؟

— قارا! بۇ سېنىڭ سۆزىتىڭنىڭ چوڭايتىلغان نۇسخىلىرى.

— مەن نېمە دەيتتىم. بىكاردىن قەغەزنى ئىسراپ قىلىشۋاتىدۇ.

— ساقچىلار نەدە قالدى؟

— بۇ يەردە ساقچىلارنىڭ نېمە ئىشى بولسۇن؟ ساقچىلار كەلدى. ئەنە، كىرىش ئېغىزىنىڭ يان تەرىپىدە ئوچەيلەن تۇرىدۇ. ئۇلارنى كۆرمىدىڭمۇ؟

— ئاران ئوچمۇ؟ ئۇلار نېمىشقا گەپ قىلمايدۇ؟

ـــ ئۇلار نېمە قىلسا بولاتتى؟ بىر كىملەرنىڭ سۈرەتلىرىنى بىر كىملەر كۆيدۈرۈۋاتىدۇ. بولغان ئىش شۇغۇ.

ـــ بۇنداق ئىشلارنى تېلېۋىزوردا كۆپ كۆرگەنىدىم. مانا ئەمدى راستتىن كۆرۈۋاتىمەن. نەدىكى بىر ھىندىستاندىكىگە ئوخشاش. خۇددى شۇ يەردىكىگە ئوخشاش بولۇۋاتىدۇ ! ۋاييەي، ئېنتونى چاپسانراق كەلسە بولاتتى ! سەن قانداق ئويلايسەن، ئۇلار نېمە ئۈچۈن كەلمەيۋاتىدۇ؟

ـــ بىلمەيمەن. بۇنداق ۋاقىتلاردا يوللار توسۇلۇپ كېتىدۇ. ئۆزۈڭ بىلسەن.

ئۇلار جىم بولدى. ئولتۇرغۇسىمۇ، تۇرغۇسىمۇ، سۆزلىگۈسىمۇ، جىم تۇرغۇسىمۇ كەلمەيتتى.

بۇ چاغدا كىشىلەر توپى غوۋغا كۆتۈرۈپ، نېرى - بېرى ھەربكەتلىنىپ، خۇددى بۇيرۇق بېرىلگەندەك رېتىمغا چۈشۈرۈپ شوئار توۋلاشقا باشلىدى: «بورك جاۋاب بەرسۇن ! بورك جاۋاب بەرسۇن !»

ۋاراڭ - چۇرۇڭ كۈچەيمەكتە، غەزەپ - ئۆچمەنلىك ئۇلغايماقتا ئىدى. ئەھۋال تاقەت قىلغىلى بولمايدىغان دەرىجىگە يەتتى. كىشىلەر بورکنىڭ ئۆيدىن چىقىشىنى تەلەپ قىلىشتى. نەدىندۇر پېشانىلىرىنى بويىۋالغان بىر توپ ئايال پەيدا بولدى. ئۇلار «تىرىبيۇن»نىڭ يېڭى سانىنى پۇلاڭلىتىپ ۋارقىرىغىلى تۇردى: «بورك ـــ مۇناپىق ! بورکنىڭ ماڭلىيىغا كاساندرا تامغىسىنى باسايلى ! كاساندرا تامغىسى ئۈچۈن ئەدىپىنى بېرەيلى ! بورك ـــ مۇناپىق !» يەنە بىر توپتىكىلەرمۇ ھۆركىرەشتى: «بورکنىڭ ئېيتقىنى توغرا ! بورکنىڭ دېگىنى توغرا !»

ۋەزىيەت جىددىيلەشكەن، كىشىلەر ئەس - ھوشىنى يوقاتقاندى. تەرتىپنى ساقلاشقا چاقىرىق قىلىۋاتقان ساقچىلار پۈتۈنلەي ئامالسىز قالغاندى. ئۇلارنىڭ بىرى توپ ئىچىدىن تەستە يۇلقۇنۇپ چىقىپ، ماشىنا ئىچىدىن قەيەرگىدۇر تېلېفون بەردى، ئېھتىمال، ياردەم سورىغان بولسا كېرەك.

كىشىلەر توپى ئەتراپتىكى بوشلۇقنى زىچ تولدۇرۇپ، ئۆي تەرەپكە سىجىل يېقىنلاپ كەلمەكتە ئىدى. قىستاڭچىلىقتا ياغاچ ئورۇندۇقلار سۇندى، يول بويىدىكى چىراغلار ئۆرۈلۈپ چۈشتى. كانايلار يىرتىلغۇچە ۋارقىرىشىپ، چىدىغۇسىز قىيا - چىيا كۆتۈرۈلدى.

ئېرىنىڭ چاپانىنى كىيىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، جېسسى ۋارقىراپ تاشلىدى:

— نەگە؟ چىقما!

ئېرى ئۇنى بىر چەتكە ئىتتىرىپ قويدى. شۇ دەقىقىدىن باشلاپ، ئۇنىڭ بىراقلا قارىغۇلىشىپ كەتكەن كۆزلىرىدە دۇنيا ئىلگىرىكى بىلىش دائىرىسىدىن ھالقىپ كەتتى. بۇ كۆزلەر جېسسىنىڭ كۆزلىرى بىلەن ئۇچراشتى: ئازاب بىلەن ئازاب ئۇچراشتى. بورك نەدىدۇر يىراق بىر يەردە تۇرۇۋاتقاندەك قىيافەتتە مۇنداق دېدى:

— مېنى توسۇما. مەن بېشىمغا كەلگەننى كۆرۈشۈم كېرەك.

جېسسى قاتتىق ئۇمىدسىزلىنىپ، چىرايى ئۆڭۈپ كەتتى:

— ئۆزۈڭنى ئۆلۈمگە تۇتۇپ بەرمەكچى بولۇۋاتسەنغۇ!

— شۇنداق بولغان تەقدىردىمۇ، — دېدى بورك بوغۇق ئاۋازدا، — بەرىبىر چىقىشىم كېرەك.

ئۇ نېمە ئۈچۈندۇر كىيىم ئىلغۇچتىن شىلەپىسىنى ئالدى - دە، دادىل قەدەم تاشلاپ ئىشىك تەرەپكە ماڭدى. سىرتقا چىقتى، ئۇنى كۈتۈپ داۋالغۇپ تۇرغان كىشىلەر توپىدىن گويا كى ئوتلۇق دولقۇنىنىڭ تەپتى ئۇرۇلغاندەك بولدى. ئۇ پەيدا بولغاندا پارتلاپ چىققان چوقان - سۇرەندىن ئاسمان لەرزىگە كەلدى. لەۋھە ۋە پىلاكاتلار ھەربىكەتلىنىپ كەتتى، ھەربىر ئادەم ئۆزىنىڭ پىلاكاتىنى ئۇنىڭ يۈزىگە يېقىن كەلتۈرۈشكە ئۇرۇناتتى. ئۇ ئىشىك ئالدىدا تەمتىرىگەن ھالدا كۈلۈمسىرەپ كۆپچىلىككە قارىدى ۋە بىرىنىڭمۇ چىرايىنى ئايرىم كۆرەلمىدى. ئۇ كەسكىن ھەربىكەت بىلەن شىلەپىسىنى كىيدى ۋە بىردەمدىلا ھەر

دائىمقىدەك قىياپىتىنى ئەسلىگە كەلتۈردى ــ ئۇ قاتتىشارلىق، چىرايى جانلىق، ئورا كۆزلىرىنىڭ ئەتراپىنى قورۇق باسقان، بوينى ۋە لەۋلىرى تولۇق، ئاق چاچلىق، ئۇستىخانلىق بوۋاي ئىدى. ئۇ بۇرۇن فىرانكفۇرت مۇخبىرلىرى ئېيتقاندەك، قېرى قىيا تاش ئىدى.

كىشىلەر جىمجىپ قالغاندا بورك هاياجاندىن خىرقىرىغان ئاۋازى بىلەن بىرنەچچە سۆزنى ئېيتىشقا ئۈلگۈردى:

ــ كاساندرا ــ تۆرەلمىلەر بىزنىڭ بەختسىزلىكىمىز ۋە بىزنىڭ گۇناهىمىز. بىز ئۇلارنىڭ ئالدىدا جاۋابكار بولۇشىمىز كېرەك!

قانداقتۇر بىر ئايال مۇشۇكتەك سەكرەپ ئۇنىڭ ئالدىغا كەلدى.

ــ مانا بۇنى كۆردۈڭمۇ؟ ــ دېدى ئۇ ئۆزىنىڭ داغ چۈشكەن پېشانىسىنى كۆرسىتىپ، ــ ئالەم بوشلۇقىدىكى شەيتانىنىڭ ماڭا چۈشۈرگەن تامغىسىنى كۆرۈۋاتامسەن؟ كۆرۈپ باق، مانا! ئالۋاستىنىڭ ناخشىسىغا ئالۋاستى جور بولىدۇ! ــ شۇنىڭ بىلەن، ئۇ فۇتۇرولوگنىڭ يۈزىگە ئۇنىڭ ماقالىسى بېسىلغان گېزىت بىلەن تەلۈلەرچە ئۇرۇپ كەتتى. گېزىت پارە ـ پارە بولۇپ يىرتىلىپ كەتتى، شىلەپە يەرگە چۈشۈپ دومىلاپ كەتتى ۋە كىشىلەر ئۇنى شۇ هامان دەسسەپ چەيلىۋەتتى، ئۇ ئايال يەنىلا جېنى چىقىپ كېتىدىغاندەك ۋارقىراۋەردى، ئۇ ئۆزىنىڭ ئۆيىدىمۇ شۇنداق ۋارقىراپ كۆنۈپ كەتكەن بولسا كېرەك، ــ مەن سېنىڭ يەنە مۇشۇنداق يازغىنىڭنى كۆرۈپ باقاي! ئالەم بوشلۇقىغىمۇ چىقىمەن تېخى! هېلىقى فىلوفېي دېگەننى بوغۇپ ئۆلتۈرىمەن!

ــ ئۇرە ئۇنى! ئۇر! ــ ئەتراپتىكىلەر ئۇئايالنىڭ تەلۈلىكىنىڭ تەسىرى ئاستىدا ۋارقىراشتى، ــ سۆرەڭلار ئۇنى! بۇياقىغا سۆرەپ كېلىڭلار! ــ دەپ جار سېلىشتى ئارقا تەرەپتىكىلەر ۋە مۇشتلىرىنى تۇگۈپ هەربىرىكە كېلىشتى.

ئونلىغان قوللار بوركنى سۆرەپ مېڭىشتى ۋە ھەممىسى ئارىلىشىپ كەتتى. جېسسى قىستاڭچىلىقنىڭ ئارىسىدا قالدى، ئۇنىڭ يالۇۇرۇشلىرى ۋە كۆز ياشلىرىغا ھېچكىم قاراپمۇ قويمىدى.

تېلېۋىزىيە خادىملىرىنىڭ سۆرەتكە ئېلىش گۇرۇپپىسى بۇ ياۋايىلارچە كۆرۈنۈشنى سىنغا ئېلىۋالماقچى بولغانىدى، ئۇلارمۇ قىستىلىپ چەتكە چىقىرىلدى، ئۇلارنىڭ ئاپپاراتلىرى يەرگە چۈشۈپ ئاياغلار ئاستىدا قالدى. بىرەر ئامال تېپىش ئۈچۈن بىھۇدە ئاۋارە بولۇپ يۈرگەن بىرنەچچە ساقچىمۇ قاينامغا چۈشۈپ قالغان چېپىنداقنا ئوخشاپ قالدى. روبېرت بوركنى بىر ياقلارغا، نەگە ئىكەنلىكى نامەلۇم، ئىشقىلىپ بىر ياقلارغا سۆرەپ مېڭىشتى. ھەربىرى ئۇنى ئۆز تەرىپىگە تارتاتتى، گېلىنى بوغاتتى، چاچلىرىغا چاڭگال سالاتتى، ئاغزىنىڭ بۇرجەكلىرىنى تاتىلايتتى، ئاخىر بوۋاينىڭ يۈزى قىيما - چىيما قىلىنىپ قانغا بويالدى. كىشىلەر ئەشەددىيلىشىپ ئۆزئارا قىستىشاتتى، بىرى باشقىلارنى ئىتتەرسە، باشقىلارمۇ ئۇنى ئىتتىرىشەتتى. شۇنىڭ بىلەن ئۇلارنىڭ غەزەپ ۋە نەپرىتى تېخىمۇ ئۇلغىياتتى. شۇ قالايمىقانچىلىقتا قۇترىغان ئادەملەر توپى فۇتۇرولوگنىڭ تاغ باغچىسىدىكى كۆلنىڭ بويىغا كېلىپ قالدى. مانا مۇشۇ يەردە ئۇ دۇنيا روھىيىتىنىڭ يوشۇرۇن ھېكمەتلىرىگە ئېچىلىپ كىرىشكە ئۇرۇنۇپ، قۇم ئۈستىگە ئاللىقانداق سىرلىق بەلگىلەرنى سىزاتتى، يەنە دەل مۇشۇ يەردە ساقلانغىلى بولمايدىغان ئىش سادىر بولدى. كىمدۇر بىرى گۇللۈكتىكى يۆگىمەچ گۈللەر چىرمىشىپ كەتكەن تۆمۈر تاياقنى سۇغۇرۇۋېلىپ، بورکنىڭ بېشىغا كۈچەپ ئۇردى. بورك قاتتىق ۋارقىراپ تاشلىدى - دە، بېشىنى چاڭگاللاپ تۇتقىنىچە يىقىلدى ۋە قانغا بويىلىپ، دىر - دىر تىترەپ تېپىرلاپ كەتتى، لېكىن ئۇنى توختىماي ئۇرۇۋېرىشتى.

ھالبۇكى، بۇ چاغدا توپ ئىچىدە قانداقتۇر يېڭىچە داۋالغۇش

سېزىلدى، قانداقتۇر كۇچلۇك ئادەملەر ئالدىغا توغرا كەلگەنلىك ھەممىسىنى ھەر تەرەپكە ئىتتىرىپ، بورك يېتقان يەرگە ئىلگىرىلىدى. بۇ ئاخىر يېتىپ كەلگەن ئېنتونى يۇنگېر بىلەن ئۇنىڭ يارداملىرى ئىدى. ئۇلار بۇ يەردە ئالەم بوشلۇقى بىلەن ئالاقە ئورناتماقچىدى، لېكىن بۇنىڭ ئەمدى كېرىكى قالمىغانىدى. ئۇلار ئۆلگۈچە تايانچ يەپ يېتقان بورکنىڭ يېنىغا تېزلا يېتىپ كەلدى.

— بۇنى قىلغان كىم؟ ! كىم؟ ! — ئېنتونى يۇنگېر ھېلى ئۇنى، ھېلى بۇنى قاماللاپ تۇتۇپ، ھەر تەرەپكە سىلكىپ ئىتتىرەتتى، — جىنايەتچىلەر، سىلەر ھەممىڭلار جىنايەتچى !

ساقچىلارنىڭ تىك ئۇچارى كوچا ئۇستىدىن ئۇچۇپ كېلىپ پەسلەشكە باشلىدى. پىرقىرىغۇچلارنىڭ ئۇزۇلمەي ئىسقىرتىشى ۋارقىراشلارنى بېسىپ كەتتى، كۇچلۇك شامال كۆتۈرۈلدى. بۇ خۇددى ئاۋازسىز كىنوغا ئوخشاش كۆرۈنۈش بولدى، توپلاشقان ئادەملەرنىڭ چۇقان ـ سۇرەنلىرى ئاڭلانمايتتى. تىك ئۇچار يەرگە قوندى، ئۇنىڭ ئىچىدىن كالتەك تۇتقان ساقچىلار سەكرەپ چۈشكىلى تۇردى. توپلاشقان كىشىلەر پەقەت شۇ چاغدىلا ئېسىگە كەلدى. كىشىلەر تارقىلىشقا باشلىدى. كۆپىنچىسى تاللا بازىرى تەرەپكە، ئۆزلىرىنىڭ ماشىنىلىرىغا قاراپ يۈگۈرۈشتى. بىرمۇنچىلىرى ماشىنىلىرىنى ئالدىراش قوزغاپ، ئۇچقاندەك قېچىشتى. بىرنەچچە مىنۇتتىن كېيىن بىرمۇ ئادەم قالمىدى.

ئېنتونى يۇنگېر ئىككى يارداملىسى بىلەن روبېرت بورکنىڭ قانغا مىلەنگەن تېنىنى، يەنە بىرەيلەن ئەس ـ ھوشىنى يوقتىپ، سەنتۇرۇلۇپ تۇرغان جېسسىنى قولتۇقلاپ مېڭىشتى.

ئۇلار ھەممىسى ساقچىلار بىلەن بىرلىكتە تىك ئۇچارغا چىقتى، ئاندىن يۇنگېرنىڭ يارداملىرى قايتىپ چۈشۈپ، ئالەم بوشلۇقى بىلەن ئالاقە ئورنىتىش ئۈسكۇنىلىرى بېسىلغان ئۆزلىرىنىڭ ماشىنىلىرىغا ئولتۇردى، تىك ئۇچار كۆتۈرۈلۈشكە باشلىدى. ئۇ ئۆينى پەستە قالدۇرۇپ تىك دېگۈدەك ئۆرلىدى.

هەممە جەمجىتلىققا چۆمدى.

ئەتراپتا ئىنسۇجىنمۇ قالمىدى، ئىشىك - دېرىزىلىرى چېقىلغان، چىراغلىرى ئۆرۈلۈپ ھەرياقلارغا تاشلانغان ئۆينىڭ يېنىدا، ئاشۇ غەلىتە مەجەزلىك فۇتۇرولوگنىڭ دەسسەپ ۋەيران قىلىنغان تاش بېغىدا ھېچكىم يوق ئىدى. بۇ تالان - تاراج قىلىنغاندىن كېيىنكى خارابلىك ئىدى.

بىر مىنۇتتىن كېيىن تىك ئۇچار ئۇچۇپ گولف مەيدانى ئۈستىگە كەلدى، روبېرت بورك بۇ يەرگە كېلىشنى ياخشى كۆرەتتى. تېخى يېقىندىلا بۇ قۇياشلىق، يېشىل ۋە كەڭرى ئوتلاق ئۇنىڭ چۈشىگە كىرگەنىدى ۋە مەرھۇم دوستى ماكس فرايد ئۇنى ئايدىكى گولف مەيدانىغا چاقىرغانىدى.

تىك ئۇچار شەھەرلىك دوختۇرخانىغا يول ئالدى...

ئېنتونى يۇنگېر روبېرت بوركنىڭ ئۈستىگە ئېڭىشتى. ئۇ قانىنى توختىتىش ئۈچۈن ئۆزىنىڭ كۆڭلىكىنى سېلىپ، ئۇنىڭ بېشىنى تاڭدى. ئۇ بوركنىڭ كۆڭلەك بىلەن ئورالغان بېشىنى تىزلىرىنىڭ ئۈستىگە ئېلىپ، ھاياتلىقنىڭ بىرەر شەپىسىنى بايقاشقا تىرىشاتتى، مۆجىزە يۈز بېرىشىدىن ئۈمىد كۈتەتتى. بىر دەقىقە ئىچىدە فۇتۇرولوگنىڭ يۈزىگە جان كىرگەندەك بولدى، كۆز قاپاقلىرى بىلىنەر - بىلىنمەس تارتىشتى ۋە يۇنگېر ئۇنىڭ كۆزلىرىنى كۆردى. ئۇلارنىڭ كۆزلىرى ئۇچراشتى. بەلكىم بورك يۇنگېرنى تونۇغاندۇر. ئۇلار ئۆمرىدە تۇنجى قېتىم كۆرۈشتى ۋە شۇ زامات ئايرىلدى، دائىملىققا، مەڭگۈلۈككە. روبېرت بوركنىڭ بېشى بىر تارتىشپلا جىمىپ قالدى...

يۇنگېر يىغلاپ كەتتى، جېسىمى تىنىقسىز ئېرىگە داڭ قېتىپ قاراپ ئولتۇراتتى. ساقچىلار باشلىرىنى چايقىشىپ، ھازىدارلارغا ھېسداشلىقىنى بىلدۈرۈشكە تىرىشاتتى.

تىك ئۇچار دوختۇرخانا مەركىزىنىڭ ئۈستىدىن تۆۋەنلەشكە باشلىدى، لېكىن ۋاقتى ئۆتكەنىدى...

* * *

بۇ چاغدا ئوكيان قاتتىق دولقۇنلىماقتا ئىدى. مېتېئورولوگىيە خىزمەتچىلىرى كومپيۇتېر قاناللىرى ئارقىلىق جىددىي ئۇقتۇرۇش تارقاتتىپ، ئاتلانتىك ئوكيانىنىڭ قىرغاقلىرىدا كۆچلۈك دولقۇن كۆتۈرۈلىدىغانلىقىدىن خەۋەر بەرمەكتە ئىدى. ئاتلانتىك ئوكيان ئۇستىدىن ئۆتۈۋاتقان ئايروپىلانلار كۆچلۈك سىلكىنىشكە دۇچ كېلەتتى، ئايروپىلان خادىملىرى ھە دېسىلا يولۇچىلارنىڭ بىخەتەرلىك تاسمىلىرىنى تاقاپ ئورۇنلىرىدىن قوزغالماسلىقىنى سورايتتى ۋە ئۆزلىرىنىڭ يەر يۈزىدىكى خادىملىرىغا ئۇچۇشنىڭ قىيىن بولۇۋاتقانلىقىنى رادىيو ئارقىلىق ئۇقتۇرۇپ تۇراتتى. كۆتكۈچى قىزلار تەبەسسۇم قىلىشقا ئۇرۇنۇپ باققان بولسىمۇ، ئۇنۇمى بولمىدى، ئاتلانتىك ئوكيان بىلەن ئويناشقىلى بولمايتتى.

پەقەت كىتلارلا، ئالەمنىڭ ئاشۇ رادارلىرى ھەر دائىمقىدەك ئۆزلىرى سەزگەننىڭ ھەممىسىنى، ئۆزلىرى قوبۇل قىلغاننىڭ ھەممىسىنى، ئالەمنىڭ ئەكس ساداسىنى ئۆز ئىچىدە بىلىپ تۇراتتى. شۇنىڭ بىلەن كىتلار تۇرنىلاردەك بۇلۇڭ چىقىرىپ ئۇزمەكتە ئىدى. ئوكيان ئۇلارنىڭ سەپ تەرتىپىنى بۇزۇشقا، ئۇلارنى ئارقىغا ياندۇرۇشقا تىرىشاتتى. لېكىن، ئۇلار تىرىشىپ - تىرمىشىپ، ھەيۋەتلىك دولقۇنلارغا كۆمۈلۈپ، يەنە ئۆرلەپ چىقىپ ۋە يەنە چۆكۈپ ئۇزۇپ كېتىۋەردى...

قانداق كۈچ ئۇلارنى ئۇزۇقلاندۇرۇپ ھەيدەپ كېتىۋاتقاندۇر، ئۇلار نېمە ئۈچۈن ۋە نەگە ئۇزۇۋاتقاندۇر؟

موسكۋادىكى قىزىل مەيداندا يېرىم كېچە ئىدى. ھۇۋقۇشنىڭ ۋاقتى يېقىنلاشماقتا ئىدى. ئۇ ھۇۋقۇش ھازىر سىپاسكايا مۇنارىنىڭ سائىتى ئاستىدا قىمىر قىلماستىن مۆگدىمەكتە

ئىدى. ئۇ تۆۋەنگە چۈشۈش ۋاقتىنىڭ كېلىشىنى كۈتەتتى. ئۇ ئادەتتىكىدىن باشقىچە تەشۋىشلەنمەكتە ئىدى... دۇنيادا قانداقتۇر بىر ئىشلار بولۇۋاتىدۇ. ئۇ شۇنى سەزمەكتە... قانداقتۇر بىر ئىشلار بولۇۋاتىدۇ...

10

جەددىي ئېلان قىلىنغان «ئالەم بوشلۇقى — يەر» مۇخبىرلارنى كۈتۈۋېلىش يىغىنى شۇ كۈنى بەلگىلەنگەن سائەتتە ئۆتكۈزۈلدى ۋە بارلىق ئاساسلىق قانالالاردا ئولاپ كۆرسىتىلدى.

ھالبۇكى، ئۇنىڭدىن بۇرۇن تېلېۋىزىيە شىركەتلىرى «كۆرسىتىش باشلىنىشتىن ئاۋۋالقى بۇران - چاپقۇن»غا دۇچ كەلدى. فۇتۇرولوگ روبېرت بوركىنىڭ قازا تاپقانلىقى توغرىسىدىكى خەۋەر تارقىلىشى بىلەنلا دۇنيانىڭ تەرەپ - تەرەپلىرىدىن تېلېفونلار جىرىڭلاپ، سوئال - سوراقلار قار - يامغۇردەك يېغىپ كەتتى. بولۇپمۇ، بۇ پەۋقۇلئاددە مۇخبىرلار يىغىنىنىڭ ئەملىي ئەھۋالىنى ئولاپ كۆرسىتىشنى پىلانلىغان مىللىي شىركەتلەردىن كەلگەن تېلېفون كۆپ بولدى. بۇ پاجىئەنىڭ ئاقىۋىتى قانداق بولار، فىلوفېي بىلەن تېلېۋىزىيە كۆۋرۈكى ئارقىلىق ئالاقە ئورناتقىلى بولارمۇ، ئۇنىڭ بىلەن كىم سۆزلىشىدۇ ۋە ئومۇمەن ھازىر مۇشۇنداق بىر مۇخبىرلار يىغىنىنى ئۆتكۈزۈش ئىمكانىيىتى بارمۇ دېگەندەك بىر قاتار مەسىلىلەرنى ھەممىسىنىڭ تېزدىن ئېنىقلىغۇسى كېلەتتى.

يەر شارى ئۆزىنىڭ ئۆزگەرمەس يولىدا ئايلىنىۋەردى، شۇ سائەت يېقىنلىشىپ كېلىۋەردى... ھەممىسى شۇنى كۈتمەكتە ئىدى...

ئاخىر تېلېۋىزور ئېكرانلىرىدا ئارزۇلۇق خەت - يېزىقلار

پەيدا بولدى. شۇنىڭدىن كېيىن ئايال دىكتور چىقىپ، تېلېۋىزىيە مەسئۇللىرى ئالدى بىلەن ئالىم روبېرت بوركنىڭ ئۆلتۈرۈلگەنلىكىگە قارىتا دۇنيادىكى ئىنكاسلار ھەم ئاممىۋى ئاخبارات ۋاستىلىرىنىڭ شۇنىڭغا دائىر چۈشەندۈرۈشلىرى ھەققىدە خەۋەر بېرىشنى ئۆزىنىڭ بۇرچى دەپ قارايدىغانلىقىنى ئېلان قىلدى.

شۇنى ئەسكەرتىپ ئۆتۈش لازىمكى، چۈشەندۈرۈشلەر تولىمۇ خاھىشچانلىقىغا ئىگە ئىدى. گەپ ئۆلچەملەشكەن قايغۇسىنى بىلدۈرۈش ۋە تەزىيە سۆزلىرىدىن باشلاندى. ئاندىن دىكتور ئايال كۆزلىرىدە غەل - پال سېزىلىپ قالغان مەسخىرىلىك كۈلۈمسىرەشىنى ئاران يوشۇرۇپ دىياگراممىنى كۆرسەتتى ھەمدە بۇنى كاساندرا — تۆرەلمىلەر ھەققىدىكى فىلوفېي تەلىماتىنىڭ مەدھىيەچىسى روبېرت بوركنىڭ «لىنچ سوتى»[1]غا دۇچار بولغانلىقى مۇناسىۋىتى بىلەن ئېلىپ بېرىلغان مۇخبىرلارنىڭ زىيارەت نەتىجىسى دەپ ئاتاپ، ئاخىرىدا مۇنداق دېدى: «نەتىجىلەر ئەپسۇسلىنارلىق ۋە ئەجەبلىنەرلىك. كۆرۈپ بېقىڭلار، ھۆرمەتلىك كۆرۈرمەنلەر». بىر - بىرىدىن ئېنىق ئايرىلىپ تۇرۇشى ئۈچۈن ھەرخىل رەڭلەردە بېرىلگەن بۆلۈمچىلەردىن تۈزۈلگەن دىياگراممىدىن مەلۇم بولدىكى، زىيارەتنى قوبۇل قىلغانلارنىڭ سەكسەن ئۈچتە يەتتە پىرسەنتى فۇتۇرولوگنىڭ ئۆلتۈرۈلگەنلىكىنى تامامەن قوللىدى، يەنە كېلىپ بۇلارنىڭ كۆپچىلىكى يەتمىش ئالتە پىرسەنتى — ئەگەر مەن شۇ جايغا، نيۇيورىگە بارغان بولسام، ئالەم، بوشلۇقىدىكى ئالۇاستىنىڭ شۇ جاھىل شېرىكىنى ئۆلتۈرۈشكە جەزمەن قاتناشقان بولاتتىم، دېيىشتى؛ زىيارەتنى قوبۇل قىلغانلارنىڭ

---

① لىنچ سوتى — 18 - ئەسىردە ياشىغان ئىرقچى پولكوۋنىك لىنچنىڭ ئىسمىدىن ئېلىنغان؛ ئا ق ش دا ئىرقچىلارنىڭ نېگىرلار ۋە ئىلغار ئاق تەنلىكلەرگە قارىتىلغان قىرغىنچىلىقى.

ئون بىر پىرسەنتى ۋەھشىيلەشكەن ئادەملەر توپىنىڭ جىنايى قىلمىشىنى ئەيىبلىدى ۋە بۇنى جەمئىيەتتىكى مەنىۋى جەھەتتىن چۈشكۈنلىشىشىنىڭ يامان سۈپەتلىك ئاسارىتى دەپ ئاتاشتى، سوراللغانلارنىڭ ئاز بىر قىسمى بولۇپ ئۆتكەن ۋەقەگە ھېچقانچە ئەھمىيەت بەرمەيدىغانلىقىنى ئىپادىلىدى.

ئاندىن تېلېۋىزور كۆرگۈچىلەرگە شۇ كۈندىكى ئاممىۋى يىغىلىشلارنىڭ ئىجتىمائىي تەكشۈرۈش نەتىجىلىرى كۆرسىتىلدى. بۇ دۆلەتلەر، شەھەرلەر، رايونلار، دېموگرافىيە[1] لىك توپلار ۋە باشقا ئىجتىمائىي قاتلاملارنىڭ ئۇزۇن تىزىملىكى ئىدى. بۇنىڭدىنمۇ يەنە مەلۇم بولدىكى، پۈتۈن دۇنيا، ئاھالىنىڭ ھەممە قاتلاملىرى ئالەم بوشلۇقىدىكى مونا خىنىڭ كاساندرا بەلگىسىنى ئېنىقلاش ئۈچۈن يەر يۈزىگە تەكشۈرگۈچى نۇرلارنى ئەۋەتىشىگە قارىتا ئۇنداق ياكى مۇنداق شەكىلدە نارازىلىق بىلدۈرۈشكەن، شۇنىڭ بىلەن بىللە، كىشىلەرنىڭ تەپەككۇر ئۇسۇلى ۋە سۆز ـ ھەرىكەتلىرىدە مىللەتچىلىك ئامىلى ھەل قىلغۇچ رول ئويناۋاتقانلىقى بىلىنىپ تۇراتتى.

لېكىن، ئەھۋالدىن قارىغاندا، ئىشىنىڭ ئەڭ يامىنى تۇرمىلەردە بوپتۇ. بەلكىم بۇ قاچاندۇر بىر چاغلاردا كاساندرا ــ تۆرەلمە بولۇپ، كېيىن تۇغۇلۇشقا مەجبۇر قىلىنغان، مانا ئەمدى ئۇلارنىڭ دۇنياغا بولغان نەپرىتىنىڭ سىرى فىلوفېي تەرىپىدىن ئاشكارىلانغان كىشىلەرنىڭ يوشۇرۇنچە پىشىپ يېتىلگەن ۋە توپلاڭ تەرىقىسىدە پارتلاپ چىققان ئاڭسىز جاۋابىدۇر. ئۇنداق بولسا، بۇخىل ۋەھشىيانە كۆرۈنۈشلەرنى، قاراۋۇللار ۋە ياردەمچى ساقچى ئەترەتلىرى بىلەن بولغان جەڭلەرنى قانداق چۈشەندۈرگىلى بولىدۇ؟ ئىككى تەرەپ بىر- بىرلىرىگە سەپ تارتىپ ھۇجۇم قىلىشىپتۇ. بىر تەرەپ دۇبۇلغا كىيىپ، قالقان

① دېموگرافىيە ــ ئىستاتىستىكا ئىلمىدە خەلقنىڭ سانى، تەركىبى ۋە كۆپىيىش - ئازىيىش ئەھۋالىنى تەتقىق قىلىدىغان ساھە.

ۋە كالتەكلەرنى تۇتقان، يەنە بىر تەرەپ قۇرۇق قول بولسىمۇ، قەلبىدە ياۋايىلارچە ئۆچمەنلىك. ئىككى تەرەپ ئالتوپىلاڭنىڭ چۇقان ـ سۇرەنلىرى ۋە ئوت يالقۇنلىرى ئىچىدە ئۇر ـ يىقىت قىلىشىپتۇ. ھەرقايسى دۆلەت ۋە ھەرقايسى شەھەرلەردىكى مەھبۇسلارنىڭ توپلاڭ كۆتۈرۈشىدىكى تاشقى سەۋەبلەر قانداق بولۇشىدىن قەتئىينەزەر، ئىچكى سەۋەب جىنايەتلىرى ئۇچۇن جازا مۇددىتىنى ئۆتەۋاتقانلارنىڭ كۆڭلىگە شۇنچە ئېغىر كەلگەن ئاشۇ بالاتەككۇر كاساندرانىڭ بەلگىسىدە ئىدى.

مۇخبىرلار يەنە شۇ كۇنى يۇز بەرگەن بىر قاتار تەرتىپسىزلىكلەردىن خەۋەر يەتكۈزدى، مەسىلەن، مەلۇم بىر پورتتا دېڭىزچىلار نارازىلىق بىلدۇرۇش يۇزىسىدىن ئىش تاشلىغان. كېمىلەر خۇددى ئىگىلىرى تاشلاپ كەتكەن غېرىبانە ئۆيلەردەك قىرغاق بويلاپ جىم تۇرۇشاتتى.

ھەممىسىنىڭ تەلىپى بىرلا ــ ئالەم بوشلۇقىدىكى ئىغۋاگەر فىلوفېينى راكېتا بىلەن ئېتىپ چۈشۈرۈش! تەكشۈرگۈچى نۇرلارنىڭ مەنبەسى بولغان ئوربىتا ئىستانسىسىنى يوقىتىش.

پىلانېتانىڭ جاي ـ جايلىرىدا بولۇۋاتقان يۇقىرىقىدەك ۋەقەلەر ئۈستىدە نەق مەيدان ئوبزورى بېرىلىپ بولغاندىن كېيىن ئاخىر ئېكراندا مۇخبىرلارنى كۈتۈۋېلىش يىغىنى ئۆتكۈزۈلمەكچى بولغان زال كۆرۈندى. زال ئىچىدە ئادەملەر سانجاق ـ سانجاق بولۇپ كەتكەنلىكى بىر قاراشتىلا كۆزگە تاشلاندى. كىشىلەر تام ياقىلاپ تۇراتتى، ئۆتۈشمە يوللاردىكى پول ئۈستىدىلا ئولتۇراتتى. ھەممە كۆزلەر مۇناسىپ لايىھەلەنگەن سەھنىگە قارىتىلغانىدى ــ ئوربىتىدىن فىلوفېي كۆرسىتىلمەكچى بولغان يوغان ئېكران زالغا قىيپاش كەلتۈرۈلۈپ، سەھنىنىڭ بىر يېنىغا قويۇلغانىدى. سەھنىدىكى ئۈستەلنىڭ يېنىدا، ھەربىرى ئۆزلىرىگە تېگىشلىك مىكروفونىنىڭ ئالدىدا ئىككىيلەن ئولتۇراتتى: ئېنتونى يۇنگېر

ۋە مەشھۇر تېلېۋىزىيە رىياسەتچىسى ئۇئولتېر شېرمېت. زالدىكى ھەممەيلەننىڭ كۆچلۈك ھاياجانغا چۆمگەنلىكى كۆرۈنۈپ تۇراتتى، چىرايلار كۆتۈش بىلەن قېتىپ قالغان، كۆزلەر تىكىلىپ چاقناپ تۇرغان، بويۇنلار سوزۇلغان، يولدا كېتىۋېتىپ شەيتاننىمۇ سۈرەتكە تارتىۋالالايدىغان تەجرىبىلىك فوتو مۇخبىرلارنىڭ ئاپپاراتىنى تۇتۇپ تۇرغان قوللىرى تىترەۋاتقاندەك قىلاتتى، ئۇلار خۇددى دۇچ كەلگەن ئېقىن سۇدىن ئۆتەلمەي قورقۇپ تۇرغان ئۆچكىلەرگە ئوخشاپ تۇراتتى.

ئادەتتە سۆزمەن، تاقىرباش، ياسانچۇق ئۇئولتېر شېرمېتنىڭ كەسپىي ئۇسلۇبتا كۇلۇمسىرىشى تازا قاملاشمايۋاتاتتى. ئۇنىڭ كېلىشتۇرۇپ كىيىنگەنلىكى، ئاكتيورلارچە ئەركىن - ئازادىلىكى بۇ قېتىم ئانچە يېقىشلىق كۆرۈنمەيۋاتاتتى، ۋەزىيەتكە ماسلاشمايۋاتاتتى. ئېنتونى يۇنگېر، ئەكسىچە، بەكلا غەمكىن كۆرۈنەتتى. ئۇنىڭ ھالىغا يېتىدىغانلار ئاز ئىدى، ئۇ قايغۇدىن قەلبى ئېزىلگەن ھالدا پەقەت ئىرادە كۈچى بىلەنلا ئۆزىنى تۇتۇپ ئولتۇراتتى، چۈنكى ئۇ روبېرت بوركىنىڭ ئورنىنى ئېلىپ، مىليونلىغان تېلېۋىزور كۆرگۈچىلەرنىڭ كۆز ئالدىدا ئالەم بوشلۇقىدىكى فىلوفېي بىلەن بولىدىغان سۆھبەتكە ئىشتىراك قىلىشى كېرەك ئىدى. ئۇنىڭ ئۇستىگە، بۇگۈن كەچتە دۇبلىندىن ئۇنىڭ سۆيگىنى كېتتى ئانىسى بىلەن كەلمەكچىدى، ئېنتونى بولسا، مۇخبىرلار يىغىنى سەۋەبلىك ئايروپورتقا چىقىپ ئۇلارنى كۈتۈۋېلىشقا ئامالسىز ئىدى. بۇ ئىشمۇ ئۇنىڭ كۆڭلىنى يېرىم قىلىپ تۇراتتى. ئۇ جىددىيلىشىپ، چىشىنى چىشلەپ ئولتۇراتتى. ئېنتونى چۈشىنەتتىكى، تەقدىر ئۇنى ۋەقەلەر سەھنىسىنىڭ ئالدىنقى قاتارىغا چىقىرىپ قويدى. ئەمدى ئۇ بىر بولسا، ئۆزىنىڭ كۆز ئالدىدا قۇربان بولغان روبېرت بوركىنىڭ تاللىشىنىڭ توغرا ئىكەنلىكىگە ئىشىنىپ ئاخىرىغىچە چىڭ تۇرۇشى ياكى بولمىسا، كوچىدىكىلەرنىڭ ئىسقىرتىشلىرى ۋە

ئاتقان تاشلىرى ئاستىدا، ئوردوك كوماندىسىدىكى تۇنۇگۇنكى دوستلىرىنىڭ مەسخىرىلىك كۈلۈشلىرى ۋە ئەجەبلىنىپ قاراشلىرى ئاستىدا نابۇت بولۇشى كېرەك. ئېيتقاندەك، ئوردوك كوماندىسىدىكىلەر شۇ تاپتا ئۆزلىرى قۇتۇرتىپ قويغان كىشىلەر توپىنىڭ تەلۈلىكىگە قاراپ ۋە يۇنگېرنىڭمۇ بوركىقا ئوخشاش ئاقىۋەتكە قالىدىغانلىقىنى مۆلچەرلەپ سۆزلەشمەكتە ئىدى.

بۇ چاغدا هاياجانلانغان كىشىلەر توپىنىڭ تاقىتى چېكىگە يەتكەنىدى. هەممەيلەن هەل قىلغۇچ پەيتنى، يەنى فىلوفېينىڭ ئېكراندا پەيدا بولۇشىنى كۈتمەكتە هەمدە مۇلاهىزىچىلەردىن بىرىنىڭ ئېيتقىنىدەك، ئومۇمىيۈزلۈك هۇجۇم قوزغاپ، ئۇنى پۈتۈن دۇنيانىڭ غەزەپ ئوتىغا ئىتتىرىپ كىرگۈزۈۋېتىشكە تەييارلىنىپ تۇرماقتا ئىدى. شۇنداق بولىدىغانلىقى كۆرۈنۈپ تۇراتتى، شۇ پەيت خۇددى پارتلاش ئالدىدا سېكۇنتلارنى تەتۈر سانىغاندەك يېقىنلاپ كەلمەكتە ئىدى.

كۈندۈزدە، دوختۇرخانىدا روبېرت بوركىنىڭ قەستلەپ ئۆلتۈرۈلگەنلىكى هەققىدىكى تەكشۈرۈش خۇلاسىسى يېزىلغاندىن كېيىن جېسسى كۆز ياشلىرىنى تەستە توختىتىپ مۇنداق دېدى:

— ئېنىتونى، ئەگەر سېنى مېنىڭ روبېرتىمنىڭ تەقدىرى كۈتۈپ تۇرغان بولسا، بۇنىڭغا هېچنېمە دېيەلمەيمەن. ئۇ هەقىقەتنى هەممىدىن ئۈستۈن قويياتتى، شۇنىڭ جازاسىنى تارتتى. لېكىن، سەن ئۆزۈڭنى ئويلا. سەن تېخى ياش. سېنىڭ ئۆمرۈڭ ئالدىڭدا، سەن يەنە ياشىشىڭ كېرەك. روبېرتتىن كېيىن سەنمۇ هاياتىڭنى تەۋەككۈلگە قويساڭ نېمە پايدىسى بار؟

شۇ دەقىقىدە گەپنى داۋاملاشتۇرۇش ئېغىر كەلدى، شۇڭا ئېنىتونى قىسقىلا جاۋاب قايتۇردى:

— كۆڭلىڭنى چۈشىنىمەن، جېسسى. لېكىن، روبېرت بورك ئۆزىنى تارتمىغان ئىشتىن مەنمۇ ئۆزۈمنى تارتىشنى خالىمايمەن.

ئۇلار دوختۇرخانىنىڭ كۆتۈش ئورنىدىكى چوڭ دېرىزىنىڭ ئالدىدا، بىمارلار ۋە داۋالىغۇچىلاردىن چەتتىرەك تۇراتتى. كۆتۈش ئۆيىگە دېرىزە ئەينەكلىرىدىن قۇياشنىڭ يارقىن نۇرى تۆكۈلۈپ تۇراتتى، دېرىزىدىن كۆپكۆك ئاسمان ۋە سەل نېرىدىكى كىلىون دەرەخلىرىنىڭ شاخلىرىدىكى ئالتۇن رەڭگىنى ئالغان يوپۇرماقلىرى كۆرۈنۈپ تۇراتتى... فۇتۇرولوگنىڭ تۈل قالغان ئايالى قايغۇدىن تېخىمۇ قېرىپ كەتكەندەك كۆرۈنەتتى. ئۇنىڭ بىر يەرلىرى خۇددى تاياق يەپ يار تۈۋىدە ھۇۋلاپ ياتقان ئىگىسىز ئىتنى ئەسكە سالاتتى. جېسسى نېمە قىلىشنى بىلمەي تۇراتتى، كۆز ياشلىرى توختىماي قۇيۇلۇپ تۇراتتى. ئۇ بەلكىم بىر ئامال قىلىپ ئۆزىنى بېسىۋېلىش ئۈچۈن بولسا كېرەك، كۆڭلىدە ئويلاۋاتقىنىنى ئېغىزىدىن چىقىرىپ پىچىرلايتتى:

— روبېرت ھەمىشە مۇھەببەت دېگەن ئىككى دەريانىڭ قوشۇلۇشى دەيتتى. مەن ئۇنىڭغا: سەن ئاشۇ ئەزىم دەريانىڭ چۆكۈپ كەتمىگىن، بوب، دەپ كۈلەتتىم. مانا ئەمدى قايىل بولدۇم، مېنىڭ دەريايىم يوق بولدى. ئۇ دەريا ئېقىشتىن توختاپ قۇرۇپ كەتتى، چۆلدەرىگەن قىرغاقتا تاشلاپ قويۇلدۇم...

ئۇ يەنە مۇنداق غەلىتە، سىرلىق بىر جۈملە سۆزنى ئېيتتى:

— ھەي، بېچارە كىتلار، ئەمدى مەن چوڭ ئىسكىرىپكىنى چالغاندا كىم سىلەرنى ئەسلەيدۇ...

بۇ سۆزلەر ئېنىقتۇنىنى شۇ قەدەر ھەيرەتتە قالدۇردىكى، ئۇ جېسسىنىڭ نېمىنى كۆزدە تۇتۇۋاتقانلىقىنى سورىماقچى بولدى - يۇ، جۈرئەت قىلالمىدى. بەلكىم قايغۇغا چىدىمايۋاتقان گەپلەرنى دەۋاتقاندۇر.

ئاندىن ئۇلار خوشلاشتى. ئېنىتونى تېلېۋىزىيە كۆۋرۈكىگە تەييارلىق قىلىشى كېرەك ئىدى. ۋاقىت بەك ئاز قالغانىدى. جېسسى چىكاگودىن كېلىدىغان قىزى بىلەن كۆيۈئوغلىنى كۈتۈپ دوختۇرخانىدا قالدى.

شۇنىڭ بىلەن، ئۇلار ئەتە كۆرۈشۈشكە كېلىشىپ خوشلاشتى. بىر ئىشتا ئېنىقلىنىڭ تەلىيى كەلدى ــ ئۇ دوختۇرخانىدىن دۇبلىنگە تېلېفون بېرىپ، يولغا چىقىش ئالدىدا تۇرغان كېتتى بىلەن سۆزلىشىۋالدى. ئېنىقلىنى ھاياجانغا چۆمدى، ئۇلار كەلگەندىن كېيىن توي ئىشىنى ئويلىشىش كېرەك ئىدى ئەمەسمۇ.

شۇنداق قىلىپ، ھەممە ئىش بىر ۋاقىتقا توغرا كېلىپ قالغانىدى. بۇنداق بولۇشنى كىم ئويلىغان. بەلكىم، زامان ۋە ماكان ئىچىدىن بىر - بىرىگە قارىمۇقارشى ئۇچۇپ چىققان مېتېئورىتلارلا مۇشۇنداق ئۇچرىشىپ قېلىشى مۇمكىندۇر.

كېتتى بىلەن سۆزلىشىشمۇ ئادەتتىكى ئىش ئەمەس ئىدى. كېتتى ئۇنىڭ تېلېفونىنى كۇتكەنىدى، ئۇنىڭ جاراڭلىق ئاۋازى بىردەمدىلا ئېنىقلىنى بەختىنىڭ قوينىغا قايتۇرۇپ كەلدى. كېتتىنىڭ كىرپىكلىرىنىڭ تېگىپ قېلىشى، ئۇنىڭ تىنىقى، يۇرۇش - تۇرۇشى ئېنىقلىنى ئۇچۇن بەخت ئىدى، دەلىل ۋە ئىسپات تەلەپ قىلمايدىغان بەخت ئىدى.

ــ ياڭاللا، ئېنىقلىنى ! ــ دەپ خىتاب قىلدى كېتتى، ــ تېلېفونۇڭنى ئەجەب ساقلاپ كەتتىمغۇ.

ئېنىقلىنى تېلېفون تۇرۇپكىسىدىن ئۆزىگە تونۇش تىنىقنى سېزىپ قىزىپ كەتكەندەك بولدى.

ــ ئاپام بىلەن ئىككىمىز يەنە چارەك سائەتتىن كېيىن يولغا چىقىمىز. ئۆزۇڭنىڭ ئەھۋالىڭ قانداق، ئېنىقلىنى؟ بىزنى ساقلاۋاتامسەن؟

ــ ئەپۇ قىلغىن، كېتتى. مەنمۇ سەن بىلەن سۆزلىشەلمەي قالارمەنمۇ دەپ قورقۇپ، تىت - تىت بولۇپ تۇرغانىدىم.

ــ ھە، ھېچقىسى يوق، بىردەمدىن كېيىن كۆرۈشىمىزغۇ. شۇنداقلا سېنىڭ ئاۋازىڭنى ئاڭلىغۇم كېلىپ قالدى.

ــ قارىغىنا، بىر مەسىلە چىقىپ قالدى. ھازىر

چۈشەندۈرۈشكە ۋاقتىم يوق. كېيىن ھەممىنى سۆزلەپ بېرىمەن. مەن ئۇچۇن ئاپاڭغا ئۆزرىخاھلىق ئېيتىپ قويغىن. ئەپسۇس، مەن ئايروپورتقا چىقىپ سىلەرنى كۈتۈۋالالمايمەن. سىلەر تاكسىغا ئولتۇرۇپ...

— نېمە بولدى، ئېنتونى؟ مۇھىم بىر ئىش چىقىپ قالدىمۇ؟

— شۇنداق، بەك مۇھىم. بۇ ئۇزۇن گەپ. قىسقىچە ئېيتساي. بۇگۈن كەچتە مەن قۇربان بولغان فۇتۇرولوگ روبېرت بوركنىڭ ئورنىدا مۇخبىرلارنى كۈتۈۋېلىش يىغىنىغا قاتنىشىمەن.

— نېمە؟ رادىيودىن ئاڭلىسام، ئۇنى غەزەپلەنگەن نامايىشچىلار ئۆلتۈرۈۋېتىپتۇ. بۇنىڭغا سېنىڭ نېمە چېتىشلىقىڭ بار؟

— ئاشۇ ئالەم بوشلۇقىدىكى فىلوفېي بىلەن ئالاقە ئورنىتىش تېلېۋىزىيە كۆۋرۈكىنى ئۇيۇشتۇرغۇچى مەن بولىمەن.

— فىلوفېي بىلەن؟ ھېلىقىنىڭ بىلەنما؟

— ھەئە. ئەسلىي ئۇنىڭ بىلەن روبېرت بورك سۆزلەشمەكچى ئىدى.

— ھېچنېمىنى چۈشەنمىدىم، ئېنتونى ! ھېچنېمىنى !

— كېيىن ھەممىنى سۆزلەپ بېرىمەن. ئەھۋال شۇنداق بولۇپ قالدى، ئەمدى فىلوفېي بىلەن مەن سۆزلىشىدىغان بولدۇم. كېيىن ئاپام بىلەن ئىككىڭلارغا چۈشەندۈرۈپ قويىمەن، باشقا ئامال يوق...

كېتتى ئاۋازىنى پەسەيتتى، ئېنتونى ئۇنىڭ تېلېفون تۇرۇپكىسىنى ئالىقىنى بىلەن سەل توسۇۋالغانلىقىنى چۈشەندى:

— ماقۇل، ئېنتونى. كېيىن سۆزلەپ بېرەرسەن. مەن ھازىرچە ئاپامغا ھېچنېمە دېمەي تۇراي. ئۇنىڭ كۆڭلى جايىدا ئەمەس، قانداقتۇر بىر سىراڭ ئالەم بوشلۇقىغا چىقىۋېلىپ پۈتۈن دۇنيانى مالىمان قىلىۋەتتى دەپ غەزىپى قاينىاپ يۇرىدۇ. مەنمۇ خۇش ئەمەس.

— مەن ئۇنى چۈشىنىمەن، سېنىمۇ چۈشىنىمەن، — دېدى ئېنىتونى، — كېتتى، سەندىن ئۆتۈنۈپ سورايمەن، ئاپاڭنى خاتىرجەم قىلغىن. مەن كېيىن ھەممىنى تەپسىلىي چۈشەندۈرىمەن. مەن سېنى كۈتىمەن، كېتتى. مەن سېنى ياخشى كۆرىمەن. ئايروپورتتا تاكسىغا ئولتۇرۇپ چاپسانراق كېلىڭلار. مۇخبىرلار يېغىنى ئاياغلاشقاندا مەن تېلېفون بېرىمەن، شۇ چاغدا كۆرۈشىمىز. ۋاقىتنى چىڭ تۇتۇڭلار، ئايروپىلانغا كېچىكىپ قالماڭلار، خەير - خوش، سېنى سۆيىمەن.

— خوش، ئېنىتونى. خوش... ئىشلىرىڭنىڭ ئوڭۇشلۇق بولۇشىنى تىلەيمەن... مەن سەن بىلەن بىللە.

— مەنمۇ سەن بىلەن بىللە، كۈتىمەن...

كېتتى ئانسى بىلەن بىللە ئېرلاندىيەدىن ئۇچۇپ چىققان ئايروپىلان ھازىر ئاتلانتىك ئوكيانىنىڭ قىرغاقلىرىغا يېقىنلاپ قالغاندۇر، دەپ ئويلىدى ئېنىتونى يۇنگېر سەھنىدە ئولتۇرۇپ.

بۇ چاغدا ئالەم بوشلۇقى بىلەن بولىدىغان تېلېۋىزىيە ئالاقە كۆۋرۈكىنى ئۇلاپ كۆرسىتىشنىڭ باشلىنىشىغا ساناقلىق سېكۇنتلا قالغانىدى. ئىنسانىيەتنى مىسلىسىز مالىمانچىلىققا سېلىپ قويغان فىلوفېي دېگەن بىرنېمە ئەمدى سوتقا تارتىلىدۇ. ئۇ قىلغان ئىشى ئۈچۈن جاۋاب بېرىدۇ، قىلغان ئىشىنىڭ جازاسىنى تارتىدۇ.

شۇ كۈنى ئۇشتۇمتۇت كەلگەن مۇنداق بىر خىيال ئېنىتونى يۇنگېرنىڭ قەلبىنى بىرنەچچە قېتىم نەشتەردەك سانجىپ ئۆتتى: «ئەگەر بىزنىڭ ئائىلىمىزدىمۇ ئاشۇنداق بەختسىزلىك يۈز بېرىپ، كېتتىدە كاساندرانىڭ بەلگىسى پەيدا بولۇپ قالسا، قانداق قىلىش كېرەك؟ ئۇ چاغدا قانداق بولىدۇ؟ قانداق قىلىمىز؟ بۇنىڭدا ھېچكىم مۇستەسنا بولالمايدۇ - دە، مۇتلەق ھېچكىم. ھېچكىم ئۆزىنىڭ گېن تىپىدا ھاياتقا بولغان قورقۇنچ يوشۇرۇنغانلىقىدىن خەۋپسىزلەندۇرەلمىگەن.»

زال ئىچىدىكىلەر ئالەم بوشلۇقى بىلەن بولىدىغان ئالاقىنى زاربىقىپ كۈتۈۋاتقانلىقىغا قارىماي، سىگنال ئاڭلىنىپ، ئېكران يورۇغاندا نۇرغۇن كىشىلەر تۇيۇقسىزلىق ھېس قىلىپ چۆچۈپ كېتىشتى. جىمجىتلىق ھۆكۈم سۈردى. رىياسەتچى ئالدىراپ - تېنەپ خالايىققا مۇراجىئەت قىلدى:

— ھازىر ئۆزىنى ئالەم بوشلۇقىدىكى مۇناخ فىلوفېي دەپ ئاتىغان ئوربىتا ئىستانسىسىدىكى بىيولوگىيە ئالىمى بىلەن ئېلىپ بېرىلىدىغان مۇخبىرلار يىغىنىنىڭ ئەھمىيلىنى ئۇلاپ كۆرسىتىشىنى باشلايمىز. فىلوفېينىڭ رىم پاپاسىغا پەۋقۇلئاددە تەرزدە مۇراجىئەت قىلغانلىقىدىن ئىبارەت ھەممىگە مەلۇم بولغان پاكىتنى ۋە ئۇنىڭدىن كېلىپ چىققان پاجىئەلىك ۋەقەلەرنى قايتا ئەسلەتمەيمەن. ئەمدى دىققەت قىلىشىڭلارنى سورايمەن...

ئېكراندا بىرنەچچە قېتىم غۇۋا سىزىقلار ۋە تۇراقسىز كۆرۈنۈشلەر ئىمىر- چىمىر كۆرۈنگەندىن كېيىن سۈرەت سۈزۈلۈشكە باشلىدى. ئېكراندا ھەممىگە مەلۇم بولغان، لېكىن تېلېۋىزور كۆرگۈچىلەرنىڭ كۆز ئالدىدا تۇنجى قېتىم زاھىر بولغان كىشىنىڭ چىرايى كۆرۈندى. تېخى ھېچكىم ئاغزىدىن بىر ئېغىز سۆزنىمۇ چىقىرىشقا ئۈلگۈرمىگەندى، فوتو مۇخبىرلار ئورۇنلىرىدىن سەكرەپ تۇرۇشۇپ، ئېكراندىكى فىلوفېينىڭ ئوبرازىنى بەس - بەستە سۈرەتكە تارتىشقا كىرىشىپ كەتتى.

ئۇئولتېر شېرمېت ساناقسىز ئاپپاراتلار چىراغلىرىنىڭ چاقماقتەك چاقناشلىرىدىن ئۆزىنى توسۇپ نارازىلىق بىلدۈرۈشكە مەجبۇر بولدى:

— تەرتىپنى ساقلىشىڭلارنى سورايمەن. بىزنىڭ كۆزىمىزگە نۇر چۈشۈرۈشنى توختىتىڭلار. بىز خىزمەتمىزنى باشلايمىز.

چاقناشلار ئازايغاندا فىلوفېينىڭ يۈزى چوڭايتىلدى، ئالەم بوشلۇقىدىن يېقىنلاپ چىراي كۆرۈنۈشى روشەنلەشتى. ھەممە

داڭ قېتىم قېلىشتى. مانا ئۇ، ئۇلۇغ پەيغەمبەرمۇ، ئۇلۇغ ساراڭمۇ ياكى يۇقىرى دەرىجىلىك ئالۋاستىمۇ، ئىشقىلىپ، شەخسەن ئۆزى ! مانا ئۇ، ئەسەبىيلىك ۋە بەختسىزلىكنىڭ سەۋەبچىسى ! مانا ئۇ، ئالەم بوشلۇقىدىن ئايالارغا تەكشۈرگۈچى نۇرلارنى چۈشۈرۈۋاتقان كىشى ! مانا ئۇ، كاساندرانىڭ بەلگىسى ھەققىدىكى مۇدھىش تەلىماتنىڭ ئاپتورى !

قارىماقتا، فىلوسوفىيىنىڭ ياش قۇرامى ئەللىكتىن سەل ئاشقاندەك كۆرۈنەتتى. يۈزى سوزۇنچاق كەلگەن بولۇپ، سېرىق چاچلىرى سەل مۇكچەيگەن مۇرىسىگە چۈشۈپ تۇراتتى. ساقىلىمۇ سېرىق بولۇپ، ئاق ئارىلاشقانىدى. ئۇ گۈياكى بوغچا ۋە ھاسا تايىقى بىلەن نەگىدۇر كېتىۋېتىپ ئۇشتۇمتۇت ئۇچراپ قالغان ۋە ماڭغان يولىنىڭ توغرا ياكى خاتالىقىنى ئېنىقلاش ئۈچۈن توختىغان يولۇچىدەك ئېكراندىن زالغا، ئىشتىراك قىلغۇچىلارنىڭ چىرايلىرىغا قارىدى. كەچ كىرىپ قالدى، مەنزىلگە يېتىپ بارالمدىم دېگەندەك قىياپەتتە قاراشلىرىدا خاتىرجەمسىزلىك ۋە ئىنتىزارلىق ئەكس ئېتەتتى. ئېنىتونى يۇنگېر ئۇنى تەخمىنەن شۇ خىل سىياقتا كۆز ئالدىغا كەلتۈرەتتى. شۇڭا، تەسەۋۋۇرىنىڭ توغرا چىقىقانلىقىغا ئۆز ئىچىدە مەمنۇن بولدى. ئالەم بوشلۇقىدىكى مۇناخىنىڭ چىرايى بەئەينى كونىچە ئويما رەسىمگە ئوخشاپ تۇرسىمۇ (ئەگەر شۇنداق ئوخشىتىشقا مۇمكىن بولسا)، يەنىلا ئوربىتا ئىستانسىسىنىڭ مۇھىتىغا تامامەن ماسلىشىپ تۇراتتى. فىلوسوفىي ئۆزىگە ئىشەنگەن ۋە جىددىي قىياپەتتە كۆرۈنەتتى. ئېھتىمال، بۇنداق كۆرۈنۈشكە يەر يۈزىدىن ئىنتايىن يىراقلىقتا تۇرغانلىقى ۋە مۇتلەق تەنھالىقتا ئىشلەۋاتقان ئىشى تەسىر كۆرسەتكەن بولسا كېرەك. چوڭقۇر قورۇقلىرى، سېلىنغان قاپاقلىرى، تىكىلىپ قارايدىغان چېقىر كۆزلىرىدە قانداقتۇر جەلپ قىلارلىق ۋە ھەسرەتلىك ئىپادە يوشۇرۇنغانىدى.

كۆرسىتىش باشلانغان دەسلەپكى دەقىقىلەردە ئېنىتونى يۇنگېر

فىلوفېي ئىنگلىزچىنى قانداقراق سۆزلەيدىكەن دەپ بەك ئەنسىرىدى. ئادەملەر چەت ئەل تىلىدا پاساھەتلىك يازسىمۇ، سۆزلىگەندە، بولۇپمۇ كۆپچىلىكنىڭ ئالدىدا ئانچە ئەركىن بولالمايدىغان ئەھۋاللار دائىم ئۇچراپ تۇرىدۇغۇ. ھالبۇكى، فىلوفېينىڭ دەسلەپكى سۆزلىرىنى ئاڭلاپلا ئېنتونى خاتىرجەم بولدى ــ ئالەم بوشلۇقىدىكى رۇسىيەلىك مۇناخ ئىنگلىزچىنى تامامەن نورمال سۆزلىدى، پەقەت تەلەپپۇزدىلا بىرئاز چېنىپ تۇراتتى.

سۆھبەت بىراقلا يۇرۇشۇپ كەتتى. ئۇئولتېر شېرمېت ياسالما كۇلۇمسىرەش بىلەن ۋە ھەتتا بىر ئاز خۇلق چىقىرىپ مۇنداق دېدى:

ــ كەچلىكىڭىز خەيرلىك بولسۇن، قېرىندىشىم فىلوفېي! كەچۇرۇڭ، بىز بىلەلمەي قالدۇق، سىزنى مۇشۇنداق دەپ ئاتىساق بولامدۇ؟

ــ ھەئە، شۇنداق، ــ دەپ جاۋاب بەردى ئالەم بوشلۇقىدىكى مۇناخ ۋە يەنە قوشۇپ قويدى، ــ كىم خالىسا، مەن شۇنىڭغا قېرىنداش.

ــ ئەگەر بەزىلەر قېرىنداش بولۇشنى خالىمىسچۇ؟ ــ دەپ سۆزمەنلىك قىلدى ئۇئولتېر شېرمېت.

ــ ھەركىمنىڭ ئىختىيارى ئۆزىدە. ھېچقىسى يوق. لېكىن، مېنى خالىمىغانلار ئۇچۇنمۇ مەن قەلبىمدە قېرىنداش.

ــ سىز نېمە ئۈچۈن بۇ ھەقتە شۇنچە ئۆزىڭىزگە ئىشەنگەن ھالدا سۆزلەيسىز؟ مۇشۇنداق دېيىش ئارقىلىق بۇ دۇنيادىكى گۇناھكار بەندىلەردىن ئۆزىڭىزنى ئۈستۈن قويماقچىمۇ؟

ــ ماڭا قانداق مۇئامىلىدە بولۇشىدىن قەتئىينەزەر، ھەممە ئادەمگە ھېسداشلىق قىلىش مېنىڭ بۇرچۇم.

ــ شۇنداقمۇ دەيلى. ھە، ماقۇل، شۇنداقتىمۇ، بىزنىڭ بۇ كۆرۈشۈشىمىزنى بۇ جەھەتتىكى ئۆزئارا مۇناسىۋەتلەرنى ئېنىقلاشتىن باشلىمايلى، ــ ئۇئولتېر شېرمېت سۆزمەنلىك

قىلىشىنى داۋاملاشتۇردى، — بۇنىڭدىن مۇھىم ئىشلار بار، ئۆزىڭىزمۇ چۈشىنىۋاتقانسىز، ۋەھىمىلىك ئىشلار بار. يەنە كېلىپ، بۇ ئىشلار سىزگە، قېرىنداش فىلوفېي، سىزنىڭ ئوربىتا ئىستانسىسىدىكى ئىلمىي پائالىيەتلىرىڭىزگە بىۋاستە چېتىشلىق. بىزنىڭ مۇخبىرلارنى كۈتۈۋېلىش يىغىندا جەم بولۇپ ئولتۇرۇشىمىزمۇ ئەنە شۇ سەۋەبتىن بولۇۋاتىدۇ. شۇنداق، ئالدى بىلەن مەن سىزگە جامائەتنى تونۇشتۇرۇپ ئۆتەي. زالدا — مۇخبىرلارنىڭ سەر خىللىرى. مەن رىياسەتچى ئۇئولتېر شېرمېت. مېنىڭ يېنىمدىكىسى ئېنتونى يۇنگېر. ئۇ بۇگۈن ئەتىگەن ئاممىۋى مالىمانچىلىق نەتىجىسىدە قازا تاپقان فۇتۇرولوگ روبېرت بوركنىڭ ئورنىدا تېلېۋىزىيە كۆۋرۈكىگە ئىشتىراك قىلدى. كەچۈرۈڭ، بولغان ئىشلارنى ئۆز نامى بىلەن ئاتاشقا توغرا كېلىۋاتىدۇ: بۇ پاجىئەلىك ۋەقەلەرنىڭ سەۋەبچىسى دەل سىز بولۇپ قالدىڭىز. قىسقىسى، ئېنتونى يۇنگېر ئۆزىنى تونۇشتۇرۇپ، ئوي ـ پىكىرلىرىنى ئېيتىدۇ...

— رەھمەت، ئۇئولتېر شېرمېت. مەن ئېنتونى يۇنگېرنى بىلىمەن، — فىلوفېي ئۇنىڭ سۆزىنى بۆلۈۋېتىپ يۇنگېر تەرەپكە نەزەر تاشلىدى، — مەن ئېنتونى يۇنگېرنى سايلام ئالدىدىكى يىغىلىشىنىڭ ئولاپ كۆرسىتىلىشىدە كۆرگەن. ئېھتىياتسىزلىق قىلىپ سۆزىڭىزنى بۆلۈۋېتىپ قالدىم، سۆزلىشىمگە ئىجازەت بەرسىڭىزكەن، مەن مۇشۇ مىنۇتلارنى، مۇشۇ كۆرۈشۈشنى، سىز ئېيتقان ئىشلار توغرىسىدا سۆزلەش پۇرسىتىنى كۈتكەنىدىم. كىشىلەرنىڭ ئەقلى ۋە قەلبىدە تۇتاشقان ئوتنىڭ يالقۇنى ئالەم بوشلۇقىدىكى ماتېمۇ يەتتى. توغرا، ئۇ ئوتنى مەن ياقتان. ھەئە، شۇنداق. لېكىن، مەن مەشئەلنى غەيرىي دىنداكىلەرنى گۈلخاندا كۆيدۈرۈش ئۈچۈن كۆتۈرۈپ چىقمىدىم، مەن ئىنسانلارنىڭ قەلبىنى يورۇتۇشنى كۆزلىگەنىدىم. ئۇنداق قىلالمىدىم. ھەممە ئىش قاراڭغۇلۇققا ئايلاندى. ئەمدى ئۈمىد يوق بولدىمىكىن دەپ قورقمەن. لېكىن، مەن ئۈمىد كۈتكەنىدىم، بۇ

بەلكىم مېنىڭ يېشىمغا نىسبەتەن ئېيتقاندا يېنىكلىك قىلغىنىمدۇر، ئەلۋەتتە، يېنىكلىك، مەن ھەقىقەت تەنتەنە قىلىدۇ دەپ ئۇمىد كۈتكەنىدىم. خاتالىشىپتىمەن. قەلبلەرنى يورۇتۇشنىڭ ئورنىغا ھەممە يەردە مالىمانچىلىق ۋە ئالتوپىلاڭنى كەلتۈرۈپ چىقىرىپتىمەن. بۇنىڭ ھەممىسىنى مەن تېلېۋىزورۇمنىڭ ئېكرانىدا كۆردۈم. بۇگۈن نېيۇبېرىدە بولغان ئىشنىمۇ كۆردۈم. مەن روبېرت بورك بىلەن تېلېۋىزىيەدە كۆرۈشۈشنى كۈتكەنىدىم، ماڭا بۇ ھەقتە خەۋەر بېرىلگەنىدى، ئۇنىڭ بىلەن سۆزلىشىشكە چىن دىلىمدىن تەقەززا بولغانىدىم، لېكىن ئۇ ئادەم ئۆزىنىڭ ئۆيىدە ۋەھشىيلەرچە ئۆلتۈرۈلدى. رۇسلارنىڭ تىلى بويىچە ئېيتقاندا، ئەھمىيەتسىز ۋە شەپقەتسىز بىر توپىلاڭ بولدى. بۇمۇ مېنىڭ گۇناھىم ! مەن ئالەم بوشلۇقىدا تۇرۇپ، پەرۋەردىگار ماڭا ئەۋەتكەن مەسلەكدىشىمنىڭ ئۆلۈمىگە ئۆزۈم سەۋەبچى بولۇپ قالدىم. ئىنسانلار، مەن ئالدىڭلاردا تىز چۆكىمەن ! لېكىن، مېنىڭ ھازىر توۋا قىلىشىم ھېچنېمىگە ئەسقاتمايدۇ. ئۆلتۈرۈلگەن روبېرت بوركنى ھېچقانداق قىلىپ، ھەتتا ئۆز جېنىمدىن كېچىپمۇ قايتۇرۇپ كېلەلمەيمەن، مەن ئۇنىڭ ئۈچۈن ھاياتىمنى قۇربان قىلىشقا تەييار ئىدىم. ئەگەر...

مەن سوئاللىرىڭلارغا جاۋاب بېرىشتىن ئاۋۋال مۇنداق دېگۈم كېلىۋاتىدۇ. بەلكىم مەن زالىدىكىلەرنىڭ ھەممە سوئاللىرىغا جاۋاب بېرىشكە ئۇلگۈرەلمەسلىكىم مۇمكىن، شۇڭا ئالدىنئالا كەچۈرۈم سورايمەن. مەن كېتىمەن، سىلەر ياشايسىلەر، ياشاش دېگەنلىك ــ ئۆزى جاۋاب تېپىش دېگەنلىكتۇر. مېنى چۈشىنىڭلار ۋە مۇمكىن بولسا ئەپۇ قىلىڭلار. مېنىڭ ئاخىرىدا دېمەكچى بولغىنىم شۇكى، مېنىڭ ئۆز بايقاشلىرىمنى ئومۇمىي خەلققە تەقدىم قىلغانلىقىم نام ـ شۆھرەت ئۈچۈن، مەنپەئەت ئۈچۈن ئەمەس، ئۆزۈمگە ئوخشاش بەندىلەردىن ئۆزۈمنى ئۈستۈن قويۇش ئۈچۈن ئەمەس. بۇ بايقاشلار ئاشكارىلانماي قېلىشۇەرسە بولاتتى. شۇنداق بولسا، بۇ دۇنيادىكىلەر خۇددى بۇنىڭدىن

بۇرۇنقىدەكلا ھېچنېمىدىن خەۋەرسىز ھالدا بەخىرامان ياشاپ ئۆتىۋەرگەن بولاتتى. بىراق، ئۇزۇكسىز مۇكەممەللىشىۋاتقان بىلىملىرىمىز ئارقىلىق دۇنيانىڭ بىزگە ئايان بولۇشى ئۈچۈن بىز ئەبەدىيلىكنىڭ مەنىسى ۋە مەزمۇنى سۈپىتىدە يارالغان ئەمەسمۇ. ئەگەر ئەبەدىيلىك تەلەپ قىلىنمايلا ۋە بىزنىڭ چۈشىنىشىمىزگە سازاۋەر بولمايلا قېلىۋەرسە، ئاجىزلىقىمىز ۋە چاكىنىلىقىمىز تۈپەيلى ئۆزىمىز خالىغانچە ھەقىقەتتىن چەتلەپ يۈرۈۋەرسەك، كائىناتنىڭ نېمە كېرىكى، ئەبەدىيلىكنىڭ نېمە ئەھمىيىتى بولسۇن؟ بىز ئەقىلگە ئىگە بولغان مەۋجۇداتنىڭ ئۆلچىمىنى تۆۋەنلىتىپ قويۇۋاتىمىزغۇ، بىز بولمىساق، ئىلاھلارمۇ يوق، بىز بولمىساق، ماددىمۇ يوق بولىدۇ ئەمەسمۇ. ئەگەر بىز تەرەققىياتنىڭ يولى ئۈچۈر دەپ تەكىتلىسەك، ئەبەدىيلىكنىڭ ماھىيىتى ھەممىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدىغان يېڭى - يېڭى ئۇچۇرلارنىڭ ئۇزۇلمەس ئېقىمىدا بولىدۇ ئەمەسمۇ؟ مەدەنىيەتنىڭ چەكسىزلىكى — بىلىشنىڭ چەكسىزلىكىدۇر. ھالبۇكى، بىز ئۆز خاھىشىمىز بويىچە بىلىشتىن ئۆزىمىزنى قاچۇرساق، بۇ دەل ئۆزىمىز ئارزۇ قىلغان ئەبەدىيلىكتىن ئۆزىمىزنى قاچۇرغانلىق بولمامدۇ؟

قارىماقتا پۈتۈنلەي كونكرېت كۆرۈنىدىغان مەسىلىلەر ئۈستىدە ئابستراكت پىكىر يۈرگۈزگەنلىكىم ئۈچۈن كۆپچىلىكنىڭ ئەپۇ قىلىشىنى سورايمەن، ئەمما بۇگۈن بىر روبېرت بوركنى ئۆلتۈرگەندە ئۇنىڭغا قوشۇپ ئۆزىمىزنىڭ ئەبەدىيلىكىمىزنىڭ بىر قىسمىنى ئۆلتۈرۈۋەتتۇق. كەچۈرۈڭلار، مەن...

— توختاپ تۇرۇڭ، توختاپ تۇرۇڭ، قېرىنداش فىلوفىي! — ئۆزىنى تەستە تۇتۇپ ئولتۇرغان ئۇئولتېر شېرمېت ئۇنىڭ سۆزىنى بۆلۈۋەتتى، — ئالىي دەرىجىلىك ماددىلار توغرىسىدا مۇلاھىزە يۈرگۈزۈش، ئەلۋەتتە، ياخشى ئىش، ئەبەدىيلىك پەلسەپىسى قىزىقارلىق. بىراق، سىز تۇغۇلۇشنىڭ

مەخپىيەتلىكىگە ئارىلىشىۋالدىڭىز. مەن سىزنىڭ ئالەم بوشلۇقىدا تۇرۇپ ھامىلدار ئاياللاردا كاساندرانىڭ بەلگىسىنى پەيدا قىلىدىغان تەجرىبىلىرىڭىزنى كۆزدە تۇتۇۋاتىمەن. سىز بىزنىڭ شەخسىيىتىمىزگە قارىتا تەخىر قىلغىلى بولمايدىغان بېسىم چۈشۈرۈۋاتىسىز. سىز ئالەم بوشلۇقىدا تۇرۇپ بىزنى نازارەت ئاستىغا ئالماقچى بولۇۋاتىسىز. سەمىڭىزگە سېلىپ قويۇشقا ئىجازەت قىلىسىڭىز، يەر يۈزىدە بۇنىڭغا ماقۇل دەيدىغانلار كۆپ ئەمەس ! تەكتلەپ قويايكى، يەر يۈزىدە، بىزنىڭ گۇناھقا پاتقان زېمىنىمىزدە دېمەكچىمەن. شۇڭا، سىز غەزەپلەنگەن كىشىلەرنىڭ قولى يەتمەيدىغان ئالەم بوشلۇقىدا تۇرۇۋېلىپ ھەممە ئىشقا چېپىلىۋالماڭ. كىشىلەرنىڭ غەزەپلىنىشى ئورۇنلۇق. ئۆزۈمنىڭ مەۋقەيىمنى ئاشكارىلاپ قويدۇم. كەچۈرگەيسىز. لېكىن، بۇ مەسىلىدە تەكەللۇپ قىلىشقا، تۇزۇت قىلىشقا بولمايدۇ. سىزنىڭ قىلمىشلىرىڭىزغا نارازىلىق بىلدۇرمەي تۇرالمايمەن. مەقسەت ـ مۇددىئالىرىڭىز ھەرقانچە ياخشى بولغان تەقدىردىمۇ ئۆزىڭىزنىڭ ئىلمىي بايقاشلىرىڭىزنى دەپ، مېنىڭچە، ھاكاۋۇرلۇق قىلىپ، پىلانېتا ئاھالىسىنى ئومۇمىيۈزلۈك مالىمانچىلىققا تىقىپ قويۇشىڭىزغا كىم ئىجازەت بەردى، قانداق كۈچ سىزنى مەجبۇرلىدى؟ ! سىز رۇسىيە مەمۇرلىرى ئېيتقانىدەك، گەرچە ئۆزىڭىز بولۇۋالغان مۇناخ بولسىڭىزمۇ، بۇ ئىشىڭىز ئەۋلىيالىق قىلغانلىق ئەمەسمۇ. بۇ، پەرۋەردىگارنىڭ ئىرادىسىگە قارشى چىققانلىق بولماسمۇ؟! مۇقەددەس كىتابتا «نەسىل قالدۇرۇڭلار ۋە كۆپەيىڭلار» دېيىلگەن. يەنە كېلىپ، بۇنىڭغا ھېچقانداق شەرت قويۇلمىغان. سىز بولسىڭىز، ھېچقانداق ئادەمنىڭ تىزگىنلىشىگە بولمايدىغان ئىشنى ئىسلاھ قىلماقچى بولۇۋاتىسىز. سىز تۇغۇلۇشنىڭ مەخپىيەتلىكىنى دوزاخنىڭ كۈچلىرىگە قۇربان قىلىپ بەرمەكچىمۇ؟ مېنىڭ قارىشىمچە، دەل شۇنداق ! ئەگەر ئوردوك سىياسەتچى سالاھىيىتى بىلەن سۆزلىگەن بولسا، مەن

مىلىيونلىغان كىشىلەرنىڭ پىكرىنى قەدىرلەيدىغان مۇخبىرلىق سالاھىيىتىم بىلەن سۆزلەۋاتىمەن.

گەپ شۇ يەرگە كەلگەندە زال ئىچىدە غۇلغۇلا كۆتۈرۈلدى. بۇ ئاجايىپ غەلىتە كۆرۈنۈش بولدى: مۇخبىرلار ئورۇنلىرىدىن سەكرەپ قوپۇپ، خۇددى ئۇلارنىڭ ئالدىدا ئالەم بوشلۇقىدىن بىرىلىۋاتقان تېلېۋىزور كۆرۈنۈشى ئەمەس، بەلكى فىلوفېينىڭ ئۆزى تۇرغاندەك قوللىرىنى پۇلاڭلىتىپ مىكروفونلارغا ئېتىلدى. فىلوفېي بولسا، لەۋلىرىنى يىمىرىپ ۋە كۆزلىرىنى قىسىپ، خاتىرجەملىكىنى ساقلاشقا تىرىشىپ، ئېكراندا ئۇلارنىڭ سۆزلىرىنى تىڭشىماقتا ئىدى.

ئەلەمدىن ئۇنىڭ چىرايى ئۆڭۈپ كەتكەنلىكى بىلىنىپ تۇراتتى. بۇ كۆرۈشۈش مۇخبىرلارنى كۈتۈۋېلىش يىغىنىغا ئوخشىماي قالغانىدى. ھەممەيلەننىڭ قېنىنىڭ قىزىپ كەتكەنلىكىدىن قارىغاندا، بۇ نارازىلىق بىلدۈرۈش يىغىلىشىدىن پەرقلەنمەيتتى. مىكروفونغا قولى يەتكەن ھەربىرى پەقەت ئۆزىنىڭ ۋە گېزىتىنىڭ ئىسمىنى، ئاخبارات ئاگېنتلىقىنىڭ نامىنىلا ئېيتاتتى ـ ده، دەرھال ئالەم بوشلۇقىدىكى مۇناخىنىڭ جاۋاب بېرىشىنى تەلەپ قىلاتتى. پەلسەپە دېگەن نەدە تۇرۇپتۇ، تۇرمۇشتىكى ئەمەلىيەت ھەممىدىن ئەۋزەل ! فىلوفېينىڭ ئېغىز ئېچىشىغىمۇ پۇرسەت بولمىدى. ئۇنىڭ كۆڭلى بۇزۇلغانىدەك تۇراتتى. ئۇ ئۇشتۇمتۇت ئېكراندىن غايىب بولدى. زال ئىچىدىكىلەر ئوپۇر- توپۇر بولۇشۇپ كەتتى. ئېكراندا ھېچنېمە كۆرۈنمىدى.

ـــ سىز نەدە؟ نېمە بولدىڭىز؟ ـــ دەپ ۋارقىرىدى ئۇئولتېر شېرمېت.

بۇ چاغدا فىلوفېي قولىدا ئالەم ئۇچقۇچىلىرىنىڭ كىيىمىنى كۆتۈرگەن ھالدا يەنە پەيدا بولدى.

زال ئىچىدىكى ئاۋازلار بىردەملىككە جىمىقتى. ھەممە ھەيران ئىدى ـــ بۇ نېمە ئىش؟ فىلوفېي ئۇن چىقماستىن ئۇچقۇچىلار

كىيىمىنى كىيگىلى تۇردى. ئېنتونى يۇنگېر بۇ پۇرسەتنى قولدىن بەرمىدى. ئۇ ئورنىدىن تۇردى ۋە زالدىكىلەرگە قاراپ سۆزلىدى:

ــ مەن تېلېۋىزىيە كۆۋرۈكىنى ئۈيۈشتۇرغۇچىلاردىن بىرى بولغانلىقىم ئۈچۈن مېنىڭ سۆزلىرىمنىمۇ ئاڭلاپ قويۇشۇڭلارنى سورايمەن. بۇ ئىشتا مېنىڭمۇ بۇرچۇم ۋە ھوقۇقۇم بار. ئالدى بىلەن ئۇئولتېر شېرمېتكە شۇنى دېگۈم كېلىۋاتىدۇكى، مۇخبىرلارنى كۈتۈۋېلىش يىغىنىنىڭ نۆۋەتتىكى رىياسەتچىلىكى ماڭا ئۆتكۈزۈپ بېرىلسە، سىز ئۆزىڭىزنىڭ دەيدىغانلىرىڭىزنى دەپ بولىدىكەن، ئۇئولتېر شېرمېت. ئەپسۇسكى، ھازىر زالدىكى كەيپىيات مۇخبىرلارنىڭ خىزمەتتىكى زىيارىتىگە ئانچە ئوخشىمايلا قېلىۋاتىدۇ. مۇخبىرلار يىغىنىدا سوئاللار ۋە جاۋابلار بولۇشى كېرەك ئىدى. ھازىرغىچە كەسپىي سوئاللار ئوتتۇرىغا قويۇلمىدى. ھېسسىيات مەنتىقىنى بېسىپ كېتىۋاتىدۇ. مەن مۇخبىرلارنى كۈتۈۋېلىش يىغىنلىرىغا بىرنەچچە قېتىم قاتناشقانىدىم، لېكىن بۇنداق بولغانىنى كۆرگىنىم ئەمەسمەن! ھەتتا پارس قولتۇقىدا ئۇرۇش باشلانغاندىمۇ قويۇلغان سوئاللار خىلمۇخىل بولۇپ، ئوخشىمايدىغان مەۋقەلەرنى ئىپادىلەيتتى. ھازىر ھەربىر ئادەم ئوخشاش بىر مۇقامغا توۋلاپ، جەزمەن ئومۇمىي خورغا قوشۇلماقچى بولۇۋاتىدۇ. ھەممە ئادەم دوست تارتىشىپ، بىرلا ھۆكۈمگە ئىمزا قويۇۋاتىدۇ.

ــ كەچۈرۈڭ، ئېنتونى يۇنگېر، ــ ئۇئولتېر شېرمېت چىداپ تۇرالمايلا قالدى، ــ ئۇنداق بولسا، نېمە ئۈچۈن سىز كۆپچىلىككە، كۆپچىلىككىلا ئەمەس، پۈتۈن دۇنياغا ئۆزىڭىزنىڭ پىكرىڭىزنى تاڭماقچى بولىسىز؟ شۇنداقلا، نېمە ئۈچۈن يىغىنىڭ باشقا ئىشتىراكچىلىرىنى ئۆزلىرىنىڭ نۇقتىئىنەزىرىنى ئىپادىلەش ھوقۇقىدىن مەھرۇم قىلماقچى بولىسىز؟

ــ ھۆرمەتلىك ئۇئولتېر شېرمېت، مەن چۈشىنىمەن،

هازىرقى ۋەزىيەتتە ئۆزىنى جەمئىيەتنىڭ قوغدىغۇچىسى قىلىپ كۆرسىتىپ، تېلېۋىزىيەدە ئۆزىنىڭ خەلق ئاممىسىغا سادىق ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلاپ، كۆزنى يۇمۇپ - ئاچقۇچە بولغان ئارىلىقتا غايەت زور سىياسىي ئىناۋەتنى قولغا كەلتۈرگىلى بولىدۇ، شۇنداق ئەمەسمۇ؟ لېكىن شۇنىڭلىق بىلەن ھەقىقەت ئايدىڭلاشمايدۇ. ئەھۋال باشقا، شۇڭا، مەن ۋاقىتنى قولدىن بەرمەي سىياسەتتىن، ئۇنىڭ ۋەسۋەسىسىدىن ۋاز كېچىشكە چاقىرىق قىلىمەن. شۇنداق، ئەگەر قولىمىزدىن كەلسە، بىزنىڭ سۆيۈملۈك سىياسىتىمىزدىن، ئۇنىڭ قانداق شەكىلدە بولۇشىدىن قەتئىينەزەر، ئۆزىمىزنى چەتكە ئېلىشىمىز كېرەك. شۇنداق قىلمىساق، مەسلىنىڭ ماھىيىتىگە يېقىنلىشالمايمىز. ھەقىقەتكە يېتىش ئۈچۈن باتۇرلۇق ۋە رېئالىزم تەلەپ قىلىنىدۇ.

— سىزنىڭ ھەقىقىتىڭىز ۋە سىزنىڭ باتۇرلۇقىڭىز نېمىدە ئىپادىلىنىدۇ؟ — زال ئىچىدىن كىمدۇر بىرى ۋارقىرىدى.

ئۇئولتېر شېرمېت رازىمەنلىك بىلەن بېشىنى ئىرغىتىپ، تەكەببۇرانە كۈلۈپ قويدى.

— باتۇرلۇق ھەققىدە، — دېدى ئېنتونى يۇنگېر تەمكىنلىك بىلەن، — مەن ئېغىز ئاچماي، چۈنكى باتۇرلۇق مەندە بار. مەسلىنىڭ ئۆزىگە كېلەيلى. مانا، بىزنىڭ ئالدىمىزدىكى ئېكراندا تۇرغان ئادەم بۇيۇك ئىلمىي بايقاشنى ۋۇجۇدقا چىقارىدى، مەن بۇنى تارىختا مىسلى كۆرۈلمىگەن بايقاش دەپ ئاتايمەن. بۇ بايقاش بىزنىڭ كۆڭلىمىزگە ياقامدۇ - ياقمامدۇ، بۇ باشقا گەپ. بۇ پەن. قېرىنداش فىلوفېي، مەن ئۈچۈن ئۇ مۇقەددەس ئاتا، فىلوفېي مۇقەددەس ئاتا كاساندرا تۆرەلمىلەر مەسلىسىنىڭ ئىنسانىيەت ئۈچۈن بولغان ئەھمىيىتىنى بىزگە ئېچىپ كۆرسەتمەكچى بولۇۋاتىدۇ. بىزنىڭ يەنە بىر ئاتاقلىق زامانداشىمىز، بۇگۈن توپلاشقان خالايىقنىڭ قوللىرىدىن قازا تاپقان فۇتۇرولوگ روبېرت بورك فىلوفېينىڭ بايقىشىنى ئىنسان روھىيىتىنىڭ تەدرىجىي تەرەققىياتىدا تاشلانغان بىر يېڭى قەدەم

دەپ باھالىدى. ئۇ گېزىتكە ماقالە بەردى. بۇ ئۇنىڭ ئاخىرقى سۆزى، ئۇنىڭ ۋەسىيىتى بولۇپ قالدى. بۇنىڭغا مەن شەخسەن ئۆزۈم باھا بەرمەيمەن، بۇنى يەكۈنلىمەيمەن، لېكىن مەن مۇنداق دېمەكچى: بىز ئۆزىمىزنىڭ بىر دەملىك مەنپەئەتىمىزنى چىقىش قىلىپ كاساندرا — تۆرەلمىلەر مەسلىسىنى كەمسىتمەسلىكىمىز كېرەك. گەپ مانا مۇشۇنىڭدا. ئەمدى ئۆزىمىزگە ھەمدە چۈشىنىشلىك سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن مۇقەددەس ئاتا قىلوفېيگە سوئال قويايلى. بۇنىڭدىن كېيىن كىشىلەرگە ئايان بولغان كاساندرا — تۆرەلمىلەر ئالدىدا ئىنسان قانداق قىلىشى كېرەك؟

— يۇنگېر ئەپەندى، — ئولتۇرغانلار ئارىسىدىن بىر ئايالنىڭ ئاۋازى ئاڭلاندى، — كەچۈرۈڭ، مەسىلىنى ئوتتۇرىغا قويۇشنى بەك ئاشۇرۇۋەتتىڭىزمۇ، قانداق؟ سىز كىمنى، يەنە كېلىپ، قانداق تۆرەلمىلەرنى كۆزدە تۇتۇۋاتىسىز؟ سىز كەسپىي مەسىلىلەرنى سۆزلەشكە دەۋەت قىلغانىدىڭىز. مانا ھازىر مۇخبىرلارغا، سىز قايمۇقتۇرۇپ ئۇمىدسىزلەندۈرگەن مىليونلىغان ئوقۇرمەنلەر ۋە كۆرۈرمەنلەرگە جاۋاب بېرىڭە، نەق ۋە ئېنىق جاۋابىڭىزنى ئاڭلىغۇمىز كېلىدۇ، نېمە ئۈچۈن فېلوفېي بىلەن ئىككىڭلار بۇ بالاتەگكۈر مەسىلىنى جەمئىيەتكە تېڭىشقا شۇنچە ئالدىراپ كېتىۋاتىسىلەر؟ ھېچكىم، بىر ئادەممۇ سىلەردىن سورىمىغان تۇرسا.

— سوراۋاتىدۇ، خانىم. بىر ئەمەس، نۇرغۇن جانلار، ھېسابسىز جانلار سوراۋاتىدۇ. ھامىلىلەرنىڭ ئاۋازلىرى بىزگە مۇراجىئەت قىلىۋاتىدۇ، ھەممىزنىڭ ئۇلارغا قۇلاق سېلىشىمىزنى، ئۇلارنى ئەمەس، بىزنىڭ ئۆزىمىزنى ئويلاپ بېقىشىمىزنى سوراۋاتىدۇ. بىز بولساق، ئۇلارغا ۋە ئۆزىمىزگە جاۋاب بېرىشتىن قېچىۋاتىمىز، قورقۇنچاقلىق قىلىۋاتىمىز. ئۇنىڭ ئۈستىگە، ئۆزىنى ئالداش ھېسابىغا بولسىمۇ، بۇ بەختسىز تۆرەلمىلەردىن ئۆزىنى قاچۇرۇش بەك ئاسان، مانا مۇشۇ ئىشتا بىز ھەممىمىز، سىز بىلەن بىز، خانىم ۋە بىزدىن

بۇرۇنقى ئەجدادلارمۇ گۇناھكار. تەكرارلايمەنكى، بىزنىڭ ھەممىمىزگە قارىتىلغان بۇ ئاۋازلار ئۇلارغا قۇلاق سېلىشىمىزغا، ئۇلارنى تونۇۋېلىشىمىزغا ۋە چۈشىنىشىمىزگە موھتاج. ئۇلۇغ فىلوفېي ئەنە شۇنداق قىلالىدى. مەن ئۇنىڭ كۆز ئالدىدىلا ئۇنى ئۇلۇغلاشقا مەجبۇر بولدۇم، مانا ئۇ بىزنىڭ ئالدىمىزدىكى ئېكراندا، بىراق مېنىڭ بۇنىڭدىن باشقا چىقىش يولۇم يوق. شۇنداق، ئۇ ئۇلۇغ، سىز ئاتايا، ئۆزىڭىزنىڭ تىلى بويىچە ئېيتقاندا، بۇ بالاتەككۇر مەسىلىنى جەمئىيەتكە تېڭىشقا بىزنى نېمە مەجبۇرلىغانلىقىنى سوراپسىز. ئالايلى، ئېينىشتېينىن نىسپىيلىك نەزەريەسىنى كەشىپ قىلىشقا مەجبۇرلانغانمۇ؟ فىلوفېيمۇ شۇنىڭغا ئوخشاش — بۇ ئالىم، بۇ پەن، بۇ بۇرچ، بۇ تەقدىرنىڭ ھىممىتى، بۇ تەجرىبىلەر ۋە بايقاشلار، بۇ ئەقىلنىڭ خىزمىتى. مەن مۇشۇنداق چۈشىنىمەن. بۇنداق بايقاشنى توسۇشقا بولمايدۇ، خۇددى تاغلارنىڭ كەينىدىن قۇياشنىڭ چىقىشىنى توسۇغىلى بولمىغاندەك. بىز، ئىنسانلار ئۆزىمىزنى تونۇشىمىز كېرەك، جەمئىيەت ئۆزىنى تونۇشى كېرەك، گەپ مانا مۇشۇنىڭدا... بىز ئۆزىمىزگە خىتاب قىلىشىمىز كېرەك... ئىنسانىيەت بۇنىڭدىن كېيىن تۇرمۇشنىڭ يېڭى ئىستراتېگىيەسىگە موھتاج...

بۇ چاغدا ئۇئولتېر شېرىپت ئۇستەلدە ئۆزىنىڭ ئالدىدىكى تېلېفون تۇرۇپكىسىنى شاپ قىلىپلا ئالدى ـ دە، كىمدۇر بىرىگە قىسقىلا سۆز قىلدى:

— كومۇتاتور①، تەييار بولدىڭىزمۇ؟ — ئاندىن تۇرۇپكىنى جايىغا قويماي تۇرۇپ ئېنىتونى يۇنگېرگە زەردە بىلەن قارىدى، — فىلوفېي بىلەن ئىككىڭلارنىڭ ناتىقلىق سەنئىتىڭلارغا قارىتا خەلقئارا جامائەتچىلىكىنىڭ جاۋابىنى ئاڭلاپ بېقىشنى خالامسىز؟ ئۆز كۆزىڭىز بىلەن كۆرۈپ بېقىشنى خالامسىز؟

---

① كومۇتاتور — ئۇلاپ كۆرسەتكۈچى.

— نېمىنى كۆزده تۇتۇۋاتىسىز؟

— دېمەكچىمەنكى، بىزنىڭ مۇخبىرلارنى كۇتۇۋېلىش يىغىنىمىز دۇنيانىڭ ھەرقايسى جايلىرىدىكى شەھەرلەرنىڭ مەيدانلىرىدا كۆرسىتىلۋاتىدۇ، نەق مەيداندا تەرجىمە قىلىنىۋاتىدۇ. كېلىڭلار ئەمىسە، پىلانېتادا نېمە ئىشلار بولۇۋاتقانلىقىنى، فىلوفېي بىلەن ئۇنىڭ تەرەپدارلىرىنىڭ ھۆكۈملىرىگە ئاممىنىڭ قانداق ئىنكاس قايتۇرۇۋاتقانلىقىنى بۇ يەردە ئولتۇرغان ھەممىمىز بىرلىكتە كۆرۈپ باقايلى. يەنە بىر قېتىم ئەسكەرتىمەن: دۇنيانىڭ ھەرقايسى نۇقتىلىرىدا، بىر كۇننىڭ ھەرقايسى ۋاقىتلىرىدا، ھەرخىل تىللاردا. قېنى ئەمىسە، دىققەت! — ئۇ تېلېفون تۇرۇپكىسىغا بۇيرۇق بەردى، — مەركىزىي كۆزەتكۈچنى ئېچىڭ. ھە، ئەمدى ئالدى بىلەن تېخنىكىنى كۆرسىتىڭ، بېيجىڭدا، ئاھالىسى ئەڭ كۆپ بولغان دۆلەتنىڭ پايتەختىدە نېمە ئىشلار بولۇۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ باقايلى.

سەھنىنىڭ ئوتتۇرىسىدا يورۇغان يوغان ئېكراندا ئادەمگە لىق تولغان تېخنىكىنى مەيدانى نامايان بولدى. ئۇدۇلدا كۇل رەڭ داھىيلىق چاپىنىنى كىيگەن ماۋزېدۇڭنىڭ سۇرىتى غىل - پال كۆرۈنۈپ ئۆتتى. مەيداندىكى دەھشەتلىك قىستاڭچىلىق گويا كى ئۆركەشلەپ تۇرغان ئادەم ئوكيانىنى ئەسلىتەتتى. جۇڭگولۇقلار خۇددى ئوت كەتكەندەك جىددىيلىشىپ ۋارقىرايتتى. «تېخنىكىنىڭ بىرلىككە كەلگەن ساداسىنى ئاڭلاڭلار، — دەپ سۆزىنى داۋاملاشتۇردى رىياسەتچى، — ئۇلار مۇنداق دەيدۇ: ‹فىلوفېيگە ئۆلۈم! سوتسىيالىزمنىڭ دۇشمىنىنى راكېتا بىلەن ئېتىپ چۈشۈرەيلى!›»

زال ئىچىدىكىلەر ھەتتا ئېكراندىمۇ چىرايىنىڭ تاتىرىپ كەتكەنلىكى بىلىنىپ تۇرغان فىلوفېيگە، مىكروفون ئالدىدا جىددىيلىشىپ قېتىپ قالغان ئېنتونى يۇنگېرگە، بۇيرۇق بېرىۋاتقان ئۇئولتېر شېرمېتكە قاراپ قېلىشتى:

— ئەمدى موسكۋانى، قىزىل مەيدانىنى! دىققەت!

قىزىل مەيداندىمۇ يۇقىرىقىغا ئوخشاش ئەھۋال. تاڭ ئالدىدىكى مەزگىل. گۇلخانلار كۆيۈپ تۇراتتى. كىشىلەر توپلىرى ۋارقىرايتتى: «كاززاپ فىلوفېيگە ئۆلۈم!» «ئىغۋاگەر راكېتا بىلەن ئېتىپ چۈشۈرۈلسۇن!» هايياجانلانغان، چۇقان سېلىۋاتقان توپ ئۇستىدە ھۇۋقۇشقا بەكلا ئوخشايدىغان بىر تۇن قۇشى ئېكراندا بىرنەچچە قېتىم غىل - پال كۆرۈنۈپ ئۆتتى. كىشىلەر ئىختىيارسىز تۇرده ئۇنىڭغا قاراپ غەلىتىلىك ھېس قىلىشتى. بۇ قۇش خۇددى كۆزگە كۆرۈنمەس يىپ بىلەن باغلاپ قويۇلغاندەك خاتىرە سارىيى ئۇستىدە، كىرېمىل سېپىللىرىنىڭ ئۇستىدە يۇلقۇنۇپ، ئۇياق - بۇياقتا ئۆزىنى ئۇرۇپ، يەنە ئاشۇ ھۆركىرەۋاتقان كىشىلەر توپى ئۇستىگە كېلەتتى...

ئۇئولتېر شېرمېت يەر شارىنىڭ باشقا نۇقتىلىرىنى ئۇلاپ كۆرسىتىش توغرىسىدا داۋاملىق بۇيرۇق بېرىپ تۇردى: بېرلىن، ۋارشاۋا، مونتىرىيال، رىئو - دې - ژانېيرو، ھەممە يەردە يەنە شۇ خىل ئىستىخىيە، يەنە شۇ چۇقان ۋە شوئارلار، ھەممە يەردىكىلەر ئوخشاش بىر خىللا ھۆكۈم چىقىراتتى: «فىلوفېيگە ئۆلۈم!»، «مۇناپىقنى راكېتا بىلەن ئېتىپ چۈشۈرەيلى!»

— بولدى! ئەمدى مېنىڭ سۆزۈمنى ئاڭلاپ بېقىڭلار! — سول تەرەپتىكى ئېكراندىن فىلوفېينىڭ ئاۋازى ئاڭلاندى.

— ھە، بىز ئاڭلاۋاتىمىز، قېرىنداش فىلوفېي، — دېدى ئۇئولتېر شېرمېت يەنە بايىقىدەكلا ياسالمىلىق ۋە تەكەببۇرلۇق بىلەن، — دېموكراتىيەنى ئەملەدە كۆردىڭىز، ئەمدى بۇنىڭغا نېمە دەيسىز؟ — دېگەندە ئۇ تېخىمۇ غادىيىۋالدى، ئۇنىڭ تاقىر بېشى غالىبانە تۇستە پارقىراپ كەتتى.

— بۇنىڭدىن بۇرۇنمۇ دېمەكچى بولغىنىمنى دەيمەن، — دەپ جاۋاب بەردى فىلوفېي. ئۇنىڭ چىراي ئىپادىسىدىن ئاخىرقى چەككە يەتكەنلىكىنى، قانداقتۇر بىر قارارغا كەلگەنلىكىنى خېلى ئېنىق كۆرگىلى بولاتتى، — ئۇئولتېر شېرمېت ئەپەندى، دۇنيانىڭ ھەر جايلىرىنى ئۇلاپ كۆرسەتكەنلىكىڭىز ئۈچۈن

سىزگە مىننەتدارلىق بىلدۇرىمەن. بۇنى كۆرگەندىن كېيىن شەكلىنىشكە ئورۇن قالمىدى. تامامەن ئايان بولدىكى، مەن بەربات بولدۇم. مېنىڭ ۋەزىپەم ئىنسانىيەتكە ئاپەتتىن قۇتۇلۇش ئىمكانىيىتىنى ھەم شۇنداقلا، تەدرىجىي تەرەققىياتنىڭ يەنە بىر بالداق ئۆرلەش ئىمكانىيىتىنى كۆرسىتىپ بېرىش ئىدى. بۇنىڭ يولى بىر ــ كاساندرا ــ تۆرەلمىلەرنىڭ ئاخىر زامان سىگنالىلىرىغا قۇلاق سېلىش ھەمدە پۈتۈن جەمئىيەتنى ۋە ھەربىر ئايرىم شەخسنى مۇكەممەللەشتۈرۈشنىڭ زۆرۈرىيىتى ھەققىدە بىر قارارغا كېلىش. نەتىجىدە مېنىڭ ئىشلىرىمدىن ھېچنېمە چىقمىدى. مېنىڭ چاقىرىقلىرىمنى زامانداشلىرىم تۇيتىن رەت قىلدى. ئېتىراپ قىلمەن، مەن مەغلۇپ بولدۇم. ئەمدى مۇنازىرىنى داۋاملاشتۇرۇشنىڭ ھاجىتى يوق. تۇگىدى، ئاياغلاشتۇرۇش ۋاقتى كەلدى.

ــ قېرىنداش فىلوفېي، مانا ئەمدى ئوبېيېكتىپ شارائىتنى ھېسابقا ئالدىڭىز، گەپ ئەنە شۇنىڭدا. ئادەملەرنى خاتىرجەم قىلىشىمىز كېرەك، جەمئىيەتنى خاتىرجەم قىلىشىمىز كېرەك، شۇنداق ئەمەسمۇ؟ ــ دېدى ئۇئولتېر شېرمېت.

ــ ھەئە، شۇنداق، ــ دەپ ئۇنىڭ سۆزىگە قوشۇلدى فىلوفېي، ــ روبېرت بوركنى ئۆلۈمگە مۇپتىلا قىلغان ئاشۇ مىسلى كۆرۈلمىگەن مالىمانچىلىقنىڭ سەۋەبكارى مەن بولغانلىقىم ئۈچۈن پەرۋەردىگار ئالدىدا ۋە ئادەملەر ئالدىدا جاۋاب بېرىشىم كېرەك. مەن ئۇچۇن ھالقىلىق بولغان بىر پەيتتە كىشىلەرگە كۆرۈنۈش ئىمكانىيىتىگە ئېرىشكەنلىكىمدىن خۇرسەن بولماقتىمەن، كىشىلەر ئەمدى مېنىڭ چىن دىلىمدىن توۋا قىلغانلىقىمغا ئىشىنىدۇ.

ــ قېرىنداش فىلوفېي، ــ يەنە شۇ ئۇئولتېر شېرمېت سۆزگە ئارىلاشتى. ئۇ پۈتۈن دۇنيانىڭ ئۆزىگە كۆز تىكىپ تۇرغانلىقىنى ۋە ئۆزىنىڭ ھەربىر سۆزى ئالتۇنغا باراۋەر بولۇۋاتقانلىقىنى چۈشىنەتتى، ــ قېرىنداش فىلوفېي، ــ دەپ

تەكرارلىدى ئۇ، — بىز شەخسەن سىزدىن بىرەر ئىش قىلىشنى تەلەپ قىلمايمىز. ئەلۋەتتە، ئامما ئارازلىقى كۈچلۈك، لېكىن سىز ئۇلارنى شۇنداق قىلىشقا مەجبۇرلىدىڭىز...

— شۇنداق، شۇنداق، مەن چۈشىنىمەن، — دەپ جاۋاب بەردى فىلوفېي، — ياخشى گېپىڭىز ئۈچۈن رەھمەت. لېكىن، مېنىڭ ئىشىم ئويلىماي قىلىپ قويغان ئادەتتىكى ئىش ئەمەس. شۇڭا، قىلغان ئىشىم ئۈچۈن جاۋاب بېرىشىم كېرەك. ئەگەر دۇنيا مېنىڭ بايقىشىمنى، مېنىڭ ئىدىيەمنى روھنىڭ ئۆزىنى يېڭىچە چۈشىنىشى دەپ قاراپ قوبۇل قىلسا، مەقسىتىمگە يېتىدىغانلىقىمنى، ئۇنداق بولمىسا، ئەجەللىك زەربىگە ئۇچرايدىغانلىقىمنى، ئۆزۈمنىڭ بايقىشىمنىڭ قۇربانى بولۇپ قالىدىغانلىقىمنى، شۇ بايقىشىمنىڭ سۈنئۇقلىرى ئاستىدا قېلىپ ئۆلىدىغانلىقىمنى مەن باشتىلا ئويلاپ قويغانىدىم. باشقىچە بولمايدۇ. مەن نېمە قىلىۋاتقانلىقىمنى بىلەتتىم. مانا بۇ مېنىڭ خۇلاسە سۆزۈم. مەن ھەرگىزمۇ كىشىلەرگە زىيان يەتكۈزۈش خىيالىدا بولۇپ باقمىغانىدىم. لېكىن، ئەمەلىيەتتە ھەممە ئىش ئەكسىچە بولۇپ چىقتى. ياخشى كۆڭلۈم يامانلىققا ئايلاندى. ئەمدى بۇ ئىشنىڭ ئالدىدا بىز ھەممىمىز ئامالسىز. بىراق، مەن ئۆزۈمنىڭ بايقىشىمنى، كاساندرا — تۆرەلمىلەرنىڭ ئاجايىپلىقىنى، ئۇلارنىڭ قىيامەتتىن بەرگەن ئۇچۇرلىرىنى ئىنكار قىلمايمەن. كىشىلەر بىلىشى كېرەككى، ئاخىر زامان — بىزنىڭ ئىچىمىزدە يامانلىقنىڭ ئۈزۈكسىز كۆپىيىۋاتقانلىقىدا، بىزنىڭ قىلىۋاتقان ئىشلىرىمىز ۋە نىيىتىمىزدە. ئۇلار ئادەمنىڭ گېپىن توپلىمىغا تەسىر كۆرسىتىپ، كىرىزىسنى يېقىنلاشتۇرىدۇ. بالا ـ قازا كەلگەن چاغدا ۋاقىت ئۆتكەن بولىدۇ...

زال ئىچىدە غۇلغۇلا باشلاندى، غەزەپلىك ئاۋازلار ئاڭلاندى. ئولتۇرغانلاردىن بىرەيلەن مىكروفونغا جان ـ جەھلى بىلەن ۋارقىرىغىلى تۇردى:

— تەھدىتىنى توختىتىڭ ! جەمئىيەتنى قايمۇقتۇرۇشنى

دەرھال توختىتىشىڭىزنى تەلەپ قىلىمەن ! مەن كۆپچىلىك ئالدىدا شۇنداق دەيمەنكى، بىز ئادەمزات ئۇستىدىن ئالەم بوشلۇقىنىڭ ھۆكۈمرانلىقىنى ئورناتماقچى بولغان ئالۇاستىنى كۆرۈپ تۇرۇۋاتىمىز. شۇنداق، شۇنداق، بۇ خىل بۇيۇكلۇك ئۆتمۈشتىكى ھۆكۈمرانلارنىڭ ئۇخلىسا چۈشىگىمۇ كىرمەس ئىدى، ئۇلار پەقەت مۇشۇ دۇنيادىكى ھۆكۈمران بولۇشنىلا ئويلايتتى، گىتلېرمۇ شۇنداق، ستالىنمۇ شۇنداق. ئۇلار قان كېچىپ كەلدى ۋە كەتتى. ماۋۇ بولسا، ئالەم بوشلۇقىدا تۇرۇپ ئالدامچىلىق قىلىش بىلەن دۇنياغا غوجا بولماقچى. ھازىر خەلقنىڭ غەزەپ ـ نەپرىتى ئۇنىڭغا دەخلى يەتكۈزەلمەيدۇ، شۇڭا ئۇ قورقماستىنلا ئىنسانىيەتكە ھاقارەت كەلتۈرۈۋاتىدۇ !

ئېنىتونى يۇنگېر تاقەت قىلالماستىن مىكروفونغا يۈلقۇندى:

ــ ئەپەندى، سىزنىڭ كىملىكىڭىزنى بىلمەيمەن، مىكروفونغا ۋارقىراشتىن ئاۋۋال زالدىكىلەرگە ھېچبولمىغاندا ئۆزىڭىزنى تونۇشتۇرۇپ ئۆتۈشىڭىز كېرەكقۇ.

ــ مېنىڭ ئىسمىم ناھايىتى ئاددىي، سىمىت، جون سىمىت.

ــ ئەمىسە، جون سىمىت ! بىرەر مۇددىئايىڭىز بارمۇ، يوقمۇ، ئۇنى بىلمىدىم، لېكىن سىز مەسىلىنىڭ ماھىيىتىنى بۇرمىلاۋاتىسىز. سىزنىڭ ئەركىنلىكىڭىز ۋە ھوقۇقىڭىزغا ھېچكىم توسقۇنلۇق قىلالمايدۇ. سىز قانداق خالىسىڭىز شۇنداق ياشاشقا ھوقۇقلۇق. بىراق، بىر بايقاشنى، ئىنسانىيەت تارىخىدىكى غايەت زور ئىلمىي بايقاشنى ۋۇجۇدقا كەلتۈرگەن ئالىم پەقەت سىزنىڭ كۆڭۈل ئازادىلىكىڭىزنى بۇزماسلىق ئۈچۈنلا ئۆزىنىڭ ئىلمىي تەتقىقات نەتىجىلىرىنى جەمئىيەتتىن يوشۇرۇپ قالالمايدۇ ھەم يوشۇرسا بولمايدۇ. فىلوفېينى ھەقىقەتتىن، ئۆزىدىن ۋاز كەچتۈرۈشكە بولار، ئەمما پاكىت دېگەن پاكىت بويىچە قېلىۋېرىدۇ، كاساندرا ــ تۆرەلمىلەر مەۋجۇت. كاساندرانىڭ بەلگىسى بۇنىڭدىن كېيىن بىزنىڭ ئىچىمىزدە يوشۇرۇنغان يامانلىقنىڭ يوقاتقىلى بولمايدىغان

بەلگىسى بولۇپبرىدۇ. بىز ئۆزىمىزنى ئالدىماسلىقىمىز، ئەمەلىي ئەھۋالنى ئۆزىمىزدىن يوشۇرماسلىقىمىز كېرەك. ئەكسىچە، مەن شۇنداق ئويلايمەنكى، قانداق دېسەم بولار، ھەربىي ئىشلاردا ئوت كۆچىنى ئۆزىگە قاراتماق دېگەن بىر چۈشەنچە بار، بىزمۇ ئەنە شۇنداق ئوت كۆچىنى ئۆزىمىزگە قارىتىشىمىز كېرەك...

— توختاپ تۇرۇڭ! بۇنداق گەپنى قىلىشقا قانداق جۈرئەت قىلدىڭىز؟ ئوت كۆچىنى ئۆزىگە قارىتىش؟! ئوتنى كىمگە قاراتماقچىسىز؟ ئاياللارغىمۇ؟ — بىر ئايالنىڭ پۈتۈن زالنى بېشىغا كىيىپ ۋارقىرىشى ئاڭلاندى، — سىز ئەرلەرنى ئۇلۇغلايدىغان گەپلەرنى قىلىۋاتىسىز! ئەرلەرگە ئاياللارنىڭ تەقدىرىنى بەلگىلەش ھوقۇقىنى كىم بەردى؟ قارغىش تەگكۈر ئاتىلىق ھوقۇقى تۇزۇمى بۇ يەردىمۇ ئۆزىنى كۆرسىتىۋاتىدۇ! مەن ئوتنى ئۆزۈمگە قارىتىشنى خالىمايمەن! مەن پېشانەمدە كاساندرانىڭ بەلگىسى چىقىشىنى خالىمايمەن، بۇ ئىپلاسلىق، نومۇس!

— كەچۈرۈڭ! — ئېكراندىن فىلوفېينىڭ ئاۋازى ئاڭلاندى، — خۇدا ھەققى، خاپا بولماڭ، سۆزىڭىزنى بۆلۈۋەتمەسەم بولاتتى، لېكىن شۇنى ئېيتىشىم كېرەككى، كاساندرانىڭ بەلگىسى ئەيىب ئەمەس، نومۇس ئەمەس. ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس. مەن بۇنى چۈشەندۈرگەنىدىم، بۇ ئەۋلادتىن - ئەۋلادقا بىزنىڭ ئىچىمىزدە جۇغلىنىۋاتقان يامانلىقلاردىن بىزگە ئاگاھلاندۇرۇش بېرىۋاتقان كاساندرا — تۆرەلمىلەرنىڭ رېئاكسىيەسى. ئاخىر زامان بىزنىڭ ئۆزىمىزنىڭ ئىچىمىزدە يوشۇرۇنۇپ ياتماقتا، بۇ تامغا بىزگە مانا مۇشۇنى ئۇقتۇرماقچى، ئۆتۈنۈپ قالاي، ئۆزىڭىزنى بېسىۋېلىڭ، شۇ تاپتا مېنىڭ سۆزلىرىمگە قۇلاق سېلىۋاتقان ھەممەيلەندىن ئۆتۈنۈپ قالاي، رۇخسەت قىلساڭلار، مەن ئۆزۈمنىڭ ئاخىرقى ۋەدالىشىش سۆزۈمنى ئېيتىۋالاي. ئاخىرقى كۈنلەردىن بۇيان مېنىڭ ئاڭلىغان ۋە كۆرگەنلىرىمدىن شۇ نەرسە ئايان بولدىكى، مېنىڭ

بايقىشىم ئۆز قەرەلىدىن بالدۇر ئوتتۇرىغا چىقىپ قاپتۇ، شۇڭا، زامانداشلىرىمغا چۈشىنىكسىز بولۇپ قالدى. شۇ سەۋەبتىن مەن غايىب بولۇشنى، ھاياتىمنى ئاخىرلاشتۇرۇشنى، چىرايلىقچە ۋە ياخشىلىقچە كېتىشنى قارار قىلدىم. ئالەم بوشلۇقىدا مېنىڭ شۇنداق قىلىشىمنى ھېچكىم توسۇپ قالالمايدۇ. بۇ ئاخىرقى مىنۇتلاردا مەن كۆپچىلىكنىڭ ئالدىدا، مېنىڭ سۆزلىرىمنى ئاڭلاۋاتقانلار، مېنى كۆرۈۋاتقانلار ۋە بۇ ھەقتە كېيىن خەۋەر تاپىدىغانلار ئالدىدا گۇناھىمنى بوينۇمغا ئالىمەن. مەن گەرچە ئەڭ پاك نىيەتلىرىمنى چىقىش قىلغان بولسامۇ، سىلەرگە ئازاب كەلتۈردۈم. مانا، ئەمدى مېنىڭ ئەجىلىم توشتى. مەن ھازىر ئوچۇق ئالەم بوشلۇقىغا چىقىمەن، شۇنىڭ بىلەن، مېنىڭ ھايات يولۇم ئاخىرلىشىدۇ. بۇ تەقدىر! مەن شۇنداق قىلىشقا تەييارلىنىپ بولدۇم، دۇبۇلغامنى كىيۋالسام، ئىش پۈتىدۇ. مېنىڭ قەدىرلىك پۇشكىنىمنىڭ «شۇ يەرگە، بۇلۇتلارنىڭ ئۈستىدىكى كۆلبەمگە كىرىپ، پەرۋەردىگارغا قوشنا بولۇپ يوشۇرۇنسام» دېگەن مىسرالىرىغا ئەگىشىپ، ئالەم بوشلۇقىدىكى ئۆزۈم ئارزۇ قىلغان ماكانىمدىن ئايرىلىش ئالدىدا، مۇشۇ ئاخىرقى قەدىمىمنى بېسىش ئالدىدا مېنى كۆرۈۋاتقان ۋە سۆزۈمنى ئاڭلاۋاتقانلارغا، ھەممىگىلارغا شۇنى ئۇقتۇرۇپ قويماقچىمەنكى، پىلانېتاغا تەكشۈرگۈچى نۇرلارنى چۈشۈرىدىغان ئۇسكۇنىلەرنىڭ ھەممىسىنى مەن ئۆز قولۇم بىلەن بۇزۇۋەتتىم، يوقاتتىم. راسچوتلار ۋە لايىھەلەر يوقىتىلدى، تەتقىقاتقا مۇناسىۋەتلىك بارلىق قول يازمىلار، كاساندرا تامغىسىنىڭ مەنىسىنى يېشىشكە مۇناسىۋەتلىك ھەممە نەرسە يوق قىلىندى. بۇنىڭ ھەممىسى يوقىلدۇ، مەن بىلەن كېتىدۇ. بۇ ئىشلار ھېچقاچان بولۇپ باقمىغاندەك خاتىرجەم يۈرۈۋېرىڭلار. ئېھتىمال، ئىنسان تەپەككۇرى ھامان بىر كۈنى بۇ ھادىسىگە قايتا دىققەت قىلىشى مۇمكىن، لېكىن بۇ ئىش بىزدىن كېيىن بولىدۇ، بۇ كەلگۈسىدىكى ئىش. ئۇنىڭغىچە ھەممە ئىش ئۆز

ئىزىغا قايتىدۇ. ھېچقانداق ئىز قالمايدۇ. ئەگەر مەندىن كېيىن بىر كىم ئوربىتا ئىستانسىسىنى ئاختۇرۇپ كۆرىدىغان بولسا، كۆزگە چېلىقمىدىغان بىردىنبىر نەرسە مېنىڭ ئۆز ھاياتىم ھەققىدىكى، كاساندرا — تۆرەلمىلەرنىڭ سىرى قانداق بولۇپ ۋە نېمە ئۈچۈن ماڭا ئايان بولغانلىقى ھەققىدىكى خاتىرىلىرىم، ئالەم بوشلۇقىدىكى مۇناخنىڭ تەقدىر ھەم ۋاقىت ھەققىدىكى قاراشلىرى يېزىلغان ئۇزۇندىلەر. مەندىن قالىدىغان بىردىنبىر نەرسە ئەنە شۇ. ئوغلۇم ئېنىتونى يۇنگېر، ئەگەر خالىساڭ، بۇ خاتىرىلەرنى خۇشاللىق بىلەن ساڭا قالدۇرىمەن.

قەدىرلىك ئېنىتونى، سېنى ئۆز ئوغلۇمدەك كۆرۈپ گەپ قىلغانلىقىمنى كەچۈرگىن، لېكىن بۇ قەلبىڭنى چاقىرىقى. كىشىلەر ئالدىدا ساڭا مۇراجىئەت قىلالمىغانلىقىم ئۈچۈن تەقدىرگە تەشەككۇر ئېيتىمەن. ھاياتىم شۇنداق ئورۇنلاشتۇرۇلغانكەن، پەرزەنت يۇزىنى كۆرمىدىم. مانا ئەمدى ئاداققى دەقىقىلەردە مېنىڭ ئېنىتونى يۇنگېر ئىسىملىك مەنىۋى ئوغلۇم بار دەيدىغان بولدۇم.

زال ئىچى جىمىپ كەتتى. يەنە فىلوفېينىڭ ئاۋازى ئاڭلاندى.

— مېنى كەچۈرۈڭلار، ئادەملەر ! خوشلاشقاندا كۆڭۈلدىكى ھەممە گەپنى دەپ بولۇش تەس. لېكىن، كېتىۋاتقاندا بىر گەپنى ئېيتماي تۇرالمايمەن. مەن ھە دېسىلا ئۆزى بولۇۋالغان مۇناخ، ئۆزى بولۇۋالغان فىلوفېي دەپ ئاتالدىم. ھەئە، بۇ شۇنداق، مېنى ھېچكىم چېچمىنى چۈشۈرۈپ مۇناخ قىلمىغان، ھېچكىم ماڭا فىلوفېي دېگەن ئىسىمنى قويمىغان. ھالبۇكى، ماھىيەت چېركاۋ رەسمىيەتلىرىدە ئەمەس، ماھىيەت ئىدىيە ئېتىقادىنىڭ چىنلىقىدا. بۇ جەھەتتە مېنى توغرا چۈشەنسەڭلار.

ۋاقىت توشتى. سىلەر بىلەن خوشلىشاي. مەن بىزنىڭ پىلانېتامىز بىلەن خوشلىشىۋاتىمەن. ئېكرانلاردىن بىرىدە پۈتۈن پىلانېتانى تولۇق كۆرۈۋاتىمەن، پىلانېتامىز ئالەم بوشلۇقىدا ئۇزۇپ كېتىۋاتىدۇ، يەنە بىر ئېكراندا ئەڭ ئۇششاق

تەپسىلاتلىرىغچە چوڭايتىپ كۆرسىتىلگەن ئايرىم مەنزىرىلەر: دەرەخلەر، ئوت ـ چۆپلەر، تاشلار، مانا يەنە ـــ قانداقتۇر غەلىتە، ھازىرچە چۈشەنگىلى بولمايدىغان، ئادەمنىڭ خىيالىغا كىرمەيدىغان بىر كۆرۈنۈش، ئەگەر تېخنىكىلىق ئىمكانىيەت يار بەرسە ئوربىتىدىكى كۆزەتكۈچتىن يەردىكى كۆزەتكۈچكە ئۇلاپ كۆرسەتكىلار بولىدۇ. قاراڭلار، مېنىڭ يېنىمدىكى، ئوڭ يېنىمدىكى ئېكرانغا قاراڭلار. قاراڭلار، ئېكراندا دېڭىز، بۇ ئوكيان قىرغاقلىرى، ئاتلانتىك ئوكيان! قاراڭلار، قىرغاق يانتۇلۇقىدىكى سۇ يۈزىدە نەقەدەر قۇدرەتلىك دولقۇنلار كۆتۈرۈلمەكتە، نېمە بولۇۋاتقانلىقىنى كۆرۈۋاتامسىلەر؟ كىتلارنى كۆرۈۋاتامسىلەر؟! مانا ئۇلار، چوڭ بىر توپ! ئۇلار ئوكياندىن بەئەينى تاغدەك ئۆرلەپ چىقىۋاتىدۇ. قاراڭلار، ئاھ نېمىدېگەن دەھشەت، ئاھ ئەرشنىڭ جازاسى، كىتلار شىددەت بىلەن كېلىپ ئۆزلىرىنى قىرغاقتا تاشلاۋاتىدۇ! قاراڭلار، ئۇلارغا نېمە بولغاندۇر! بۇ كىتلار ئۆزلىرىنى ئۆلتۈرۈۋاتىدۇ! ئۇلار نېمە بولدى؟ ئۇلار نېمە ئۈچۈن سۇدىن ئېتىلىپ چىقىپ كېتىۋاتىدۇ؟ ئۇلار نېمە ئۈچۈن ئۆزىنى ئۆلتۈرمەكچى؟ بۇ نېمە ئۈچۈن؟ بۇنداق قىلىشقا ئۇلارنى نېمە مەجبۇرلاۋاتىدۇ؟ قانداقتۇر بىر چاتاق بولسا كېرەك، قانداقتۇر چىدىغىلى بولمايدىغان بىر ئىش ئۇلارنى ئۆلۈمگە ئىتتىرىۋاتىدۇ! ياكى ئۇ بىزنىڭ ئاخىرقى نىيىتىمىز بىلەن بىر يەردىن چىقىپ قالغانلىقىمۇ؟ ئوخشاش بىر كۈندە، بىر ۋاقىتتا! كىتلارنىڭ ئۆزلىرىنى ئۆلۈمگە تۇتۇپ بېرىۋاتقانلىقىدىكى سەۋەبنى چۈشىنىۋاتقاندەك، پەملەۋاتقاندەك قىلىمەن. ئەپسۇس، بۇ ھادىسىنىڭ ماھىيىتىگە ئېچىكىرلەپ كىرەلمەيمەن، ھاياتنىڭ بۇ ئاجايىپ تېپىشمىقىنى تېپىشقا ئەمدى ۋاقتىم يوق. روبېرت بوركمۇ مۇشۇنداق بولغان. مەن ئۇنىڭ ماقالىسىنى ئوقۇغاندىن كېيىن ئۇنىڭ تەپەككۇرىنىڭ چوڭقۇرلۇقىنى چۈشىنىشكە باشلىغانىدىم. لېكىن، يېزىلغان قۇرلارنىڭ كەينىدە يەنە ئېيتىلمىغان مەنىلەر سېزىلىپ تۇراتتى.

مەن ئۆزئارا چۈشەنچە ھاسىل قىلىشىمىزنى ۋە روھىيەتنىڭ يېڭى چۈشەنچىسى بىزگە زاھىر بولىدىغانلىقىنى كۈتكەنىدىم. لېكىن، ئۇلگۈرەلمىدۇق، نېسىپ بولمىدى. كىتلارمۇ شۇنىڭغا ئوخشاش. ئەگەر ئۇلار سۆزلىيەلىگەن بولسا، بىز كۆپ نەرسىلەرنى بىلىۋالغان بولاتتۇق... لېكىن، مەن ئەمدى ئۇلگۈرمەيمەن... مەن ئۇلارنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاۋاتقانىدەك بولۇۋاتىمەن. كىتلار مېنى ئۆزلىرى بىلەن كېتىشكە چاقىرىۋاتىدۇ. مەن كىتلار بىلەن كېتەي... مەنمۇ قىرغاقتا تاشلىنىپ، ئۆزۈمنى ئۆلتۈرىدىغان كىت. ئاخىرىدا روبېرت بوركقا مۇراجىئەت قىلىمەن. ئالدىڭدا مەن گۇناھكار، مەن كىتلار بىلەن بىللە سېنىڭ ئالدىڭغا بارىمەن... ئەلۋىدا...

شۇنىڭدىن كېيىن قايتۇرۇۋالغىلى بولمايدىغان ئاشكارىلىق بىلەن بولغان ئىشلار كۆرۈرمەنلەرنى ھەيرەتتە قالدۇردى. فىلوفېي پۈتۈن دۇنيانىڭ كۆز ئالدىدا، شۇ ۋاقىتتا تېلېۋىزور ئېكرانلىرىنىڭ ئالدىدا ئولتۇرغان ھەممە كىشىلەرنىڭ كۆز ئالدىدا ھاياتتىن يىراقلىشىپ كەتمەكتە ئىدى. ئالەم بوشلۇقىدىكى مونا خىنىڭ ھەربىر ھەرىكىتى ئۇنىڭ قەتئىي نىيەتكە كەلگەنلىكىنى كۆرسىتىپ تۇراتتى. ھەممەيلەن چۈشەندىكى، شۇ تاپتا ئۇلار ئاشكارا ھالدا ئۆزىنى ئۆلتۈرۈشنىڭ گۇۋاھچىلىرى بولماقتا ئىدى. فىلوفېينى نېيتتىدىن يانىدۇرۇشقا، ئۇنى ئۆلۈم بوسۇغىسىدىن قايتۇرۇپ كېلىشكە ئەمدى ھېچكىمنىڭ قۇربى يەتمەيتتى...

زال ئىچىدە جىمجىتلىق ھۆكۈم سۈردى. بىر ئادەممۇ مىدىرلاپ قويمىدى، بىر ئادەممۇ زۇۋان سۈرمىدى. ھەممە كۆزلەر ئالەم بوشلۇقىدىكى مونا خىنىڭ ھاياتىدىكى ئاخىرقى پەيتلەر ئۆتۈۋاتقان ئېكرانغا تىكىلگەنىدى. ئېنتونى يۇنگېر ئۇشتۇمتۇت شۇنى ھېس قىلدىكى، ئۆلۈش ئەركىنلىكى روھنىڭ ھېچ نەرسە بىلەن ئورنىنى تولدۇرغىلى بولمايدىغان، ھېچ نەرسە بىلەن ئۆلچىگىلى بولمايدىغان غايەت زور تراگېدىيەسى ئىكەن. شۇ

ئەسنادا فىلوفېي ئالەم ئۇچقۇچىلىرىنىڭ يوغان دۇبۇلغىسىنى بېشىغا كىيىدى، ئاندىن دۇبۇلغىنى ئۇچقۇچىلار كىيىمىنىڭ ياقىسىغا بېكىتكەنلىكى كۆرۈنۈپ تۇردى. شۇنىڭدىن كېيىن ئۇنىڭ چىرايىنى كۆرگىلى بولمىدى. تەييارلىق پۈتكەنىدى. ئەمدى بورتتىن سىرتقا چىقسىلا بولاتتى. فىلوفېي ئارقىغا بۇرىلىپ قارىدى، ئېھتىمال، بىر نېمە دېگەن بولسا كېرەك، لېكىن ئۇنىڭ ئاۋازى ئەمدى ئاڭلانمىدى. ئۇ خوشلىشىپ قولىنى پۇلاڭلاتتى ـ دە، ئوچۇق ھاۋا بوشلۇقىغا ئۆزىنى ئېتىش ئۈچۈن لىيۈك① تەرەپكە ماڭدى. لىيۈكنىڭ قاپاقلىرى ئېچىلدى ۋە فىلوفېي بوشلۇققا قەدەم تاشلىدى.

ئۇ يۇلتۇزلار ئارىسىدىكى ئۇستىمۇ، ئاستىمۇ، تەرەپلىرىمۇ، چېگرا سىمۇ، ئۆلچەملىرىمۇ بولمىغان چەكسىزلىكتە يەككە-يېگانە بولۇپ قالدى.

ئۇ پەرۋاز قىلغاندەك لەيلەپ قالدى ـ دە، يوقلۇققا ئىچكىرىلەپ كىرىپ كەتتى ۋە ئالەم بوشلۇقى كېمىسىدىن يىراقلاپ ـ يىراقلاپ كېتىۋەردى...

ئۇ ئېغىرلىقىنى يوقاتقان ھالدا لەيلەپ كېتىۋەردى ۋە كۆپ ئۆتمەي كۆزدىن غايىب بولدى...

11

ئۆزلىرىنى قىرغاققا تاشلىغان كىتلار سايازلىقتا ئازابلىنىپ ۋە بۆرتۈپ چىقىپ كەتكەن كۆزلىرىنى قورقۇنچلۇق چەكچەيتىپ ئۆلۈپ كېتىۋاتاتتى. ئۇلارنىڭ تەنلىرى خۇددى ئوت كېتىپ قارا كۇل بېسىپ كەتكەن تاغلارغا ئوخشاش ھەر جايلاردا تاشلىنىپ ياتاتتى.

يەر قۇياشىنى دەۋر قىلىپ ئايلىنىۋەردى...

① لىيۈك ــ تۈڭلۈكسىمان ئىشىك.

ئەتسى كۈنى ئەتىگەندە دۇنيادىكى ھەممە گېزىتلەر بىرىنچى بەتلىرىدە ئوخشاشلا بىر مۇقامغا توۋلىدى: «ئالەم بوشلۇقىدىكى تۇنجى قېتىملىق ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋېلىش ۋەقەسى!»

«ئالەم بوشلۇقىدىكى موناخ فىلوفېي ئىنسانىيەتنى كاساندرا بەلگىسىنىڭ ئېغىر سىناقلىرىدىن ئازاد قىلدى!» «ياتقان يېرى جەننەتتە بولسۇن!» يەنە شۇنىڭغا ئوخشايدىغان نۇرغۇنلىغان تالالارلىق جاكارلار ھەرقايسى گېزىتلەردە، تېلېۋىزىيە ئېكرانلىرىدا ۋە رادىيو قاناللىرىدا ئۇقتۇرۇلدى...

«تىرىبيۇن»دا ئېنتونى يۇنگېرنىڭ نامىدا ئالدىراش يېزىلغان مۇنداق بىرنەچچە قۇر بېرىلدى: «ئاتىلىرىم فىلوفېي بىلەن روبېرت بورك ئىز قالدۇرۇپ كەتتى، مەن شۇ ئىزنى داۋاملاشتۇرىمەن...»

ھالبۇكى، زەھەرخەندىلىك بىلەن تەنتەنە قىلغان سادالارمۇ بار ئىدى: «ئۆزى بولۇۋالغان مۇناخنى ئەرشئەلاغا كۆتۈرۈپ داڭلاشنىڭ زۆرۈرىيىتى قالمىدى. ئۇ ھازىر قورسىقى ئاسمانغا قارىتىلغان ھالەتتە ئالەم بوشلۇقىدا!»

ئادەمنى تاڭ قالدۇرىدىغان تۇرلۇك يېڭىلىقلار ئىچىدە ئىلگىرى قانچە قېتىملاپ سۆزلەنگەن بىر سىرلىق خەۋەر يەنە پەيدا بولدى: «ئاتلانتىك ئوكيانىنىڭ غەربىي چېتىدە بىر توپ كىت ئوكياندىن قۇرۇقلۇققا چىقىۋالدى. بۇ جانىۋارلارنىڭ ھەممىسى ئۆلدى.»

يەنە بىر غەلىتە، قاملاشمىغان خەۋەر رۇسىيە گېزىتلىرىدىن كۆچۈرۈپ بېسىلدى: «تۇنۇگۈن كېچىسى قىزىل مەيداندا نامەلۇم شەخس تەرىپىدىن بىر ئۆلۈك قۇش — ھۇۋۇقۇش خاتىرە سارىيىغا تاشلاپ قويۇلغان. ئۇ قۇشتا پارتلاتقۇچ قۇرۇلمىسى بايقالمىدى.»

ئىككى كۈن ئۆتكەندە روبېرت بوركنىڭ دەپنە مۇراسىمى ئۆتكۈزۈلدى. قەبرىستانلىق جىمجىت ئىدى. كۈز، ھاۋا ئوچۇق. خوشلىشىش دۇئاسى ئوقۇلۇۋاتقاندا ئېنتونى يۇنگېر ئاسمانغا

قاراپ ئويلاپ قالدى، ئۇلار ئىككىسى ھەقىقەت يولىنى تاللاپ، ئۆزلىرىگە مۇناسىپ ئورۇننى ئىگىلىدى: بىرى ئالەم بوشلۇقىدىكى چەكسىزلىكنىڭ ئېقىملىرىدا، يەنە بىرى يەر تېگىدىكى ئەبەدىيلىكنىڭ قوينىدا...

ھەقىقەتمۇ ئۇلار بىلەن بىللە...

خاتىمە

ئۆمرۇمنىڭ ساناقلىق ۋاقتى قالدى. شۇڭا، ئۆزۈمنىڭ خوشلىشىش خېتىمنى كومپيۇتېردا يېزىپ تۈگىتىشكە ئالدىراۋاتىمەن. قىزىق ئىش، ئۆمرۇمنىڭ ئاخىرىدا مۇنداق خىياللار كۆڭلۈمدىن كېچىۋاتىدۇ: مەن ھازىر زېمىندىكى كۈندۈزنىڭ يورۇقلۇقى كېچىنىڭ قاراڭغۇلۇقىغا قانداق ئايلىنىۋاتقانلىقىنى كۆرۈۋاتىمەن. ئاندىن بۇ قاراڭغۇلۇق يەنە يېڭىدىن تۇغۇلغان كۈندۈزگە ئالمىشىدۇ. مانا ئۇ ئەبەدىيلىكنىڭ كۆزگە كۆرۈنۈپ تۇرغان ئېقىمى، مانا ئۇ ۋاقىتنىڭ كۆزگە كۆرۈنمىدىغان چەكسىزلىكى. لېكىن، ئوربىتىدىن كۆزەتكۈچى شەخسنىڭ ۋاقىت چېكى توشتى.

ئالەمنىڭ ماسشتابىدا ئادەمنىڭ ئۆمرى — چۈننىڭ ئۆمرى. لېكىن، ئادەمگە تەپەككۇر بېرىلگەن، بۇ ئۇنىڭ ئۆمرىنى ئۇزارتىدۇ، لېكىن بەزىدە بۇنىڭ ئەكسىچە بولۇپ، ئۆمۈرنى كەسكىن قىسقارتىۋېتىدۇ. كۈندۈز بىلەن كېچىنىڭ ئالمىشىش سىرىنى قانچە قېتىملاپ غەرەزسىز ھالدا كۆزەتتىم ۋە شۇنىڭ بىلەن ئۆزۈمگە ئاخىرقى چېكىتنى قويىدىغانلىقىمنى ئويلىماپتىمەن. مېنىڭ ھۆكۈم چىقىرىلىدىغان كۈنۈم، گۇناھقا تولغان ھاياتىمنىڭ ئاخىرقى كۈنى يېتىپ كەلدى. ھەرقانداق ئادەمنىڭ ھاياتىغا باغلىنىشلىق بولغان ھەممە نەرسىگە ئوخشاش ھۆكۈم چىقىرىلىدىغان كۈنۈمۇ مەن بىلەن بىللە كېتىدۇ. ھۆكۈم چىقىرىلىدىغان كۈننى مەن ئۆزۈم بەلگىلىدىم، مېنىڭ قايغۇلۇق ئارتۇقچىلىقىمۇ ھەم مەھكۇملۇقۇمۇ ئەنە شۇنىڭدا.

بۇ قۇرلارنى يېزىپ بولغاندىن كېيىن مۇمكىن بولسا ئالەم

بوشلۇقى بىلەن ئۇلاپ كۆرسىتىلىدىغان مۇخبىرلارنى كۈتۈۋېلىش يىغىنىدا نۇتۇق سۆزلەيمەن، ئاندىن ھاياتىمنىڭ ھېسابىنى ئۇزۇپ، جاندىن كېچىمەن. مېنىڭ ئۆزۈمگە چىقارغان ھۆكۈمۈم مانا مۇشۇنداق. مەن جەمئىيەتنىڭ ئاڭ قۇرۇلمىسىنى ۋەيران قىلدىم. مىليونلىغان كىشىلەر مەندىن نەپرەتلىنىدۇ. مەن روھىرت بوركىنىڭ ئۆلۈمىگە سەۋەبچى بولۇپ قالدىم. مەن تۈيۇق يولغا كىرىپ قالدىم. مەن يوقىلىشىم، مەۋجۇت بولۇشتىن قېلىشىم كېرەك. بۇنىڭدىن باشقا چىقىش يولۇم يوق.

ئۆلۈم ئالدىدا ئادەمگە ھاۋا يېتىشمەي قالدۇ دېيىشىدۇ. شۇنداق بولسىمۇ، ئاخىرقى سۆزۈمنى دەۋالاي. بىر قارىسام مۇنداق دېگۈم كېلىدۇكى، يەر يۈزىدىكى ھەممىنىڭ قارغىشىغا قالغان ئادەمنىڭ ئۆزىگە ۋاپا قىلمىغان دۇنيا بىلەن نېمە كارى؟ نېمە بولسا بولمامدۇ دېگۈم كېلىدۇ. بىراق، مەن ئۆزۈم تەييارلاپ قويغان ئۆلۈمنىڭ بوسۇغىسىدا تۇرۇپ تەشۋىشلىرىمنى يوشۇرالمايمەن: ئىنسانلار قانداق بولۇپ كېتەر، كاساندرا تامغىسىنىڭ ۋەقەسى ئەتىكى كۈندە كىشىلەرنىڭ ئەقلى ۋە قەلبىدە قانداق ئەكس ساداً پەيدا قىلار؟ مەيلى نېمە بولسىمۇ، لەنەتكە قالغان ھەقىقەت يەنىلا ھەقىقەت بولۇشتىن قالمايدۇ ئەمەسمۇ. بۈگۈن ئىنكار قىلىنغان مەسىلە ئەتە يەنە قايتىدىن باش كۆتۈرۈپ چىقىدۇ، بۇنىڭدىن قېچىپ قۇتۇلغىلى بولمايدۇ.

مېنىڭ ھۆكۈم چىقىرىلىدىغان كۈنۈم كەلدى. بۇ كۈننى توسۇپ قالغىلى بولمايتتى. ماڭا بۇنىڭدىن باشقا يول يوق. ئىنسانلار، مەن سىلەرگە ھاياتلىقنىڭ سىرىنى قالدۇرۇپ كېتىمەن. شۇ سىرىمدىن سىلەر مېنىڭ كىملىكىمنى، قانداقلارچە ئۆزۈمنى ئالەم بوشلۇقىدىكى مۇناخ دەپ ئاتىۋالغانلىقىمنى، كېلىپ چىقىشىمنى، قانداق ياشىغانلىقىمنى، نېمە ئىشلارنى قىلغانلىقىمنى، كاساندرا تامغىسىنى قانداق بايقىغانلىقىمنى بىلىۋالالايسىلەر...

خوشلىشىۋېتىپ يەنە سۆزلەي، ئالەم بوشلۇقىدا تولىمۇ

كۆتۈلمىگەن ھېسسىيات ۋە خىياللار كۆڭلۈمدىن كەچتى. بۇنى قانداق چۈشەندۈرۈشنىمۇ بىلمەيمەن. ئالەم بوشلۇقىدا تۇرۇپ ھەر قېتىم بۇلۇتلار ئارىسىدىن يەرگە قارىغىنىمدا زوقلىنىپ ئويلاپ قالاتتىم: ئى پەرۋەردىگارىم، يەر نەقەدەر ئۇلۇغ قىلىپ يارىتىلغان ! بەلكىم قۇياشمۇ ئادەملەر ياشايدىغان يەر ئۈچۈن يارالغان بولسا كېرەك. شۇنداق بولمىسا، ئۇنىڭ نېمە كېرىكى؟ دۇنيا ئادەمگە ئوخشايدۇ، شۇنداق بولغانلىقى ئۈچۈن ئۇ بار، ئىنسان ئۇنى بىلىدۇ، شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇ مەۋجۇت. شۇنداق بولمىسا، بۇ سەييارىلەرنىڭ نېمە ئەھمىيىتى بولىدۇ؟ پەرۋەردىگارنىڭ ئۆزىمۇ شۇنداق ! ئۇ ئىنسانغا كېرەك، شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇ پەرۋەردىگار، شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇ بار ! بىراق، ئىنسان ئۆزى ئاشۇ دۇنياۋى يارالمىش ئاساسىغا ئەرزىمەدۇ؟ مۇشۇ ھەيۋەتلىك دۇنيا قۇرۇلمىسىغا ئەرزىمەدۇ؟ مانا بۇ ئالەمنىڭ تېپىشمىقى !

ھە، ئەمدى مېنىڭ ۋاقتىم توشتى. ۋاقتىم بەك ئاز قالدى. ھازىر مەن ئۆزۈمنى سىرتقا ئاتىمەن، ئىستانسىدىن ئوچۇق بوشلۇققا سەكرەيمەن. يەردىن يىراققا سەكرەيمەن. ناھايىتى يىراققا. شۇنىڭ بىلەن ئۇنۇم ئۆچىدۇ.

مېنى كەچۈرۈڭلار.

فىلوفېي.»

ئالەم بوشلۇقىدىكى مونانىڭ بۇرۇن ياشىغان ئورنىغا ئالەم ئۇچقۇچىلىرى كوماندىسى كەلگەن تۇنجى كۈنىلا فىلوفېينىڭ خېتى ۋە ئۇنىڭ ۋەسىيىتىنىڭ رۇسچە يېزىلغان تېكىستى يەرگە ئەۋەتىلدى. ئالەم كېمىسى كوماندىرىنىڭ تېز يوللانمىسىدا دېيىلىشىچە، خۇسۇسىي كومپيۇتېرنىڭ خاتىرىسىدە فىلوفېي قالدۇرغان ۋەسىيەتنامە ساقلانغان بولۇپ، ئۇنىڭدا ئالەم بوشلۇقى ئىستانسىسىغا كېيىن كېلىدىغان خادىمدىن كومپيۇتېرغا كىرگۈزۈلگەن ۋەسىيەتنامىنى ئېنىقتونى يۇنگېرنىڭ

ئىگىدارچىلىقىغا تاپشۇرۇپ بېرىشنى ئۆتۈنگەنىدى. «ئېنتونى يۇنگېر مېنىڭ خاتىرىلىرىمدىن ئۆزى خالىغانچە پايدىلىنىشقا ھوقۇقلۇق.»

تېكىستكە ماۋزۇ قويۇلغانىدى: «سەن بىلەن ۋە سەندىن كېيىن بېشىمدىن ئۆتكۈزگەن سەرگۈزەشتىلىرىم.»

ئاندىن تۆۋەندىكىلەر سۆزلەنگەن:

مەن ئىلگىرى ئالەم بوشلۇقىدىكى ئوربىتا ئىستانسىسىغا بېرىپ قالىدىغانلىقىمنى زادىلا ئويلاپ باقمىغانىدىم. ئىلىم - پەن مېنى بۇ يەرگە ئېلىپ كەلدى. بىراق، مېنىڭ ئالەم بوشلۇقىغا پەقەت ئىلمىي مەقسەت بىلەنلا بارمىغانلىقىمنى، ئۆزۈمنى ئۆزۈم يەر يۈزىدىن قوغلاپ چىقارغان، كېيىن يەنە ئۆزۈمنى ئۆزۈم ئالەم بوشلۇقىدىكى موناخ دەپ ئاتىۋالغان پالاندى ئىكەنلىكىمنى ھېچكىم بىلمەيدۇ. بەلكىم ئۆزۈمنى «قايتماس» دېگەن نام بىلەن ئاتىساممۇ بولار ئىدى، بىر زامانلاردا سىياسىي ياكى قانداقتۇر باشقا سەۋەبلەر بىلەن چەت ئەللەردىن ۋەتىنىگە، سوۋېت ئىتتىپاقىغا قايتىپ كېلىشتىن باش تارتقانلار ئۆزلىرىنى ئەنە شۇنداق «قايتماس» دەپ ئاتاشقانىكەن. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار پۈتۈن دۇنيانىڭ كۆز ئالدىدا بۈيۈك دۆلەتنىڭ ھۆكۈمىتىگە قارشى چىققانىكەن.

ياق، بۇ يەردىكى ئەھۋال ئۇنىڭغا ئوخشىمايدۇ. مەن پالاندى ئەمەس، «قايتماس» دەپ ئاتالغانلار جۇملىسىدىن ئەمەس. بۇ چۈشەندۈرگىلى بولمايدىغان رەۋىشتە ئۆزىگە قايتقانلىق، ئالەم بوشلۇقى ئارقىلىق ئۆزىگە قايتقانلىق. بۇ روھنىڭ ئالەم بوشلۇقى بىلەن قوشۇلۇپ كېتىشى، بۇ گەپ سەل ئاشۇرۇۋېتىلگەن بولسىمۇ، مەن يەنىلا شۇنداق دەيمەن. ھالبۇكى، ئالەم بوشلۇقىدا تۇرغانلىقىم ھاياتىمنىڭ مەنتىقىي تۈگەللىنىشى، مېنىڭ يېتىلىشىمنىڭ ئەڭ يۇقىرى ۋە ئاخىرقى نۇقتىسى بولۇپ قالدى. ئېھتىمال، بۇنىڭ ئۆزىگە خاس

زۆرۈرىيىتى، دەسلەپكى بەلگىلىنىشى، ئۆزىنىڭ تەقدىرى بولسا كىرەك. مۇشۇنداق بولۇشىغا ئىشىنىش تەس، بىراق، دۇنيادا بولمايدىغان نېمە ئىش بار...

مېنىڭ تەقدىرىمۇ باشقىلارنىڭكىگە ئوخشىمايدۇ. شۇ سەۋەبتىن مەن ئۆمۈر بويى ئۆزۈمنىڭ يارىلىشىمنىڭ، ئېنىق ئېيتقاندا، تۇغۇلۇشۇمنىڭ سىرىنى ئېچىشتىن قېچىپ، ئۇنى داۋاملىق تىلغا ئالماسلىققا تىرىشىپ كەلدىم.

مەن بوۋاق چېغىمدا ئەدىيالغا ئورالغان ھالدا بالىلار ئۆيىنىڭ پېشايۋىنىغا تاشلاپ قويۇلغانكەنمەن. مېنىڭ كىرىسلوف[1] دېگەن فامىلەم ئەنە شۇنىڭدىن كېيىن چىققان، بالىلار ئۆيىدىكىلەر ماڭا شۇ فامىلىنى ئويلاپ تېپىشقانكەن. ئۇلار ماڭا ئاندرېي دېگەن ئىسىمنى قويۇشۇپتۇ ۋە ئاتا ئىسىمىمۇ ئاندرېيېۋىچ دەپ قويۇپتۇ. شۇنىڭ بىلەن، مېنىڭ تولۇق ئىسىم - فامىلەم كىرىسلوف ئاندرېي ئاندرېيېۋىچ بولغانكەن. باشقىلارنىڭ ئېيتىپ بېرىشىچە، بۇ قايغۇلۇق ۋەقە 1942 - يىلىنىڭ ئاخىرىدىكى قار يېغىۋاتقان بىر قىش كۈنى تاڭ سەھەردە بولغانىكەن. مەن شۇ سەھەرنى غۇۋا ئەسلىيەلەيمەن، گەرچە بۇ گېپىمگە ھېچكىم ئىشەنمىسىمۇ. بۇنىڭغا نېمە چارە، مەن نېمە بولسا شۇنى دەۋاتىمەن. ئاپامنىڭ ئاياغلىرى ئاستىدىكى قارنىڭ ئۇنلۇك غاچىلدىغانلىقى ئېسىمدە. شۇ قىش كۈنى سەھەردە ئۇنىڭ ئىتتىك ماڭغانلىقى ئېسىمدە. ئۇنىڭ چۆچۈپ - قورقۇپ، تىترەپ تۇرغان ھالدا مېنى كۆكسىگە چىڭ باسقانلىقى ئېسىمدە، ئۇنىڭ يۇرىكىنىڭ قاتتىق سوقۇۋاتقانلىقىنى ئىككىمىزنىڭ تەنلىرىمىز ئارقىلىق ئاڭلاپ تۇرغانىدىم. ئۇ كېتىۋېتىپ قاتتىق ھاسىرايتتى ۋە يىغلاپ كېتىشتىن ئۆزىنى ئاران تۇتۇپ، قانداقتۇر سۆزلەرنى ئېيتىپ ماڭا تېز - تېز پىچىرلايتتى. ئۇ مېنى بالىلار ئۆيىنىڭ پېشايۋىنىغا قويۇپ قويۇش ئۈچۈن كېتىۋاتقاندا مەن ئەدىيالنىڭ

---

① رۇس تىلىدا «كىرىسلو» — پېشايۋان دېگەن مەنىدە بولۇپ، بۇ سۆزنىڭ ئاخىرىغا «ف» قوشۇمچىسى قوشۇلۇپ فامىلە ياسالغان.

يوچۇقىدىن ئۇنىڭ يۈزىنى، كۆزلىرىنى، قار ئۇچقۇنلىرى قونغان كىرپىكلىرىنى ۋە يۇقىرىدىكى كۇل رەڭ ئاسمانىنى، لەپلىدەپ يېغىۋاتقان قارنى كۆردۈم. قار يېنىككىنە ئايلىنىپ چۈشمەكتە ئىدى. بەلكىم ئاپام ماڭا: «سەن يىغلىغىن، قاتتىق يىغلا، باشقىلار ئاۋازىڭنى تېزرەك ئاڭلىسۇن!» دەپ پىچىرلىغاندۇر.

ئۇ مېنى پىشايۋانغا قويۇپ قويغاندا نېمە ئۈچۈن شۇنداق قىلغانلىقىنى ھە دېگەندىلا چۈشىنەلمىدىم. ھاۋا سوغۇق ئىدى، مەن توڭلاپ كەتتىم ۋە ئۇنىڭ قايتىپ كېلىپ مېنى قولىغا ئېلىشىنى كۈتتۈم. لېكىن، ئۇ بىر چەتتە قاراپ تۇردى، قار دۆۋىلىرىدىن چىقىپ تۇرغان چاتقالنىڭ كەينىگە مۆكۈنۈۋالدى، قايتىپ كەلمىدى. شۇنىڭدىن كېيىن مەن يىغلاپ كەتتىم، قاتتىق يىغلاپ كەتتىم، ئاندىن ئىشىك ئېچىلىپ، كىمدۇر بىرى يېقىن كەلدى ـ دە، مېنى كۆتۈرۈپ ئېلىپ كەتتى...

مەن قار دۆۋىسىنى نېمە ئۈچۈن تىلغا ئالدىم دېگەندە، كېيىن ئاڭلىشىمچە، ئاپامنىڭ ئىزلىرى پەقەت شۇ قار دۆۋىسىدىلا بايقىلىپتۇ، ئۇنىڭدىن باشقا ھېچقانداق يەردە ھېچقانداق ئىز كۆرۈلمەپتۇ...

ئەمدى ئويلىسام، ئاپام چاتقالنىڭ كەينىدە يوشۇرۇنۇپ تۇرۇپ، تاشلۇۋېتىلگەن بالىسىنىڭ يىغىسىنى ئاڭلىغاندا قانداق ئازابلانغانلىقىنى ھېس قىلىۋاتىمەن... پات ـ پات شۇ بىرلا چۈشنى كۆرىمەن ــ مانا، قار دۆۋىلىرىنى كېچىپ كېتىۋاتىمەن، ئاپامنىڭ ئىزلىرىنى ئىزدەۋاتىمەن، ئىزلار قاراڭغۇ ئورمانغا تۇتىشاتتى، مېنى قورقۇنچ باستى، توڭلاپ كەتتىم، قارغا كۆمۈلۈپ كېتىۋاتىمەن.

مەن: «ئاپا! ئاپا!» دەپ ۋارقىراپ ئويغىنىپ كېتىپتىمەن...

ئاشۇ دەھشەتلىك سەھەردە ئاپامنى ئاشۇنداق دەھشەتلىك ئىشنى قىلىشقا نېمە مەجبۇر قىلغاندۇر؟ بىلىسەم ئىدى! مېنىڭ ئاتام كىم ئىدى؟ ئاپام ئۆزى شۇنى بىلەمتى؟ شۇ قاتارلىق نۇرغۇن سوئاللار جاۋابسىز قالدى، بىر ئۆمۈر تېپىشماق بولۇپ قالدى.

بالىلار ئۆيىدە ھېچكىم مەن بىلەن بۇ ھەقتە سۆزلەشمەيتتى. مەن ئۆزۈممۇ بۇنداق گەپلەرگە ئانچە قىزىقمايتتىم. شۇنداقتىمۇ، بەزىدە بىر كىم بىلەن مۇڭداشقۇم كېلىپ قالاتتى، لېكىن مەن ئاشۇ قار يېغىۋاتقان قىش كۈنى سەھەردە ئاپامنىڭ مېنى كۆتۈرۈپ ماڭغانلىقىدىن باشقا ھېچنېمىنى ئەسلىيەلمەيتتىم. بىرنېمىلەرنى ئەسلىيەلەيدىغانلىقىمنى ئېيتسام، ماڭا ھېچكىممۇ ئىشەنمەيتتى، ئەلۋەتتە.

ۋاھالەنكى، نېمە ئۈچۈندۇر مېنىڭ سۆزلىرىمنى يالغان دېمەستىن، كۆڭۈل قويۇپ ئاڭلايدىغان بىر ئايال بار ئىدى. ئۇنىڭ ئىسمى ۋالېرىيە ۋالېنتىنوۋنا بولۇپ، خىزمەتداشلىرى ئادەتتە ئۇنى ۋاۋا دەپ ئاتىشاتتى. بىز بالىلارمۇ ئۇنى ۋاۋا، ۋاۋا ھاماما دەپ چاقىراتتۇق. بۇنداق دېيىشتە قانداقتۇر ئۆينىڭ، تۇغقانچىلىقنىڭ ئىللىقلىقى سېزىلەتتى. شۇنداق بولغاچقا، ۋاۋا ھاماما بىزنىڭ ئەڭ سۆيۈملۈك تەربىيەلىگۈچىمىز ئىدى.

بىزنىڭ بالىلار ئۆيىمىز رۇزا شەھىرىنىڭ چېتىدىكى مالېيېۋكا يېزىسىنىڭ يېنىدا ئىدى، موسكۋادىن تەخمىنەن يۈز كىلومېتىر كېلەتتى. بىزنىڭ 157 - نومۇرلۇق بالىلار ئۆيىمىز نېمىس قوشۇنلىرى موسكۋا ئەتراپىدىن چېكىنگەن ھامان ئورۇش بولغان يەرلەردىكى يېتىم قالغان بالىلارنى بېقىش ئۈچۈن قۇرۇلغانىدى. شۇ چاغدا ۋاۋا رۇزادىكى بالىلار ئۆيىگە يېقىن بولغان دەرەخزارلىق ئىچىگە جايلاشقان كومپوزىتورلار ئىجادىيەت ساراىيدا ئىشلەيتتى. بۇ چىن مەنىسىدىن ئېيتقاندا، سوۋېت كومپوزىتورلىرىنى تەربىيەلەپ يېتىشتۈرۈش ئورنى ئىدى. بۇ يەردە ھەربىي دۆلەتنىڭ تەمىناتىنى ئېلىپ، ئۆزلىرىنىڭ شەخسىي تۇرالغۇلىرىدا ياشايدىغان ھەرقايسى يۇرت ۋە ھەرقايسى جۇمھۇرىيەتلەردىن① كەلگەن كومپوزىتورلار دەۋر مۇزىكىسىنى — ھەممە دەۋرلەرنىڭ ئەڭ ئۇلۇغ داھىيسى ۋە ھەر مىللەت

① سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ ئىتتىپاقداش جۇمھۇرىيەتلىرى كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

خەلقنىڭ ئاتىسى يولداش ستالىننى مەدھىيەلەيدىغان ئومۇمىي خورلار ۋە چوقۇنۇش ناخشىلىرىنى ئىجاد قىلاتتى... بۇ يەرگە بەزىدە پارتىيەنىڭ يۇقىرى دەرىجىلىك ئەربابلىرى موزدۇزنىڭ ئوغلىدىن 20 ـ ئەسىرنىڭ ھۆكۈمرانىغا ئايلانغان شۇ ئادەمگە بېغىشلانغان ئەسەرلەرنى ئاڭلاپ تەكشۈرۈش ئۈچۈن كېلەتتى. بەزىدە ھەقسىز كونسېرتلار قويۇلاتتى، شۇ چاغدا بىز، بالىلار ئۆيدىكىلەرمۇ ئۇ يەرگە باراتتۇق. ۋاۋا ھاممۇ ئىجادىيەت ساريىدا مەۋر بولۇپ خىزمەت قىلاتتى ھەمدە ئۆزىمۇ پىيانىنونى خېلى ياخشى چالاتتى. شۇ سەۋەبتىن ئۇ ئۇرۇشتىن كېيىن بىزنىڭ بالىلار ئۆيىمىزگە مۇزىكا يېتەكچىسى بولۇپ كەلدى.

قىرىق بىرىنچى يىلى كۈزدىن تارتىپ قىرىق ئىككىنچى يىلى ئەتىيازغىچە رۇزا ۋە ئۇنىڭ ئەتراپىدىكى جايلاردا نېمىسلارنىڭ تانكا قىسىملىرى تۇراتتى. بۇ ۋەقەلەر بىلەن مېنىڭ ھېچقانداق چېتىشلىقىم يوق ئىدى، ئەلۋەتتە. بىراق، مېنىڭ تۇغۇلغان ۋاقتىم بىلەن تاشلاندۇق بولۇش تەقدىرىم ئوتتۇرىسىدا قانداقتۇر بىر باغلىنىش بارەك تۇيۇلاتتى. ھەر ھالدا ۋاۋا ھاممۇ، بىلىشىمچە، بۇ مەسىلىنى ئويلايتتى ھەمدە ئۆسمۈرلۈك چاغلىرىمدا مەن بىلەن پاراڭلىشىپ ئولتۇرۇپ بەزىدە شۇنى دارىتمىلاپ قويۇاتتى. ئۇ ئۆزى نېمىسلار ئىشغالىيىتىدىكى رۇزادا يېرىم يىلچە ياشىغان بولغاچقا، نۇرغۇن ئىشلارنى كۆرگەنىدى. بىز ئۇنىڭ بىلەن مۇزىكا ئۆيىدە يالغۇز قالغان چاغلىرىمىزدا ئۇ ماڭا نوتىدىن ساۋات بېرەتتى، لېكىن بەزىدە بىزنىڭ سۆھبىتىمىز مۇزىكا ئۆگىنىش دائىرىسىدىن چىقىپ كېتەتتى.

ۋاۋا، ۋاۋا ! كۆز ئالدىمدا بىلىنمەي قېرىپ كېتىۋاتقان، شۇنچە كۆيۈمچان، مېھرىبان ئايال مېنىڭ ئاپام بولۇپ قالسىچۇ دەپ ئويلاپ قالاتتىم. قىزىقكى، ھېچقاچان مېنىڭ يېنىمدا ئاپام بولۇپ باققان ئەمەس، ۋاۋانىڭمۇ بالىسى يوق ئىدى. بۇ ئايالنىڭ ھاياتى نېمە ئۈچۈن مۇشۇنداق بولۇپ قالغانلىقىغا، نېمە ئۈچۈن

بالىسى يوقلۇقىغا بىرنېمە دېمەك تەس. ئۇنىڭ يېتىم بالىلارغا شۇ قەدەر ئىچەركىشىپ كېتىشىنىڭ سەۋەبى ئۆزىنىڭ يالغۇزلۇقىدا ئەمەسمۇ؟

— ئاندرېيۇشا①، — دەيتتى ئۇ ماڭا، — سەن، ئەلۋەتتە، ئۆزۈڭنىڭ تاشلاندۇق بالا بولۇپ قالغانلىقىڭدىن قايغۇرىسەن. مەن سېنى چۈشىنىمەن. بۇنى ئويلىماسلىققا بولامدۇ. لېكىن، بۇنى ئويلاشنىڭ پايدىسى يوق. سەن ئۆزۈڭگە ياندىن قاراپ باققىن. شۇ چاغدا سەن باشقىچە قاراشقا كېلىپ قالىسەن. ئەگەر خاتالاشمىساڭ، خۇدا ساڭا چوڭ قابىلىيەتلەرنى ئاتا قىپتۇ، ئاندرېيۇشا. راست دەيمەن! كېيىنكى بىر كۈنلەردە مۇشۇ گەپلىرىمنى ئەسلەپ قالىسەن. سەن بەك ئەقىللىك، بەك قابىلىيەتلىك بالا. مانا، مۇزىكىنى ئالايلى، سەندىن ياخشى مۇزىكانت چىقىشى مۇمكىن. لېكىن، نېمە ئىش قىلىشىنى كېيىن ئۆزۈڭ تاللايسەن. مۇزىكىنى ئۆزۈڭ ئۈچۈن چېلىپ، كىشىلەر ئۈچۈن باشقا ئىش قىلىشىڭ مۇمكىن. مانا مەكتەپنى پۈتكۈزگەندىن كېيىن يۇقىرىلاپ ئوقۇيسەن، ئۆزۈڭنىڭ تۇرمۇشۇڭنى ئۆزۈڭ قۇرۇپ چىقىسەن. مۇشۇ قابىلىيەتلىرىڭ بىلەن ئالدىڭدا ھەممە يوللار ئېچىلىپ كېتىدۇ، ئاندرېيۇشا، سېنى ھېچنېمە توسۇپ قالمايدۇ. ئاپاڭ توغرۇلۇق ھېچنېمىنى بىلەلمىگەن بولساڭ كېرەك يوق، ئاتاڭنىڭ كىم ئىكەنلىكىنىمۇ بىلمەيمىزغۇ. ئاپاڭنىڭ نېمە سەۋەبتىن ئۆز بالىسىدىن ۋاز كېچىپ يوقىلىپ كەتكەنلىكىنى بىلىش تەس. قانداقلا بولمىسۇن، ئۇنى ئەيىبلىسەڭ بولمايدۇ. ياق، ئاننىڭ گۇناھى بولغان ھالەتتىمۇ ئۇنى يامان كۆرۈشكە بولمايدۇ. خاپا بولمىغىن، ساڭا شۇنداق دەيمەن: سەن ئۇنىڭدىن مىننەتدار بولۇشۇڭ كېرەك. شۇنداق! ساڭا بۇ غەلىتە تۇيۇلۇشى مۇمكىن. لېكىن، ئويلاپ باق، ئاندرېيۇشا، سېنىڭ مۇشۇنداق ياخشى قابىلىيەتلىرىڭ

① ئاندرېيۇشا — ئاندرېي دېگەن ئىسمىنىڭ ئەركىلەتمە شەكلى.

ئاپاڭدىن، ئاتا ـ ئاناڭدىن كەلگەن، بۇ قابىلىيەتلىرىڭنى ئاپاڭدىن ئاپاڭنىڭ ئىرسىيىتىدىن قوبۇل قىلدىڭ. سېنى تاشلىۋەتكەندىن كېيىن ئۇنىڭ قانداق ئازابلانغانلىقىنى ھېچكىم بىلمەيدۇ. ئۇ شۇنداق قىلغانكەن، دېمەك، ئۇنىڭغا شۇنىڭدىن باشقا چىقىش يولى بولمىغان، بۇ بەلكىم سېنىڭ ھاياتىڭنى ساقلاپ قېلىشتىكى بىردىنبىر ئىمكانىيەت بولسا كېرەك. نېمە ئۈچۈن شۇنداق بولغانلىقىغا بىرنېمە دېيەلمەيمەن. بىلمەيمەن. ھېچكىم بىلمەيدۇ. لېكىن، مەن شۇنىڭغا ئىشىنىمەنكى، شۇنىڭدىن باشقا چىقىش يولى بولمىغان، پەقەت شۇنداق قىلىش بىلەنلا ئۇ سېنىڭ ھاياتىڭنى ساقلاپ قالالايتتى. راست، بۇ بەك چوڭ تەۋەككۈلچىلىك ئىدى، ئەمما سەن مانا ساق ـ سالامەت تۇرۇۋاتىسەن. نېمەدېگەنبىلەنمۇ، بىزنىڭ دۆلىتىمىزدىكى بالىلار ئۆيلىرى يامان ئەمەس، ئۆز ئەمەلىيىتىڭدە كۆرۈۋاتىسەن. سەن يەنىلا ئاناڭدىن، ئاناڭ ئارقىلىق چىرايلىق، كېلىشكەن ۋە بېجىرىم بولۇپ يارالدىڭ. سەندىكى شۇنچە كۆپ ئارتۇقچىلىقلار تەبىئەتتىن، دېمەك، ئاپاڭدىن كەلگەن. ساڭا دەيدىغىنىم: ئاپاڭنىڭ باشقا چىقىش يولى بولمىغان دەپ چۈشەنگىن، چوڭ بولغاندا يەنە نۇرغۇن ئىشلارنى چۈشىنىپ قالىسەن.

يىللارنىڭ ئۆتۈشى بىلەن ۋاۋانىڭ قانداقتۇر ئاشكارا سۆزلەشكە بولمايدىغان پەۋقۇلئاددە بىر ئەھۋالنى كۆزدە تۇتقانلىقىنى چۈشەندىم. ئۇنىڭ ئۆز پەرەزلىرىگە قانچىلىك ئىشەنگەنلىكىگە بىرنېمە دېمەك تەس. بىرنەچچە يىلدىن كېيىن مەن موسكۋادا، ئۇنىۋېرسىتېتتا ئوقۇۋاتقاندا ۋاۋا قازا قىلدى. ۋاۋانىڭ بىر گېپى، توغرىلىقىنى تەستىقلايدىغان ياكى ئىنكار قىلىدىغان ھېچقانداق پاكىتى بولمىغان، تاسادىپىي سۆزلەپ قويغان بىر گېپى ئۆمۈر بويى كۆڭلۈمدە ساقلىنىپ قالدى.

مەن توققۇزىنچى يىللىقتا ئوقۇۋاتقاندا، بىزنىڭ يېنىمىزدىكى مالىيەۋكا يېزىسىدا بىر بەختسىزلىك سادىر بولدى. بىر ئايال ۋە ئۇنىڭ ئون يەتتە ياشلىق قىزى ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋالدى. ئانىسى

ئېسىلىپ ئۆلۈۋالدى، ئاندىن قىزىمۇ شۇنداق قىلدى. ئۇلار ئۆزلىرى يالغۇز ياشايتتى. ئانىسى كومپوزىتورلار ئىجادىيەت ساريىدا تازىلىق ئىشچىسى ئىدى، قىزى مەكتەپتە ئوقۇپ ئاستا - ئاستا چوڭ بولدى. ئۇ ئايال قىزىنى نېمىس قوشۇنلىرى موسكۋا ئەتراپىدىن چېكىنىپ كەتكەندىن كېيىن يېرىم يىل ئۆتكەندە تۇغقانلىقىنى ھەممە ئادەم بىلەتتى. ئۇ قىزىنىڭ نېمىس ئەسكىرىدىن، يەنى تاجاۋۇزچىدىن، ئىشغالىيەتچىدىن تۇغۇلغانلىقىمۇ ھەممىگە ئايان ئىدى. قوشنىلار ئايالغا تىنچلىق بەرمىدى، مەكتەپتە قىزنىڭ كۆرمىگەن كۈنى قالمىدى... بۇ پاجىئەلىك ۋەقەدىن ئېسەنگىرەپ قالغان ۋاۋا شۇ كۈنى قانداقتۇر باشقىچە سۆزلەپ كەتكەنىدى. ئۇ بەلكىم سۆزلىرىنىڭ مەنىسىگە ئانچە ئېرەن قىلىپ كەتمىگەن بولغىيدى، ئەمما ئۇنىڭ ئېيتقان سۆزلىرى مېنىڭ ئىچىمنى ئېچىشتۇرۇپ يۇرىكىمدە ساقلىنىپ قالدى: «ھوشۇمنى يىغۋالالمايۋاتىمەن، ناتالىيا، — دېدى ئۇ تەربىيەچى ئاياللاردىن بىرىگە، — نېمىدېگەن قەبىھلىك! نېمىدېگەن قاتتىق ئۆلۈم! ئانىسى بىلەن قىزى ئۆزلىرىگە قول ساپتۇ... ئادەملەرنى شۇنداقمۇ قىلىۋەتكەن بارمۇ! زادى نېمە ئۈچۈن؟ ھە، ئۇرۇش دېگەن ئۇرۇش، ئۇنىڭ ئۆزىنىڭ ھېسابى بار. ئۇرۇش بولغاندىن كېيىن ئادەم ئۆلىدۇ. لېكىن، شۇنچە ئۆچمەنلىك قىلىشقا، خورلاشقا، پەسلەشتۇرۇشكە بولامدۇ؟! ھە، شۇنداق ئىش بوپتۇ، ئۇ بىچارە ئۆزىنىڭ بېشىغا بالا بولغان بىر نېمىستىن تۇغۇپتۇ. بولىدىغان ئىش بوپتۇ. ئەمدى ئۇنىڭدىن ئۆچ ئېلىشقا بولامدۇ، نېمىدېگەن ياۋايىلىق! ئۇ قىزچاقنىڭ نېمە گۇناھى بار؟! ھېچقانداق ئادەم ئاتا - ئانىسىنى ئۆزى تاللىۋالالمايدۇ، خۇدانىڭ بەرگىنى ھېساب. ئۇلارنى نېمە ئۈچۈن كۈن كۆرگىلى قويۇشمايدۇ؟ بۇنداق بولغۇچە، ئانىسى بالىسىنى ئەل قاتارى ئامان بولۇشى ئۈچۈن كىشىلەرنىڭ ئىشىك ئالدىغا تاشلاپ قويۇپ، ئۆزى ئۇن - تىن چىقارماي كۆزدىن غايىب بولسا، ھېچكىم ھېچقاچان ئۇنى تاپالماسلىقى ئۈچۈن تىرىك

تۇرۇپ گۆرگە چۈشكەندەك يوقالسا ياخشى بولماسمىدى...»

شۇنىڭدىن باشلاپ، خۇددى ۋاقتى توشقاندا تۇخۇمدىن چۈجە چىققاندەك مېنىڭ ئىچىمدىمۇ بىر خىيال بىخ ئۇرۇپ چىقتى: مېنىڭ ئاتامۇ شۇنىڭغا ئوخشاش بولغانمىكىن، شۇنىڭ ئۈچۈن ئانام بوۋاقنى ئىشىك ئالدىغا تاشلاپ قويۇپ، زادى، ھەرگىز مەڭگۈ قايتىپ كەلمەسلىك ئۈچۈن ئالدىراپ قېچىپ كەتكەنمىكىن...

مەن بۇنداق ئەھۋالنىڭ قانداق شارائىتتا، قانداق يۇز بېرىشى مۇمكىنلىكىنى كۆز ئالدىمغا كەلتۈرۈشكە ئۇرۇناتتىم، ھەرخىل ئويلايتتىم، ھەرخىل پەرەز قىلاتتىم. بوشلۇق، تەنھالىق، تاشلىۋېتىلگەنلىك ھېسسىياتى قەلبىمنى چۈلغىدى. كېيىندىن دېڭىزغا تاشلىۋېتىلگەن ئادەمنىڭ ھېسسىياتى ئەنە شۇنداق بولسا كېرەك... كېيىمە ۋارقىراپ چاقىرىشقا جاۋاب قايتۇرماي غايىب بولىدۇ، ئەتراپتا دولقۇنلار، دېڭىز، ھېچكىم يوق. قىرغاقلارمۇ يوق... لېكىن كىمدۇر بىرى ئۇنى مۇشۇ دېڭىزغا تاشلىۋەتكەنغۇ؟! كىم؟

شۇنى بىلگۈم كېلەتتى، بۇ سوئالغا جاۋاب تاپقۇم كېلەتتى، بۇنى بىلىشنىڭ نېمە زۆرۈرىيىتى، قانداق ئەھمىيىتى بارلىقىنى چۈشەنمەيمەن، دېمىسىمۇ، بۇنى بىلسەم ماڭا نېمە پايدىسى؟ ھېچقانداق پايدىسى يوق. ئەمما، بەكلا بىلگۈم كېلەتتى: ئەگەر مېنىڭ ئاتام راستلا نېمىس ئەسكىرى بولسا، ئۇ كېيىن قانداق بولغاندۇر؟ ئۇشتۇمتۇت كاللامغا ئەڭ ساددا، ئەخمىقانە خىياللار كېلىپ قالاتتى — ئۇنىڭ نېمە ئۈچۈن ماڭا ئاتا بولغۇسى كېلىپ قالدى، كىم ئۇنىڭ شۇنداق قىلىشىنى تەلەپ قىلدى، ئۇنىڭ پۇتۇن ياۋروپانى بېسىپ ئۆتۈپ بۇ يەرگە كەلگەندىن كېيىن مېنى تېپىپ قويۇپ يوقىلىپ كېتىشىنى كىم تەلەپ قىلغان؟ شۇنداق، ئۆزۈڭنىڭ كېلىپ چىقىشىڭنى بىلگۈڭ كېلىدۇ، بىلگۈڭ كېلىدۇ - يۇ، بۇنىڭغا ئامال تاپالمايسەن، لېكىن يەنىلا ئويلاۋېرىسەن. مېنى تۇغقان ئانامنىڭ نەگە كەتكەنلىكىنى بىلگۈم

كېلەتتى. شۇنداق، ھېلىقى نېمىس ئەسكىرىنىڭ، مېنىڭ ئاتامنىڭ نېمە بولغانلىقىنى، ئۇنىڭ ھايات قالغانلىقى ياكى قۇربان بولغانلىقىنى بىلگۈم كېلەتتى. مۇبادا ئۇ ھايات، ساق - سالامەت بولسىچۇ، قىرىق ئىككىنچى يىلى بالىلار ئۆيىنىڭ پېشايۋىنىغا تاشلاپ قويۇلغان بىر ئوغلىنىڭ بارلىقىنى بىلمەستىن، گېرمانىيەنىڭ قايسىبىر يېرىدە ياشاۋاتقان بولسىچۇ... دېمەك، مەن ئۇنىڭ ئوغلى. ئۇنىڭ بولسا، كارىمۇ يوق... مۇبادا بىرەر مۆجىزە يۈز بېرىپ ئۇمۇ بىلسە ۋە مېنى ئىزدەپ كېلىپ قالسىچۇ؟ ! مانا مەن كەلدىم، ئوغلۇم قېنى، دەپ قالسىچۇ؟ ئۇ چاغدا قانداق بولىدۇ؟ ئاندىن قانداق قىلىش كېرەك؟ بىراق، بۇنداق فانتازىيەنىڭ نېمە كېرىكى؟ مۇبادا راست شۇنداق بولغان تەقدىردىمۇ ئۇنىڭغا، ئاشۇ نېمىسقا خۇددى تۇكۇرۇپ تاشلانغان تۇكۇرۇكتەك ئۇنتۇلغان بۇ تارىخنىڭ نېمە كېرىكى، ئۇ نېمىدىن غەم قىلاتتى؟

مانا مۇشۇنداق قاملاشمىغان، ئەقىلگە سىغمايدىغان خىياللار كاللامدىن چىقىپ كەتمەيتتى. لېكىن، بۇ ھەقتە قانداق ئويلىساممۇ، ئىنسانلار تەقدىرلىرىنىڭ قوشۇلغان جايى چوقۇم ئۇرۇش بولۇپ چىقاتتى، ئۇرۇشتا تۆرىلىپ، ئاتا - ئانىسى تۇرمۇش ھاڭلىرىدا غايىب بولغان بالىلارنىڭ تىراگېدىيەسى كۆز ئالدىمغا كېلەتتى. تۇرمۇشتىكى بۇ ھاڭلاردىن سوغۇقلۇق، ياتسىراش، ئايرىلىش، ئۆچمەنلىك ئالامەتلىرى پۇراپ تۇراتتى. شۇنىڭ بىلەن، مېنىڭ قەلبىمدە ماڭا ئوخشىماستىن «نورمال تۇغۇلغانلار»نىڭ ھەممىسىگە، پۈتۈن دۇنياغا قارشىلىق ھېسسىياتى قوزغىلاتتى. ئۇلارغا، ئاشۇ ئوڭۇشلۇق تۇغۇلغانلارغا ئۆزۈمنىڭ شەكسىز ئۇستۇنلۇكۈمنى كۆرسىتىپ قويغۇم كېلەتتى، جەمئىيەتكە ئۆزۈمنىڭ ئادەتتىكى ئادەم ئەمەسلىكىمنى، ئىقتىدارلىقىمنى، دانىشمەنلىكىمنى ئېتىراپ قىلدۇرۇشنى ئويلايتتىم، ھەر دائىم كۈچكە كۈچ بىلەن، يامانلىققا يامانلىق بىلەن جاۋاب قايتۇرۇشقا تەييار تۇرماقچى

بولاتتىم...

شۇنداق بىر ئوك كەلگەن شامال بىلەن تۇرمۇشنىڭ چوڭ يولىغا چىقتىم. مەن ئۆزۈمنىڭ يالغۇز ئىكەنلىكىمنى، باشپاناھسىزلىقنىڭ يوق ئىكەنلىكىنى ھەر دائىم ئېسىمدە ساقلايتتىم. مېنىڭ ئاتامنى، ئانامنى، ئاكا-ئۇكىلىرىمنى، ھەدە-سىڭىللىرىمنى، ھاممىلىرىمنى، جىيەنلىرىمنى، بىر نەۋرە-ئىككى نەۋرە تۇغقانلىرىمنى يوق ئىدى، ھېچقانداق تۇغقىنىم يوق ئىدى. مەن خۇددى ئايدىن چۈشۈپ قالغان ئادەمگە ئوخشايتتىم. بەلكىم شۇنىڭ پايدىسى بولغاندۇر... شۇنداق، مەن ئىللىم ساھەسىدە ياخشى نەتىجە ياراتتىم، ئۆزۈمنى پۈتۈنلەي پەنگە بېغىشلىدىم، كەمتەرلىك قىلمايلا ئېيتسام، ئۆزۈم تاللىغان ساھەدە ئاجايىپ زور مۇۋەپپەقىيەت قازاندىم. ھەئە، شۇنداق بولدى! مەن پەنگە خىزمەت قىلدىم، پەن ماڭا، مېنىڭ نام چىقىرىشىمغا، مېنىڭ شۆھرەتپەرەسلىكىمگە، مېنىڭ ئىجتىمائىي ئورنۇمغا، جېنىمنىڭ يايرىشىغا خىزمەت قىلدى...

نەتىجىدە بۇنىڭ ھەممىسى شۇنداق بىر تەقدىرگە ئايلاندىكى، بۇ تەقدىر مېنى ئالەم بوشلۇقىغا، ئوربىتا ئىستانسىسىغا ئېلىپ كەلدى. بۇ يەردە مەن ئۆزۈمنى ئالەم بوشلۇقىدىكى موناخ دەپ ئاتىۋالدىم. بۇ مېنىڭ چارىسىزلىقىمنىڭ يۇقىرى چېكى بولدى. يەر يۈزىدە ماڭا ئورۇن چىقمايدۇ، بۇنى چۈشەندىم...

بۇ يەرگە، ئالەم بوشلۇقىغا كەلگەندىن كېيىنلا چۈشەندىمكى، مېنى ئالەم بوشلۇقىغا قېچىشقا مەجبۇر قىلغان كەچۈرمىشلىرىمنى ئاشكارا يېزىشىم ئۈچۈن تەقدىر ماڭا ناھايىتى ياخشى پۇرسەت يارىتىپ بەرگەنكەن. مەن ئۆزۈمگە شۇنداق دېدىم: سەن بولغان ئىشلىرىڭنىڭ ھەممىسىنى سەۋرچانلىق بىلەن چۈشىنىپ، ئۆزۈڭگە ۋە باشقىلارغا ئىقرار بولۇپ سۆزلىشىڭ كېرەك. ۋەسىيەتنامە ماھىيىتى ئەنە شۇنىڭدا — ئۆزۈڭگە ئازراقمۇ شەپقەت قىلما. ھەممىنى تولۇق سۆزلە.

بۇ ۋەقەلەرنىڭ ھەممىسى قارىماققا بەكلا كىچىك ئىشتىن — مەن تېببابەتچىلىك ئىنستىتۇتىدا ھامىلدارلىق ۋە ئادەمنىڭ دۇنياغا كېلىش ھادىسىسىنىڭ سىرىنى ئۆگىنىشكە كىرىشىپ كەتكەندە قىلغان مەشغۇلاتلىرىمدىن باشلانغان. ئېھتىمال، تاشلاندۇق بالا بولۇش قىسمىتىمنىڭ تەسىرى ئاستىدا شۇنى ئۆگىنىشكە بەل باغلىغان بولسام كېرەك. ۋاھالەنكى، كۈندىلىك تۇرمۇشۇمدا ئۆزۈمنىڭ ئاجىز يېرىمگە تېگىدىغان بۇ تېمىدا ھېچقاچان ھېچكىم بىلەن سۆزلەشكەن ئەمەسمەن. يەنە شۇنىمۇ تەكىتلەپ ئېيتىشىم زۆرۈركى، مېنىڭ ئەتراپىمدىكىلەرمۇ ھېچقاچان بۇ خىل پاراڭلاردا بولغان ئەمەس.

مەن ئۆزۈم بىلەن ئىشلىگۈچىلەر ئوچۇن، ئالدى بىلەن، ئىلمىي يېتەكچى، قاتتىق قول باشلىق، يۇقىرىنىڭ ئىزچىل قوللىشىغا ئىگە بولۇپ كېلىۋاتقان ئابرۇيلۇق ئادەم بولسام كېرەك دەپ ئويلايمەن. يوشۇرۇپ نېمە قىلاي، مەنمۇ ئادەم بالىسىنىڭ قارغىش تەگكەن ئىچكى دۇنياسىغا يات ئەمەس ئىدىم. شۆھرەتپەرەسلىك ۋە مەنسەپپەرەسلىكتىن خالىي ئەمەس ئىدىم. مەن ھەمىشە ئۆزۈمنىڭمۇ، باشقىلارنىڭمۇ نەزىرىگە ئېلىنىشقا، ئابرۇيۇمنى مۇستەھكەملەشكە تىرىشاتتىم. مېنىڭ كەينىمدىن «بىزنىڭ باشلىق» دەپ پىچىرلاشقاندا، بۇ ھەرگىز «بىزنىڭ باش دىرېكتورىمىز» دېگەنلىكنى ئەمەس، بەلكى «بىزنىڭ دانىشمەن ھۆكۈمدارىمىز» دېگەننى بىلدۈرەتتى. مەن بۇنىڭدىن ئوڭايسىزلانمايتتىم، ئەكسىچە بۇنى چۈشەندۈرۈش تەس، ھوقۇقنىڭ تۇيماس، قانماس تەشنالىقى — ھەقىقەتەنمۇ، ئادەمزاتنىڭ تېگىگە يەتكىلى بولمايدىغان تېپىشماقلىرىدىن بىرىدۇر. مەنمۇ بۇيرۇق بېرىشكە خۇشتار ئىدىم، ئىنتىزامغا رىئايە قىلىشنى تەلەپ قىلاتتىم، ئۆزۈمنىڭ «يېپىق» تەجرىبىخانامنىڭ خىزمەتچىلىرىدىن، ئاندىن ئىنستىتۇتنىڭ مۇدىرى بولغاندىن كېيىن ئىنستىتۇت خىزمەتچىلىرىدىن شەرتسىز بويسۇنۇشنى تەلەپ قىلاتتىم؛ تالانت ۋە ئىنتىزام — مېنىڭ كادىر تاللاشقا قويغان بەلگىلىمەم ئەنە شۇ ئىدى.

شۇنداق بىلەن، مەن تەجرىبە ئىشلەش مۇتەخەسسىسى، بىيولوگىيەدە يۇرەكلىك ھالدا يېڭىلىق يارىتقۇچى، كۇتۇلمىگەن ئىلمىي ئېقىمنى بارلىققا كەلتۈرگۈچى سۈپىتىدە ئىلىم - پەندىلا تونۇلۇش بىلەن قالماستىن، يەنە قابىل تەشكىلاتچى، رەھبەر سۈپىتىدىمۇ نامىم چىققانىدى. شۇنداق، مېنىڭ يۇقىرىغا ئۆرلەش يولۇم ناھايىتى راۋان بولدى. كېيىن ئۇقسام، بۇنىڭدا مۇناسىۋەتلىك مەمۇرىي ئورۇنلارنىڭ قوللىشىمۇ بولغانكەن، لېكىن بۇ باشقا گەپ. مەن بولسام، ئۇتۇقلار بىلەن قاناتلىنىپ، خۇددى كۇچ توپلاپ شىددەتلىك ئۇچۇپ چىققان ھەسەل ھەرىسىدەك ئىلىم - پەن يايلاقلىرى ئۈستىدە پەرۋاز قىلاتتىم؛ ھېچكىمگە مەلۇم بولمىغان ئوي - پىكىرلەر بىلەن داۋراڭ سېلىپ، ئەبەدىيلىك تېخنولوگىيەسىنىڭ يارىتقۇچىسى بولغان پەرۋەردىگارنىڭ ئۆزىنىمۇ بىر چەتكە قايرىپ قويۇشقا تەييار تۇرغۇدەك ئەلپازدا كەشپىياتتىن كەشپىياتقا ئۇچاتتىم. مەن گەرچە ئىلمىي تەجرىبە دائىرىسىدە بولسىمۇ، يورۇق دۇنياغا كىمنىڭ تۇغۇلۇشىنى، قانداق تۇغۇلۇشىنى، قانداق ئاتا - ئانىلاردىن تۇغۇلۇشىنى شەخسەن ئۆزۈم بەلگىلەيتتىم، ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ ئورۇقىدىن مېنىڭ نېمىلەرنى بارلىققا كەلتۈرىدىغانلىقىمنى ئۇقسا، بۇنىڭغا رازى بولۇش - بولماسلىقى بىلەن ھېسابلاشمايتتىم...

ھازىر ئۆزۈمگە: سېنىڭ مەنمەنچىلىكىڭ ئەنە شۇنىڭدا، دېيىشىم ئەجەبلىنەرلىك ئەمەس! نېمە دېگۈلۈك، مەن ئادەملەرنىڭ تۆرىلىشى ۋە تۇغۇلۇشىنى باشقۇرۇشنى بىلگەنلىكىمدىن مەغرۇرلىنىپ ئەقلى - ھوشۇمنى يوقىتىپ قويغانكەنمەن.

ئاتا - ئانىسىز تۇغۇلىدىغان ئادەملەرنى بارلىققا كەلتۈرۈشنىڭ مۇمكىنچىلىكى ھەققىدىكى پىكىر ئەڭ دەسلەپتە يېزا ئىگىلىك ھايۋانلىرىنى سۈنئىي ئۇرۇقلاندۇرۇشقا تەقلىد قىلىش ئاساسىدا ئوتتۇرىغا قويۇلغانىدى. زوئولوگىيە

تېخنىكىسىدا بۇ ھەمىشە مۇھىم مەسىلە بولۇپ كەلگەنىدى. ئىنسانلار ئۆزلىرىنىڭ ئىگىلىك ئىشلىرىدىكى مەنپەئەتلىرىنى چىقىش قىلىپ ھايۋانلارنىڭ نەسلىنى ئۆزگەرتىپ كەلگەنىدى.

تەجرىبە بىيولوگىيەسى بۇنىڭدىن بەكمۇ يىراقلاپ كەتتى ھەمدە ئادەتتىكى ئىلمىي تەتقىقات مەقسىتى بىلەنلا چەكلىنىپ قالماستىن، بەلكى باشقۇرۇش ئۇچۇن، توغرىسىنى ئېيتقاندا، ئادەملەرنىڭ تۇغۇلۇشىنى مونوپول قىلىش ئۇچۇن ئادەمنى سۇنئىي يېتىشتۇرۇش مەسىلىلىرى بىلەن شۇغۇللاندى !...

شۇنداق، ئۆزىدىن باشقا ھېچنېمىگە پەرۋا قىلمايدىغان ئىلىم - پەننىڭ قاراڭغۇ ئۆڭكۇرىدىن قانداق بولۇپ ئۆزۇمنى ئۇنتۇغان ھالدا ئۇچۇپ چىققانلىقىمنى ئەمدى ئويلاپ ئاڭقىرىشقا تىرىشۋاتىمەن. ئۇ چاغلاردا مەن ئادەمزات ئۇچۇن خەتەرلىك بولغان، ئەدەپ - ئەخلاق چىگراسىدىن ھالقىپ كەتكەن بۇ مەشغۇلاتقا نەقەدەر قارىغۇلارچە بېرىلىپ كېتىۋاتقانلىقىمنى بىلمىگەنىدىم، پەملىيەلمىگەنىدىم. ئۇ چاغلاردىكى مەندەك بىر ياش ئالىم ئۇچۇن بىردىنبىر ئۆلچەم ئىلىم - پەندە نەتىجە قازىنىشتىن ئىبارەت ئىدى. شۇنىڭ بىلەن، ئىلىم - پەننىڭ تەنتەنىسى ئۇچۇن مەندىن بۇرۇنقىلاردىن ھېچكىمۇ قەدەم بېسىشقا جۇرئەت قىلالمىغان يەرگە، ھەممە دىنلاردا چەكلەنگەن دائىرىگە بۆسۇپ كىردىم؛ بوسۇغىدا تۇرۇپ پەرۋەردىگار ئالدىدا باش ئېگىشنىڭ ئورنىغا تەكەببۇرلۇق بىلەن ئىشكىنى تەپتىم.

قارىغىنا، نەلەرگە كېتىپ قالدىڭ - ھە ! شۇنداق كۇنلەرنىڭ بىرىدە سېنى ئىنستىتۇت پارتكومىغا چاقىرىپ ۋە ئىنتايىن ئىززەتلەپ، خەيرخاھلىق قىلىشىپ، ھەتتا تۆۋەنچىلىك بىلەن ئۆزرە ئېيتىشىپ، سېنىڭ ئەمگەكلىرىڭ بۇنىڭدىن كېيىن مەخپىيەتلىك ھېسابلىنىدىغانلىقىنى، سېنىڭ قىممەتلىك تەتقىقاتلىرىڭنى مەتبۇئاتتا، بولۇپمۇ چەت ئەللەردە ئاشكارا ئېلان قىلىشقا بولمايدىغانلىقىنى ئۇقتۇرۇشقاندىمۇ سەن يەنىلا بۇنىڭغا

ئەھمىيەت بېرىپ كەتمىگەنىدىك. بۇ ئەسلىدە سېنىڭ قەلبىڭنىڭ تۇنجى سىنىقى ئىدى. نۆۋەتتىكى زاكازچىلار سەندىن ئۆزلىرىگە كېرەكلىك ئىجرا قىلغۇچىنى يېتىشتۇرمەكتە ئىدى. سەن ئۇچۇن بولسا، مۇھىم بولغىنى باشقا ئىدى ــ «ئىشلەش، ئىلىم ـ پەننى ئىلگىرى سۈرۈش».

راستىنى ئېيتقاندا، سەن بىيولوگىيە دوزىخىنىڭ مېفىستوفېل[1]ى ئىدىڭ. تەمكىن ئەقىل ـ پاراسەت، ئانالىز قىلىش قابىلىيىتى ــ سەن ھەممىدىن ئۈستۈن قويىدىغان ئالىمنىڭ سۈپىتى ئەنە شۇ. سەن ئۆزۈڭنىڭ بۇ ئىشتىكى رولۇڭنى ئاقلاشنى ئويلىمىدىڭ، بۇ لەنىتى يولدا شۇنچە ھارماي ـ تالماي كۈچ چىقىرىشىڭغا سېنى نېمە مەجبۇرلىغانلىقىنى چۈشىنىشكە ئۇرۇنمىدىڭ. تاشلاندۇق بالا ھېچكىمنى ئالدىغا ئۆتكۈزمەستىن، ئەسىرنىڭ ئاقىلى بولۇشقا تەمشىلىۋاتقانلىقىنى كىم ئويلىغان؟ ! سەن پۈتۈنلەي ئىلمىي مەسىلىلەر بىلەنلا بولۇپ كېتىپ، ئۆزۈڭمۇ سەزمىگەن ھالدا ياخشىلىق بىلەن يامانلىقنىڭ چېكىدىن چىقىپ كەتتىڭ، ئۆز ۋەسىيەتلىرىنىڭ ئىجادچىسى ۋە تۈتقۇنى بولۇپ قالغان ئىنسانلارنىڭ تۈگىمەس ئازابلىرىنى ئۇقۇشقا كۈچ سەرپ قىلمىدىڭ. سەن ئۇلارغا، ئەسىرلەر بويى ھاياتنىڭ مەنىسىنى ئىزدەپ ئاۋارە بولغۇچىلارغا پىسەنت قىلمىدىڭ. سېنىڭ ۋەتەندىشىڭ، زامانداشىڭ بولغان ئۇلۇغ پەيلاسوپ لوسېفىنىڭ بايانلىرىنى ئۆزۈڭدىن يىراقتا ئىتتىرىپ قويدۇڭ. ئۇ ئىنسانىيەت تارىخىدىكى ئىلىم ـ پەننىڭ رولى ئۈستىدە مۇلاھىزە يۈرگۈزۈپ، ئاتايىن سەن ئۈچۈنلا ئېيتىلغاندەك مۇھىم بىر پىكىرنى ئوتتۇرىغا قويغانىدى. دەرۋەقە، لوسېف جەمئىيەت ۋە مەدەنىيەت تەرەققىياتىنىڭ چەكسىزلىكى توغرىسىدىكى يېڭى ياۋروپا تەلىماتىنىڭ

---

① مېفىستوفېل ــ ياۋروپا ئەللىرىنىڭ فولكلورى ۋە ئەدەبىي ئەسەرلىرىدىكى شەيتاننىڭ ئوبرازى.

نىگىلىزم[1]نى تىلغا ئېلىپ مۇنداق يازغانىدى: «ياۋروپا پارادىگما[2] سىغا ئاساسلانغاندا، ھېچقايسى دەۋر ئۆزىنىڭ مەنىسىگە ئىگە بولماستىن، پەقەت باشقا بىر دەۋر ئۈچۈن تەييارلىق ۋە ئوغۇت بولىدۇ، يەنە كېيىن كېلىدىغان ھەربىر دەۋرمۇ ئوخشاشلا ئۆزىنىڭ مەنىسىگە ئىگە بولمايۋ، ئۆزىدىن كېيىنكى دەۋرگە، شۇنداقلا يەنە كېلىدىغان بارلىق دەۋرلەرگە قىغ ۋە تۈپراق بولىدۇ؛ نىشان بولسا، داۋاملىق ۋە ئۈزۈكسىز تۇرده چەكسىز ۋاقىت ئىچىگە سۈرۈلۈپ، يىراقلىشىپ كېتىۋېرىدۇ ۋە شۇ ئارقىلىق يېڭى جەننەت ماكانلارنى جاكارلىغۇچىلارنى داۋاملىق ئاقلايدۇ.» لوسېفىنىڭ بۇ چوڭقۇر مەنىلىك پىكرىنى سەن قوللىرىڭغا ئەركىنلىك بېرىشكە، ئۆزۈڭنىڭ جاۋابكارلىقىڭنى ئەۋلادلارغا ئىتتىرىپ قويۇشقا ئىنتىلىشىڭ بويىچە چۈشەندۈردۈڭ. سېنىڭ ۋەزىپەڭ «ئىلىم ـ پەننى ئىلگىرى سۈرۈش»، تەتقىق قىلىش، بۇنىڭ نەتىجىسىنىڭ قانداق بولۇشىنى باشقىلار بىر تەرەپ قىلسۇن دەپ ئۆزۈڭنى قايىل قىلدىڭ. سېنىڭ ئىشىڭ ئىنكۇباتورنىڭ «بالىياتقۇ» سىدا تۇرەلمىنى ئۆستۈرۈش، سۈنئىي يېتىشتۈرۈلگەن ئادەملەر نېمە بولسا بولسۇن، بۇ ساڭا مۇناسىۋەتسىز.

ھازىرقى زامانىدىكى كۈندىلىك تۇرمۇشتا ئەدەپسىزلىكى ئاشكارا كۆرۈنۈپ تۇرغان «بۇ سىلەرنىڭ مەسىلەڭلار» دەيدىغان گەپ تارقىلىپ كەتتى. سەن بولساڭ شۇ چاغلاردىلا مۇشۇ پىرىنسىپقا ئەمەل قىلغانىدىڭ، سۈنئىي ئۇسۇلدا يېتىلدۈرۈلگەن ھامىلىلەرنىڭ تەقدىرى توغرىسىدا سورالغان سوئاللارغا مۇناداق دەپ جاۋاب بەرگەنىدىڭ: بۇ ئۇلارنىڭ ئۆزىنىڭ ئىشى، ئۇلارنىڭ

---

① نىگىلىزم ــ (1) ئومۇمىي ئېتىراپ قىلىنغان ھەممە نەرسىنى ئىنكار قىلىش؛ (2) 19 ـ ئەسىرنىڭ 60 ـ يىللىرى بارلىققا كەلگەن، ئاقسۆڭەكلەرنىڭ ئەنئەنىلىرى ۋە ئۆرپ ـ ئادەتلىرىگە قارىتا سەلبىي پىكىر ئېقىمى.

② پارادىگما ــ (1) سۆزلەرنىڭ تۈرلىنىشى ۋە ياسىلىش جەدۋىلى؛ (2) ئىسپات ۋە سېلىشتۇرۇش ئۈچۈن تاريختىن ئېلىنغان مىسال.

شەخسىي مەسىلىلىرىنى ئۆزلىرىگە قالدۇرۇش كېرەك. ئىجتىمائىي ئورۇن كۆزقارىشىدىن ئالغاندا، باشقىلار بىلەن ئوخشاش شارائىتتا تۇغۇلغان ئېكىس ھاممىلىلەر خۇددى باشقىلارغا ئوخشاشلا ئۆزىنىڭ غېمىنى ئۆزى قىلىشى كېرەك ئىدى. سەن بۇنداق ئىشلارنىڭ ئىلىم - پەنگە بېۋاستە ئالاقىسى يوق دەپ ھېسابلايتتىڭ. سۇنئىي تۇغۇت تېخنولوگىيەسىنىڭ سىرتىدىكى ھېچنېمىگە سەن كۆڭۈل بۆلمەيتتىڭ.

ھەئە، سەن شۇنداق ئىدىڭ. ئېھتىمال، سەن ئۆزۈڭنىڭ ئىلمىي خىزمەتلىرىڭدە، ھەقىقەتەنمۇ، دۇنياۋى بايقاشلارنى بارلىققا كەلتۈرىدىغان، ئىلىم - پەننىڭ كېيىنكى تەرەققىياتىدىن ئالدىن مەلۇمات بېرەلەيدىغان بىر دانىشمەن بولغانسەن. لېكىن، سېنىڭ بارلىق ئىشلىرىڭنى يەنىلا ھېلىقى تاشلاندۇق بالا بەلگىلەپ تۇراتتى. سەن بۇنىڭغا ئىقرار بولمىغانىدىڭ، ئەمما بۇرۇنقى بىر كۈنى پېشايۋانغا تاشلاپ قويۇلغان تاشلاندۇق بالا ئۆزىنىڭ مۇمكىن بولمايدىغان ئىشىنى قىلالايدىغانلىقىنى، ئادەملەرنىڭ تۇغۇلۇشىنى ئالدىنئالا پىروگراممىلاشتۇرۇپ باشقۇرالايدىغانلىقىنى پۈتۈن دۇنياغا كۆرسىتىپ قويۇشقا داۋاملىق ئىنتىلىپ تۇراتتى. سەن ئۆزۈڭنىڭ تەجرىبىخانىڭدا شۇ تەقدىرلەرنى باشقۇراتتىڭ، سەن باشقا ھېچكىم پېتىنالمىغان ۋە قىلالمىغان ئىشلارنى قىلاتتىڭ، سەن ئۆزۈڭنىڭ خىيالىڭ ۋە ئىش تەرتىپىڭ بويىچە سۇنئىي قۇراشتۇرۇلغان ئادەملەرنى ئىشلەپچىقاردىڭ، سەن ئەس - ھوشۇڭنى يوقاتتىڭ، سەن كىشىلەر ئۈستىدىكى كۆرۈنمەس ھوقۇقۇڭ بىلەن ھۆزۈرلىناتتىڭ.

ھەر ھالدا سەن پۈتۈن دۇنيا سىياسىي جۇغراپىيەسىنىڭ ماسىشتابىدا 20 - ئەسىرنىڭ ئاپوكالىپسىس[1]نى ھېس قىلدىم دەپ ئۆزۈڭگە تەسەللى بېرەتتىڭ. ھېچكىم ئىلىم -

① ئاپوكالىپسىس — تەۋراتنىڭ بىر قىسمى بولۇپ، دۇنيا ۋە ئىنسانلارنىڭ تەقدىرى ھەم ئاخىر زامان ھەققىدىكى ھېكايەتلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالغان.

پەننىڭ چېپىپ كېتىۋاتقان ئېتىنى يادرو تەتقىقاتىنىڭ قورقۇنچلۇق چوڭقۇرلۇقى ئالدىدا توختىتىۋالغان ئەمەس، بۇ ساھەدە ئىشلەۋاتقان ئالىملاردىن ھېچكىمۇ يالىڭاچلىنىپ قالسا مەۋجۇدىيەتكە غايەت زور تەھدىت پەيدا قىلىدىغان دۇنيانىڭ ھالاكەتلىك نېگىزلىرىگە كىرىپ كەتمەسلىك ئۈچۈن ئارقىغا چېكىنگەن ئەمەس، ئۆزىگە ھاي بەرگەن ئەمەس. ئىلىم - پەن كەشپىياتلارنىڭ ئۇلۇغلۇقى بىلەن ھەربىر كەتتىڭ جىنايەتكارلىقى ئوتتۇرىسىدا مۇۋازىنەتنى ساقلاپ كەلدى، ئىستراتېگىيە چۈشەنچىسى بويىچە ئىسىملىرى مەخپىي تۇتۇلغانلارغا دۇنياۋى شەرەپ گۈل تاجىنى كىيگۈزدى، لېكىن بىر مەزگىل ئۆتكەندىن كېيىن ئۆمۈرلىرى ئاخىرىغا يېقىنلاشقانسېرى نامسىز قېلىشتىن ئەنسىرەپ ئازابلىنىۋاتقان بۇ ئاتوم بومبا ئاتىلىرىنى ئاشكارا ئېلان قىلدى. شۇنىڭ بىلەن، ئۇلارنىڭ ئىلمىي خىزمەتلىرى داۋاملىشىۋەردى. ئاشۇ بىلىملىك ئەركەكلەر ھېچنېمىگە قارىماستىن ئاتومغا ئېچكىرىلەپ كىرىشى كېرەك ئىدى، ئادەملەر جىسمانىي جەھەتتىن ھېچنېمىگە ئەرزىمەيدىغان بولسىمۇ، ئۇلارنى ئالەمنىڭ ھۆكۈمرانلىقىنى تالىشىش ئىمكانىيىتىگە ئىگە قىلىدىغان ئاشۇ ئالۋاستىنىڭ كۈچىنى تېزرەك ئىگىلىشى كېرەك ئىدى. بۇ ئىلمىي ئىدىيەلەرنىڭ جاھىللىقىدىن كېلىپ چىقىدىغان ھالاكەتلىك خەۋپ - خەتەرگە كەلسەك، يادرو تەتقىقاتلىرىنىڭ قېچىپ قۇتۇلغىلى بولمايدىغان ئاقىۋەتلىرىگە كەلسەك، بۇ قېتىنچىلىقلار ئەۋلادلارغا قالدۇرۇلدى. تەلۋىلەرچە تەتقىقاتلارنىڭ كاساپىتىدىن ئاشۇ ئەۋلادلار جاپا تارتىشى كېرەك، ئۆزلىرىنىڭ ئىستېمالىغا كېرەكلىك ماددىي بايلىقىنى يارىتىشقا شۇلار ئۆزلىرى باش قاتۇرۇشى كېرەك. ھازىرچە ھەممە ئىشلار جايىدا بولۇۋاتىدۇ... سەن شۇنىڭغا قاراپ ئۇمىدلەنگەنسەن...

شۇنداق، سەن شۇنىڭغا قەتئىي ئىشىنەتتىڭكى، ئالىملار ئۆزلىرىنىڭ تەتقىقات نەتىجىلىرى ئۈچۈن جاۋابكارلىقىنى ئۆز

ئۇستىگە ئالمايدۇ، خۇددى تەبىئەت ئىنسانلار ئالدىدا جاۋابكار بولمىغانغا ئوخشاش. ئۆزۈڭنىڭ ئالىي ۋەزىپەڭگە بولغان ئىشەنچىڭنى ھېچقانداق كۈچ تەۋرىتەلمىدى، سېنى ھېچ نەرسە توسۇپ قالالمىدى.

شۇنداق، سەن ھەممە كۆزلەردىن يوشۇرۇن ئىلىم دۇنياسىدا پارلىغان يۇلتۇز ئىدىڭ. ئايالىڭ يېۋگېنىيە كۈنلەرنىڭ بىرىدە خۇددى ۋابادىن قاچقاندەك سېنى تاشلاپ قېچىپ، ئوبلاستلىق تېياتىرلاردا سەرسان بولۇپ يۈردى. ئۇ تېياتىرلاردا ئۇنىڭغا قېرى مومايلارنىڭ بىچارىلەرچە روللىرى ئاران تېگەتتى. ئۇ سەن بىلەن ياشاپ، سېنىڭ قىلىۋاتقان ئىشلىرىڭنى بىلگەندىن كېيىن شۇنچە تېز قېرىپ كەتتى. ئايالىڭ قېچىپ كەتكەندىن كېيىنمۇ ھوشۇڭنى يىغىۋالمىدىڭ، تىترەپ قويمىدىڭ، ئەتراپىڭغا نەزەر سالمىدىڭ، ئۇنىڭ كەينىدىن قوغلاپ چىقمىدىڭ، ئەڭ مۇھىمى، ئۇنىڭ كۆزلىرىگە شۇنچە قورقۇنچلۇق كۆرۈنگەن نەرسىنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى چۈشىنىپ بېقىشقا ھەرىكەت قىلمىدىڭ. يېۋگېنىيە دەسلەپتە سېنىڭ ئىزدىنىشلىرىڭنىڭ مەنىسىنى بىلىپ كەتمىگەنىدى، سېنىڭ ئىلمىي تەجرىبىلىرىڭنىڭ ماھىيىتىنى چۈشىنىپ يەتمىگەنىدى. ئۇ ئىلمىي خىزمەتلەرگە ئانچە قىزىقمايتتى، باشقا بىر دۇنيادا — سەنئەت دۇنياسىدا ياشايتتى، لېكىن ئۇنىڭ ساڭا كۆڭلى يېقىن ئىدى، سەن نۇرغۇن يىللار ئۇنىڭ بىلەن ياشىدىڭ، ئۇ سېنىڭ پەقەت خىزمەتكىلا كۆڭۈل بۆلۈشۈڭگە كۆنۈك ئىدى، ھەتتا نەچچە قېتىم ئۆز قولۇڭ بىلەن ئۇنىڭ قورسىقىدىكى بالىنى چۈشۈرگىنىڭگىمۇ چىدىدى، كېيىن سەن بۇ ھەقتە قاتتىق پۇشايمان قىلدىڭ، نورمال ئايالىنىڭ ئۆزۈڭگە قارىتا نەپرىتىنى قوزغاپ، ئائىلەڭنىڭ شېخىنى چاپقانلىقىڭنى چۈشەندىڭ. بۇلار سېنى توسۇپ قالالمىدى، سەن ئويلاپ باقمىدىڭ، ئىلىمگە قارىغۇلارچە بېرىلىپ كېتىپ، باشقىلارنىڭ، بولۇپمۇ سېنى ياخشى كۆرگەن ئايالىنىڭ ھېسسىياتى ۋە ئوي ـ خىياللىرىنى ھېسابقا ئالمىغىنىم توغرا

بولغانمۇ دېگەن مەسىلىگە جاۋاب بېرىشنى ئويلاپ قويمىدىك. يېڭىنىيە سېنىك نېمە ئىشلارنى قىلىۋاتقانلىقىڭنى، يىللار ئۆتۈپ قانداق بولۇپ قالغانلىقىڭنى، كۆزلىگەن مەقسىتىڭنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى بىلگەندىن كېيىن سېنىك ئالدىڭدا تىزلىنىپ يىغلىدى، ھەممىنى تاشلاپ موسكۋادىن يىراق بىر يەرلەرگە، يىراق شەرقتىكى بىر يەرلەرگە كېتەيلى دەپ يالۋۇردى، ئۇ يەرلەردىكى ئىلىم مەركەزلىرىدىمۇ ئىش كۆپ، ئۇ يەرلەردىمۇ پىروفېسسورلار قەدىرلىنىدۇ ۋە موسكۋادىكىدىن قېلىشمىغۇدەك ھەق بېرىلىدۇ، ئۇ يەرلەردىكى تىياتىر ساھەسىدە ماڭىمۇ بىر كىشىلىك ئورۇن چىقىدۇ، ئەمدى يېڭى ھاياتىمىزنى باشلاپ بالىلىق بولايلى دەپ يېلىنىپ سۆزلىدى، لېكىن ئايالىڭنىڭ يالۋۇرۇشلىرى ساڭا تەسىر قىلمىدى، ئۇنىڭ ھېسسىياتىنى ئىلمىي تەجرىبىلەردىن نادانلارچە قورقۇش دەپ ھېسابلىدىڭ، ئۆزۈڭگە ئىشىنىپ تاپشۇرۇلغان خىزمەتتىن قول ئۈزۈشنى خالىمىدىڭ. كېيىن سەن ھەرقانچە ئۆكۈنسەڭمۇ، ھەرقانچە پۇشايمان قىلساڭمۇ، ۋاقتى ئۆتكەنىدى... ھايات بىر دائىرىدىن يەنە باشقا دائىرىلەرگە ئۆتۈپ كېتىدۇ.

سېنىڭ شۆھرەتپەرەسلىكىڭنىڭ چېكى يوق ئىدى. يېڭىنىيە ئاخىر كېتىپ قالدى، بىراق سەن بۇنىڭغا ئانچە قايغۇرۇپ كەتمىدىڭ، ئۆزۈمگە باشقىسىنى تاپىمەن، قوللىرىم ئىشتىن بىر ئاز بوشسۇن، قاراپ باقىمەن، ئەتراپىمدا ئايالىلار كۆپقۇ، جەزمەن ئۆزۈمگە يارايدىغان، ئەڭ مۇھىمى، مەنىۋىيىتى قاتمىلاشمىغان، مەن قىلىۋاتقان ئىشلارغا ئەخلاق جەھەتتىن بەھۇدە شەكلەنمەيدىغان بىرىنى تاپىمەن دەپ ئويلىدىڭ. شۇنداق قىلىپ، ئۇ ئايالىنى تاللانغان ئادەملەر ئۈچۈن مەخسۇس قۇرۇلغان «فېئودالىلار» باغچىسىدىكى ئاتوم تەتقىقاتچىلىرىنىڭ قورۇقلىرىغا يانداش بولغان ئۆزۈڭنىڭ ئاكادېمىيەلىك قورۇقۇڭغا ئېلىپ كەلمەكچى بولدۇڭ. ھالبۇكى، شۇنداق قىلىشقا ئۇلگۇرمىدىڭ، چۈنكى يېڭى ئىشلار چىقىپ كەتتى. شۇ

ئىشلار سېنىڭ كېيىنكى ھاياتىڭنى بەلگىلىدى ھەمدە سېنى ئالەم بوشلۇقىدىكى ئورىبىتا ئىستانسىسىغا بېكىنىۋېلىپ، ئۆزۈڭنى ئالەم بوشلۇقىدىكى مۇناخ دەپ ئېلان قىلىشقا مەجبۇرلىدى.

بۇ چاغدا سەن ئاكادېمىيە دائىرىسىدە خېلىلا كۆزگە كۆرۈنگەن شەخس بولۇپ، ئىلىم - پەننى تىزگىنلىگەن سىياسىي ئورگانلارنىڭ ئالاھىدە غەمخورلۇقىغا ئېرىشكەنىدىڭ. ھەق گەپنى قىلغاندا، سوۋېت كومپارتىيەسى مەركىزىي كومىتېتى بۇ جەھەتتە مۇناسىپ ئىش قىلدى. شۇنداقلىقىغا سەن ئۇ ئەمەلىيەتكىدە تەكرار قايىل بولدۇڭ. مەركىزىي كومىتېتنىڭ غەمخورلۇقى بىلەن ھېچقانچە جاپا تارتماي ۋە «يول ئىزدىمەيلا» ئۆزۈڭنىڭ ئىنستىتۇتىغا ۋە بولۇپمۇ، ئاتاقلىق تەجرىبىخاناڭغا ئۆزۈڭ خالىغان مەبلەغ ۋە ئىمتىياز بېرىلىپ تۇردى. ھەي، ئىنسان دېگەن يۇقىرىنىڭ شەپقىتىگە، سارايىنىڭ خۇش مۇئامىلىسىگە، ئاقسۆڭەكلەرچە نازاكەتلىك مۇناسىۋەتلەرگە نەقەدەر تېز ئۆگىنىپ قالىدۇ - ھە. دۇنيادا ھەمىشە شۇنداق بولغانمۇ ۋە يەنە ھەمىشە شۇنداق بولامدۇ، دەپ ئۆزۈڭدىن سورايسەن ئەمدى. بۇنىڭغا مىسال ئىزدەپ ئاۋارە بولۇشنىڭ ھاجىتى يوق. پەنلەر ئاكادېمىيەسىنىڭ باشلىقى، يېتەكچى ئاتوم تەتقىقاتچىسى سەن بىلەن تېلېفوندا سۆزلەشكەندە بولسۇن ياكى شەخسىي سۆھبەتلەردە بولسۇن، ھامان مۇنداق دېيىشنى ئۇنتۇپ قالمايتتى: «ئاندرېي ئاندرېيېۋىچ، خۇدا ھەققى، نېمە كېرەك بولسا دەڭ. خاتىرجەم ئىشلەڭ، دۆلەت سىزنىڭ پىروگراممىڭىزغا لازىم بولىدىغان ھەر قانداق نەرسىنى يەتكۈزۈپ بېرىشكە تەييار. نېمە كېرەك بولسا — ئىمپورت قىلىنغان ئۈسكۈنىلەر، دورىلار، خىزمەتچىلەرگە تۇرالغۇ ئۆي، قاتناش قوراللىرى، قىسقىسى، نېمە كېرەك بولسا تارتىنماي سوراۋېرىڭ. سىز دەرىجىدىن تاشقىرى مۇھىم خىزمەتنى ئىشلەۋاتىسىز...»

دۇنيانىڭ يېرىمىگە قانات يايغان بىر چوڭ دۆلەتنىڭ نامىدىن

ئېيتىلغان مۇنداق خۇشامەتلەردىن، مۇنداق سېخىيلىقتىن ئوڭايسىزلىق ھېس قىلاتتىڭ؛ مۇتلەق ئىلمىي بولغان تەجرىبىلىرىڭگە ئەملىي پائالىيەتچىلەر بارغانسېرى قىزىقىپ، خۇددى ئۇشتۇمتۇت تاپىنىڭ ئەتراپىغا ئولاشقان قۇشلاردەك ئەتراپىڭدا چۆرگۈلەپ كەتكەنلىكى سېنى خجالەت قىلاتتى، بىراق سەن ئۇن چىقمىدىڭ، ياق، سەن خۇشاللىقتىن ئۆزۈڭنى يوقىتىپ قويمىدىڭ، لېكىن سەن ئېتىراز بىلدۈرمىدىڭ، ئۆزۈڭنى يۇقىرى رەھبەرلىكىنىڭ كۆزى چۈشكەن قانداقتۇر ئالاھىدە لايىھەنى قارىغۇلارچە بېجىرگۈچى دەپ قارىماسلىقنى ئېيتمىدىڭ. شۇنداق، ئۆزۈڭنى ۋاقتىدا توختىتىۋېلىشىڭ كېرەك ئىدى، كېيىن مەلۇم بولغىنىدەك، سېنى سۆزسىز سادىق بولىدۇ دەپ ئىشىنىشكە ئاساس يارىتىپ بەرمەسلىكىڭ كېرەك ئىدى... بىراق، سەن يا ئاجىز، يا پىرىنسىپسىز ۋە ياكى كۆڭلۈڭدە مەنسەپپەرەسلىككە، يۇقىرى رەھبەرلىك بىلەن ئاپاق - چاپاق بولۇشقا ئىنتىلگەن بولساڭ كېرەك. شۇنداق بولغاچقا، باشتىلا قوش مەنىلىك بولغان ئىلمىي پىروگراممىنىڭ ئىشلىنىشىگە يېتەكچىلىك قىلىش ئۈچۈن دەل سېنىڭ تاللانغانلىقىڭ ئۆزلۈكىدىن چۈشىنىشلىك ئەمەسمۇ. بۇ پىروگراممىا «جىنسلارنىڭ تۆرەلمىلىك تەرتىپىگە سېلىنىشى» دەپ ئاتىلاتتى، لېكىن ئۇنىڭ ئاساسلىق مەقسىتى ئاتا - ئانىسىز تۇغۇلىدىغان ھامىلىلەرنى يېتىلدۈرۈش ئۇسۇلىنى تېپىپ چىقىشتىن ئىبارەت ئىدى.

دۇنيادا بۇنداق ئىش تېخى كۆرۈلۈپ باقىقان ئەمەس. سەن بەئەينى تەبىئەت ھەرىكىتىنىڭ ئالدىنى توسۇغان قاراقچىدەك بۇ ئىشقا قاتنىشىپ قالدىڭ. «ئېكىس تۇغۇلغانلار»نى، يەنى نامسىز ئاتا - ئانىلاردىن نامسىز ئايال تۇغقان نامسىز ئادەملەرنى يېتىلدۈرۈش — سېنىڭ مەخپىي تەجرىبىخانىڭنىڭ ئاساسلىق ۋەزىپىسى بولۇپ قالدى.

«ئېكىس تۇغۇت» ئاتالغۇسى سېنىڭ ئىجادىيىتىڭ ئەمەس،

ئۇنى ھەرخىل قىسقارتىلما سۆزلەرنى ياساشقا ئۇستا بولۇپ كەتكەن پارتىيەنىڭ ئېلىمىز - پەن نازارەتچىلىرى ئويلاپ تاپقان. كۆپ ئۆتمەي بۇ ئاتالغۇ بىر خىل ئۆزىگە خاس پارول بولۇپ قالدى، بۇنى ئىنقىلابىي پارول دېسىمۇ بولىدۇ، چۈنكى تەجرىبىخانىدا ئېكىس تۇغۇلغانلارنى چىقىرىشنىڭ مەقسىتى — ئىنسانلارنىڭ تامامەن يېڭى تىپىنى، ئىدېئولوگىيەنىڭ كەلگۈسىدىكى باتۇرلىرىنى دۇنياغا كەلتۈرۈش ئىدى. ئېكىس تۇغۇلغانلار 21 - ئەسىرنىڭ پىداكار ئىنقىلابچىلىرىدىن بولۇپ چىقىشى كېرەك ئىدى. كۆزلەنگەن مەقسەت شۇ ئىدى. بۇنىڭدا پارتىيە رەھبەرلىرى تۇنجۇقۇپ قېلىۋاتقان دۇنياۋى ئىدېئولوگىيەسىنى قايتىدىن جانلاندۇرۇش ۋە ئەسلىگە كەلتۈرۈشنى كۆزلەيتتى. ئىقرار بولغىنكى، كۆپ ئۆتمەي سېنىڭ قۇلىقىڭ «ئېكىس تۇغۇت» دېگەن يېڭى سۆزگە، قەلبىڭ ئۆزۈڭ قىلىۋاتقان ئىشقا كۆنۈپ قالدى. سەن ئاخىر، مېنىڭ تەجرىبىلىرىم پەننىي خىزمەت، ئۇنىڭدىن كېلىپ چىقىدىغان ئاقىۋەت مېنىڭ مەسىلەم ئەمەس دەپ ئۆزۈڭنى ئىشەندۈردۈڭ.

توختا ! ئالدىرىما. بۇ يەردە ھەممە گەپنى ئېنىق ئايرىۋېلىش كېرەك. ھەئە، چۈشىنىشلىك، «ئېكىس تۇغۇت» دېگەن ئاتالغۇنى رەھبەرلىك ئوتتۇرىغا قويغان. بۇنداق دېيىشتە ئۇلار ئادەمنىڭ يېڭى تىپىنى چىقىرىشنىڭ يىراقنى كۆرەرلىك پىروگراممىسىنى كۆزدە تۇتقان. ھالبۇكى، ئەڭ باشتىلا، پىروگراممىنىڭ ئىستراتېگىيەلىك مەقسىتى تىلغا ئېلىنغاندىلا ئېتىراز بىلدۈرمىگەنىدىڭ. سېنى يېڭى دارۋىن دەپ ئاتاشقانلىقى، مەدەنىيەت تارىخىدا مىسلى كۆرۈلمىگەن بۇ پىروگراممىسىنىڭ نەزەرىيەۋى ھەم ئەمەلىي مەشغۇلاتلىرىنىڭدىن، سېنىڭ بۇ جەھەتتىكى مۆلچەرلىرىڭدىن كېلىپ چىققانلىقى سېنى ئانچە ئوڭايسىزلاندۇرمىدى. ئېكىس تۇغۇت ھامىلىلىرىنى چىقىرىش پىروگراممىسىنىڭ ئىلمىي يېتەكچىسى بولۇش تەلىپىگە دەرھال ماقۇل دېمىگەنلىكىڭ تەبىئىي ئىشتەك كۆرۈندى، سەن ئويلاپ

باقاي دېدىڭ، ئەمما رەت قىلمىدىڭ ! رەت قىلىشنىڭ زۆرۈرىيىتى بارمىدى، مۇمكىنچىلىكى بارمىدى؟ جەڭگاھتا يالغۇز ئادەم جەڭچى بولالمايدۇ ئەمەسمۇ. بۇ چاغقا كەلگەندە سەن بۇ ئىشقا شۇقەدەر ئىززەتلىنىپ باغلانغانىدىڭكى، ھوقۇقدارلاردىن كەلگەن ھەرقانداق تەكلىپنى رەت قىلىشىڭ ئەسلا مۇمكىن ئەمەس ئىدى.

ھەقىقەتەن، شۇنداق بولدى. پەنلەر ئاكادېمىيەسى باشلىقىنىڭ تەكلىپىگە قارىتا سەن ئويلاپ باقاي دەپ جاۋاب بەرگەن شۇ كۈنىنىڭ ئۆزىدىلا سەن كونا مەيدانغا، سىياسىي بىيۇرونىڭ ئەزاسى، ئىدېئولوگىيە ۋە خەلقئارا كومۇنىزم ھەرىكىتى مەسىلىلىرى بويىچە سوۋېت كومپارتىيەسى مەركىزىي كومىتېتىنىڭ سېكرېتارى كونيۇخانوف ۋادىم پېتروۋىچنىڭ ھۇزۇرىغا چاقىرتىلدىڭ.

كونا مەيدانغا بېرىشقا سەن كۆنۈك ئىدىڭ. ئۇ يەرگە بەك تولا بارمىساڭمۇ، ھەرھالدا ھەرخىل سەۋەبلەر بىلەن يىلدا بىر نەچچە قېتىم بېرىپ تۇراتتىڭ. بۇ قېتىممۇ سەن ئۆزۈڭنىڭ دىرېكتورلۇق قارا «ۋولگا»ڭدا شۇ يەرگە قاراپ يول ئالدىڭ، كېتىۋېتىپ، ئىككى ياندىن ئۆتۈشۈپ تۇرغان ماشىنىلارغا، موسكۋا كوچىلىرىدا كېتىۋاتقان يولۇچىلار توپلىرىغا كۆز تاشلاپ قويياتتىڭ. ئەگەر شۇ يولۇچىلار سېنىڭ نەگە، نېمە ئىش بىلەن كېتىۋاتقانلىقىڭنى بىلمۇېلىپ، يولنى توسۇۋالغان بولسا، ماشىناڭنى ئورۇپ چېقىپ، تاش ئېتىپ ئۆزۈڭنى ئۆلتۈرۈشكەن بولسا، بۇنىڭغا ھېچكىم داڭ قېتىپ قالماس ئىدى. پەرۋەردىگار ئۇلارنىڭ بۇ قەبىھلىكىنى مەغپىرەت قىلار ئىدى.

ھەر دائىمقىدەك، چۈشتىن كېيىنكى موسكۋادا ئادەم ناھايىتى كۆپ ئىدى، بولۇپمۇ شەھەر مەركىزىدە. ئۇلار شۇنى ھېس قىلامدۇ ـ قىلمامدۇ، ئىشقىلىپ، شۇ مەزگىلدە ئۇلار ئۇچۇن تىرىكچىلىكىنىڭ ھەممە غەملىرى بىر نەرسىلەرنى ئىزدەش، بىر نەرسىلەرنى تېپىش، بىر نەرسىلەرنى ئېلىش خىياللىرىغا ۋە يەنە شۇنىڭغا مۇناسىۋەتلىك تىنىمسىز ھەرىكەتلەرگە مەركەزلەشكەن

بولاتتى. بىراق، ئۇلاردىن ئانچە يىراق بولمىغان يەردە كىمدۇر بىرنىڭ تەبىئەتكە، تارىخقا، تەڭرىگە، ئادەملەرگە، ئۇلارنىڭ ھەممىسىگە قارشى تۇرىدىغان قانداقتۇر بىر ئىشنى ئويلاپ قويغانلىقى، شۇ ئىشتىن كېيىن دۇنيا باشقىچە، قايتىدىن يارالغاندەك بولۇپ قالىدىغانلىقى مۇتلەق ھېچكىمنىڭ كاللىسىغا كىرىپ چىقمايتتى. شۇ ئىشلارنى تامامەن ئەملگە ئاشۇرۇش ئىمكانىيىتى بولغان ئۇ ئادەم شۇ ئەسنادا كۆركەم ئاپتوموبىلدا ئولتۇرۇپ ئۇلارنىڭ يېنىدىن ئۆتۈپ كېتىۋاتاتتى. ئۇ ئادەم ئائىلە، نەسەب، ئەۋلادلارنىڭ ئىرسىيەت ۋارىسلىقى دېگەن ئۇقۇملار ئارخائىزم بولۇپ قالىدىغان شۇنىڭ نەتىجىسىدە ھەربىر ئادەم باشلىنىش ۋە ئاخىرلىشىش بولۇپ قالىدىغان، يەنى ئۆزى كىمدىن يارالغان ۋە كىمنى يارىتالىدىغان ھەققىدە ھېچقانداق چۈشەنچىسى بولمايدىغان ئاشۇنداق بىر زاماننى بارلىققا كەلتۈرۈش ئۈچۈن ئىشلەۋاتاتتى. كوچىلاردا كېتىۋاتقان ئادەملەردىن ھېچكىم بۇنى بىلمەيتتى، ئەلۋەتتە. بۇنداق فۇنكسىيەنى ئائىلىنىڭ ئورنىغا ئالماشتۇرۇش ئىشىنى دۆلەت ئاتا ئۆز ئۈستىگە ئېلىشى لازىم ئىدى...

ياق، ئەلۋەتتە، بۇ چوڭ پىروگراممۇ يالغۇز ساڭىلا تەئەللۇق ئەمەس ئىدى. ئىدىئولوگىيە نۇرى ساڭا ئەمەس، باشقىلارغا چۈشتى. مەيلى شۇنداق بولدىمۇ دەيلى، مۇستەبىت دۆلەتتىكى قارا كۈچلەرنىڭ ئۇلاردىن ئۆز مەقسەتلىرى ئۈچۈن پايدىلىنىش ئىدىيەسىگە سەن خىزمەت قىلدىڭ، سېنىڭ بىلىمىڭ خىزمەت قىلدى، سېنىڭ تەجرىبىلىرىڭ تۇرتكە بولدى. بۇ ھەقتە سەن ئەمدى ھەممە ئىشلار ئۆتۈپ بولغاندىن كېيىن سۆزلەۋاتىسەن. بىراق، سېنىڭ بايقاشلىرىڭدىن قانداق ئەملىي ئۇنۇم ھاسىل قىلىشقا بولىدىغانلىقىنى سەن شۇ چاغدىمۇ ئانچە - مۇنچە ھېس قىلاتتىڭ. شۇنداقتىمۇ، بۇ ئىش بىۋاستە ساڭا مۇناسىۋەتلىك ئەمەس دەپ ھېسابلايتتىڭ، بۇ ھەقتە ئويلىماسلىققا، بەك ئىنچىكىلەپ كەتمەسلىككە تىرىشاتتىڭ. قارىغۇدەك بولساڭ، بىر

چوڭ پىلان بار ئىكەن، بۇ خام خىيال ئەمەس ئىكەن، سېنىڭ قىلىۋاتقان ئىشلىرىڭ يۇقىرىنىڭ قوللىشىغا ئېرىشكەن بىر تەجرىبە ئىشلىگۈچىنىڭ ئىلمىي ئويۇنى ئەمەس ئىكەن. سەن مەركىزىي كومىتېتقا كەلگەندە بۇ نۇقتىنى چۈشەندىڭ. بۇ قېتىم سېنى ئىشىك ئالدىدا كونيۇخانوفنىڭ كاتىپى قارشى ئالدى ۋە مەخسۇس لىفىت ئارقىلىق باشلاپ ماڭدى. سىلەر بارلىق قاراۋۇللارنىڭ ئالدىدىن ئۆتۈپ، يەتتىنچى قەۋەتكە چىقتىڭلار. كونيۇخانوف سېنى كۈتۈپ تۇرغانىدى. ئۇ ئۆز قولى بىلەن ئىشىكنى ئېچىپ، سېنى ئىشخانىغا تەكلىپ قىلدى.

— ئاندرېي ئاندرېيېۋىچ، سىزنى كۆرگەنلىكىمدىن خۇشالمەن ! — ئۇ پارقىراپ تۇرغان كۆزئەينەكلىرى ئارقىلىق قاراپ سېنى قىزغىن كۈتۈۋالدى. ئۇنىڭ خۇش مۇئامىلىسىدە ھېچقانداق ياسالمىلىق يوق ئىدى.

— كىرىڭ. بىز سىز بىلەن دائىم كۆرۈشۈپ تۇرالمايمىز. كېلىڭە، بۇگۈن بىرئاز سۆزلىشىپ مۇڭدىشىۋالايلى. سىزنى كېلىدۇ دەپ بۇگۈنكى كۈندىلىك ئىشلىرىمنى بىر چەتكە قويۇپ تۇردۇم. ھەئە، ئېيتقىنىڭىز توغرا، پات ـ پات كۆرۈشۈپ تۇرساق بولاتتى، ئاندرېي ئاندرېيېۋىچ. لېكىن، ھەممە ئىشقا ۋاقىت كېرەك بولىدىكەن، ۋاقىت ! كىرىڭ ! — ۋە كاتىپنى ئاگاھلاندۇرۇپ قويدى، — ھېچقانداق تېلېفوننى قوبۇل قىلمايمەن. مەن يوق.

چۈشىنىشكە بولاتتىكى، ئۇلارنىڭ بۇ قېتىمقى كۆرۈشۈشىگە قانداقتۇر ئالاھىدە ئەھمىيەت بېرىلمەكتە ئىدى. دەرۋەقە، ئەھۋال شۇنداق بولۇپ چىقتى.

كونيۇخانوف ئۆزىنى تۇتۇشنى بىلەتتى، سۆھبەتدىشىنى ئۆزىگە مايىل قىلىشنى بىلەتتى. ئۇنىڭ مۇئامىلىسى سىلىق ئىدى، كۆڭۈل قويۇپ ئاڭلاپ، ئويلىنىپ سۆزلەيتتى. كىينىشى رەتلىك بولۇپ، ياخشى تىكىلگەن كاستۇم، رەڭگى شۇنىڭغا ماسلاشقان گالىستۇك، ئېسىل ئاياغ. قارىغاندا، ئارتۇق يېمەي،

ئارتۇق ئىچمەي، تەن قۇرۇلۇشىنىڭ ئىسكەتىنى ساقلاپ قالغانىدى. ئادەتتىن تاشقىرى سۆزۈك كۆزئەينەكى ئۇنىڭ سوزۇنچاق يۈزىگە بەك ياراشقانىدى. سەن نېمە ئۈچۈندۇر ئويلاپ قالدىڭ: «ئۆچكىنىڭ ساقلىنى چاپلاپ قويسا، دىزىرژىنسكىينىڭ ئۆزىلا بولۇپ قالىدىكەن!»

مەركىزىي كومىتېتنىڭ بۇ سېكرېتارى توغرىسىدىكى كۆزقاراشلار يامان ئەمەس ئىدى، نۇرغۇن كىشىلەر ئۇنى كەڭ دائىرىلىك پىكىر يۈرگۈزىدىغان ئادەم دەپ ياخشى گەپىنى قىلىشاتتى. سىياسىي بىيۇرو ئەزالىرى ئىچىدە ئۇ ئەڭ ياشلىرىدىن بىرى بولۇپ، يېشى ئەللىككە يەتمىگەنىدى — ھەمدە ئەڭ ئىشچانلىرىدىن ھېسابلىناتتى. مەنسەپ يولىنى دىپلوماتىيە ساھەسىدىن باشلاپ، ئىنتايىن پۇختا ئويلاپ، نىشانلىق ئىلگىرىلىدى، سىياسىي جەھەتتە بىز ئۇچۇن بىرىنچى ئورۇندا تۇرىدىغان دۆلەتلەردە ئىشلىدى: شىمالىي كورىيەدە مەسلىھەتچى، كېيىن ئەلچى بولدى، ۋىيېتنام، كۇبا ۋە جۇڭگودا ئەلچى بولدى. ئۇنىڭ تۆھپىلىرىگە يۇقىرى باھا بېرىلدى. ئەنە شۇ يەردىن، ئەنە شۇ قىزىق لىنىيەدىن ئۇنىڭ مەنسىپى ئۆستۈرۈلدى، يەنە كېلىپ، كۆپچىلىكنىڭ ئورتاق پىكرى بويىچە تامامەن تۆھپىسىگە لايىق ۋە ئادىللىق بىلەن ئۆستۈرۈلدى. شۇنىڭدىن كېيىن، خەلقئارا ئولىمپىك — ب د ت دە دائىمىي تۇرۇشلۇق ۋەكىل بولۇپ مېڭىش ئالدىدا تۇرغاندا تۇيۇقسىز كونيۇخانوف پارتىيە ئورگانلىرىغا، ئۇلارنىڭ يۇقىرى قىسمىغا يۆتكىۋېتىلدى. شۇنىڭدىن باشلاپ، ئۇ خەلقئارا كومۇنىزم ھەرىكىتى دائىرىسىدىكى ئىدېئولوگىيە ۋە تاشقى سىياسەت ئىشلىرىنى باشقۇرۇپ كەلمەكتە ئىدى.

كونيۇخانوف ھەققىدە سېنىڭ بىلىدىغانلىرىڭ ئەنە شۇنىڭدىن ئىبارەت ئىدى. مانا ئەمدى پۇرسەت كېلىپ، سەن ئۇنىڭ سەل باشقىچىرەك قىياپىتىنىمۇ كۆردۇڭ.

ئادەتتىكى تەكەللۇپ سۆزلىرىدىن كېيىن ئۇ سۆھبەتنى مۇنداق باشلىدى:

— ئاندرېي ئاندرېيېۋىچ، گەپنى يىراقتىن باشلاي. ئويلاپ بېقىڭا، ئەگەر مەن ئىنسانىيەت تارىخى بىر دەقىقىنىڭ ئىچىدىلا، ئالايلى، كىمدۇر بىرىنىڭ كاللىسىغا چاقماق تېزلىكىدە بىر خىيال كېلىپ قالغان پەيتتە، شۇنداق بىر ئېپى كېلىپ قالغاندا يارىتىلىدۇ دېسەم، بەلكىم ئاشۇرۇۋەتكەنلىك بولار. مەلۇمكى، ھاياتتا ھەممە نەرسە ۋاقتى - سائىتى توشقۇچە تەدرىجىي راۋاجلىنىپ بارىدۇ. لېكىن، بەزىدە، مۇنداقچە ئېيتقاندا، ئىنقىلاب ۋەزىيىتى، قارشىلىق كۈچى پەيدا بولىدۇ، شۇنىڭ بىلەن، قانداقتۇر بىر پىكىر، قانداقتۇر بىر ئىدىيە، ھەقىقەتەن، دۇنيانى ئاستىن - ئۈستۈن قىلىۋېتىشكە قادىر بولىدۇ. مانا ھازىر دەل شۇنداق پەيت يېتىپ كەلدى. خۇدا ھەققى، مەندەك بىر ئاددىي شەخسنى بۇ ئىدىيەنىڭ مەنبەسى دەپ ئويلاپ قالماڭ. مەن پەقەت توپقا ئەگىشىپ ئۇچۇۋاتقان بىر قۇش.

— ئەمىسە مەن قانداق قۇش؟ — سەن سۆھبەتدىشىڭنىڭ نېمە دەۋاتقانلىقىنى چۈشىنىشكە تىرىشىپ، ئۆزۈڭنى تۇتالماي سورىدىڭ.

— سەل تەخىر قىلىڭ. بۇ پەقەت چۆچەكنىڭ باشلىنىشى. ئۇنىڭسىز ئىشنىڭ تېگى - تەكتىگە يېتكىلى بولمايدۇ. ھە، شۇنداق قىلىپ، چۆچەكنىڭ باشلىنىشىنى داۋاملاشتۇرىمەن. مېنىڭ كۆزدە تۇتۇۋاتقىنىم — ئىنقىلاب تۇسىنى ئالغان تارىخىي قەدەم. بۇ فىرانسىيە ئىنقىلابىنىڭ ئۇچقۇنى، بىزنىڭ ئۆكتەبىر ئىنقىلابىمىزنىڭ يالقۇنى، مەن شۇنداق چۈشىنىمەن. بۇ تەپەككۇرنىڭ مۇتلەق ئازاد بولغانلىقىنىڭ، كونا قېلىپلاردىن ئۇزۇل - كېسىل ئادا - جۇدا بولغانلىقىنىڭ نەتىجىسى. ئۆز زامانىسىدا پىلاتوننىڭ كۆزدە تۇتقىنى دەل شۇ — ئىدىيەنىڭ ماددىغا تەسىر كۆرسىتىشى ۋە ماددىنىڭ ئىجتىمائىي - سىياسىي كامالەتكە يېتىشى. چۈشىنىپ تۇرۇۋاتىمەن، ئاندرېي

ئاندرىيېۋىچ، بەلكىم سىز ھازىر بۇ نېمە گەپ، بۇ قانداق لېكسىيە دەپ ئەجەبلىنىۋاتقانسىز. لېكىن، بۇ مەسىلە سىزگە، سىزنىڭ ئىلمىڭىزگە بىۋاستە مۇناسىۋەتلىك. شۇنداق، شۇنداق ! ھەيران بولماڭ !

سەن ئۇنىڭ بىلەن كۆپ كىشىلىك يىغىنلار ئۇچۇن بەلگىلەنگەن چوڭ ئۇستەلنىڭ يېنىدا ئولتۇراتتىڭ. كاتىپ قىز نازۇك بېزەكلىك خونچىلارغا قويۇلغان نېپىز ئىستاكانلاردا چاي كەلتۈردى. سەن بۇ يەرگە بەك مۇھىم، ئالاھىدە مۇھىم ئىش بىلەن تەكلىپ قىلىنغانلىقىڭنى چۇشىنەتتىڭ. ئۇنداق بولمىسا، بۇنداق قىلىشنىڭ، بۇنداق ئەگىتىپ سۆزلەشنىڭ نېمە ھاجىتى؟ پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى سېنىڭ تار دائىرىلىك ئىلمىي تەجرىبىلىرىڭنىڭ قانداق ئەمەلىي مەزمۇنىنى كۆزلەپ قالغانلىقىنى پەملەشكە تىرىشاتتىڭ. بۇنىڭ مەنىسى ئاستا - ئاستا ئايدىڭلىشىپ سېنى تاڭ قالدۇردى، سەگەكلەشتۇردى ھەم شۇنداقلا، ئۆزىنىڭ ئاجايىپ - غارايىپلىقى بىلەن قىزىقتۇردى.

— ھە، ئاندرىي ئاندرىيېۋىچ، مېنىڭ دېمەكچى بولغىنىم شۇ، — دەپ سۆزىنى داۋاملاشتۇردى كونيۇخانوف. ئۇ خىيالچان قىياپەتتە تاماكىسىنىڭ قالدۇقىنى خىرۇستال كۈلدانغا بېسىپ ئۆچۈردى - دە، بېشىنى كۆتۈردى، — بەلكىم گەپنى ئارتۇقچە مۇرەككەپلەشتۈرۈۋەتكەندۇرمەن، — ئۇ كۈلۈپ قويدى، — ھەر خىل كىرىش سۆزلەرنى سۆزلەشكە كۆنۈپ قاپتىمەن. بىز سىز بىلەن ئۆز ئادەملەر، ئاندرىي ئاندرىيېۋىچ. ئۆز ئادەملەر. شۇڭا، ئوچۇق - يورۇق بولۇپ، ئىمكانقەدەر قىسقا سۆزلەيمەن. ماڭا تەس كېلىدىغىنى شۇ. لېكىن... بىرىنچىدىن، ئەڭ مۇھىمى، پارتىيە سىزگە ئىشىنىدۇ، ئاندرىي ئاندرىيېۋىچ، ئىشىنىدۇ. تارىخنىڭ بىزنىڭ ئالدىمىزغا قويغان ۋەزىپىسى — بىزنىڭ ئورتاق ۋەزىپىمىز. ھەئە، چۇشىنىمەن، پەن ۋە سىياسەت بىر - بىرىگە ئوخشىمايدۇ، ئەمما سىنىپىي قاراش ھەممە ئىشتا ۋە ھەممە يەردە زۆرۈر. بىز ماركسىزم - لېنىنىزمچىلار شۇ مەۋقەدە تۇرىمىز.

شۇبھىسىزكى، بىزنىڭ تارىخىي ئەۋزەللىكىمىز ئەنە شۇنىڭدا. مانا، سىزنىڭ بايقاشلىرىڭىزنى ئالايلى، قول بىلەن ئىشلىنىدىغان بىيولوگىيەنىڭ بايقاشلىرىنى دەيلى، بۇ ئىنسان تەبىئىتىگە چوڭقۇر ئىچكىرىلەپ كىرىش ئەمەسمۇ، ئىنسانىنىڭ سالاھىيىتىنى، ئۇنىڭ كېلىپ چىقىشىنى، جەمئىيەتتىكى ئورنى ۋە رولىنى قايتا قۇرۇش ئەمەسمۇ، كېيىنچە يەنە پۈتۈن ئىنسانىيەتنى سۈنئىي تۇغۇلغۇچىلارنىڭ قېلىپى بويىچە قايتا قۇرۇش ئىمكانىيىتى بولىدۇ ئەمەسمۇ. ئىشنى باشلۇۋېلىش تەس دېگەن گەپ بار ئەمەسمۇ. 20 ـ ئەسىرنىڭ ھارۋىسى نەلەرگە كەتتى ـ ھە!

سىزگە چۈشەندۈرىدىغان ئادەم مەن ئەمەس، لېكىن بىزنىڭ بۆلۈمىمىزنىڭ بەرگەن باھاسىغا مەن تامامەن قوشۇلىمەن — دۇنيا يارالغاندىن بۇيان بۇنداق ئىش بولۇپ باقمىغان ئەمەس. سىزنىڭ نامىڭىز بىلەن ئىلىم ـ پەن ھەقىقەتەن مىسلى كۆرۈلمىگەن ھالدا قۇدرەت تاپتى. سىزگە شان ـ شەرەپلەر بولسۇن! تۆرىلىش ۋە تۇغۇلۇشنىڭ سىرلىق ئىستىخىيەسى ئەمدى باشقۇرغىلى بولىدىغان ئىش بولۇپ قېلىۋاتىدۇ. بۇنىڭدىن مۇنداق بىر پىكىر كېلىپ چىقتى: بۇ ئىش ئاممىۋى ئاساستا ئومۇملاشتۇرۇلسا قانداق بولار؟ بۇ ھازىرچە تېخى نام بېرىلمىگەن ئىنقىلاب ئەمەسمۇ، ئىنسانىنى بىر تۈر سۈپىتىدە تەكرار ئىشلەپچىقىرىدىغان ھەقىقىي ئىنقىلاب! شۇنداق بولغانلىقى ئۈچۈن، بۇ ھەرىكەتنى باشقۇرغىلى ۋە كونترول قىلغىلى بولىدىغانلىقى ئۈچۈن ھەمدە بۇ ئىش ئىجتىمائىي تۈرمۇشنىڭ يېڭى ئاملى، تارىخنىڭ يېڭى تايانچى بولغانلىقى ئۈچۈن بۇنى سىياسەتنىڭ ئىشى دەيمىز، بۇ گەپكە قايىل بولۇشىڭىز مۇمكىن. مانا مۇشۇ نۇقتىدا بىز سىز بىلەن، ئاندرىيې ئاندرىيېۋچ، شېرىكلەر سۈپىتىدە ئۈچرىشىپ ئولتۇرۇۋاتىمىز. بىز شۇنى چىقىش قىلىمىزكى، پارتىيە ئادەتتىكى كۆزەتكۈچى سۈپىتىدە بىر چەتتە قاراپ تۇرماسلىقى، ئەكسىچە، ۋاقتىنى قولدىن بەرمەي، بۇ

ئىشنىڭ بېشىدا تۇرۇشى، جەمئىيىتىمىزنىڭ، ئىدېئولوگىيە-
مىزنىڭ مەقسەت، مۇددىئالىرى ۋە مەنپەئەتى ئۈچۈن ئۇنى مۇنا-
سىپ يولغا سېلىشى كېرەك. ئەپۇ قىلىڭ، ئاندرېي ئاندرېيېۋىچ،
بەك تولا سۆزلەپ كەتتىم. ھە، بۇ گەپلەرنى ئۆزىڭىز چۈشە-
نىسىز. سىز ھەممىنى ئالدىنئالا چۈشىنىپ بولىسىز، سىز
مۇتەپەككۇر ئادەم. مەن يەنە مۇنداق بىر گەپنى قوشۇپ قويای.
ئالەم بوشلۇقىدىكى بايقاشلاردىن تارتىپ تەجرىبە بىيولوگىيەسى-
دىكى بايقاشلارغىچە بولغان بۇ ئىشلار نېمىگە ئائىت بولۇشىدىن
قەتئىينەزەر، بىزنىڭ ئاداققى مەقسىتىمىزنى، بىزنىڭ دۇنيا-
ۋى تارىخىي رولىمىزنى ئۇنتۇپ قالماسلىقىمىز كېرەك. مۇھىم
گەپ مانا مۇشۇ. ئەپسۇسكى، ھەتتا بىزنىڭ مەركىزىي كومىتې-
تىمىزدىمۇ، ھۆكۈمەت دائىرىلىرىدىمۇ بەلگىلىك رېۋىزىئو-
نىستلىق كەپىيات مەۋجۇت. مەن سىزدىن يوشۇرمايمەن، بىز ئۆز
ئادەملەر. بىر قىسىم يولداشلار ئايرىم بىر دۆلەتتىكى سوتسە-
يالىزمدا يەڭگىل، غەمسىز ياشاشنى خالايدۇ، ئۇلار بىزنىڭ
ھەممە دۆلەتلەردىكى ئەمگەكچىلەرنى ئويلىشىمىز كېرەكلىكىنى
ئۇنتۇپ قېلىشقان ! كاپىتالىزم بىلەن بولغان مۇسابىقىدە بىز
ئۇتۇپ چىقىشىمىز كېرەك. گەرچە ھازىر لوزۇنكىلاردا دۇنيا
ئىنقىلابى ئۇدۇللا چاقىرىق قىلىنمايدىغان بولسىمۇ، پىلانېتادا
كوممۇنىزم غەلىبە قىلىدۇ ! بۇ بىزنىڭ نىشانىمىز، بىز مۇمكىن
بولىدىغان بارلىق يوللار ۋە بارلىق ۋاستىلەر بىلەن شۇ نىشانىنى
ېېقىنلاشتۇرۇشىمىز كېرەك. جۇملىدىن، ئىلىم - پەننىڭ ئەڭ
يېڭى ئۇتۇقلىرىدىنمۇ پايدىلىنىشىمىز كېرەك. سىز ئۆزىڭىزنىڭ
ئىلمىي تەجرىبىلىرىڭىزگە بېرىلىپ كېتىپ، ئاندرېي ئاندرې-
يېۋىچ، تەجرىبە بىيولوگىيەسىدىكى قىممەتلىك ئۇتۇقلىرى-
ڭىزنىڭ پۈتكۈل ئىنسانىيەت تۇرمۇشىدا قانداقتۇر غايەت زور
بىر نەرسىدىن دېرەك بېرىۋاتقانلىقىنى ھېس قىلمىغان بولۇ-
شىڭىز مۇمكىن. شۇنداق، شۇنداق ! راست دەۋاتىمەن. بىر
قاراشتا بۇنى تەسەۋۋۇر قىلىش تەس، بارى - يوقى شۇ تەجرىبە-

خانىدا يېتىشتۇرۇلگەن تۆرەلمە، مۇنداقچە ئېيتقاندا، پىرو-بىركىدا پەيدا بولغان ئۇرۇقتىن باشلانغان ئەمەسمۇ. لېكىن، مەسىلە شۇنىڭدىكى، بۇنىڭ نەتىجىسىدە تۇغۇلغان ئادەم — ئۇنى ئېكىس تۇغۇلغان دەپ تۇرايلى — نامسىز شەخس، ئۇ ھېچكىم-نىڭ ئەمەس، سۇنئىي يېتىشتۇرۇلگەن سۇبيېكىت، مەن شۇنداق چۈشىنىمەن. مەن نېمە ئۈچۈن سىز ئوبدان بىلىدىغان نەرسىنى چۈشەندۈرۈشكە تىرىشىۋاتىمەن؟ گەپ ئەنە شۇنىڭدا، بۇ سىز ئۈچۈن تەجرىبىخانىدىكى قىزىقارلىق مەشغۇلات، بىز ئۈچۈن بولسا، «ئېكىس تۇغۇلغان» دېگەن ئىنسانلارنىڭ يېڭى تىپى. بىزنىڭ كۆتكىنىمىز بويىچە، دەل شۇ «ئېكىس تۇغۇلغانلار» كونا دۇنيانى ئاغدۇرۇپ، ئەمگەكچىلەر سىنىپلىرىنى ئۇنىڭدىن قۇتقۇ-زىدۇ ! گەپنىڭ مېغىزى مانا مۇشۇ. ئەنە شۇ «ئېكىس تۇغۇل-غانلار» ۋاقتى ـ قەرەلى توشقاندا تارىخىي تەرەققىياتنىڭ ئاساس-لىق ھەرىكەتلەندۈرگۈچ كۈچى بولالايدۇ !

سىزگە مەن ئارتۇقچە ھاياجان بىلەن سۆزلەۋاتقاندەك تۇيۇلغان بولۇشى مۇمكىن. بۇمۇ بار گەپ. بۇنىڭ سەۋەبى بار. «ئېكىس تۇغۇلغانلار»نىڭ ئاجايىپلىقى سىياسىي جەھەتتىن ئالغاندا تولىمۇ مەنپەئەتلىك بولىدۇ ئەمەسمۇ. ئۇلار شۇنداق بىر زەربىدار كۈچ بولىدۇكى، بىزدىن پەرقلەنگەن ھالدا ھېچنېمىگە قارىماستىن، قورقماستىن ۋە ئىككىلەنمەستىن پۈتۈن دۇنيادا كوممۇنىزمنىڭ غەلىبىسى ئۈچۈن كۈرەش قىلىدۇ. دەل ئاشۇ «ئېكىس تۇغۇلغانلار» ئائىلە ۋە باشقا ئۇرۇق ـ تۇغقانچىلىق مۇناسىۋەتلىرىنى كونا دۇنيادىكى زوراۋانلىقنىڭ ئارخايىك تەرتىپلىرى سۈپىتىدە تارىخنىڭ ئەخلەتخانىسىغا تاشلىۋېتىدۇ. «ئېكىس تۇغۇلغانلار» شەخسنىڭ ۋە روھنىڭ مىسلىسىز ئەركىنلىكىنى تارقاتقۇچىلار بولۇپ، بىزنىڭ ئىنقىلابىي تەلىماتىمىزدا ئاللىبۇرۇن كۆرسىتىلگەن ئىنسانىيەتنىڭ يېڭى ئېراسىغا يول ئاچىدۇ. «ئېكىس تۇغۇلغانلار» كەلگۈسىدە كونىلىقنى، ۋاقتى ئۆتكەنلەرنى يوقاتقۇچىلار بولۇپلا قالماستىن،

بەلكى يەنە يېڭى دۇنيانى ياراتقۇچىلار بولۇپ قالىدۇ. ئۇلۇغ ئىنسانلار، دانىشمەنلەر ئاشۇ «ئېكىس تۈغۇلغانلار» دائىرىسىدە ئادەتتىكى ئارخايىكلار دائىرىسىدىكىگە قارىغاندا خېلى كۆپ چىقىدىغانلىقىدىن گۇمانلانمايمەن. ئۆزىڭىز چۈشىنىسىز، بۇنداق بولغاندا، ئائىلە ۋە باشقا كوللېكتىق ئاساسلىرىدىن ۋە غەمدىن پۈتۈنلەي قۇتۇلۇشقا بولىدۇ. بالىلار سۇنئىي يول بىلەن، ئاتا - ئانىسىز بارلىققا كەلتۈرۈلىدۇ ۋە شۇنىڭغا مۇناسىپ ھالدا تەربىيەلىنىدۇ. دەرۋەقە، بۆلۈمدىكى بىر قىسىم يولداشلار ئاتا - ئانىسىز تۈغۇلغانلارنى «ئىسباكىت» دەپ ئاتاشنى تەۋسىيە قىلدى، كېلىپ چىقىشى نامەلۇم بولغان بىرخىل قىممەتلىك قېزىلما جىنسىنىڭ كىچىك بىر پارچىسى شۇنداق دەپ ئاتىلىدۇ، لېكىن مېنىڭچە، «ئېكىس تۈغۇلغان» دېيىلسە تۇزۇكرەك، ئېنىقراق بولىدۇ.

بىز ھازىرچە ئۆزىمىزنى قىزىقتۇرۇۋاتقان تېما ئۈستىدە نەزەرىيەۋى پىكىر، مۇلاھىزە يۈرگۈزۈۋاتىمىز، بۇ مەسىلى كۆرۈلمىگەن يېڭى ئادەمنىڭ بارلىققا كېلىشى قانداق ئاقىۋەتلەرنى ئېلىپ كېلىدىغانلىقىنى قىياس قىلىۋاتىمىز، قىياس قىلىش زۆرۈر. ھازىرقى مەدەنىيەت ۋەقەلەر ۋە مەسىلىلەر دولقۇنلىرىنى كەينى - كەينىدىن ھەيدەپ تۇرۇۋاتقان شارائىتتا قول قوۋۇشتۇرۇپ ئولتۇرساق بولمايدۇ. شۇنداق قىلمىساق، تارىخ بىزنى كەچۈرمەيدۇ. بۇ ھەقتە شۇنداق دېگۈم كېلىدۇكى، كەلگۈسىنىڭ قانداق بولۇشى كۆپ جەھەتتىن دۇنيا تۇزۇلمىلىرىنىڭ زور كۈرىشىدە كىمنىڭ ئۇتۇپ چىقىشىغا باغلىق بولىدۇ. كىم يېڭى ئادەملەر، «ئېكىس تۈغۇلغانلار» جەمئىيىتىگە ئىشكىلەرنى كەڭ ئېچىپ بەرسە شۇ غالىب بولىدۇ. «ئېكىس تۈغۇلغانلار»نىڭ روشەن ئارتۇقچىلىقى شۇكى، بۇ ئاتا - ئانىسىز تۈغۇلغان جانلار ئائىلىدىن، ھەرخىل تۇغقانچىلىق، قانداشلىق، ئەقىدىچىلىك مۇناسىۋەتلىرىدىن ئۇزۇل - كېسىل خالىي بولىدۇ ۋە شۇ ئارقىلىق ئۇلار كونا ئەخلاقنىڭ

ئەسىرلەردىن بۇيانقى ئېغىر يۈكىدىن قۇتۇلىدۇ. سىياسىي جەھەتتىن ئالغاندا، بۇ تەڭداشسىز ئۇتۇق. «ئېكىس تۈغۇلغانلار» كوللېكتىۋىزم ۋە ئىنتېرناتسيونالىزمنىڭ ئەندىزىسى بولۇپ قالىدۇ. ئۇلار كوممۇنىستىك ئىنتېرناتسيونالنىڭ زەربىدار كۈچى بولۇپ قالىدۇ، دەل شۇلار غەربكە ھەل قىلغۇچ سىياسىي زەربە بېرىدۇ!

بۇلارنىڭ ھەممىسى — ئۆزىڭىزمۇ چۈشىنىپ تۇرغانسىز، كەلگۈسىدە بولىدىغان ئىشلار، شۇنداقتىمۇ، ئاساسىي پىكىر ئىشلەپچىقىرىلىشى ۋە ھەربىكەتكە كىرىشتۇرۇلۇشى كېرەك. شۇڭا، سىزدەك بىر ئالىمنىڭ، ئاندرېي ئاندېرېيېۋېچ، بۇ مەسىلىدە بىزنىڭ مەۋقەيىمىزگە قوشۇلۇشىغا پارتىيە ئالاھىدە قىزىقىدۇ. بىزنىڭ كۆرۈشۈشىمىزنىڭ مەزمۇنى مانا مۇشۇ. بىز ئورتاق تىل تاپالايمىز دەپ ئويلايمەن. ئەمەلىي مەشغۇلاتتا ئاساسلىق مەسىلە سىزگە باغلىق بولىدۇ ئەمەسمۇ، ئاندرېي ئاندرېيېۋېچ، سىز «ئېكىس تۈغۇلغانلار»نى ئىشلەپچىقىرىش تېخنولوگىيەسىنىڭ ئىجادكارى. بىز بولساق، مۇمكىن بولغىنىچە ھەمكارلىشىمىز: ئىدېئولوگىيە دېگەن يەلكەنگە ئۇرۇلغان شامال، ھەربىكەتنىڭ قۇدرەتلىك شامىلى، لېكىن يەلكەن ئەمەس... شۇنداق ئەمەسمۇ؟ دەرۋەقە، ئالاقىدار ئورگانلارمۇ سىزنىڭ خىزمىتىڭىزگە ئالاھىدە كۆڭۈل بۆلۈۋاتىدۇ، ئۇلارنىڭ بۇ جەھەتتە كونكرېت پىكىرلىرى بار.

سۆھبەت يەنە داۋاملاشتى. مەركىزىي كومىتېت سېكرېتارىنىڭ ئۆز ئاغزىدىن ئاڭلىغان گەپلەردىن ئېسەنگىرەپ، شۇ تاپتا ئىچىدىكى ئازابلىنىش ۋە قىينىلىش ھالىتىمنى چاندۇرماسلىققا تىرىشتىم. مەن سۆھبەت جەريانىدىكى ئۆزۈمنىڭ پىكىر ۋە جاۋابلىرىمنى بۇ يەردە يېزىپ ئولتۇرمىدىم، بۇلارنىڭ ھېچقانچە ئەھمىيىتى يوق بولۇپ، مەركىزىي كومىتېتنىڭ پوزىتسىيەسىدىن پەرقلىنىدىغان ياكى كونيۇخانوفنىڭ كۆزقاراشلىرىغا قارشى تۇرىدىغان بىرەر مەزمۇنىنى

ئىپادىلىمەيتتى، ناھايىتى كەتسە، مېنىڭ ئېيتقانلىرىمنى سۆھبەتداشنىڭ ئېھتىياتچانلىق بىلەن ئىپادىلىگەن گۇمانىي قاراشلىرى دېسە بولار.

بۇ سۆھبەتنى نېمە ئۈچۈن ئەمدى بولغاندا تېنىمنى تىترەك باسقان ھالدا ئەسلەۋاتىمەن، بۇنىڭ سەۋەبى نېمە؟ ھازىر ئالەم بوشلۇقىدا تۇرۇپ، ۋاقتى ئۆتكەندىن كېيىن خىتاب قىلىۋاتىمەن: «ئېكىس تۇغۇلغانلار»نى چۆرىدەپ نېمە ئىشلار قىلىنغان، نېمىلەر ئويلانغان، نېمىلەر تەييارلانغاندى؟ ! ئاشۇ خاتىرىلىك كۆرۈشۈشنى قايتا كۆرسىتىش ئۈچۈن مەن ھەممىنى ئۆز ئەينى بويىچە، ئۆزۈمنىڭ شۇ چاغدىكى روھىي قىياپىتىمنىمۇ ئەينەن بايان قىلىمەن. باشقىچە قىلسام، ئۆزۈمگە ياخشى بولمايدۇ. ھالبۇكى، شۇ چاغدا، كونا مەيداندا باشقىچە يول تۇتۇشۇم مۇمكىن ئەمەس ئىدى — بۇ ئۆزۈمنى ئاقلىغىنىم ئەمەس، مەن قەھرىمان ئەمەس ھەم قەھرىمان بولۇشنىمۇ خالىمايمەن. راستىنى ئېيتسام، باشقىچە يول تۇتۇشۇمغا بولمايتتى. ئەگەر باشقىچە يول تۇتسام، كەلگۈسىدە چەتكە قېقىلىپ قالغان بولاتتىم، ئۆزۈمنىڭ ئاساسلىق تېمامنى ئىشلەشتىن ئاستا ـ ئاستا چەتلەشتۈرۈلگەن بولاتتىم، بۇ تېمىنى مېنىڭ خىزمەتداشلىرىم، پارتىيەنىڭ سادىق چاكارلىرى تارتىۋېلىشقان بولاتتى. پەنلەر ئاكادېمىيەسىدە مۇنداق مىسالار ناھايىتى كۆپ. رەھبەرلىك ئورنىدىن ۋە ئىناۋەتتىن ئايرىلىپ قېلىش ئىلىم ـ پەندىكى ئورنىدىن ئايرىلىپ قېلىشقا نىسبەتەن خېلى ياماق ئاقىۋەتلەرنى ئېلىپ كېلىشى مۇمكىن ئىدى. شۇنداق، مېنىڭ سېپى ئۆزىدىن كونفورمىست①، ھوقۇقدارلارنىڭ چاكىرى ئىكەنلىكىم بىلىنىپ تۇراتتى، ھازىر زىيالىيلار ئۆزلىرىنىڭ نېمە دېگىنى بىلەنمۇ، شۇ چاغلاردا ئۇلارنىڭ مۇتلەق كۆپچىلىكى ماڭا ئوخشاش ئىدى.

---

① كونفورمىست — پىروتېستانت دىنىدىكى ئانگلىكان مەزھىپىنىڭ ئەقىدىلىرىگە قارىغۇلارچە ئەگەشكۈچى.

یەنە بىر مەسىلە، گەرچە شەخسەن ئۆزۈمگىلا خاس بولسىمۇ، ئەھمىيىتى ھېچقانچە تۆۋەن بولمىغان بىر مەسىلە ماڭا توسالغۇ بولۇپ تۇراتتى... بىلىمەن، بۇ ئۆزۈمنى ئاقلىغانلىق ئەمەس، شۇنداق بولسىمۇ... ئورگانىزمغا داۋاملىق تۇردە فېرمېنت چىقىرىپ تۇرىدىغان ئاشقازان ئاستى بېزىگە ئوخشاش، مېنىڭ ئاتا ـ ئانىسىز بولغان كېلىپ چىقىشىم ھەققىدە كونيۇخانوف نېمەدەپ ئويلايدىغاندۇر دېگەن ئازابلىق خىيال ماڭا داۋاملىق تۇردە ئارام بەرمەيتتى. بۇ خىيال مېنىڭ ھېس ـ تۇيغۇلىرىمنىڭ نورمالللىقىنى بۇزاتتى. ئۇ بۇنى چۈشەنگەنمۇ ياكى ئۆزىنىڭ ئەقلىي خۇلاسىسى ۋە ئىدىيەسى بىلەن بولۇپ كېتىپ، مېنىڭ كىم ئىكەنلىكىمنى، كېلىپ چىقىشىمنى پۈتۈنلەي ئۇنتۇپ كەتكەنمۇ ياكى ئەكسىچە، مېنىڭ تەرجىمھالىمدىكى، قاچاندۇر بىر چاغدا رۇزا بالىلار ئۆيىنىڭ پېشايۋىنىدىن تېپىلغان بالىنىڭ تەرجىمھالىدىكى بۇ پاكىتتىن غەرەزلىك پايدىلانغانمۇ. ئەمەلىيەتتە مەنمۇ «ئېكىس تۇغۇلغان» ئىدىم ـ دە، گەرچە تەبىئىي تۆرەلگەن بولسامۇ، يەنىلا ئاتا ـ ئانىسىز، ئۇرۇق ـ جەمەتسىز، ئىش ـ ھەربىكەتلىرىدە تاش يۈرەك دېمىگەن تەقدىردىمۇ، غەيرەتلىك، ئىرادىلىك، ئۆز ئىشىنىڭ قاتتىق قول مۇتەخەسسىسى دەپ داڭق چىقارغان، ئۆزىنىڭ قابىلىيىتىنى ھەم ۋاقتىنى نىشانلىق پائالىيەتتىن باشقا ئىشلارغا زايە كەتكۈزمىگەن ئادەم ئىدىم ـ دە. ئەھۋالدىن قارىغاندا، مېنىڭ شۇنداق بولغانلىقىم پارتىيە ئىدىئولوگلىرىنىڭ كۆڭلىگە باب كەلگەن، ئۇلار «ئېكىس تۇغۇلغانلار»نىڭ دەل مۇشۇنداق بولۇشىنى خالايتتى. تەقدىرنىڭ ئىرادىسى بىلەن مەن «ئېكىس تۇغۇلغان» بولۇپ قالغانىكەنمەن. بۇ ھەقتە ئوچۇق ـ ئاشكارا سۆزلەنمىگەن بولسىمۇ، ئىختىيارسىز تۇردە بىر جانلىق مىسال، مەلۇم مەنىدىن ئالغاندا، تىمسال بولۇپ قالغانىدىم... مەن بۇنى چۈشىنەتتىم... بەلكىم، شۇ كۈنى كونا مەيدانىدىكى ئاساسلىق ئىشخانىلاردىن بىرىدە بولغان چېغىمدا ۋۇجۇدۇمنى چۇلغىۋالغان غەلىتە

هېسسىياتنىڭ سەۋەبى شۇ بولسا كېرەك.

مەن ئۆزۈمگە ئىشىنەلمەيتتىم، مۇجمەللىك، تىنچسىزلىق ۋە تۇراقسىزلىق هېس قىلاتتىم، خۇددى قەلبىم قاپقانغا چۈشۈپ قالغاندەك ئازابلىناتتىم. شۇ ئىشخانىدا مېنىڭ ئىشتىراك قىلىشىم بىلەن بەجايىكى بىر سۈيىقەست بارلىققا كەلگەندەك تۇيۇلدى. ئىلمىي تەجرىبىلەر بىلەن جىنايەتنىڭ چەك - چېگراسى نەدىن ئۆتىدۇ، بۇ مۇجمەل چەكنى كىم كۆرسىتىپ بېرەلەيدۇ؟ ! كۆڭلۈمگە گۇمان چۈشتى: ئىنسانلار ئەۋلادتىن - ئەۋلادقا مۇكەممەللىككە تەشنا بولۇپ كەلگەن. مۆجىزە يۈز بېرىپ شېرىن خىياللارنىڭ ئەمەلگە ئېشىشىدىن ئۈمىد كۈتكەن، ئاتا - بوۋىلىرىنىڭ ئارزۇ - ئىستەكلىرىنى چىقىش قىلىپ، ئۆزلىرى بەختسىز بولسىمۇ، بالىلىرىنىڭ كۆڭۈل تىلىگەن بەختكە يېتىدىغانلىقىغا ئىشىنىپ كەلگەن، مۇبادا مېنىڭ قىلىۋاتقان ئىشلىرىم — مەيلى دەھشەتلىك ۋە ناموۋاپىق تۇرمۇشتا بولسىمۇ، ئەۋلادتىن - ئەۋلادقا غەم - قايغۇ بىلەن ياشاپ كەلگەن شۇ ئىنسانىيەتنىڭ ئەسىرلەردىن بۇيانقى هايات ئاساسلىرىغا قارشى سۈيىقەست بولۇپ چىقسىچۇ... «ئېكىس تۇغۇلغانلار» ئاشۇ تارىخ چاقىنىڭ هەركىتىنى توختىتىشى كېرەك ئىدى، ئاتىلىق ۋە ئانىلىقتا چەك قويۇشى، ئەۋلادلارنىڭ بۇ دۇنيادىكى هەممە كىشى ئۈچۈن ۋە هەربىر كىشى ئۈچۈن توپلىغان تەجرىبىلىرى تەرىقىسىدە داۋاملىشىپ كېلىۋاتقان هەممە ئىشقا چەك قويۇشى كېرەك ئىدى... ئەسىرلەردىن بۇيان كۆرۈلۈپ باقمىغان ۋە ئادەمنىڭ خىيالىغا كىرىپ چىقمايدىغان ئەھۋال: ئادەمئاتا ۋە هاۋائانىدىن كېيىن ئىككىنچى بولۇپ، ئاتا ۋە ئانا دۇنيادىن قوغلانماقتا ئىدى. داۋراڭ سېلىنمىغان هالدا، ئەرشئەلادىن گۈلدۈرمامەك قاتتىق غەزەپ ساداسى كەلمىگەن هالدا، هەممە زامانلاردا ئۇنتۇلمايدىغان لەنەت ئوقۇلمىغان هالدا ئاددىيلا ئۇسۇل بىلەن قوغلانماقتا ئىدى، ئاتا - ئانىلىق مەجبۇرىيىتىنى يوق قىلىش ئارقىلىق مەككارلىق بىلەن

جىمجىتلا قوغلانماقتا ئىدى، تۆرەلمىلەرنى ئۇنداق - مۇنداق قىلىش ئارقىلىق يوقلۇققا قوغلانماقتا ئىدى... بۇ ئىشلارنىڭ ھەممىسىدە مەن ئىختىيارسىز ھالدا ئاساسلىق شەخس، زالىم ۋە ئاتىلىق بىلەن ئانىلىقنىڭ كۆزگە كۆرۈنمەس قاتىلى بولۇپ گەۋدىلىنىپ چىقىپ قالدىم...

ھالبۇكى، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، مېنىڭ رولۇمنىڭ، ئەھمىيىتىمنىڭ قانچىلىك ئۆسۈپ كېتىۋاتقانلىقىنى، ۋەزىيەتنىڭ نۇرى ئاستىدا مېنىڭ ئورنۇمنىڭ قانچىلىك مۇھىم بولۇۋاتقانلىقىنى چۈشىنىپ تۇراتتىم. مەن غايەت زور ئىشنىڭ ئىجراچىسى بولغانلىقىم ئۈچۈن بۇ دۇنيانىڭ كۈچلۈكلىرى ماڭا موھتاج بولماقتا ئىدى.

مەن تاشلاندۇق بالا بولۇشنىڭ ھوسۇلىنى تولۇق يىغماقتا ئىدىم. بۇ بەلكىم قانداقتۇر بىر شۇملۇق بىلەن ئويلانغان ۋە تەقدىر ئۆزى يازغان سەھنە ئەسىرىدەك ئىش بولسا كېرەك. مېنى مانا مۇشۇنداق ئەقىلگە سىغمايدىغان ئۇسۇل بىلەن دۇنيادىن ئۆچ ئېلىشقا كۈشكۈرتكەندەك ئىشلار بولۇۋاتاتتى. مەن «ئېكىس تۇغۇلغان» بولۇپ، ئۆزۈمنىڭ ئىشلەپچىققان تېخنولوگىيەم بويىچە ئاتا - ئانىسىز تۇغۇلغانلارنىڭ قەبىلىسىنى يېتىشتۇرۇشكە چاقىرىلغانىدىم. كىمدۇر بىرىگە دەل ۋاقتىدا، ناھايىتى مۇۋاپىق پەيتتە، تارىخنىڭ بۇرىلىش نۇقتىسىدا مەن ئۇچراپ قاپتىمەن...

كونيۇخانوف ئىشىك ئالدىدا خوشلىشىپ مۇنداق دېدى:

— ئاندرېي ئانىدرېيېۋىچ، سىز قانداق ئويلايسىزكىن، مەن بۇگۈنكى سۆھبىتىمىزدىن ئىنتايىن مەمنۇن بولدۇم...

مەنمۇ ئۇنىڭغا تەخمىنەن شۇنداق تەكەللۇپ بىلەن جاۋاب قايتۇردۇم. شۇ چاغدا ئۇ ئۇشتۇمتۇت سۆھبەتنى داۋاملاشتۇردى.

— ماڭا قارا، ئاندرېي ئانىدرېيېۋىچ، سىزگە بىر ئىشنى چۈشەندۈرۈپ قويايي. سىز بىلەن ئورگانلاردىكى يولداشلار كۆرۈشىدۇ، ئۇلار... — ئۇ سۆزىنىڭ ئاخىرىنى چىقارمايلا يەنە

داۋاملاشتۇردى، — ئۇلار سىزنىڭ ۋەزىپىڭىزگە ماسلىشىش ئۈچۈن ئۆزلىرىنىڭ پىكىرلىرىنى ئوتتۇرىغا قويىدۇ. ھە، ئۇلارنىڭ دەيدىغىنى ساپلا تېخنىكىلىق، تەشكىلىي ئىنتىزام ھەققىدىكى مەسىلىلەر، خاتىرجەم بولۇڭ. ئۇلار ھەممىنى ئوبدان ئويلاپ، ھېسابلاپ قويۇشقان، بۇ ئىشتىمۇ ئۇلار ھەممىنى بىلىدۇ...

راستىنى ئېيتسام، بۇ خەۋەر مېنى بىرئاز بىئارام قىلدى:

— ۋادىم پېتروۋىچ، — دېدىم مەن كونيۇخانوفقا قاراپ، — ئەسكەرتىش بەرگەنلىكىڭىزدىن مىننەتدارمەن. شۇنداقتىمۇ، سىز تىلغا ئالغان ئاشۇ يولداشلارنىڭ ماڭا قانداق ماسلىشىدىغانلىقىنى سىزنىڭ ئۆز ئاغزىڭىزدىن ئاڭلاپ باقسام تېخىمۇ ياخشى بولارمىكىن دەيمەن. ھە، مۇناسىۋەتلىك ئىشلارغا تەييارلىنىپ تۇرسام دېمەكچى مەن.

— بولىدۇ، — دېدى كونيۇخانوف كۈلۈمسىرەپ، — جان - دىلىم بىلەن، ئاندرېي ئاندرېيېۋىچ، سىزگە دەپ بېرەي، ئېيتقىنىڭىز توغرا، قوشۇلمەن. بۇ ئۇچۇر بىزنىڭ بۆلۈمدىن كەلدى. قالغان گەپنى ئىش باشلانغاندا ئۆزىڭىز بىلىۋالسىز.

شۇنىڭدىن كېيىن ئاڭلىغانلىرىم نەق كەسپىي ئىشلار نۇقتىسىدىن قارىغاندا، ھەقىقەتەنمۇ، ئىنتايىن، ئىنتايىن ئەقىلگە مۇۋاپىق گەپلەر بولۇپ چىقتى. يولداشلار ئۆز ئىشىنى بىلىدىكەن، ئۇلار ھەممىنى ئوبدان ئويلاپ، جاي - جايىغا كەلتۈرۈپ قويۇشقانكەن.

بۇ ھەقتە ماشىنىدا كېتىۋېتىپ ئويلىدىم. يەنە موسكۋانىڭ ئادەمگە تولغان كوچىلىرىغا قاراپ، كونيۇخانوف بىلەن بولغان سۆھبەتنىڭ تەپسىلاتلىرىنى ئەسلىدىم ھەمدە مېنىڭ تەجرىبىخانىدىكى ئىشلىرىمنىڭ ئۇشتۇمتۇت قەتئىي مەخپىي تۈتۈلىدىغان دۆلەت دەرىجىلىك چوڭ پروگراممىغا ئايلىنىپ قالغانلىقىدىن ھەيرەتتە قالدىم.

ھوقۇقلۇق ئورگانلارنىڭ لايىھەسى بويىچە «ئېكىس

تۇغۇلغانلار»نىڭ چىقىرىلىشى ئىككى باسقۇچقا بۆلۈنەتتى. بىرىنچى باسقۇچ — تۆرەلمە يېتىشتۇرۇش باسقۇچىدىن ئىبارەت بولۇپ، پۈتۈنلەي مېنىڭ ئىنستىتۇتىمغا، شەخسەن مېنىڭ باشقۇرۇشۇمغا تاپشۇرۇلاتتى، مەن شۇنىڭغا مۇناسىپ هوقۇق ۋە مەبلەغدىن بەھرىمەن بولاتتىم. بۇ باسقۇچتا ئەڭ مۇرەككەپ بولىدىغىنى شۇكى، تەجرىبىخانىدا هاسىل قىلىنغان تۆرەلمىنى قوبۇل قىلغۇچى ئايالنىڭ قورسىقىغا كۆچۈرۈش، يەنى ئادەتتىكىدەك توققۇز ئايلىق هامىلدارلىققا ئۆتكۈزۈپ بېرىش ئىدى. تۇغۇتتىن كېيىن ئىككىنچى باسقۇچ، يەنى ئېمىتىش باسقۇچى باشلىناتتى. پىروگراممىنىڭ بۇ قىسمى بىزگە مۇناسىۋەتسىز بولۇپ، «ئېكىس تۇغۇلغانلار»نى بېقىش ۋە تەربىيەلەشكە مەخسۇس خادىملار مەسئۇل بولاتتى. هوقۇقلۇق ئورگانلار «ئېكىس تۇغۇلغانلار سانائىتى» نىڭ تەخمىنەن مۇشۇنداق بولۇشىنى مۆلچەرلىگەنىدى.

مەسىلىلەر؟ بۇ يەردىمۇ خۇددى هەممە يەردىكىگە ئوخشاش، ئۆزىنىڭ مەسىلىلىرى بار ئىدى. بۇ تېخنولوگىيەدىكى ئەڭ نازۇك نۇقتا — تۆرەلمىنى بەدىنىنى تەقدىم قىلغۇچى ئايالنىڭ قورسىقىغا كۆچۈرۈش ئەمەس، ئۇرۇقنى يېتىلدۈرۈش ئەمەس، بەلكى ئىنكۇب[1]دەپ ئاتاش تەۋسىيە قىلىنغان شۇ ئاياللارنىڭ پىسخولوگىيەسىگە مۇناسىۋەتلىك بولغان مەنىۋى ئەخلاق جەهەتتىكى نوقۇل سۇبيېكتىپ ئامىللار ئىدى. تەجرىبىخانىدا سۈنئىي ئۇسۇلدا يېتىلدۈرۈلگەن تۆرەلمىنىڭ نەسەب جەهەتتىن ئىنكۇبقا هېچقانداق ئالاقىسى يوق بولاتتى. ساختا ئانا بولۇش ئۇچۇن ئۆزىنىڭ ئانىلىق ئەزاسىنى «ئارىيەت»كە بېرىشكە ماقۇل بولىدىغان ئاياللارنىڭ كەمدىن - كەم چىقىدىغانلىقى تۇرغان گەپ. بۇ مەسىلىنى چۆرىدەپ جەمئىيەتتە قالايمىقانچىلىق كۆتۈرۈلۈشى مۇمكىن. شۇنداق بولسا قانداق قىلغۇلۇق؟ چېگرا

---

① ئىنكۇب — ئىنكۇباتور ئاتالغۇسىنىڭ قىسقارتىلمىسى.

سىرتىدىمۇ غوۋغا كۆتۈرۈلىدۇ، بۇ غوۋغا ب د ت گە ۋە بىرەر چوڭ ئىشنىڭ چىقىشىنى تۆت كۆزى بىلەن كۈتۈپ تۇرۇۋاتقان گۇمانىتار تەشكىلاتلارغىمۇ يېتىپ بارىدۇ !... ئەنە شۇ چاغدا بىزنىڭ «ئۇچ ھەرپلىكىمىز» ك گ ب ئۆزىنىڭ زېرەكلىكى ۋە تاپقۇرلۇقى بىلەن كارامەت كۆرسىتىدۇ. كونيۇخانوف مېنى ئىشىك ئالدىغىچە ئۇزىتىپ چىقىۋېتىپ، ھوقۇقلۇق ئورگانلارنىڭ تەشكىلىي تۈزۈم ئىدىيەسىنى سۆزلىگەندە مەن ئۆزۈمنىڭ خۇددى بىرلا چىقىش ئېغىزى بولغان ئۆڭكۈرگە كىرىپ قالغان قۇشقا ئوخشاپ قالغانلىقىمنى چۈشەندىم، بىزنىڭ تەجرىبىخانىمىز، ئىنستىتۇتىمىز، شۇنداقلا مەن ئۆزۈمنۇ ئۇزاقتىن بۇيان ھوقۇقلۇق ئورگانلارنىڭ قاتتىق نازارىتى ئاستىدا تۇرۇۋاتقانلىقىمنى چۈشەندىم. مەسلىنىڭ مەزمۇنى شۇ قەدەر ئېنىق ئىگىلەنگەنىدى. ك گ ب خادىملىرى ۋەزىپىنى ئورۇنلاشتا ئۆزلىرىنىڭ ئۇسۇلى ۋە ھەمكارلىقىنى بىزگە تاڭدى. ئۇلارنىڭ پىكرى مۇنداق ئىدى: ئىنكۇبلار سوتلىنىپ جازا مۇددىتىنى ئۆتەۋاتقان ئايالار ئىچىدىن مەخپىي ھالدا تاللىۋېلىنىدۇ. بۇنداقلار مەملىكەت ئىچىدە ھەمىشە يېتىپ ئاشاتتى. نۇرغۇنلىغان ئايالارنى تۇتۇپ تۇرۇش ئورۇنلىرىدا ۋە سۈرگۈن قىلىنغان جايلاردا ھەرخىل جىنايەتلىرى ئۈچۈن ھەرخىل مادداىلار بويىچە سوتلانغان ئون مىڭلىغان - يۈز مىڭلىغان ئايالار بار ئىدى. شۇڭا، جىنايەتچى ئايالار ئىچىدىن ئىنكۇبلارنى خالىغانچە تاللاشقا بولاتتى. مېنىڭ پىكرىم سورالدى. مەن ئويلاپ باقاي دېدىم.

كېيىنچە مەن ھوقۇقلۇق ئورگانلارنىڭ پىكرى بىلەن تەپسىلىي تونۇشۇپ چىقتىم ۋە ئۇلارنىڭ ئىشنى پۈختا بىلىدىغانلىقى، كۆزلەنگەن ۋەزىپىنى ئورۇنلاشتىكى دەللىكى مېنى يەنە بىر قېتىم ھەيرەتتە قالدۇردى. ئىنكۇبلار ئۆزۈن مۇددەتلىك كېسىمگە ھۆكۈم قىلىنغانلار يەنى ئون يىلدىن يىگىرمە بەش يىلغىچە ئەركىنلىكتىن مەھرۇم قىلىنغان ئايالار

ئىچىدىن تاللىنىشى كېرەك ئىدى. جىنايەتچى ئايال دوختۇرنىڭ تەكشۈرۈشىدىن ئۆتكەندىن كېيىن ئىنكۇبىنىڭ رولىنى ئېلىشتىكى تۆۋەندىكى شەرتلەر ئوقتۇرۇلاتتى: (1) بىر «ئېكىس تۇغۇلغۇچى»نى تۇغسا جازا مۇددىتىنىڭ يېرىمى كەچۈرۈم قىلىناتتى، ئىككى «ئېكىس تۇغۇلغۇچى»نى تۇغسا تولۇق ئازاد قىلىناتتى؛ (2) جىنايەتچى ئايال «ئېكىس تۇغۇلغان» بوۋاقنى ئۇچ ئايغىچە ئېمىتىدۇ، ئاندىن بوۋاقنى شەرتسىز هالدا دۆلەتنىڭ بېقىپ تەربىيەلىشىگە ئۆتكۈزۈپ بېرىدۇ؛ (3) تۇغۇتتىن كېيىنكى كۇتۇنۇش مۇددىتى توشقاندىن كېيىن جىنايەتچى ئايال ئالاهىدە يىراق رايونلاردىكى لاگېرغا ياكى سۇرگۈنگە يۆتكىلەتتى؛ (4) جىنايەتچى ئايال ئۆزىنىڭ رولىنى، ئورنىنى، خىزمەتچى خادىملارنى ئاشكارىلىماسلىققا تىلخەت بېرەتتى؛ تىلخەتتىكى شەرتلەرگە خىلاپلىق قىلىنسا، جىنايەتچى ئايال قايتىدىن سوتلىناتتى.

هوقۇقلۇق ئورگانلارنىڭ جىنايەتچى ئاياللارنى تاللاش لايىهەسى ئومۇمەن ئېيتقاندا مۇشۇنداق ئىدى. مەن ئۇزاق ئويلاندىم. بۇ لايىهەدىن خۇرسەن بولمىدىم، لېكىن باشقىچە چىقىش يولىنمۇ تاپالمىدىم. ئاخىر ماقۇل بولدۇم.

هوقۇقلۇق ئورگان خادىملىرىدىن بىرى بىلەن سۆزلىشىپ قالدىم. ئۇ بىزنىڭ ئىنستىتۇتقا سۆھبەتلىشىش ئۈچۈن كەلگەنىكەن. خېلى ئەقىللىك ئادەم ئىكەن. مەن ئىنكۇبلارنى جىنايەتچىلەر ئىچىدىن تاللاشقا قارىتا ئەخلاقىي جەهەتتىن شەك كەلتۈرگەنىدىم، ئۇ، هازىرچە باشقا ئامال يوق، كېيىنچە مەهبۇسلاردىن تاللاشنىڭ زۆرۈرىيىتى قالمايدۇ، ئىنكۇبلارنىڭ مۇلازىمىتىگە، مەسىلەن، پاهىشە ئاياللارنىڭ مۇلازىمىتىگە ئوخشاش هەق بېرىلىدۇ، دەپ جاۋاب بەردى. بەلكىم، نامسىز تۇغۇلىدىغان بالىلارغا قورساق كۆتۈرۈش بەلگىلىك دائىرىدىكى ئاياللار ئۇچۇن بىر خىل كەسىپ بولۇپ قالار، يەنە كېلىپ، كىرىمى ئوبدان كەسىپ بولۇپ قالار.

بىز تامامەن ئۇدۇل، ئوچۇق - يورۇق، ھېچقانداق تەكەللۇپسىز سۆزلەشتۇق. ئۇنىڭ دېيىشچە، بىر ۋاقىتلار كەلگەندە ئىنكۇباتورلىق ئاشكارا ئىش بولۇپلا قالماستىن، يەنە بالا تۇغۇشنىڭ ئەڭ كۆڭۈلدىكىدەك تۇرى بولۇپ قالارمىش. ئەنە شۇ چاغدا «ئانا»، «ئاتا» دېگەن چۈشەنچىلەر ئومۇمەن رىۋايەت بولۇپ قالىدۇ ياكى پەقەت شەرتلىك مەنىگە ئىگە بولۇپ قالىدۇ.

شۇنداق قىلىپ، ھوقۇقلۇق ئورگانلارنىڭ يوشۇرۇن ۋە يىراقنى كۆزلىگەن مۇددىئاسى بارغانسېرى يالىڭاچلىنىپ بارماقتا ئىدى، يىلتىزسىز ئادەملەرنىڭ يېڭىچە تۇرىنى چىقىرىش ئىشىنى كونترول قىلىشقا بولغان قىزىقىشى قەدەممۇقەدەم ئاشكارىلانماقتا ئىدى. ۋاقتى كەلگەندە بۇ ئىشنى كەڭ قانات يايدۇرۇش مۆلچەرلەنمەكتە ئىدى. نامسىز بالىلارنى مەخپىي تۇغدۇرغان كەسپىي ئاياللار دائىرىسىنى تەدرىجىي كېڭەيتىش، «ئېكىس تۇغۇلغانلار»نى ياتاقلىق مەكتەپلەردە تەشكىللىك تەربىيەلەش كۆزلەنگەنىدى. شۇنداق بولغاندا، بالا تۇغۇش زۆرۈرىيىتىدىن قۇتۇلغان ئاھالىلەر پۈتۈنلەي ئىشلەپچىقىرىش ئەمگىكىگە، باشقا مۇھىم ۋەزىپىلەرگە ۋە ئەڭ ئالدى بىلەن، ئەلۋەتتە، باش تارتىشقا بولمايدىغان دۇنيا ئىنقىلابى ئىشلىرىغا ئۆزىنى بېغىشلىيالايتتى، كومۇنىستلار بۇ مەقسەتتىن ۋاز كەچمەيتتى. «ئېكىس تۇغۇلغانلار» دۇنيا تارىخىغا چېكىت قويىدۇ، شۇنىڭدىن كېيىن يېڭىدىن يىل ھېسابى باشلىنىدۇ...

ئۇ مېنىڭ سۆھبەتدىشىم، نازارەتچى گەپ ياسىمايى سۆزلە- ۋەردى: «ئېكىس تۇغۇلغانلار، ئاخىرقى چېكىتنى قويىدۇ، ئەسلىدە بۇرۇنلا شۇنداق قىلىش كېرەك ئىدى. پۈتۈن دۇنيادا تىنچلىق ئۈچۈن كۈرەش قىلىش دېگەندەك چىرايلىق سۆزلەرنىڭ ھەممىسى بىر تىينىغا ئەرزىمەيدىغان قۇرۇق گەپ. ئەگەر ھەل قىلغۇچ سۆز ئاتوم بىلەن زەربە بېرىشتە بولسا، دەل «ئېكىس تۇغۇلغان» ئادەم شۇنداق زەربە بېرىدۇ. ئۇنىڭ كۆزى قىيمايدىغان ھېچنېمىسى يوق، ئۇنى ھېچ نەرسە ھېچكىمگە باشلاپ تۇرمايدۇ،

ئۇنىڭ تېگى - تەكتى يوق، ئۇنىڭ ۋەتىنى سىستېما، شۇ سىستېما ئۇنىڭغا پىروبىركىدا ھايات بەرگەن. كۇنۇپكىنى بېسىشتا ئۇنىڭ قولى تىترەپ قالمايدۇ. گەپ كىمنىڭ بىرىنچى بولۇپ قول سېلىشىدا، كىم يېتىلدۇرگەن ‹ئېكىس تۇغۇلغۇچە-نى›نىڭ بىرىنچى بولۇپ يادرو زەربىسىنى بېرىشىدە !»

موسكۋاغا يېقىن ئورمانلىقتىكى ئىلگىرى ئىشچىلار ئۈيۈشمىلىرىغا تەئەللۇق بولغان چاققانغىنا ساناتورىيە كۆپ ئۆتمەي ئىلمىي تەتقىقات بازىسى قىلىنىپ بىزگە ئۆتكۈزۈپ بېرىلدى. ئىشخانىلار، ياتاقلار، مۇھاپىزەتچىلەر ۋە باشقا خىزمەتچىلەرنىڭ ئۆيلىرىنى قايتا قۇرۇش ھەم جاھازىلاش ئىشلىرى بىلەن يېرىم يىل ئۆتتى.

مەن ئانچە ئالدىرىمايتتىم. لېكىن، ئاخىر ئىشقا چۈشۈش ۋاقتى كەلدى. راستىنى ئېيتسام، ئىش باشلانغاندا كۆڭلۈم غەش بولدى. شۇڭا، ئىنكۇبلارغا قوشۇپ ئەۋەتىلگەن ھۆججەتلەردىكى مەلۇماتلاردىن باشقا ئۇلارنىڭ كىم ئىكەنلىكىگە زادى قىزىقمىدىم. ئۇلارغا قاتتىق رەسمىيەت بويىچە مۇئامىلە قىلدىم، ئۇلار بىلەن قىسقا، سوغۇق سۆزلەشتىم. ئۇلار دوختۇرخانىغا بەلگىلەنگەن ۋاقىتتا ئۇستى يېپىق ماشىنىدا، پۇقراچە كىيىندۈرۈلگەن ھالەتتە بىردىن - بىردىن ئېلىپ كېلىنەتتى. ئۇلار «ئېكىس تۆرەلمە»لەر كۆچۈرۈلىدىغان ئوبيېكتلار بولۇپ، ماڭا ھەممىسىنىڭ چىرايى ئوخشاشتەكلا كۆرۈنەتتى. مەن ئۇلارنىڭ ئىسمىنى ئاتىماستىن، ئايال دەپلا چاقىراتتىم: «ياخشىمۇسىز، ئايال. ئەھۋالىڭىز قانداق، ئايال؟ ئاستىراق، ئايال، مەن سىزنى تەكشۈرۈپ كۆرۈشۈم كېرەك، جىم تۇرۇڭ». پەقەت شۇنداقلا. مېنىمۇ پەقەت پىروفېسسور دەپلا ئاتاش بەلگىلەنگەنىدى. ئۇنىڭدىن باشقا، ھېچقانداق ئارتۇق گەپ بولمايتتى. بارلىق ئىنكۇبلار پەقەت ئارىيەتكە ئېلىنغان قورساقلاردىنلا ئىبارەت ئىدى. ئۇلارنىڭ بىرىنىڭمۇ چىرايى ئېسىمدە يوق، چۈنكى خىزمەتتە بۇنىڭ ھاجىتى يوق ئىدى.

هالبۇكى، ئۇلاردىن بىرىلا بۇ قائىدىدىن مۇستەسنا بولدى... بۇ ھەقتە كېيىن... بۇ ھەقتە كېيىنرەك سۆزلەي...

مانا، سەن قىرغاقتا كەلدىڭ، ئۇنىڭ نېرىسىدا باشقا دەريا بار...

سەن ئاۋارە بولۇپ، بۇنى ئويلىماسلىق، ئەسلىمەسلىكنىڭ ئامالىنى ئىزدەيسەن. ئاخىر قانداق بولدى؟ ئۆزۈڭدىن قېچىپ قۇتۇلۇشنىڭ بىھودىلىك، ئەخمەقلىق بولىدىغانلىقىغا قايىل بولمىدىڭمۇ؟ ئۆلۈپ كېتىش مۇمكىن، ئەما ئۆزىدىن قېچىپ قۇتۇلۇش مۇمكىن ئەمەس. بۇ مەنىدىن ئالغاندا، ئىنسان ئۆلسىمۇ، مەڭگۈلۈك بولۇپ قالىدۇ.

ۋاي خۇدايىم، نېمە ئۈچۈن چۈشەندۇرگىلى بولمايدىغانىنى چۈشەندۇرۈشكە ئۇرۇنسەن، نېمە ئۈچۈن كۆڭۈلنىڭ تۈۋىسىز چوڭقۇرلۇقىغا ئۆزۈڭنى ئاتىسەن، سۆزگە بېقىنمايدىغان، ھېچبولمىغاندا سېنىڭ سۆزۈڭگە بېقىنمايدىغان ئىشنى سۆزلەپ بېرىش ئۈچۈنمۇ؟!

سەن ئۆزۈڭنى پەۋقۇلئاددە كۆچلۈك شەخس دەپ ھېسابلايتتىڭمۇ، يۇقىرى دەرىجىدىكى مەقسەتكە مۇۋاپىق مۇلاھىزە تەلەپ قىلىنغان چاغدا سەن ئۆزۈڭگە ئوخشىماي قالساڭ ئەجەبلىنەرلىك بولمامدۇ. لېكىن، بۇ قېتىم ئۆزۈڭگە ئىگە بولالماي قالدىڭ... خۇددى بىر كومپىتانىڭ يەنە بىر كومپىتاغا سوقۇلغىنىدەك، سەن دۇچ كېلىدىغان ئىشتىن ھېچقانداق ئالدىن ئۇچۇر بېرىلمىگەنىدىغۇ. ھەممە ئىش ئۆز يولى بىلەن كېتىۋاتقانىدىغۇ.

بۇ ۋەقە ئىككىنچى يىلى ئەتىيازدا يۈز بەردى. بۇ چاغدا بىرىنچى تۈركۈمدىكى جىنايەتچى ئايالالارغا تۆرەلمە كۆچۈرۈلۈپ، تېگىشلىك تەببىي كۇتۇنۇشكە تاپشۇرۇلغانىدى.

ئۇ ئايالنى شۇ كۈنى خۇددى باشقا ئايالالارنى ئېلىپ كەلگەنگە ئوخشاش، «فېلدشېر» نىڭ ھەمراھلىقىدا ئېلىپ كېلىشتى؛ بىز ئىنكۇبلارنى ساقلايدىغان قاراۋۇللارنى «فېلدشېر» دەپ قويياتتۇق.

ياردەمچى تەتقىقاتچى بىلەن تېببىي سېستىرا ئۇنى مېنىڭ ئىشخانامغا ئېلىپ كىرگەندە مەن ئۇنىڭ دەسلەپكى تەكشۈرۈش مەلۇماتلىرىغا كۆز يۈگۈرتۈپ ئولتۇرغانىدىم. ھەممىسى نورمال ئىدى ــ ئومۇمىي ساغلاملىق كۆرسەتكۈچلىرى، جىنسىيەت ئەھۋالى، مېنىڭ كۆڭۈل بۆلىدىغىنىم پەقەت شۇ ئىدى ــ تەكشۈرتۈشكە كەلگەن ئايالنىڭ كۆچۈرۈلگەن ھامىلىنى ئۆستۈرۈش ئىقتىدارى. ئۇنىڭدىن باشقىلىرى مەخسۇس خادىملارنىڭ ئىشى، شۇلارنىڭ ۋەزىپىسى ئىدى. بۇ مەنىدىن ئالغاندا، خىزمەت نۇقسانسىز بولمىغان تەقدىردىمۇ، ناھايىتى ئېنىق ئىدى، ھېچقانداق مەسىلە چىقمايتتى. مەسىلە چىققۇدەك نېمە ئىش بولسۇن. ئەمگەك ئورۇنلىرىدا ۋە تۇرمىلەردە ئىنكۇب نامزاتلىرىنى مەخسۇس كەسپىي خادىملار تاللايتتى، مەقسەتكە لايىقلىرىنى ئەستايىدىل تەكشۈرۈشتىن ئۆتكۈزەتتى. ھامىلىنى ئۆستۈرۈپ بېرىشكە ماقۇل بولغان ئاياللار جازا مۇددىتىنى مۇنداق ئاجايىپ ئۇسۇل بىلەن قىسقارتىش پۇرسىتىنى قولدىن بېرىپ قويماسلىق ئۈچۈن بۇ ئىشقا ھەممىدىن بەكرەك قىزىقاتتى: بوۋاقنى قورساقتا كۆتۈرۈپ تۇغۇپ بەرسىلا كېسىم ۋاقتى بىرمۇنچە يىلغا قىسقىرايدۇ ئەمەسمۇ ! مۇنداق بولۇشى ھېچكىمنىڭ ئوخلىسا چۈشىگە كىرگەن ئەمەس ! ئۇلار بىزنىڭ دوختۇرخانىغا ئېلىپ كېلىنگەندە قورقۇش ۋە ئۇمىدتىن تىترەپ، ئۆزلىرىنىڭ قورقۇنچلۇق يولىدا چاقنىغان كىچىككىنە نۇر يەنە غايىب بولمىغاي دەپ تەڭرىگە ئىلتىجا قىلىشاتتى. كىلىنىكىلىق تەكشۈرۈشنىڭ ئاخىرقى باسقۇچىغا كەلگەندە ئىنكۇب بولۇشقا يارىمايدىكەن دەپ ھەممىنى يوققا چىقىرىشلىرى مۇمكىن ــ دە. تەبىئىيكى، ئاياللار شۇنى ئويلاپ جىددىيلىشەتتى.

ئىشخانىغا يېڭىدىن كىرگۈزۈلگەن جىنايەتچى ئايالنى ئىشىكنىڭ يېنىدىكى ئورۇندۇققا ئولتۇرغۇزۇپ قويۇشتى. مەن ئۇنىڭ «ياخشىمۇسىز» دېگەن بىر ئېغىز سۆزىگە قىسقىچىلا جاۋاب قايتۇرۇپ، كىملىك نومۇرى، قامالغان ئورنى تىزىملانغان

ماتېرىيالغا قايتىدىن قاراپ چىقتىم، فامىلىسىگە يەنە بىر قېتىم كۆز يۈگۈرتكەن بولسامۇ، شۇھامان ئۇنتۇپ قالدىم، لوپاتىنا ئىدىغۇ دەيمەن. فامىلىلەر ئادەتتە ئۇنتۇلۇپ كېتىدۇ، ئۇلار بىر بولسا بەك مۇرەككەپ، يەنە بىر بولسا بەك ئاددىي بولىدۇ. ئەمما، ئۇ ئايالنىڭ ئىسمى ماڭا غەلىتە تۇيۇلدى — رۇنا. مۇشۇنداقمۇ ئىسىم بولامدۇ، قانداقتۇر رۇنىك[1] مەنىسى بارەك، كۈلگۈم كېلىپ بېشىمنى كۆتۈردۈم. ئالدى بىلەن كۆزۈمگە تاشلانغىنى شۇ بولدىكى، ئۇ ئايال كۆزئەينەكلىك ئىدى. دېمەك، ئىنكۇبلار ئىچىدىمۇ مۇشۇنداق كۆزئەينەك تاقايدىغان بىرى پەيدا بوپتۇ - ده. ئۇ زىيالىي چىراي ئىدى. مەجبۇرىي ئەمگەككە سېلىش ئورنىدا ئۇنىڭ كۇنى تەس بولۇۋاتقاندۇر دەپ ئويلاپ قالدىم، ئۇ يەرلەردە تىل - ھاقارەت، سوقۇشۇش، چاپلىشىشتەك ئىشلارنىڭ بولۇپ تۇرىدىغانلىقى ئېنىق... چىرايى - تۇرقى خېلى يامان ئەمەس كۆرۈنىدۇ، ئەركىنلىكتە يۈرگەن چاغلىرىدا تېخىمۇ چىرايلىق بولغىيدى، بەلكىم گۈزەل ساھىبجامال بولغىيدى. ھالبۇكى، ئۇنىڭ قاراشلىرى ئۆزىنىڭ ھازىرقى ھالىغا ماس كەلمەيتتى، گۇناھكارلارچە تارتىنىپ كۇلۇمسىرىمەيتتى، كۆزلىرىنىڭ قاراشلىرىدا خۇشامەت ئالامەتلىرى سېزىلمەيتتى. كۆزئەينەكنىڭ كەينىدىكى قوي كۆزلىرىدىن پەقەت سالماقلىق قىزىقىش ئىپادىسىلا بايقىلاتتى. ئۇنىڭ ئەركىنلىكتە يۈرگەن چاغلىرىدا ئۆزىنى تۇزەشتۇرۇپ، قاشلىرىنى تېرىپ، كىرپىكلىرىنى بويىاپ، ئەينەك ئالدىدا پەرداز قىلىپ يۈرگەنلىكىنى تەسەۋۋۇر قىلغىلى بولاتتى. بىراق، بۇ ئۇنىڭ تاشقى قىياپىتىگە قاراپلا دەپ قويغان گەپ، ئۇ قانداقتۇر ئېغىر جىنايەت ئۆتكۈزمىگەن بولسا، ئون يىلغا كېسىلەرمىدى، ئايال

---

① رۇنىك — رۇنى — قەدىمكى گېرمان يېزىقى. ئورخۇن - يېنىسەي ۋادىلىرىدا تېپىلغان مەڭگۈ تاشلاردىكى قەدىمكى تۈرك يېزىقىمۇ رۇنىك يېزىقىغا ئوخشاپ كەتكەنلىكى ئۈچۈن ئىلىم ساھەسىدە «ئورخۇن - يېنىسەي رۇنىك يېزىقى» ياكى «قەدىمكى تۈرك رۇنىك يېزىقى» دەپ ئاتالغان.

مەھبۇس بولۇپ قالارمىدى... مانا ئەمدى ئۇ «ئېكىس بوۋاق»نى تۇغۇپ، جازا مۇددىتىنى قىسقارتماقچى بولۇۋاتىدۇ.

— ھە، مۇنداق گەپ، ئايال، — دېدىم مەن، — تەكشۈرۈش ئانالىزىنى يەنە بىر قېتىم، قايتا ئىشلەشكە توغرا كېلىدۇ. كېيىن قانداق قىلىشنى شۇ چاغدا بەلگىلەيمىز.

ئۇ گەپ قىلمىدى.

— ئەسكەرتىپ قويىدىغان گەپ - سۆزلىرىڭ بارمۇ؟

— نېمىنى كۆزدە تۇتۇۋاتىسىز؟ — دېدى ئۇ.

— سالامەتلىك ئەھۋالىڭنى. باشقا گەپ يوق.

— يوق، ھازىرچە يوق.

— تەييارلىق باسقۇچىدىكى قائىدە - تۈزۈملەرگە قەتئىي رىئايە قىلىش كېرەك. بۇنى ساڭا باشقىلار ئېيتىپ بېرىدۇ. ئەگەر ھەممە ئىش جايىدا بولسا، كېلەر ھەپتىنىڭ بېشىدا تۆرەلمىنى كۆچۈرىمىز، سەيشەنبە ياكى چارشەنبە كۈنى، ئۇنىڭدىن بۇرۇن ئەمەس. شۇڭا، كۈتۈپ تۇرۇشقا توغرا كېلىدۇ.

— مەن ئالدىرىمايمەن. نېمە بولسا بولمامدۇ.

ئۇنىڭ قوپال جاۋابى مېنى ھەيران قالدۇردى. بىزنىڭ بۇ يەردە بۇنداق ئەھۋال تېخى كۆرۈلۈپ باقمىغانىدى. مەن كۆزئەينەكلىك ئايالغا تىكىلىپ قاراپ ئورنۇمدىن تۇردۇم ۋە ئۇستەلنىڭ كەينىدىن ئۆتۈپ ئۇنىڭ ئالدىغا كەلدىم. ئۇمۇ ئورنىدىن تۇردى. مەن بىلەن بۇنداق تەلەپپۇزدا سۆزلىشىشكە بولمايدىغانلىقىنى ئۇنىڭغا ئۇقتۇرۇپ قويۇش ئۈچۈن قاتتىق سۆز قىلدىم:

— ئەگەر ئالدىرىماسىڭ، نېمە بولسا بولمامدۇ دېسەڭ، ئەمىسە نېمەدەپ بىھۇدە ئاۋارە بولۇپ يۈرسەن؟ بۇ يەرگە نېمە مەقسەت بىلەن كەلدىڭ؟ نەگە، نېمە ئۈچۈن باردىغانلىقىڭنى بىلەمتىڭ؟

— بىلەتتىم، ئەلۋەتتە، بىلەتتىم.

— ھە، ئەمىسە نېمە گەپ؟ مەن سەندىن سوراۋاتىمەن، ئايال.

بۇ يەرگە نېمە ئۈچۈن كەلدىڭ؟

— نېمە ئۈچۈن؟ سىزنى كۆرۈپ بېقىش ئۈچۈن، پىروفېسسور، بۇ ئىشلارنىڭ راستلا بالىلار ئويۇنى ئەمەسلىكىنى كۆرۈپ بېقىش ئۈچۈن كەلدىم.

— شۇ گەپلىما؟

— سۆزۈمگە ئىشىنىڭ، پەقەت شۇ گەپلا. سىزنى كۆرۈپ، ھەقىقەتنى يۈزىڭىزگە سالاي دېدىم.

— ھە، شۇنداقمۇ؟! — ئاغزىمدىن ئىختىيارسىز چىقىپ كەتتى ئاندىن قىسقا ھەم قاتتىق قىلىپ مۇنداق دېدىم:

— سەن ئۆز رازىلىقىڭ بىلەن تىلخەت بەرگەنمىدىڭ؟

— ھەئە، بەرگەن.

— سېنىڭ بۇ قىلمىقىڭ تىلخەتكە خىلاپلىق قىلغانلىق ھېسابلىنىپ، جازا مۇددىتىڭ يەنە ئۇزارتىلىدىغانلىقىنى بىلەمسەن؟

— بىلىمەن.

— بۇنىڭدا بىر جىددىي زۆرۈرىيەت بارمۇ؟

— بار. بۇ سۆھبەتتە جىددىي زۆرۈرىيەت بار. بۇ سىز ئۈچۈن زۆرۈر.

— مەن ئۈچۈن؟ بىز سەن بىلەن بىرەر مەسىلىنى ھەل قىلىۋاتامدۇق؟

— ھەل قىلىۋاتىمىز. ئادەملەر تەبىئەتنىڭ ۋە پەرۋەردىگارنىڭ بۇيرۇغىنى بويىچە كۆپىيىمدۇ ياكى ئالۋاستىنىڭ ئۆگەتكىنى بويىچىمۇ، بۇ مەسىلە ئەمەسمۇ؟

مەن بەجايىكى تۇيۇقسىزدىن تامنىڭ ئۈستىگە چىقىپ قالغاندەك ئۇن چىقمىدىم. ئاندىن قەھر - غەزىپىمنى ئاران بېسىپ مۇنداق دېدىم:

— بۇنىڭ ئۈچۈن مېنىڭ ئۆزۈمنىڭ كاللام بار، خېنىم. بىز خوشلاشساق بولغۇدەك. ئەپسۇس، سەن جازا مۇددىتىڭنى قىسقارتماستىن، ئەكسىچە ئۇزارتىدىغان بولدۇڭ. بۇنى ئۆزۈڭدىن

كۆر.

— مەن دېمەكچى بولغىنىمنى دەپ بولدۇم.

— سەن بەك ھەددىڭدىن ئېشىپ كەتمەكتىمۇ؟ كېيىن ئۆكۈنۈپ قالماسسەنمۇ؟

— مەن جىنايەتچى ئايال، ئاندرېي ئاندرېيېۋىچ، — ئۇ كۈتۈلمىگەندە مېنىڭ تولۇق ئىسمىمنى تىلغا ئالدى، ھەر كۈنى يۈز قېتىملارچە ئېيتىلىپ تۇرىدىغان بۇ ئىسىم ئۇنىڭ ئاغزىدىن بىر خىل غەلىتە ئاڭلاندى، — مەن بىر جىنايەتچى ئايال، پەقەت شۇلا، — دەپ تەكرارلىدى ئۇ، — مەن ئۆزۈمنىڭ نېمە قىلىۋاتقانلىقىمنى بىلەتتىم. ئاخىر ئۆزۈمنىڭ دېگىنىمدەك قىلدىم. بۇنى مەن ئۆزۈمنىڭ بۇرچۇم دەپ ھېسابلىدىم. شۇ بۇرچۇمنى قولۇمدىن كېلىشىچە ئادا قىلدىم. بۇ سۆھبەت سىزنىڭ بىر يەرلىرىڭىزنى غىدىقلاپ، سىزنى ئويلاشقا مەجبۇر قىلسا ئەجەب ئەمەس. مېنىڭ دەيدىغىنىم شۇ.

— سەن بۇ يەردە ۋەزخانلىق قىلىمەن دېمە ! — دېدىم ئاچچىقىم كېلىپ ۋە كۈتۈلمىگەن، ئەمما ئىنكۇبلار ئىشىدا ھامان ساقلانغىلى بولمايدىغان توقۇنۇشنىڭ يۈز بەرگەنلىكىنى چۈشىنىپ، — سېنىڭ ئورنۇڭغا ئونلىغان ئىختىيار قىلغۇچىلار تېپىلىدۇ !

— ھەممىدىن قورقۇنچلۇق بولغىنى شۇ، — دەپ قويدى ئۇ، — بۇ سىزنىڭ ۋىجدانىڭىزغا باغلىق. پۈتۈنلەي سىزنىڭ ۋىجدانىڭىزغا باغلىق.

— ۋىجدان بىلەن ۋىجدانىڭ پەرقى بار ! — دەپ كېسىپ ئېيتتىم مەن.

— بۇنداق گەپنى ئۆمرۈمدە بىرىنچى قېتىم ئاڭلاۋاتىمەن.

— پەلسەپىۋى مۇنازىرىنى ۋاقتى يېتىدىغانلارغا قالدۇرايلى. سېنى ئۇنداق ئىش ئۈچۈن چاقىرمىدۇق. قايتىپ كەت. ساڭا قىلىدىغان گېپىم يوق.

مەن چاقىرىش كۇنۇپكىسىنى باستىم. ئۇنى ئېلىپ

كېتىدىغانلار كىردى.

— خەير - خوش، — دېدى ئۇ چىقىپ كېتىۋېتىپ.

ئىشىك يېپىلدى. مەن ئىش ئۈستىلىمگە قايتىپ كەلدىم. باشقا ئىشلار، باشقا غەملەر باشلاندى.

لېكىن، كۆڭلۈمنى غەش قىلغان ھېلىقى ۋەقە كاللامدىن چىقىپ كەتمىدى. «ھەققانىيەتچى» ئايالنىڭ كەشنى توغرىلاپ، نەدىن كەلگەن بولسا شۇ يەرگە، ئەمگەك ئورنىغا (كوستروماغا يېقىن بىر يەردىغۇ دەيمەن) ئېلىپ كېتىشكە كۆرسەتمە بېرىشىم كېرەك ئىدى، شۇ يەردە ئۇ ئۆزىنى قالتىس چاغلاپ يۈرىۋەرسۇن. بىراق، بۇ ئىشنى كېيىنگە قويدۇم. ئىش ئۈستىدە، تېلېفونلار ۋە سۆھبەتلەر ئارىلىقلىرىدا ئۇ خىيالىمغا كىرىۋالاتتى، ئۇنى زادى ئۇنتۇپ كېتەلمىدىم، لېكىن دىل ئارامىمنى بۇزۇپ، يۈرىكىمنى تاتىلاۋاتقان شۇ ئىشنى ھېچكىمگە، خىزمەتداشلاردىن بىرىگىمۇ، ھەتتا بىرقەدەر يېقىن ئۆتىدىغانلارغىمۇ، ھېچكىمگە سۆزلەپ بەرمىدىم.

ئەھۋالىم غەلىتە، بەكلا غەلىتە بولۇپ قالدى، ئۆزۈمنى ئۆزۈم تونۇيالماي قالدىم. نېمە ئۈچۈندۇر ئۇ ئايالنىڭ دېلوسىنى ئوبدانراق، تەپسىلىيرەك كۆرۈپ چىققۇم كەلدى. ئۇ كىم؟ نەدىن كەلگەن؟ نېمە ئۈچۈن قامالغان؟ قايسى ماددا بويىچە؟ پىسخىك ھالىتى نورمال بولمىغانلار ئەمگەك ئورۇنلىرىدا قالدۇرۇلمايتتى. لېكىن، ئۇ نېمىدېگەن تىزگىنسىز ئايال؟ قانداق پېشكەللىكنىڭ شامالىلىرى ئۇنى ئۈچۈرۈپ كەلدىكىن، ئۇنىڭ ئىچىدە قانداق خىياللىرى، دېمەكچى بولغان قانداق سۆزلىرى بارىكىن، ئەگەر ئۆز ئىختىيارىغا قويۇپ بېرىلسە، مېنىڭ ۋىجدانىمغا زەربە بېرىش، دىلىمغا ئازار بېرىش، يۈرىكىمنى قان قىلىش ئۈچۈن ئۇ يەنە نېمىلەرنى دەپ كېتەتتىكىن. ۋىجدان تەلەپكارلىرىنىڭ تۇراقلىق نۇقتىئىنەزەردىن باشقا ھېچنېمىسى بولماسلىقى مۇمكىن، ئۇلارنىڭ زەربىدارلىق كۈچى ئەنە شۇنىڭدا. ۋىجدان ئەڭ ئالدى بىلەن ئىچكى مۇستەقىللىققا ئىگە بولۇشى كېرەك، ئۇنداق

بولمىغاندا، ئۇ بازاردىكى ئېلىپ ـ سېتىشقا بولىدىغان كونا مالغا ئوخشاپ قالىدۇ. ئومۇمەن، دۇنيادا ۋىجدان چۈشەنچىسىدىن ئارتۇق ئۇقۇم بارمۇ؟ ھېلىقى جىنايەتچى ئايالنىڭ خۇددى ئامېرىكا قىتئەسىنى ئاچقاندەك ھەيۋە قىلىپ تۇرغىنىنى كۆرمەمدىغان ! ئۇنىڭدەك بىر جىنايەتچىگە، سوتلانغان گۇناھكارغا ۋىجدان ھەققىدە گەپ سېتىشنى كىم قويۇپتۇ؟ !

مەن گەرچە شۇنداق ئويلىغان بولسامۇ، ئۆزۈمدىن نەپرەتلىنىشكە باشلىدىم. كىمنىڭ ئالدىدا، نېمە دەپ ئۆزۈڭنى ئاقلىماقچى بولىسەن؟ ! ئاجىز ئىكەنسەن ـ دە. نېمە ئۈچۈن دائىم شۇ ئايالنىلا ئويلايسەن؟...

مەن ئۇنىڭ دېلوسىنى قايتىدىن ئېچىپ كۆردۈم. لوپاتىنا رۇنا فېدۇلوۋنا، سوۋېتقا قارشى ماتېرىياللارنى ساقلىغان ۋە تارقاتقانلىقى ئۈچۈن 158 ـ ماددا بويىچە سوتلانغان... ھە، ئەمدى چۈشىنىشلىك بولدى، ئۇنىڭ ئۈچۈشىدىنلا قانداق قۇش ئىكەنلىكى كۆرۈنۈپ تۇرمامدۇ؟ ! ھە، مۇنداق ئىكەن ـ دە، ئەسلىي مۇنداق ئىكەن ـ دە، بۇ خىلدىكىلەر ھەمىشە مۇشۇنداق، دائىم نارازىلىق بىلدۈرۈپ، ئۆزلىرىنى كۆرسىتىپ يۈرۈشىدۇ، بۇ قېتىممۇ يەنە ئۆزىنى كۆرسىتىپ باقاي دەپتۇ ـ دە... نىكاھسىز، ئاجراشقان. بۇنداق مۇئتەھەم بىلەن كىم ئۆي تۇتالايدۇ. ئەجەبلىنەرلىك ئەمەس.

كېيىن باشقا ئىشلار بىلەن بولۇپ كەتتىم، پەقەت بىخەتەرلىك ساندۇقلىرىدىلا ساقلىنىشقا تېگىشلىك بولغان ماتېرىياللارنى ئېلىپ يۈرمەسلىك ئۈچۈن خىزمەتتىن كېيىن ئىشخانىدا قالدىم. رۇنا لوپاتىناغا مۇناسىۋەتلىك بولغانلىقى ھەممىسىنى ئوقۇپ چىقتىم. نەتىجىدە قانداق خىيالغا كەلدىم؟ ئومۇمەن ئالغاندا، ئۇ بەلگىلىك تۈرمۇش قارىشىغا ئىگە بولغان ئۆزگىچە ئايال ئىدى. بۇنداق شەخسلەر ھەرقايسى دەۋرلەردە دىنىي، سىياسىي، ھۆكۈمەت دائىرىلىرىدىكى رادىكاللار، ئۆكتىچىلەر قاتارىدا كۆرۈلۈپ تۇرىدۇ. ئۇلارنىڭ ئىچىدە ھەرخىل ئادەملەر

بولىدۇ. ئۆزلىرىنى ئەۋلىيا چاغلاپ، ئۆزلىرىگە ئەگەشكەنلەرنىڭ ھەممىسىنى ئىدىيە ئۈچۈن قۇربانلىققا تۇتۇپ بېرىشكە تەييار تۇرىدىغانلارمۇ بار... بىراق، رۇنانىڭ نېمە گۇناھى بار؟ ئەھۋالدىن قارىغاندا، ئۇ بىر تەنھا خىيالپەرەستەك قىلىدۇ. كىم بىلسۇن. ئۇنى بىر قېتىملا كۆرۈپ، بىرنەچچە ئېغىز گەپنى ئاڭلاپلا ئۇنىڭ قانداقلىقىنى نەدىن بىلەي. ھە، ئۇ ئېغىر قىسمەتكە قالغان ئادەم ئىكەن، ئەلۋەتتە — ئوقۇتقۇچى بولغان، كېيىن ھۆججەتلىك فىلىم ئىشلەش خىزمىتى بىلەن شۇغۇللانغان، سوۋېت مەكتەپلىرى ھەققىدە ھۆججەتلىك كىنو سېنارىيەلىرىنى يازغان. ھالبۇكى، بىزدە مەكتەپ مەسىللىرى ھەمىشە ئۆتكۈر ئىجتىمائىي مەسىلە بولۇپ كەلگەن ـدە!.

ئۇشتۇمتۇت ئاشۇ ئۇنتۇلماس ۋاۋانى، ۋالېرىيە ۋالېنتىنوۋنانى ئەسلەپ قالدىم، ئۇنىڭ قابىلىيەتلىك ئوقۇغۇچىسى ھازىر نېمە قىلىۋاتقانلىقىنى ئۇ بىلسە ئىدى! بىراق، بۇ ئۆتكۈنچى خىيال ئىدى. رۇناغا كەلسەك، ئەھۋالدىن قارىغاندا، ئۇ ئىنىسى لوپاتىن ئىگور فېدولوۋىچنىڭ ئىشى بىلەن سوتلانغاندەك تۇراتتى. دەل شۇ ئىنىسى كەسپىي كىنو خادىمى بولۇپ، داڭلىق ۋ گ ئى ك[1]نى پۇتكۈزگەنىكەن. ئەھۋالدىن قارىغاندا، رۇنا شۇ ئىنىسىنىڭ تەسىرى ۋە ياردىمى بىلەن مەكتەپلەرگە ئائىت كىنو سۈژېتلىرىنى يېزىشقا كىرىشكەن بولسا كېرەك. كېيىنكى ماتېرىياللاردا كۆرسىتىلىشىچە، سابىق ئوقۇتقۇچى رۇنا لوپاتىنا گوركىي نامىدىكى كىنو ئىستۇدىيەسىنىڭ ھەۋەسكارلار بۆلۈمىدە ئىشلىگەن ۋاقتىدا كىنو ھەۋەسكارلىرى ئارىسىدا ئىدىيەۋى مەزمۇنى گۈمانلىق بولغان پىكىر ئېقىمىنى تارقىتىشقا ماسلاشقانىكەن. رۇنانىڭ سەنئەتتە خاھىشچانلىق يولىنى تۇتۇپ، سوۋېت ئادەملىرى ۋە ئۇلارنىڭ تۇرمۇشىنىڭ سەلبىي تەرەپلىرىنى كۆرسىتىدىغان

① ۋ گ ئى ك — «پۇتۇن مەملىكەتلىك قىزىل بايراق ئەمگەك ئوردېنىغا ئېرىشكەن كىنوچىلىق ئىنستىتۇتى» دېگەننىڭ قىسقارتىلمىسى.

ھۆججەتلىك سۈزۈتلارنى ياقلىغانلىقىغا گۇۋاھ بولغۇچىلار بار ئىكەن. بۇ ئەيىبنامىنىڭ مۇقەددىمىسى ئىدى.

دېلودىكى ئاساسلىق ئەيىبلەنگۈچى ئۇنىڭ ئىنىسى ئىگور لوپاتىن بولۇپ، ئەيىبنامىدە مۇنداق يېزىلغان: «ئۇ كەسپىي كىنو ئوپېراتورى بولۇپ تۇرۇقلۇق، دۆلەتنىڭ ئەسۋاب - ئۈسكۈنىلىرىنى ۋە مەبلىغىنى جىنايى جازاغا لايىق پائالىيەتلەرگە ئىشلەتكەن ــ سوۋېت تۇرمۇشىنىڭ ئەملىي ئەھۋالىنى بۇرمىلايدىغان، سوۋېت جەمئىيىتىگە ۋە دۆلەت تۈزۈمىگە ھاقارەت كەلتۈرىدىغان ھۆججەتلىك لېنتىلارنى تارتىپ، غەرب جامائەتچىلىكىگە ساختا ئۇچۇر يەتكۈزگەن». يەنە مۇنداق بىر مەزمۇن تەكىتلەپ كۆرسىتىلگەنىدى: «سوتلانغۇچى بۇ جىنايى ئىش بىلەن ھەقسىز شۇغۇللانمىغان، بەلكى سوۋېت دۆلىتىگە ھاقارەت كەلتۈرىدىغان كىنو ماتېرىياللىرىنى غەربنىڭ چەت ئەل پۇلىغا ساتقان». ئەنە شۇ يەرلەردىكى، چەت ئەللەردىكى كىنوخانىلاردا ۋە تېلېۋىزىيە قانالىلىرىدا بۇ ماتېرىياللار كۆرسىتىلگەندە بىزنىڭ ئالاھىدە خادىملىرىمىز بۇ كىنو لېنتىلىرىنىڭ نەدىن كەلگەنلىكىنى ئېنىقلىغان.

مۇنداق ئەھۋاللاردا ئۇ فىلىمنى كۆرگەنلەر: ۋاي، بىز بىلمىدىغان ئىشلار ئىكەنغۇ، دېيىشىدۇ، راست شۇنداق بولغانمۇ ياكى ئۇنداق ئەمەسمۇ، ئۇنى كىم بىلىدۇ، ئىشقىلىپ، نەتىجىدە رۇنا لوپاتىنا جىنايى قىلمىش بىلەن ئەيىبلەنگەن. ئۇ ئىنىسىغا بېۋاستە ماسلاشقان دەپ ئەيىبلەنگەنىدى ــ ئىنىسى «قانۇنسىز تارتىلغان» لېنتىلارنى رۇناغا بەرگەن، رۇنا ئۇ لېنتىلارنى بىر يېقىن دوستىنىڭ ئۆيىدە ساقلىغان. بۇ باغلىنىشلار ئىز قوغلىشىپ ئېنىقلانغان. كىمدۇر بىرى مەلۇمات بېرىپتۇ. ئىگور قولغا ئېلىنغان، رۇنا ئىشىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ئۈچۈن دوستىنىڭ ئۆيىگە يۈگۈرۈپ كىرگەندە مۇناسىۋەتلىك ئورۇنلارنىڭ خادىملىرى ئۇنى شۇ يەردە ساقلاپ ئولتۇرغان. شۇنداق قىلىپ، ئۇ نەق پاكىت بىلەن قولغا چۈشكەن. ئاندىن

كۈتۈلمىگەن ئىش بولغان ــ سوراق داۋامىدا رۇنا پۈتۈن كۈچى بىلەن ئىنسىنىڭ ئەھۋالىنى بىر ئاز بولسىمۇ يېنىكلىتىشكە ئۇرۇنغان. ئۇ ئاساسلىق گۇناھنى ئۆز ئۈستىگە ئالغان. ئۇ: سوۋېت كىشىلىرىنىڭ تۇرمۇش كۆرۈنۈشلىرىنى تارتىش ئىدىيەسىنى مەن كۆرسەتكەن، نېمىنى تارتىش ۋە قانداق تارتىشنى ئىنىمغا مەن ئۆگەتكەن، تارتىلغان لېنتىلارنى چەت ئەل مۇخبىرلىرىغا مەن ساتقان، ئىنىم پەقەت ئېيتقانلىرىمنىلا قىلدى، دەپ تۇرۇۋالغان.

ئىشىنىڭ باش ـ ئايىغى مانا مۇشۇنداق بولغانىكەن. يەنە بىر قىزىق دېتال: سوتتا رۇناغا بىر ئامېرىكىلىق مۇخبىر بىلەن ئىشقىي مۇناسىۋەتتە بولغان دەپ گۇناھ ئارتىلغان. ئۇ مۇخبىر ئامېرىكىغا قايتىپ بارغاندىن كېيىن بىر پارچە ماقالە يېزىپ، ئۆزىنىڭ بۇ ئاشىنىسىغا يۇقىرى باھا بەرگەنمىش، سوۋېت جەمئىيىتىگە بولسا، ئەكسىچە، ئىنتايىن دۇشمەنلىك قارىشىنى ئىپادىلىگەنمىش. بۇ ئۇنىڭ قولغا ئېلىنغان جىنايەتچى ئايال ئۈچۈن ئۆچ ئالغانلىقى بولارمىش. رۇنا ئامېرىكىلىق مۇخبىرنىڭ ئاشىنىسى بولغانلىقىنى ئىنكار قىلىپ، ئۇنىڭغا پەقەت رۇس تىلىنى ئۆگىتىش بىلەنلا چەكلەنگەنلىكىنى ئېيتقان. ئەسلىي قانداق بولغانلىقىنى كىم بىلسۇن، ئىشقىلىپ، بۇنىڭ ھەممىسى رۇنانى تولىمۇ ئېچىنىشلىق ئاقىۋەتكە قالدۇرغان...

شۇ كۈنى مەن ئىشتىن كەچ قايتتىم. خىزمەتتىكى ئىشلىرىمۇ بار ئىدى، رۇنا لوپاتىنانىڭ ئۆتمۈشى بىلەن ئوبدانراق تونۇشۇپ بېقىش ئىستىكىمۇ خېلى كۈپ ۋاقىتىمنى ئالدى.

دەرۋازا ئالدىدىكى قاراۋۇللارغا ئادەتتىكىچە بېشىمنى ئىرغىتىپ قويۇپ، گۈگۈم چۈشكەن مەزگىلدە دەرەخلىك تار يولدىن ئۈسپېن تاشيولىغا چىقتىم. موسكۋا تەرەپكە تېز كېتىۋاتقان ماشىنىلار ئېقىمىغا قوشۇلدۇم.

بۇ يەرلەر قىش كۈنلىرىمۇ گۈزەل بولۇپ، ئاپپاق قارغا پۈركەنگەن ئورمانلار ۋە دۆڭلەر بەجايىكى شېرىن چۈشنى ئەسلىتىدۇ، ياز كۈنلىرىمۇ گۈزەل بولۇپ، چىمەنزارلارنىڭ يېشىللىقى ۋايىگە يېتىدۇ، ئۇشتۇمتۇت بىر كۆرۈنۈش گەۋدىلىنىپ، موسكۋا دەرياسىنىڭ چاقناپ تۇرغان بىر بۇرجىكى بىرنەچچە سېكۇنتقا غىل - پال كۆرۈنۈپلا ئۆتۈپ كېتىدۇ. يۇرەكلەرنى مەپتۇن قىلغۇچى سۇ، ئاسمان، ئورمان؛ مەن ھەر دائىم مۇشۇ پەيتنى ئۆتكۈزۈۋەتمەسلىككە تىرىشىمەن، دېرىزە ئەينىكىدىن سىرتقا قارايمەن - دە، ئارقىدا قالغان كۆرۈنۈشنى كۆز ئالدىمدا ساقلىغان ھالدا يۇرۇپ كېتىۋېرىمەن.

بۇ تەپسىلاتلار ئۇستىدە توختالغىنىم تاسادىپىي ئەمەس. بۇ يەرلەردە ئۇ تەرەپكىمۇ، بۇ تەرەپكىمۇ قانچە قېتىملاپ، ساناقسىز قېتىملار قاتناپ تۇرغانىدىم، بىراق مېنىڭ ھاياتىم يول بويىدىكى مۇشۇ جايلارغا مەھكەم باغلىنىپ قالىدىغانلىقىنى نەدىن بىلەي؟... كېيىن بۇ يوللاردا مېڭىشقا كۆڭلۇم تارتماي، ئايلىنىپ ماڭىدىغان كۈنلەرنىڭ كېلىشىنى نەدىن بىلەي...

شۇ كۈنى موسكۋاغا يېقىنلاپ كېلىۋېتىپ، رۇنا لوپاتىنا دېگەن ئاشۇ تەرسا ئىنكۇب نامزاتىنى ئەتە يەنە دوختۇرخانىغا ئېلىپ كېلىش توغرىسىدا يولىورۇق بەرگەنلىكىم توغرا بولغانىدۇر دەپ ئويلىدىم. راست، مەن شۇنداق يولىورۇق بەرگەنىدىم. نېمە ئۈچۈن شۇنداق قىلدىم؟ ئۇنىڭغا نېمە دەيمەن؟ ئوچۇقلا تۇرمامدۇ، ئۇ ئىنكۇب بولۇشقا ماقۇل بولغاندا مەقسىتى پۈتۈنلەي باشقا ئىدى. بەلكىم ئۇ، ئاشۇ رۇنا دېگەن بىرنېمە ئەقلىدىن ئازغان سەۋدايىمىكىن ياكى ئۆزىنى تەقۋادار، بەك نومۇسچان سەۋدايىمىكىن ياكى ئۆزىنى تەقۋادار، بەك نومۇسچان كۆرسىتىپ، دۇنيادا يوق ئېسىل سۈپەتلەرنى ئويلاپ يۈرەمدىكىن. ئۇنىڭغا كۆڭۈل بۆلۈپ ئاۋارە بولۇشنىڭ نېمە ھاجىتى؟ ئۇنى قوغلاپ چىقىرىش كېرەك، ئۆزىنىڭ ئەمگەك ئورنىدا جاپا تارتىپ يۈرىۋەرسۇن.

تېخى مېنى ئۈيالدۇرماقچى بولۇپ كەتكىنىنى كۆرمەمدىغان،

ئۇ ئۆزى كىم ئىدى شۇنچە؟ ! «سەنچۇ؟ سەن ئۆزۈڭچۇ؟ ! — دېدىم مەن يەنە ئۆزۈمگە، — ئۆزۈڭگە ئوبدان بىر نىشاننى تېپىپسەن - ده ! ئۇ سوتلانغان، هوقۇقسىز جىنايەتچى ئايال، شۇنىڭ بىلەن نەيزىلەشمەكچى بولۇۋېتىپسەن - ده ! باركاللا، قالتىس !»

ئايلىنىش جايلىرىدىن ئۆتۈپ كېتىشكە تاس قېلىپ، ماشىنىنى ئىككى قېتىم تورمۇزلىدىم، چاقلار شۇنداق غىچىلداپ كەتتىكى، يولۇچىلار بەدەر قاچتى — رولنى تۇتۇپ ئولتۇرۇپ خىيالغا بېرىلىپ كېتىپتىمەن، خىياللىرىمنى كاللامدىن چىقىرىۋېتەلمىدىم. بۇ رۇنا دېگەننى مەن ئاران بىر قېتىملا كۆردۇمغۇ، نېمىگە شۇنچە تەسىرلىنىپ كەتتىم؟ مەن ئۆزۈمنىڭ ئۇستەل يېنىدىن قانداق قوپۇپ ئۇنىڭ ئالدىغا كەلگەنلىكىمنى، ئۇنىڭمۇ ئورۇندۇقتىن قانداق قوپقانلىقىنى ئېسىمگە ئالدىم. مانا، ئۇ مېنىڭ ئالدىمدا تۇرىدۇ — جىنايەتچى ئايال، ئۇ شەھەر سىرتىدىكى دوختۇرخانىغا ئاپىرىپ پىروفېسسورغا كۆرسىتىش ئۈچۈن مەخسۇس كېيىندۈرۈلگەن — نەدە تىكىلگەنلىكىنى جىنمۇ بىلمەيدىغان كۇل رەڭ كوپتا، كەڭ هەم ئۇزۇن يوپكا، پۇتلىرىدا قوپال ئاياغلار. بىر چاغلاردا، ئۇ ئۆزىنىڭ چىرايى ۋە دېتىغا ماسلاشقان كىيىملەرنى كىيىپ يۈرگەن چاغلاردا چوقۇم چىرايلىق بولغان. ئۇنىڭ ماڭا تەشۋىش بىلەن، دادىل ۋە مەردانە قاراپ تۇرغان كۆزلىرىنى ئەسلىدىم. كۆزنى قەلبىنىڭ ئەينىكى دېيىشىدۇ، لېكىن بۇ توغرا ئەمەس، كۆز دېگەن قەلبىنىڭ ئۆزى، قەلبىنىڭ جانلىق ئىپادىلىنىشى. ئۇ بالىلارچە ئورۇق، ئۇستىخانلىق مۇرىلىرىنى ئىختىيارسىز تۇرده قىسىپ، ئىنچىكە، نازۇك قوللىرىنى كۆكسىنىڭ ئۇستىده قوۋۇشتۇرۇپ تۇراتتى. ئىسىت، ئۇ قەددىنى رۇسلاپ، ئۆزىنى ئەركىن تۇتۇپ، تەبەسسۇم ئەيلەپ، كوچىدىكى رەڭگارەڭ كىشىلەر توپى ئارىسىدا ماڭغان بولسىچۇ. ئۇ قارشىلىشىش ئۈچۈن يارالغان ئەمەس ۋە ئومۇمەن، بۇ دەۋر ئۈچۈن يارالغان ئەمەس. ئۇ ئۆتكەن ئەسىرگە لايىق ياسانسا بولار ئىدى ! ئۇنىڭغا قانداق يارىشىپ كېتەر

ئىدى... ئۇنىڭ دەپ يۈرگەن گەپلىرىنى قارىمامدىغان ! ئۇ ۋىجدانىنىڭ كۈچى بىلەن ئىلىم - پەننى توختاتماقچى بولدىمۇ؟ ! مۇشۇنداق ئىشلار دائىم بولۇپ تۇرىدۇ، ئىنسان ئۆزىنىڭ ۋىجدانىنى دەستەك قىلىدۇ؛ قانداق بولسىمۇ، نېمە بولسىمۇ، ئۇ ۋىجدانغا ئۇيغۇنمۇ، ئۇيغۇن ئەمەسمۇ دەپ سورايدۇ ! شۇ ۋىجدانىنى ھەر ئادەم ئۆزى بىلگەنچە قوينىدا ساقلايدۇ. ھەر ئادەم شۇنىڭ بىلەن ماختىنىپ يۈرىدۇ. ھەر ئادەم خۇدانى تىلغا ئېلىپ ۋىجدانىنى پەش قىلىدۇ ! ... بىراق يالغۇز ۋىجدان بىلەنلا بىراقلا بارالمايسەن. ئۆزىنىڭ ۋىجدانى بىلەن تەڭرىگە قارشى تۇرىدىغانلار كۆپ ئەمەس، تەڭرى بىزنىڭ ھەممىمىزگە ۋىجدان ئاتا قىلدى ۋە شۇنىڭ بىلەن بىزنى تىزگىنلىدى. تەڭرىنىڭ تۇغۇلۇشىنى باشقۇرۇش ھوقۇقىغا ئوخشاش دائىم ئۇنىڭ باشقۇرۇشىدا بولۇپ كەلگەن نەرسىنى قولغا ئېلىشقا تۇغرا كەلگەندە ئۇنى يولدىن چەتكە قايرىپ قويىدىغانلار كۆپ ئەمەس. تەڭرىنىڭ ئۆلۈمنى باشقۇرۇش ھوقۇقى يېتىپ ئاشىدۇ، بۇ ھوقۇقنى ھېچكىم ئۇنىڭدىن تارتىۋالالمايدۇ ! تۇغۇلۇش ئىشىغا كەلسەك، بۇنىڭدا مەن ئۇنىڭ بىلەن رىقابەتلىشەلەيمەن، بۇ ئىشتا ۋىجدانغا قاراپ ئولتۇرمايمەن... رۇنا شۇنى چۈشىنەمدىغاندۇر، ياق، ئەھۋالدىن قارىغاندا، ئۇ بۇنى چۈشەنمەيدۇ. شۇڭا، ئۇ ئۆزىچە قەھرىمان بولۇۋېلىپ، ۋىجدان ھەققىدە چۇقان سالدى... ئۇ ئۆزىنىڭ نەگە بېرىپ، نەدە تۇرۇشىنى ئويلاپ قويسا بولاتتى...

شۇ كۈنى كېچىسى ئۆزۈمنىڭ ئاكادېمىيەلىك ئېسىل ئۆيۈمدە ئۆزۈمنى قويىدىغان جاي تاپالماي قالدىم. ئۆز دەۋرىدە ستالىن ئۆزىنىڭ ئاتوم بومبىچىلىرىغا ھەدىيە قىلغان ئېسىل تۇرالغۇلاردىن ماڭمۇ بىر يۈرۈش ئۆي بېرىلگەنىدى. تاملىرى قېلىن، دېرىزىلىرى يوغان، تورۇسلىرى ئېگىز ئىدى. لېكىن، بۇ يەردە مەن نېمە قىلىمەن ئومۇمەن، مېنىڭ نېمە ئىشىم بار؟ نېمە ئۈچۈن ياشاۋاتىمەن؟ شۇ كۈنى كەچتە مېنىڭ ۋۇجۇدۇمدا يەنە ھېلىقى تاشلاندۇق بالىنىڭ ساداسى ئاڭلاندى. مەن ئارتۇقچە،

مەن ئۆزۈم «ئېكىس تۇغۇلغان» مەن ئادەملەر ئىچىدىكى «قارا تۆشۈك». بۇ دۇنيادا كىم مەندىن بەخت تاپتى؟ كىم، قايسى ئايال مېنى كۆرۈپ هاياتتىن خۇشاللىق تاپتى؟ ئارقا ـ ئالدىغا قارىماي قېچىپ كەتكەن يېۋگېنىيەمۇ؟ ئۇ ئاجايىپ گۈزەل ئارتىس ئايال مەن بىلەن ياشاپ نېمىگە ئېرىشتى؟ سوغۇق مۇئامىلىگىمۇ؟ پەرۋاسىزلىققىمۇ؟ باغرى تاشلىققىمۇ؟ ئېرى ئۆز قولى بىلەن قىلغان ئابورت① لارغىمۇ؟ هايات يولىدا بىر دەملىككە ئۇچراپ قالغان هېلىقى ئايالىلارمۇ بەخت نۇرىنىڭ بىر چاقناپ ئۆچكىنىدەك ئاشۇ بىر دەملىك كۆرۈشۈشلەرنى كېيىنكى ۋاقىتلاردا ئەسلەپ قويغان بولۇشى ناتايىن. ماڭا مۇناسىۋەتلىك هەممە نەرسىنىڭ خۇنۇكلۇكى، كۆڭۈلسىزلىكى ئاشكارىلاندى... شۇ يەردىن مېنىڭ خىياللىرىم ئۆزۈم سەزمىگەن هالدا يەنە ئۇنىڭغا، بۇگۈنكى هېلىقى جىنايەتچى ئايالغا، رۇناغا، رۇنىڭ زامانلىرىدىن قالغان ئىسسىم بىلەن ئاتالغان شۇ ئايالغا كۆچتى. مەن نېمە ئۈچۈن ئۇنى ئويلايمەن؟ هازىر ئۇنىڭ ئەهۋالى قانداق بولۇۋاتقاندۇر؟ هەرقاچان، ئازابلىنىۋاتقاندۇر. بەلكىم هازىر ئۇ غەمگە پېتىپ، كاللىسىغا تىقىلىپ كەتكەن ئېغىر خىياللاردىن ئارام تېپىش ئۈچۈن چاچلىرىنى چۈۋۈپ تاراۋاتقاندۇر. ئۇنىڭ چاچلىرى قويۇق، دولقۇنسىمان، بەلكىم ئەركىنلىكتە يۈرگەندە باشقىچە تارىغان بولغىيدى، ئەمگەك ئورۇنلىرىدا بەلگىلەنگەندەك گەجگىسىگە چىڭ تارتىپ تۇگۇۋېلىپ يۈرمەس ئىدى. پىروفېسسورنىڭ «كۆزىنى ئېچىپ قويىمەن» دەپ ئۆزىنىڭ ئەهۋالىنى تېخىمۇ ئېغىرلاشتۇردى، تۇرمۇشىنى قىيىنلاشتۇردى. راستلا شۇنداق بولۇشقا ئۇنىڭ روهىي تەييارلىقى بارمىدى؟ بىزنىڭ بۇگۈنكى كۆرۈشۈشىمىزنى ئۇ نېمەدەپ ئويلاۋاتىدىكىن؟ بەلكىم، ئۇنىڭ گەپلىرىنىڭ توغرا يەرلىرىمۇ باردۇر، بىراق يالغۇز ۋىجدان بىلەنلا، ياخشى نىيەتلەر

① ئابورت ــ بالىنى چۈشۈرۈش، بالىنى ئالدۇرۇش.

بىلەنلا دۇنيانى تويغۇزالمايسەن، رازى قىلالمايسەن، قۇياش ئاستىدىكى تېخىمۇ كۆپ ئورۇنلارغا ئاچ كۆزلۈك بىلەن خىرىس قىلىپ تۇرىدىغان ئىنسانىنىڭ يىرتقۇچلۇق تەبىئىتىنى ئۆزگەرتەلمەيسەن، مۇشۇنداق ئىشتىها بولىدىغانلا بولسا، پات ئارىدا قۇياشمۇ ھەممىگە يېتىشمەي قالىدۇ؛ لېكىن ئەڭ قورقۇنچلۇق بولغىنى، ئۇ، ئىنسان ئۆزىگە ئوخشاشلارغا ھۆكۈمرانلىق قىلىشقا بارغانسېرى كۈچەپ ئىنتىلىپ تۇرۇۋاتىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈنمۇ، يېڭىچە ئادەملەر — «ئېكىس تۇغۇلغانلار» كېرەك بولىدۇ... ئۇ ئايال بولسا، ئۇلارنىڭ ئالدىدا تۇرۇۋېلىپ، ئۇلارنىڭ تۇرمۇشقا، ھوقۇقىغا، ئۇرۇشقا باريدىغان يولىنى توسۇۋالماقچى بولۇۋاتىدۇ. بۇنى چۈشىنىشكە بولىدۇ، لېكىن يېڭىشكە بولمايدىغانىنى يېڭەلەيدىغان كۈچ يوق...

كېيىنكى ۋاقىتلاردا مەن پات - پاتلا ئىختىيارسىز ھالدا ئۆزۈمگە سوئال قويغانىدىم: شۇ كۈنى كەچتە نېمە ئۈچۈن ئۆزۈم يالغۇز قالغان بولغىيدىم؟ باشقا كۈنلەردە ئادەمگە ئارام بەرمەيدىغان يىغىنلار، كېڭەشلەر، كۆرۈنۈشلەر، تۇرمۇش ۋە سىياسىي جەھەتتىكى ئالدىراشچىلىقلار نېمە ئۈچۈن شۇ كۈنى بولمىدى؟...

شۇ كۈنى كېچىچە ئىچىم قاينىپ خاتىرجەم بولالمىدىم. جىنايەتچى ئايال رۇنا كۆڭلۈمنى پاراكەندە قىلىۋەتتى، مېنى تەمتىرىتىپ قويدى — ئەتراپىمدىكىلەردىن ھېچكىم بىزنىڭ ئىشىمىزغا شەك كەلتۈرمەيتتى ياكى ماڭا شۇنداق تۇيۇلامتى؟...

ئېيتقاندەك، ئۇ ئۆزىنىمۇ ئاياپ قويمىدى، ئۇچۇق - ئاشكارا ھالدا ئۆزىنى قۇربانلىققا تۇتۇپ بەردى! شۇنداق قىلىش كېرەكمىدى؟ ئۇ نېمە ئۈچۈن مېنى زالىم ۋە تەپتىشنىڭ خۇنۇك رولىنى ئېلىشقا مەجبۇرلايدۇ؟ ئۇ ھەقىقەتەن مېنى يۈزتۇرا ئەيىبلەش ئۈچۈنلا ئۆزىنى نۇرغۇن يىللىق ئەركىنلىكتىن مەھرۇم قىلىشقا بەل باغلىدىمۇ؟! ئۇنى چۈشىنىشكە بولىدۇ —

ئۆزىنىڭ مەۋقەسىنى، ئۆزىنىڭ ھەقىقىتىنى ئېيتىۋېلىش ئۈچۈن ئۇ پەقەت شۇ ئىشنىلا قىلالايتتى. بۇنى ئۇ ئوچۇق - ئاشكارا ھالدا كوچىدا، يىغىندا، بولۇپمۇ چەت ئەل مۇخبىرلىرىنىڭ ئالدىدا سۆزلەش ئىمكانىيىتىگە ئىگە ئەمەس ئىدى - دە. ئۇ ئەمگەك ئورنىغا بەند قىلىنغان... مانا ئەمدى ئۇنىڭغا يېڭى جازا بېرىلىدۇ... ھېلىمۇ ياخشى، بىزنىڭ ئوتتۇرىمىزدا بولغان ئىشنى ھېچكىم بىلمەيدۇ، ھېلىمۇ ياخشى ھېچكىمگە ھېچنېمە دېمەپتىمەن، ھېلىمۇ ياخشى، ئۇ ئايالىنى يەنە بىر قېتىم چاقىرىشقا يولىيورۇق بېرىپتىمەن. شۇنداق، ئەتە سائەت ئىككىدە ئۇ ئېلىپ كېلىنىدۇ. تېخى ھەممە ئىش پۈتمىدى، تېخى ھەممە كۆڭۈلكىدىكى كۆيدۈرۈۋېتىلمىدى. بەلكىم ئۇنى يەنە بىر قېتىم سوتلىنىشتىن ساقلاپ قالغىلى بولار...

مەن بارغانسېرى بۇ خىيالغا بېرىلىپ كەتتىم، ئۇنى قوغداپ قالسام، ئۇنى جازادىن قۇتقۇزۇپ قالسام دېگەن خاھىش كۆڭلۈمدە بارغانسېرى ئۆلغايدى. بۇ نىيەتكە كېلىشىم بىلەن قەلبىمدە ئەمدىلا سېزىلىشكە باشلىغان قانداقتۇر بىر نەرسىنى تېپىۋالغاندەك، ئۆزۈمنى ئېچىۋاتقاندەك، ئۆزۈمنى تونۇيالماي قېلىۋاتقاندەك بىر ھېسسىياتقا كېلىپ قالدىم. ماڭا نېمە بولدى؟ ئۇ ئايالنى چۈشىنىش ۋە قوغداش ئىستىكىنىڭ تۈرتكىسى بىلەن شۇنداق خۇلاسىگە كەلدىمكى، ئەگەر رۇنا لوپاتىنا مېنى ئەيىبلەپ، ئۆزىنى ئازابقا مۇپتىلا قىلغان بولسا، بۇ تەقدىرنىڭ بۇيرۇغىنى ئەمەسمۇ، رەھىملىك پەرۋەردىگارنىڭ قوغدىغىنى ئەمەسمۇ؟... مەن ئىلگىرى پەرۋەردىگارنىڭ رەھىملىكى قانداق بولىدۇ، قانداق ئىپادىلىنىدۇ دېگەننى تازا چۈشىنىپ كەتمەيتتىم، مانا ئەمدى توساتتىن ھېس قىلدىم: ئەگەر تەكەببۇرلۇقتا قىزىپ كېتىپ، تۆرەلمىلەرگە ساختىلىق ئىشلىتىپ، پەرۋەردىگارنى بىر چەتكە قايرىپ قويغۇچى مەن بولسام، پەرۋەردىگارنىڭ رەھىمدىللىكى ۋە شەپقىتىنى ئىپادىلىگۈچى ئەلچى ئاشۇ رۇنا ئەمەسمىدۇر؟... ياكى بۇ ئىش

مېنىڭ ياخشى ـ يامانلىقىمنى ئۆلچەيدىغان سىناقمىدۇر؟ !
بۇنداق خىياللاردىن ئىچىم گاھى ئاچچىق بولسا، گاھى تاتلىق بولۇپ قالاتتى. مەن ئۇنىڭغا، ئاشۇ جىنايەتچى ئايالغا قارىتا ئىچىمدە مىننەتدارلىق تۇيغۇسىنىڭ ئۆرلەۋاتقانلىقىنى سەزدىم. ئۇ مېنى هوشۇمغا كەلتۈردى، مېنى ئۆزۈمدىن شەكلەندۈردى، چوڭچىلىق ۋە تەكەببۇرلۇقۇمنى ئۆزۈمگە تونۇتتى. مەن ئۇنىڭغا باشقىچە قىياپەتتە كۆرۈنۈشنى خالاۋاتقانلىقىمنى سەزدىم. ئەپسۇسكى، هازىر مەن رۇناغا، ئۇ ۋاقىتلىق قامالغان ئايرىم خانىغا تېلېفون بېرەلمەيمەن ـ دە. ئۇنىڭغا شۇنچە كۆپ سۆزلەر-نى ئېيتقۇم كېلەتتى، جاۋابەن ئۇنىڭدىنمۇ كۆپرەك سۆزلەرنى ئاڭلىغۇم كېلەتتى. مۇمكىن بولسا، شۇ تاپتا يېرىم كېچە بولۇپ قالغىنىغا قارىماي، ماشىنىنى هەيدەپ ئاشۇ ئايرىمخانىغا بارسام، ئۇنى ئىزدەپ تېپىپ سۆھبەتلەشكەن بولسام ! لېكىن بۇمۇ پەقەت ئارمان بولۇپلا قالدى. مېنىڭ بىردىنبىر قىلالايدىغان ئىشىم — ئەتىكى كۆرۈشۈشنى كۈتۈش ئىدى؛ بۇ كۆرۈنۈشنىڭ قانداق بولىدىغانلىقىنى تەسەۋۋۇر قىلدىم. رۇنانى مېنىڭ ئىشخانامغا ئېلىپ كىرىپ سۆھبەتلىشىشكە قالدۇرۇشقاندا مەن ئۇنىڭ ئالدىغا كېلىپ قول ئېلىشىپ كۆرۈشمەن. «ئەپۇ قىلىڭ، رۇنا، بىز يەنە سۆھبەتلىشىشىمىز كېرەك. مەن سىزنىڭ كۆز قاراشلىرىڭىزنى ئەستايىدىللىق بىلەن ئاڭلاشقا تەييار، سىزنىڭ شۇنداق قىلىشىڭىزنى سورايمەن. مېنىڭ كۆز قاراشلىرىمنىمۇ ئاڭلاپ باقسىڭىز». «ماقۇل ! — دەپ جاۋاب قايتۇرىدۇ ئۇ ۋە سەمىمىلىك بىلەن مۇنداق دەيدۇ، — مەن سىزنى بۇنىڭدىن كېيىن كۆرەلمەيمەن دەپ ئويلاتمىكەنمەن، پىروفېسسور. ئەتە مېنى ئۆز يېرىمگە، ئەمگەك ئورنۇمغا قايتۇرۇپ كېتىشىدۇ، مېنى قايتىدىن سوتلاپ، تېخىمۇ يىراق يەرلەرگە، سىبىرگە ياكى ئالتايغا هەيدەپ مېڭىشىدۇ دەپ كۈتكەنىدىم. لېكىن، قارىسام دېجورنى نازارەتچى كېلىپ پىروفېسسور كىرىسلوف ئاندرېي ئاندرېيېۋىچقا چاقىرتىلغانلىقىنى ئۇقتۇردى. شۇنىڭ بىلەن مانا

كەلدىم...»

«ۋاي قۇدرىتى ئۇلۇغ تەڭرى! مېنى نېمانچە ئەخمىقانە خىياللارغا سالىدىغانسەن؟ — دەپ پىچىرلىدىم مەن ئۈمىدسىزلىنىپ، — گۆدەكلىك قىلمىشاتمەنغۇ، مېنى توختىتمىۋالغىن، مەن كىچىك بالىدەك بولۇپ قالدىم!»

توغرا، شۇنداق، ئۇلۇغلۇق بىلەن ئەخمەقلىقنىڭ ئارىسى پەقەت بىر قەدەم؛ بىراق شۇ كىچىدىكى خىياللىرىمدەك ئەخمەق بولۇشقا جان - دىلىم بىلەن رازىمەن. شۇنداق بولسا مەيلى ئىدى، كۆڭۈلدىكى ئەخمەقلىقنى كۇتۇشنىڭ ئۆزى نېمىدېگەن زور بەخت!

قەلبىمنى ئۇشتۇمتۇت چۈلغىۋالغان ئاشۇ جۇشقۇنلۇق ئىنتىلىشلەرنىڭ كەينىدىن ئۇپۇقتا قارا بۇلۇت، مەن ئۇچۇن ئەڭ ئېغىر بولغان شۇبھە ئۆرلەپ چىقتى — دەرۋەقە، ئىنكۇبلارنىڭ قورساقلىرىغا «ئېكىس تۇغۇلىدىغانلار»نى سېلىشقا مېنىڭ مەنىۋى ھوقۇقۇم بارمۇ؟ مېنىڭ قىلمىۋاتقان ئىشلىرىمنى قانداق بۇيۇك مەقسەتلەر ئاقلىيالايدۇ؟ راستىنى ئېيتسام، مۇنداق گۇمان - شۇبھىلەر ھەمىشە ئىچىمدە بېسىلىپ تۇراتتى، لېكىن مەنمۇ ھەم كەسىپداشلىرىمدىن بىرەرىمۇ بۇ ھەقتە ئېغىز ئاچمىغانىدى. ئىلمىي نەتىجىلەر ئۆزىمىزنىڭ نەزىرىمىزدىلا ئەمەس، جەمئىيەتنىڭ نەزىرىدىمۇ بىزنىڭ شۆھرىتىمىزنى ئاشۇرۇۋەتكەنىدى. بەزىدە ئىلىم - پەن بىلەن ۋىجدانىنىڭ نەقەدەر چىقىشالمايدىغانلىقى، كۆپ ھاللاردا ئىلىم - پەن بىلەن جىنايەتنىڭ ئۆزئارا چېتىشلىق بولىدىغانلىقى ھەقىقىدىكى مىساللارنى 20 - ئەسىردە ئىزدەپ تېپىش تەس ئەمەس.

مانا، ئاخىر مېنىڭ ۋىجدانىم قايناپىدىغان ۋاقىت كەلدى، تۇرمىدىكى ئاشۇ تۇتقۇن ئايال مېنىڭ ۋىجدانىمنى ئويغاتتى. ئاتا - ئانىسىز بالىلارنى نامەلۇم ئاتا - ئانىلاردىن تۆرەلدۇرۇپ، ئۇلارنى ئىنكۇبلارنىڭ يارىدىمى بىلەن بارلىققا كەلتۈرۈشنىڭ ئىنسانىيەتكە قارشى بولىدىغانلىقىنى ئېتىراپ قىلىش — رۇنا

مېنى ئەنە شۇنىڭغا دەۋەت قىلدى.

ئۇنى مېنىڭ ئالدىمغا نېمە ئېلىپ كەلدى، بىزنى تاكى ئۆلۈم گىردابىغچە ئايرىلماس قىلىپ نېمە باغلىۋەتتى، بۇنى تەقدىر بىلىدۇ... بۇنىڭغا مەن بىر نېمە دېيەلمەيمەن...

شۇ كۈنى كېچىدە بۇرىلىش يۈز بەردى. ئۆزىنىڭ مۇسىلىسىز پىداكارلىقى، تەڭداشسىز ھەربىيتى بىلەن مېنى ھەيرەتتە قالدۇرغان شۇ ئايالدىن كەچۈرۈم سوراشقا تەييار ئىدىم. ئىنسانىيەت ئۇرۇقىغا كەلتۈرۈۋاتقان يامان ئىشلىرىمنى چۆرۈپ تاشلاش ئۈچۈن ئۇنىڭ ئالدىدا تىز چۆكۈشكە تەييار ئىدىم. ئەگەر ئۇ مېنىڭ مۇھەببىتىمنى قوبۇل قىلسا ھەم شۇنىڭغا يارىشا جاۋاب قايتۇرسا، مەن ئۇنىڭغا نىكاھلىنىش تەلىپىنى قويغان بولاتتىم... ھەئە، شۇنداق!

بۇنى قانداق ئەملگە ئاشۇرۇشقا بولىدىغانلىقىنى مەن كۆز ئالدىمغا كەلتۈرەلمەيتتىم، ئۇ نۇرغۇن يىللارغا كېسىلگەن تۇرسا، لېكىن ئۇ «ماقۇل» دېسىلا ئۇنىڭ بىلەن ھەرقانداق يەرلەرگە قېچىپ كېتىۋەرگەن بولاتتىم — ئورمانغا، تاغلارغا، دېڭىزنىڭ نېرىسىدىكى بىر يەرلەرگە، نەگە بولسىمۇ مەيلى، ئىشقىلىپ، ئۇنىڭ بىلەن بىللە بولسامىلا مەيلى ئىدى... يېڭى تۇرمۇشۇمنى باشلىسام، سەرگەردانلىق تۇرمۇشى بولسىمۇ مەيلى، بۇ بەلكىم ئۆتمۈشتىكى گۇناھلىرىمنى يۇيۇش بولۇپ قالسا ئەجەب ئەمەس...

شۇنى بىر ئويلاپلا ئۆزۈمنى توختىتىۋالالماي قالدىم. مېنىڭ تەسەۋۋۇرۇمنىڭ چېكى يوق ئىدى. مەن ئۆز ئىچىمدە شەپقەتسىزلىك بىلەن، جان تىكىپ ئىنقىلاب قىلماقتا ئىدىم. مەن ھېسسىياتقا بېرىلمەكتە ئىدىم. ئەتىكى كۈندىن باشلاپ، رۇنا مېنىڭ ئالدىمغا كەلتۈرۈلۈپ، ئىككىمىز يالغۇز قالغان ۋاقىتتىن باشلاپ يېڭى تۇرمۇشۇم باشلىنىشى كېرەك ئىدى. مەن ئۇنىڭغا ئۆزۈمدە بولغان ئۆزگىرىشنى چۈشەندۈرۈشكە، بېشىمدىن

ئۆتكۈزگەن كاتارىس[1] ھەققىدە سۆزلەپ كۆرىمەن. ئۇ «ماقۇل» دېسىلا بولاتتى، مېنىڭ ۋۇجۇدۇمدىن ئۆزى سۆيەلەيدىغان ئادەمنى كۆرسە بولاتتى. ئۇ مېنىڭ سەممىيىتىمگە ئىشەنسە بولاتتى، بىزنىڭ بىللە بولۇشىمىز كېرەكلىكىگە ئىشەنسە بولاتتى...

مەن سافادا يېتىپ تىنچسىز، سەگەك ئۇيقۇغا كەتكەن چېغىمدا ئاللىقاچان يېرىم كېچىدىن ئاشقانىدى. تاڭ يورۇغاندا ئاسماندا ھاۋانىڭ گۈلدۈرلىگىنى ئاڭلاندى. ئۆگزە ئۈستىدە تاراقلىغان ئاۋازلار ئاڭلىناتتى، دېرىزە سىرتىدا قاتتىق يامغۇر ياغماقتا ئىدى. كۆزۈمنى ئاچماي تۇرۇپ تەبىئەتتە نېمە بولۇۋاتقانلىقىنى كۆردۈم، خۇددى ھاۋانى مەن گۈلدۈرلەتكەندەك، ئاسماننىڭ يېرىمىنى بىر ئېلىپ چاقماق چېقىلغانلىقىنى كۆردۈم، شىددەتلىك يېغىۋاتقان يامغۇردىن دەرەخلەرنىڭ شاخلىرى ئېگىلىۋاتقانلىقىنى كۆردۈم، ئۆزلىرىگە پاناھ جاي ئىزدەپ گۈلدۈرماملىق ئاسماندا ئۇركۈپ ئۇچۇپ يۈرگەن بىر توپ قۇشنى كۆردۈم...

مەن ئۆزۈمۇ ئاشۇ گۈلدۈرماملىق ئاسماندا ئۇچتۇم. مەن دېرىزە پورتۇچكىسىدىن ئۇچۇپ چىقىپ، ئۆگزىلەر، كوچىلار ۋە باغچە ئۈستىدە پەرۋاز قىلدىم. چاقماقلار ۋە بۇلۇتلار ئارىسىدا قارىغۇلارچە، تەۋەككۈلگە ئۇچتۇم — نەدىدۇر بىر يەردىكى تۇرمىدە ئۇمۇ، ئىنكۇب بولۇشنى رەت قىلغان ئايالىمۇ ھاۋانىڭ گۈلدۈرلىشىنى ئاڭلاۋاتاتتى ئەمەسمۇ...

«رۇنا، رۇنا! — دەپ ۋارقىرىدىم مەن، — بۇ مەن! مەن سېنى ئىزدەۋاتىمەن!» ھاۋا گۈلدۈرلەۋاتقان شۇ چاغدا، مەن ئاسماندىن ئۇنىڭغا ۋارقىرىغاندا ئۇ نېمىلەرنى ئويلاۋاتقان بولغىيدى؟...

ئەتىسى كۈن دوختۇرخانىمىزدىكى بارلىق خىزمەتلەر ھەر دائىمقىدەك تەرتىپلىك يۈرۈشۈپ كېتىشى ئۈچۈن ئۆزۈمنى قاتتىق تۇتۇۋېلىپ، ئىشلەۋاتقاندەك بولۇۋېلىشىم تولىمۇ تەسكە

---

① كاتارىس — تىراگېدىيە ھەققىدىكى تەلىماتنىڭ ئارىستوتېل ئوتتۇرىغا قويغان ئاتالغۇسى.

توختىدى. ھەممە ئىش ئادەتتىكىدەك ئۆز يولى بىلەن كېتىپ باراتتى. مېنىڭ بۇرۇنقىدەك ئەمەسلىكىمنى كەسىپداشلاردىن، خىزمەتچىلەردىن ھېچكىم بايقىمىدى.

مەن ئۆزۈمنىڭ ئىش ۋاقتىمنى كۈتتۈم. ۋاقىت ئادەمنىڭ ئىچىنى سىقىۋەتكۈدەك ئاستا ئۆتمەكتە ئىدى.

ھەممە ئادەمنىڭ كۆزى مەندە ئىدى، مەن ھەر دائىمقىدەك ئۆز ئىشىم بىلەن مەشغۇل ئىدىم. لېكىن، بۇ ئەمدى مەن ئەمەس ئىدىم...

ۋاقىت بەكمۇ ئۇزۇنغا سوزۇلۇپ كەتتى...

بەلگىلەنگەن سائەت يېقىنلاشماقتا ئىدى. مەن رۇنانى مانا كېلەر، ھېلى كېلەر دەپ ساقلاپ ئولتۇردۇم... مانا، مانا... لېكىن ئۇنى تېخىچە ئېلىپ كېلىشمەيۋاتاتتى.

يەنە چارەك سائەت ئۆتتى. يەنە يوق. مەن تېلېفون بېرىپ، ماشىنىنىڭ قاچان يولغا چىققانلىقىنى ئېنىقلاپ بېقىشنى تاپشۇردۇم... كاتىپ تېلېفون قىلسا، ماشىنىنىڭ بەلگىلەنگەن ۋاقىتتا يولغا چىققانلىقىنى ئېيتىشىپتۇ.

مەن خاتىرجەمسىزلىنىشكە باشلىدىم. نېمە بولغاندۇر؟ يولدا ھادىسە بولدىمۇيا؟

سائەت ئىستېرىلكىلىرى ئۇچكە يېقىنلاپ قالغانىدى. قاچان كېلەر؟ ئۆزۈم تېلېفون ئۇردۇم. ماشىنىدا قانداقتۇر بىر چاتاق چىققانلىقىنى ئېيتىشتى. بۇ چاغدا كاتىپ قىز يۈگۈرۈپ كىردى. ئۇنىڭ چىرايى ئۆڭۈپ كەتكەنىدى.

— نېمە بولدى؟ — دەپ ۋارقىراپ تاشلىدىم.

— ئايال ئۆلۈپ كېتىپتۇ!

— ئۆلۈپتۇ! قايسى ئايال؟

— بىز كۈتۈۋاتقان ئايال. تېخى ھازىرلا يولدىن تېلېفون قىلىشتى.

— ماشىنا ھادىسىسى بوپتۇما؟

— ياق، ھادىسە ئەمەس. ئۇ قېچىپتۇ...

— قېچىپتۇ؟ ئاندىنچۇ؟
— ئۇنى ئۆلتۈرۈپ قويۇشۇپتۇ.
— چۈشەنمىدىم!
— ئۇلار ھازىر كېلىپ سۆزلەپ بېرىمىز دېيىشتى...
شۇنداق، مېنىڭ تۇنۇگۈنكى يولىورۇقۇمغا ئاساسەن A-6-87 نومۇرلۇق مەھبۇس ر. ف. لوپاتىنانى بەلگىلەنگەن ۋاقىتتا دوختۇرخانىغا يەتكۈزۈش ئۈچۈن ماشىنىدا ئېلىپ مېڭىشقانىكەن.
كېتىۋېتىپ شەھەرنىڭ سىرتىغا چىقىپ قالغان مەزگىلدە، موسكۋا دەريالىسىنىڭ قىرغىقىغا يېقىن يەردىن ئورمانلىقنى كېسىپ ئۆتىدىغان يول بۆلىكىگە كەلگەندە جىنايەتچى ئايال كۆڭلۈم بەك ئاينىپ كېتىۋاتىدۇ، چىدىيالمايۋاتىمەن، قۇسقۇم كېلىۋاتىدۇ، ماشىنىنى توختاتساڭلار دەپ، ماشىنىدىن چۈشۈشنى تەلەپ قىلىپ تۇرۇۋاپتۇ...
توختاشقا توغرا كەپتۇ. جىنايەتچى ئايال ماشىنىدىن چۈشۈپتۇ - دە، يولنىڭ نېرىسىغا بىرنەچچە قەدەم مېڭىپلا تۇيۇقسىزدىن يۈگۈرۈپ قېچىپتۇ ۋە ئورمانلىق ئىچىدە كۆرۈنمەي قاپتۇ. ئۇنى ئېلىپ ماڭغان ساقچى ئايال كەينىدىن قوغلاپتۇ. ئۇ توختاشقا بۇيرۇق بېرىپ ۋارقىراپتۇ. لېكىن، ئۇ توختىماي قېچىۋېرىپتۇ. ساقچى ئايال قوغلاپ كېتىۋېتىپ، «ئاتمەن!» دەپ ۋارقىراپتۇ، ئاگاھلاندۇرۇپ ھاۋاغا ئىككى پاي ئوق ئېتىپتۇ. يەنىلا تىرىك تۇتۇش ئۈچۈن يېتىشىۋېلىشقا ئۇرۇنۇپتۇ. ئۇنىڭغىچە، ئالدى تەرەپتە موسكۋا دەرياسىنىڭ ئەگىلىپ ئاققان يېرىدىكى قىرغاقتا دۇچ كەپتۇ. جىنايەتچى ئايال يۈگۈرۈپ كەلگەن پېتىچە قىرغاقتىن سۇغا ئۆزىنى ئېتىپتۇ. ساقچى ئايال ئامالسىز قېلىپ ئوق چىقىرىپتۇ. جىنايەتچى ئايال ئۆلۈپتۇ. ئۇنىڭ جەستى سۇدىن سۆزۈپ چىقىرىلىپتۇ...
كېيىنكى كۈنلەردە مەن مىڭ قېتىملارچە ئۆزۈمدىن سورىدىم:

«ئۇ نېمە ئۈچۈن شۇنداق قىلغاندۇر؟ نېمە ئۈچۈن؟ نېمىشقا؟ بۇ نېمە بولغىنى؟ ئىلاجسىزلىقتىنمۇ؟ قورقۇنچلۇقتىنمۇ؟ يىرگەنگەنلىكتىنمۇ؟ نەپرەتلەنگەنلىكتىنمۇ؟ ياكى بۇ قارشىلىق كۆرسىتىش شەكلىمۇ؟»

بۇنىڭغا ھېچكىم جاۋاب بېرەلمەيدۇ... قانداق كىلگەن بولسا شۇنداق كەتتى... ئۇ بىزنىڭ تەجرىبىلىرىمىزنىڭ تۇنجى قۇربانى بولۇپ قالدى.

مەن قاراڭغۇ چۈشۈپ كەتكۈچە ئىشخانىدىن چىقمىدىم. ئىشكنى ئېتىۋېلىپ ئولتۇردۇم. مېنىڭ نېمە بولغانلىقىمنى ھېچكىم خىيالىغا كەلتۈرمەيتتى. ئاھ، ئۇ مۇشۇنداق دەھشەتلىك ئۇسۇل بىلەن مېنىڭ نىيىتىمنى قىلغان ئىشىمنى توسۇپ قويمىغان بولسىچۇ! ئۇنىڭ قازا تاپقانلىقى نەقەدەر ئېچىنىشلىق، ئۇنىڭغا دەيدىغان گەپلىرىمنى ئۇقماي تۇرۇپ كېتىپ قالغانلىقى نەقەدەر ئېچىنىشلىق. مەن ئۇنىڭغا مۇنداق دېمەكچىدىم: ھەقىقەت سەن تەرەپتە، ئىلىم - پەننىڭ ئۇتۇقلىرى ئۆتكۈنچى بولىدۇ، ھەرقانچە باشىنى ئايلاندۇرۇۋەتكۈدەك يۇكسەكلىككە كۆتۈرۈلسىمۇ، ئىلىم - پەننىڭ تەرەققىياتى يەنىلا چەكسىز بولىدۇ، ئەمما ۋىجدانغا سېلىشتۇرغاندا ئۇ ھېچنېمىگە ئەرزىمەيدۇ. ئەبەدىيلىكنىڭ مەنىسى ۋە راۋاجىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان روھقا سېلىشتۇرغاندا ئۇ ھېچنېمىگە ئەرزىمەيدۇ...

مەن ئىشخانامدا ئولتۇرۇپ ئۆكسۈپ يىغلىدىم. پەقەت بىر قېتىملا كۆرگەن ئايال ئۈچۈن يىغلىدىم... ئۇنىڭسىز كېيىنكى ئۆمرۈمدە بەختسىز بولىدىغانلىقىمنى چۈشىنەتتىم....

كەچتە ماشىنا ھەيدەپ چوڭ يولغا چىقتىم، لېكىن ۋەقە يۈز بەرگەن يەرگە، موسكۋا دەرياسىنىڭ ئورمانغا ياندىشىپ، ئەگىلىپ ئاقىدىغان يېرىگە كەلگەندە توختاپ كەينىمگە ياندىم. بۇ ئۇنىڭ قازا تاپقان يېرى ئىدى، ئۇ مۇشۇ دەرەخلەر ئارىسىدىن قېچىپ دەريا ئۆزىنى تاشلىغانىدى... مەن شۇ جاينى ئايلىنىپ ماڭدىم...

ئەگەر ئامالسىزلىقنىڭ ئۆلچىمى بار دېيىلسە، مەن ئۆيگە قايتىپ كەلگەندىن كېيىن ئۇنىڭ ئۆلچىمىنى تولۇق ھېس قىلدىم. ماڭا بېرىلگەن جازا شۇمۇ؟ ! ئۆيدە ئولتۇرۇپ يېرىم كېچىدە ۋارقىرىدىم، پۈتۈن ئاۋازىمنى قويۇپ بېرىپ يىغلىدىم... ئۇ يوق. ئۇنىڭغا نېمە دېمەكچى بولغانلىقىمنى، نېمىگە توۋا قىلماقچى بولغىنىمنى ئۇ ئەمدى ھېچقاچان بىلەلمەيدۇ. ئۇ ئاخىرقى پەيتكىچە مېنى ئۆزىنىڭ ئىلمىي بايقاشلىرىنى «ئېكس تۇغۇلىدىغانلار»نى چىقىرىشقا ئىشلەتكەن رەزىل ئادەم دەپ ئويلاپ قالدى... ۋىسكىنى بوتۇلكىسى بىلەن كۆتۈرۈپ كەينى - كەينىدىن ئىچكەن بولسامۇ پايدىسى بولمىدى. يارىدىمى تېگمىدىغان بىرەر مۇزىكا ئاڭلىغۇم كەلدى، لېكىن ئۇنداق مۇزىكا يوق ئىدى...

ئىچىمدە ھەمىشە مۇگدەپ ياتقان شۇ مۇزىكىنى مەن ئېھتىمال يىللار ئۆتكەندىن كېيىن تاسادىپىي ئاڭلاپ قالغاندۇرمەن. پاراخوت بىلەن ياپون دېڭىزىدا كېتىۋاتقانىدىم. كەچ بولۇپ قالغانىدى. يۇلتۇزلۇق ئاسمان ئاستىدا قېتىپ قالغان ئاراللارنىڭ قارامتۇل شەكىللىرى دېڭىزنىڭ ھەر جايلىرىدا بەجايىكى سىرلىق جىسىملاردەك، ۋاقىت بىلەن ماددىنىڭ يۇغۇرۇلمىسىدەك گەۋدىلىنىپ چىقىپ تۇراتتى. ئەتراپ جىمجىت ۋە سالقىن ئىدى، دولقۇنلارنىڭ شارىلداشلىرى بىلىنەر - بىلىنمەس ئاڭلىنىپ قالاتتى... بىز بىرنەچچە سوۋېت ئالىملىرى ناگويادىكى ئىلمىي مۇھاكىمە يىغىنىغا كېلگەنىدۇق. مېنىڭ كەسپىداشلىرىم ۋە تەرجىمانلار ئاشخانىدا قالغانىدى. مەن بولسام پالۇبدا ئۇياق - بۇياققا مېڭىپ، شۇنچە سىرلىق ۋە ئادەمزاتسىز ئاراللارغا قاراپ تويمايتتىم. قىرغاقتىكى چىراغلار ناھايىتى يىراقتا بولۇپ ئاران كۆرۈنۈپ تۇراتتى. بىز شۇ تەرەپكە كېتىۋاتقانىدۇق. پاراخوتتا سىلكىنىشكە، سەكرەشكە چاقىرغۇچى روك - مۇزىكا توختىمايلا ياڭرىماقتا ئىدى. ئۇشتۇمتۇت روك توختىدى. مۇڭلۇق ناخشا ئاڭلاندى. بۇ ياپونچە لىرىكىلىق ناخشا بولۇپ، سۆيگەن قىزىنى

سېغىنىش، ئارزۇ ۋە ئارمان، كۆتۈش ۋە خوشلىشىش مەنىلىرىنى ئىپادىلەيتتى... ئويلاپ قالدىم، ئۇ قىز مۇشۇ يېقىن بىر يەردىدۇر، ئاۋۇ يەردە، ئاۋۇ كىچىك ئارالدىدۇر، ئۇ بۇ ناخشىنى ئاڭلاۋاتقاندۇر ۋە مېنىڭ ئۇنى ئويلاۋاتقانلىقىمنى بىلىدىغاندۇر...

مەن ھەممىدىن، ھەممىسىدىن يىراق يەرلەرگە كېتىشىم كېرەكلىكىنى چۈشەندىم...

قايتا قۇرۇش يىللىرىدا «ئېكىس تۈغۇلىدىغانلار»نى چىقىرىشقا خاتىمە بېرىلدى. گورباچېف بىلەن كۆرۈشتۈم. يەنە يېرىم يىلدىن كېيىن ئالەم بوشلۇقىدىكى ئوربىتا ئىستانسىسىغا يول ئالدىم. بۇ يەردە ئالەم بوشلۇقىدىكى مۇناخ فىلوفېي بولدۇم. ياندىن قارىغاندا، بۇ غەلىتە كۆرۈنۈشى مۇمكىن. لېكىن، مەن ئۈچۈن بۇ ھەرگىزمۇ غەلىتىلىك ئەمەس...

ئۆتمۈشۈم ماڭا ئارام بەرمەيدۇ، يادىمدىن چىقىپ كەتمەيدۇ. گېلىمگە تۇرۇپ قالغان سۆڭەكتەك ھەل قىلغىلى بولمايدىغان بىر سوئال ئالدىمدا تۇرىدۇ — تۇغۇلۇپ بولغان ۋە ھازىر ئۆسۈپ يېتىلۋاتقان «ئېكىس تۇغۇلغانلار» قانداق بولۇپ كېتەر؟ ئۇلارنىڭ كېلىپ چىقىشى مەخپىي بولغاچقا، بۇنى ھېچكىم بىلمەيدۇ. توغرىسىنى ئېيتقاندا، ئاز بىر قىسىم ئادەملەر — مېنىڭ بۇرۇنقى كەسىپداشلىرىملا بىلىدۇ. تەسەۋۋۇر قىلىشقا بولىدۇ، ئۇلار مېنى مۇرتەت، ئالەم بوشلۇقىغا چىقىۋالدى، قېچىپ كەتتى دەپ ئويلايدىغاندۇر... ئۇلار نېمە دېسە دەۋەرسۇن، مېنى ئازابلاۋاتقىنى ئۇ ئەمەس. ئۆزۈمگە قانداق لەنەت ئوقۇۋاتقانلىقىمنى، ئۆزۈمنى بىچارە مازوخىست، ئىتنىڭ بالىسى دەۋاتقانلىقىمنى ھېچكىم بىلمەيدۇ! ھازىرلا زېمىنغا چۈشۈپ، بىزنىڭ تەجرىبىخانىمىزدىكى تەجرىبىلەر نەتىجىسىدە تۇغۇلغان ئاشۇ گۆدەكلەرنىڭ كۆزىگە قاراپ باققۇم كېلىۋاتىدۇ!... مەن بۇ گەپلەرنى نېمە ئۈچۈن يېزىۋاتىمەن؟ شۇنىڭ ئۈچۈنكى، بىزنىڭ قىلىپ قويغان ئىشىمىزنى ئەمدى تۇزەتكىلى بولمايدۇ. تۇغۇلۇشىدىن ئومۇمنىڭ بولغان شۇ ئادەملەر قانداق بولۇپ

قالار؟ ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ كىملىكىنى كىمدىن چۈشىنىدۇغۇ. ئۇلار جەمئىيەتكە قانداق جاۋاب قايتۇرار؟ كىمدىن «ئېكىس تۈغۇلغانلار»نىڭ ئىنسانىيەتتىن ئۆچ ئېلىپ، پۈتۈن دۇنيانى ۋەيران قىلىش ئىستىكى باش كۆتۈرۈپ چىقماسمۇ؟ ! ھازىر مەن ئالەم بوشلۇقىدا، ئۇلار، ئاشۇ «ئېكىس تۈغۇلغانلار» بولسا، ئۇ يەردە ئۆسۈپ يېتىلىۋاتىدۇ — بۇ بىر قورقۇنچلۇق ئەھۋال. بۇنىڭدىن باشقا سۆز تېپىش تەس. مەن ئۆزۈمگە مۇنداق دېيىشىم مۇمكىن، مەن ئۇلارنىڭ كەلگۈسى تۇغرىسىدا ھېچقانداق جاۋابكارلىقنى ئۆز ئۈستۈمگە ئالمىغان، مەن پەقەت ئۇلارنىڭ تۆرىلىشىدىكى ئىلمىي مەسىلىلەرنى بىر تەرەپ قىلغان. لېكىن، بۇ ئاقلىنىش بولالامدۇ؟ قىلغۇلۇقنى قىلىپ قويۇپ، ئاندىن ھەممە ئىش ئاستىن - ئۈستۈن بولۇپ، باشقا يوللارغا چۈشۈپ كەتكەندە قېچىپ يوقالغان گۇناھكارلارنى ئۇلار نەدىن تاپسۇن. ھەتتا ك گ ب مۇ يوقالدى. بەلكىم يوقالمىغاندۇر... نېمە بولسا بولمامدۇ...

فىلوفېينىڭ توۋنامىسى شۇ يەردە ئۈزۈلگەنىدى.

توۋنامىنىڭ تېكىستىنى، فىلوفېي ھەققىدىكى بۇ ئاخىرقى خەۋەرنى ئېنتونى يۇنگېر قىشنىڭ بېشىدا تاپشۇرۇۋالدى.

ھېچكىمنىڭ كاللىسىغا كىرىپ چىقمايدىغان ئاجايىپ ۋەقە، دەپ غەمكىن ئويلىدى ئۇ ئاشۇ قىش كۈنى سەھەردە رولدا ئولتۇرۇپ ۋە ماشىنا ئەينەكلىرىنىڭ سىرتىدا ئايلىنىپ چۈشۈۋاتقان قارغا قاراپ، ئۇ كېچىدە ئوقۇپ چىققان فىلوفېي توۋنامىسىنىڭ تەسىرىنى تېخىچە ئۈنتۇپ كېتەلمىگەنىدى.

ئاجايىپ ئىش، ھېچكىم بۇنداق ئۆلمىگەن، دەپ ئويلايتتى ئۇ. ھازىر فىلوفېي ئالەم بوشلۇقىدىكى مۇمىيا بولۇپ، دۇنيانىڭ ئۈستىدىكى نەدىدۇر بىر يەردە ئۇچۇپ يۈرۈۋاتىدۇ، پىلانېتا سىرتىدا ئۆزىنى ئۆلتۈرگەن بىردىنبىر ئادەم. ئۇ ئاخىر جىمجىتلىقتا ئارام تاپتى. مانا ئەمدى ئۇ يەنە ئۆزىدىن دېرەك بېرىۋاتىدۇ...

دەرۋەقە، شۇنداق ئويلاشقا بولمۇكى، ئۇنىڭ تەقدىرى ساۋاق بولۇش ئۈچۈن قانداقتۇر بىر بۇيۇك غايىنى ئۆزىگە جەملىگەنىدى. شۇنداق. ئەمما، قانچىلىك بەدەل بېرىلدى؟

ھالبۇكى، بۇنداق يولدا ھامان زور بەدەل تۆلەشكە توغرا كېلىدۇ. ھەممە زامانلار ئۈچۈن بىر بۇيۇك ساۋاق بېرىلگەن ئەمەسمۇ. بۇنىڭ بەدىلى گولگوفا[1] بولدى. ھەر كىشىنىڭ ئۆز بەدىلى بار. ئۇ ئۆز بەدىلىنى ئالەم بوشلۇقىدا تۆلىدى.

ئۇنى بالىلار ئۆيىنىڭ پېشايۋىنىغا ئېلىپ كېتىۋاتقان ئانىسىنىڭ ئاياغلىرى ئاستىدىكى قارنىڭ غاچىلدىشى ئۇنىڭغا ئالەم بوشلۇقىدىمۇ ئاڭلىنىپ تۇرۇۋاتقانمىدۇر؟ ئۇنى كۆكسىگە بېسىپ، ئاخىرقى قېتىم كۆتۈرۈپ كېتىۋاتقان ئانىسىنىڭ يۈرىكىنىڭ گۈپۈلدەپ سوقۇشلىرى ئالەم بوشلۇقىدىمۇ ئۇنىڭغا ئاڭلىنىپ تۇرۇۋاتقانمىدۇر؟...

---

① گولگوفا — ئېرۇسالىم شەھىرىگە يېقىن جايدىكى بىر دۆڭلۈك، شۇ يەردە ئەيسا كىرىستقا مىخلانغان.

بۇ كىتاب ئاستىرىل نەشرىياتى موسكۋا 2010 ـ يىلى 1 ـ ئاي 1 ـ نەشرى، 2010 ـ يىلى 1 ـ ئاي 1 ـ باسمىسىغا ئاساسەن تەرجىمە ۋە نەشر قىلىندى.

本书根据ACT出版社莫斯科2010年1月第1版，2010年1月第1次印刷本翻译出版。

بۇ كىتاب ئەلدار چىڭغىز ئايتماتوفنىڭ ئىجازىتى بويىچە چىقىرىلدى

چىڭغىز ئايتماتوف ئەسەرلىرى — 7

(كاساندرا تامغىسى)

ئاپتورى: چىڭغىز ئايتماتوف (قىرغىزستان)
تەرجىمە قىلغۇچى: پەرھات جىلان
مەسئۇل مۇھەررىرى: ئەخمەت ئىمىن
مەسئۇل كوررېكتورى: رەناگۇل ئابلىمىت
تەكلىپلىك كوررېكتورى: ئابلىز ئابباس
مۇقاۋىسىنى لايىھەلىگۈچى: مەمەت نەۋبەت
نەشر قىلىپ تارقاتقۇچى: شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى
تېلېفون: 2827472 – 0991
ئادرېسى: ئۈرۈمچى شەھىرى جەنۇبىي ئازادلىق يولى 348 ـ نومۇر
پوچتا نومۇرى: 830001
باسقۇچى: بېيجىڭ شېڭتوڭ مەتبەئەچىلىك پاي چەكلىك شىركىتى
ساتقۇچى: شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق شىنخۇا كىتابخانىسى
فورماتى: 880×1230 1/32 مىللىمېتىر
باسما تاۋىقى: 11
نەشرى: 2012 ـ يىلى 1 ـ ئاي 1 ـ نەشرى
باسمىسى: 2012 ـ يىلى 1 ـ ئاي 1 ـ بېسىلىشى
تىراژى: 3000 — 1
كىتاب نومۇرى: ISBN 978 – 7 – 228 – 15017 – 5
باھاسى: 32.00 يۈەن

چىڭغىز ئايتماتوف ئەسەرلىرى

كاساندرا تامغىسى

ISBN 978-7-228-15017-5

9 787228 150175 >

定价：32.00元